

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2567)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.8 No.2 (February 2024)

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับ บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียน บทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กอง บรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

❁ เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

❁ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก รักษาการเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ บรรณาธิการบริหาร

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ กองบรรณาธิการ

พระสาโรจน์ ธรรมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ**

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา ทารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภินันท์ คำหารพล

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธรรมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภาทจารี

วัดสนธิ์ (นาสน)

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปีพุทธศักราช 2567 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 5 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 25 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 8 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ปฐมาภา

นางสาวปฐมาภา จงละเอียด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
การเรียนรู้แบบอิสระในการพึ่งพาตนเอง กับความเข้าใจที่แท้จริง SELF-DIRECTED LEARNING IN PERSONAL INDEPENDENCE AND GENUINE UNDERSTANDING กัณทิมา เผือกใต้, วิเชียร อ่างรังโสติสสกุล และมนสิข สิริธิตสมบุญ	1
กลยุทธ์การใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น STRATEGIES FOR USING SPECIALIZED NEWSPAPERS TO CAMPAIGN FOR LOCAL POLITICAL ELECTIONS มณี ศรีสมุทร และวิทยากร ท่อแก้ว	11
การสื่อสารซอฟต์แวร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกูย-เขมร ในชุมชนท้องถิ่น อีสานใต้ SOFT POWER COMMUNICATION THROUGH THE CULTURE OF OFFERING TO ANCESTORS OF THE KUI-KHMER COMMUNITY IN THE LOCAL COMMUNITY OF SOUTHERN ISAAAN อรัญญา พงศ์สะอาด และปฐมพร เนตินันท์	23
การจัดเก็บข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน บ้านหนองแถม จังหวัดพิจิตร COLLECTING COMMUNITY STORYTELLING TO ENHANCE THE TOURISM POTENTIAL OF BAN NONG KHAEM COMMUNITY, PHICHIT PROVINCE มุกข์ดา สุขธรรมาจารย์ และจริยา สุพรรณ	36
ความเป็นอิสระของครู : สู่ความสำเร็จในการสอน TEACHER'S AUTONOMY : TOWARD SUCCESS IN TEACHING ลักขณา จันธิมา, วิเชียร อ่างรังโสติสสกุล และมนสิข สิริธิตสมบุญ	51
การพัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิง รุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย DEVELOPING CHARACTERISTIC PROACTIVE YOUNG ENTREPRENEURSHIP ELEMENTS AND BEHAVIORAL INDICATORS AMONG HIGH SCHOOL LEARNERS วีรพล แก้วพันธ์อ่ำ, มารุต พัฒนาผล และดนุลดา จามจุรี	60
การพัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของ บุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข DEVELOPMENT OF INNOVATION TRAINING TO ENHANCE COLLABORATIVE SKILLS IN THE CRISIS SITUATION OF DEPARTMENT OF HEALTH SERVICE SUPPORT UNDER MINISTRY OF PUBLIC HEALTH ชัชวาล มะโนวัฒนา, บุษกร วัฒนบุตร และตระกูล จิตวัฒนากร	72
ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์กับการสร้างอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ THE IDENTITY OF THE KALASIN'S PEOPLE FROM KAOWONG KALASIN STICKY RICE สุดารัตน์ มาศวรรณ	82

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ด็อก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร	93
A DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION SKILLS TRAINING KITS USING MURDOCH-INTEGRATED APPROACH FOR SIXTH GRADERS OF PHUPHA-NASAK SMALL SCHOOL NETWORK IN CHUMPHON PROVINCE	
เจนจิรา นาครัตน์, สิริวิมล ทอ้งก้านเหลือง และอัญชลี แสงอาวุธ	
การศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ	107
THE STUDY OF BEHAVIORAL INDICATORS OF INNOVATIVE PROBLEM-SOLVING ABILITIES AMONG RAJABHAT UNIVERSITY'S STUDENT TEACHERS	
สุชาวดี สมสำราญ, มารุต พัฒนาผล และดนุลดา จามจุรี	
ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกมวยไทยที่มีต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ	118
EFFECTS OF EXERCISE PROGRAM WITH MUAY THAI DANCE TRAINING ON THE ELDERLY HEALTH	
สมศักดิ์ ต๊ะสิทธิ์, วีระ ชัยบุตร, ประกอบ ศักดิ์ภูเขียว, อัมพวัน นาคเขียว และเจริญวุฒิ ศรีวงษา	
ผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	127
THE RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT IN A SEMERC MODEL IMPACT ON ACADEMIC PERFORMANCE AND TABLE TENNIS SKILLS OF GRADE 7 STUDENTS	
ชนกนาถ รัตนเฉลิมวงศ์, สาธิต ประจันบาน และอนันต์ มาลารัตน์	
การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน	138
DEVELOPMENT OF A PROGRAM FOR ENHANCING OPENNESS TO EXPERIENCE OF UNDERGRADUATE STUDENTS BASED ON MENTAL TOUGHNESS AND THEORY OF PLANNED BEHAVIOR	
นิลุบล เกตุแก้ว, วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า และชุติมา สุระเศรษฐ์	
รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	151
MODEL FOR SOCIAL NETWORK AND STRENGTH OF GRASSROOTS ECONOMY OF COMMUNITY ENTERPRISE ON PINEAPPLE PROCESSING GROUP IN PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE	
วิภาณี เผือกบัวขาว, ช่างชัย ชูปวา, สาโรช เผือกบัวขาว, บัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย และพนิต ศรีประดิษฐ์	
แนวทางการบูรณาการในการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในจังหวัดปัตตานี	164
INTEGRATED APPROACHES TO MENTAL HEALTH AND PSYCHOSOCIAL SUPPORT OF THAI YOUTH IN PATTANI	
อัญญาณ์ สมุทฺ์เสนาโต, ชัมพู สาอู, พะเยาว์ ละกะเต็บ และมุฮัมหมัดรอฟีอี มูซอ	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละ งูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล DEVELOPING A STRATEGIC MANAGEMENT MODEL TO DEVELOP STUDENT ACADEMIC ACHIEVEMENT. LANGU PITTAYAKHOM SCHOOL SONGKHLA SATUN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, SATUN อำนาจ ฤทธิ์ภักดี	176
ผลของแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีษะนาถ จังหวัดสุโขทัย THE EFFECT OF IMPLEMENTING NURSING PRACTICE GUIDELINE OF PATIENTS WITH ALCOHOL DRINKING HISTORY AND ADMITTED IN PATIENTS' DEPARTMENT SISATCHANALAI HOSPITAL SUKHOTHAI PROVINCE สุพิศ กุลชัย, สัมพันธ์ มณีรัตน์, สิริมาถ มีเจริญ, กุลจิรัตน์ ไสสีสุบ และนภารินทร์ นวลไธสง	190
รูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม INTEGRATION OF THAI ART ACTIVITIES TO PROMOTE THE CULTURE OF PEACE MODEL มันนนาน มามะ, อภิชาติ พลประเสริฐ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ	204
การยกระดับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ENHANCEMENT OF SERVICE INNOVATION IN HOTEL BUSINESS BASED ON CULTURAL HERITAGE IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE ฐาปกรณ์ ทองคำนุช, จิตราภรณ์ เถรวัตร, เบญจพร เชื้อผึ้ง และเบญรงค์ พันธ์สะอาด	217
การพัฒนากระบวนการการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูจังหวัดกำแพงเพชร THE DEVELOPMENT OF PAES SUPERVISION PROCESS DRIVING TO PROMOTE AVTIVE LEARNING FOR TEACHERS IN KAMPHAENG PHET PROVINCE สุภาพร ธรรมสอน และเชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์	232
แนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัดสำหรับงานออกแบบ ผลิตภัณฑ์ GUIDELINES TO INCREASE THE VALUE OF WASTE MATERIALS FROM GROS MICHEL BANANA PSEUDOSTEM FIBER TO FIBERBOARD FOR PRODUCT DESIGN ครรชิต กำลังกล้า, โสภา หนูแดง, ประภาพร ร้อยพรมมา, เสน่ห์ ลำเภาเงิน และศักดิ์ดา ปรีชาวัฒนสกุล	247
อักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัด ราชบุรี THE INHERITANCE WISDOM OF TAI THAMLANNA BY PALM-LEAF MANUSCRIPTS TO TAI YUAN RATCHABURI PROVINCE KNOWLEDGE RECORD จิรศุภา ปล่องทอง	261
อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นกับการดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง CARE COMMUNITY VOLUNTEERS FOR ELDERLY WITH DEPENDENCY วาสนา บุญยมณี, กุลจิรัตน์ ไสสีสุบ และสุพิศ กุลชัย	273

สารบัญ (ต่อ)

การวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรี PLANNING PUBLIC RELATIONS MEDIA FOR PARTICIPATORY LOCAL DEVELOPMENT PROJECTS OF PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY เมธาวิน สาระยาน	285
กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชน ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน STRATEGIES FOR SUSTAINABLE CREATIVE TOURISM DEVELOPMENT IN LANNA CIVILIZATION AREA OF SRITIA SUBDISTRICT COMMUNITY BANHONG DISTRICT LAMPHUN PROVINCE รุ่งรติศ เมืองลือ และอิสริย์ ดิยะพิพัฒน์	296
ปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลางเพื่อขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่ง ความสุข” THE PRACTICE OF PUBLIC SECTOR AND THE CREATION OF A PUBLIC SPACE TO DRIVE “PHATTHALUNG, THE CITY OF HAPPINESS” พรไทย ศิริสาธิตกิจ, บรรเจิด สิงคะเนติ และวันพระ สืบสกุลจินดา	311
การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมด้วยสบข. โมเดล 2022 THE DEVELOPMENT OF A PARTICIPATION VILLAGE MODEL FOR BEHAVIOR MODIFICATION TO REDUCE CHRONIC NON-COMMUNICABLE DISEASE WITH PIHW MODEL 2022 พิมพ์ใจ อุ่นบ้าน, ศรีจันทร์ พูใจ และศิวพงษ์ คล่องพานิช	324
ปัญหาน้ำและแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่บ้านห้วยชลอบ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน WATER PROBLEMS IN THE AREA OF BAN HUAI SALOP, HUAI PHA SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE ณัฐนันท์ จิรกีจนิมิตร	336
การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร A DEVELOPMENT OF SIMULATION LEARNING KIT TO ENHANCE UNDERGRADUATES' ENGLISH READING COMPREHENSION THROUGH AUGMENTED REALITY AT RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY ISAN SAKON NAKHON CAMPUS สุชาติ วรรณขาว และสุนันท์ แก้วอาษา	348
การจัดการต้นทุนชีพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน อำเภอพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช SUPPLY CHAIN COST MANAGEMENT OF THE COMMUNITY ENTERPRISE PRODUCT GROUP PHIPUN DISTRICT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE พิชญาภา พรหมพราย, พงศ์พัชร บัวเพชร, ศุภฤกษ์ กาธรรมณี, ชัญญุภักดิ์ ไชยพรรณ และวิไลวัลย์ ภูมิ	357
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	369

การเรียนรู้แบบอิสระในการพึ่งพาตนเอง กับความเข้าใจที่แท้จริง* SELF-DIRECTED LEARNING IN PERSONAL INDEPENDENCE AND GENUINE UNDERSTANDING

กัณทิมา เผือกใต้*, วิเชียร อารังโสติสกุล, มณสิข สิริสมบุญ

Kantima Phueaktai*, Wichian Thamrongsothisakul, Monasit Sittisomboon

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: kantima.phueaktai@gmail.com

บทคัดย่อ

การส่งเสริมการเรียนรู้แบบอิสระในการพึ่งพาตนเอง เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญต่อการพัฒนาของผู้เรียน เพราะการพึ่งพาตนเองหมายถึงการมอบความอิสระในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ กับให้ผู้เรียนได้อย่างแท้จริงได้ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมที่ท้าทายสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญเมื่อโตขึ้น การพึ่งตนเองของผู้เรียน เป็นการศึกษาที่ได้รับการเรียนรู้โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่กว้างขวาง และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความรู้ความสามารถ และศักยภาพของตนเองได้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักควบคุมการเดินทางชีวิตของตนเอง ช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาดมากขึ้น ไปจนถึงความพร้อมในการรับมือกับความท้าทายอย่างมั่นใจ ไม่ว่าจะเป็น พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูผู้สอน อาจารย์ ควรแนะนำให้รู้จักพึ่งพาตนเองแบบภาวะอิสระ ที่เป็นการเข้าใจอย่างแท้จริงร่วมกันได้ ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คือ ปัจจัยด้านสถานการณ์กับการพึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 1.1) การสนับสนุนจากครอบครัวและโรงเรียน 1.2) การมีตัวแบบที่ดีจากผู้ใกล้ชิด 1.3) การรับอิทธิพลจากสื่อ online 1.4) บรรยากาศ วัฒนธรรมของสถานศึกษา และ 1.5) การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง และด้านที่ 2 คือ ปัจจัยด้านจิตลักษณะกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 2.1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2.2) การมุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง 2.3) การเชื่ออำนาจในตนเองต่อการพึ่งตนเองกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน 2.4) ทักษะการพึ่งตนเอง และ 2.5) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบอิสระ, การพึ่งพาตนเอง, ความเข้าใจที่แท้จริง

Abstract

Promoting self-directed learning, a crucial skill for learner development, involves granting learners true freedom in exploring various subjects. This approach prepares them to confidently face diverse challenges as they grow. Self-directed learning is an ongoing educational process that focuses on enhancing learners' capabilities throughout their lives. It fosters a broad learning community, allowing individuals to pursue knowledge, skills, and potentials based on their interests and abilities. By encouraging self-reliance, learners gain control over their life journeys, making more

informed decisions and developing resilience to confidently confront challenges. Whether as parents, guardians, or educators, it is essential to introduce and cultivate a sense of independent learning. The causal factors influencing learners' self-reliance can be categorized into two aspects. 1) Situational Factors Affecting Learner Independence: 1.1) Support from family and school 1.2) Positive role models in close proximity 1.3) Influence from online media 1.4) School environment and culture. And 1.5) School management that supports self-reliance. 2) Psychological Traits and Learner Independence: 2.1) Intrinsic motivation and perseverance 2.2) Goal-setting and self-control 2.3) Self-efficacy beliefs 2.4) Attitude towards self-reliance and 2.5) Knowledge and understanding of self-reliance. In conclusion, understanding and promoting self-directed learning require addressing both situational and psychological factors. Emphasizing these aspects helps create an environment conducive to fostering independence, ultimately preparing learners to meet challenges with confidence.

Keywords: Self-Directed Learning, Learner Independence, Genuine Understanding

บทนำ

การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ในการออกแบบ การเรียน การสอนอย่างเป็นระบบควรพิจารณาให้ครอบคลุมว่าผู้เรียนเป็นใคร มีคุณลักษณะพื้นฐานอย่างไร ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้างหรือมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้จะอะไรบ้าง จะใช้สอนและกิจกรรมการเรียนรู้จะอย่างไร และจะประเมินผลการเรียนรู้อะไรบ้างด้วยวิธีการใด จะในการออกแบบการเรียนการสอนจำเป็นต้องวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนเสมอ เพราะการวิเคราะห์ผู้เรียนจะทำให้รู้จักผู้เรียนได้ดี (ศักดิ์เครศ ประกอบผล, 2564) ปกติทั่ว ๆ ไป การวิเคราะห์ผู้เรียนนิยมวัดพื้นฐานความรู้เดิมและทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นต่อการเรียนโดยไม่ได้วิเคราะห์ลงลึกถึงลีลา การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งลีลาการเรียนรู้เป็นความชอบที่ผู้เรียนใช้ในการคิดและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นใน สภาพแวดล้อมและประสบการณ์ในห้องเรียนที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ผู้สอนทราบคุณลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียนและทราบรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชอบ ทำให้ผู้สอน สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างเต็มความสามารถมากที่สุด ทิศนา ขัมมณี และมณฑรา ธรรมบุศย์ กล่าวว่า ถ้าพิจารณาตาม บุคลิกภาพและการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับผู้สอนและกับเพื่อนร่วมห้อง สามารถแบ่งลีลาการเรียนรู้แบบพึ่งพา ตนเอง ออกเป็นแบบอิสระ แบบหลีกเลี่ยง แบบร่วมมือ แบบพึ่งพาแบบแข่งขัน และแบบมีส่วนร่วม (ทิศนา ขัมมณี, 2551); (มณฑรา ธรรมบุศย์, 2544) เฟลมมิงและมิลส์ (Fleming, N. D. & Mills, C.) กล่าวว่า ผู้เรียนใช้ ประสาทสัมผัสทั้งสี่ในการดูดซึมความรู้และข้อมูล ทำให้เกิดลีลาการเรียนรู้ผ่านภาพและสัญลักษณ์ ผ่านเสียง ผ่าน การอ่านและเขียน ผ่านการสัมผัสและการกระทำ (Fleming, N. D. & Mills, C., 1999); (Moured, D., 2009) บทความนี้จะช่วยชี้แนะให้ทราบถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแบบพึ่งพาตนเองให้เหมาะสมกับความจำเป็นในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวทางในการจัดการเรียน การสอนในศตวรรษที่ 21 มีทั้งการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติด้วยตนเองและการทำงานเป็นทีมภายในกลุ่มของผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2555) จะส่งผลให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ซึ่งกระบวนการใหม่ของการศึกษาที่จะเรียนรู้ แนวคิด วิธีการสอนใหม่ ๆ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการจัด การศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการปฏิรูปการศึกษาใน ปัจจุบัน ด้วยมุมมองที่ว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันและต่างก็มีเอกลักษณ์ของตน ดังนั้น การจัดหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้อยู่ย่อมต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ คำนึงถึงลักษณะดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสร้างความวิตกกังวลและความไม่มั่นคง ซึ่งถือเป็นความท้าทาย

หายที่จะเรียนรู้กลยุทธ์ใหม่ ในฐานะที่เป็นผู้นำการศึกษาที่ต้องยอมรับที่จะเรียนรู้และแก้ปัญหาที่อาจจะเกิด จาก ทฤษฎีใหม่ ๆ ที่เข้ามา การศึกษาจะต้องเรียนรู้ วิธีการคิดนอกกรอบและพัฒนามากขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้สอนควรจะ ได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ความรู้เกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะของผู้เรียน

การส่งเสริมให้มีพัฒนาการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความสามารถของตนเอง การ พึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 2 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานการณ์กับการพึ่งตนเองของผู้เรียน และปัจจัย ด้านจิตลักษณะกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน ด้านสถานการณ์กับการพึ่งตนเองของนักเรียน ปัจจัยด้านสถานการณ์ ของนักเรียนเกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย การสนับสนุนจากครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งเป็นส่วน สำคัญอย่างยิ่งต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนเป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถประสบความสำเร็จปัจจัยด้านจิต ลักษณะกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในด้านการเรียน จำเป็นต้องอาศัยแรงจูงใจที่อยากจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง แรงจูงใจดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนั้น คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทักษะคิด ความชอบ การเห็นคุณค่า และรวมถึงความตั้งใจหรือพร้อมที่จะพึ่งตนเอง

การพึ่งพาตนเองหมายความว่าอย่างไร

การพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดูแลตนเองได้ทั้งในด้านอารมณ์และด้านการกระทำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่อิสระ และความมั่นใจในการค้นหาความท้าทายในชีวิต เด็กที่พึ่งพาตนเองได้มักมีทักษะ และการแก้ปัญหา รวมไปถึงการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง คุณสมบัติเหล่านี้จะนำพาพวกเขาไป สู่ความสำเร็จที่นำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีในชีวิต

ผู้เรียนที่พึ่งพาตนเองได้และที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นนั้นต่างกันอย่างไร ?

การพึ่งพาตนเองได้จะสามารถตัดสินใจ จัดการงาน และรับมือกับความท้าทายด้วยตัวเอง โดยอาจจะไม่ จำเป็นต้องขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่ เขาจะมีความรับผิดชอบอย่างมาก ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง และแสดงให้เห็นถึงความเต็มใจที่จะเรียนรู้จากความผิดพลาดของตนเอง และแม้ว่าผู้เรียนที่พึ่งพาตนเองได้จะ สามารถช่วยตนเองได้ แต่พวกเขาจะไม่กลัวที่จะขอความช่วยเหลือและไม่แยกตัวออกจากผู้อื่นในทางกลับกัน ผู้เรียนที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นต้องการคำแนะนำอย่างมากเพื่อการตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยอาจประสบ ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคยและขาดความมั่นใจในการลองผิดลองถูกและเรียนรู้อย่างอิสระ

วิธีสอนให้รู้จักการพึ่งพาตนเอง

1. ส่งเสริมให้มีการกล้าตัดสินใจด้วยตนเอง

ในฐานะพ่อแม่หรือผู้ปกครองหรือผู้สอนเองนั้นควรที่จะเปิดโอกาสให้มีโอกาสได้ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง โดยอาจ เริ่มจากเรื่องง่าย ๆ เช่น การตัดสินใจว่าจะสวมใส่อะไร ไปจนถึงการเลือกกิจกรรมนอกหลักสูตรที่สนใจ ความรู้สึก ที่เป็นอิสระจากการได้เลือกด้วยตัวเองจะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในการตัดสินใจมากขึ้น เมื่อโตขึ้น ให้มีส่วนร่วมใน การตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาและเป้าหมายในอนาคต

2. ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา

แทนที่จะเสนอทางออกให้โดยทันที ควรกระตุ้นให้ฝึกคิด แก้ปัญหาและหาแนวทางต่างๆ เพื่อรับมือกับ ความท้าทายด้วยตัวเอง สอนให้เข้าใจว่าปัญหาหนึ่งมีทางออกมากมายและการคิดนอกกรอบเป็นสิ่งสำคัญ อีกวิธี หนึ่งในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างสนุกสนานและมีส่วนร่วมคือการเล่นเกมนปริศนาและเกมกระดาน หายที่สุด สิ่งนี้จะช่วยให้มีการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) และการวิเคราะห์

3. ส่งเสริมความรับผิดชอบ

การเป็นพ่อแม่และผู้สอนนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องทำงานบ้านที่หลากหลายและดูแลความปลอดภัย วิธีการบรรเทาปัญหาเหล่านี้และปลูกฝังความรับผิดชอบของผู้เรียน คือ การมอบหมายงานบ้านที่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง ซึ่งอาจเป็นงานง่าย ๆ เช่น การมอบหมายงานบ้านเหล่านี้จะช่วยให้มีความรับผิดชอบ และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับเพื่อน ครอบครัวและชุมชน

4. สอนให้ยอมรับความล้มเหลวและกระตุ้นให้เรียนรู้จากความผิดพลาด

เป็นเรื่องปกติที่ผู้ปกครองหรือผู้สอนเองมักจะดูแลเป็นอย่างดีโดยไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด แต่การดูแลที่มากเกินไปอาจส่งผลเสียมากกว่าผลดี ควรสอนให้มีการยอมรับความล้มเหลวความผิดพลาดและมองว่าความผิดพลาดเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติเท่านั้น ช่วยให้เด็กเข้าใจว่าความผิดพลาดเป็นโอกาสที่จะเติบโต แทนที่จะกลัวมัน (มหาชาติ อินทโชติ, 2557)

กิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้แบบอิสระ

1. การทำอาหาร เช่น กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เพื่อให้ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและเตรียมอาหาร ซึ่งจะช่วยให้มีการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ พร้อมทั้งปลูกฝังความสามารถในการพึ่งพาตนเอง
2. กิจกรรมกลางแจ้ง ส่งเสริมกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น กิจกรรมที่จะสอนให้ผู้เรียนได้สำรวจ สังเกตสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคยและพัฒนาความสามารถในการปรับตัว
3. การสร้างสรรค์ เช่น การทดลอง การคิดเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเหล่านี้กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดค้นวิธีแก้ปัญหาอย่างอิสระเพื่อให้ได้มีส่วนร่วมกับการงานอย่างสร้างสรรค์
4. จัดตารางสำหรับกิจวัตรประจำวันของตนเอง เป็นการจัดทำรายการที่ต้องทำในแต่ละวัน ซึ่งเป็นการสอนให้ทำภารกิจให้สำเร็จและสร้างความอดทน

สอนผู้เรียนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างไร

การพึ่งพาตนเองได้นั้นเป็นทักษะสำคัญที่สุดที่สามารถบรรลุเป้าหมายโดยไม่ต้องขอให้ใครช่วย การพึ่งพาตัวเองได้มากขึ้นทำให้คุณมีอิสระที่จะทำในสิ่งที่ยากทำโดยไม่ต้องสนใจว่าใครจะคิดอย่างไร และจะทำให้คุณค้นพบทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ในแบบของตัวเอง การยอมรับตัวเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ไม่สามารถสร้างตัวตนที่แข็งแกร่งและเป็นอิสระได้หากคุณไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งที่คุณเป็น ยอมรับร่างกายของคุณ บุคลิกของคุณ ความคิดเห็นของคุณ ทางเลือกของคุณ ความชอบของคุณ และเรื่องราวชีวิตของคุณ อย่าพูดไม่ดีกับตัวเอง ทุกคนสามารถแข็งแกร่งได้ ทุกคนต่างมีเรื่องให้ต้องอดทนและพิสูจน์ความแข็งแกร่งของตัวเองกันทั้งนั้น ทั้งความผิดพลาดต่าง ๆ ไว้ก้มบอิดและเรียนรู้จากมัน พยายามเปลี่ยนตัวเองให้เป็นคนที่ดีขึ้น และที่สำคัญที่สุดก็คือรักตัวเอง การยอมรับตัวเองเป็นส่วนสำคัญของการเป็นคนพึ่งพาตนเองได้ เพราะการยอมรับตัวเองจะป้องกันไม่ให้คุณพยายามทำตัวเหมือนคนอื่น

การเชื่อมั่นในตัวเอง ถ้าตัวเราเองยังไม่เชื่อมั่นในตัวเอง แล้วใครล่ะจะมาเชื่อคุณ เราทุกคนแตกต่างกันและมีเรื่องให้พูดต่างกัน ไม่มีใครพูดอะไรแทนคุณได้ และไม่ใช่ทุกคนที่จะเห็นด้วยกับสิ่งที่คุณพูด และเหตุผลสำคัญว่าทำไมคุณถึงต้องมั่นใจในสิ่งที่คุณเป็นก็เพราะว่า สุดท้ายแล้วคนที่อยู่กับคุณตลอดไปก็คือตัวคุณเอง และไม่มีอะไรจะสำคัญไปกว่าการเชื่อมั่นในตัวเอง การเชื่อมั่นในตัวเองจะทำให้คุณเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตัวเอง ถ้าคุณไม่มีศรัทธาในตัวเอง คุณจะลังเลและหันไปพึ่งคนอื่นทุกครั้งที่คุณต้องตัดสินใจ ก้าวออกมาจากจุดนั้นให้ได้

แรงใจให้ตัวเอง สร้างนิสัยการวางแผนที่ดีขึ้นมา คนที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในโลกไม่ใช่คนฉลาดที่สุดหรือดีที่สุดในเรื่องใด แต่ไม่ว่าพวกเขาจะมีพรสวรรค์หรือของขวัญอะไรที่ฟ้าประทานให้ สิ่งที่เขาทำคือตอกย้ำความภาคภูมิใจในตนเองด้วยชัยชนะครั้งแล้วครั้งเล่าทั้งเรื่องเล็กและเรื่องใหญ่ แรงใจต่างหากที่ทำให้คุณ

วิธีที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย สร้างความมั่นใจและเรื่องทุกอย่างในชีวิตของคุณ ถ้าอยากประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน คุณต้องทำให้ตัวเองมีความสุข ไม่ใช่ทำเพราะอยากให้ครอบครัวพอใจ เช่นเดียวกับการเรียน ถ้าคุณอยากได้เกรดดีมาก ๆ ก็ควรทำเพราะทำแล้วตัวเองมีความสุข ไม่ใช่ทำเพราะอยากให้ครอบครัวดีใจ การพึ่งตนเองของผู้เรียน เป็นการศึกษาที่ได้รับการเรียนรู้ โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่กว้างขวาง ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความสามารถของตนเองและยังส่งผลให้ประเทศมีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านแรก คือ ปัจจัยด้านสถานการณ์กับการพึ่งตนเองของผู้เรียน และด้านที่ 2 คือ ปัจจัยด้านจิตลักษณะกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน

1) ปัจจัยด้านสถานการณ์กับการพึ่งตนเองของนักเรียน ปัจจัยด้านสถานการณ์ของนักเรียนเกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเอง ประกอบไปด้วย การสนับสนุนจากครอบครัวและโรงเรียน การสนับสนุนจากครอบครัวและโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพึ่งตนเองของนักเรียนเป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถประสบความสำเร็จด้าน การศึกษารวมถึงด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านสังคม เศรษฐกิจ ในชีวิตโดยการสนับสนุนจากครอบครัวและโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนทางสังคม การมีตัวแบบที่ดีจากผู้ใกล้ชิด การมีตัวแบบที่ดีจะทำให้บุคคลนั้นมี พฤติกรรมที่น่าปรารถนาในด้านที่ดีเพราะได้รับอิทธิพลจากการเห็นแบบอย่างที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้แบบและเรียนรู้จากบุคคลเหล่านั้น จนสะท้อนออกมาในด้านพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การมีแบบอย่างจากเพื่อน และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เป็นต้น ทำให้เกิด พฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่ดีได้ การรับอิทธิพลจากสื่อ online การรับอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การคบเพื่อน การดำรงชีวิต และเศรษฐกิจ บรรยากาศวัฒนธรรมของสถานศึกษา วัฒนธรรมสถานศึกษามีส่วนสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม หล่อหลอมความเชื่อ และค่านิยม ให้เกิดในผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียน รวมถึงการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง เป็นการพยายามที่จะดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยมีผลผลิตคือผู้เรียนที่มีคุณภาพ ในมิติต่าง ๆ

2) ปัจจัยด้านจิตลักษณะกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในด้านการเรียน จำเป็นต้องอาศัยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แรงจูงใจดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนั้น คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทักษะคิดต่อการพึ่งตนเอง การทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณ - โทษของการพึ่งตนเอง มีความชอบ เห็นคุณค่า และมีความตั้งใจหรือพร้อมที่จะพึ่งตนเอง ซึ่งนักเรียนจะต้องมีองค์ประกอบเกี่ยวกับ ทักษะคิด 3 ประการ คือ 1) องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ 2) ด้านความรู้สึกรับชอบหรือไม่ชอบ และ 3) ด้าน การกระทำเกี่ยวกับความตั้งใจก่อพฤติกรรม ซึ่งทั้ง 3 เป็นแนวโน้มที่จะมีการปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คนเรามี ทักษะคิดเกี่ยวข้องในสิ่งนั้น และจะส่งผลถึงความสามารถในการดำรงตนได้อย่างมีอิสระ และสามารถบรรลุ เป้าหมายต่าง ๆ ในชีวิต ทั้งใน ด้านการเรียนและการคบเพื่อน และด้านการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ ความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง คือ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและสามารถรับรู้ได้ สามารถแบ่งเป็นระดับ อาทิ ระดับที่ ระลึกได้ ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ระดับการนำไปใช้ ระดับของการวิเคราะห์ ระดับของการสังเคราะห์ ระดับ ของการประเมินผล การเกิดข้อความรู้จะต้องสามารถขยายความเพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจของบุคคล เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงต่อเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม

1. ผู้เรียนที่มีสัณฐานการเรียนรู้แบบอิสระและแบบหลีกเลี่ยง มีลักษณะการเรียนรู้คล้ายคลึงกันคือชอบศึกษาค้นคว้าและทำงานด้วยตนเอง ไม่ค่อยสนใจเนื้อหาวิชา ไม่ชอบร่วมกิจกรรมในห้องเรียนแต่ชอบกิจกรรมการเรียนรู้ นอกห้องเรียน ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียน เช่น ค้นคว้าจากเว็บไซต์ หรือห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โดยยึดตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุม

เนื้อหาในบทเรียน มีความง่ายเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และมีการวางเงื่อนไข กติกาในการปฏิบัติงานให้ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และจัดทำชิ้นงานส่งตามกำหนด

2. ผู้เรียนที่มีลีลาการเรียนรู้แบบพึ่งพา แบบแข่งขัน แบบมีส่วนร่วม และแบบร่วมมือ มีลักษณะการเรียนรู้คล้ายคลึงกัน ชอบกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนมากกว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตร และเรียนรู้ได้ดีถ้าได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม หรือระหว่างผู้นำเสนอกับกลุ่มเพื่อนมีความรู้สึกว่าคุณสอนและเพื่อน ๆ คือ แหล่งความรู้ที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือตนเอง นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าห้องเรียนเป็นสถานที่พบปะทางสังคม ถ้าผู้เรียนมีลีลาการเรียนรู้แบบพึ่งพา ผู้สอนต้องกำหนดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เรียนในรูปแบบตำราหรือเอกสารประกอบคำบรรยาย ถ้าผู้เรียนมีลีลาการเรียนรู้แบบแข่งขัน ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีการแข่งขันให้รางวัลแก่ผู้ชนะ เช่น แข่งขันตอบปัญหา ถ้าผู้เรียนมีลีลาการเรียนรู้แบบร่วมมือและแบบมีส่วนร่วม ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เช่น แบบสมมนา แบบแบ่งกลุ่มอภิปรายปัญหา เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้แบบอิสระในการพึ่งพาตนเอง คือ ความสามารถในการกำหนดการเรียนรู้ของตนเองให้มีความรับผิดชอบต่อการเลือกแหล่งเรียนรู้ ข้อมูล เป้าหมาย สาร และกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถแยกออกจากการอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้สอน แต่มีใช้การเรียนรู้ที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้สอนเลย ผู้สอนยังสามารถให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ชี้แนะให้กับผู้เรียนโดยที่ผู้เรียนต้องมีความสนุกสนาน มีความพึงพอใจต่อความเป็นอิสระนั้น สามารถทำการวิพากษ์ สะท้อนกลับ เพื่อตัดสินใจที่จะเลือกแนวทางการพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้ผู้เรียนต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างกระบวนการเรียนรู้และสาระที่เลือกได้ และต้องสามารถเชื่อมโยงผลที่เกิดจากการเรียนรู้ไปยังบริบทตามลักษณะของผู้เรียน ผู้เรียนรู้ว่าตนเองต้องการเรียนอะไร ผู้เรียนรู้ว่าตนเองเรียนรู้จากวิธีไหนได้ดีที่สุด เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการเคลื่อนไหว ผู้เรียนได้เลือกวิธีการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ มีความสุขในการเรียน รับรู้ระดับความสามารถ รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองให้เหมาะสมกับตนเอง เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อตอบโจทย์และการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้มากขึ้นนั้นก็เป็เป้าหมายของการศึกษา โดยการข้อมูลด้านการศึกษาทั้งหมดมารวมเข้ากับเทคโนโลยี เพื่อออกแบบเป็นสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่สุดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ร่วมกับระบบการศึกษา ยังช่วยให้สามารถแก้ปัญหาในระบบการศึกษาซึ่งได้แก่ การสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยสร้างวินัยจากการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ช่วยพัฒนาทักษะพื้นฐานให้ทันสมัย การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เพื่อเป็นหนทางในการนำไปการศึกษาที่เหมาะสมกับทั้งตัวผู้เรียน รวมถึงช่วยให้สถานศึกษาได้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วย เทคโนโลยีที่ช่วยพัฒนาการศึกษา ตอบโจทย์และเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมของผู้เรียนแบบอิสระในการพึ่งพาตนเอง นั่นคือ

1. การเรียนรู้แบบไฮบริด (Hybrid Learning)

การเรียนรู้แบบผสมผสานหรือแบบไฮบริด เป็นระบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้างให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถโต้ตอบหรือทำกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกับคนอื่น ๆ การเรียนรู้แบบไฮบริดไม่ได้จำกัดเฉพาะความรู้ที่จำเป็นในห้องเรียนเท่านั้น แต่รวมไปถึงความรู้ทั่วไปหรือในเฉพาะด้าน โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้จากทุกที่ผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น บทความ หนังสือ เข้าถึงระบบ ดิจิทัล ทำแบบทดสอบ โดยสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ตั้งคำถาม เพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนร่วมกัน โดยเป้าหมายของการเรียนรู้แบบไฮบริด คือการปรับให้สภาพแวดล้อมในการเรียนนั้นมีความเหมาะสมต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างอิสระ

2. การเรียนรู้เทคโนโลยีจากเกม (Gamification)

Gamification เป็นการดึงเอาเทคโนโลยีการศึกษามาสวมเข้ากับกรออกแบบเกม ที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้ในบทเรียนหรือการทบทวน รวมไปถึงสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน และมีความสุขในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

3. การเรียนรู้แบบไมโคร (Microlearning)

การเรียนรู้แบบออนไลน์แล้ว สิ่งหนึ่งที่คนส่วนใหญ่กำลังเรียนรู้อยู่เป็นกิจวัตร โดยแทบจะไม่ต้องรู้ตัวเลย นั่นคือการเรียนรู้ผ่านการใช้งานสมาร์ทโฟนนั่นเอง แหล่งเรียนรู้ขนาดเล็กหรือ Microlearning ที่ผู้ใช้งานทุกคนสามารถเลือกเรียนรู้ได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบคอนเทนต์ให้ความรู้ที่สั้นกระชับ ย่อยง่าย และตัวผู้เรียนเองก็สามารถเลือกเรียนรู้ในเรื่องที่เฉพาะเจาะจงได้ตามความต้องการ ตัวอย่างเช่น การฟัง Podcast การดู You tube video ทำแบบทดสอบ การเรียนรู้แบบไมโครแม้ว่าจะไม่ใช่การเรียนรู้ที่เต็มรูปแบบ แต่เป็นการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น ซึ่งทุกคนสามารถสะสมได้จากการใช้งานสมาร์ทโฟน โดยใช้เวลาด้าน ๆ เพียง 10 - 20 นาที ก็ได้รับเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือนำไปพัฒนาทักษะในการทำงานได้ (ฉลาด สมพงษ์, 2562)

ข้อดีและข้อเสียของการเรียนรู้

ข้อดี

1. พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา
2. กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในตนเองและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
3. สนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่หลากหลาย
4. ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกันและการสื่อสาร
5. การเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน

ข้อเสีย

1. ผู้สอนต้องวางแผนและใช้ทรัพยากรที่มากขึ้น
2. พื้นที่การเรียนการสอนมีเสียงดังและวุ่นวายมากขึ้น
3. ผู้เรียนบางคนอาจประสบปัญหากับการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. การให้ความรู้ที่ไม่ทั่วถึงในกลุ่มผู้เรียนในชั้นเรียนเดียวกัน
5. อาจต้องปรับเปลี่ยนวิธีการประเมิน

นอกจากนี้การที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ว่าผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับตนนั้นมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการจัดการตนเอง ตนทำดีก็จะได้ผลดีตนทำมากก็จะได้มาก ถ้าทำน้อยก็จะได้ผลตามต้องการน้อยด้วยทำให้เกิดความเชื่อว่าตนสามารถทำนายได้ควบคุมได้ เชื่อว่าตนสามารถจัดการที่สาเหตุเพื่อให้เกิดผลที่ต้องการได้จริง การเชื่ออำนาจในตนของผู้เรียนในการวิจัยนี้เน้นเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง ทั้งด้านการเรียนและการคบเพื่อน และด้านการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ

เรียนรู้ด้วยแบบพึ่งพาตนเองอย่างไร ให้เกิดผลลัพธ์

เมื่อรู้จักตนเองดีพอแล้วว่าสนใจศึกษาเรื่องอะไร กระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเองจะเกิดขึ้นได้โดยไม่สะดุดหากมีทักษะการเรียนรู้ (learning skills) ต่อไปนี้

แนวคิดของ Rogers เป็นผู้เสนอทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบ “client - centered” (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552) ซึ่งเน้นความสำคัญของผู้มีปัญหามากกว่าตัวผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ผู้มารับคำปรึกษาจะเป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของตนเองโดยเขาใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาที่สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น การให้การยอมรับ และ

การมีทัศนคติที่ดีต่อผู้มารับคำปรึกษา ซึ่งต่อมาได้นำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน ซึ่งเขาเสนอว่าการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะของ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อ มีศรัทธาในความเป็นคนของผู้เรียน การที่เชื่อและไว้วางใจในความสามารถของบุคคลจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาศักยภาพของตนเอง ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกวิธีการที่จะเรียนเองนอกจากนี้ผู้สอนต้องมีลักษณะจริงใจ เป็นคนตรง ไม่เสแสร้งในการสร้างสัมพันธภาพ ผู้สอนต้องพยายามสื่อให้เด็กได้รับทราบถึงความรู้สึนึกคิดที่ดีที่ผู้สอนมีต่อตัวเด็กให้ได้ นอกจากนั้นผู้สอนจะต้องให้เกียรติผู้เรียนทั้งในแง่ของความรู้สึกและความคิดเห็น

การประยุกต์ใช้แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ เช่น จัดให้ผู้เรียนเรียนตามหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ตามที่ผู้เรียนสนใจ ตัวอย่างเช่น

กรอบแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

1. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง และผู้เรียนแต่ละคนสร้างความรู้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันรวมทั้งอาจแตกต่างกับแนวทางของผู้สอน

2. ความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการสร้างความรู้ใหม่

3. การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การมีประสบการณ์ตรง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันของผู้เรียนมีส่วนช่วยในการสร้างความรู้ใหม่

4. ครูมีบทบาทในการจัดบริบทการเรียนรู้ตั้งคำถามที่ท้าทายความสามารถ กระตุ้นสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความรู้ และให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน (เวชฤทธิ์ อังกะภักทรขจร, 2555) กระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเองจะเกิดขึ้นได้โดยไม่สะดวกผู้เรียนนั้นจะต้องเกิดทักษะนั้น คือ

ทักษะชีวิต (life skills) ยกตัวเช่น การจัดการเวลา ผู้เรียนควรเรียนรู้วิธีแบ่งเวลาส่วนตัว เวลาในการเข้าสังคม และเวลาทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้เหมาะสมกับกิจวัตรประจำวันของตัวเอง

ความเป็นอิสระ (independence) การสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง มีความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่ การกล้าตัดสินใจและพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ตนเองได้ใช้

ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะพื้นฐาน (basic skills) พัฒนาความสามารถทั่วไปที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้และการทำงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองสนใจ เช่น การอ่าน การคิดเลข การใช้คอมพิวเตอร์ การทำงานกราฟิก หรือการทำเอกสาร เป็นทักษะที่จำเป็นต้องใช้เพื่อเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ

ทักษะการเรียนรู้ (study skills) การเตรียมวัสดุหรืออุปกรณ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การบันทึกและสรุปใจความสำคัญในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจและเข้าถึงองค์ความรู้เหล่านั้น

การเรียนรู้เพื่อจะเรียนรู้ (learning to learn) ต้องมีใจเปิดรับการเรียนรู้ ไม่มีอคติต่อการเปิดรับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลใหม่ ๆ และหมั่นค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ทักษะการวางแผน (planning skills) ความสามารถในการออกแบบและวางแผนการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ทักษะการวิเคราะห์ (analytical skills) ความสามารถในการเลือกและใช้ข้อมูลอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญและความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ ทักษะการสื่อสาร (communication skills) ความสามารถในการเขียนและเรียบเรียงข้อมูลรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์กับการเรียนรู้ของตัวเอง

ทักษะการประเมิน (evaluation skills) ความสามารถในการประเมินตนเองอย่างซื่อสัตย์ ยอมรับข้อบกพร่องของตัวเอง และยอมรับคำแนะนำ จากผู้อื่นได้

ความมุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จ (completion skills) ความมุ่งมั่นพยายาม ความอดทน รวมทั้งความมีวินัย ทั้งในแง่ของการเรียนรู้ และการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ความสำเร็จไม่ได้วัดจากคะแนนหรือคำชื่นชม แต่เกิดจากบทเรียน ประสบการณ์ที่ได้รับมา (วันวิสาข์ เคน, 2559)

สรุป

โลกแห่งการเรียนรู้ในปัจจุบันสอดคล้องกับการเรียนการสอนที่ทันสมัยที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ดังนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องมีความเข้าใจอย่างแท้จริงและลึกซึ้งเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองรวมถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาการเรียนรู้ เพราะนั่นเป็นวิธีการที่ทำให้ได้มาซึ่งความรู้ที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ด้วยตนเองไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมากับมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดซึ่งปัจจัยเชิงสาเหตุของการพึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คือ ปัจจัยด้านสถานการณ์กับการพึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 1) การสนับสนุนจากครอบครัวและโรงเรียน 2) การมีตัวแบบที่ดีจากผู้ใกล้ชิด 3) การรับอิทธิพลจากสื่อ online 4) บรรยากาศ วัฒนธรรมของสถานศึกษา และ 5) การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง และด้านที่ 2 คือ ปัจจัยด้านจิตลักษณะกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน ประกอบไปด้วย 1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2) การมุ่งอนาคตและควบคุมตนการมุ่งอนาคตควบคุมตน 3) การเชื่ออำนาจในตนเองต่อการพึ่งตนเองกับการพึ่งตนเองของผู้เรียน 4) ทักษะคิดต่อการพึ่งตนเอง และ 5) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงวิธีการและข้อเสนอแนะของการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองในบริบทที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนไทย โดยเนื้อแท้แล้ววิธีการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง ไม่ได้หมายความว่า ผู้สอนไม่ทำอะไรเลยปล่อยให้ผู้เรียนค้นคว้าสร้างองค์ความรู้เองทั้งหมด ผู้สอนเองต่างหากที่ต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่าง (Role Model) รวมทั้งจุดประกาย อธิบาย อีกทั้งคอยให้การสนับสนุนหรือขับเคลื่อน (Facilitator) ให้แก่ผู้เรียน เพื่อบรรลุถึงการเข้าถึงเนื้อแท้ของการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่ต้องเป็นฝ่ายเปิดประตูแห่งความคิดและโอกาสที่สำคัญทางการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม คิดในการตัดสินใจ ผู้สอนที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง แต่ตัวผู้เรียนเองนั้นก็ต้องมุ่งมั่นพัฒนา ใฝ่ที่จะศึกษาหาความรู้ และมีวินัยรวมทั้งรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วย จึงจะเกิดผลลัพธ์แห่งการเรียนรู้ที่มีความสุข ในแง่มุมมองของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบอิสระในการพึ่งพาตนเองของผู้เรียน ผู้สอนควรได้รับทักษะในการส่งเสริมความเป็นอิสระและให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นอันดับแรกโดยไม่ทำหน้าที่เป็นผู้สอน แต่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรแทนการเป็นผู้สอนไม่สามารถส่งเสริมการพัฒนาความเป็นอิสระได้เพราะดูเหมือนว่าผู้เรียนจะเป็นเช่นนั้นสนับสนุนให้อาจารย์ผู้สอนได้เป็นแหล่งความรู้หลักซึ่งอาจขัดขวางความสามารถของตนได้เพื่อเรียนรู้ด้วยตนเองและตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้ สิ่งสำคัญอันดับแรกคือผู้เรียนควรได้รับการฝึกอบรมอย่างดีในการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้และให้อาสาในการค้นพบตนเองรูปแบบการเรียนรู้ การทำเช่นนี้ ผู้เรียนควรมีภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการศึกษาระยะยาวของตนเอง มีความตระหนักรู้ที่ดีเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอนที่สนับสนุนการพัฒนาความเป็นอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการวางแผน สร้างแบบจำลอง และสอนนักเรียน เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับผู้สอนในการทำให้ผู้เรียนเป็นอิสระ ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้สอน ดังนั้นควรช่วยผู้เรียนเป็นคนกำหนดเป้าหมายทางการเรียนรู้และเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

ฉลาด สมพงษ์. (2562). การเรียนรู้ยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.

- ทิตินา แคมมณี. (2551). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาชาติ อินทโชติ. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบยูเลอร์นึ่งด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการ เพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(1), 15-26.
- มณฑรา ธรรมบุศย์. (2544). แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ / ลีลา การเรียนรู้ (leanings). เรียกใช้เมื่อ 26 มกราคม 2567 จาก https://sites.google.com/a/phusang.ac.th/krukanokwanscience_pwk/how-to-lear/rup-baeb-kar-reiyn-ru
- วันวิสาข์ เคน. (2559). การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Open worlds.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- เวชฤทธิ์ อังกะภักทขจร. (2555). การประยุกต์ใช้ Teach Less, Learn More (TLLM)สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน. วารสารศึกษาศาสตร์, 23(1), 1-11.
- ศักดิ์ศรี ประกอบผล. (2564). นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารการศึกษาและการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ หจก.วารานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์.
- Fleming, N. D. & Mills, C. (1999). VARK a guide to learning styles. Retrieved January 29, 2024, from <https://vark-learn.com/introduction-to-vark/the-vark-modalities/>
- Moured, D. (2009). Project- Based Learning: Using Information Technology. New Delhi: VinodVasishtha for Viva Books l Private limited.

กลยุทธ์การใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น*

STRATEGIES FOR USING SPECIALIZED NEWSPAPERS TO CAMPAIGN FOR LOCAL POLITICAL ELECTIONS

มณี ศรีสมุทร^{1*}, วิทยาธร ท่อแก้ว²

Manee Srisamut^{1*} Wittayatorn Tokeaw²

¹นักวิจัยอิสระ สงขลา ประเทศไทย

¹Independent researcher, Song khla, Thailand

²สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

²School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: Korphai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง กลยุทธ์การใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นการนำเสนอความรู้ กลยุทธ์การใช้สื่อที่เชื่อมโยงการผลิตการออกแบบสาร การกำหนดแนวคิดหลัก กำหนดประเด็น วางโครงสร้างเนื้อหาตามคุณลักษณะผู้นำการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ การเลือกใช้สื่อมีความสำคัญต้องสอดคล้องกับผู้รับสารคือประชาชนกลุ่มเป้าหมายด้วย “สาร” หรือเนื้อหาสาระ ถ้อยความ ภาพ สัญลักษณ์ การสร้างสรรค์การผลิตและใช้สื่อแบบบูรณาการ การออกแบบสารมีความสำคัญต่อการเลือกใช้สื่อและความพึงพอใจ การสร้างเนื้อหาสาระ ด้านความรู้ ประสบการณ์ วิสัยทัศน์ นโยบายหาเสียง เขียนเชิงสร้างสรรค์ ออกแบบจัดหน้า นำเสนอสร้างเครือข่ายและการเชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่น การผลิตการเลือกใช้สื่อสร้างความตระหนักรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างการจดจำ สร้างความนิยมชมชอบ สร้างความเชื่อ กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม ให้ความสอดคล้องกันทั้งการใช้ช่องทางและการขยายผล การเข้าถึง ความถี่ในการเข้าถึง คำนึงถึงประโยชน์ความคุ้มค่า สร้างการรับรู้ ยอมรับ จดจำ ความรู้สึกที่ดี ที่ประทับใจ สร้างความนิยมทางการเมือง กลยุทธ์การใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น การวางแผนการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจทางการเมือง ไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารเข้ามาสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น ด้วยกลยุทธ์การผลิตและการใช้แตกต่างจากที่มีอยู่ในสังคม รูปแบบการนำเสนอ เทคนิคการออกแบบสารด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำการเมืองท้องถิ่นกระชับ เข้าใจง่าย กลวิธีการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจหาเสียงเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นร่วมกับสื่อบุคคลหรือแกนนำทางการเมือง การประยุกต์สื่อใหม่ในรูปแบบ e-book และ infographic บูรณาการใช้ในสังคมออนไลน์ สร้างพลังการสื่อสารในงานการเมืองที่ทรงพลัง

คำสำคัญ: กลยุทธ์การใช้สื่อ, หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ, การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง, การเลือกตั้งท้องถิ่น

Abstract

Academic article on strategies for using specialized newspapers to create effective local election campaigns. The article presents various methods and techniques for utilizing media to design and produce content that emphasizes the desired attributes of local political leaders. The selection of appropriate media is crucial and must be tailored to the target audience. The content of the message, including words, images, symbols, and creativity, should be carefully crafted to

ensure the desired impact on the audience. The article also emphasizes the importance of page layout design and presentation to build networks and connect local communities. The production and selection of media should be aimed at creating awareness, recognition, and popularity among the target audience. The article suggests that the media strategy should be consistent in both the channel used and the frequency of access to maximize reach and impact. It also emphasizes the importance of considering the benefits and values of the media strategy, such as creating awareness, acceptance, and positive feelings. The article specifically focuses on the use of specialized newspapers for local election campaigns. It suggests planning the use of such newspapers to target the desired audience and utilizing different production and distribution strategies than those used for mainstream media. The article also recommends using concise and easy-to-understand messages that highlight the desirable attributes of local political leaders. In addition, the article suggests using new media, such as e-books and infographics, to reach online communities. Overall, the article emphasizes the importance of creating powerful political communication that can create belief, encourage behavior, and build popularity among the target audience.

Keywords: Media Usage Strategy, Specialized Newspapers, Election Campaigning, Local Elections

บทนำ

สิ่งพิมพ์ คือสื่อสิ่งพิมพ์ ที่มีลักษณะเฉพาะคือมีข้อความ ถ้อยความ ภาพนิ่ง ไม่มีเสียงและภาพเคลื่อนไหว หากพิจารณาตามลักษณะการเผยแพร่สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นสื่อมวลชน และสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันนั้นคือ สื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นสื่อมวลชน เป็นสื่อที่เผยแพร่ข่าวสารไปยังประชาชน กลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก ส่วน สิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นเองเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะกิจทางการเมือง การแนะนำองค์การพรรคการเมือง การให้รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร การให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (พนม คลีณาฯ, 2555)

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ สื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น การเลือกใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ สื่อถือเป็นช่องทางนำเนื้อหาสารการรณรงค์ไปยังผู้รับสารและเป็นช่องทางการรับรู้ และความตระหนักในประเด็นของการรณรงค์ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร ด้วยรูปแบบและลีลาการนำเสนอที่เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมเพื่อการรณรงค์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้การสื่อสารเพื่อการรณรงค์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อเทคโนโลยีระบบการพิมพ์ก้าวหน้า เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ การเพิ่มจำนวนมากในระยะเวลาอันรวดเร็ว การบริหารจัดการพื้นที่ในการนำเสนอ ประโยชน์คุณค่าและเวลาได้ครบถ้วน การทำหน้าที่ในฐานะสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ สร้างการรับรู้ของสังคม ข้อมูลใช้ประกอบการตัดสินใจด้วยบทบาทการทำหน้าที่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมืองเพียงแต่ว่าความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าประชาชนจะมีความคิดเห็นและทัศนคติในแต่ละบทบาทอย่างไร โดยภาพรวมความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 บทบาทนั้น (กิตติ์วี เลเชกุล และนุกูล ชื่นพิทักษ์, 2563) หนังสือพิมพ์มีลักษณะพิเศษหลายประการทำให้สื่อสิ่งพิมพ์ยังคงเป็นสื่อที่มีความสำคัญในปัจจุบันในโลกยุคดิจิทัลส่งผลต่ออุตสาหกรรมการผลิตรูปแบบใหม่ การใช้สื่อใหม่ในสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาท แต่ด้วยลักษณะพิเศษของสื่อนำเสนอเรื่องราวที่สามารถเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานได้

คงสภาพนานเมื่อต้องการอ่านหรือใช้อ้างอิงก็สามารถทำได้ อ่านได้ การอ่านเกี่ยวข้องกับอารมณ์ เรื่องอารมณ์ที่ลงในหนังสือพิมพ์มีหลายรส มีข้อมูลและรายละเอียดอย่างลึกซึ้ง เรื่องใหม่น่าสนใจชักจูงให้อยากอ่าน อ่านแล้วเกิดความรู้และเข้าใจ (วิชัย พยัคฆ์โส, 2542)

กลยุทธ์การใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง สื่อสารในงานการเมืองไม่เพียงแต่สร้างสรรค์การออกแบบสาร สร้างผลงานที่น่าเชื่อถือ สร้างความแตกต่างที่มีความโดดเด่นจากที่มีการนำเสนอในสังคมเท่านั้น ยังคำนึงถึงการใช้สื่อเพื่อให้เกิดประโยชน์ประหยัด คุ่มค่าและสร้างการรับรู้ การยอมรับ ประทับใจ ดังนั้นการใช้สื่อจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างมีหลักการ กระบวนการ และวิธีการที่เชื่อถือได้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสอดคล้องกับทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจในสื่อ แก่นของทฤษฎีว่า ทำอย่างไรให้ผู้รับสาร หรือ Voters ติดตาม นำเสนออย่างไรให้เขาเปิดรับและติดตาม เพื่อให้ผู้ส่งสาร สามารถเลือกใช้สารและสื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะหากไม่ตรง เขาจะไม่พอใจและไม่เปิดรับสาร ผู้รับสารสามารถสามารถใช้ประโยชน์จากสถานะการนำเสนอของสื่อและผู้รับสารเป็นผู้กระทำการใช้ซึ่งเป็นตัวแปรแทรกในกระบวนการสร้างผลกระทบ ผู้รับสารเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและต้องการไปสู่เป้าหมายที่คาดคิดไว้โดยมีสื่อเป็นเครื่องมือ ผู้รับสารมีความรับผิดชอบในการเลือกสื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนและใช้สารที่ได้มาเป็นหนทางในการสร้างความพึงพอใจ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2556)

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

1. สื่อสิ่งพิมพ์และหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจยังมีบทบาทและนำมาใช้เพื่อการณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในงานการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับประเทศ โดยพบว่าในปี 2563 การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา นอกจากใช้สื่ออื่นแล้วยังใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร ภูมิหลังด้านความรู้ ประสบการณ์การทำงาน ด้วยกลยุทธ์การออกแบบเนื้อหาสารด้านคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ เพื่อสร้างความนิยมทางการเมือง และช่วงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2566 พรรคก้าวไกล หาเสียงเลือกตั้งผ่านสื่ออื่นแต่ยังใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง รายงานความเคลื่อนไหวกิจกรรมของพรรค เช่นเดียวกัน

สื่อสิ่งพิมพ์มีพัฒนาการที่ไม่หยุดยั้งในเชิงความทันสมัยของอุปกรณ์และเทคโนโลยีการผลิต และในเชิงของเนื้อหาสาระที่จะให้ผู้อ่านได้ข้อมูลข่าวสารเร็วและถูกต้องมากที่สุด การนำเสนอเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ต้องพิถีพิถันในการเลือกเรื่องและถ้อยคำที่ใช้ นั้นหมายความว่าต้องคัดเลือกรักเขียน การเขียนสร้างสรรค์ (ปราณี สุรสิทธิ์, 2549)

การสร้างภาพประทับใจจากหนังสือสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มการเมืองกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร การใช้สื่อเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเชื่อมต่อข้อมูลจากฝ่ายการเมืองไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ หรือองค์กรอิสระต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนผู้รับสารเพื่อสร้างสารให้เกิดความรู้ ความเข้าใจด้วยอวัจนภาษาที่ส่งผลทางด้านอารมณ์

แม้ว่าภาษาพูดและภาษาเขียนได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ในการสื่อสารด้วยอวัจนภาษาจะใช้ได้ดีในการสื่อสารทางด้านอารมณ์ อวัจนภาษาเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่มีอำนาจในการโน้มน้าวใจเป็นการสื่อความหมายสร้างความประทับใจ สร้างความสัมพันธ์ทางการสื่อสาร (กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย, 2550)

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่น สร้างขึ้นและมีบทบาทหน้าที่การทำงานระดับชุมชนในท้องถิ่นเน้นเรื่องราวที่สำคัญสำหรับชุมชนนั้น ๆ มีการเชื่อมโยงฝ่ายการเมืองกับชุมชนในท้องถิ่นผ่านการเปิดโอกาสให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน มุ่งเน้นการนำเสนอเชิงสร้างสรรค์ การรักษาไว้ซึ่งข้อเท็จจริง ด้วยเนื้อหาสาระสั้น เข้าใจง่าย และชัดเจน ให้ความสนใจและความสำคัญกับผู้อ่าน

หนังสือพิมพ์คำนึงถึงการสนับสนุนการเสริมสร้างสังคมและการเมืองที่เชื่อถือได้ โดยการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การตัดสินใจและการรายงานความเป็นจริง ความรอบด้าน ความลึกซึ้ง เมื่อตีพิมพ์ออกมาไปสู่สาธารณชนแล้วจะไม่พิพากษาใครว่ากระทำผิดหรือถูก แต่โดยสาระของข่าวจะสามารถคลี่คลายไปสู่ความถูกต้องในที่สุด หนังสือพิมพ์ที่ยึดมั่นในหลักนี้อย่างเสมอต้นเสมอปลายย่อมเท่ากับได้แสดงบทบาทอย่างสมบูรณ์และสร้างความเชื่อถือศรัทธาให้กับผู้อ่าน (พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช และคณะ, 2539)

การนำเสนอที่มุ่งเน้นกิจกรรมส่งเสริมการเชื่อมโยงสังคม การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณะในชุมชน กิจกรรมบริจาคหรืออาสาสมัครในพื้นที่ สิ่งพิมพ์ที่ใช้ในกิจการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะ คือเป็นสิ่งพิมพ์เฉพาะเรื่อง สำหรับผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม เป็นสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในวงที่จำกัด เพื่อวัตถุประสงค์ในเชิงการสื่อสารการตลาด หรือโฆษณา ส่งเสริมการขายการประชาสัมพันธ์ แม้แต่เพื่อการสร้างมวลชนสัมพันธ์ทั้งนี้มักจะใช้สิ่งพิมพ์เฉพาะกิจควบคู่ไปกับสื่อมวลชน (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2549)

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่น การผลิตและการใช้การบูรณาการร่วมใช้สื่ออื่น ๆ สื่อบุคคลหรือแกนนำการเมืองในลักษณะคู่มือ ในยุคดิจิทัลมีเทคนิคการผลิตเนื้อหาและการออกแบบจัดหน้าสิ่งพิมพ์ดิจิทัล สร้างพลังการสื่อสารให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย อาศัยการวางแผนการทำงาน ทั้งก่อนการผลิต และระหว่างการผลิตเป็นกระบวนการผลิตให้ประสบผลสำเร็จ มีส่วนประกอบงานศิลป์อันได้แก่ เส้น รูปร่าง สี ลักษณะผิว เพื่อนำมาประยุกต์สร้างงานรูปแบบที่ดี แปลกใหม่ โดดเด่น เข้าใจและง่ายต่อการจดจำ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบ

การออกแบบเป็นขั้นตอนที่สามารถสร้างหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจสำหรับการสื่อสารได้ทั้งกระบวนการ ต้องการให้ผู้รับสารได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักจิตวิทยาเพื่อการออกแบบควบคู่กับความรู้ความชำนาญทางศิลปะและหลักการออกแบบ เช่นการสร้างความหลากหลาย การสร้างความกลมกลืน การสร้างจังหวะ การสร้างความสมดุล การสร้างความเป็นเอกภาพ การใช้สัดส่วน และการใช้สี (สกล ภู่งามดี, 2546)

“หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่น” หรือ “Local Political Newspaper” เน้นการสื่อสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และประเด็นทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นหรือท้องที่เฉพาะ เช่น ชุมชนเมือง หรือเฉพาะจังหวัดนั้น ๆ หรือพื้นที่ที่เฉพาะกิจนั้น ๆ โดยมักจะมีลักษณะเป็นสิ่งพิมพ์ขนาดแท็บลอยด์ (tabloid) และเน้นการรายงานเหตุการณ์ท้องถิ่นที่สำคัญต่าง ๆ นอกจากการผลิตขนาดแท็บลอยด์แล้ว ยังใช้เทคนิคการผลิตเนื้อหาและออกแบบจัดหน้าในรูปแบบอีบุ๊ก และอินโฟกราฟฟิค บนสื่อใหม่ในสังคมออนไลน์

การเสริมสร้างความสนใจในการเข้าใจเรื่องราวทางการเมืองและการบริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสังคมท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมและมีการเข้าใจต่อเรื่องราวท้องถิ่นที่เกิดขึ้น รูปแบบการนำเสนอแบบเล่าเรื่องราวด้านภูมิหลังของผู้นำทางการเมืองด้านความรู้ ประสบการณ์ วิสัยทัศน์ ที่เข้าใจปัญหา และมีแนวทางการแก้ปัญหาในท้องถิ่น มีการเล่าเรื่องสร้างสรรค์และน่าสนใจ สร้างบรรยากาศและความรู้สึกร่วมให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้อ่าน

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่นมีลักษณะการถ่ายทอดอุดมการณ์การบริหารจัดการท้องถิ่น การเลือกตั้งท้องถิ่น นโยบายการหาเสียงที่มีผลต่อประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ และเรื่องราวที่ส่งผลต่อชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมท้องถิ่น การรายงานข่าวที่เน้นชุมชนท้องถิ่นนี้สามารถช่วยให้ประชาชนทราบถึงปัญหา และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่ของตน สถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมมีบทบาทการกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละประเทศ และการเข้าใจและวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการประชาธิปไตยในระยะยาว (Almond, G. A. & Verba, S., 2015)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่น ปี 2564

2. บทบาทหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่น

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญในการสื่อสารข้อมูลและนโยบายของ ผู้รับผิดชอบท้องถิ่นต่อประชาชน การสร้างสรรค์ความคิด ในการเลือกตั้งท้องถิ่นต้องพึ่งพาการสร้างสรรค์ความคิด และการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีคุณภาพ เนื่องจากมีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารที่มีสิทธิ์ ลงคะแนนเสียง หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเข้าใจข้อมูลที่ ชับซ้อน ส่งเสริมการเป็นสาธารณะ การถ่วงดุลการเชื่อมโยงกับชุมชนและการเป็นสาธารณะที่เข้มแข็งขึ้น โดย หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจช่วยสร้างสังคมที่มีการเชื่อมโยงและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางท้องถิ่น การส่งเสริมการ เกิดการสนับสนุน หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจมีความสามารถในการสร้างการสนับสนุนจากประชาชนในการเลือกตั้ง ทั้ง โดยการเผยแพร่ข้อมูลเชิงบวกเกี่ยวกับผู้สมัครหรือนโยบายที่สนับสนุนและการทำความเข้าใจปัญหาที่คนในชุมชน กำลังเผชิญ และการตรวจสอบอำนาจ หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจมีบทบาทในการตรวจสอบอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น โดยการสืบค้นข้อมูลและรายงานเหตุการณ์ที่สำคัญ ซึ่งสามารถช่วยให้ประชาชนมีข้อมูลที่จำเป็นในการตัดสินใจ การ เสริมสร้างสังคมมีส่วนร่วม สามารถเสริมสร้างสังคมที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางท้องถิ่น โดยการให้ทางเลือกและ ความคิดเห็นที่หลากหลาย

จะเห็นว่าหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น สร้างขึ้นและกำหนดบทบาทการ ทำหน้าที่ระดับชุมชนในท้องถิ่น มีลักษณะการใช้สื่อตามหลักการ ที่สอดคล้องกับทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน แก่น สำคัญตาม เดนิส แม็คเคลว กล่าวถึง หน้าที่ของสื่อในแง่จุดมุ่งหมายในสังคมด้านข่าวสาร (information) ด้านการ ประสานความเข้าใจ (correlation) ด้านการสืบสานวัฒนธรรม (continuity) ด้านการเสนอความบันเทิง

(entertainment) และหน้าที่ในการรณรงค์ให้เกิดความเคลื่อนไหว (mobilization) ที่สำคัญเพื่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสังคม บทบาทการทำหน้าที่สื่อกลางด้านการเมืองท้องถิ่น (McQuail, D., 1987)

ดังนั้น ก่อนเข้าสู่เส้นทางนักการเมือง ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผ่านหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเป็นการสร้างความนิยมทางการเมือง เช่น ทีมต้นกล้านครตรัง สนามเลือกตั้งเทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง ภายใต้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ “ต้นกล้านครตรัง” ทีมไพเจน มากสุวรรณ์ สนามเลือกตั้งองค์การบริหารจังหวัดสงขลา ภายใต้ชื่อ “รวมพลังร่วมสร้างสุข” ในปี พ.ศ. 2563 และทีมสิงห์หนุ่ม สนามเลือกตั้งเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้ชื่อ “ทุ่งสงนิวส์” ในปี พ.ศ. 2564

สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดั้งเดิมขององค์กรที่ใช้ในการสื่อสารในงานทางการเมือง ประยุกต์ใช้เป็นหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจท้องถิ่นผลิตเองโดยองค์กรทางการเมือง ทีมหรือพรรคการเมือง ผู้นำหรือทีมผู้อยู่เบื้องหลังทางการเมืองวางแผนผลิตเพื่อหวังผลในการสร้างความผูกพัน และความนิยมต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร (สุภาภรณ์ ศรีดี, 2563)

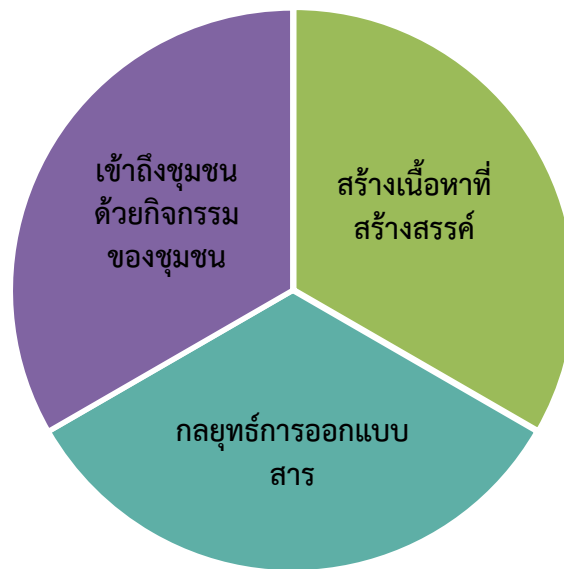

ภาพที่ 2 บทบาทหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่น

3. กลยุทธ์การผลิตหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจด้านการเมืองท้องถิ่น

กลยุทธ์การผลิตหนังสือพิมพ์ เป็นกระบวนการสื่อสาร การเลือกใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร การวางแผนการสื่อสารด้านการใช้สื่อ การดำเนินการกำหนดประเด็น วางเนื้อหาหลัก ใช้คำสั้น ในกระบวนการผลิตหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นการเลือกใช้สื่อเพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนและสร้างการติดตาม ผู้นำหรือผู้ที่อยู่เบื้องหลังการเมืองในฐานะผู้ส่งสาร ด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้

- 1) กลยุทธ์การออกแบบสาร
- 2) การสร้างเนื้อหาที่สร้างสรรค์
- 3) การเข้าถึงชุมชนด้วยกิจกรรมชุมชน

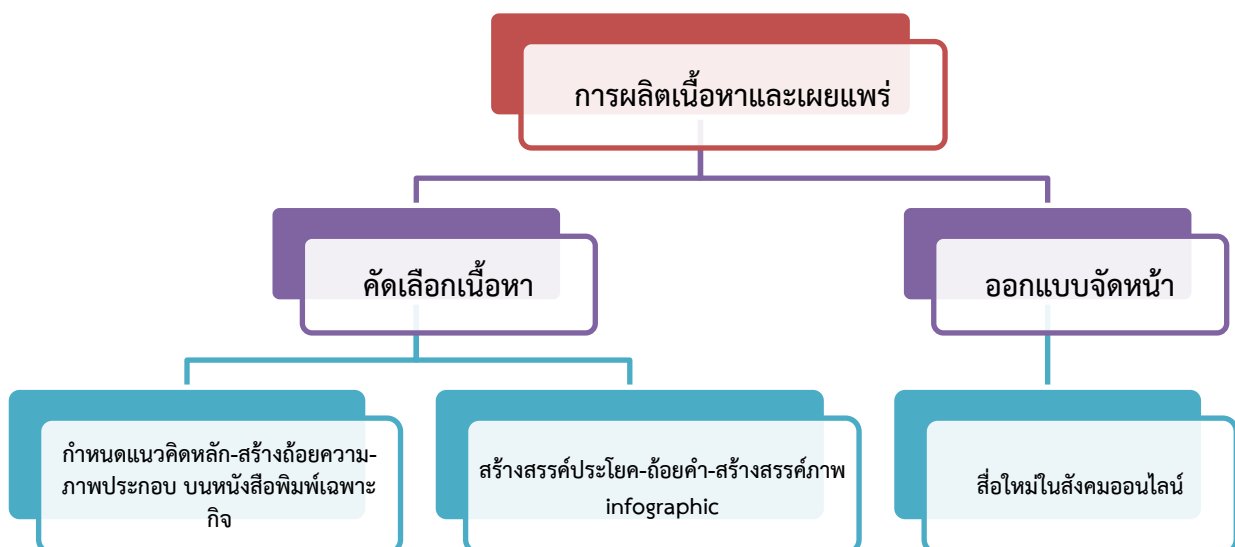

ภาพที่ 3 กลยุทธ์การผลิตหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจทางการเมืองท้องถิ่น

หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจในฐานะสื่อใช้เพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การออกแบบสารที่สร้างเนื้อหาสร้างสรรค์น่าสนใจและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้รับสาร

4. การจัดการการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจในงานการเมืองท้องถิ่น

การจัดการการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจในงานการเมืองท้องถิ่น นวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีใหม่ การคัดเลือกเนื้อหาผลิตสื่อดิจิทัล การบูรณาใช้ร่วมกับสื่ออื่น ๆ โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารทางการเมืองเป็นหลัก และกลุ่มเป้าหมายอื่น เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี ที่ประทับใจ เกิดความเข้าใจในภาพลักษณ์และความนิยมทางการเมือง

ภาพที่ 4 การจัดการการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจในงานการเมืองท้องถิ่น

การผลิตและการใช้สื่อ มีการวางแผนเป็นระบบ สร้างเนื้อหาบนความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีใหม่ การผลิตสื่อดิจิทัล การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเผยแพร่เพื่อสร้างความสนใจและมีผลสร้างสรรค์ต่อกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจในงานการเมืองท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสม

5. ปัจจัยความสำเร็จการผลิตและการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ

ปัจจัยการผลิตและการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะทางการเมืองท้องถิ่น ด้วยเทคนิคและกลวิธีการกำหนดประเด็นจากบริบทเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความรู้สึกลึกซึ้งเป็นกันเองกับผู้อ่านด้วยเทคนิคการเขียนเล่าเรื่องปมหลังเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านความรู้ ประสบการณ์ และวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำการเมืองท้องถิ่นเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดหลัก กำหนดประเด็น วางโครงสร้างเนื้อหาที่สอดคล้องกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยลีลา ที่กระชับ โดดเด่น และง่ายต่อการจดจำ ด้วยเทคนิคสำคัญประกอบด้วย

5.1 เทคนิคการวางคอนเซปต์ คือแนวคิดหลักด้วย “สาร” หรือเนื้อหาสาระด้านคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ด้านความรู้ ประสบการณ์ วิสัยทัศน์การพัฒนา นโยบายการหาเสียง เพื่อกำหนดแนวคิดหลักในการจัดการเนื้อหาสาระ กำหนดประเด็นหลัก เพื่อสร้างถ้อยความ การใช้คำ และสร้างอารมณ์ร่วมทางการเมืองเลือกใช้คำที่สื่อความหมายตามที่ต้องการ โดยคำนึงถึง สารที่โน้มน้าวใจ

5.2 เทคนิคการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร เพื่อให้ผู้ส่งสารสามารถเลือกใช้สารและเลือกสื่อด้วยเทคนิคการออกแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายในการรับรู้ สร้างการจดจำหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ โดยจัดสัดส่วนออกแบบ 2 ส่วนที่สำคัญ ส่วนที่ 1 คือปกหน้าสร้างสรรค์ด้วยภาพลิตที่โดดเด่น ออกแบบถ้อยคำด้วยตัวอักษรที่มีเอกลักษณ์ อ่านเข้าใจง่าย มีวลีหรือประโยคที่สร้างการจดจำ ใช้สีเพื่อสื่อความหมายและน่าสนใจ ส่วนที่ 2 ด้านในเนื้อหาสาระด้วยถ้อยคำที่โน้มน้าว สื่อความหมายที่สร้างสรรค์และมีคุณค่า

ภาพที่ 5 ตัวอย่างหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจที่การเมืองท้องถิ่น

กลวิธีสร้างถ้อยความและภาพ หรือ infographic เทคนิคการออกแบบภาพ และถ้อยความเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการกำหนด “สาร” หรือเนื้อหาสาระด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำการเมืองท้องถิ่นเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดหลัก กำหนดประเด็น วางโครงสร้างเนื้อหาที่สอดคล้องกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม ถ้อยความ ที่สั้น กระชับ โดดเด่น และง่ายต่อการจดจำ เพื่อเผยแพร่ผ่านหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ ในรูปแบบE-book บนช่องทางสื่อใหม่ เพชบุ๊ก แฟนเพจ หรือแอปพลิเคชันไลน์

ภาพที่ 6 ตัวอย่างอินโฟกราฟิกในงานการเมืองท้องถิ่น

5.3 เทคนิคในขั้นตอนการออกแบบจัดหน้าด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีกลวิธีการออกแบบหน้าปกแปลกใหม่แตกต่างและมีความโดดเด่น การจัดวางหน้าอื่น ๆ การใช้สี การเลือกฟอนต์หรือตัวอักษร ทำให้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจมีความเป็นมืออาชีพและน่าสนใจ ใช้การออกแบบเพื่อสร้างหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจให้มีรูปเล่มหรือสไตล์โดดเด่นและน่าสนใจ มีกลวิธีในการรวมและคัดเลือกภาพถ่าย, ภาพวาด หรือภาพประกอบที่เกี่ยวข้อง

การบูรณาการนวัตกรรมการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์ในงานทางการเมืองท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความรู้ ความเข้าใจได้ง่าย อ่านง่ายด้วยขนาดอักษรที่ใหญ่ ภาพประกอบสวยและเนื้อหาสาระดี สร้างความนิยมร่วมกับสื่อบุคคลในลักษณะคู่มือประชาชนผู้ใช้อาศัยศึกษาข้อมูล วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการใช้ สร้างรูปแบบสื่อดั้งเดิมพร้อมประยุกต์ใช้สิ่งพิมพ์ดิจิทัลในสังคมออนไลน์ด้วยอีบุ๊ก อินโฟกราฟิกเพื่ออธิบายเรื่องที่เข้าใจยาก เป็นการช่วยให้ผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้น เข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายสร้างการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วย 2 หลักการสำคัญคือ ประการแรกคือการเข้าถึงผู้รับสารก่อให้เกิดคุณค่าต่อทัศนคติ เปลี่ยนความคิด พฤติกรรม ความเข้าใจที่ดี ความรู้สึกที่ดี ทำให้เกิดความพึงพอใจ และประการที่สองการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ (ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2563)

การกำหนดแนวคิดหลัก การกำหนดประเด็นเนื้อหา มีการวางแผนการนำเสนอเนื้อหาสาระในแต่ละช่วงของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเปิดตัว เน้นสารด้านประวัติและภูมิหลัง ช่วงประกาศกฤษฎีกาเน้นสารด้านนโยบายแบบเจาะลึกและภาพรวม และโค้งสุดท้ายเน้นสารด้านนโยบายหลักที่เป็นภาพรวมและรายพื้นที่ กลยุทธ์การออกแบบสาร หรือสร้างเนื้อหาสาระที่สามารถสร้างอารมณ์ร่วมที่สร้างอิมแพคกับประชาชนผู้รับสาร น่าสนใจ เข้ามาติดตาม สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชนและกลุ่มเป้าหมายผู้อ่าน เป็นกลวิธีการเข้าถึงผู้รับสาร (กานต์ บุญศิริ, 2566)

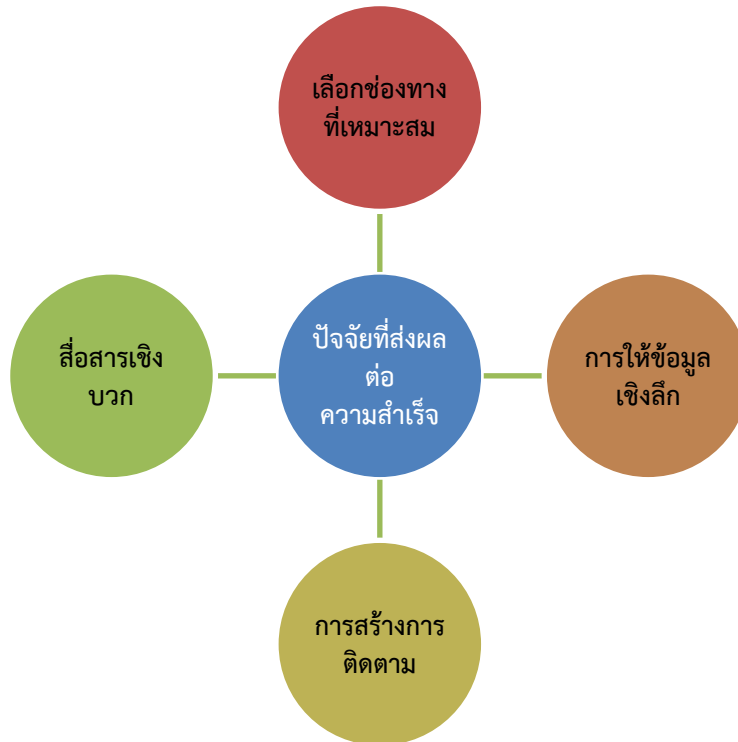
การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารด้วยกลยุทธ์การบูรณาการสารสนเทศใช้สื่อใหม่ในสังคมออนไลน์ การใช้สื่อออนไลน์เว็บไซต์, แอปพลิเคชันไลน์, แพลตฟอร์มเพจเฟซบุ๊ก และการสื่อสารอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างการติดตาม สร้างชุมชนออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ ใช้ระบบการพิมพ์ที่น่าสนใจ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้แหล่งข้อมูลเพิ่มเติมโดยให้ลิงก์หรือข้อมูลเพิ่มเติมในหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจที่สามารถผู้อ่านเข้าถึงได้ การประเมินรับฟังความคิดเห็นจากผู้อ่านและปรับปรุงเพราะการปรับปรุงจะช่วยให้เข้าใจความต้องการของชุมชนและทำให้การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ความสำเร็จการใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์คือประชาชนกลุ่มเป้าหมายและเข้ามาสนับสนุนเพิ่มขึ้น ประเด็นสำคัญของการรณรงค์ทางการเมือง สอดคล้องทฤษฎีการรณรงค์มีหน้าที่สำคัญคือ 1) ผู้รับสารให้เข้ามาสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น 2) การกระตุ้นผู้สนับสนุนที่ซ่อนเร้นให้ออกมาสนับสนุน 3) ต้องเปลี่ยนใจผู้รับสารฝ่ายตรงข้ามให้เปลี่ยนใจและหันกลับมาสนับสนุนฝ่ายของตนเอง ไม่ว่าจะอยู่ในรูปเปิดเผยหรือแฝงเร้นก็ตาม (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2556)

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารด้วยกลยุทธ์การใช้สื่อการบูรณาการสารสนเทศใช้สื่อใหม่ในสังคมออนไลน์ การใช้สื่อออนไลน์เว็บไซต์, แอปพลิเคชันไลน์, แพลตฟอร์มเพจเฟซบุ๊ก และการสื่อสารอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างการติดตาม สร้างชุมชนออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ ใช้ระบบการพิมพ์ที่น่าสนใจ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้แหล่งข้อมูลเพิ่มเติมโดยให้ลิงก์หรือข้อมูลเพิ่มเติมในหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจที่สามารถผู้อ่านเข้าถึงได้ การประเมินรับฟังความคิดเห็นจากผู้อ่านและปรับปรุงจะช่วยให้เข้าใจความต้องการของชุมชนและทำให้การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

สรุป

กลยุทธ์การใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น การเลือกใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ด้วยกลยุทธ์การออกแบบสาร การสร้างเนื้อหาสาระด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การเขียนอย่างสร้างสรรค์ ออกแบบจัดหน้า การนำเสนอสร้างเครือข่ายและการเชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่น การผลิตเพื่อสร้างความตระหนักรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างการจดจำ สร้างความนิยมชมชอบ สร้างความเชื่อ กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม ให้มีความสอดคล้องกันทั้งการใช้ช่องทางและการขยายผล การเข้าถึง ความถี่ในการเข้าถึงคำนึงถึงประโยชน์ความคุ้มค่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 1) การสื่อสารเชิงบวกและสร้างความเข้าใจ ในนวัตกรรมแผนการพัฒนาท้องถิ่นหรือนโยบายที่ถูกต้องจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นระบบการเมืองของท้องถิ่นได้มาก 2) การสร้างการติดตามและความสนใจจากประชาชน เน้นการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องจะมีผลในการสร้างความไว้วางใจในสื่อและจะส่งผลในการสนับสนุนการรณรงค์ 3) การให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเรื่องราว นโยบาย หรือแผนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจดีขึ้นและสนับสนุนในการตัดสินใจ เช่น ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเชิงวิถีชีวิตในชุมชนท้องถิ่น ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต กลุ่มสังคมที่มีความสนใจตรงกับนโยบายหรือแผนการที่กำลังรณรงค์ สามารถช่วยให้การรณรงค์มีความสำเร็จมากขึ้น 4) การเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับประชาชนในท้องถิ่น ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จกลยุทธ์การใช้หนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย. (2550). การสื่อสารเชิงอวัจนภาษา : รูปแบบและการใช้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กานต์ บุญศิริ. (2566). การหาเสียงเลือกตั้งผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์. วารสารมนุษยสังคมสาร, 20(3), 167-168.
- กิตติ์วี เลขะกุล และนกุล ชื่นพัก. (2563). บทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 9(2), 136-151.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2563). การประยุกต์ใช้นวัตกรรมสื่อสาร ในประมวลผลสาระชุดวิชาวัตกรรมการสื่อสาร (หน่วยที่ 6). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปราณี สุรสิทธิ์. (2549). การเขียนสร้างสรรค์เชิงวารสารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาวจำกัด.
- พนม คล้ายยา. (2555). การสร้างสรรค์และผลิตงานประชาสัมพันธ์ ในเอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสรรค์และผลิตงานประชาสัมพันธ์ (หน่วย 11-15 หน้า 11-9). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช และคณะ. (2539). การรายงานข่าวชั้นสูง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- วิชัย พยัคฆโส. (2542). การพิมพ์ยุคโลกาภิวัตน์ เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การจัดเตรียมและวางแผนเพื่อการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ณ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สกล ภู่งามดี. (2546). การออกแบบและผลิตงานโฆษณา. กรุงเทพมหานคร: แชน โฟว์ พรินต์ติ้ง จำกัด.
- สุภาภรณ์ ศรีดี. (2563). สื่อประชาสัมพันธ์ในงานปกครองท้องถิ่น ในเอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสารและเทคโนโลยีการสื่อสาร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2556). ทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2549). การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือสวนสุนันทา.
- Almond, G. A. & Verba, S. (2015). The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations. NJ, USA: Princeton university press.
- McQuail, D. (1987). Mass communication theory: An introduction. (2nd Ed.). CA, USA: Sage Publications, Inc.

การสื่อสารซอฟต์แวร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร ในชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้*

SOFT POWER COMMUNICATION THROUGH THE CULTURE OF OFFERING TO ANCESTORS OF THE KUI-KHMER COMMUNITY IN THE LOCAL COMMUNITY OF SOUTHERN ISAAAN

อรัญญา พงศ์สะอาด^{1*}, ปฐมาพร เนตินันท์²

Aranya Phongsaard^{1*}, Patamaporn Netinant²

¹คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

²คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²School of Agricultural Technology, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Thadadr72@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร ชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้ ในฐานะซอฟต์แวร์ของชุมชน 2) ศึกษารูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร และผลการศึกษานำไปสู่แนวทางการพัฒนาการสื่อสาร เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะซอฟต์แวร์ของชุมชน ที่เป็นพลังการสร้างสามัคคีและส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว โดยศึกษาในพื้นที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นชุมชนพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวในด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ รวมถึงมีศาสนสถานอันเป็นประจักษ์พยานทางวัตถุ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการสื่อสารและแนวคิดเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชนเป็นกรอบในการศึกษา ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า พิธีเช่นสรวงปู่ตาเป็นวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เป็นซอฟต์แวร์ มีแม่จ๋าเป็นผู้สื่อสารหลักเป็นพลังและเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างความสามัคคี ความช่วยเหลือเกื้อกูลให้เกิดขึ้น ซอฟต์แวร์ที่ถูกถ่ายทอดโดยแม่จ๋าในพิธีเช่นสรวงปู่ตา ทำหน้าที่เหมือนกฎหมายจารีตที่มีข้อบัญญัติกำหนดพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ เป็นพลังที่ไร้การบังคับข่มขู่ นำไปสู่การปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ซอฟต์แวร์ที่ถูกสื่อสารในพิธีเช่นสรวงปู่ตา จึงนำความสงบมาสู่ชุมชน การอยู่ร่วมกันภายใต้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ การสื่อสาร, วัฒนธรรมท้องถิ่น, ซอฟต์แวร์, พิธีเช่นสรวงปู่ตา, ชุมชนกุย-เขมร

Abstract

This research is qualitative research. The objectives are to 1) study the local culture in the ancestor worship ceremony of the Kui-Khmer community, Southern Isan Local Community . as

the soft power of the community 2) to study the communication model in transmitting local culture in the ancestral ceremony of the Kui-Khmer community and the result of this research will present some guidelines for developing integrated communications to convey local culture as a soft power that can benefit communities in creating unity and promoting the creative economy and tourism. By studying in the area of Sangkha District Surin Province, due to this local community that has a unique identity in terms of culture. wisdom and belief Including ancient sites which are physical evidence. The researcher uses the concept of communication. and the concept of community cultural economy It is a framework for studying. From document study and in-depth interviews with a key informant of 10 people, selected purposively. The research tools used were in-depth interviews. The research results found that the value of local cultural traditions as soft power. It is a power and an important tool that helps create unity. Help and support occur in the community. On the one hand, the soft power that was conveyed by Old Man Cham in the ancestral ceremony. It functions like common law with regulations that determine behavior in living together between people and people. people and nature It is a power without coercion. Leads to willing and sustained compliance. Soft power communicated through the tradition of offering offerings to ancestors thus bringing peace to the community Living together under mutual assistance Conservation of natural resources and a sense of community ownership. which is an important basis for sustainable development of local communities.

Keywords: Communication, Local Culture, Soft Power, Ancestor Worship Ceremony, Kui-Khmer Community

บทนำ

ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผลักดันให้โลกในยุคศตวรรษที่ 21 ก้าวเข้าสู่การพัฒนาและใช้เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ เป็นเครื่องมือสื่อสารและอำนวยความสะดวกมากขึ้นอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาของสังคมแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม (Knowledge based Society and Innovation) ที่โลกมีการติดต่อสื่อสารแบบไร้พรมแดน (Borderless World) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Transformation) ทำให้ผู้รับสารและผู้ส่งสารทั่วโลกสามารถเข้าถึงและใช้งานข้อมูลข่าวสารในลักษณะสองทางได้อย่างรวดเร็วและหลากหลายรูปแบบ พลังแห่งการสื่อสารสามารถเชื่อมโยงทุกแห่งบนโลกเข้าหากันได้แบบ real time ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงกระแสนิยมโลกที่กำลังจะเข้าสู่ภาวะสังคมปัญญาญาณหรือญาณวิถี (Intellectual Property) ซึ่งทุกองค์การทางสังคมจะให้ความสำคัญและใช้ประโยชน์จากทุนมนุษย์ (Human Capital) ด้วยการใช้อนุปัญญาและองค์ความรู้แบบสหวิทยาการเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการพัฒนา (อิงอร เนตรานนท์, 2563) โดยการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารและสร้างการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคลและสังคม รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่เริ่มสูญหายและถ่ายทอดภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม (Smith, A.G., 1996)

ในขณะที่ทุกประเทศต่างต้องปรับตัวให้สามารถรับมือกับวิกฤติที่เกิดขึ้น โดยการให้ความสำคัญกับลักษณะเด่นของประเทศในการใช้ Soft Power Diplomacy (Zaharna, R.S. , 2007) หรืออำนาจด้านซอฟต์แวร์

เวอร์ (Soft Power) ซึ่งเป็นความสามารถในการจูงใจผู้อื่นให้ได้ผลตามที่ต้องการมากกว่าที่จะใช้การลงโทษหรือรางวัลจูงใจและไม่ใช่อำนาจเชิงการบังคับ (Hard Power) (Wilson III, E. J., 2008); (Nye, J. S. , 2021) นำเสนอจุดเด่นต่าง ๆ ของประเทศ เช่น เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นกลยุทธ์ (Lock, E., 2010) ประเทศระดับผู้นำโลกได้หันมาขยายอิทธิพลของตนไปยังภูมิภาคต่าง ๆ โดยอาศัยซอฟต์แวร์เวอร์ในการสร้างเสน่ห์ภาพลักษณ์ความชื่นชมและความสมัครใจพร้อมที่จะร่วมมือ (อิงอร เนตรานนท์, 2563) ซึ่งประเทศไทยมีพลังอำนาจแบบซอฟต์แวร์เวอร์ที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับในระดับโลกหลายด้าน เช่น วัฒนธรรม การท่องเที่ยว ประเพณี และอาหาร (รญาภรณ์ สุคนธรทรัพย์, 2561) ดังนั้นหากมีการเสริมสร้างบูรณาการเชิงวิชาการผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาจะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพได้หลายมิติ

ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยว โดยการสื่อสารการตลาดแคมเปญ “Visit Thailand Year 2022-2023: Amazing Thailand Has it all” ด้วยนโยบายเรื่อง Soft Power of Thailand เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามรอยวัฒนธรรม รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยการสื่อสารผ่านการใช้แพลตฟอร์มทางโซเชียลมีเดีย (ชนะใจ ดันไทรทอง, 2565) โดยการสอดแทรกเสนอเรื่องค่านิยมในเรื่องอัตลักษณ์วิถีชีวิตคนไทยที่แตกต่างกันในห้องถิ่น เช่น ประเพณี อาหาร วัฒนธรรม ฯลฯ และสร้างภาพลักษณ์หลักทำให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างมีนัยยะสำคัญเพื่อให้เกิดพลังอำนาจ (ฐณยศ โลพัฒนานนท์, 2564) เช่น การท่องเที่ยวปราสาทหินพิมายตามรอยมิวสิกวิดีโอเพลง Lalisa ของลลิษา มโนบาล ที่มียอดผู้ชมทางยูทูบมากกว่า 100 ล้านครั้ง ภายใน 48 ชั่วโมง ทำให้ผู้ชมทั่วโลกได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมอันโดดเด่นของไทย เป็นต้น การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนซอฟต์แวร์เวอร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมในการดึงดูดการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญต่อทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทย เพื่อนำเสนอจุดขายอันทรงพลังของความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ สร้างโอกาสและความท้าทายใหม่ให้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นด้านวัฒนธรรมดึงดูดใจ (Ruiz-Real, J., et al. , 2020)

จังหวัดสุรินทร์ เป็น 1 ใน 6 กลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีความเป็นมายาวนานตามหลักฐานที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ (วรณัย พงศาชลากร, 2550) มีความเป็นสากลและติดต่อทางการค้าระหว่างกัมพูชา-ลาว-ไทย มาแล้วเนิ่นนาน (แอมอนิเย เอเจียน, 2539) มีชนพื้นเมืองคือชาวเขมรและกวย (เจริญ ไวรวิจกุล, 2544) ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดมายาวนาน เกี่ยวกับผี พราหมณ์และพุทธ จากบันทึกของ เอเจียน แอมอนิเย ระบุว่า พื้นที่บริเวณอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบันนั้นอดีตเป็นป่าดงดิบหนาที่บ ดังที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพเรียกดินแดนบริเวณนี้ว่า เขมรป่าดง เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้เป็นชาวกวย ซึ่งนิยมเรียกตนเองว่า คนดง ในดินแดนเขมรป่าดง หมายรวมถึงพื้นที่ชุมชนสังขะ ชุมชนพุนทรายและชุมชนภูมิโปน ของอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นแหล่งสรรพวิทยาการทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา โบราณคดี คติชนวิทยาและรูปวิถีชุมชน ศิลปวัฒนธรรมทางด้านชุมชนโบราณ (Ancient Settlement) (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2539) โดยงามพิศ สัตย์สงวน ได้กล่าวถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation) ที่เกิดขึ้นเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่าง 2 กลุ่มไว้ว่า วัฒนธรรมชาวเขมร และวัฒนธรรมชาวกวย แม้จะเป็นกลุ่มคนที่มีสังคมวัฒนธรรมต่างกัน แต่มีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543) ซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าหนึ่งในความเชื่อร่วมกันของชุมชนชาวกวย-เขมร ในชุมชนสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ที่ถ่ายทอดผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นและถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ คือ การเซ่นสรวงบูชาผีปู่ตาตายาย หรือ แชนเนียกตา คือ พิธีบวงสรวงดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน โดยมีเฒ่าจำเป็นตัวแทนชุมชนในการติดต่อสื่อสารกับผีปู่ตา หรือรับบัญชาจากผีปู่ตาให้มาแจ้งข่าวสารต่าง ๆ แก่ชุมชน ตลอดจนมีภาระหน้าที่ในการดำเนินพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตาหรือดูแลบริเวณที่อยู่อาศัยของปู่ตา รวมทั้งต้องคอยดูแลรักษาป่าและพื้นที่รอบบริเวณดงปู่ตา ซึ่งเป็นอาณาเขตของผีปู่ตายาย การเซ่นสรวงปู่ตาก็มีความหมายเกี่ยวข้องกับการเกษตรและจิต

วิญญาณบนพื้นฐานความเชื่ออย่างเหนียวแน่นในอำนาจเหนือธรรมชาติ และมีส่วนสำคัญในกระบวนการกล่อมเกล่าและเรียนรู้ของคนในชุมชนที่ฝังรากลึกสืบทอดมาหลายชั่วอายุคนในชุมชนชาวกูย-เขมร (ไพฑูรย์ มีกุล, 2533) รวมทั้งเป็นซอฟต์แวร์ที่สร้างพลังความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลให้อยู่คู่กับวิถีชีวิตคนในชุมชน สอดคล้องกับ ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมชุมชนเป็นมรดกทางภูมิปัญญาและซอฟต์แวร์ที่ทรงพลังของชุมชน การให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Culture Space) ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตผู้คนดังกล่าวก่อให้เกิดสำนึกในวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2556) และการสื่อสารและวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ ในขณะที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมมีการถ่ายทอดและคงอยู่ต่อไปก็คือการสื่อสาร นั่นเอง (Tylor, E.B., 2016); (Roselle, L., et al., 2014)

ปัจจุบันทุนทางวัฒนธรรมนับเป็นซอฟต์แวร์ที่ถูกนำมาพิจารณาให้เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญและเป็นยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาประเทศเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับพลเมือง และปกป้องวัฒนธรรมชาติอันมีค่าของประเทศโดยมีรัฐเป็นผู้สนับสนุน (วิริยะ สว่างโชติ, 2561) เพื่อมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), 2564)

ด้วยความโดดเด่นและความสำคัญดังกล่าว ประกอบกับผลสืบเนื่องจากงานวิจัยเรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อพฤติกรรมทางการเมือง: กรณีศึกษาพิธีแห่นายของชุมชนชาวกูย ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ และ ประวัติศาสตร์ชุมชนในการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานใต้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ในจำนวนข้อค้นพบหลายประการของงานวิจัยทั้งสองเรื่องดังกล่าว มีประเด็นเรื่องการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะโดดเด่นในฐานะที่เป็น Soft Power ที่สำคัญต่อกระบวนการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเป็นแก่นของเนื้อหาที่สามารถนำมาขยายผลศึกษาวิจัยต่อยอด จึงนำมาสู่งานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีจุดเน้นเรื่องการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะซอฟต์แวร์ที่สำคัญ และด้วยการศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้านแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยมีแนวคิดทฤษฎีเป็นรากฐานในการวิเคราะห์ คุณภาพของงานวิจัยนี้จึงมิได้มุ่งเพียงศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต คติความเชื่อ และวัฒนธรรม เท่านั้น หากแต่เป็นการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นในมุมมองที่ทันสมัยขึ้นด้วยรากฐานความรู้และ สอดคล้องกับหลักการเสริมพลังชุมชน (Local Soft Power) อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีแห่นายของชุมชนชาวกูย-เขมร ชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้ ในฐานะซอฟต์แวร์ของชุมชน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีแห่นายของชุมชนชาวกูย-เขมร ชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้ ในฐานะซอฟต์แวร์ของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การทบทวนงานวิจัย บทความ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประกอบพิธีแห่นายของชุมชน นอกจากนี้ยังตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยพิจารณาจากเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นสรุปผลข้อมูล โดยมีแนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการตีความและอภิปรายผล

ขอบเขตเนื้อหา การศึกษานี้จะศึกษา ในประเด็นการสื่อสารและการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีแห่นายของชุมชนชาวกูย-เขมร ชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้ ในฐานะที่วัฒนธรรมเป็นซอฟต์แวร์ของชุมชนและ

รูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเซ่นสรวงปู่ตา ผ่านผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการหรือที่เรียกว่า “เฒ่าจ๊า” ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีและเป็นผู้ส่งสารไปยังคนในชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในพื้นที่ชุมชนสังขะ ตำบลสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็น 1 ใน 6 กลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีชุมชนเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและมีความเป็นชุมชนดั้งเดิม บริเวณนี้เคยเป็นเขตเส้นทางราชมรรคาของกษัตริย์ขอมตามหลักฐานที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ (วรณัย พงศาชลากร, 2550) รวมทั้งยังมีหลักฐานหลงเหลือแสดงให้เห็นว่า พื้นที่อีสานใต้ เคยมีความเป็นสากลและติดต่อทางการค้าระหว่างกันมาแล้วเนิ่นนาน (แอมอนิเย เอเจียน, 2539) มีชนพื้นเมืองคือชาวเขมรและกวย ซึ่งมีความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดมายาวนานในด้านความเชื่อเกี่ยวกับผี พราหมณ์และพุทธ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน ประกอบด้วย กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 2 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 2 คน และเฒ่าจ๊า 3 คนในพื้นที่ชุมชนสังขะ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ความคิดเห็น มุมมอง และทัศนะเกี่ยวกับวัฒนธรรมและพิธีการเซ่นสรวงปู่ตาในชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมและประเพณีชุมชน และแบบสอบถามแบบกึ่งมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในงานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีล่ามภาษา กวย 1 คน และล่ามภาษาเขมร 1 คนเป็นผู้ช่วยแปลภาษา มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ คือ 1) เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารจากงานวิจัย บทความ เอกสารทางประวัติศาสตร์ 2) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นติดต่อประสานงานเพื่อขอนัดวันเวลาและสถานที่สัมภาษณ์ ระหว่างการสัมภาษณ์ทำการจดบันทึกย่อและบันทึกเสียงและภาพถ่ายระหว่างสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงและสรุปเอกสาร จัดทำตารางจัดระเบียบข้อมูล แยกตามประเด็นหลักของการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปตามกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าและตรวจสอบความน่าเชื่อถือการวิจัยตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นจึงนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ประเด็นวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเซ่นสรวงปู่ตาของชุมชนกวย-เขมร อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ในฐานะซอฟต์แวร์เวอร์ชันของชุมชน พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและกวย กวย มีการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเซ่นสรวงปู่ตาด้วยวิธีการชิมชั๊บและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งได้ 3 รุ่น คือ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่และรุ่นเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองมีการรับรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษาพูด การแต่งกาย และวัฒนธรรมประเพณีที่ปรากฏในวิถีชีวิตและการมีกิจกรรมส่วนรวมอย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาและความศรัทธาต่อบรรพบุรุษ

1.1 ความเชื่อในเรื่องการนับถือผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า ชุมชนมีพื้นฐานความเชื่อในเรื่องผี พุทธ พราหมณ์ ซึ่งนำไปสู่การยึดถือปฏิบัติที่เป็นประเพณี สำหรับการเซ่นสรวงปู่ตา หรือแซนเนียกตา (แซนเนียะตา) นั่นคือพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้านซึ่งทุกหมู่บ้านจะสร้างศาลให้สิ่งสถิตในบริเวณใกล้ ๆ กับหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ โดยใช้ท่อนไม้หรือป่ดินเป็นรูปแทนปู่ตายาย (เนียกหรือเนียะ หมายถึง ย่า และยาย ตา หมายถึง ปู่และตา) (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2566) ก่อนถึงวันพิธี “การเลี้ยงผีปู่ตา” ชาวบ้านจะไปช่วยกันถาก

ทางทำความเข้าใจความสะอาดบริเวณตบปุตา ผู้ร่วมพิธีจะนำเครื่องเช่นไห้ว เช่น อาหารคาวหวาน ไก่ เหล้า ไปถวายตบปุตา พร้อมกับคนอื่น ๆ โดยมีหม่อเจ้าหรือเฒ่าเจ้า เป็นผู้ประกอบพิธี เมื่อเริ่มพิธีบูชาเจ้าปู่ ชาวบ้านจะนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปบูชาเจ้าปู่พร้อมทั้งกล่าวความสรุปได้ว่า “ประชาชนทุกคนในที่นี้เป็นลูกบ้าน ที่เปรียบเสมือนเป็นลูกหลานของเจ้าปู่ ได้พร้อมใจกันนำเครื่องเช่นไห้วมาถวายเจ้าปู่ ขอได้โปรดให้เจ้าปู่รับของถวาย ของเหล่านี้ด้วย พร้อมทั้งขอให้ลูกหลานในที่นี้ได้มีโอกาสชื่นชมบารมีอภินิหารของเจ้าปู่ ขอให้เจ้าปู่เข้าสู่ (เข้าร่าง) หม่อเจ้า” เมื่อเจ้าปู่เข้าชุมแล้ว หม่อเจ้าจะเดินพูดคุยกับชาวบ้านด้วยเรื่องราวต่าง ๆ นานา ตามแต่ชาวบ้านจะซักถาม เช่น เรื่องเจ็บป่วยต่าง ๆ ของหาย ฟ้าฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ ตลอดจนการกลับมาของญาติที่จากไปนาน จึงนับได้ว่าเป็นโอกาสที่มนุษย์ได้ติดต่อกับดวงวิญญาณ จากการพิจารณาอากัปกิริยาของหม่อเจ้า การจรรโลงไว้ซึ่งจารีตประเพณีของท้องถิ่น (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2566) หลังเสร็จพิธีก็จะมีการนำด้ายผูกแขนเรียกขวัญไปผูกข้อมือให้กับลูกหลานที่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคลเป็นเสร็จพิธี คนในกลุ่มชาติพันธุ์กูย-เขมร เชื่อว่าดวงวิญญาณของบรรพบุรุษจะคอยดูแลลูกหลานอยู่ใกล้ ๆ ไม่ไปไหน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในโลกมนุษย์แต่ก็จะเป็นหูเป็นตาคอยให้การช่วยเหลือ และปกป้องรักษาให้ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ช่วยเหลือลูกหลานประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 2566)

1.2 วัฒนธรรมความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร และความช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งสืบทอดวัฒนธรรม/พิธีกรรมต่าง ๆ คนในชุมชนท้องถิ่นอีสานส่วนใหญ่แม้จะอพยพแรงงานไปทำงานนอกชุมชน แต่จะต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเองเป็นประจำปีหนึ่งหลายครั้ง เพื่อร่วมกิจกรรม ประเพณีชุมชนตามความเชื่อของตนเอง เช่น แชนเนี้ยะตาหรือแชนเนี้ยกตา นี้ การได้พบปะและรวมญาติของคนในชุมชนท้องถิ่นอีสานจะเป็นการรวมตัวของครอบครัวเกือบทั้งหมด นำไปสู่การจับจ่ายใช้สอยและการบริโภคที่เพิ่มปริมาณขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนขยายตัวมากขึ้นในช่วงงานประเพณี

2. รูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเช่นสรวงปู่ตา พบว่า

2.1 รูปแบบการสื่อสารในวัฒนธรรมท้องถิ่นยังมีลักษณะของการใช้สื่อดั้งเดิม คือ การสื่อสารผ่านสื่อบุคคลทั้งก่อนการประกอบพิธีเช่นสรวงปู่ตาและในขณะประกอบพิธี กล่าวคือ 1) ก่อนการประกอบพิธีจะมีการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลได้แก่ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ และสื่อสารผ่านการบอกต่อ การเคาะประตูบ้าน และหอกระจายข่าวหมู่บ้านให้คนในชุมชนรับรู้ถึงกำหนดการประกอบพิธี 2) การสื่อสารในการประกอบพิธีเป็นการสื่อสารสองทางโดยหม่อเจ้าหรือเฒ่าเจ้า ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน คือ ผู้สื่อสารกับพลังเหนือธรรมชาติและถ่ายทอดสู่ชุมชนผ่านพิธีเช่นสรวงปู่ตา เฒ่าเจ้าจึงทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสารจากวิญญาณที่สถิตอยู่ ณ ศาลปู่ตาและเป็นผู้ส่งสารไปยังผู้ร่วมชุมชนทุกคน ผู้ที่จะนำเครื่องเช่นไห้วไปบวงสรวงปู่ตาจะต้องให้เฒ่าเจ้าเป็นผู้ประกอบพิธีให้ ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารของเฒ่าเจ้าจึงเป็นแบบการสื่อสารสองทางที่ผู้สื่อสารและผู้รับสารสามารถโต้ตอบกันได้ ทิศทางการไหลของสารมีความหลากหลายทั้งจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบนและระดับเดียวกัน และมีลักษณะการป้อนกลับของสารได้อย่างรวดเร็ว

หม่อเจ้าหรือเฒ่าเจ้า โดยปกติจะเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม (Moral Leadership) แม้จะเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ แต่ก็เป็นผู้ที่ได้รับฉันทานุมัติจากชุมชนให้เป็นตัวแทนและเป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับปู่ตา เป็นตัวแทนปู่ตา ในหลายชุมชนนอกจากเฒ่าเจ้าจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีและเป็นสื่อกลางระหว่างผีปู่ตากับชุมชนแล้ว เฒ่าไ้ยังเป็นผู้ดูแลรักษาป่าและพื้นที่รอบบริเวณตบปุตา ซึ่งเป็นอาณาเขตของผีปู่ตาด้วย ดังนั้นเมื่อเฒ่าไ้เป็นผู้มีบทบาทผูกพันกับผีปู่ตาและชุมชนจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์แทนสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนซึ่งคนในชุมชนจะให้ความเคารพยำเกรง ทำให้การกระทำ คำพูดของปู่ตาสื่อสารผ่านเฒ่าไ้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในชุมชน และเป็นที่มาของการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนและการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานเรื่องต่างๆของชุมชนด้วย (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2566) การสื่อสารของเฒ่าไ้จึงเป็นซอฟต์แวร์ที่ถูกถ่ายทอดผ่านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่มีผลต่อพฤติกรรมของชุมชนอย่างยิ่ง

2.2 การสื่อสารของเผ่าจามีลักษณะที่เป็นซอฟต์แวร์สาระสนเทศสำหรับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำเนาร่วมกันของคนในชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การช่วยเหลือเกื้อกูล สร้างพลังขับเคลื่อนของชุมชน และมีผลเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนและอาจนำไปสู่มติในที่ประชุมกลางหมู่บ้าน หรือเผ่าจามีเป็นผู้กำหนดขึ้นมาเองตามคำขอของปู่ตา ข้อห้ามและข้อปฏิบัติต่างๆ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, 2566) มีดังนี้

2.2.1 ห้ามจับสัตว์ทุกประเภทในบริเวณดงปู่ตา และให้ถือว่าเขตนั่นเป็นเขตอภัยทาน สัตว์ที่มาอาศัยอยู่คือบริวารของผีปู่ตา จึงห้ามผู้ใดล่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ดงปู่ตาในอดีตเป็นเขตป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์และเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด

2.2.2 ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในป่าปู่ตาจะกว่าจะได้รับอนุญาตจากเผ่าจามีหรือมติของหมู่บ้าน และมีเงื่อนไขว่า เมื่อตัดต้นไม้ไปจะต้องปลุกต้นไม้ชดเชยให้ปู่ตาในจำนวนเท่ากัน

2.2.3 ห้ามแสดงกิริยาหรือพฤติกรรมไม่เหมาะสมอันเป็นการลบหลู่ปู่ตา

2.2.4 ห้ามประพาดดินในเชิงซู้สาว หรือ มั่วสุมเสพของมีนเมา อันเป็นการแสดงเจตนาในการไม่เคารพปู่ตา

2.2.5 ห้ามพูดจาลบหลู่ดูหมิ่นหรือกล่าววาจาใด ๆ ที่สื่อเจตนาว่าไม่เคารพปู่ตา

อภิปรายผล

1. วัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุ่ม-เขมร อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ในฐานะซอฟต์แวร์ของชุมชน สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1 เรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีและสิ่งเหนือธรรมชาติในพิธีเช่นสรวงปู่ตา สอดคล้องกับความเชื่อในสิ่งที่เรียกว่า Animism หมายถึง ความเชื่อในเรื่องผีและวิญญาณ เป็นความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งหมด ซึ่ง E.B Tylor ได้กล่าวว่า คือ ความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ หรือ Religion is the belief in supernatural beings ที่รวมเอาความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณเข้าเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา (ภูมิจิต เรื่องเดช, 2542) จากผลการวิจัยที่พบว่า มีการใช้ท่อนไม้หรือปั้นดินแทนปู่ตายาย ยังเป็นไปตามการศึกษาของงามพิศ สัตย์สงวน ที่ได้แบ่งประเภทต่าง ๆ ของความเชื่อทางศาสนา การปฏิบัติและพิธีกรรมไว้ โดยความเชื่อประเภทหนึ่งเรียกว่า คติถือของคลังของศักดิ์สิทธิ์ (Animalism) หมายถึงความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่ไม่มีรูปร่างลักษณะและบุคลิกภาพที่เหมือนมนุษย์ทั่วไป หรือ มานา (Mana) คือ อำนาจเหนือธรรมชาติ ฆานาอาจมีอยู่ในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ หิน ลูกศร หรือมีอยู่ในตัวคนด้วย อำนาจเหนือธรรมชาติที่ชื่อมานานี้ เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จแต่ก็เป็นพลังอำนาจที่มีความอันตรายถ้าใช้โดยไม่ระมัดระวัง (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543) นอกจากนั้นข้อค้นพบของงานวิจัยประเด็น ซอฟต์แวร์วัฒนธรรมท้องถิ่นยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของชนะใจ ต้นไทรทอง เรื่องกลยุทธ์การสร้างซอฟต์แวร์วัฒนธรรมในภาพยนตร์ไทยเพื่อส่งเสริมจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว ที่พบว่า ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนล้วนเห็นความสำคัญของซอฟต์แวร์วัฒนธรรมในประเทศไทยที่สามารถช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ซึ่งซอฟต์แวร์ของไทยมี 5 ด้านประกอบด้วย ภาพยนตร์ อาหาร วัฒนธรรมประเพณี มวยไทย และแฟชั่นการแต่งกาย ทั้งนี้ ภาครัฐได้นำซอฟต์แวร์ไปใช้เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนประเทศด้วยการสื่อสารและยกตัวอย่างซอฟต์แวร์ในประเทศออกมาเป็นระยะ แต่ยังขาดความต่อเนื่องและการสร้างองค์ความรู้ในเรื่องซอฟต์แวร์อย่างจริงจัง (ชนะใจ ต้นไทรทอง, 2565)

1.2 วัฒนธรรมความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร และความช่วยเหลือเกื้อกูล (Mutual Aid) (Kropotkin, P., 1902) ซึ่งถูกสื่อสารผ่านกระบวนการต่าง ๆ ในพิธีเช่นสรวงปู่ตา มีบทบาทต่อพฤติกรรมคนใน

ชุมชนในฐานะที่เป็นซอฟต์แวร์อย่างชัดเจน การเช่นไหว้ศาลปู่ตา และความเชื่อในเรื่องผีปู่ตาและเฒ่าจ๋า สื่อถึงความสำคัญของปัทมสถานของสังคมที่เป็นซอฟต์แวร์ (Zamorano, M. M., 2016) ซึ่งนอกจากจะเป็นเครื่องควบคุมสังคมและธำรงความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ยังเป็นแบบแผนพฤติกรรมอันเป็นที่คาดหวังของชุมชนเป็นมาตรฐานที่สมาชิกทั้งหมดได้รับการประสงคให้ปฏิบัติตาม จึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ตัวอย่างเช่น เมื่อต้องการติดต่อกับปู่ตาจะต้องติดต่อผ่านเฒ่าจ๋า หรือข้อแนะนำ ข้อห้าม ที่สื่อผ่านเฒ่าจ๋าถือเป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องยึดถือปฏิบัติ เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ การปฏิบัติในเรื่องศาลและดงปู่ตาจึงเป็นปัทมสถานทางสังคม ซึ่งเกิดจากการที่คนในสังคมปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติตามคตินิยมของตน จนกลายเป็นระเบียบ แบบแผน หรือประเพณีนิยม ซอฟต์แวร์ในงานวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับองค์ประกอบ 3 ประการของซอฟต์แวร์ในการศึกษาของ พีระ เจริญวัฒนกุล ได้แก่ 1) วิธีการที่ไม่ใช่การบังคับ 2) ทรัพยากรที่เป็นวัฒนธรรมหรือเป็นเรื่องคุณค่าที่ตรงกับเป้าหมายของการใช้ซอฟต์แวร์ และ 3) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ซอฟต์แวร์ที่ตรงเป้าประสงค์ของผู้ใช้อ้างอิง (พีระ เจริญวัฒนกุล, 2565) และวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่ขายได้ในเชิงการท่องเที่ยวหากเรารู้จักการสร้างคุณค่าและสนับสนุนให้ซอฟต์แวร์ขยายและพัฒนาศักยภาพได้ต่อเนื่อง ซอฟต์แวร์จะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงการฟื้นตัวหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่มุ่งสู่นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy (นิติ ภาวครพันธุ์, 2022)

ความเชื่อที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ในที่นี้คือ วิญญาณของปู่ตา ยังสอดคล้องกับการศึกษาโลกทัศน์ของความเชื่อเรื่องผีของชาวอีสานว่า ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณของชาวอีสานซึ่งนับถือศาสนาพุทธนั้น ก็มีทั้งศาสนาพราหมณ์และผีเข้ามาผสมกลมกลืนในการประกอบพิธีกรรมในวิถีชีวิตอยู่เสมอ อาทิ 1) ผีดำหรือ ผีบรรพบุรุษ เป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นเสมือนตัวแทนแห่งความกตัญญูที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีคนอีสานและเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของระบบอุปถัมภ์ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของระบบการเมืองแบบไทย และ 2) ผีปู่ตา เป็นผีประจำหมู่บ้าน คอยพิทักษ์รักษาหมู่บ้านและชาวบ้าน ตลอดจนทรัพย์สินของส่วนรวม ผีปู่ตาจะช่วยคนดีที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และจะลงโทษผู้ละเมิดกฎเกณฑ์หรือฮึดคองเหล่านั่น ที่พำนักอาศัยของผีปู่ตาจะสร้างเป็นโรง เรือน หรือศาล (ตูป) เป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง ในอดีตจะมีบรรยากาศที่น่ากลัว คนในชุมชนจะรู้ว่า บริเวณดังกล่าวเป็นอาณาเขตของปู่ตา หรือ ดอนปู่ตา หรือดงปู่ตา (ไพฑูรย์ มิกุล, 2533)

2. รูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเช่นสรวงปู่ตา สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 รูปแบบการสื่อสารในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะของการใช้สื่อดั้งเดิมนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ พัทธรา อุตระกุล ที่พบว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมมาแต่อดีต เป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อมคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านั้นถ่ายทอดผ่านกระบวนการสื่อสาร (ดวงพร คำบุญวัฒน์, 2555) โดย Inglehart, R. & Welzel, C. ที่ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความรู้ การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ผ่านสื่อสาร หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต จะส่งผลให้ความรู้และค่านิยมเข้ามาในวัฒนธรรมและส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงในการตัดสินใจ วิถีชีวิต ทักษะคิด และความคิด และความรู้ใหม่สามารถส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงในการเมือง การสื่อสาร และการทำงานได้ (Inglehart, R. & Welzel, C., 2005) ดังนั้นแม้รูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นในพิธีเช่นสรวงปู่ตาแต่ก็มีแนวโน้มจะมีการพัฒนาการสื่อสารได้มากขึ้น เมื่อมีคนรุ่นใหม่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น อันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของซอฟต์แวร์ด้านวัฒนธรรมได้ ดังผลการศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของซอฟต์แวร์ด้านอาหารพื้นถิ่นจังหวัดสุโขทัย ที่ศึกษาการรับรู้ซอฟต์แวร์ด้านอาหารพื้นถิ่นของนักท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์พบว่า อาหารท้องถิ่นสามารถเป็นเครื่องมือดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและเป็นสื่อในการบอกเล่าเรื่องราว การใช้ชีวิตในท้องถิ่นและการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ซึ่งสื่อ

ออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางมาเที่ยวท่องเที่ยวมากขึ้น (ปรีชา ตั้งสุขชัยศิริ และคณะ, 2565) ดังนั้น ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับการศึกษาของ ฐิตาภา บำรุงศิลป์และคณะ ที่ศึกษาพบว่า สื่อมีอิทธิพลสำคัญในการ กระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น (ฐิตา ภา บำรุงศิลป์ และคณะ, 2564) และอิงอร เนตรานนท์ ที่ศึกษาพบว่า การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการ วรรณคดี การสร้างเสริม ศักยภาพซอฟต์แวร์ของไทยสร้างพันธมิตรร่วมเพื่อการพัฒนาประเทศ สร้างทุนมนุษย์ สร้างปราชญ์ชาวบ้าน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับรูปแบบการใช้ ซอฟต์แวร์ตามการใช้เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ (Information Operation: IO) ที่เหมาะสม (อิงอร เนตรานนท์, 2563) ทั้งนี้อาจทำได้โดยการสื่อสารแบบบูรณาการผ่านสื่อดิจิทัล โดยใช้เทคนิค “การเล่าเรื่อง” เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งปัจจุบันและองค์ความรู้ของกลุ่มผู้โดดเด่น ด้านวัฒนธรรม มีความสามารถในการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมได้ดีมักเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ซึ่งไม่ถนัดในการใช้สื่อดิจิทัล หรือสื่อสังคมออนไลน์ ในขณะที่กลุ่มเด็กและเยาวชนโดดเด่นด้านความรู้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสามารถ สร้างและเผยแพร่สื่อดิจิทัลได้ดีผ่าน ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นซอฟต์แวร์ของชุมชน จึงควรเลือกใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง เพราะเป็นการสื่อสารที่อยู่บนพื้นฐานธรรมชาติของความรู้และความรู้สึกของผู้ ส่งสารซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจในการสื่อสาร อย่างไรก็ตามการเล่าเรื่องนั้น เป็นการสื่อสารเรื่องราว ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่กับตัวบุคคล จากประสบการณ์ดำเนินชีวิตที่สั่งสมมา จึงเป็นทักษะแนวปฏิบัติหรือบางกรณีเป็น พรสวรรค์ของบุคคลอื่นฟังโดยไม่ต้องศึกษาเรื่องเหล่านั้นใหม่

2.2 การสื่อสารของผู้นำผู้ที่เป็นตัวแทนของชุมชนติดต่อสื่อสารกับผีป่วนหรือรับปัญหาจากป่วน มาแจ้งข่าวแก่ชุมชน ตลอดจนมีภาระหน้าที่ในการดำเนินกิจการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีป่วนและบริเวณที่อยู่ อาศัยของป่วน นอกจากนั้น ผู้นำยังต้องคอยเอาใจใส่ดูแลปกป้องพื้นที่บริเวณป่า ต้นไม้ สัตว์รวมถึงทรัพยากร ผลผลิตจากธรรมชาติต่าง ๆ บริเวณดงป่วน เพื่อให้อยู่ในสภาพปกติตามปัญหาของผีป่วน ด้วยถือว่า สมบัติต่างๆ เป็นของป่วนใครละล่วงละเมิดมิได้ หากคนในชุมชนมีความจำเป็นต้องการใช้สอยสิ่งใดจากดงป่วน เช่น พืช ผัก สมุนไพร หรือสัตว์ ต้องขออนุญาตผีป่วนเป็นส่วนตัวโดยสื่อสารผ่าน ผู้นำ มิฉะนั้นจะถูกผีป่วนลงโทษให้ได้รับภัย พิบัติต่างๆจนอาจถึงแก่ชีวิตได้ ผู้นำจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์และสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนและเป็นตัวแทน ของซอฟต์แวร์ในท้องถิ่น ในบางชุมชนการสืบทอดตำแหน่งผู้นำจะเป็นการสืบทอดในสายตระกูล เนื่องจาก เป็นที่ยอมรับเคารพ และนับถือของคนในชุมชน ผู้นำ จึงถือได้ว่าเป็นผู้นำตามธรรมชาติที่มีหน้าที่สำคัญใน วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและเป็นเสมือนศูนย์รวมของความศรัทธา ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ สอดคล้อง กับการศึกษาของ กวี วงศ์พุ่ม ที่ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของ กิจกรรมภายในกลุ่ม เปรียบเสมือนแกนของกลุ่ม เป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม มี อิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง เป็นผู้นำพากลุ่มไปสู่จุดหมายที่วางไว้ ผู้นำจะสามารถแสดงพฤติกรรมในการนำ โดยอาศัยลักษณะทางสังคมมิติของบุคคลเป็นฐาน โดยจะเป็นผู้มีคุณสมบัติเฉพาะบางอย่าง อันก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงของกลุ่มได้มากที่สุด และเป็นผู้ซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ต้องการ (กวี วงศ์พุ่ม, 2535) และ Huse, E. F. ที่ให้ความหมาย ผู้นำ ว่าเป็นผู้ที่สามารถในการชักจูงให้คนอื่นทำงานให้สำเร็จตามต้องการ ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่ม และเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำที่ได้รับมอบหมายบุคคลอื่นใน กลุ่มที่เหลือนั่นคือผู้ตาม (Huse, E. F., 1978) รวมทั้ง Yulk, G.A. ที่ให้ความหมายผู้นำไว้สอดคล้องกับผู้นำในงานวิจัยนี้ว่า คือ บุคคลที่ได้รับการยกย่องขึ้นมาจากกลุ่ม เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้กลุ่มประสบ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Yulk, G.A., 2006)

ดังนั้น การสื่อสารของผู้นำในฐานะที่เป็นตัวแทนของสังคมก็ยังมีลักษณะของการเอาชนะใจประชา อันเป็นอำนาจรูปแบบหนึ่งซึ่ง Nye, J.S. เรียกว่า Soft Power เป็นภาพลักษณ์หนึ่งของผู้นำและเป็น

เส้นทางวัฒนธรรมซึ่งปราศจากความรุนแรง ทั้งนี้แหล่งที่มาของการขับเคลื่อน Soft Power ตามแนวคิดของ เนย์ ประกอบด้วยทรัพยากรพื้นฐาน 3 ประการ คือ วัฒนธรรมที่สามารถโน้มน้าวผู้อื่นได้ ค่านิยมทางการเมือง นโยบายที่ชอบธรรมและใช้อำนาจอย่างมีศีลธรรม (Nye, J. S., 1990); (Nye, J. S., Jr., 2004) สอดคล้องกับแนวคิดของ Cooper, R. ที่กล่าวไว้ในทิศทางเดียวกันว่า Soft Power เป็นอำนาจในการจูงใจให้ทำตามหรือเลียนแบบซึ่งมีที่มาจาก 3 แหล่ง โดย 1 ใน 3 แหล่งนั้นคือ วัฒนธรรม (Copper, R. , 2004) อย่างไรก็ตามซอฟต์แวร์อาจไม่ใช่เรื่องของวัฒนธรรมเพียงลำพัง แต่เป็นเรื่องการใช้อำนาจผ่านวัฒนธรรมและอำนาจของวัฒนธรรมด้วยตัวของมันเอง แต่ตรรกะทางวัฒนธรรม (cultural logic) วิธีการหรืออำนาจในการนำวัฒนธรรมบางอย่างมานำเสนอผ่านสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ต่างหากอาจเรียกว่าเป็นซอฟต์แวร์ (นิยามิล หะยิชะ, 2566) ดังนั้นหากพิจารณาวิธีการสื่อสารของเผ่าจ้าว จะพบว่าซอฟต์แวร์อาจเกิดขึ้นพร้อมกับฮาร์ดแวร์ แต่ในระดับความเข้มข้นหรือวิธีที่แตกต่างหรือสมดุลกันการสื่อสารแบบสองทาง (Two -Way Communication) ผ่านสื่อที่หลากหลายรูปแบบออกไปยังภายนอกชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

1. ข้อปฏิบัติที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนเป็นจารีตประเพณีท้องถิ่น ผู้ปฏิบัตินั้นรู้สึกร่วมกันว่า จะต้องปฏิบัติตาม เป็นกฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติมีค่าเทียบเท่ากับกฎหมาย (ในทางนิติศาสตร์ เรียกลักษณะเด่นของจารีตประเพณีเช่นนี้ว่า Opinio Juris) ยิ่งไปกว่านั้น จารีตประเพณีเหล่านี้ยังมีสภาพบังคับสำหรับกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนกล่าวคือ สมาชิกในสังคมนั้นจะร่วมกันประณามต่อต้านหรือเกิดความรู้สึกผิดสำหรับผู้ฝ่าฝืนจารีตประเพณี แม้สภาพบังคับเช่นนี้ในบางกรณีไม่ชัดเจนเท่ากับระบบการบังคับในลักษณะที่เป็นทางการเช่นกฎหมาย กระนั้น จารีตประเพณีก็ยังเป็นเรื่องอันครอบคลุมทุกมิติของสังคมมากกว่ากฎหมาย ดังนั้น ในกระบวนการร่างกฎหมายจึงน่าจะมีการนำจารีตประเพณีมาปรับใช้ เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ดังกรณีที่มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยว่า กรณีที่ไม่ปรากฏบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่อาจนำมาบังคับแก่กรณีได้แล้ว ให้หา “จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น (Local Customary)” มาใช้ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งเช่นกันในการส่งเสริมและพัฒนาซอฟต์แวร์ของชุมชนให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง เช่นการยอมรับอัตลักษณ์ของชุมชนในส่วนการใช้อำนาจเพื่อสร้างความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันและการอนุรักษ์ป่าชุมชนดังผลของการวิจัยนี้

2. การสื่อสารเพื่อสืบสานความเชื่อ ความศรัทธาและการดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรม จะถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวชุมชนได้ ดังนั้นการศึกษาความรู้ ทำความเข้าใจและการยอมรับในวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น และทำให้รับรู้ได้ถึงความรู้สึกจากภายในของการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น (Generation to Generation Knowledge Transferred) ซึ่งในปัจจุบันสังคมไทยต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตโดยคนในพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและเด็ก ส่วนคนวัยทำงานและกลุ่มวัยเรียนได้แยกที่อยู่ไปอาศัยในเมืองใหญ่ ทำให้กิจกรรมที่เคยทำร่วมกันในอดีตลดลงหรือขาดหายไป ดังนั้น การส่งเสริมกิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวรวมถึงกิจกรรมทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี จะช่วยกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนกลับมาเข้าร่วม นำไปสู่การเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างการทำนากิจกรรม โดยผู้ใหญ่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้นำเสนอรูปแบบใหม่ของกิจกรรมการสื่อสาร หรือ ถ่ายทอดข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล (Digital Communication Creativity) ท้ายที่สุดจะเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Activity) แบบสมัครใจ ซึ่งผู้รับการถ่ายทอดจะเกิดการเรียนรู้และซึมซับเป็นความจำระยะยาวจากการร่วมกิจกรรมและถ่ายทอดเรื่องราวสืบทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาและการสื่อสารผ่านเผ่าเจ้า แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงของชุมชน อันประกอบด้วย “พฤติกรรม” และ “วิถีคิด” ตามครรลองแห่งจารีตนิยมของกลุ่มที่มี “เจตนา” เป็นตัวกำกับและขับเคลื่อน ความเป็นตัวตนของชุมชนจึงมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตรอยู่ตลอดเวลา ดังที่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้กล่าวไว้ว่า ความผูกพันภายในชุมชนท้องถิ่นมีพื้นฐานมาจากการอยู่ร่วมกันและสื่อสารกันผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชน มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก (mutual aid) และความปรองดองกันในฐานะญาติพี่น้อง ความผูกพันภายในชุมชนสูงนี้ยังหมายถึง ความคงรักษาความเป็นตัวของตัวเอง (autonomy) ของชุมชนและรักษาเอกลักษณ์นี้ไว้ได้ในช่วงเวลายาวนานก่อนการเข้ามาสู่ยุคที่มีรัฐ ภาพรวมของชุมชนท้องถิ่นจึงสะท้อนให้เป็นวิถีชีวิตที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งให้ความสำคัญกับจิตใจ ความยุติธรรมและความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในงานวิจัยนี้ยังมีประเด็นเรื่องข้อเสนอแนะซึ่งมาจากผลการวิจัย ดังนี้ 1) รัฐและชุมชนควรต้องมีพันธกิจร่วมกันที่จะสร้างชุมชนที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยใช้ซอฟต์แวร์ในรูปของวัฒนธรรมชุมชนและความช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นเครื่องร้อยรัดจิตใจและสื่อสารไปยังคนรุ่นใหม่ เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็งและมีพลังขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนด้วยในอนาคต 2) หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิจัยและนักพัฒนา ควรศึกษาและกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ถึงพื้นฐานศักยภาพของตนเอง ทั้งในทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความรู้และด้านฐานทรัพยากร อันเป็นรากฐานสำคัญและจำเป็นต่อการกระบวนการพัฒนาตนเองและพึ่งตนเอง ควรจะมีการพัฒนาแนวคิดนี้ให้เป็นระบบคิดที่สมบูรณ์ เผยแพร่และประสานแนวคิดให้กับชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกแบบชุมชนที่แจ่มชัดอันจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) ส่งเสริมการสื่อสารแบบบูรณาการด้วยสื่อหลากหลายประเภท ได้แก่สื่อดั้งเดิม คือ การสื่อสารแบบบอกต่อ การใช้ป้ายประกาศ โฆษณาประชาสัมพันธ์ และสื่อใหม่ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ ยูทูบ ฯลฯ เพื่อสื่อสารเผยแพร่และขับเคลื่อนกระบวนการในการสืบสานและขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ของชุมชนในรูปของวัฒนธรรม 4) ลักษณะ ได้แก่ 3.1) การอนุรักษ์ เป็นการเก็บรวบรวมโบราณวัตถุ เรื่องราว คำบอกเล่า คำสอน ตำนาน ประเพณี ฯลฯ โดยหน่วยงานราชการหรือเอกชนในท้องถิ่นอาจสนับสนุนการดำเนินการ รวมทั้งการยกย่อง เชิดชูเกียรติ ให้การยอมรับ ประชาสัมพันธ์ และวิถีพื้นบ้าน การอนุรักษ์จะทำให้ชาวบ้านเกิดความภูมิใจและเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง 3.2) การฟื้นฟู วัฒนธรรมและภูมิปัญญา เช่น การเช่นสรวงปู่ตา การอนุรักษ์ดงปู่ตา ป่าชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้การฟื้นฟูดังกล่าวนี้ หากมีการปรับปรุงลักษณะบางประการของภูมิปัญญา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ก็จะทำให้ภูมิปัญญานั้นได้รับการยอมรับและขยายตัวออกไป 3.3) การประยุกต์ ภูมิปัญญาโดยการผสมผสานระหว่างสิ่งเก่ากับสิ่งใหม่ เพื่อให้กลายเป็นเทคโนโลยีขึ้นมา เช่น การรักษาโรคโดยที่ไม่ทำลายคุณค่าดั้งเดิม เช่น การผสมระหว่างแผนสมัยใหม่กับแพทย์แผนโบราณ โดยแพทย์สมัยใหม่ อาจรักษาสภาพร่างกายเชิงกายภาพ ขณะที่พิธีกรรมชุมชน อาจส่งผลต่อกำลังใจของผู้ป่วยให้เข้มแข็งขึ้น เป็นต้น และ 3.4) การสร้างใหม่ โดยนำองค์ความรู้เดิมมาสังเคราะห์ การสร้างใหม่ที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งเกิดได้โดยการทำงานของหน่วยงานรัฐ คือ การรับรองกฎหมายจารีตของชาวบ้าน เช่น กฎเกณฑ์ในการรักษาพื้นที่ป่าชุมชนในดงปู่ตา ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการตัดสินใจ มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กวี วงศ์พุม. (2535). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: พี. เค. อินเตอร์ปรินท์.

งามพิศ สัตย์สรวง. (2543). ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและคติชาวบ้านเกี่ยวกับข้าว. ใน ข้าวกับวิถีชีวิตไทย.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

- เจริญ ไวรวัจนกุล. (2544). วัฒนธรรมอินโดจีน. สุรินทร์: อาศรมภูมิปัญญา สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2543). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนะใจ ต้นไทรทอง. (2565). กลยุทธ์การสร้างซอฟต์แวร์ในภาพยนตร์ไทยเพื่อส่งเสริมจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการท่องเที่ยว โรงแรมและอีเวนต์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชญยศ โลพัฒนานนท์. (2021). ความสอดคล้องของโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตภาพยนตร์ไทยกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมภาพยนตร์และวีดิทัศน์ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์. 13 (1), 43-79
- จิตาภา บำรุงศิลป์ และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านวังรี จังหวัดนครนายก. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 3(3), 1-14.
- ดวงพร คำบุญวัฒน์. (2555). การสื่อสารชุมชน. กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- นิธามิล หะยิยะ. (2566). อะไร ๆ ก็ “ซอฟต์แวร์เวอร์”. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นิติ ภาวิครพันธ์. (2022). ‘Soft power’ ไทย: ฝันลม ๆ แล้ง ๆ ของคนใช้แต่อำนาจ. เรียกใช้เมื่อ 24 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.the101.world/why-soft-power-is-not-successful-in-thailand/>
- ปรีชา ตั้งสุขชัยศิริ และคณะ. (2565). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของซอฟต์แวร์ด้านอาหารพื้นถิ่นจังหวัดสุโขทัย. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 4(2), 77-89.
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1. (3 มีนาคม 2566). การสื่อสารซอฟต์แวร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร ในชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้. (อริญญา พงศ์สะอาด, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2. (3 มีนาคม 2566). การสื่อสารซอฟต์แวร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร ในชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้. (อริญญา พงศ์สะอาด, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3. (12 เมษายน 2566). การสื่อสารซอฟต์แวร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร ในชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้. (อริญญา พงศ์สะอาด, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4. (12 เมษายน 2566). การสื่อสารซอฟต์แวร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร ในชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้. (อริญญา พงศ์สะอาด, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5. (3 มีนาคม 2566). การสื่อสารซอฟต์แวร์ผ่านสื่อวัฒนธรรมเช่นสรวงปู่ตาของชุมชนกุย-เขมร ในชุมชนท้องถิ่นอีสานใต้. (อริญญา พงศ์สะอาด, ผู้สัมภาษณ์)
- พีระ เจริญวัฒนกุล. (2565). SOFT POWER ที่เป็นมากกว่าการขายของ มุมมองฉบับรัฐศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 24 มิถุนายน 2566 จาก <https://tu.ac.th/thammasat-020565-soft-power>
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2533). การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษาไทยกูย. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ภูมิจิต เรืองเดช. (2542). คติชนวิทยา. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- รญาภรณ์ สุคนธ์ทรัพย์. (2561). การบริหารจัดการทรัพยากร Soft Power ของไทย. วารสารรัฐศาสตร์, 60(3), 47-55.
- วรณัย พงศาชลการ. (2550). เนะแซมร์ อินไทยแลนด์: หลากหลายมุมมองและเรื่องราวของปราสาทเขมรในเมืองไทย ตามใจ ตามอารมณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิวเซียมบุคส์.
- วิริยะ สว่างโชติ. (2561). อุตสาหกรรมกับเศรษฐกิจทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2556). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์ของสังคมที่หายไป. ใน ปฏิบัติการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. ค่ายริมขอบฟ้า: เมืองโบราณ สมุทรปราการ.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2564). วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ปทุมธานี: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติสำนักงาน.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2539). ท่องอารยธรรม: การค้นคว้าเกี่ยวกับโบราณคดีในประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธุรกิจก้าวหน้า
- อิงอร เนตรานนท์. (2563). พลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์ของไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 11(1), 33-47.
- แอมอนิเย, เอเจียน. (Etienne Aymonier) (2539). บันทึกการเดินทางในลาวภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438. (แปลโดยทองสมุทร โดเรและสมหมาย เปรมจิตต์). เชียงใหม่: สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Copper, R. (2004). Hard Power Soft Power and the Foals of Diplomacy. In Held, D. & Koenig-Archibugi, M. (Eds.), American Power in the 21th Century. U.K.: Cambridge.
- Huse, E. F. (1978). The Modern Manager. St. Paul, Minnesota: West Publishing.
- Inglehart, R. & Welzel, C. (2005). Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kropotkin, P. (1902). Mutual Aid: A Factor of Evolution. New York: McClure PHILLIPS & Co.,
- Lock, E. (2010). Soft power and strategy. in Parmar, I., & Cox, M. (Eds.). Soft power and US foreign policy: theoretical, historical and contemporary perspectives. Oxfordshire: Routledge.
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. Foreign Policy. 80(Autumn), 153-171.
- Nye, J. S. (2021). Soft power: the evolution of a concept. Journal of Political Power, 14(1), 196-208.
- Nye, J. S., Jr. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: Basic Books.
- Roselle, L., et al. (2014). Strategic narrative: A new means to understand soft power. Media, war & conflict, 7(1), 70-84.
- Ruiz-Real, J., et al. (2020). Destination branding: Opportunities and new challenge. Journal of Destination Marketing and Management 17(1), 1-13
- Smith, A.G. (Ed). (1996). Communication and Culture: Reading in the codes of human interaction. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Tylor, E.B. (2016). Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom. New York: Dover Publications, Inc.
- Wilson III, E. J. (2008). Hard power, soft power, smart power. The annals of the American academy of Political and Social Science, 616(1), 110-124.
- Yulk, G.A. (2006). Leadership in Organizations. (6th ed.) NJ: Pearson Prentice-Hall.
- Zaharna, R.S. (2007). The soft power differential: Network communication and mass communication in public diplomacy. The Hague journal of diplomacy, 2(3), 213-228.
- Zamorano, M. M. (2016). Reframing cultural diplomacy: the instrumentalization of culture under the soft power theory. Culture Unbound, 8(2), 165-186.

การจัดเก็บข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน บ้านหนองแขม จังหวัดพิจิตร*

COLLECTING COMMUNITY STORYTELLING TO ENHANCE THE TOURISM POTENTIAL OF BAN NONG KHAEM COMMUNITY, PHICHIT PROVINCE

มุกชดา สุขธาราจารย์¹, จาริยา สุพรรณ^{2*}

Mukda Suktarachan¹, Jariya Supun^{2*}

¹ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

²สำนักงานเลขาธิการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Secretariat Office, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jariya.su@ku.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจ รวบรวมและถอดองค์ความรู้เรื่องเล่าท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแขม จังหวัดพิจิตร และ 2) วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแขม จังหวัดพิจิตร เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ได้รับการพิจารณา ตรวจสอบ ประเมินความเหมาะสมและเห็นชอบให้นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านเรื่องเล่าชุมชน จำนวน 3 คน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่หรือมีองค์ความรู้เรื่องเล่าชุมชน จำนวน 20 คน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสท้องถิ่น และผู้นำกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น เป็นต้น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า องค์ความรู้เรื่องเล่าท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองแขมสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 6 ประเภท คือ 1) พัฒนาการเชิงพื้นที่ 2) ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับวิถีเกษตรกรรมทำนา 3) ผลิตภัณฑ์จากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ประวัติศาสตร์/ตำนาน 5) สถานที่สำคัญ และ 6) บุคคลสำคัญ สามารถนำมาใช้ในการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวได้ใน 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว พบทั้งปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดของชุมชน อย่างไรก็ตามมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากมีผู้นำเข้มแข็ง คนในชุมชนตั้งใจจริงที่จะร่วมพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว และมีทุนทางการเกษตรและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอเป็นจุดขายและสร้างอรรถรสแก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจและกลับมาเที่ยวซ้ำ

คำสำคัญ: การจัดเก็บข้อมูล, เรื่องเล่าชุมชน, ศักยภาพ, การท่องเที่ยว, ชุมชนบ้านหนองแขม

Abstract

This article aims to 1) explore, gather, and extract knowledge about local storytelling to enhance the tourism potential of Ban Nong Khaem community, Phichit Province, and 2) analyze the community's potential in developing the area in the Ban Nong Khaem community, Phichit Province as a tourist attraction. The study employs qualitative research methods, utilizing tools

such as in-depth interviews and focus groups. After careful consideration and evaluation for suitability, three experts in the field of community storytelling agreed to use these methods in data collection. Specific informants, consisting of 20 key individuals involved or related to the area's development, including community leaders, local elders, and leaders of groups/local organizations, were selected. Content analysis was conducted, and an overall summary was drawn. The qualitative data analysis revealed that the knowledge of storytelling in the Ban Nong Khaem community could be categorized into six main groups: 1) spatial development, 2) traditions and rituals related to farming methods, 3) products derived from local wisdom, 4) history/legends, 5) important places, and 6) important persons. This knowledge can be leveraged to enhance tourism potential in two forms: agricultural tourism and cultural tourism. Regarding the community's potential to develop the area as a tourist attraction, both supporting and limiting factors were identified. However, despite challenges, there is a promising opportunity to transform the community into a tourist destination. This optimism stems from strong community leadership, genuine commitment among residents to participate in community development and tourism, and the existence of agricultural and cultural capital that can be harnessed as tourism resources. These resources serve as compelling selling points, creating a memorable experience for tourists and encouraging them to revisit the community.

Keywords: Data Collection, Community Storytelling, Potential, Tourism, Ban Nong Khaem Community

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหนึ่งในแหล่งรายได้สำคัญที่นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ กระแสเงินไหลเวียนในประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) สะท้อนให้เห็นจากผลการจัดอันดับ Travel and Tourism Competitiveness Index ในปี 2019 โดย World Economic Forum ได้จัดให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 31 จาก 140 ประเทศทั่วโลกแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) เห็นได้จากช่วงต้นปี 2567 มีการรายงานจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทยในปี 2566 ถึง 28 ล้านคน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567)

เรื่องเล่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวไม่ได้มีเพียงการชื่นชมทัศนียภาพหรือความอลังการของสถานที่เท่านั้นแต่ยังหมายถึงการเรียนรู้อัตลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นการที่ชุมชนสามารถเชื่อมโยงเรื่องเล่าของแต่ละชุมชนเพื่อพัฒนาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่พื้นที่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน เรื่องเล่าของท้องถิ่นทำให้เกิดความรู้สึกท้องถิ่นนิยม ซึ่งแต่ละท้องถิ่นพยายามสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่าเพื่อเป็นการบอกว่าคุณคนในพื้นที่มีความแตกต่างจากกลุ่มคนอื่น (ปราณี วงษ์เทศ, 2543) นอกจากนี้เรื่องเล่ายังสามารถนำมาใช้สร้างสรรค์เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ เช่น นิทานประจำถิ่นถูกนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ OTOP หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น (ศิริพร ณ ถลาง, 2558) เรื่องเล่าพื้นบ้านยังเป็น “คลัง” และ “ต้นทุน” สำคัญในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อแปร “คุณค่า” ให้เป็น “มูลค่า” ซึ่งเป็นอาวุธสำคัญในท่ามกลางการแข่งขัน ทางธุรกิจ ช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้าง

จุดขายที่แตกต่างกันให้แก่สินค้าในกลุ่มเดียวกันได้ (อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล, 2558) อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีเรื่องเล่าอยู่มากในระดับท้องถิ่น แต่เรื่องเล่าเหล่านี้มักขาดการศึกษาวิจัย ขาดแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือและหลายสถานที่เป็นเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมา ดังนั้นหากชุมชนต้องการให้เรื่องเล่าเหล่านั้นดึงดูดนักท่องเที่ยวในระดับอย่างแท้จริงการค้นคว้าหาความจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบเป็นสิ่งจำเป็น (วรารณ สามโกเศศ, 2562)

พื้นที่ชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร เป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นวิถีชีวิตชุมชนเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นความปลอดภัยจากสารเคมีและพึ่งพาตนเองจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จนเป็นความเข้าใจและรับรู้ของผู้คนโดยทั่วไปว่า “หนองแรม อุดมสมบูรณ์ หนาน้ำหา ปลา แล้งมาปลูกข้าว” จนกล่าวได้ว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือการทำนาของชุมชนบ้านหนองแรมได้กลายเป็น “อุข้าว อุน้ำ” ที่สำคัญของจังหวัดพิจิตร อีกทั้งชุมชนบ้านหนองแรมมีประเพณีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเกษตรกรรมและวิถีชีวิตความเชื่อที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีการทำขวัญข้าว มีวัดที่สำคัญได้แก่ วัดท้ายน้ำ ภายในวัดได้ประดิษฐานหลวงพ่อเงินอดีตเจ้าอาวาส ตลอดจนมีกลุ่มสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านที่หลากหลาย เช่น ด้านแพทย์แผนไทย และการทำอาหารคาวหวานซึ่งอาหารที่ขึ้นชื่อของชุมชนคือ ไข่เค็มกะทิ ที่เป็นสูตรเฉพาะของชุมชนไม่มีจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยวอื่น เป็นต้น จากความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และความสามัคคีของคนในชุมชนที่มีแนวคิดในการทำเกษตรไปในทิศทางเดียวกัน และวิถีชีวิตอยู่กินแบบเรียบง่ายจึงได้มีการรวมกลุ่มกันเป็น “กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนหนองแรมแห่งความยั่งยืน” โดยร่วมกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจากองค์ความรู้ที่โดดเด่นในด้านการเกษตรให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เปิดประสบการณ์วิถีเกษตรพอเพียงตามแนวทางศาสตร์พระราชา โดยการลงมือปฏิบัติจริงตามสโลแกน “ทำนา เทียวหนอง กินหอย จับปลา” ส่งผลให้ชุมชนบ้านหนองแรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมที่สร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าด้านความรู้ ความคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีเกษตรหรือการอยู่ร่วมกับธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแรมในปัจจุบันยังคงเป็นการท่องเที่ยวตามโอกาส เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนก็จะมีกรรวมตัวกันของคนในชุมชน ประกอบกับชุมชนยังขาดการขุดค้นข้อมูลความรู้เรื่องเล่าชุมชนและแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือและเพียงพอต่อการท่องเที่ยวที่ต้องสร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนในการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่น่าจดจำและมีคุณค่าที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นข้อมูลความรู้เรื่องราวท้องถิ่นที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ขาดการนำข้อมูลท้องถิ่นมาเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว ขาดการปรับตัวกับกระแสการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ขาดแผนการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ขาดการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น จากปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดเก็บข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร” ด้วยเล็งเห็นว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็น “ทุนวัฒนธรรม” สำคัญที่สามารถนำไปพัฒนา “ต่อยอด” และ “เพิ่มคุณค่า” ให้แก่ชุมชนดังกล่าวโดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว ที่สำคัญจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เกิดจากแนวทางการพัฒนาและการจัดการร่วมกันโดยชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจ รวบรวมและถอดความรู้เรื่องเล่าท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัยคือ ชุมชนบ้านหนองแรม ตำบลบ้านน้อย อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ราษฎรชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา ผู้อาวุโสท้องถิ่น พระภิกษุสงฆ์ และผู้นำกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่หรือมีองค์ความรู้เรื่องเล่าชุมชน จำนวน 20 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และมีความประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นอยู่แล้วและพร้อมที่จะให้ข้อมูลต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่ม มีลักษณะประเด็นคำถามปลายเปิด 4 ประเด็นคือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 2) ข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชน 3) เรื่องเล่าท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร 4) ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นเรื่องเล่าชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยได้นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านเรื่องเล่าและด้านการพัฒนาจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบ และให้ความเห็นว่ามีเหมาะสมและเห็นชอบให้นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นถึงความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุดโดยแบ่งเป็น 1) ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งสืบค้นที่บันทึกเรื่องเล่าชุมชน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าชุมชน ข้อมูลสารสนเทศจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่เรื่องเล่าชุมชน เป็นต้น 2) ข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงพื้นที่ภาคสนาม (Fieldwork) ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2566 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในรูปแบบของการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Individual Interview) และการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม (Group Interview) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการนำข้อมูลมาจัดกลุ่มประกอบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องเล่าชุมชนในมิติต่าง ๆ ที่มีประโยชน์และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อต่อการสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หลังจากนั้นเป็นการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและมีมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ สำรวจ รวบรวมและถอดความรู้เรื่องเล่าท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา ผู้อาวุโสท้องถิ่น พระภิกษุสงฆ์ กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น และชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง มีผลการศึกษาดังนี้

1. พัฒนาการเชิงพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองแรม พบว่า ชุมชนบ้านหนองแรมนำเสนอเรื่องเล่าเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสและเรียนรู้ถึงความเป็นวิถีชุมชนเกษตรกรรม โดยมีลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำจึงมี “แรม” กระจายอย่างหนาแน่นตามพื้นที่ริมแม่น้ำเนื่องจากเป็นพืชทนน้ำ “หนองแรม” จึงเป็นชื่อเรียกชุมชนมานับตั้งแต่การจัดตั้งชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่ทำนา ทำไร่ และทำสวน พืชเศรษฐกิจหลักของชุมชนคือ ข้าวนาปรัง ข้าวนาปี ผลไม้ตามฤดูกาล และพืชไร่ต่าง ๆ วิถีชีวิตแต่เดิมเป็นการผลิตเพื่อการยังชีพ ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงวิถีเกษตรกรรมให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจตลาดโดยเฉพาะการปลูกข้าวที่มุ่งผลิตเพื่อขาย ส่งผลให้วิถีการผลิตข้าวที่เคยใช้แรงงานคนในครอบครัวเปลี่ยนมาใช้รถแทรกเตอร์ในการไถนาและเกี่ยวข้าว ซึ่งแตกต่างจากชาวนาสมัยก่อนที่เกี่ยวข้าวด้วยมือ ทำลานข้าวจากมูลควายสำหรับการนำข้าวที่เกี่ยวข้องเสร็จมาตากฟักไว้ และเก็บข้าวไว้ในยุ้งฉางของตัวเอง เช่นเดียวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เคยใช้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่ทนแล้งและทนน้ำหลากเปลี่ยนมาเป็นพันธุ์ข้าวที่ปรับปรุงใหม่ ด้วยวิธีการผลิตข้าวที่เปลี่ยนไปชาวนา ส่วนใหญ่จึงไม่ได้เก็บข้าวไว้บริโภคแต่กลับขายออกทั้งหมดและซื้อข้าวสารเพื่อบริโภคในครัวเรือนแทน จากวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากวิถี

เกษตรกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับวิกฤติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากอุทกภัยและความแห้งแล้งส่งผลให้คนในชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองหรือชุมชนได้ จึงหาทางออกร่วมกันผ่านเวทีชาวบ้านโดยกระบวนการพูดคุยเพื่อหาข้อสรุปและมีมติเห็นพ้องร่วมกันในการ “น้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9” มาเป็นหลักคิดทำเกษตรกรรมที่มุ่งเน้นความปลอดภัยจากสารเคมี และการพึ่งพาตนเองจากฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ของชุมชนเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณีภายใต้หลักเกื้อกูล แบ่งปัน และเป็นธรรม

“...ปัจจุบันคนปลูกข้าวเพื่อขายและซื้อข้าวกิน การปลูกข้าวจึงมุ่งเน้นใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้ผลิตข้าวได้จำนวนมากและปลูกตามสายพันธุ์ที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ แตกต่างจากวิถีการทำนาในอดีตที่มุ่งเน้นเพื่อการยังชีพเหลือจึงขาย...”

(ผู้นำชุมชนตำบลบ้านน้อย, 2566)

2. ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีเกษตรกรรมทำนา พบว่า “การทำขวัญท้องข้าว” ถูกนำมาใช้เป็นจุดขายเพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว ด้วยเป็นวิถีความเชื่อของคนทำนาที่ต้องบูชาแม่โพสพ เนื่องจากเป็นเทพธิดาที่นอกจากช่วยปกป้องรักษาข้าวในนาให้เจริญงอกงามได้ผลผลิตดียังช่วยดูแลคุ้มครองชาวนาให้อยู่เย็นเป็นสุขและปลอดภัย โดยทำพิธีในพื้นที่นาของตนเองในเดือน 9 หรือเดือน 10 (หลังออกพรรษา) เพราะเป็นช่วงที่ข้าวนาปีตั้งท้องออกรวง ในการทำขวัญท้องข้าวผู้หญิงที่เป็นผู้อาวุโสของครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมโดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้ 1) จัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมทำขวัญท้องข้าว ได้แก่ 1.1) ของเปรี้ยว เช่น ส้มโอ มะม่วง และมะขาม เป็นต้น 1.2) ของหวาน ได้แก่ กล้วยาสารทเชื่อว่าเป็นขนมมงคล 1.3) ชะลอมใส่ของเปรี้ยวและของหวาน 1.4) เฉลว นอกจากแสดงถึงเกียรติยศของ แม่โพสพส่วนที่เป็นเหลี่ยมของตาฉลวเชื่อว่าช่วยปกป้องไร่นาจากศัตรูพืชรอบทิศ 1.5) ธงศาลาได้จากงานเทศน์มหาชาติ 1.6) ไม้หลักสำหรับปักเพื่อนำชะลอมไปแขวน นิยมใช้ไม้คูณเชื่อว่า “ข้าวในนาจะเพิ่มพูนงอกงามเป็นทวีคูณ” 1.7) หวี กระจก และน้ำอบ สำหรับแต่งตัวแม่โพสพ 2) นำเครื่องประกอบพิธีกรรมไปยังที่นา เมื่อไปถึงมูนนาปักหลัก 1 หลักแขวนชะลอมที่ใส่ของคาวหวาน และผูกฉลวไว้กับชะลอมโดยให้มุมฉัตรของฉลวสูงกว่าชะลอม 3) เรียกขวัญแม่โพสพ ระหว่างเรียกขวัญแม่โพสพใช้ผ้าสีสายสิญจน์ไปผูกที่ต้นข้าว จากนั้นแต่งตัวให้แม่โพสพโดยการหวีใบข้าว ส่องกระจกต้นข้าว และพรมแป้งหอมให้ต้นข้าวพร้อมกับกล่าวบทหรือว่า

“...แม่โพสพ แม่โพศรี แม่นางธรรณี แม่ศรีสุดา แม่โพสพ แม่นพดารา มิ่งมาขวัญมา เอหิมามา ขวัญเว้ย... มาอยู่กับลูกกับเต้า แต่งเนื้อแต่งตัว ลูกผัวจะมา มิ่งมา ขวัญมา วู้..อยู่ต้นไร่ ปลายนา ขอให้พากันมากิน อยากรเปรี้ยวให้กินเปรี้ยว อยากรหวานให้กินหวาน ส้มสุก ลูกไม้ กล้วย อ้อย ถั่วงา ขอเชิญมารับประทาน มิ่งมา ขวัญมากันนกก กันหนู กันปู กันปลา กันหนอน กันเพี้ย อยาได้มีมา มิ่งมา ขวัญมา ขวัญ...เว้ย มาเถอะ มาเถอะ อยู่ต้นไร่ ปลายนา ขอให้ได้รวงละหม้อ ขอให้ได้กอละเกวียน มิ่งมา ขวัญมา สัพพะทะนัง สัพพะลาภัง ะวันตุเม มิ่งมา ขวัญมา ขอเชิญแม่มารับเครื่องสังเวย นะแม่นะ สาธุ...”

(ปราชญ์ชุมชนพิธีกรรมการทำขวัญท้องข้าว, 2566)

อย่างไรก็ตามถึงแม้พิธีทำขวัญท้องข้าวของชุมชนบ้านหนองแถมค่อย ๆ เลือนหายไปตามกาลเวลา อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตข้าวจากการทำนาปีได้ปีละ 1 ครั้ง ไปเป็นการทำนาปีละ 2 ครั้ง คือการทำนาปรังและนาปี แต่คนในชุมชนยังคงมีความพยายามรักษาและสืบสานให้ประเพณีการทำขวัญท้องข้าวยังคงอยู่คู่กับชุมชนสืบไป

3. ผลผลิตจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผลผลิตท้องถิ่นที่ชุมชนบ้านหนองแขมเลือกนำมาใช้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการทดลองปฏิบัติจริง ดังนี้ 1) ไม้กวาดทางมะพร้าว ไม้กวาดทางมะพร้าวของชุมชนบ้านหนองแขมเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความคงทนใช้งานได้นาน เนื่องจากใช้ก้านมะพร้าวที่แก่จัดและนำมาตากจนแห้ง และมีเทคนิควิธีการมัดก้านมะพร้าวกับด้ามไม้ไผ่ให้แน่นโดยใช้วิธีการไขว้และสอดก้านมะพร้าว จากนั้นใช้ลวดมัดและใช้เข็มเย็บกระสอบแทงไปมาระหว่างช่องว่างที่เว้นไว้ และใช้น้ำมันทาเพื่อให้ก้านมะพร้าวยึดติดกัน 2) ไข่เค็มกะทิ เป็นการนำเอาไข่เป็ดที่เลี้ยงตามธรรมชาติมาทำเป็นไข่เค็มสำหรับการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย โดยเพิ่มคุณค่าให้เกิดสรรพคุณทางโภชนาการโดยการนำเอากะทิสดซึ่งมีสรรพคุณที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพอย่างหลากหลายมาเป็นส่วนผสม และเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ไข่เค็มให้โดดเด่นและแตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยนำกากมะพร้าวมาคั่วจนเหลืองและมีกลิ่นหอมสำหรับนำมาห่อไข่เค็มแทนเกลือดำทำให้ได้รสชาติไข่เค็มกะทิที่มีเนื้อสัมผัสเนียนละเอียดและมีกลิ่นหอมของมะพร้าวคั่วจนเป็นที่นิยมของผู้บริโภค 3) ผลผลิตที่แปรรูปจากกล้วย กล้วยเป็นพืชสวนอีกหนึ่งชนิดที่คนในชุมชนนิยมปลูกเพื่อจำหน่ายเป็นผลสดและนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยการผสมความรู้การถนอมอาหารตามภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิมร่วมกับเทคนิควิธีการสมัยใหม่จนได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เช่น กล้วยตาก กล้วยอบเนย กล้วยฉาบ และกล้วยทอด เป็นต้น เพื่อจำหน่ายเป็นของฝากของที่ระลึกจนสามารถสร้างรายได้เสริมเพิ่มขึ้นให้คนในชุมชนนอกจากการประกอบอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรม 4) ผลผลิตสมุนไพรบ้านท่าช้าง เป็นการรวมกลุ่มอาชีพสมุนไพรแปลงใหญ่ในรูปแบบของการปลูกสมุนไพรอินทรีย์ ต่อมา มีการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้แนวคิด “การนำพืชสมุนไพรพื้นถิ่นมาเป็นส่วนประกอบเพื่อสร้างจุดเด่นที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรในพื้นที่อื่น” ได้แก่ 4.1) ยาหม่องสมุนไพรเถาวัลย์เปรียง มีสรรพคุณทางยาในการแก้อาการปวดจากสมุนไพร 2 ชนิด คือ เถาวัลย์เปรียง และไพล 4.2) น้ำมันสมุนไพรกะเม็ง เป็นสูตรเฉพาะของชุมชนในการนำต้นกะเม็งซึ่งมีสรรพคุณทางยาในการแก้การผื่นคันมาเป็นส่วนผสม และ 4.3) ลูกประคบสมุนไพรแบบสดและแบบแห้ง

4. ประวัติศาสตร์/ตำนาน พบประวัติศาสตร์/ตำนานที่สามารถนำมาเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้ 4.1) ตำนานเมืองนครไชยบุรี เป็นเรื่องเล่าชาวบ้านที่สืบต่อกันจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ที่เชื่อว่าชุมชนบ้านท่าเตย ซึ่งเป็นชุมชนที่เชื่อมโยงกับชุมชนบ้านหนองแขม เป็นที่ตั้งของเมือง “นครไชยบุรี” ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตร สรุปใจความพอสังเขปว่า “พระยาโคตรบองเจ้าเมืองละโว้ นำทหารและพลเมืองหนีการรุกรานจากข้าศึกมาเรื่อย ๆ จนถึงหมู่บ้านโกนทัตญญคาม และได้สร้างเมืองที่บ้านโกนทัตญญคาม ต่อมาได้เกิดโรคระบาด (โรคทำ) อย่างรุนแรง จึงได้อพยพหนีโรคระบาดลงมาจากทิศตะวันตกของเมืองโกนทัตญญคาม และสร้างเป็นเมืองใหม่ที่เรียกกันว่าเมืองไชยบุรีมีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 1400 หรือราว 1,116 ปีมาแล้ว ช่วงแรกของการสร้างเมืองเห็นว่าทำเลดีจึงได้ขยายคูเมืองให้มีลักษณะเป็นรูปวงหรีดเพื่อป้องกันข้าศึกมารุกรานอีก และประชาชนยังได้ใช้น้ำจากแนวคูเมืองสำหรับการทำนา ทำสวนแบบง่าย ๆ เพื่อเลี้ยงชีพ เมืองนครไชยบุรีมีเจ้าเมืองปกครองสืบต่อกันมา 8 พระองค์ โดยองค์สุดท้ายคือ พระเจ้ากาญจนกุมาร” สิ่งที่สะท้อนความเชื่อของคนในชุมชนถึงความเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์เมืองนครไชยบุรีที่ยังคงหลงเหลือถึงปัจจุบัน คือ 4.1.1) ศาลพระยาโคตรบอง พบเรื่องเล่าความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระยาโคตรบอง ว่าสมัยก่อนหากมีงานประเพณีขึ้นในชุมชนจะมีการมาจุดธูปขอถ้วย ขอมเพื่อใส่สำหรับอาหารทำบุญเลี้ยงพระ แต่เมื่อใช้เสร็จไม่ได้นำถ้วยขอมที่ขอยืมมาคืนจนครบจึงไม่ปรากฏถ้วยขอมเมื่อมาขอยืมในครั้งต่อมาอีก 4.1.2) ร่องรอยคูเมืองของนครไชยบุรีที่เป็นรูปวงหรีด 4.1.3) โบราณวัตถุจำนวนมากที่ถูกขุดพบและได้นำมาจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานนครไชยบุรี วัดบางคลาน และ 4.1.4) เรื่องเล่าชาวบ้านเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกวันโกนหรือวันพระช่วงพลบค่ำที่คนในชุมชนได้ยินเสียงระนาด ราวตะโพนแว่วมาเสมือนมีงานบุญ 4.2) เตาเผาโบราณบ้านท่าช้าง เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ของชุมชนโบราณสมัยสุโขทัยในพื้นที่จังหวัดพิจิตร การค้นพบเตาโบราณโดยสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย ระยะที่หนึ่งของการศึกษาทาง

โบราณคดี พ.ศ. 2560 - 2563 พบจำนวน 5 เตาอยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์บางส่วนถูกตัดไปกว่าครึ่ง การศึกษาระยะที่สองในปี พ.ศ. 2564 พบเตาหมายเลข 6 ในบริเวณที่ดินของนางสาวนพแก้ว สุวรรณ จึงมีอีกชื่อเรียกว่า “เตาเผา นพแก้ว” ตามชื่อเจ้าของที่ดินซึ่งมีความยินดีให้ความอนุเคราะห์สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัยดำเนินการศึกษาทางโบราณคดี ทั้งนี้ เตาเผาแห่งนี้มีสภาพสมบูรณ์โดยถือเป็นเตาดินที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทยและเป็นเตาชนิดความร้อนไหลผ่านในแนวนอนมีรูปร่างบรรจบกันคล้ายประทุนเรือจึงเรียกได้อีกชื่อว่า “เตาประทุน” โครงสร้างเตาแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ห้องใส่ไฟ ส่วนที่ 2 ห้องบรรจุภาชนะ และส่วนที่ 3 ปล่องไฟ ทั้งนี้แหล่งเตาเผาโบราณบึงวัดป่าทั้ง 6 เตาครอบคลุมพื้นที่กว่า 10 ไร่ กำหนดอายุราวสมัยพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงศตวรรษที่ 19 หรือประมาณ 600 - 800 ปีมาแล้วและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแหล่งชุมชนโบราณต่าง ๆ ที่มีอายุร่วมสมัยเดียวกัน ด้วยความสำคัญของแหล่งเตาเผาโบราณดังกล่าวคนในชุมชนจึงก่อให้เกิดแนวคิดอนุรักษ์แหล่งเตาโดยการจัดสร้างหลังกาคุ่มพร้อมทั้งให้ข้อมูลทางวิชาการในแง่มุมต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้เพื่อเปิดให้ผู้สนใจสามารถเข้าชมตลอดจนศึกษาเรียนรู้แหล่งเตาโบราณดังกล่าวต่อไป

“...ชุมชนมีเรื่องเล่าที่เป็นประวัติศาสตร์หรือตำนานจำนวนมากแต่คนส่วนใหญ่ในชุมชนไม่ทราบ อย่างพระยาโคตรบองเป็นบุคคลสำคัญที่สร้างเมืองพิจิตรแต่คนก็ไม่ทราบเลย...”

(ปราชญ์ชุมชนด้านประวัติศาสตร์หรือตำนาน, 2566)

ภาพที่ 1 ร่องรอยที่คนในชุมชนเชื่อว่าเป็นคูเมืองนครไชยบุรีซึ่งมีลักษณะเป็นรูปวงฆ้อง

ภาพที่ 2 ศาลพระยาโคตรบองซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของคนในชุมชน

ภาพที่ 3 เตาเผา นพแก้วซึ่งเป็นเตาดินที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย

5. สถานที่สำคัญ พบสถานที่สำคัญในการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ 1) สถานที่สำคัญเกี่ยวเนื่องกับศาสนาและความเชื่อ พบดังนี้ 1.1) วัดท้ายน้ำ เป็นวัดประจำชุมชนและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในตำบลบ้านน้อยทุกหมู่บ้านมาตั้งแต่การสร้างวัดเมื่อประมาณ พ.ศ. 2419 หรือมากกว่า 100 ปี ส่วนใหญ่คนในชุมชนรับรู้เรื่องเล่าวัดท้ายน้ำว่าเป็นวัดเก่าที่หลวงพ่อก่อนที่จะไปอยู่ที่วัดวังตะโกหรือวัดบางคลานในปัจจุบันจึงมีคำต่อท้ายว่า “วัดเก่าหลวงพ่อก่อน” นอกจากนี้ยังพบเรื่องเล่าสำคัญของวัดท้ายน้ำซึ่งเป็นที่รับรู้และธรรมเนียมปฏิบัติของชาวบ้าน คือ หากจัดงานที่วัดท้ายน้ำไม่สามารถเก็บค่าบัตรผ่านประตูหรือ “ปิดวิก” เนื่องจากหากมีการจัดงานในรูปแบบปิดวิกจะเกิดเหตุอาเพศต่าง ๆ 1.2) พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่เงิน พุทธโศติ ตั้งอยู่ภายในวัดท้ายน้ำมีการจัดแสดงของเก่าโบราณที่หลวงพ่อก่อนและเจ้าอาวาสวัดท้ายน้ำเก็บสะสมไว้ ตลอดจนจัดแสดงสิ่งของที่ผู้มีจิตศรัทธาทั้งในสมัยก่อนจนถึงปัจจุบันได้ร่วมบริจาค นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจะได้ศึกษาเรียนรู้โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุต่าง ๆ ที่ประเมินค่าไม่ได้เนื่องจากมีความสำคัญด้านวัฒนธรรม เสริมสร้างการศึกษาเล่าเรียน และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินในจิตใจแก่ผู้เยี่ยมชมหรือนักท่องเที่ยว เช่น ถ้วยชามสังคโลก ภาชนะใส่เครื่องเสวยของในหลวงรัชกาลที่ 5 ข้าวของเครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของคนสมัยก่อน และพระเครื่องหลวงพ่อก่อน เป็นต้น 2) สถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีการประกอบอาชีพ ชุมชนบ้านหนองแขมเลือกไร่ฟุ้งใจเป็นจุดศูนย์กลางการจัดการท่องเที่ยวใน 2 กิจกรรม คือ 1) เป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นจุดที่มีพื้นที่จอดรถอย่างเพียงพอ มีอากาศถ่ายเท และมีสภาพแวดล้อมที่ทำให้นักท่องเที่ยวผ่อนคลาย 2) นำเสนอภาพวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนบ้าน หนองแขมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสผ่านฐานการเรียนรู้จำนวน 9 ฐาน ดังนี้ 2.1) ฐานเรียนรู้การปลูกผักผสมผสาน/พืชหมุนเวียนและไม้ผลต่าง ๆ 2.2) ฐานการทำน้ำหมักชีวภาพ 2.3) ฐานการทำอาหารพื้นถิ่น เช่น ไข่เค็มกะทิ ผลิตภัณฑ์จากกล้วย และการเก็บผักปลอดสารพิษมาทำเป็นเมนูอาหารพื้นถิ่นตามต้องการ เป็นต้น 2.4) ฐานการทำไม้กวาดทางมะพร้าว 2.5) ฐานพิธีกรรมการทำขวัญท้องข้าว 2.6) ฐานการทำนาโยน/นาดำ 2.7) ฐานการสีข้าวจากโรงสีชุมชน 2.8) ฐานเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนบ้านหนองแขมผ่านบ้านพักโฮมสเตย์ที่มุ่งเน้นการต้อนรับให้นักท่องเที่ยว “รู้สึกเหมือนมาเที่ยวบ้านญาติ มากินข้าวบ้านญาติ” 2.9) ฐานการเรียนรู้สมุนไพรพื้นถิ่น เช่น การทำลูกประคบสมุนไพรสด ยาหม่องสมุนไพรเถาวัลย์เปรียง น้ำมันสมุนไพรกะเม็ง และฟิงปราชญ์ท้องถิ่นเล่าเรื่องสมุนไพร เป็นต้น

6. บุคคลสำคัญ พบว่า ชุมชนบ้านหนองแขมเลือกนำเสนอเรื่องเล่าบุคคลสำคัญเกี่ยวกับหลวงพ่อก่อนโดยเน้นเกียรติคุณในด้านต่าง ๆของท่านโดยนำเสนอว่า หลวงพ่อก่อนเกิดที่บ้านบางคลาน หมู่ที่ 1 ตำบลบางคลาน อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิจิตร ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท่านมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนในตำบลบ้านน้อยโดยได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดท้ายน้ำรูปที่ 2 (พ.ศ. 2429 - 2470) ยาวนานถึง 41 ปี ท่านเป็นพระสันโดษมีชื่อเสียงทางด้านวิปัสสนา เป็นศิษย์สำนักเดียวกันและเป็นเพื่อนสนิทกับหลวงปู่ศุขวัดปากคลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท อีกทั้งหลวงปู่ศุขเป็นผู้แนะนำให้ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์มาเรียนวิปัสสนากับหลวงพ่อก่อน นอกจากนี้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวยังรับรู้ เรื่องเล่าของหลวงพ่อก่อนด้านวิชาอาคมในทางคงกระพัน แคล้วคลาด และด้านเครื่องรางของขลัง ความนิยมในพระเครื่องของหลวงพ่อก่อนยังคงมีอยู่สูงมากแม้ท่านจะมรณภาพเป็นเวลานานแล้วก็ตาม วัดท้ายน้ำนอกจากมีรูปหล่อองค์หลวงพ่อก่อนสร้างเมื่อครั้งท่านมรณภาพใหม่ ๆ ประดิษฐานภายในโบสถ์ ยังสร้างรูปหล่อหลวงพ่อก่อนซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยประดิษฐานในบริเวณวัดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มากราบสักการะขอพร ตลอดจนเก็บรักษาสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์เพื่อระลึกถึงหลวงพ่อก่อน เช่น ต้นโพธิ์ที่หลวงพ่อก่อนปลูก อุโบสถหลังเก่าหลวงพ่อก่อนเป็นผู้เขียนลวดลายเอง (เชื่อว่าหากลอดต้นโพธิ์และขอพรในโบสถ์เก่าจะมีโชคลาภธุรกิจรุ่งเรือง) เสาตะลุงข้าง (ทางวัดเก็บไว้เป็นอนุสรณ์) และรูปปั้นช่างนบช่างแนบ (สามารถเดินลอดท้องช่าง 3 รอบเพื่อขอพรให้ประสบความสำเร็จและมีโชค มีชัย) เป็นต้น

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์และถอดข้อมูลความรู้เรื่องเล่าชุมชนร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและตัวแทนของชุมชนสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 6 ประเภท คือ 1) พัฒนาการเชิงพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองแรม 2) ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีเกษตรกรรมทำนา 3) ผลกระทบจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ประเพณีประวัติศาสตร์/ตำนาน 5) สถานที่สำคัญ และ 6) บุคคลสำคัญ และสามารถนำมาใช้เพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวชุมชนบ้านหนองแรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในรูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยใช้วิธีการประเมินเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว รวมทั้งการประชุมร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยหลังจากการลงสำรวจพื้นที่ ประกอบด้วย 2 ประเด็นหลักคือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนและปัจจัยด้านข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว พบผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแรม

ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
1. ชุมชนมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาลดลงจนมีความเข้มแข็งในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวโดยทำให้เห็นเป็นตัวอย่างผ่านการลงมือปฏิบัติจริง 2. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีแนวคิดใช้การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานให้กับชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า และประปา เป็นต้น 3. ชุมชนมีแนวคิดในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนเพิ่มเติมจากการประกอบอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรมซึ่งไม่สามารถเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปี 4. ชุมชนสามารถธำรงรักษาสภาพทางสังคมที่ยังคงเป็นวิถีชนบท มีวงสนทนา การช่วยเหลือลงแรง การประกอบกิจกรรมส่วนรวมเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวได้พบบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเป็นมิตรและกลิ่นอายของชนบท 5. ชุมชนมีทุนทางการเกษตร ทุนทางวัฒนธรรม และกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย (เช่น กลุ่มนาแปลงใหญ่ กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร ปลูกมะนาวคาเวียร์ เป็นต้น) สำหรับนำมาออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ 6. ชุมชนมีชื่อเสียงของการเป็นแหล่งปลูกข้าวและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคกลาง และมีโรงสีข้าวชุมชนที่ผ่านมาตรฐาน GMP 7. ชุมชนนำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวไทยมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจนได้รับการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประจำปี พ.ศ. 2565 ในระดับดี 8. ทำเลที่ตั้งของชุมชนเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งอยู่ใกล้เมืองและวัดบางคลานและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอโพทะเลซึ่งสามารถเชื่อมโยงให้อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเดียวกันได้	1. การเข้ามาส่งเสริมหรือสนับสนุนการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐเป็นลักษณะโครงการที่ทำตามงบประมาณเมื่อหมดงบประมาณก็ไม่ดำเนินการต่อและทิ้งภาระให้กับชุมชน 2. หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวได้ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมดซึ่งไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงของชุมชน 3. ขาดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนบางกลุ่มเนื่องจากการมีทัศนคติหรือการตีกรอบความคิดตัวเองว่าชุมชนไม่มีทรัพยากรหรือจุดเด่นที่จะทำท่องเที่ยวได้ 4. แม้ว่าชุมชนมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมในศึกษาดูงาน แต่ชุมชนยังขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการคิดราคาค่าต้นทุนและการสื่อสารการตลาด 5. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้นยังขาดเรื่องราวที่ช่วยร้อยเรียงหรือเชื่อมโยงกิจกรรมให้น่าสนใจ 6. คนในชุมชนส่วนใหญ่ขาดการรับรู้และให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าชุมชน เช่น เรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ตำนานเมืองนครไชยบุรีเนื่องจากเห็นว่าไม่มีประโยชน์กับตนเองจึงไม่ต้องอ่านศึกษาหรือจดจำเพื่อถ่ายทอดหรือเล่าให้ใครฟัง 7. ชุมชนขาดการสืบค้นและจัดเก็บข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องสำหรับส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนในด้าน ต่าง ๆ เช่น ต่อยอดเป็นสินค้าท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวหรือเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของสินค้าท้องถิ่น 8. คนในชุมชนขาดเทคนิคและประสบการณ์จริงในการนำเสนอเรื่องเล่าชุมชนของผู้เล่าเรื่องในการนำชมสถานที่ 9. เส้นทางคมนาคมสำหรับการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีสภาพเป็นถนนลูกรังจึงไม่เอื้อต่อการเข้าไปท่องเที่ยว เช่น เส้นทางคมนาคมในตาเผาโบราณบ้านทำนง

ตารางที่ 1 ผลการประเมินศักยภาพชุมชนในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแขม (ต่อ)

ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อ การพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด การพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
9. ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน และมีคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน 10. คนในชุมชนพร้อมที่จะเรียนรู้จากความสำเร็จและศึกษาเรียนรู้แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนวิถีเกษตรกรรมจากชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ 11. ชุมชนมีไร่ฟักเป็นศูนย์รับรองนักท่องเที่ยวที่มีพื้นที่กว้างขวางและสามารถจัดฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย	10. ชุมชนขาดความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนความเป็นชุมชนเพื่อเป็นของฝากของที่ระลึกทางการท่องเที่ยว 11. ชุมชนขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่างๆ ของกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบว่าชุมชนมีของดีหรือมีกิจกรรมอะไรที่ให้นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้

อภิปรายผล

จากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านหนองแขม จังหวัดพิจิตรตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 สำรวจ รวบรวมและถอดความรู้เรื่องเล่าท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแขม จังหวัดพิจิตร แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านหนองแขมมีเรื่องเล่าท้องถิ่นที่มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 6 ประเภท คือ 1) พัฒนาการเชิงพื้นที่ ชุมชนบ้านหนองแขมมีลักษณะทางกายภาพที่เชื่อมโยงกับหนองแขม ซึ่งเป็นบริเวณที่พบต้นแขมในบริเวณหนองน้ำจำนวนมาก และการผลิตเศรษฐกิจหลักเกี่ยวข้องกับการทำนา ทำไร่ และทำสวนผลไม้ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตข้าวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจตลาดโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นรถแทรกเตอร์ 2) ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีเกษตรกรรมทำนา ชุมชนบ้านหนองแขมมีการทำขวัญท้องข้าว ซึ่งเป็นประเพณีที่ถูกนำมาใช้เพื่อจุดขายและเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยการบูชาแม่โพสพเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นทางการเพาะปลูกข้าว 3) ผลิตภัณฑ์จากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมาใช้ในกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชุมชน ทำให้ได้รับประสบการณ์ที่ดี ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตให้เป็นเชิงธุรกิจมากขึ้น 4) ประเพณีวัฒนธรรม/ตำนาน ชุมชนมีตำนานเมืองนครไชยบุรีและเตาเผาโบราณที่เป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาเป็นจุดขายในการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี 5) สถานที่สำคัญ ชุมชนมีสถานที่ทางศาสนา วัฒนธรรมและรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่สำคัญเชิงเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ และ 6) บุคคลสำคัญ ชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ เช่น หลวงพ่อเงิน ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงในทางพุทธศาสนา เป็นที่นับถือของบุคคลทั่วไป ซึ่งเรื่องเล่าท้องถิ่นเหล่านี้สามารถนำมาใช้เพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับภูมิสังคมของชาวชุมชนบ้าน หนองแขมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนใน 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ เรื่องการศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีที่สามารถนำมาจัดการเรื่องราวเชิงสร้างสรรค์ (Story Creation Management) สำหรับเป็นหัวข้อในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านสถานที่จริง ผู้คน และร่องรอยในรูปแบบการเรียนรู้พิพิธภัณฑ์มีชีวิตผ่านการถ่ายทอดโดยนักเล่าเรื่องท้องถิ่นใน 4 ประเด็น ดังนี้ 1) การสืบค้นเรียบเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น 2) นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญทั้งในอดีตและปัจจุบันร่วมกับการจัดกิจกรรมเรียนรู้พื้นที่จริง 3) นำเสนอเรื่องเล่าตำนานท้องถิ่นมาเป็นส่วนเสริมในการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มอัตราส่วนระหว่างทำกิจกรรม 4) นำเสนอเรื่องราว

เบื้องหลังของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ (ชัยณรงค์ ศรีรักษ์, 2565) ส่วนในงานศึกษาของ สมปอง มูลมณี ศึกษารวบรวมเรื่องเล่าประจำถิ่นของจังหวัดจันทบุรีที่สำคัญและส่งผลต่อการสร้างพื้นที่เชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามแนวทางคติชนสร้างสรรค์ สามารถจำแนกได้เป็น 4 หมวด ได้แก่ 1) เรื่องเล่าอธิบายการสร้างพื้นที่ทางธรรมชาติ 2) เรื่องเล่าอธิบายการกำเนิดบ้าน เมือง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3) เรื่องเล่าอธิบายความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม และ 4) เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธรูป วัตถุสิ่งของ (สมปอง มูลมณี, 2564) งานศึกษาของ พัฒนภานุ ทูลธรรม และคณะ ศึกษาแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเล่าเรื่องโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุของชุมชนตำบลบ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านหนูนสามารถแบ่งได้ 6 ด้าน คือ ด้านการละเล่น ด้านการอนุรักษ์ป่า ภูมิปัญญาภาษาล้านนา ด้านประเพณีพิธีกรรม ด้านการทำสมุนไพร และด้านงานฝีมือ (พัฒนภานุ ทูลธรรม และคณะ, 2563) ส่วนงานศึกษาของดุริยางค์ คมขำ ได้วิเคราะห์และนำเสนอเรื่องเล่าในการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของความเป็นชุมชนท่องเที่ยวประกอบไปด้วย 7 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลชุมชน 2) วัดและโบราณสถาน 3) บุคคลสำคัญของชุมชน 4) ประเพณีสำคัญ 5) อาหารพื้นถิ่น 6) ผลิตภัณฑ์ของชุมชน และ 7) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยมีวิธีการเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารเรื่องราวที่เกิดขึ้นตามองค์ประกอบของการเล่าเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง ตัวละคร ฉาก มุมมอง และสัญลักษณ์พิเศษ (ดุริยางค์ คมขำ, 2566)

ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแขม จังหวัดพิจิตร พบทั้งปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและมีความคิดสร้างสรรค์สามารถเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวได้ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น การสร้างทางขนส่ง การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้เสริม การธำรงรักษาวิถีความเป็นชนบทเพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวมีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน การมีทุนทางการเกษตร วัฒนธรรมและกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย การให้ความสำคัญและสนับสนุนกิจกรรมทางการเกษตรในชุมชน เป็นการเสริมสร้างรายได้และเพิ่มความมั่นคงในเชิงอาหารได้ การนำเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวมาใช้พัฒนาพื้นที่เพื่อปรับปรุงคุณภาพและความปลอดภัยของการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำให้ที่ตั้งของชุมชนเข้าถึงได้ง่ายและตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นการเพิ่มโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนให้ความร่วมมือมีความตั้งใจจริงที่จะร่วมพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว เป็นต้น ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ (นิรศรา กรุดนาค และนรินทร์ สังข์รักษา, 2566); (พรพรรณ เหมะพันธุ์, 2565); (นภาพร จันทร์ฉาย และอัจฉราวรรณ เพ็ญวันศุกร์, 2563) นอกจากนี้พบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน คือ การสร้างความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งอุปสงค์ในที่นี้คือความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ส่วนอุปทานคือความสามารถของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพลังความร่วมมือรวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเป็น ผู้ขับเคลื่อนกลไกต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Raymond, C., 2008); (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556)

ส่วนปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแขม จังหวัดพิจิตร เช่น การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐที่ไม่ต่อเนื่องและออกแบบการท่องเที่ยวในรูปแบบเดียวกันทั้งหมด ขาดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนบางกลุ่ม ขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดเก็บข้อมูลเรื่องเล่าและการนำเรื่องเล่ามาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยว เป็นต้น สอดคล้องกับงานศึกษา ของ นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์ และคณะ ได้วิเคราะห์และนำเสนอปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุกผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง 2) โครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมและด้านโลจิสติกส์ยังขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ 3) บุคลากรท้องถิ่นขาดความรู้ด้านการพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยว 4) ขาดความต่อเนื่องด้านนโยบายในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว 5) คนในชุมชนขาดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขาดความเสียสละเพื่อชุมชนและสังคม และ 6) ขาดการประสานงานในการบริหารงานของหน่วยงานต่าง ๆ แบบบูรณาการภายในจังหวัด (นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์ และคณะ, 2562) ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ (จรินทร์ พิกะประไพ, 2558); (ชรินดา วิเศษรัตน์ และชนภา นิโครธานนท์, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลายและมีความสำคัญต่อการพัฒนาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านหนองแรม ดังนี้

พัฒนาการเชิงพื้นที่ของชุมชน การศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตเกษตรกรรมในชุมชนบ้านหนองแรมจากการใช้แรงงานมนุษย์เป็นการใช้รถแทรกเตอร์ในการไถนาและเกี่ยวข้าว เป็นตัวบ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนในด้านการผลิตเกษตรกรรม

ประเพณีและพิธีกรรมเชื่อมโยงกับวิถีเกษตรกรรมทำนา การนำเสนอประเพณีและพิธีกรรม เช่น การทำขวัญท้องข้าว เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำคัญของประเพณีทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของเกษตรกรทำนา

ผลิตภัณฑ์จากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำเสนอผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ชุมชนบ้านหนองแรมเลือกใช้ในการท่องเที่ยว เช่น ไม้กวาดทางมะพร้าว ไข่เค็มกะทิ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วย และผลิตภัณฑ์สมุนไพรบ้านทำนง ช่วยสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่หลากหลายและน่าสนใจ

ประวัติศาสตร์/ตำนานเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว การนำเสนอตำนานเมืองนครไชยบุรีและเตาเผาโบราณบ้านทำนง เป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพต่อการท่องเที่ยวและสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของประสบการณ์ท่องเที่ยวได้

สถานที่สำคัญในการท่องเที่ยว การระบุสถานที่สำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับศาสนา วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ที่หลากหลาย

บุคคลสำคัญของชุมชน การนำเสนอบุคคลสำคัญในชุมชน เช่น บุคคลที่มีบทบาทในการสืบทอดวัฒนธรรมและมีผลต่อชุมชน ช่วยสร้างความรู้สึกรักของนักท่องเที่ยวถึงความสำคัญของบุคคลสำคัญในการพัฒนาชุมชน

ผลการวิจัยนี้นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นแล้ว ยังมีประโยชน์ในการพัฒนานโยบายและกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์และตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์ท่องเที่ยวที่หลากหลายและน่าสนใจอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ชุมชนบ้านหนองแรม จังหวัดพิจิตรมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีผู้นำที่เข้มแข็งและคนในชุมชนมีความตั้งใจจริงที่จะร่วมพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนมีทุนทางการเกษตรและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวนำเสนอเป็นจุดขายและสร้างอรรถรสแก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำ ทั้งนี้ควรเน้น 3 ความโดดเด่นที่สะท้อนอัตลักษณ์บนฐานทุนทางการเกษตรและวัฒนธรรมของชุมชนที่แตกต่างจากชุมชนอื่น และส่งเสริมทักษะการนำเรื่องเล่าชุมชนมาสื่อความหมายเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ข้อเสนอแนะในเชิงวิจัยและข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย 1) ข้อเสนอแนะในเชิงวิจัย สิ่งสำคัญที่ควรมีการพัฒนาต่อเพื่อเสริมสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพของการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่าชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การเพิ่มความลึกและความหลากหลายเกี่ยวกับเรื่องเล่าชุมชนโดยการสัมภาษณ์จำนวนผู้บอกภาษา

จำนวนมากขึ้น เจาะลึกในเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความซับซ้อนมากขึ้นหรือการเปรียบเทียบข้อมูลจากพื้นที่ท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน การยกระดับวิธีวิจัยโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือนำเทคโนโลยีไปใช้ในการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประชาสัมพันธ์ การทำให้ผลงานวิจัยเป็นที่รู้จักและน่าสนใจในท้องถิ่น และการแบ่งปันข้อมูลผลงานวิจัยให้กับประชาชนในท้องถิ่นจะสร้างความภาคภูมิใจและเผยแพร่ข้อมูลวิจัยให้มีการนำไปใช้จริงได้ การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบที่น่าสนใจ เช่น การใช้สื่อสารแบบมัลติมีเดีย เป็นต้น การวิเคราะห์แนวโน้มตลาดท่องเที่ยวในระยะยาว เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวในอนาคต นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการวิจัยข้างต้นไปต่อยอด โดยการเพิ่มขอบเขตของการวิจัย การสำรวจความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมของชุมชนที่สอดคล้องกับท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมโยงทรัพยากรท้องถิ่นกับประสบการณ์ท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเพิ่มเติม สร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่เข้าใจศักยภาพของชุมชน สร้างบทเรียนที่ถอดรหัสได้ ตลอดจนสร้างสื่อที่มีคุณค่า 2) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยนี้มีประโยชน์ในการพัฒนานโยบายท่องเที่ยวในหลายด้านต่อชุมชนบ้านหนองแขม และอาจเป็นแรงบันดาลใจในการกำหนดแนวทางและนโยบายที่สามารถสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ เช่น นโยบายการสนับสนุนการพัฒนาเชิงท่องเที่ยว โดยการเน้นการรักษาและส่งเสริมทรัพยากรท้องถิ่นที่ได้รับจากการวิจัย เช่น ประเพณี ประวัติศาสตร์ และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น นโยบายการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมท้องถิ่นที่ได้รับการศึกษาวิจัยจะทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชน นโยบายการสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน นโยบายการสร้างโอกาสในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการทำนา การเกษตร, และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเกษตรกร นโยบายการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนสามารถให้คำแนะนำเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทำให้เข้าใจกับธรรมชาติและภูมิประเทศอีกด้วย การทำนโยบายที่มีรากฐานจากข้อมูลที่เป็นผลมาจากการวิจัยจะช่วยให้นโยบายมีความละเอียดและเข้มแข็งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง “การจัดเก็บข้อมูลเรื่องเล่าชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้าน หนองแขม จังหวัดพิจิตร” ได้รับทุนวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2566 และได้รับหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ COE No. COE66/068 จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ วันที่ 3 กรกฎาคม 2566

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). รายงานผลข้อมูลตามตัวชี้วัดตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561 - 2580). กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลเซอร์บรีน จำกัด.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556). การส่งเสริมการลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (รายงานผลวิจัย). กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2567). สถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศและระหว่างประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 17 มกราคม 2567 จาก <https://www.tat.or.th/th>
- คณะกรรมการนโยบายท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

- จรินทร์ พิกะไพร. (2558). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนและกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบนฐานนิเวศวัฒนธรรมเชิงการท่องเที่ยว เขตพื้นที่บ้านหนองเขื่อนช้าง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 8(ฉบับพิเศษ), 151-168.
- ชรินดา วิเศษรัตน์ และชนาภา นิโครธานนท์. (2564). ถอดบทเรียนกระบวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 17(3), 225-241.
- ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2565). แนวทางการจัดการคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างความยั่งยืน พื้นที่ชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณ ประเทศไทย. วารสารกระแสวัฒนธรรม, 23(44), 3-18.
- ดุริยางค์ คมขำ. (2566). เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเชียง. วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร, 8(1), 91-108.
- นภาพร จันทรฉาย และอัจฉราวรรณ เพ็ญวันศุกร์. (2563). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากฐานชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษา เมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 11(1), 176-189.
- นริศรา กรุดนาค และนรินทร์ สังข์รักษา. (2566). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. วารสารสังคมและวัฒนธรรม, 7(10), 335-349.
- นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์ และคณะ. (2562). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 14(1), 28-41.
- ปราชญ์ชุมชนด้านประวัติศาสตร์หรือตำนาน. (18 กรกฎาคม 2566). เรื่องเล่าประวัติศาสตร์/ตำนานเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว. (มุขัลดา สุขธาราจารย์ และจริยา สุพรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราชญ์ชุมชนพิธีกรรมการทำขวัญท้องถิ่น. (18 กรกฎาคม 2566). เรื่องเล่าประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีเกษตรกรรมทำนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว. (มุขัลดา สุขธาราจารย์ และจริยา สุพรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- ปราณี วงษ์เทศ. (2543). สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.
- ผู้นำชุมชนตำบลบ้านน้อย. (18 กรกฎาคม 2566). เรื่องเล่าพัฒนาการเชิงพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองแขมเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว. (มุขัลดา สุขธาราจารย์ และจริยา สุพรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- พรพรรณ เหมะพันธุ์. (2565). ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี: กระบวนการและความเป็นผู้ประกอบการเชิงสถาบัน. วารสารพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 10(1), 22-34.
- พัฒนาณู ทูลธรรม และคณะ. (2563). การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเล่าเรื่อง กรณีศึกษา ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 9(2), 78-90.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2562). “เรื่องเล่า” ช่วยการท่องเที่ยว คอลัมน์ “อาหารสมอง”. เรียกใช้เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/123676>
- ศิราพร ณ ถลาง. (2558). บทนำเล่าเรื่องเรื่องเล่า. ใน ศิราพร ณ ถลาง (บรรณาธิการ). เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง (หน้า 11-18). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สมปอง มุลมณี. (2564). เรื่องเล่าประจำจังหวัดจันทบุรี: ความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี. วิจัยวรรณสาร, 5(3), 337-358.

อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล. (2558). เรื่องเล่าพื้นบ้านกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (OTOP) ในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์. ใน ศิราพร ณ ถลาง (บรรณาธิการ). เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง (หน้า 19-68). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

Raymond, C. (2008). The Practical Challenges of Developing Creative Tourism: A Cautionary Tale from New Zealand. In R., Wurzbarger, T., Ageson, A., Pattakos, and S. Pratt (Eds.), *Creative Tourism, a Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide* (pp. 63-69). New Mexico: Sunstone Press.

ความเป็นอิสระของครู : สู่ความสำเร็จในการสอน*

TEACHER'S AUTONOMY : TOWARD SUCCESS IN TEACHING

ลักขณา จันธิมา*, วิเชียร อารังโสติสกุล, มนสิข สิริสมบุญ

Laksana Chantima*, Wichian Thamrongsothisaku, L. Monasit Sittisomboon

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: laksanachantima0903@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ครูจัดเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ความเป็นอิสระของครูถือได้ว่าเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จในการสอนคนให้มีคุณภาพได้ เพราะความเป็นอิสระของครูหมายถึง เสรีภาพในการศึกษา เรียนรู้ และสอน รวมทั้งครูเป็นผู้ควบคุม กระบวนการศึกษา และมีบทบาทสำคัญในพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูควรมีความรู้ ความสามารถ และ ความมีอิสระในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อจัดเตรียมวิธีการสื่อสารและกิจกรรมที่เหมาะสมตามความต้องการและ ความสามารถของสังคมชุมชน หากครูมีลักษณะเช่นนี้ก็สามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนและมีบทบาทสำคัญใน การสร้างชาติที่ดีได้ ความต้องการและความสำคัญของความเป็นอิสระของครู และความเป็นอิสระทางวิชาชีพครู จึง เป็นเรื่องที่สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องรับรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาและช่วยกันแก้ปัญหา กันต่อไป การเสนอความเป็นอิสระของครูเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จในการสอนอย่างมีนัยสำคัญ ความ เป็นอิสระให้ครูโอกาสในการนำเสนอความคิดและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยผลักดันให้เกิด สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่หลากหลายและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นอิสระช่วยส่งเสริมพัฒนาการ เรียนรู้ของนักเรียนแบบอิสระและสร้างพื้นที่ให้พวกเขามีโอกาสพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการคิดเชิงวิเคราะห์ ได้อย่างเหมาะสม ความเป็นอิสระในการสอนเป็นประการที่สำคัญที่สุดในการสร้างนักเรียนที่มีความสามารถที่จะ เรียนรู้และปรับตัวอย่างรวดเร็วในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน เป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาตาม ความรู้ความสามารถและศักยภาพของตนเองได้ และช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาดมากขึ้น

คำสำคัญ: ความเป็นอิสระของครู, ความเป็นอิสระทางวิชาชีพครู, ความเป็นอิสระในการสอน, ความสำเร็จในการสอน

Abstract

Education is a crucial tool for the development of individuals with quality. Teachers play a particularly significant role in this development, and their independence is considered a key to success in quality teaching. The independence of teachers implies freedom in education, learning, and teaching. Teachers control the educational process and have a vital role in the societal change process. Teachers should possess knowledge, skills, and the freedom to create new things, preparing methods of communication and activities suitable for the needs and abilities of the community. If teachers exhibit these qualities, they can effectively transmit them to the learners and play a crucial role in building a better nation. The need and importance of teacher

independence, both in terms of academic freedom and professional independence, are matters that society and relevant organizations must recognize and actively contribute to developing and solving problems. Presenting the independence of teachers is crucial in promoting success in teaching significantly. Teacher independence provides opportunities for presenting ideas and teaching methods suitable for students, pushing for a diverse learning environment, and stimulating creative thinking. Independence helps foster the development of students' independent learning skills, creating a space for them to develop problem-solving and analytical thinking skills appropriately. Teaching independence is the most crucial aspect of creating students who are capable of learning and adapting rapidly in the continuously changing world. It also opens opportunities for teachers to pursue further education based on their knowledge, abilities, and potential, enabling them to make more informed decisions.

Keywords: Teacher's Autonomy, Professional Autonomy of Teachers, Autonomy in Teaching, Teaching Success

บทนำ

ความเป็นอิสระของครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการสอนอย่างมีนัยสำคัญ ความเป็นอิสระของครูทำให้ครูสามารถปรับท่าทีและวิธีการสอนตามความต้องการและลักษณะของนักเรียนได้ ช่วยให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน ทำให้ครูสร้างบทเรียนที่น่าสนใจและถูกต้องตามความสามารถและความสนใจของนักเรียน ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจในการเรียน สามารถส่งเสริมให้นักเรียนให้คิดนอกกรอบและมีความคิดสร้างสรรค์ และเปิดโอกาสแก่นักเรียนที่มีอิสระในการแก้ปัญหาและสร้างผลงานที่สร้างสรรค์ ความเป็นอิสระของครูช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่หลากหลาย ครูที่มีความเป็นอิสระสามารถสนับสนุนการพัฒนาทักษะและสมรรถภาพของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ส่งผลต่อการเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและได้รับประสบการณ์ ทางการศึกษาที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ความเป็นอิสระของครูมีลักษณะที่ความหลากหลายและมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน ในบางที่ความเป็นอิสระของครูถูกเชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา สามารถเป็นทางเลือกที่ให้ครูมีอิสระในการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงการศึกษา ครูมีความอิสระในการเลือกวิธีการสอน เนื้อหาการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนในห้องเรียน ในบางกรณีครูได้รับโอกาสในการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมหรือการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ที่เชื่อมโยงกับการสอน และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการโรงเรียน ในบางกรณีโรงเรียนให้สนับสนุนความเป็นอิสระครูมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาการสอนและการเรียนรู้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสอนและการเรียนรู้ ซึ่งถือได้ว่าการส่งเสริมความเป็นอิสระของครูส่งผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างสำคัญยิ่ง

ดังนั้น ความเป็นอิสระของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการสอนและการพัฒนานักเรียน ความเป็นอิสระของครูในการการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้ครูสามารถใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและทันสมัยที่สุดตามความต้องการของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อสไตล์การเรียนรู้และความสนใจของพวกเขา ความเป็นอิสระของครูในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ สามารถผลักดันให้นักเรียนให้คิดนอกกรอบ สร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ช่วยในการพัฒนาทักษะทางความคิดและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน ความเป็นอิสระของครูในการการสร้างพื้นที่ให้นักเรียนพัฒนา ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการคิดเชิงวิเคราะห์ที่ได้เหมาะสม นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้และพัฒนานตนเองในทางที่สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของพวกเขา

เขา ความเป็นอิสระของครูในการเปิดโอกาสให้นักเรียน ช่วยเสริมสร้างนักเรียนที่มีความสามารถที่จะเรียนรู้และปรับตัวอย่างรวดเร็วในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (วันวิสาข์ เคน, 2559)

ความหมายของความเป็นอิสระของครู

นักวิชาการหลายท่านให้ความเห็น ความเป็นอิสระของครู ไว้หลากหลาย ดังเช่น

ความเป็นอิสระของครูคือ ความสามารถของครูในการมีส่วนร่วมในการกำกับการสอนของตนเอง หลังจากนั้น นักวิชาการก็ได้พยายามให้คำนิยามความเป็นอิสระของครูจากแง่มุมต่าง ๆ (Little, D., 1995)

ความเป็นอิสระของครู เป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถ เสรีภาพ และ/หรือความรับผิดชอบในการตัดสินใจเลือกการสอนของตนเอง (Aoki, N., 2002)

ความเป็นอิสระของครูหมายถึง “ความสามารถในการพัฒนา” ทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่เหมาะสมในการเป็นครูร่วมกับผู้อื่น” (Smith, R.C., 2000)

ความเป็นอิสระของครู เป็น “สิทธิที่จะมีอิสระจากการควบคุม (หรือความสามารถในการใช้สิทธินี้) ตลอดจนอิสรภาพจากการควบคุมที่แท้จริง” (Benson, P., 2001)

ความเป็นอิสระของครู แสดงให้เห็นคุณลักษณะของความเป็นอิสระของครูในสองมิติ “ดังที่การดำเนินการหรือการพัฒนาตนเอง เป็นอิสระจากการควบคุมของผู้อื่น” เมื่อครูทำหน้าที่ในลักษณะกำกับตนเองไม่รับประกันว่าจะเรียนรู้จากประสบการณ์ เพราะพวกเขาการพัฒนาความเป็นอิสระทางวิชาชีพถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการดำเนินการทางวิชาชีพแต่การกระทำและการพัฒนาความเป็นอิสระไม่จำเป็นต้องมีความหมายเหมือนกันเสมอไป เมื่อไรครูใช้เสรีภาพของตน ต้องมีการแบ่งแยกระหว่างกัน (McGrath, I., 2000)

และสมิธ (Smith, R.C., 2001) ได้สรุปคุณลักษณะที่ครอบคลุมมาก 6 ประการของความเป็นอิสระของครูไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การดำเนินการทางวิชาชีพที่กำกับตนเอง
2. ความสามารถในการดำเนินการทางวิชาชีพที่กำกับตนเอง
3. อิสระจากการควบคุมการดำเนินการทางวิชาชีพ
4. การพัฒนาวิชาชีพที่กำกับตนเอง
5. ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพแบบกำกับตนเอง
6. อิสระจากการควบคุมการพัฒนาวิชาชีพ

กล่าวโดยสรุป ความอิสระของครูหมายถึงเสรีภาพในการศึกษา เรียนรู้ และสอน ไม่ควรมีสิ่งรบกวนมากเกินไป เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยไม่เกรงกลัว ความเป็นอิสระของครูยังเป็นที่รู้จักกันในความอิสระทางวิชาการ หรือเป็นความสามารถในการรับผิดชอบหรือควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง มันเกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาในระดับต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของผู้เรียน เช่น ความสามารถในการพัฒนาตนเอง การสังเกตตนเอง ความตระหนักรู้ในตนเองการสอนของตนเอง การไตร่ตรองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน การควบคุมตนเอง ความรับผิดชอบต่อผู้เรียน เปิดรับการเปลี่ยนแปลงผ่านการร่วมมือกับผู้อื่น การฝึกตั้งคำถามกับตัวเองที่จะปรับปรุงตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ถือได้ว่าเป็นความอิสระของครูอย่างแท้จริงได้

ความไม่เป็นอิสระของครู

ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในหลายประการ ในความเป็นอิสระของครู จึงได้สรุปประเด็นบางประการที่มีใช่เป็นความอิสระของครู ดังต่อไปนี้ (Smith, R.C., 2001)

1. ความเป็นอิสระของครูไม่ใช่ความเป็นอิสระหรือความโดดเดี่ยว

2. ความเป็นอิสระของครูไม่สามารถอธิบายได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางจิตวิทยา เทคนิค หรือ ปัญหาทางการเมือง

3. ความเป็นอิสระของครูไม่ใช่สิ่งที่คงที่ซึ่งบางคนมีและบางคนไม่มี

4. ความเป็นอิสระของครูไม่สามารถตีความได้ว่าเป็นความรับผิดชอบเพิ่มเติมที่มอบให้กับครู

5. ความเป็นอิสระของครูไม่ได้หมายถึงสถานะที่จำกัดเสรีภาพโดยสิ้นเชิง

กล่าวโดยสรุป ความเป็นอิสระของครูไม่ใช่เป็นอิสระหรือความโดดเดี่ยว และมีใช้บางคนมีและบางคนไม่มี ไม่ได้เป็นความรับผิดชอบเพิ่มเติมที่ให้กับครู แต่เป็นอิสรภาพ เสรีเสรีภาพ ในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในทุก ๆ เรื่องทางวิชาการ

ความต้องการความเป็นอิสระของครู

ความต้องการความเป็นอิสระของครู เป็นสิ่งสำคัญที่ถูกกล่าวถึงเพื่อความสำเร็จในการสอน ดังนี้ (Smith, R.C., 2001)

1. ความเป็นอิสระของครูถูกขับเคลื่อนโดยความจำเป็นในการปรับปรุงส่วนบุคคลและวิชาชีพ ดังนั้น ครูอิสระอาจแสวงหาโอกาสตลอดอาชีพการงานของตนและพัฒนาต่อไป
2. ครูที่เป็นอิสระรู้สึกถึงความรับผิดชอบส่วนตัว เข้าร่วมเวิร์คช็อป และมาทำงานด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ห้องเรียนใหม่ ๆ
3. ความเป็นอิสระของครูหมายถึงความสามารถในการพัฒนาทักษะ ความรู้ & ทักษะติดต่อตนเองในฐานะครูร่วมกับผู้อื่น
4. ครูควรมีอิสระในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ คิดค้นวิธีการที่เหมาะสมการสื่อสารและกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและความสามารถของข้อกังวลของชุมชน
5. ครูอิสระรู้สึกมั่นใจมากขึ้นกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เสมือนจริง
6. ความเป็นอิสระของครูเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนได้ มีแรงจูงใจและปรับแนวทางของนักเรียนให้เป็นรายบุคคล

โดยสรุปความต้องการความเป็นอิสระของครู เป็นความเป็นอิสระของครูในการพัฒนาตนเองทั้งในความสามารถในการพัฒนาทักษะ ความรู้ และทัศนคติ มีความเป็นอิสระในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่สนองตอบต่อความต้องการและความสนใจของนักเรียนได้

มิติของความเป็นอิสระของครู

มิติของความเป็นอิสระของครู ที่ระบุโดยแมค แกรฟ (McGrath, I., 2000) มีดังต่อไปนี้

1. ความเป็นอิสระของครูในฐานะการกระทำหรือการพัฒนาตนเอง
2. ความเป็นอิสระของครูคืออิสระจากการควบคุมของผู้อื่นในด้านการปฏิบัติวิชาชีพ มิติของความเป็นอิสระของครูคือ
3. การดำเนินการทางวิชาชีพที่กำกับตนเอง (การสอนที่กำกับตนเอง)
4. ความสามารถในการดำเนินการอย่างมืออาชีพด้วยตนเอง
5. อิสระจากการควบคุมการดำเนินการทางวิชาชีพ

ตารางที่ 1 แสดงระดับความเป็นอิสระของครูและขอบเขตของความเป็นอิสระ

ระดับความเป็นอิสระของครู	ขอบเขตของความเป็นอิสระ
มีความเป็นอิสระสูง	- ปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียนในชั้น - ประสิทธิภาพของกิจกรรมที่ใช้ในชั้นเรียน - เวลาและการจัดสรรเวลาทั้งหมด - กำหนดเวลาของการทดสอบ
มีความอิสระร่วมกับผู้อื่น	- วัตถุประสงค์ของการสอน - เนื้อหาหลักสูตร - กลยุทธ์ในการสอน
มีความอิสระต่ำ - ถูกครอบงำโดยผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่	- แนวคิดการศึกษาระดับประเทศ - และโครงสร้างหลักสูตร - เกณฑ์การประเมินนักเรียน

จากตาราง พบว่า ระดับความเป็นอิสระของครู และขอบเขตของความเป็นอิสระ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ครูมีความอิสระสูงในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียนในชั้น ประสิทธิภาพของกิจกรรมที่ใช้ในชั้นเรียน เวลาและการจัดสรรเวลาทั้งหมด กำหนดเวลาของการทดสอบ และมีความอิสระร่วมกับวัตถุประสงค์ของการสอน เนื้อหาหลักสูตร และกลยุทธ์ในการสอน รวมทั้งความมีอิสระทั้งในเรื่องของแนวคิดการศึกษาระดับประเทศ และโครงสร้างหลักสูตร เกณฑ์การประเมินนักเรียน

บทบาทของครูในการส่งเสริมความเป็นอิสระของตนเอง

ครูสามารถส่งเสริมความเป็นอิสระของตนเองได้ โดยมีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อส่งเสริมความเป็นอิสระของครูดังนี้ (Sehrawat, J., 2014)

1. ครูควรอ่านให้มากเพื่อให้คุ้นเคยกับวิชาปัจจุบัน
2. ครูควรสังเกตตนเองได้
3. ครูควรร่วมมือกับผู้อื่น
4. ครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดรับคำวิจารณ์
5. ครูควรจดบันทึกเมื่อสิ้นสุดบทเรียนและประเมินผล
6. ครูควรรับฟังข้อดี ชมจากนักเรียน
7. ครูควรได้รับโอกาสในการพัฒนาความเป็นอิสระของตนเอง
8. ครูควรสังเกตซึ่งกันและกันเพื่อให้ข้อเสนอแนะ (การสังเกตจากเพื่อน)
9. ครูต้องมีแผนการสอนอย่างสมบูรณ์
10. ครูควรตระหนักถึงจุดดีหรือจุดด้อยหรือคุณสมบัติของตนเอง

โดยสรุปบทบาทของครูในการส่งเสริมความเป็นอิสระของตนเอง คือ ครูควรอ่านให้มาก ควรฝึกการสังเกตตนเอง ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เปิดรับคำวิจารณ์ ควรรับฟังข้อดี ชมจากนักเรียน ครูต้องมีแผนการสอนอย่างสมบูรณ์ และควรตระหนักถึงจุดดีหรือจุดด้อยของตนเองตลอดเวลา หาโอกาสการพัฒนาความเป็นอิสระของตนเอง

ความเป็นอิสระในการสอน

โฮเลค (Holec, H., 2001) หนึ่งในผู้สนับสนุนความเป็นอิสระในการสอนภาษายุคแรก ๆ ได้การให้นิยามความเป็นอิสระว่าเป็น “ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของตนเอง”

การ์ดเนอร์ และ มิลเลอร์ (Gardner, D. & Miller, L., 1996) ยอมรับคำจำกัดความของความเป็นอิสระว่าเป็น “สถานการณ์ที่ผู้เรียนมีความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิงต่อการตัดสินใจทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของตนเองและการดำเนินการตามการตัดสินใจเหล่านั้น”

บาวน์ (Bound, D., 1999) ชี้ให้เห็นว่าความเป็นอิสระเป็น “แนวทางในการการปฏิบัติด้านการศึกษา” ที่เน้นความเป็นอิสระของผู้เรียนและความรับผิดชอบของผู้เรียน

เคนนี่ (Kenny, B., 1999) กล่าวว่าความเป็นอิสระไม่เพียงแต่เป็นเสรีภาพในการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังรวมถึง “ความโอกาสที่จะเป็นคน” คำจำกัดความเกี่ยวกับความเป็นอิสระเหล่านี้สามารถเกี่ยวข้องกับนักเรียนได้ มีความรับผิดชอบมากขึ้นต่อสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และเวลาที่เรียนรู้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ลิตเติลวูด (Littlewood, W., 1999) ระบุว่าความเป็นอิสระควรประกอบด้วยคุณลักษณะสองประการ

1. ผู้เรียนควรมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

2. การรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับผู้เรียนในการเป็นเจ้าของ (บางส่วนหรือทั้งหมด) ของหลาย ๆ ส่วน กระบวนการที่มีมาแต่โบราณเป็นของครู เช่น การตัดสินใจในการเรียนรู้วัตถุประสงค์ การเลือกวิธีการเรียนรู้และกระบวนการประเมินผล

กล่าวโดยสรุป ความเป็นอิสระในการสอน เป็นสามารถในการกำหนดการเรียนรู้ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อทางเลือกแหล่งเรียนรู้ ข้อมูล เป้าหมาย สาร และกระบวนการสอน มีการกำหนดเวลา สถานที่ จังหวะในการสอน กำกับ และประเมินตนเอง ผู้สอนต้องสามารถให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ชี้แนวทางใด ๆ ให้กับนักเรียนได้ โดยผู้เรียนต้องมีความสนุกสนาน พึงพอใจต่อความเป็นอิสระนั้น สามารถทำการวิพากษ์แบบสะท้อนกลับ เพื่อตัดสินใจเลือกวิถีทางแบบพึ่งพาตนเอง ระหว่างกระบวนการเรียนรู้และสาระที่เลือกได้

บทบาทของครูในความเป็นอิสระในการสอน

บทบาทของครูในความเป็นอิสระในการสอน ครูจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อแสดงความหลากหลายของบทบาท แบ่งบทบาทของครูออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (Yan, S., 2012)

1. บทบาทเป็นผู้จัดการและผู้จัดงาน

ในระบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูควรรับผิดชอบในการจัดการกิจกรรมและเกมประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเกี่ยวข้องกับการสอนในชั้นเรียนซึ่งจะตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนได้ดีที่สุด ที่เป้าหมายสูงสุดคือการตอบสนองต่อความสนใจและความสามารถของนักเรียนเพื่อที่จะได้เป็นอย่างสูงแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของห้องเรียน แต่ครูก็ต้องรับไว้โปรดทราบว่าเขาหรือเธอควรให้คำแนะนำที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องทำเพื่อความสำเร็จของกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็น การแสดงบทบาทสมมติเฉพาะหรือการสนทนากลุ่มก็ตามการจัดองค์กรที่ดีและการที่นักเรียนรู้ว่าตนถูกคาดหวังให้ทำอะไรฉะนั้น เป็นไปไม่ได้ที่กระบวนการสอน - การเรียนรู้ทั้งสองส่วนจะบรรลุผลสำเร็จวัตถุประสงค์ บทบาทของครูในฐานะผู้จัดการและผู้จัดงานถือเป็นบทบาทแรกและสำคัญที่สุดบทบาทครูต้องเล่นในชั้นเรียน

2. บทบาทผู้อำนวยการความสะดวก

เพื่อให้ความก้าวหน้ามีความยืดหยุ่นและประสบความสำเร็จมากขึ้น ครูจำเป็นต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก

2.1 คุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวก

คุณสมบัติของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีอะไรบ้าง ? ผู้อำนวยความสะดวกให้การสนับสนุนด้านจิตสังคมและการสนับสนุนด้านเทคนิค

การสนับสนุนทางจิตสังคม หมายถึง ความสามารถในการจูงใจผู้เรียนและความสามารถในการสร้างความตระหนักรู้ของผู้เรียน

การสนับสนุนทางเทคนิค หมายถึง การช่วยให้ผู้เรียนวางแผนและดำเนินการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนประเมินตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนได้รับทักษะและความรู้

2.2 ครูผู้อำนวยความสะดวก: แนวทางสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

โดยเน้นบทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนนี้ทำให้ชัดเจนว่าปริมาณการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบอิสระไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองผู้เรียนที่อยู่ในกระบวนการเป็นอิสระจำเป็นต้องมีครูที่คอยช่วยเหลือพวกเขาเพื่อที่จะได้บรรลุผลสำเร็จสูงสุดที่เป็นไปได้ ในฐานะวิทยากร ครูต้องพยายามอย่างเต็มที่เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ง่ายขึ้นและกระตุ้นให้ผู้เรียนเล่นอย่างเต็มศักยภาพซึ่งรวมถึง: การช่วยเหลือผู้เรียนในการวางแผนและดำเนินการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างอิสระช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะและกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นและโดยอัตโนมัติ ในกระบวนการอำนวยความสะดวกจะมีการให้กำลังใจครูและช่วยเหลือ ครูส่งเสริมความมุ่งมั่นของผู้เรียน ช่วยให้พวกเขาจัดการความไม่แน่นอน และความวิตกกังวลและเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ

2.3 ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก: คู่มือการใช้ทรัพยากร

ในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมในห้องเรียน อาจารย์คาดว่าจะจะเป็นทรัพยากรทางภาษา เห็นได้ชัดว่าครูมีหน้าที่รับผิดชอบในการรับรองภาษาที่จำเป็นป้อนข้อมูลและให้ความช่วยเหลือทุกครั้งที่เป็น ในระหว่างกระบวนการนี้ บทบาทแรกของครูคือการกระตุ้นให้ผู้เรียนผลิตภาษาของตนเองและแนะนำให้แก้ไขข้อผิดพลาดของนักเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนากลยุทธ์และเทคนิคการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการครูยังสามารถแนะนำสื่อการเรียนรู้บางอย่าง เช่น นิตยสารภาษาอังกฤษและหนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียน เพื่อจูงใจผู้เรียนครูควรสามารถเลือกสื่อที่สามารถนำมาใช้กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและตอบสนองได้ระดับการเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้เกิดความพึงพอใจและความมั่นใจของผู้เรียน และประการที่สามเมื่อนักเรียนประสบปัญหาในการเรียนรู้ ครูก็พร้อมที่จะให้ข้อมูล

2.4 ครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก: ผู้ประเมินผลลัพธ์

เป็นที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่าเป็นอีกส่วนสำคัญของงานครูในการประเมินงานของนักเรียน ครูควรให้ความสำคัญกับความสำเร็จหรือความก้าวหน้าของนักเรียนเพื่อที่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นความสำเร็จได้ ขณะเดียวกันผู้เรียนก็จะได้มีความมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

3. บทบาทครูในฐานะที่ปรึกษา

ริชชาด และโรดเจอร์ (Yan, S., 2012) แย้งว่า “ครู - ที่ปรึกษาได้รับการคาดหวังให้เป็นตัวอย่างของ ผู้สื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่ต้องการเพิ่มความตั้งใจของผู้พูดให้สูงสุดและการตีความของผู้ฟังโดยใช้ การถอดความ การยืนยัน และการตอบรับ” ครูในฐานะที่ปรึกษาคือการให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ บทบาทประเภทนี้สามารถเกิดขึ้นได้โดยการช่วยให้ผู้เรียนกลายเป็นการติดตามตนเองมากขึ้น ตอบสนองเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะและการสนับสนุนผู้เรียนมุ่งสู่เป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ครูผู้สอนควรมีการไตร่ตรองและวางแผนการสอน

ความเป็นอิสระในการสอนของครูควรมีการไตร่ตรองและวางแผนการพัฒนาการสอนของตนเองโดยทำวิธีดังต่อไปนี้

1. เป็นประจำทุกวันอย่างน้อย 45 นาที เพื่อทบทวนการสอนที่ผ่านมา ให้จดบันทึกให้เด็กปฏิบัติตามในวันถัดไป และจัดสื่อการสอนสำหรับบทเรียนวันถัดไป
2. เป็นประจำทุกสัปดาห์อย่างน้อยสองหรือสามชั่วโมง เพื่อรวบรวมการเรียนรู้และลงรายละเอียดของกิจกรรมและโครงการที่นำเสนอ และเพื่อวางแผนในบทเรียน/หน่วยในสัปดาห์ต่อไป
3. เป็นรายเดือน/ภาคเรียน ขึ้นต่ำ 1 วัน เพื่อทบทวนผลงานของตนเอง ของนักเรียนจากการเรียนรู้ และจัดทำแผนผังโครงร่างของกิจกรรมการเรียนรู้ที่วางแผนไว้สำหรับนักเรียนที่ทำการสอน.
4. ในโรงเรียนเมื่อต้นปีและสิ้นปี จะต้องจัดสรรให้เวลา 1 - 3 วัน พัฒนาแผนประจำปีสำหรับโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ในท้องถิ่นวันหยุด กิจกรรมประจำปี (กิจกรรมระดับชาติ วันกีฬา กิจกรรมทางวัฒนธรรม) และวันสำหรับการประชุมครูผู้ปกครองที่จะเกี่ยวข้องกับทั้งโรงเรียน โรงเรียนก็จะวางแผนการทอ่งเทียด้วยและการทัศนศึกษาสำหรับกลุ่มชั้นเรียน และสำหรับโครงการใด ๆ ก็ตามที่มีตั้งแต่สองชั้นเรียนขึ้นไปจะทำด้วยกัน พวกครูจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเตรียมโรงเรียนและชั้นเรียนด้วยสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ฯลฯ การวางแผนเวลาดังกล่าวก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโรงเรียนในการทบทวนความสัมพันธ์กับชุมชน และระบุประเด็นของการดำเนินการที่มุ่งเน้นในปี เช่น การลงทะเบียน การรักษาการเข้าเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน
5. การจัดสรรเวลาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมในการให้บริการในปัจจุบัน สามารถทำได้ส่วนหนึ่งหันไปหาเวลาสำหรับการทบทวน ไตร่ตรอง และการวางแผนดังกล่าว
6. การประชุมรายเดือนที่จัดสำหรับครูในระดับต่าง ๆ อาจจัดเป็นกลุ่มครูสอนวิชาและระดับ ชั้นที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้สามารถแบ่งปันแนวคิดและวางแผนได้การสอนสำหรับเดือนหน้าด้วยกัน

โดยสรุปความเป็นอิสระในการสอนของครูควรมีการไตร่ตรองและวางแผนการพัฒนาการสอนของตนเอง โดยการทบทวนการสอนที่ผ่านมา เพื่อวางแผนการเรียนการสอนในบทเรียนต่อไป ควรหาโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ควรจัดสรรเวลาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและวิชาชีพของตนเองให้เป็นประจำและต่อเนื่อง

สรุป

ความเป็นอิสระของครูหมายถึง เสรีภาพในการศึกษา เรียนรู้ และสอน รวมทั้งครูเป็นผู้ควบคุมกระบวนการศึกษา และมีบทบาทสำคัญในพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูควรมีความรู้ ความสามารถ และควรมีอิสระในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อจัดเตรียมวิธีการสื่อสารและกิจกรรมที่เหมาะสมตามความต้องการและความสามารถของสังคมชุมชน ความต้องการความเป็นอิสระของครูเพื่อความสำเร็จในการสอนที่ต้องผลักดันมีหลายประการ เช่น ความจำเป็นในการปรับปรุงส่วนบุคคลและวิชาชีพ ครูจักต้องแสวงหาโอกาสตลอดอาชีพ การงานของตนและพัฒนาต่อไป ครูต้องรับผิดชอบส่วนตัว เข้าร่วมเวิร์คช็อป และมาทำงานด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ห้องเรียนใหม่ ๆ และต้องมีอิสระในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ คิดค้นวิธีการที่เหมาะสมการสื่อสารและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและความสามารถของข้อกังวลของชุมชน รวมทั้งครูต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่ในการส่งเสริมความเป็นอิสระของตนเองหลากหลายประการ เช่น ครูควรอ่านให้มากเพื่อให้คุ้นเคยกับวิชาปัจจุบัน ควรสังเกตตนเองได้ ควรร่วมมือกับผู้อื่น ครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดรับคำวิจารณ์ ครูควรจดบันทึกเมื่อสิ้นสุดบทเรียนและประเมินผล ครูควรรับฟังข้อติ ชมจากนักเรียน ครูควรได้รับโอกาสในการพัฒนาความเป็นอิสระของตนเอง ครูควรสังเกตซึ่งกันและกันเพื่อให้ข้อเสนอแนะ ครูต้องมีแผนการสอนอย่างสมบูรณ์ ครูควรตระหนักถึงจุดดีหรือจุดด้อยหรือคุณสมบัติของตนเอง อีกทั้งปรับเปลี่ยนบทบาทของครูยุคใหม่เป็นบทบาทเป็นผู้จัดการและผู้จัดการ

งาน บทบาทผู้อำนวยความสะดวก และบทบาทครูในฐานะที่ปรึกษา เพื่อนำสู่ความสำเร็จในการสอนอย่างแท้จริงได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- วันวิสาข์ เคน. (2559). “การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Open worlds.
- Yan, S. (2012). Teachers “ Roles in Autonomous Learning”. *Journal of Sociological Research*, 3(2), 1948-5468.
- Aoki, N. (2002). Aspects of teacher autonomy: Capacity, freedom, and responsibility. In P. Benson & S. Toogood (Eds.), *Learner autonomy: Challenges to research and practice* (pp. 11–124). Dublin: Authentik.
- Benson, P. (2001). *Teaching and researching autonomy*. Language Learning. London: Longman.
- Bound, D. (1999). *Developing Student Autonomy in Learning*. New York: Koran Press.
- Gardner, D. & Miller, L. (1996). *Tasks for independent language learning*. Illinois: Teachers of English to Speakers of Other Languages, Inc.
- Holec, H. (2001). *Autonomy in Foreign Language Learning*. Oxford: Pergamon.
- Kenny, B. (1999). For more autonomy. *System*, 21(4), 431-442.
- Little, D. (1995). Learning as dialogue: The dependence of learner autonomy on teacher autonomy. *System*, 23(2), 175-182.
- Littlewood, W. (1999). Defining and developing autonomy in East Asian contexts. *Applied Linguistics*, 20(1), 71-94.
- McGrath, I. (2000). Teacher autonomy. In B. Sinclair, I. McGrath and T. Lamb (eds.) *Learner autonomy, teacher autonomy: Future directions* (pp. 100-11). London : Longman.
- Sehrawat, J. (2014). *Teacher Autonomy: Key to Teaching success*. Maynila: BPS University.
- Smith, R.C. (2000). Starting with ourselves: Teacher-learner autonomy in language learning. In B. Sinclair, I. McGrath and T. Lamb (eds.) *Learner autonomy, teacher autonomy: Future* (pp. 89-99). London: Longman.
- Smith, R.C. (2001). Learner and teacher development: Connections and constraints. *The Language Teacher*, 25(6), 43-4.

การพัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะความเป็น
ผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*
DEVELOPING CHARACTERISTIC PROACTIVE YOUNG ENTREPRENEURSHIP ELEMENTS
AND BEHAVIORAL INDICATORS AMONG HIGH SCHOOL LEARNERS

วีรพล แก้วพันธุ์อำ*, มารุต พัฒนาผล, ดนุลดา จามจุรี

Weeraphon Keawphunum*, Marut Patphol, Danulada Jamjuree

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduated School, Srinakharinwrit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kaitong050835@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) พัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นวิจัยแบบผสมผสาน ดำเนินการวิเคราะห์เอกสารจากการศึกษาข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี ผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการทางธุรกิจ (Entrepreneur) และความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) จากนั้นนำมาสังเคราะห์ร่วมกับพฤติกรรมเชิงรุก (Proactive Behavior) ผ่านการสืบค้นจากฐานข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ได้แก่ Google Scholar ฐานข้อมูล SCOPUS ฐานข้อมูล ThaiLIS ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ออนไลน์ระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และหลักสูตรการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับเยาวชนทั้งในและต่างประเทศโดยสืบค้นในช่วงปี ค.ศ. 1990 - 2023 จำนวน 28 ฉบับและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยดำเนินการสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ผ่านผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน จากนั้นนำผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์ร่วมกับผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สรุปคุณลักษณะและองค์ประกอบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 มีความสอดคล้องในระดับดีมาก รวมทั้งข้อเสนอแนะความคิดเห็นมาเพื่อการปรับปรุง สรุปผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง การเข้าใจคุณลักษณะและทัศนคติความเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ เข้าใจความสามารถและความสนใจของตนเอง แสวงหาโอกาสตามสถานการณ์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบแผนการทำงานที่มีแนวทางป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ออกแบบการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ออกแบบคุณค่าผ่านตัวตน ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมบ่งชี้ และ องค์ประกอบที่ 3 สื่อสารทรงพลัง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมบ่งชี้

คำสำคัญ: คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก, ตัวชี้วัดพฤติกรรม, ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, แนวคิดความเป็นผู้ประกอบการ

Abstracts

The objectives of this research are as follows: 1) to develop proactive young entrepreneurship characteristics (PYEC); 2) to develop behavioral indicators among high school students. Data was gathered from business operator-related concepts, theories, document analysis, and research. Entrepreneurship was synthesized with proactive behavior by searching the databases Google Scholar, SCOPUS, and ThaiLIS, as well as online graduate theses and domestic and international youth entrepreneurship development courses from 1990 to 2023. 28 issues were repertoried. In addition, in-depth interviews were conducted until the data was saturated, validated by 12 experts. Characteristics and elements were synthesized and index of item objective congruence (IOC) analyzed. Results were an index value between 0.60 - 1.00 or very good consistency level, including suggestions and opinions. These findings imply that high school learner PYEC requires understanding successful entrepreneurial characteristics and attitudes, personal abilities and interests, seeking contextual opportunities, self-confidence, creativity, and designing a work plan with guidelines to prevent future risks. Effective communication design consists of three elements: 1) three behavioral indicators designing value through identity; 2) three behavioral indicators creating new ideas ; and 3) two behavioral indicators conveying powerful communication.

Keyword: Proactive Young Entrepreneurship Characteristics (PYEC), Behavioral Indicators, High School Students, Business Operator-Related Concepts

บทนำ

ทักษะความเป็นผู้ประกอบการเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งให้เกิดขึ้นในทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ท่ามกลางโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเสริมสร้างความเป็นผู้ประกอบการให้เกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับเยาวชนจึงมีความสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นโอกาสในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นได้ท่ามกลางการแข่งขันและความเปลี่ยนแปลงยังผลไปสู่การพัฒนาเป็นอาชีพได้ ในปัจจุบันพบว่าบุคคลที่เข้ามาเป็นผู้ประกอบการมีช่วงอายุต่ำลงเรื่อย ๆ (Paul, J. & Shrivatava, A., 2016) ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงเยาวชนที่สร้างงานที่หลากหลาย เกิดเป็นกระแสการจ้างงานเยาวชนในปัจจุบันที่มีระยะการจ้างสั้นและไม่ผูกมัดกับองค์กร หรือเรียกว่าเป็น “Gig economy (ระบบการจ้างงานชั่วคราว)” (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2564) ที่สามารถปฏิบัติงานได้หลากหลายอาชีพมากขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน ในทศวรรษที่ผ่านมาจึงพบว่ามีงานศึกษาด้านการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับเยาวชนเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการพบว่าสามารถพัฒนาได้ตามช่วงอายุของบุคคลเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ผู้ประกอบการระยะเริ่มต้น (pre entrepreneur) อยู่ในช่วงอายุ 15 - 19 ปี เป็นระยะที่บุคคลเริ่มต้นสนใจเรียนรู้คุณลักษณะและทัศนคติของผู้ที่ประสบความสำเร็จมองเห็นโอกาสจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีแรงจูงใจในการสร้างแนวคิดที่มีคุณค่า มีการวางแผนอย่างรอบคอบค้นพบความสามารถหลักของตนเอง โดยสามารถประยุกต์และเชื่อมโยงหลักการสำคัญสู่การปฏิบัติจริงได้โดยหาความเป็นไปได้ผ่านการประเมินทางเลือกที่สร้างขึ้น สร้างแนวทางการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการเริ่มต้นแนวคิดได้ ระยะที่ 2 เรียนรู้เพื่อเติบโต (budding entrepreneur) อยู่ในช่วงอายุ 20 - 25 ปี เป็นระยะที่ผ่านการเรียนรู้จากขั้นเริ่มต้น เป็นระยะที่บุคคลเข้าสู่ตลาดใหม่และต้องเผชิญกับสภาวะการแข่งขันทางธุรกิจ ระยะที่ 3 การคงอยู่ (emergent entrepreneur) อยู่ในช่วงอายุ 26 - 29 ปี เป็นระยะที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้ประกอบการ

มากกว่าในระยะแรกและระยะที่สอง ในระยะนี้บุคคลจำเป็นต้องใช้ทักษะที่หลากหลายเพื่อให้รอดทั้งการขยายตลาด การเรียนรู้และปรับตัวในการใช้เทคโนโลยี รวมทั้งการสร้างแนวร่วมทางธุรกิจที่ดี (UNCTAD, U., 2012); (Wilson-Clark, G. & Saha, S., 2019); (สุชาติ ไตรภพสกุล และชาคริต พิษณุางกูร, 2561) ซึ่งการพัฒนาผู้ประกอบการตั้งแต่ในระยะที่ 1 หรือระยะเริ่มต้นจึงมีความสำคัญเพื่อให้เข้าใจและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความเป็นผู้ประกอบการ มุมมองอนาคตและอาชีพที่จะก่อตัวขึ้นในระยะนี้ (Chigunta, F., 2002) การสร้างพื้นฐานที่ดีจึงสำคัญต่อการปลูกฝังความเป็นผู้ประกอบการให้เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ในระยะเริ่มต้นซึ่งในงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้คำว่า “ผู้ประกอบการรุ่นเยาว์” หรือ “Young Entrepreneurship” ดังนั้นการศึกษาคูณลักษณะของผู้ประกอบการรุ่นเยาว์หรือในระยะที่ 1 อย่างชัดเจนนั้นจะช่วยให้เห็นคุณลักษณะ องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีความรุนแรงตัวแปรหนึ่งที่ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ร่วมกับความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์ คือ พฤติกรรมเชิงรุก (Proactive Behavior) ที่คุณลักษณะสำคัญไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่มีงานวิจัยสนับสนุนว่ามีส่วนในการส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการให้มากขึ้นด้วยและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรเกิดใหม่ (Becherer, R. C. & Maurer, J. G., 1999); (Crant, J. M., 1996) ที่การเริ่มต้นมีอุปสรรคในการดำเนินการอย่างมากทั้งข้อจำกัดในเชิงทรัพยากร การวางกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับการรับรู้โอกาสภายนอก การตัดสินใจเลือกกลุ่มตลาดและการรักษาความสม่ำเสมอในการอยู่รอด โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างมีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณค่าที่อาศัยข้อมูลเพื่อการวางแผนสร้างทางเลือกเพื่อการตัดสินใจและการคาดการณ์อนาคตมากกว่าการปรับตัวตามสภาพแวดล้อม โดยสามารถสื่อสารการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและการทำงานไปสู่ผู้อื่นได้ซึ่งมีความสอดคล้องกับความเป็นพลวัตทางธุรกิจปัจจุบัน (Bateman, T. S. & Crant, J. M., 1993); (Covey, S. R. & Victory, I. P., 2004) มีการแสวงหาโอกาสรอบตัวและสร้างช่องทางในการพัฒนามูลค่า ผักผ่อนพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สนับสนุนให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญของผู้ประกอบการ (UNCTAD, U., 2012); (Becherer, R. C. & Maurer, J. G., 1999); (Crant, J. M., 1996) ความเป็นอิสระและสร้างสรรค์ได้ตามความสนใจของตนเอง และยังเหมาะสมกับช่วงวัยของบุคคลในเจนเนอเรชันซี (Generation Z) ที่มีความต้องการเป็นผู้ประกอบการสูง ต้องการเป็นนายตัวเองและเกิดมาท่ามกลางการแข่งขันทางธุรกิจที่มีความรุนแรง

ดังนั้น ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกที่มาจากการสังเคราะห์ร่วมกันของสองแนวคิด ได้แก่ แนวคิดความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์และแนวคิดพฤติกรรมเชิงรุกจะมีส่วนสำคัญในการช่วยยกระดับแนวคิดในการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ในระดับเยาวชน ซึ่งมีส่วนสำคัญกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการศึกษาและการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในการนำไปออกแบบวิธีการพัฒนาและการประเมินผู้เรียนได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกจากการทบทวนเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำแนวคิดความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์และแนวคิดพฤติกรรมเชิงรุกมาสังเคราะห์ร่วมกันผ่านแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยการสกัดข้อมูล (Data Extraction) อย่างเป็นระบบ มีการตั้งเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งข้อมูล คือ ต้องเป็นงานเขียนที่มีความริเริ่ม (Originality) เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำข้อมูลมาจัดกลุ่ม เชื่อมโยง เปรียบเทียบและตีความแบบอุปนัย (Inductive) เพื่อสังเคราะห์และสร้างข้อสรุปคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและนำมากำหนดประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ดำเนินการสัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 1 - 31 กรกฎาคม 2566 ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting ซึ่งกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ 1) เป็นผู้ประกอบการใหม่ (Startup) ที่มีธุรกิจเป็นของตนเอง อายุธุรกิจไม่เกิน 5 ปี และ 2) ผู้สอนที่จัดกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวนทั้งสิ้น 12 คน

ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อยืนยันคุณลักษณะของผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

มีลำดับการดำเนินงานดังนี้

1. การศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกจากขั้นตอนที่ 1 มาร่างแนวทางการสัมภาษณ์และตรวจสอบ แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ 1) เป็นผู้ประกอบการใหม่ (Startup) ที่มีธุรกิจเป็นของตนเอง ผลประกอบการเติบโต อายุธุรกิจไม่เกิน 5 ปี หรือ 2) เป็นผู้สอนหรือจัดกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. ผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยให้พิจารณาประเมินควบคู่กับการตรวจสอบแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะในรูปแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยดำเนินการในระหว่างเดือน สิงหาคม 2566

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ประเมินเป็นรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์การแปลผล ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

4. นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดขององค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดำเนินการในเดือนกันยายน 2566

มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมากเหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก

ระยะที่ 3 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของความหมาย องค์ประกอบ และพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของความหมาย องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนความเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 3 คน รวมเป็น 5 คน ได้ค่าวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00 อยู่ในระดับสอดคล้อง รวมทั้งนำข้อเสนอแนะความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกมาปรับปรุงแก้ไข

ผลการวิจัย

การพัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีผลการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยระยะที่ 1 การสังเคราะห์คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก

แหล่งข้อมูลเอกสารประกอบด้วย เอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาผ่านการนำแนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกอบการธุรกิจ (Entrepreneur) และความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) นำมาสังเคราะห์ร่วมกับพฤติกรรมเชิงรุก (Proactive Behavior) เพื่อสร้างเป็นคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก ผ่านการสืบค้นจากฐานข้อมูล Google Scholar ฐานข้อมูล SCOPUS ฐานข้อมูล ThaiLIS ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ออนไลน์ระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และหลักสูตรการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับเยาวชนทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้วิธีการสืบค้นภาษาไทย ได้แก่ คำว่า “ผู้ประกอบการ” “ความเป็นผู้ประกอบการ” “ผู้ประกอบการเยาวชน” “ผู้ประกอบการรุ่นเยาว์” “คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ” “พฤติกรรมเชิงรุก” “คุณลักษณะพฤติกรรมเชิงรุก” “พฤติกรรมเชิงก้าวหน้า” และ “ผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก” จากการสืบค้นคำภาษาอังกฤษ ได้แก่ คำว่า “Entrepreneur” “Entrepreneurship” “Youth Entrepreneurship” “Student Entrepreneurship” “Youth Entrepreneur” “Student Entrepreneur” “Proactive Behavior” “Proactive Entrepreneur” และ “Proactive Entrepreneurship” โดยสืบค้นในช่วงปี ค.ศ. 1990 - 2023 จำนวน 28 ฉบับ

จากนั้นนำข้อมูลจากการสังเคราะห์เกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกมากำหนดประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ผ่านผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน ซึ่งกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ 1) เป็นผู้ประกอบการใหม่ (Startup) ที่มีธุรกิจเป็นของตนเอง ผลประกอบการเติบโต อายุธุรกิจไม่เกิน 5 ปี ผ่านการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และ 2) ผู้สอนที่จัดกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 7 คน สังเคราะห์ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์นิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

นิยามที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร	นิยามที่ได้จากการสัมภาษณ์	นิยามที่ปรับสำหรับงานวิจัย
ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก หมายถึง การมีแรงจูงใจในการเป็นผู้ประกอบการ ค้นพบความสามารถและความสนใจของตนเอง แสวงหาโอกาสจาก	ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก หมายถึง การแสดงออกถึงความสนใจในการเริ่มต้นในการทำธุรกิจ สามารถนำเอาความสนใจมาสร้างมูลค่าและมีมุมมองที่ดีต่อการทำ	ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง การเข้าใจคุณลักษณะและทัศนคติความเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ เข้าใจความสามารถและความสนใจของตนเอง

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์นิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

นิยามที่ได้จาก การสังเคราะห์เอกสาร	นิยามที่ได้จากการสัมภาษณ์	นิยามที่ปรับสำหรับงานวิจัย
สถานการณ์ต่าง ๆ คาดการณ์ไปสู่อนาคต ใช้ข้อมูลที่มีเหตุผลมาออกแบบแผนการทำงานและประเมินการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง สื่อสารแบบจำลองทางธุรกิจได้อย่างน่าสนใจ องค์ประกอบที่ 1 มุ่งมั่นสร้างความเป็นผู้ประกอบการ หมายถึง การมีทัศนคติที่ดีและแรงจูงใจในการเป็นผู้ประกอบการ มีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าเผชิญความเสี่ยง สามารถวิเคราะห์สถานการณ์รอบตัว การคาดการณ์ไปสู่อนาคต เปิดรับข้อมูลป้อนกลับและการประเมินจุดแข็งจุดอ่อนอย่างสม่ำเสมอ	ธุรกิจ มีความไวต่อการเปลี่ยนแปลง เปิดรับการเรียนรู้ใหม่ ๆ มีความกล้าเสี่ยงและมีความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นในการทำงาน สามารถสื่อสารแนวคิดของตนเองออกมาได้อย่างมีคุณค่า องค์ประกอบที่ 1 ด้านการรู้จักตนเอง หมายถึง การวิเคราะห์ตนเอง รู้จักความชอบ ความถนัด ความสนใจของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ออกแบบแนวคิดโดยต่อยอดจากต้นทุนที่ตนเองมี	แสวงหาโอกาสตามสถานการณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบแผนการทำงานที่มีแนวทางป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ออกแบบการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เปิดรับการเรียนรู้ใหม่ ๆ องค์ประกอบที่ 1 มุ่งมั่นสร้างความเป็นผู้ประกอบการ หมายถึง การมีทัศนคติที่ดีและแรงจูงใจในการเป็นผู้ประกอบการ มีการประเมินตนเอง สามารถออกแบบคุณค่าที่สอดคล้องกับต้นทุนที่ตนเองมี วิเคราะห์สถานการณ์รอบตัวและคาดการณ์ไปสู่สถานการณ์ในอนาคต สามารถระบุพฤติกรรมบ่งชี้ได้ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ตนเองและระบุความสนใจและความถนัดของตนเอง 2) มีความกล้าแสดงออกแสดงความคิดเห็น การพูด การกระทำในสถานการณ์ต่าง ๆ 3) เพิ่มคุณค่าให้กับความชอบความสนใจของตนเอง 4) การวิเคราะห์สถานการณ์และคำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
องค์ประกอบที่ 2 สร้างแนวคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การออกแบบแผนการทำงานสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงและแนวทางป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น แสวงหาโอกาสตามสถานการณ์ มีความรับผิดชอบ วิเคราะห์ทรัพยากรที่จำเป็นต่อเป้าหมายที่วางไว้ แสวงหากnowledgeเพิ่มเติมในประเด็นที่ตนเองสนใจ	องค์ประกอบที่ 2 ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หมายถึง การคิดหลากหลายมุมมอง ริเริ่มใช้ความต้องการของตลาดมาเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า องค์ประกอบที่ 3 ด้านการแสวงหาโอกาสในตลาด หมายถึง การประเมินสถานการณ์รอบตัว วิเคราะห์และค้นหาความต้องการของตลาดได้อย่างมีเหตุผล แบ่งส่วนตลาด ค้นหากลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง	องค์ประกอบที่ 2 สร้างสรรค์แนวคิดใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการตลาด หมายถึง การคิดที่หลากหลายมุมมอง ริเริ่มนำเสนอสิ่งใหม่ให้กับตลาด ใช้ความต้องการของตลาดมาเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวคิด ปรับเปลี่ยนการทำงานให้สอดคล้องตามสถานการณ์ สามารถวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีส่วนสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายและประยุกต์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาแบบจำลองทางธุรกิจ สามารถระบุพฤติกรรมบ่งชี้ได้ ดังนี้ 1) การออกแบบแนวคิดที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ และมีแผนป้องกันความเสี่ยง 2) แสวงหาโอกาสจากสถานการณ์รอบตัว 3) วิเคราะห์ความต้องการของตลาดและแบ่งส่วนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน 4) วิเคราะห์และระบุทรัพยากรที่มีความจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมาย

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์นิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

นิยามที่ได้จาก การสังเคราะห์เอกสาร	นิยามที่ได้จากการสัมภาษณ์	นิยามที่ปรับสำหรับงานวิจัย
องค์ประกอบที่ 3 สื่อสารทรงพลัง หมายถึง การออกแบบการสื่อสาร ตามสถานการณ์ สามารถเจรจาต่อรอง โน้มน้าวใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อเป้าหมาย	องค์ประกอบที่ 4 ด้านการสื่อสาร หมายถึง การนำเสนอความคิด ออกแบบการสื่อสารได้อย่าง น่าสนใจ และปรับการสื่อสารให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และสถานการณ์	5) มีความรับผิดชอบ ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ตามขั้นตอนและสามารถปรับเปลี่ยนแผนได้ตามสถานการณ์ องค์ประกอบที่ 3 สื่อสารทรงพลัง หมายถึง การนำเสนอความคิดออกแบบการสื่อสารได้อย่าง น่าสนใจ มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย สามารถเจรจาต่อรอง สามารถใช้การสื่อสารเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบรรลุเป้าหมาย 1) นำเสนอความคิดออกแบบการสื่อสารได้อย่าง น่าสนใจ 2) สื่อสารได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย 3) มีทักษะการเจรจาต่อรอง 4) มีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้เกี่ยวข้องตามไปกับแนวคิดที่พัฒนาขึ้น 5) สื่อสารเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องสู่การบรรลุเป้าหมาย

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 มุ่งมั่นสร้างความเป็นผู้ประกอบการ มีพฤติกรรมบ่งชี้ 4 รายการ องค์ประกอบที่ 2 สร้างสรรค์แนวคิดใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการตลาด มีพฤติกรรมบ่งชี้ 5 รายการ และองค์ประกอบที่ 3 สื่อสารทรงพลัง มีพฤติกรรมบ่งชี้ 5 รายการ เพื่อนำเอาพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดขึ้นเหล่านี้ไปใช้ในการสร้างรายการประเมินของแบบประเมินความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกต่อไป

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อยืนยันคุณลักษณะของผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการตรวจสอบยืนยันผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องถึงคุณลักษณะและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก โดยให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับแก้โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. นิยามความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก พบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเห็นด้วยกับนิยามความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้แก้ไข ดังนี้ “...ในองค์ประกอบมีการกล่าวถึงความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง อยากให้เพิ่มให้เห็นมิตินี้ในนิยามด้วย...” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1, 2566) และ “...เปิดรับการเรียนรู้ใหม่ ๆ ในตอนท้ายนิยามดูกว้างมากไป อยากให้ระบุให้ชัดเจน โดยอาจใช้คำว่าสนใจเรียนรู้ประเด็นทางธุรกิจที่สนใจเพื่อให้ขอบเขตชัดเจนมากขึ้น...” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4, 2566)

2. องค์ประกอบที่ 1 “...อยากให้ปรับจากคำว่ามุ่งมั่นสร้างความเป็นผู้ประกอบการ เป็น “ออกแบบคุณค่าผ่านตัวตน จะชัดเจนมากกว่า...” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1, 2566); (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4, 2566) “...ต้อง

มากกว่าการค้นพบตนเองแต่ต้องไปสู่การสร้างโอกาสให้กับตัวเองได้...” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3, 2566) “...นำเสนอว่า นอกจากวิเคราะห์ตนเองควรเขียนให้เห็นว่าสอดคล้องกับสถานการณ์ด้วย...” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3, 2566); (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 5, 2566)

3. องค์ประกอบที่ 2 “เสนอให้ปรับชื่อเป็น “สร้างสรรค์แนวคิดใหม่” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1, 2566) “ควรเพิ่มมุมมองการป้องกันความเสี่ยง” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3, 2566) และการวิเคราะห์ที่ได้มานั้นจำเป็นจะต้องมี ข้อมูลที่มีเหตุผลรองรับ และ “นำเสนอว่าการมีแนวทางที่หลากหลายเพื่อตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายเข้าไปด้วย” (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4, 2566)

4. องค์ประกอบที่ 3 “...การสื่อสารมีความสำคัญกับผู้ประกอบการรุ่นใหม่มาก เพราะความเป็นไปได้ของธุรกิจใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ๆ จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นตัวสร้างความเข้าใจ (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1, 2566) “ถ้าเป็นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมอาจเป็นเรื่องยากรวมทั้งพฤติกรรม บ่งชี้การสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม อาจเกิดขึ้นได้ยากในระดับนี้ โดยที่มีพฤติกรรมบ่งชี้ด้านสื่อสารได้ อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย ก็เพียงพอแล้ว (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2, 2566); (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4, 2566) “...การสื่อสารเพื่อสร้างแรงบันดาลใจอาจจะเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จแล้ว หากเป็นระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายการสื่อสารแนวคิดเพื่อสร้างความเข้าใจจะเหมาะสมกว่า รวมทั้งทักษะการเจรจาต่อรองคิด ว่าในระยะเริ่มต้นยังไม่เกิดขึ้น ควรมุ่งไปที่การนำเสนอได้อย่างสอดคล้องกลุ่มเป้าหมายและความคิดสร้างสรรค์ใน การออกแบบการสื่อสารจะเหมาะสมกว่า (ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4, 2566)

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวผู้วิจัยได้ปรับปรุงนิยามและองค์ประกอบความเป็นผู้ประกอบการรุ่น เยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากการสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญและนำไปตรวจสอบความตรง เจริญเนื้อหาของความหมาย องค์ประกอบ และพฤติกรรมบ่งชี้ ในลำดับต่อไป

ผลการวิจัยระยะที่ 3 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของความหมาย องค์ประกอบ และพฤติกรรม บ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก

ตารางที่ 4 แสดงผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของความหมาย องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

รายละเอียด	ค่า IOC	แปลผล
ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง การเข้าใจคุณลักษณะและทัศนคติ ความเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ เข้าใจความสามารถและความสนใจของตนเอง แสวงหาโอกาสตามสถานการณ์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบแผนการทำงานที่มีแนวทางป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ออกแบบการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ		
องค์ประกอบที่ 1 การออกแบบคุณค่าผ่านตัวตน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนถึง ความสามารถในการออกแบบแนวคิดทางธุรกิจตามสิ่งที่ตนสนใจ ผ่านต้นทุนที่ตนเองมี สอดคล้องกับ สถานการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคตอย่างมีเหตุผล	1.00	สอดคล้อง
1.1 สามารถออกแบบแนวคิดทางธุรกิจที่สอดคล้องกับต้นทุนที่ตนเองมี	1.00	สอดคล้อง
1.2 สามารถออกแบบแนวคิดทางธุรกิจได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น	1.00	สอดคล้อง
1.3 สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแนวคิดทางธุรกิจที่พัฒนา	0.80	สอดคล้อง
องค์ประกอบที่ 2 สร้างสรรค์แนวคิดใหม่ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนถึง ความสามารถในการประเมินสิ่งที่ได้พัฒนาขึ้น นำไปสู่การได้กระบวนการที่หลากหลาย ความเป็นไป ได้ในรูปแบบใหม่ ๆ คำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความเข้าใจใน ความเป็นผู้ประกอบการ	1.00	สอดคล้อง
2.1 สามารถประเมินคุณค่าของสิ่งที่ออกแบบบนหลักฐานเชิงประจักษ์	1.00	สอดคล้อง
2.2 สามารถออกแบบทางธุรกิจที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างหลากหลาย	1.00	สอดคล้อง
2.3 สามารถระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต	1.00	สอดคล้อง

ตารางที่ 4 แสดงผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของความหมาย องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้
ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ต่อ)

รายละเอียด	ค่า IOC	แปลผล
2.4 สามารถวิเคราะห์ความเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จได้	1.00	สอดคล้อง
องค์ประกอบที่ 3 สื่อสารทรงพลัง หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนถึงความสามารถใน การนำเสนอสิ่งที่พัฒนาขึ้นได้อย่างมั่นใจ มีน่าสนใจและความเหมาะสมกับสถานการณ์ โน้มน้าว กลุ่มเป้าหมายให้เกิดความสนใจในสิ่งที่พัฒนาขึ้น	1.00	สอดคล้อง
3.1 สามารถสื่อสารที่โน้มน้าวใจผู้อื่นให้เห็นด้วยกับแนวคิดทางธุรกิจที่ตนพัฒนาขึ้น	0.80	สอดคล้อง
3.2 สามารถเลือกเทคนิคการนำเสนอมาใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	1.00	สอดคล้อง
3.3 สามารถสื่อสารแนวคิดทางธุรกิจที่ตนพัฒนาขึ้นอย่างมั่นใจ	1.00	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4 พบว่านิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุก
สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งหมดอยู่ในระดับสอดคล้อง ส่วนใหญ่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ
1.00 โดยมีข้อที่ 1.3 และ 3.1 ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80

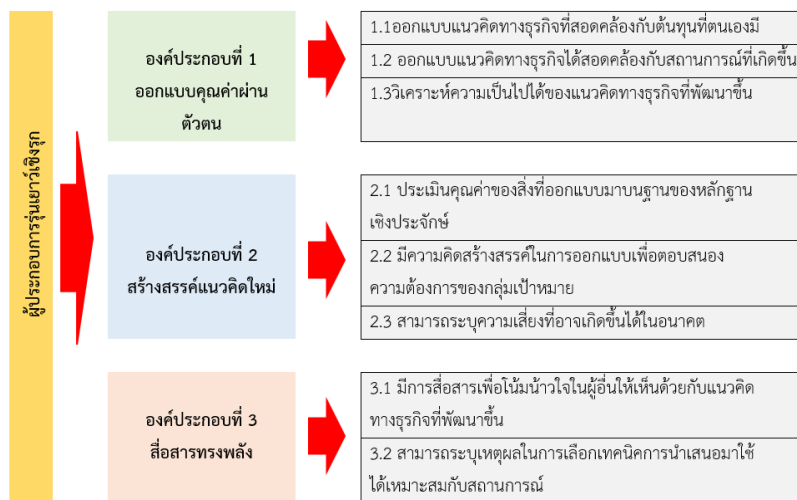
อภิปรายผล

การพัฒนาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับ
ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในครั้งนี้ได้จากการสังเคราะห์เชิงเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และ
สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันนิยาม องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้จากนั้นนำมาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกนั้นประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบ
ที่ 1 ออกแบบคุณค่าผ่านตัวตน มีพฤติกรรมบ่งชี้ 3 รายการ องค์ประกอบที่ 2 การสร้างแนวคิดใหม่เพื่อตอบสนอง
ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีพฤติกรรมบ่งชี้ 4 รายการ และองค์ประกอบที่ 3 สื่อสารทรงพลัง มีพฤติกรรม
บ่งชี้ 3 รายการ โดยองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาอย่างหลากหลายและรัดกุมร่วมกับการ
สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันอีกครั้งเพื่อให้คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่น
เยาว์เชิงรุกเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากขึ้น โดยผลการศึกษารั้งนี้สอดคล้องกับ
การศึกษาความเป็นผู้ประกอบการในผู้เรียนของซู และซู (Zhou, M. & Xu, H., 2012) ที่ศึกษาความเป็น
ผู้ประกอบการในระดับอุดมศึกษาในจีนโดยมีเป้าหมายเพื่อสำรวจโมเดลการศึกษาด้านผู้ประกอบการ พบว่าการ
สร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในการเป็นผู้ประกอบการเป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้ในระดับเริ่มต้นโดยในระยะ
เริ่มต้นของการเป็นผู้ประกอบการนั้นน่าจะอยู่ในขั้นการสร้างตัวตนความเป็นผู้ประกอบการ ครอบคลุมกระบวนการ
ทำงานเหมือนว่าเป็นผู้ประกอบการจริง รวมทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความเหมาะสมต่อการจัดการ
เรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการเนื่องด้วยในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นมีรายวิชาที่
เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการน้อย (บุญทริกา บุญภักดิ์, 2560) รวมทั้งช่วงอายุของการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ
ที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 15 - 19 ปี ที่อยู่ในช่วงวัยระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและช่วงมหาวิทยาลัยตอนต้น การ
ส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจึงช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความสนใจของตนเอง
แสวงหาโอกาสและสร้างคุณค่าเสมือนเป็นผู้ประกอบการเหมาะสม รวมทั้งการนำเอาพฤติกรรมเชิงรุกเข้ามาร่วมใน
การพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ความเป็นผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้นช่วยสนับสนุนการคิดริเริ่มและเหมาะสมต่อการเป็น
ผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้นอีกด้วย (Becherer, R. C. & Maurer, J. G., 1999); (Crant, J. M., 1996)
สอดคล้องกับภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และสรศักดิ์ เชี่ยวชาญที่สรุปว่าความสนใจของผู้เรียนในระดับ
มัธยมศึกษาชั้นนั้นมีความสนใจพัฒนาตนเองในด้านความเป็นผู้ประกอบการ ทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่น การ

ประกวดแผนธุรกิจ การประกอบแนวคิดทางธุรกิจ การจัดสัปดาห์ธุรกิจ เป็นต้น (ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และสรศักดิ์ เชื้อขาวฉาย, 2558) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ UNCTAD ที่นำเสนอว่าประสบการณ์ที่หลากหลายสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบตนเองและสนับสนุนให้เกิดการค้นพบคุณค่าและแนวทางการเป็นผู้ประกอบการได้ด้วยเช่นกัน (UNCTAD, U., 2012)

องค์ความรู้ใหม่

ทำให้ได้องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง การเข้าใจคุณลักษณะและทัศนคติความเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ เข้าใจความสามารถและความสนใจของตนเอง แสวงหาโอกาสตามสถานการณ์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบแผนการทำงานที่มีแนวทางป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ออกแบบการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ออกแบบคุณค่าผ่านตัวตน 2) สร้างสรรค์แนวคิดใหม่ และ 3) สื่อสารทรงพลัง เพื่อส่งเสริมการนำเอาคุณลักษณะ องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ไปใช้ ดังนี้ 1) สามารถนำเอาองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกไปวิจัยเพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ 2) สำหรับผู้สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถนำองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกไปกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลความเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เชิงรุกให้เหมาะสมกับช่วงชั้นที่ตนเองสอนได้นอกจากนี้ขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งต่อไปอาจประยุกต์เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ผลทางสถิติที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการ

พัฒนาการศึกษาสามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนาต่อยอดการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้โดยอาจนำผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้น ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจในระยะเริ่มต้น ผู้ประกอบการวัยเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความเห็นและพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่เชิงรุกที่มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2564). แรงงานแพลตฟอร์มในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล. วารสารวิชาการแสงอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคามวารสารวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, 18(1), 1-10.
- บุญพริกา บุญภักดี. (2560). ธุรกิจศึกษาจากอดีตสู่ยุคศตวรรษที่ 21. วารสารเศรษฐศาสตร์, 45(4), 310-325.
- ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1. (15 กรกฎาคม 2566). การสัมภาษณ์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่เชิงรุกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วีรพล แก้วพันธ์อำ และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2. (21 กรกฎาคม 2566). การสัมภาษณ์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่เชิงรุกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วีรพล แก้วพันธ์อำ และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3. (23 กรกฎาคม 2566). การสัมภาษณ์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่เชิงรุกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วีรพล แก้วพันธ์อำ และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 4. (30 กรกฎาคม 2566). การสัมภาษณ์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่เชิงรุกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วีรพล แก้วพันธ์อำ และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 5. (30 กรกฎาคม 2566). การสัมภาษณ์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ความเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่เชิงรุกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (วีรพล แก้วพันธ์อำ และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และสรศักดิ์ เชี่ยวชาญ. (2558). การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมผู้ประกอบการ. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ (Kasetsart Educational Review), 33(2), 63-69.
- สุชาติ ไตรภพสกุล และชาคริต พิษณุางกู. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของประเทศ ไทย. วารสารบริหารธุรกิจนิด้า, 22(1), 44-60.
- Bateman, T. S. & Crant, J. M. . (1993). The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of organizational behavior*, 14(2), 103-118.
- Becherer, R. C. & Maurer, J. G. (1999). The proactive personality disposition and entrepreneurial behavior among small company presidents. *Journal of Small Business Management*, 37(1), 28-36.
- Chigunta, F. (2002). *Youth entrepreneurship: Meeting the key policy challenges*. Waltham, MA: Education Development Center (EDC).
- Covey, S. R. & Victory, I. P. (2004). *Habit 1: be proactive*. New York: Franklin Covey.
- Crant, J. M. (1996). The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions. *Management*, 29(3), 62-74.
- Paul, J. & Shrivatava, A. (2016). Do young managers in a developing country have stronger entrepreneurial intentions? Theory and debate. *International Business Review*, 25(6), 1197-1210.
- UNCTAD, U. (2012). *Entrepreneurship policy framework and implementation guidance*. Geneva: United Nations.

- Wilson-Clark, G. & Saha, S. (2019). Transitions from School to Work. UNICEF: In UNICEF Technical Note.
- Zhou, M. & Xu, H. (2012). A review of entrepreneurship education for college students in China. *Administrative Sciences*, 2(1), 82-98.

การพัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ
ของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข*

DEVELOPMENT OF INNOVATION TRAINING TO ENHANCE COLLABORATIVE SKILLS
IN THE CRISIS SITUATION OF DEPARTMENT OF HEALTH SERVICE SUPPORT UNDER
MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

ชัชวาล มะโนวัฒนา*, บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร

Chadchawan Manowattana*, Bussakorn Wattanaboot, Trakul Jitwattakorn

คณะศิลปศาสตร์ สาขาการพัฒนารัฐกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Liberal Art Department of Business and Human Capital Development, North Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Chadchawan.mano@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรม การฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกัน 2) พัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกัน 3) ประเมินผล การใช้นวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ การ วิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและ แบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายและประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารการพัฒนาทุนมนุษย์ นักพัฒนาทุนมนุษย์ วิทยากร และบุคลากรสังกัดกองวิศวกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านสื่อออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น และการทดสอบค่าที ผลจากการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหา ได้แก่ ปัญหาเชิงระบบ ปัญหาเชิงพฤติกรรม และปัญหาเทคโนโลยี ความต้องการจำเป็น ได้แก่ ความต้องการใช้เทคโนโลยีออนไลน์ กิจกรรมที่หลากหลาย การสร้างความสามัคคี ความสนุกและสาระความรู้ ใช้ ระยะเวลาไม่มาก ใช้กิจกรรมสร้างการเรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วมและมีความง่าย 2) นวัตกรรมการฝึกอบรม ได้แก่ กิจกรรมการสร้างทีมผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ และกิจกรรมวอล์คแรลลี่ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ และ ทั้ง 2 กิจกรรมมีความเหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์และถูกต้องในระดับมากที่สุด และการดำเนินกิจกรรมฝึกอบรม ด้วยนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ในวันที่ 18-19 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ผ่าน ช่องทางสื่อออนไลน์ 3) ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การทำงานร่วมกัน, การฝึกอบรมออนไลน์, ทักษะ, วิกฤติ

Abstract

The objectives of this research were to study; 1) Problems and needs in the development of collaborative skills training innovations. 2) Develop innovation of collaboration skills training. 3) Evaluate the use of innovative training in crisis collaboration skills for Department of Health Service Support personnel. This was research and development through mixed methods. Use in-

depth interviews and questionnaires. Target group and population are human capital development, executive human capital developers, lecturers, and personnel under the engineering division receive training through online media. Qualitative data was analyzed by content analysis and descriptive analysis method. Quantitative data was analyzed by mode, percentage, mean, standard deviation, priorities need index and independent t-test. The results showed; 1) Problem conditions include systematic problems, behavioral problems, and technology while, priority needs include the need to use online technology, a variety of activities, build unity, fun and knowledge, it doesn't take much time and use activities to create learning engaging, and easy. 2) Training innovation are online team building activity and online walk rally activity. Both activities are appropriate, feasible, useful, and correct to the greatest extent possible. Conducting training activities with innovative crisis collaboration skills training on 18-19 August 2023 through online media channels. 3) Collaborative efficiency of personnel of the Department of Health Service Support Before and after participating in the training activities, there was a significant difference at the .05 level.

Keywords: Innovation, Teamwork, Online training, Skill, Crisis

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการแข่งขันทางธุรกิจในปัจจุบันส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้อาจเทียบเคียงได้กับสถานการณ์ VUCA World ซึ่งเป็นคำย่อที่นักศึกษาด้านบริหารของกองทัพสหรัฐใช้เรียกสถานการณ์ที่มีความผันผวน (Volatility: V) ไม่แน่นอน (Uncertainty: U) มีความซับซ้อนสูง (Complexity: C) และมีความไม่ชัดเจน (Ambiguity: A) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและรุนแรงอย่างต่อเนื่องในช่วงที่มีสงครามอัฟกานิสถานและอิรัก ซึ่งต่อมากถูกนำมาใช้ในโลกรธุรกิจเพราะสถานะของโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นความท้าทายที่องค์กรต่าง ๆ ต้องทำและต้องเร่งทำความเข้าใจและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (อภิวิทย์ พิมพ์แสงสุริยา, 2564) จากสถานการณ์ที่กล่าวมา การประสานงานและการทำงานร่วมกันจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลไปยังความสำเร็จขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการบริหารที่ต้องมุ่งประเด็นการมีส่วนร่วมของบุคลากรจากทุกฝ่าย เพราะเมื่อเกิดการประสานความร่วมมือในการทำงานของบุคลากร ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และช่วยส่งเสริมกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การประสานความร่วมมือจนก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้องค์กรเกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ที่มีความสร้างสรรค์จากสมาชิกในทีมที่มีทักษะและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นส่วนผลักดันให้เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในองค์กรเพิ่มขึ้น (ปารวี สยัตพานิช, 2563) ดังนั้น การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นทั้งตัวชี้วัดและเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ที่ผ่านมาในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ซึ่งถือว่าเป็นภาวะวิกฤติอย่างหนึ่งที่ผู้คนส่วนใหญ่จะไม่ได้มีการเตรียมการเพื่อรับมือ จนส่งผลเสียต่อหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ โดยสร้างแรงกดดัน ภัยคุกคาม และผลกระทบทางลบต่อคนที่เกี่ยวข้อง (ปรีดี นกุลสมปรารณา, 2563) และสถานการณ์เช่นนี้จะก่อให้เกิดความยากลำบากที่จะทำการรวมตัวของพนักงานเพื่อมาฝึกทักษะภายใต้การฝึกอบรมภายในสถานที่ได้ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะวิกฤติของ Long, R.K. กล่าวไว้ว่า

สถานการณ์วิกฤตินั้นอาจสามารถเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ (Long, R.K. , 2001) โดย Siomkos กล่าวว่าสถานการณ์วิกฤติอาจสร้างความเสียหายต่อภาพลักษณ์ขององค์กรนั้น ๆ เช่นกัน เนื่องจากในสถานการณ์วิกฤติมักทำให้หลายองค์กรไม่สามารถที่จะรวบรวมพนักงานจำนวนมาก ๆ เพื่อดำเนินการกิจขององค์กรได้ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายในองค์กรได้ และสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง มักจะกระทบถึงสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชาชน (Siomkos, 1999)

องค์กรหรือหน่วยงานสำคัญที่มีบทบาทในการเยียวยาหรือแก้ไขปัญหามาจากผลกระทบดังกล่าว คือ หน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุข อาทิ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สอดคล้องกับกฤติยา อินถากล่าวว่า กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ มีภารกิจเกี่ยวกับการสนับสนุนหน่วยบริการสุขภาพทุกระดับให้มีประสิทธิภาพในการดูแลสุขภาพของประชาชน ดังนั้น หากสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานและการทำงานร่วมกันของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพย่อมส่งผลกระทบถึงประชาชนด้วยเช่นกัน (กฤติยา อินถา, 2558) ดังนั้นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกันผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือช่องทางสื่อสังคมออนไลน์จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ และสามารถช่วยขับเคลื่อนให้ภาระงานขององค์กรต่าง ๆ ให้สามารถก้าวไปสู่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้ได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษา พบว่า การฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือช่องทางสื่อออนไลน์ ยังมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ การที่ไม่สามารถสร้างกระบวนการฝึกอบรมหรือทำกิจกรรมได้เหมือนการอบรมแบบเผชิญหน้า รวมทั้งอาจเกิดปัญหาด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับ Sainte Anastasie กล่าวว่า ข้อจำกัดของการฝึกอบรมออนไลน์คือ ข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยีและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่อาจไม่เพียงพอ (Sainte Anastasie, 2022)

จากความสำคัญของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพที่มีต่อประชาชนและความสำคัญของการทำงานร่วมกัน รวมทั้งจากสถานการณ์ที่ไม่สามารถรวบรวมพนักงานจำนวนมาก ๆ เพื่อดำเนินการฝึกอบรมได้ ในขณะที่บริษัทในระดับโลกเริ่มให้ความสำคัญกับการทำงานที่บ้านผ่านระบบออนไลน์ และการสร้างนวัตกรรมการฝึกอบรมในรูปแบบใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ โดยใช้รูปแบบ Activity base learning (ABL) ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดย Activity base learning จะเป็นหลักการที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมด้านการทำงานร่วมกัน เพื่อความสำเร็จขององค์กร รวมไปถึงการเสริมสร้างศักยภาพของทุนมนุษย์ รวมไปถึงการเสริมสร้างศักยภาพของทุนมนุษย์ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนาองค์กร เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุนมนุษย์ ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามภารกิจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลการใช้นวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้บริหารการพัฒนาทุนมนุษย์ ภาครัฐ/เอกชน จำนวน 4 คน กลุ่มนักพัฒนาทุนมนุษย์ ภาครัฐ/เอกชน จำนวน 4 คน กลุ่มวิทยากรภาคบรรยาย/กระบวนการ จำนวน 5 คน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 คน ใช้การเลือก

แบบเจาะจง ประชากร คือ บุคลากรระดับปฏิบัติงานของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1,116 คน จาก 9 กองงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรระดับปฏิบัติงานของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 278 คน จาก 9 กองงาน ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเทียบจำนวนประชากรกับตารางเครจซี่และมอร์แกน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยเริ่มจากการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple random Sampling) กลุ่มทดลอง ได้แก่ บุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 30 คน โดยยึดการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ Burns & Grove (Burns, N & Grove, S.K., 2005) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติให้เป็นบุคลากร ระดับปฏิบัติงานของกองวิศวกรรม และกองอื่น ๆ ภายใต้สังกัด กรมสนับสนุนบริการสุขภาพฯ และมีอายุการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลดำเนินการโดยไม่เปิดเผยชื่อจริงนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคน ตามข้อกำหนดในหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย (IRB) มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพเลขที่ LA14/2565

เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม แบบประเมินนวัตกรรม และแบบประเมินประสิทธิภาพการทำงาน โดยดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยทุกเครื่องมือจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การทดสอบความตรงของเครื่องมือ พบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ส่วนผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม แบบประเมินนวัตกรรม และแบบประเมินประสิทธิภาพการทำงาน รวมกัน เท่ากับ .916, .918, .924 ตามลำดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถาม แบบประเมินนวัตกรรม และแบบประเมินประสิทธิภาพแบบเผชิญหน้า วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมเพื่อเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมผ่านระบบออนไลน์ ประกอบด้วย ปัญหาเชิงระบบและโครงสร้างการทำงานขององค์กร ได้แก่ การมีภาระงานประจำในระหว่างการทำงานฝึกอบรม ปัญหาเชิงพฤติกรรม ได้แก่ ความมีระเบียบวินัยและความเอาใจใส่ ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในองค์กร รวมทั้งทัศนคติที่ขาดความเชื่อมั่นต่อกิจกรรมออนไลน์ และปัญหาด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ใช้งาน ได้แก่ ระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตภายใน อุปกรณ์คอมพิวเตอร์รวมทั้งอุปกรณ์สมาร์ตโฟนของแต่ละบุคคล ส่วนความต้องการจำเป็นในนวัตกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ เมื่อประเมินจากค่าดัชนี $PNI_{modified} > 0.20$ มีทั้งสิ้น 8 รายการ สามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็นได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่า $PNI_{modified}$ ของความต้องการจำเป็น

รายการความต้องการจำเป็น	สภาพที่คาดหวัง	สภาพที่เป็นอยู่	$PNI_{modified}$ $\frac{I-D}{D}$
1. การใช้เทคโนโลยีออนไลน์ในการฝึกอบรม	4.00	3.00	.330
2. กิจกรรมมีความหลากหลายและแปลกใหม่	4.90	3.83	.280
3. กิจกรรมสามารถสร้างความรักและสามัคคี	4.80	3.85	.247
4. มีความสนุกสนานไม่น่าเบื่อแต่ได้สาระความรู้	4.85	3.90	.243
5. ควรใช้ระยะเวลาไม่มาก	4.87	3.95	.233
6. เน้นการใช้กิจกรรมสร้างการเรียนรู้ (A.B.L)	4.95	4.05	.222
7. สร้างการมีส่วนร่วมได้เช่นเดียวกับการอบรมแบบเผชิญหน้า	4.90	4.02	.219
8. การฝึกอบรมไม่ยุ่งยากกิจกรรมเข้าใจง่าย	4.95	4.12	.201

จากตารางที่ 1 พบว่า สามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้ 1) การใช้เทคโนโลยีออนไลน์ในการฝึกอบรม ($PNI_{modified} = 0.330$) 2) กิจกรรมมีความหลากหลายและแปลกใหม่ ($PNI_{modified} = 0.280$) 3) กิจกรรมสามารถสร้างความรักและสามัคคี ($PNI_{modified} = 0.247$) 4) มีความสนุกสนานไม่น่าเบื่อแต่ได้สาระความรู้ ($PNI_{modified} = 0.243$) 5) ควรใช้ระยะเวลาไม่มาก ($PNI_{modified} = 0.233$) 6) เน้นการใช้กิจกรรมสร้างการเรียนรู้ (A.B.L) ($PNI_{modified} = 0.222$) 7) สร้างการมีส่วนร่วมได้เช่นเดียวกับการอบรมแบบเผชิญหน้า ($PNI_{modified} = 0.219$) และ 8) การฝึกอบรมไม่ยุ่งยากกิจกรรมเข้าใจง่าย ($PNI_{modified} = 0.201$)

ผลการพัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นร่วมกับการประยุกต์ใช้แนวคิดการใช้กิจกรรมเป็นฐานสร้างการเรียนรู้ (Activities Base Learning: A.B.L) พบว่า ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการสร้างทีมผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ (Online Team Building) และ กิจกรรมวอล์คแรลลี่ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ (Online Walk Rally) โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 2 วัน โดยกิจกรรมการสร้างทีมผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรม 8 ช่อง 2) กิจกรรมเพลงเดียวในโลก บทเพลงแห่งเรา 3) กิจกรรมห้วนก D I S C 4) กิจกรรม JUKEBOX 5) กิจกรรมใบคำ และ 6) กิจกรรมของวิเศษ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมด มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อให้เจ้าหน้าที่เกิดความตระหนักในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเพื่อการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ (2) เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความเข้าใจและตระหนักในการเข้าใจคนอื่นและเข้าใจตนเองเพื่อการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ (3) เพื่อสร้างความสามัคคีและการทำงานเป็นทีมเรียนรู้ที่จะกำจัดความขัดแย้งไม่ให้เกิดขึ้นในองค์กร (4) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตระหนักถึงคุณค่าในการทำงานร่วมกัน และ (5) เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเกิดประสิทธิภาพในการทำงานทั่วทั้งองค์กร ส่วนกิจกรรมวอล์คแรลลี่ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมไปเที่ยวกันเถอะ 2) กิจกรรมแฟนพันธุ์แท้ 3) กิจกรรมฉันคือพระราช และ 4) กิจกรรมกับระเบิด ซึ่งกิจกรรมวอล์คแรลลี่ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างความสนุกสนาน ผู้วิจัยนำนวัตกรรมไปทำการยืนยันกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน พบว่า นวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ด้วยกิจกรรม Online Team Building ได้รับการยืนยันโดยมีผลประเมินดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ

ประเด็นในการประเมิน	μ	σ^2	การแปลความ
1. ความเหมาะสม	4.76	.509	มากที่สุด
2. ความเป็นไปได้	4.83	.453	มากที่สุด
3. ความเป็นประโยชน์	4.46	.520	มาก
4. ความถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.70	.461	มากที่สุด
รวม	4.69	.486	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.69$ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.76$ มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.83$ และเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก $\mu = 4.46$ รวมทั้งมีความถูกต้องตามหลักวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.70$ ส่วนนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ด้วยกิจกรรม Online Walk Rally ได้รับการยืนยันโดยมีผลประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.65$ เช่นกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.60$ มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.73$ และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก $\mu = 4.56$ และมีความถูกต้องตามหลักวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด $\mu = 4.72$

ผู้วิจัยนำนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพไปใช้กับบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 30 คน ในวันที่ 18 – 19 สิงหาคม พ.ศ. 2566 โดยก่อนการฝึกอบรมผู้วิจัยทำการประเมินประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมปรากฏผลดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมก่อนการฝึกอบรม

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของก่อนการใช้นวัตกรรมฯ ของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข	3.11	.392	ปานกลาง
ประสิทธิภาพในด้านการสร้างทีมด้านความสามารถหรือจุดเด่นของแต่ละคน	2.96	.182	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของก่อนการใช้นวัตกรรมฯ ของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = .392) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประสิทธิภาพในด้านการสร้างทีมด้านความสามารถหรือจุดเด่นของแต่ละคนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = .182)

ผลการประเมินประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของบุคลากร ระดับปฏิบัติงานของกองวิศวกรรม จำนวน 30 คน ที่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมด้วยนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ภายหลังจากเวลาผ่านไป 2 เดือน ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมก่อนการฝึกอบรม

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของก่อนการใช้นวัตกรรมฯ ของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข	4.07	.318	ปานกลาง
ประสิทธิภาพในด้านการสร้างทีมด้านความสามารถหรือจุดเด่นของแต่ละคน	4.19	.407	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ภายหลังจากการฝึกอบรมโดยใช้นวัตกรรมฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .318) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประสิทธิภาพในด้านการสร้างทีมด้านความสามารถหรือจุดเด่นของแต่ละคนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = .407) และ

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมฯ ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ช่วงเวลาในการประเมิน	n	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig.
ก่อนการฝึกอบรม (X1)	30	3.11	.392	10.417	.035*
หลังการฝึกอบรม (X2)	30	4.07	.318		

$p\text{-value} < .05$

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่า t เท่ากับ 10.417 ค่า Sig. = .035 ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญ แสดงว่าการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากร ระดับปฏิบัติงานของกองวิศวกรรมก่อนและ

หลังการฝึกอบรมด้วยนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายหลังการฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมก่อนเข้ารับการฝึกอบรม

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหา ประกอบด้วย 1.1) ปัญหาเชิงระบบและโครงสร้างการทำงานขององค์กร ได้แก่ การมีภาระงานประจำในระหว่างการทำงาน การฝึกอบรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาพร โทบุตร พบว่าปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐในจังหวัดปราจีนบุรี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านองค์ประกอบและคุณลักษณะ และด้านการออกแบบงาน 1.2) ปัญหาด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ใช้งาน ได้แก่ ระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตภายใน อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ รวมทั้งอุปกรณ์สมาร์ตโฟนของแต่ละบุคคล 1.3) ปัญหาเชิงพฤติกรรม ได้แก่ ความมีระเบียบวินัยและความเอาใจใส่และความสัมพันธ์ในองค์กร รวมทั้งทัศนคติที่ขาดความเชื่อมั่นต่อกิจกรรมออนไลน์ (สุภาพร โทบุตร, 2559) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการวิจัยในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน และบริบทขององค์กรและการทำงานไม่มีความแตกต่างกัน ความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ พบว่า มีความต้องการจำเป็น 8 รายการ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีออนไลน์ในการฝึกอบรม ความหลากหลายและแปลกใหม่ของกิจกรรม ความสามารถสร้างความรักและสามัคคีกิจกรรม ความสนุกสนานไม่น่าเบื่อแต่ได้สาระความรู้ ใช้ระยะเวลาไม่มาก เน้นการใช้กิจกรรมสร้างการเรียนรู้ (A.B.L) สร้างการมีส่วนร่วมได้เช่นเดียวกับการอบรมแบบเผชิญหน้า การฝึกอบรมไม่ยุ่งยากกิจกรรมเข้าใจง่าย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Daria Maletis พบว่า การฝึกอบรมโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานสำหรับพนักงานที่มีอายุมากจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละตัวและกลยุทธ์รวมทั้งกิจกรรมการฝึกอบรมที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน (Daria Maletis, 2024)

ผลการศึกษา พบว่า นวัตกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ต้องมีคุณลักษณะหรือรูปแบบที่เป็นการฝึกอบรมผ่านระบบออนไลน์ โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ต้องมีความหลากหลายและแปลกใหม่สอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช กล่าววาระระบบการเรียนรู้สมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 มีแนวคิดที่สำคัญ คือ กล้านำเสนอความคิดและสามารถผสานความคิดที่แตกต่าง เพื่อสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ (วิจารณ์ พานิช, 2557) และยังสอดคล้องกับ Daria Maletis พบว่า การฝึกอบรมโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานสำหรับพนักงานที่มีอายุมากจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละตัว และกลยุทธ์รวมทั้งกิจกรรมการฝึกอบรมที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ในขณะเดียวกันต้องสามารถสร้างความรักและสามัคคีรวมทั้งมีความสนุกสนานไม่น่าเบื่อแต่ได้สาระความรู้ด้วยเช่นกัน ส่วนในด้านระยะเวลาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าควรใช้เวลาไม่มาก และเน้นการใช้กิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ (A.B.L) ซึ่งสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้เช่นเดียวกับการอบรมแบบเผชิญหน้า และที่สำคัญกระบวนการฝึกอบรมต้องไม่ยุ่งยากและกิจกรรมต้องสามารถทำความเข้าใจได้โดยง่าย และจากข้อสรุปดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถยกร่างนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการสร้างทีมผ่านสื่อออนไลน์ และกิจกรรมวอล์คแรลลี่ผ่านสื่อออนไลน์ โดยทั้ง 2 กิจกรรม เน้นการทำกิจกรรมโดยใช้หลักคิดของ Activity Base Learning หรือใช้กิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ (Daria Maletis, 2024) สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชรินทร์ คณิตขารากร พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทยเน้นการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ทักษะในงานให้เพิ่มขึ้น (พัชรินทร์ คณิตขารากร, 2560)

ผลการนำร่องนวัตกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติไปทำการยืนยัน โดยการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน พบว่า นวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ด้วยกิจกรรม Online Team Building ได้รับการยืนยันโดยมีผลประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ด้วยกิจกรรม Online Walk Rally ได้รับการยืนยันโดยมีผลประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากกว่าการพัฒนา นวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ได้ผ่านการศึกษาอย่างละเอียดและรอบคอบทั้งจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณอย่างรอบด้านจึงทำให้นวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ต่อการนำไปใช้ในระดับมากที่สุด รวมทั้งมีความเป็นประโยชน์ในระดับมาก และมีความถูกต้องในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ ชาญ เพียร้ม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมสำหรับนักเรียน อาชีวศึกษา วิทยาลัยกำปงเฌอเดีล มีความเหมาะสมมาก (ชาญ เพียร้ม, 2561)

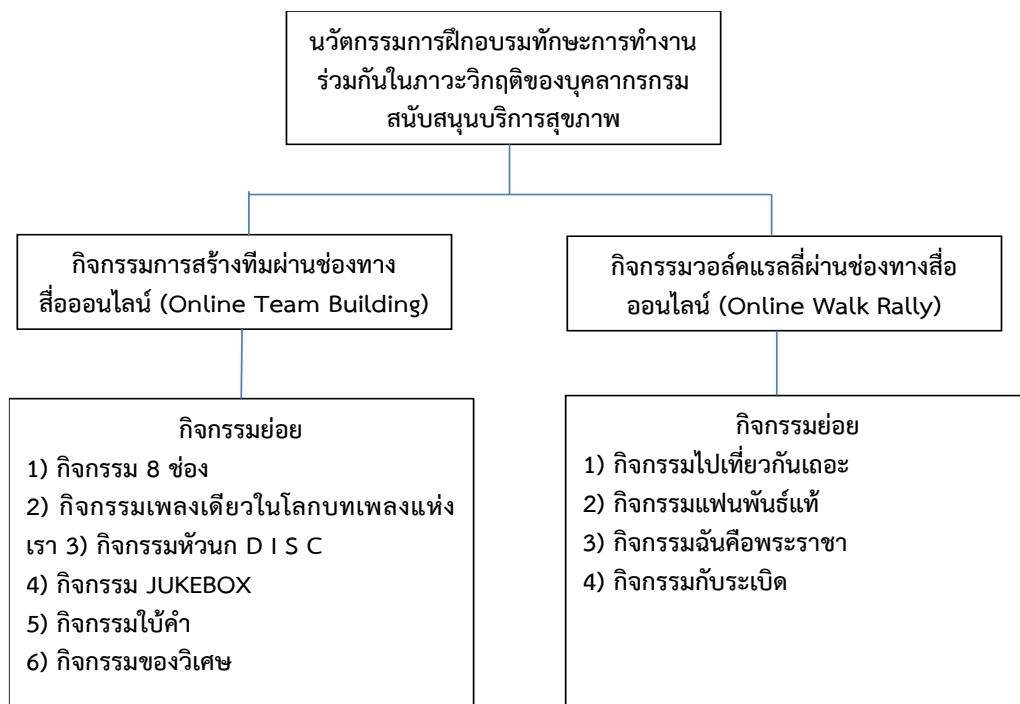
ผู้วิจัยนำนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพไปใช้กับบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 30 คน โดยยึดการคำนวณ ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ Burns & Grove ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติให้เป็น บุคลากร ระดับปฏิบัติงานของกองวิศวกรรม โดยก่อนการฝึกอบรมผู้วิจัยทำการประเมินประสิทธิภาพการทำงาน ร่วมกันเป็นทีม ผลการประเมินพบว่า ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของก่อนการใช้นวัตกรรมฯ ของ บุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ ชาญ เพียร้ม พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาสาขาเกษตรศาสตร์ปีที่ 1 มีทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับน้อย (ชาญ เพียร้ม, 2561)

ผู้วิจัยทำการประเมินประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของบุคลากร ระดับปฏิบัติงานของกอง วิศวกรรม จำนวน 30 คน ที่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมด้วยนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะ วิกฤติ ภายหลังจากเวลาผ่านไป 2 เดือน ผลการประเมินพบว่า ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมของ บุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ภายหลังจากการฝึกอบรมโดยใช้นวัตกรรมฯ ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่ดีขึ้นเกิดจากนวัตกรรมการ ฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของชาญ เพียร้ม พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษาสาขา เกษตรศาสตร์ปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม มีคะแนน ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ชาญ เพียร้ม , 2561) และจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากร ระดับปฏิบัติงานของ กองวิศวกรรมก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยนวัตกรรมการฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายหลังการ ฝึกอบรมมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันเป็นทีมก่อนเข้ารับการฝึกอบรม สอดคล้องกับณ ฤดี เนตรโสหา และคณะ พบว่า การพัฒนาบทฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสร้างร้านค้าออนไลน์ของกลุ่มอาชีพ ในจังหวัดยะลา เมื่อนำไปใช้ส่งผลให้กลุ่มอาชีพมีทักษะการสร้างร้านค้าออนไลน์หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ณฤดี เนตรโสหา และคณะ, 2561) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากนวัตกรรมการ ฝึกอบรมโดยอบรมผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ที่ถูกพัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาทักษะได้ เช่นเดียวกับการอบรมแบบเผชิญหน้า และเมื่อกระบวนการอบรมสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกันจึงเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้พบว่า การอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติของบุคลากรกรมสนับสนุนบริการสุขภาพผ่านระบบออนไลน์ ภายใต้แนวคิดใช้กิจกรรมเป็นฐานการเรียนรู้ สามารถสร้างประสิทธิภาพได้ไม่แตกต่างจากการอบรมแบบเผชิญหน้า นำเสนอเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบนวัตกรรมการฝึกอบรมฯ

สรุปและข้อเสนอแนะ

นวัตกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันในภาวะวิกฤติ ต้องมีคุณลักษณะหรือรูปแบบที่เป็นการฝึกอบรมผ่านระบบออนไลน์ที่เน้นกิจกรรมที่สนุกสนานและหลากหลายแต่ได้สาระความรู้รวมทั้งสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้เช่นเดียวกับการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า ซึ่งผู้เกี่ยวข้อง และผู้บริหารองค์กรหรือวิทยากรผู้สนใจ สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนากระบวนการฝึกอบรมผ่านสื่อออนไลน์ และองค์กรที่สนใจสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม และสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในสาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ควรนำไปเป็นข้อมูลกรณีศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาแนวคิด และทฤษฎีด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ในขณะที่การวิจัยครั้งต่อไปควรทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในองค์กรอื่น ๆ มากกว่า 1 องค์กร เพื่อทำการเปรียบเทียบประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นในองค์กรที่แตกต่างกัน และการวิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนากิจกรรมดังกล่าวขึ้นเป็นโมเดล และทำการยืนยันโมเดลดังกล่าวด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ซึ่งจะทำให้รูปแบบกิจกรรมมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และควรทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากหลายพื้นที่ เพื่อให้การทดสอบสมการโครงสร้างของโมเดลนวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นมีคุณภาพมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา อินถา. (2558). รายงานผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ของสำนักสารนิเทศและประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- ชาญ เพียรรัมย์. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษา วิทยาลัยกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 12(1), 139-147.
- ณฤดี เนตรโสภา และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฐิ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 12(2), 1-14.
- ปรีดี นุกุลสมปรารถนา. (2563). การบริหารจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management). เรียกใช้เมื่อ 13 กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.popticles.com/business/crisis-management/>
- ปารวี สยัดพานิช. (2563). การสร้างทีมให้มีประสิทธิภาพ. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2566 จาก <https://www2.si.mahidol.ac.th/km/knowledgeassets/kmexperience/kmarticle/15325/>
- พัชรินทร์ คณิตชรากร. (2560). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของส นักทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร โทบุตร. (2559). ปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐใน จังหวัดปราจีนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิวิมล พิมลแสงสุริยา. (2564). จาก VUCA สู่ BANI รู้ให้ทันโลกธุรกิจยุคไวรัส โหดร้ายไม่ต่างจากสมรภูมิสงคราม. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก <https://www.smethailandclub.com/entrepreneur-7396-id.html>
- Burns, N & Grove, S.K. (2005). The Practice of Nursing Research. Conduct, Critique and Utilization. London: Elsevier Saunders Company.
- Daria Maletis. (2024). Technology-Based Training for Older Employees: A Literature Review. In Thesis in University Honors and Psychology. Portland State University.
- Long, R.K. . (2001). Seven Needless Sins of Crisis (Mis) management. PR Tactics, 14.
- Sainte Anastasie. (2022). Informations générales. Retrieved December 28, 2023, from <https://www.services.eaufrance.fr/commune/30228/2022>
- Siomkos. (1999). On achieving exoneration after a product safety industrial crisis. Journal of Business and Industrial Marketing, 14(1), 17-29.

ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์กับการสร้างอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์*

THE IDENTITY OF THE KALASIN'S PEOPLE FROM KAOWONG KALASIN STICKY RICE

สุตารัตน์ มาศวรรณนา

Sudaratana Maswanna

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาสารคาม ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat MahaSarakhm University, MahaSarakhm, Thailand

Corresponding author E-mail: hying430916@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ในมิติของข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับข้าวเหนียวเขาวง และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จำนวน 5 คน การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหาใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์กับอัตลักษณ์ด้านการนิยามตัวตนของชาวกาฬสินธุ์ผ่านการตั้งชื่อพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่มีการระบุตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งผลิตข้าวทำให้อำเภอเขาวงและจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นที่รู้จักมากขึ้น 2) ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์กับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไทผ่านผ้าไหมแพรวาที่แสดงอัตลักษณ์ด้านการทำนาผ่านลายนาควซึ่งเป็นความเชื่อของชาวอีสานและกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท และ 3) อัตลักษณ์ด้านการทำนาปลูกข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ หมายถึง ข้าวพันธุ์กอเดียว ข้าวพันธุ์พื้นเมืองและข้าวพันธุ์ กข 6 เป็นข้าวเหนียวที่ไวต่อช่วงแสง ปลูกได้เฉพาะฤดูนาปี เป็นข้าวที่สามารถปลูกได้ในอำเภอเขาวง บางส่วนของอำเภอกุฉินารายณ์ และบางส่วนของอำเภอนาคูเท่านั้น มีการเก็บเกี่ยวในระยะพลับพลึง จึงเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญที่ทำให้ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์หอม และมีคุณภาพ ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สามารถสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเขาวงได้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์, อัตลักษณ์ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์, กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท, ผ้าไหมแพรวา

Abstract

The main purpose of this study is to examine the identity of the people of Kalasin through Kaowong Kalasin Sticky Rice. The population under investigation resides in the Kudsinkoommai district of Kaowong Kaowong, Kalasin province. The data were gathered from five experts in Kaowong Kalasin Sticky Rice who belong to the Phu-tai ethnic group. Data collection involved in-depth interviews and focus groups. Statistical analysis for quality assessment was conducted based on the concept of identity. The findings reveal the following: 1) Kaowong Kalasin Sticky Rice defines the ethnic identity of Kalasin people through locally primed rice. 2) Kaowong Kalasin Sticky Rice, in conjunction with Prawa silk, elucidates ethnic identity, showcasing the agricultural identity rooted in the belief systems of Isan people through the depiction of the naga. 3) The

* Received 1 February 2024; Revised 21 February 2024; Accepted 26 February 2024

identity of agriculture encapsulates Kaowong Kalasin Sticky Rice as the locally primed Gor diew rice and the photoperiod-sensitive variety, RD6, which can be cultivated in Kaowong district, parts of Kuchinarai district, and parts of Nakhu district, and should be harvested at the seed physiological maturity stage. The distinct aroma and quality of Kaowong Kalasin Sticky Rice, coupled with its Geographical Indication registration, underscore its significance as a source of income for the local community and as a representation of Kalasin's people.

Keywords: Kaowong Kalasin Sticky Rice, Identity of Kalasin's People, Phuthai Ethnic, Praewa Silk

บทนำ

ชาวผู้ไทเรณูนครและชาวผู้ไทเขาวงกาฬสินธุ์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากเมืองเว เพราะปัญหาสงคราม ในตอนแรกกลุ่มนี้ได้ไปอาศัยอยู่บริเวณหนองหาน จังหวัดสกลนคร แต่เพราะผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงจะกลับไปอยู่เมืองเวตามเดิม แต่ได้มาพบกับ ภิคุหา ซึ่งแนะนำให้ชาวผู้ไทไปอาศัยอยู่บริเวณดงห้วยสายบ่อแก ซึ่งก็คือ บริเวณอำเภอเรณูนครปัจจุบัน สุเทพ ไชยพันธ์ กล่าวว่า กลุ่มผู้ไทบ้านเหล่าจากเมืองวังที่อพยพมาพร้อม ๆ กับผู้ไทกุดสิมนารายณ์มีทั้งกลุ่มผู้ไทวัง ผู้ไทกะแตบ มาระยะแรกตั้งถิ่นฐานอยู่บนหลังเขาภูพาน ตั้งบ้านกระจายกันอยู่เป็นคุ้ม บ้านต่าง ๆ ตั้งอยู่ที่ “ซำผักแพว แปรปองฟ้า ภูอานม้า นาเตโช ชั่วไม้แก่น บ้านแก่งกาเสน” ส่วนหมู่ผู้ไทหอแยกไปอยู่ที่ “ภูเฒ่าเก่า เหล่าแม่นาง ยางสามต้น อันสามขุย ชั่วดำและถ้ำมืด” ก่อนอพยพลงมาสร้างบ้านเมืองตรงที่ราบลุ่มเชิงเขาภูพาน เป็น “เมืองกุดสิมนารายณ์” ในเวลาต่อมา ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเขาวง อำเภอภูพาน อำเภอเรณูนคร และอำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน (สุเทพ ไชยพันธ์, 2558) กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเหล่านี้มีลักษณะความเป็นอยู่แบบครอบครัวใหญ่ในบ้านเดียวกัน เป็นกลุ่มคนทำงานที่มีความขยันขันแข็งทำได้หลายอาชีพ เช่น ทำนา ทำไร่ คั่วว คั่วควาย นำกองเกวียนบรรทุกสินค้าไปขายต่างถิ่นที่เรียกกันว่านายฮ้อย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นกลุ่มที่ปรับตัวและพัฒนาได้เร็ว มีความรู้ความเข้าใจและมีความเข้มแข็งในการปกครอง ความเป็นตัวของตัวเองอย่างชัดเจน ผ่านวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์เป็นจุดเด่นหลายอย่าง เช่น การลงช่วง การแต่งงาน การทำมาหากิน การถือผี และการเลี้ยงผี มีทำนองดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เรียกว่าลายผู้ไท มีการสร้างบ้านแบบผู้ไท คือ มีป่องเอี่ยมเป็นช่องลม มีประตูป่องหน้าต่างยาวจรดพื้น มีห้องภายในเรือนเป็นห้อง ๆ สุรสิทธิ์ สุตรสุวรรณ และการบุญ บัวเฟื่อน กล่าวว่า “มีอัตลักษณ์ด้านวัตถุ คือ เครื่องมือเครื่องใช้ประดิษฐ์ขึ้นมาเอง สืบทอดมาจากรุ่นพ่อแม่ พอถึงฤดูฝนตกก็เอาควายมาไถนา เครื่องมือเครื่องใช้ก็ใช้จอบใช้เสียม เวลาเก็บเกี่ยวก็ใช้เกวียนขนข้าว คนแก่ก็จะทำเครื่องจักสาน ทำเครื่องจักสานไว้ไปดักปลาทำนาก็ใช้ควายในการไถนา ส่วนอุปกรณ์ก็ใช้วัสดุจากไม้ทำขึ้นมาเอง จะมีการทอผ้าแล้วนำมาตัดมาเย็บเอง ไว้ใช้เอง เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มต้องทำเอง” (สุรสิทธิ์ สุตรสุวรรณ และการบุญ บัวเฟื่อน, 2558)

อำเภอเขาวงเป็นแหล่งผลิตข้าวเหนียวที่มีชื่อเสียง คือ “ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์” ซึ่งเป็นข้าวเหนียวที่มีความเฉพาะทางภูมิศาสตร์ พื้นที่อำเภอเขาวง มีลักษณะเป็นภูเขาล้อมรอบ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแคลเซียมและซิลิกอนสูง อากาศเย็นแห้ง มีพื้นที่ครอบคลุมไปถึงอำเภอภูพาน อำเภอเรณูนคร และอำเภอนาาคู เนื้อที่กว่า 100,000 ไร่ โดยข้าวเขาวงที่นิยมกันมากที่สุด คือ ข้าวเหนียว กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่กล่าวมาต่างนิยมปลูกข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ที่มีคุณสมบัติ คือ มีความนุ่มและมีกลิ่นหอมสามารถเก็บข้ามวัน เมื่อนำมาบริโภคก็ไม่ต้องอุ่นซ้ำ นอกจากนี้ ยังมีธาตุซิลิกอนและแคลเซียมสูง ข้าวเหนียวเขาวงยังมีคุณสมบัติพิเศษตั้งแต่ยังไม่ผ่านการหุงหรือนึ่ง เมล็ดข้าวสารจะมีความหอมมาก นอกจากนี้ เมื่อนำไปผสมปนกับข้าวสารประเภทอื่นแม้จะมีปริมาณเพียงเล็กน้อย ก็ยังสามารถทำให้ข้าวสารที่ผสมเข้าด้วยกันหอม นุ่มเหมือนรับประทานข้าวเหนียวเขาวงจริง ๆ ทั้งนี้ ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่

9 มีนาคม 2552 ดังที่กล่าวว่า “นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชาวผู้ไท มีขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูดเป็นของตนเอง ชนกลุ่มนี้มีความละเอียดประณีตพิถีพิถันในงานฝีมือประเภทจักสาน และทางด้านกิจกรรม คือ การปลูกข้าว จึงทำให้ข้าวจากแห่งนี้มีชื่อเสียงดีในด้านคุณภาพ” (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2552) ปัจจุบันการผลิตข้าวเหนียวเขาวงนิยมนรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูง อีกทั้งผู้นำกลุ่มมีความรู้ในการปลูกให้ข้าวมีความนุ่ม หอม และได้ผลผลิตในราคาที่สูงกว่าที่ปลูกในพื้นที่อื่น (มนปพร ภูนาเมือง และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2563)

สังคมและวัฒนธรรมแต่ละกลุ่มชนย่อมมีลักษณะเฉพาะของตน อันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ โดยมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องที่สำคัญ 3 ประการ คือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม และการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ดังนั้น สังคมของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์เองก็ได้พัฒนาการโดยมีปัจจัยทั้ง 3 ประการเข้ามาเกี่ยวข้อง ท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มชนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ แต่ละกลุ่มย่อมมีวิธีการแสดงออกซึ่งตัวตนของตนเอง Dundes, A นักคติชนวิทยา ได้กล่าวว่า “ในสังคมประเพณีผู้คนนิยมตนเองหรือนำเสนอ อัตลักษณ์ของตนเอง กลุ่มชน ท้องถิ่น หรือชาติพันธุ์ผ่านคติชน” (Dundes, A., 1989) สอดคล้องกับ ศิริพร ภักดีผาสุก ที่กล่าวว่า “มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการมีความสำนึกหรืออยู่เสมอว่าตนเองเป็นใครและต้องการพื้นที่สำหรับอัตลักษณ์ดังกล่าวในสถาบันทางสังคมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต” (ศิริพร ภักดีผาสุก, 2561) ข้อมูลของข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ได้บอกเล่าอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีกลุ่มผู้ไทเขาวงเป็นภาพตัวแทน

บทความนี้เป็นการศึกษาข้าวเหนียวเขาวงในมิติของข้าวในฐานะที่เป็นเป็นบ่อเกิดและเป็นเสาหลักของวัฒนธรรมของชาวผู้ไทเขาวง เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและเรื่องของข้าว เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องและผูกพันอยู่ในวิถีของชนผู้ไทเขาวง พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีวัฒนธรรมข้าว ที่เกิดขึ้นเพราะความผูกพันกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง และเห็นว่าธรรมชาติมีคุณค่าต่อมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความเคารพต่อธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะตอบแทนธรรมชาติ ในระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาตินี้ องค์ความรู้ของชาวนาก็ถูกสั่งสมขึ้น เกิดเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ผ่านมิติเชิงข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์กับการสร้างลักษณะของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ เกี่ยวกับ ข้าวเหนียวเขาวง และ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในพื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 5 คน ได้แก่

1. นายประสาธ พิมเพา
2. นายวิเศษ คำไชโย
3. นายสีเมฆ ปาวะรี
4. นายนิระเวช นนทะมาตย์
5. นางศุภาพิชญ์ พันลำ

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็น แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยยึดความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีขั้นตอน และกระบวนการ ในการสร้างเครื่องมือ ตามลำดับ ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง เอกสารตำรา เกี่ยวกับ ข้าวเหนียวเขาวง อัตลักษณ์ ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นศึกษาอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ในมิติของข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)

3. เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่มีโครงสร้างของคำถามแบบกว้าง ๆ ซึ่งเริ่มแต่การสร้างความรู้ความคุ้นเคยด้วยการพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไปแล้วสอดแทรกคำถามและประเด็นสำคัญตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลและแหล่งข้อมูลเป็นการศึกษารวบรวมจากเอกสารทางวิชาการแนวความคิดของนักการศึกษาโดยสังเคราะห์จากหลักการและทฤษฎีตลอดจนกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นทั้งผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้จัดกระทำข้อมูลและเสนอผลการศึกษาเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) การวิเคราะห์ข้อมูลอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเป็นการเลือกข้อมูลที่น่าสนใจมาศึกษาแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความเชื่อ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวผู้ไท นิระเวช นนทะมาตย์ ได้กล่าวว่า เครื่องมือเครื่องใช้จะประดิษฐ์ขึ้นมาเอง พอฤดูฝนก็เอาควายมาไถนา คนแก่จะทำเครื่องจักสาน ไปดักปลาจากในนา อุปกรณ์ก็ใช้วัสดุไม่ทำขึ้นมาเอง ชาวผู้ไทจะปลูกผ้ายเอง ทอผ้าตัดเย็บเอง คนผู้ไทใช้เวลาแต่งงานก็ใส่ผ้าไหมแพรวา การใส่ข้าวในกระติบไปวัด เครื่องใช้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจะเป็นเครื่องทอผ้า เครื่องจับปลา จอบ เสียม ปัจจุบันมีเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาก็เอามาประยุกต์ใช้ให้ดีขึ้น มีการสานกระติบข้าวให้มีลวดลายสวยงาม จอบเสียมก็เปลี่ยนจากด้ามไม้มาเป็นเหล็ก เครื่องจักร รถไถนา ก็นำมาใช้แทนที่ควาย (นิระเวช นนทะมาตย์, 2564)

ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ มีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

1. ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์กับอัตลักษณ์ด้านการนิยามตัวตน

ชาวกาฬสินธุ์ ปลูกข้าวหลากหลายชนิดพันธุ์แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ส่วนใหญ่ปลูกข้าวเหนียวเพื่อการบริโภคที่เหลือจึงขาย พื้นที่ตอนบนของจังหวัดตามบริเวณเทือกเขาภูพาน สภาพพื้นที่เป็นที่ดอนและที่ราบบริเวณหุบเขา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไท ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ ในเรื่องวิถีชีวิต วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสังคมกสิกรรมที่มีความประณีตบรรจงในการผลิตสินค้าเกษตร โดยเฉพาะข้าวเหนียวเขาวง เริ่มเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในตลาดข้าวสารจังหวัดกาฬสินธุ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 เมื่อกลุ่มผู้ประกอบการโรงสีข้าวขนาดเล็ก ในเขตตำบลหุบกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ออกตระเวนหาซื้อข้าวเปลือกตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด มาสีเป็นข้าวสารส่งขายตามตลาดในจังหวัดกาฬสินธุ์และต่างจังหวัด ปรากฏว่าข้าวเหนียวจากอำเภอเขาวงเป็นข้าวคุณภาพดี ได้ต้นข้าวมาก หุงสุกแล้วอ่อนนุ่ม มีความหอม จึงเป็นที่นิยมของตลาด ผู้บริโภคกล่าวขานถึง และสอบถามแหล่งที่มาจึงเป็นที่มาของข้าวเหนียวเขาวง เป็นวิธีการนิยามตนเองผ่านการตั้งชื่อพันธุ์ข้าว ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่สำคัญ และได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) คือ ชื่อหรือสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่บอกแหล่งผลิตของสินค้า โดยสามารถสื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้านั้นมีคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากสินค้าที่

ผลิตในแหล่งผลิตอื่น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีองค์ประกอบหรือปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ธรรมชาติกับมนุษย์ในท้องถิ่นนั้น โดยธรรมชาตินั้นสร้างสิ่งแวดล้อมหรือวัตถุดิบให้แก่การผลิตสินค้า ส่วนมนุษย์นั้นใช้ทักษะความชำนาญและภูมิปัญญาในการผลิตสินค้านั้น ทั้งสองปัจจัยจึงก่อให้เกิดสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษเฉพาะ ด้วยเหตุนี้สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นสิทธิชุมชน หรือสิทธิของกลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นที่ผลิตสินค้า และเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือทางการตลาด คือ แปรนัยของชุมชน โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้รับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 ทั้งนี้ สินค้าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ด้วย โดยข้าวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทย ปัจจุบันมี 8 ชนิด คือ ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ข้าวหอมสุรินทร์ ข้าวกำลังนา ข้าวเจ้าเขยเสาไห้ ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ข้าวเหลืองปะทิวชุมพร ข้าวฮางหอมทองสกลทวาปีและข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ซึ่งข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ได้รับการขึ้นทะเบียนเลขที่ สข 52100026 เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2552 ดังที่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา ที่นิยามข้าวเหนียวเขาวงไว้ว่า “ข้าวเหนียวเขาวง หมายถึง ข้าวพันธุ์กอเดี่ยว ข้าวพันธุ์พื้นเมืองและข้าวพันธุ์ กข 6 เป็นข้าวเหนียวที่ไวต่อช่วงแสง ปลูกได้เฉพาะฤดูนาปี ในเขตพื้นที่อำเภอเขาวง อำเภอภูพานารายณ์ (เฉพาะตำบลนาโกและตำบลหนองห้าง) และกิ่งอำเภอนาคู (เฉพาะตำบลนาคูและตำบลบ่อแก้ว) จังหวัดกาฬสินธุ์”

ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ จึงเป็นสินค้าทางภูมิศาสตร์อีกอย่างหนึ่งที่ชาวกาฬสินธุ์ภาคภูมิใจ ในชื่อพันธุ์ข้าวที่ขึ้นทะเบียนทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วยคำบอกชื่ออำเภอ และชื่อจังหวัด ซึ่งแตกต่างจากข้าวบางชนิด เช่น ข้าวกำลังนา หรือ ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ แม้ว่าข้าวทั้งสองชนิดจะบอกถิ่นกำเนิด แต่ไม่ได้ระบุพื้นที่จังหวัดลงไปอย่างชัดเจน ดังนั้น การระบุชื่อจังหวัด จึงเป็นการแสดงความหมายในสร้างตัวตนที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นการบอกความเป็นตัวตนผ่านความเป็นท้องถิ่นนิยม (Localization) ได้ชัดเจน ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ไม่ได้เป็นเพียงอัตลักษณ์ที่ใช้เพื่อการดำรงชีพเท่านั้น แต่ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ยังเป็นสินค้าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แสดงให้เห็นความสำคัญว่าไม่มีใครที่จะสามารถปลูกข้าวเหนียวได้ดีได้เท่าชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังคำกล่าวของกรมทรัพย์สินทางปัญญาว่า นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชาวผู้ไท มีขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูดเป็นของตนเอง ชนกลุ่มนี้มีความละเอียดประณีตพิถีพิถันในงานฝีมือประเภทจักสาน และทางด้านศิลปกรรม คือ การปลูกข้าว จึงทำให้ข้าวจากแห่งนี้มีชื่อเสียงในด้านคุณภาพ

2. ข้าวเหนียวเขาวงกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านผ้าแพรวา

ชาวผู้ไทซึ่งมีลักษณะความเป็นอยู่แบบครอบครัวใหญ่ในบ้านเดียวกัน เป็นกลุ่มคนทำงานที่มีความขยันขันแข็งทำได้หลายอาชีพ เช่น ทำนา ทำไร่ คำวัว คำควาย นำกองเกวียนบรรทุกสินค้าไปขายต่างถิ่นที่เรียกกันว่า นายฮ้อย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นกลุ่มที่ปรับตัวและพัฒนาได้เร็ว มีความรู้ความเข้าใจและมีความเข้มแข็งในการปกครอง มีความเป็นตัวของตัวเองอย่างชัดเจน ผ่านวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์เป็นจุดเด่นหลายอย่าง เช่น การลงช่วง การแต่งงาน การทำมาหากิน การถือผี และการเลี้ยงผี มีทำนองดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เรียกว่า ลายผู้ไท มีการสร้างบ้านแบบผู้ไท คือ มีป้อมเอี่ยมเป็นช่องลม มีประตูป้องกันต่างยาวจรดพื้น มีห้องภายในเรือนเป็นห้อง ๆ ด้านการแต่งกาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทนิยมนุ่งผ้าซิ่นหมีตีนตอเป็นผืนเดียวกันกับผ้าผืนกว้างประมาณ 4-5 นิ้ว ย้อมครามเกือบดำเรียกว่าผ้าดำหรือซิ่นดำสวมเสื้อแขนกระบอก ติดกระดุมเงินหรือเหรียญสตางค์หรือกระดุมขาว ห่มด้วยผ้าซิดพื้นเมือง ผมห่มชายและมัดชายผ้าสีข้างด้านขวานิยมสวมสร้อยคอสร้อยข้อมือข้อเท้าด้วยโลหะเงิน เก้าอี้เป็นมวยสูงตั้งตรง ใช้ผ้าม่านหรือแพรมนทำเป็นผ้าสีเหลี่ยมเล็ก ๆ ม้วนผูกมวยผม นอกจากนั้น ยังมีวัฒนธรรมการทอผ้าห่มผืนเล็กใช้สำหรับห่มแทนเสื้อกันหนาว ใช้คลุมไหล่เรียกผ้าจ่อง และนอกจากนี้ ยังมีผ้าแพรวา ใช้เป็นสไบและ มีผ้าลายใช้เป็นผ้ากันห้องหรือห่มแทนเสื้อกันหนาวได้

ผ้าไหมแพรวา เป็นผ้าที่มีชื่อเสียงมาก โดยปรากฏในคำขวัญประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ว่า “เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไท ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี” ผ้าไหมแพรวาเป็นภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์มีลักษณะเฉพาะตัว คือ เป็นผ้าที่ทอจาก

ใยไหม ประดิษฐ์ลายด้วยการขีดหรือการจก ใช้เส้นไหม ใช้เส้นไหมตีเกลียวเป็นทั้งเส้นยืนและเส้นพุ่ง รวมทั้งเส้นไหมเพิ่มพิเศษทำให้เกิดลวดลายมีหลายสีและเชื่อมโยงความเป็นมงคลในแต่ละสีที่แฝงไว้ ผ้าไหมแพรวากาฬสินธุ์มีชื่อเสียงโด่งดัง และยังได้รับคัดเลือกให้เป็นสินค้าโอท็อปของจังหวัด และที่สำคัญ ผ้าไหมแพรวากาฬสินธุ์ได้รับเลขทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สช 50100021 โดยเป็นสินค้าชนิดแรกของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “ผ้าไหมแพรวา นับได้ว่าเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนานในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์จากแม่สู่ลูก รุ่นแล้วรุ่นเล่าในหมู่ชาวผู้ไทย ซึ่งสาวชาวผู้ไทยจะถูกฝึกให้ทอผ้าไหมแพรวาตั้งแต่อายุ 9-15 ปี จุดเด่นของผ้าไหมแพรวา คือ การใช้นิ้วก้อยสะกิดเนินเส้นไหมให้เกิดลวดลายสวยงาม เป็นเทคนิคสร้างลวดลายบนผืนผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้ไทย” ผ้าแพรวาได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากโครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมพสกนิกรชาวอำเภอกม่าง เมื่อปี พ.ศ. 2520 ได้ทอดพระเนตรเห็นชาวผู้ไทบ้านโพน แต่งตัวโดยใช้ผ้าแพรวาห่มตามแบบสไบเฉียง หรือเรียกว่า ผ้าเปี่ยง ได้ทรงสนพระทัยมากจึงโปรดให้มีการสนับสนุน และได้มีพระราชดำริให้ขยายหน้าผ้าให้กว้างขึ้น เพื่อที่จะได้นำไปใช้เป็นผ้าผืนสำหรับตัดเสื้อผ้าได้ อีกทั้งพัฒนาลวดลายให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาด การพัฒนาการทอผ้าแพรวาเกิดขึ้น เพราะพระบารมีของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงที่ได้ทรงทอดพระเนตรเห็นความงาม และคุณค่าของผ้าแพรวาผู้ไท

แม้ว่าผ้าแพรวาจะเป็นอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ซึ่งงานทอผ้าเป็นงานสำคัญของผู้หญิงชาวผู้ไทที่ยังคงมีการสืบทอดกันมา โดยอาชีพหลักยังคงเป็นการทำนาและเมื่อมีเวลารว่างหลังการทำนาหรือหลังฤดูเก็บเกี่ยวจึงทอผ้ามีทั้งขอไว้ใช้เองและทอเป็นอาชีพ ประเภทของผ้าที่ทอเป็นผ้าฝ้ายและไหมมัดหมี่แต่ปัจจุบันมีรูปแบบที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปโดยเน้นเพื่อการค้าและการจำหน่ายมากยิ่งขึ้น

นอกจากข้าวเหนียวเขาวงแล้ว การทอผ้าก็เป็นหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวผู้ไทเขาวง ขั้นตอนของการทอจะเป็นการสืบทอดในครอบครัว จากแม่สู่ลูก ลวดลายผ้าแพรวานับเป็นผ้ามรดกของครอบครัว โดยในแต่ละครัวเรือน จะมี ผ้าแซว ซึ่งเป็นผ้าไหมส่วนใหญ่ทอพื้นสีขาว ขนาดประมาณ 25x30 เซนติเมตร มีลวดลาย ต่าง ๆ เป็นต้นแบบลายดั้งเดิมแต่โบราณที่ทอไว้บนผืนผ้าเป็นแม่แบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ บนผ้าแซวผืนหนึ่ง ๆ มีอาจลวดลายมากถึงประมาณกว่าร้อยลาย การทอผ้าจะดูลวดลายจากต้นแบบในผ้าแซวโดยจะจัดวางลายใดตรงส่วนไหน หรือให้สีใดขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ทอ เกิดเป็นเอกลักษณ์ของผ้าแพรวาจากการวางองค์ประกอบของลวดลายต้นแบบและการให้สีสันทนของผู้ทอ (ศุภาพิชญ์ พันลำ, 2564)

ลวดลายที่ปรากฏบนผ้าทอแพรวาที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของผ้าประเภทนี้ จะประกอบด้วยตัวลายทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้

1. ลายหลัก คือ ลายที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งปรากฏอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของลายผ้าในแนวนอน ลายหลักแต่ละลายมีความกว้างของลายสม่ำเสมอ คือ กว้างประมาณแถวละ 8-12 เซนติเมตร ใน แพรวาผืนหนึ่ง ๆ จะมีลายหลักประมาณ 13 แถว ลายหลักต่าง ๆ เช่น ลายนาค สีแชน ลายพันธุ์มहा ลายดอกสา ฯลฯ ส่วนประกอบสำคัญของลายหลัก คือ ลายนอก ลายใน และ ลายเครือ

ลายนอก คือ ส่วนที่มีลักษณะเป็นตารางสามเหลี่ยม ประกอบสองข้างของลายใน มีลวดลายครึ่งหนึ่งของลายในตลอดความกว้างของผืนผ้า

ลายใน คือ ส่วนที่อยู่ตรงกลางของแถวหลัก มีลวดลายเต็มรูปอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม ขนมเปียกปูนตลอดความกว้างของผืนผ้าเช่นกัน

ลายเครือ คือ ส่วนที่อยู่ในกรอบแถวบนของกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนในแต่ละแนว มีกึ่งกลางของลายหลักเป็นส่วนยอดของลายเครือ

2. ลายคั่น หรือลายแถบ คือ ลายที่มีขนาดเล็กอยู่แนวขวางผืนผ้า ความกว้างของลายประมาณ 4-6 เซนติเมตร ทำหน้าที่เป็นตัวแบ่งลายใหญ่ออกเป็นช่วงสลับกันไป เช่น ลายตาไก่ ลายงูลอย ลายขาเข ฯลฯ

3. ลายช่อปลายเชิง หรือลายเชิงผ้า คือ ลายที่ปรากฏอยู่ตรงช่วงปลายของผ้าทั้งสองข้าง ทอดติดกับลายคั่น ทำหน้าที่เป็นตัวเริ่มและตัวจบของลายผ้า มีความกว้างประมาณ 4-10 เซนติเมตร เช่น ลายช่อชั้นหมาก ลายดอกบัวน้อย ลายใบปุนน้อย ฯลฯ

ภาพที่ 1 ผ้าไหมแพรวา

ลายผ้าทอ ของผู้ไท อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ลายผ้าทอส่วนใหญ่ของชาวผู้ไทมีที่มาและมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ดอกไม้ พืช ภูเขา และสัตว์ที่เคารพนับถือในพื้นที่ ได้แก่ พญานาค เป็นต้น และลวดลายจะใช้รูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม หากพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดี เช่น ไหลายเขียนสีที่บ้านเชียง ก็พบว่า เป็นลายรูปที่ขุดพบอยู่ ร่องรอยกับดินและน้ำ ซึ่งดินและน้ำเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดพืชพันธุ์ ทั้งข้าว ปลา อาหาร และสิ่งอื่น ๆ ดังจะเห็นได้ว่ารูปร่างของนาค นั้นคือ รูปงูที่มีหาง และนาคยังผูกติดกับบั้งไฟที่ผู้คนบนผืนดินจุดขึ้นไปถวายแด่นาค เมื่อบั้งไฟขึ้นไปบนฟ้าในวันที่ปล่อยออกมาก็จะเป็นเหมือนงูหรือนาค และจะบันดาลน้ำฝนลงมาให้ทำนายนั่นเอง นาคเป็นความเชื่อนอกเหนือธรรมชาติที่เชื่อว่าสามารถบันดาลให้เกิดธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ภูเขา ตลอดจนแหล่งที่อยู่อาศัย

ผ้าทอของชาวผู้ไทเขาวง มีลายที่เกี่ยวกับนาคอยู่หลาย ตัวอย่างเช่น ลายนาคสองแขน ลายนาคกันขี้ติ่ง ลายนาคไต่ คือ ลวดลายผ้าทอของชาวผู้ไทเขาวง กาฬสินธุ์ จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ที่สำคัญ และชัดเจนของชาวผู้ไทผ่านลายนาค สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญในพิธีกรรมของการทำนา เพราะการปลูกข้าวจะต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก โดยเฉพาะการทำนาดำซึ่งเป็นระบบการผลิตที่มีเทคนิคสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคในการควบคุมน้ำ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของน้ำว่าเป็นน้ำฝนหรือเป็นระบบชลประทาน นอกจากนั้นระบบการผลิตแบบนาดำยังต้องอาศัยความเข้าใจธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง เมื่อวิถีการผลิตขึ้นอยู่กับน้ำ นั่นเท่ากับว่าน้ำเป็นสิ่งสำคัญมาก ความเชื่อ และประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีขอฝนจึงสอดคล้องกับน้ำ ดังนั้น ลายนาคในผ้าทอของชาวผู้ไทเขาวง จึงเป็นภาพตัวแทนที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์อันสืบเนื่องมาจากข้าวเหนียวเขาวง เช่นกัน

3. อัตลักษณ์ด้านการทำนาปลูกข้าวเหนียวเขาวง

ข้าวเป็นพืชที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและพัฒนาการทางสังคมของคนไทยมานานนับพันปี คนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก จึงมีความผูกพันกับข้าว ทั้งในฐานะอาหาร ทรัพยากรอันมีค่าและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่ส่งผลต่อการกำหนดพฤติกรรม วิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะทางสังคมและลักษณะทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมจากอดีตส่งต่อสืบสานมาจนถึงปัจจุบัน อัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท คือ การทำนา

ประสาธ พิมเพา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ชาวผู้ไทเขาวงมีวิถีปฏิบัติดั้งเดิมครั้งเมื่อบรรพบุรุษชาวผู้ไทได้ทำกันมา เพราะการทำนาข้าว เป็นมรดกตกทอด เมื่อถูกสอนให้ทำอย่างไกร์ทำอย่างนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งพื้นฐานคนผู้ไทมักจะใส่ใจในส่วนนี้มากเป็นพิเศษ หลังการเก็บเกี่ยวจะต้องมีการบ่มข้าวในลานอย่างน้อย 2 สัปดาห์ ซึ่งการบ่มข้าวหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ป้อมข้าว” เกือบจะหายไปจากวิถีการทำนาไป เพราะปัจจุบันจะอาศัยรถเกี่ยวและสีออกมาเป็นข้าวเปลือกเลย โดยข้อดีของการบ่มข้าวหรือป้อมข้าวนี้จะช่วยเพิ่มความหอม ความนุ่มของข้าวได้มากขึ้น” (ประสาธ พิมเพา, 2564)

ข้าวเหนียวเขาวง มีลักษณะเป็นข้าวพันธุ์กอเดียวและพันธุ์ กข 6 โดยมีลักษณะทางกายภาพ คือ ข้าวเปลือกมีเปลือกสีน้ำตาล ส่วนข้าวสารมีสีขาวนวล นอกจากนี้ ข้าวที่เก็บเกี่ยวในระยะพลับพลึง รวงข้าวเริ่มเหลืองทอง ไม่เหลืองแก่จัด เมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วก็จะเก็บรักษาให้พ้นจากความชื้น และอากาศที่จะทำให้ข้าวแห้งเกินไป “โดยปกติแล้วถ้าเกี่ยวข้าวเสร็จภายใน 2 วัน ข้าวทั้งหมดก็จะเข้าสู่กระบวนการการตีข้าว ซึ่งใช้แรงงานคนทั้งหมด ดังนั้น ข้าวเปลือกที่ได้ทั้งหมดจะถูกไปเก็บรักษาไว้ในยุ้งข้าว เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป หากนำมาบ่มเมล็ดข้าวจะสามารถดูดเอาความหอมจากต้นข้าว เป็นผลทำให้ข้าวเขาวงทั้งข้าวเหนียวและข้าวหอมมะลิมีความหอม นุ่มมากกว่าข้าว อื่น ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของข้าวเหนียวเขาวง” (สีเมฆ ปาวะรี, 2564)

อัตลักษณ์ด้านการทำนาปลูกข้าวเหนียวเขาวง มีนิทานเรื่องหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท คือ เรื่อง น้ำยาวิเศษที่ได้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ด้านการทำนาของชาวผู้ไท ดังนี้

ท้าวกำพริ้าที่ต้องขอลานเลี้ยงชีวิต อยู่มาวันหนึ่งคิดจะปลูกข้าวกินเอง แต่ไม่มีเครื่องมือ จึงแบกหน้าไม้เข้าป่า และยิงได้นกหนึ่งตัว ที่เหนียงของนกตัวนั้นมีข้าวอยู่หนึ่งเมล็ด ท้าวกำพริ้านำข้าวเมล็ดนั้นมาปลูก ได้ผลผลิตมาแต่ยังไม่ยอมกิน เอากลับไปปลูกอีกจนได้ข้าวจำนวนมาก และนำไปเก็บไว้ในโพรงหิน โพรงไม้ วันหนึ่งฝูงนกกระจอกมากินข้าวเปลือกจนหมด ท้าวกำพริ้าจึงต่อว่าพวกนก หัวหน้าฝูงจึงมอบเมล็ดข้าวทองคำให้ และให้นำไปเก็บไว้ในโพรงหิน แล้วจะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ ต่อมาข้าวกลายเป็นน้ำใสสะอาด เมื่อดื่มแล้วมีรูปงามและกำลังวังชามากขึ้น วันหนึ่งนายพรานแบกขวานผ่านมาและมาดื่มน้ำนั้น และชักน้ำล้างคราบเลือดที่ตัวกว้างก็ปรากฏว่ากว้างวิ่งเข้าไปป่าไป จึงสอบถามความจริงจากท้าวกำพริ้า และไปบอกแก่เจ้าพระยา เจ้าพระยาจึงมาขอน้ำวิเศษไปรักษาลูกสาวที่ป่วย เมื่อลูกสาวหายป่วย เจ้าพระยาให้แก้วแหวนเงินทองแก่ท้าวกำพริ้ามากมาย แต่ท้าวกำพริ้าไม่รับ ขอเพียงเครื่องมือในการทำนา เมื่อมีเครื่องมือและแรงงานมาช่วย ท้าวกำพริ้าก็ได้ข้าวมากมาย จึงแจกจ่ายให้แก่คนยากจน และเมื่อท้าวกำพริ้าตาย ชาวผู้ไทก็เชื่อว่าท้าวกำพริ้าได้ไปเกิดเป็นชาวผู้ไท

นิทานเรื่องนี้ได้มีอนุภาคที่สำคัญปรากฏอยู่ คือ อนุภาค “ข้าว” ซึ่งไม่ได้สื่อความหมายเพียงแค่การเป็นธัญพืชสำคัญที่เป็นอาหารใช้หล่อเลี้ยงมวลมนุษยเท่านั้น แต่ข้าวในนิทานเรื่องนี้เป็นรหัสที่ต้องการสื่อแสดงถึงการเป็นผู้เก็บบำรุงรักษาความรู้เรื่องข้าวและการเกษตรของชาวผู้ไท (วิเศษ คำไชโย, 2564) ข้าวเป็นสิ่งที่ใช้ยืนยันอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท เป็นเสมือนตัวตนและจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทผ่านตัวละครท้าวกำพริ้าที่เป็นเสมือนผู้นำเอาเมล็ดข้าวมาสู่มวลมนุษย เป็นการยืนยันศักดิ์ศรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทว่ามีความสามารถและมีความเป็นผู้นำ เพราะท้าวกำพริ้าเป็นผู้นำในการพาคนอื่นปลูกข้าว เมื่อได้ผลผลิตแล้วก็แจกจ่ายคนอื่น ท้าวกำพริ้าจึงเป็นภาพตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ซึ่งเปรียบเสมือนผู้นำด้านองค์ความรู้เรื่องข้าว ดังนั้น นิทานเรื่องน้ำยาวิเศษจึงเป็นการยกย่องความเป็นผู้ไท ผ่านวัฒนธรรมข้าว ซึ่งแสดงให้เห็นทั้งภาวะของการเป็นผู้ให้และผู้รับ การประกอบสร้างภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทผ่านนิทานเรื่องนี้ช่วยยืนยันความมีศักดิ์ศรีของผู้ไทผ่านวัฒนธรรมข้าว

ข้าวเป็นบ่อเกิดและเป็นเสาหลักของวัฒนธรรมไทย เราอาจกล่าวได้ว่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการทำนา และเรื่องของข้าวเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องและผูกพันอยู่ในวิถีของคนไทยมาก พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีวัฒนธรรมข้าว ที่เกิดขึ้น เพราะความผูกพันกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง และเห็นว่าธรรมชาติมี

คุณต่อมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความเคารพต่อธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะตอบแทนธรรมชาติ ในระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาตินี้ องค์ความรู้ของชาวนาก็ถูกส่งสมขึ้น

อภิปรายผล

ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์มีบทบาทสำคัญในการบอกเล่าตนเองเพื่อนิยาม และประกาศความเป็นชาวกาฬสินธุ์ บอกเล่าความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน อีกทั้งยังมีบทบาทในการสร้างแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตของกลุ่มชนด้วย ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์จึงมีบทบาทสำคัญในการ “ประกาศ” และ “บอกเล่า” อัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ผ่านชื่อ “ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์” นอกจากจะเป็นการนิยามตนเองแล้วยังที่ส่งผลให้เกิดประเพณี พิธีกรรม และวิถีปฏิบัติซึ่งเป็นการแสดงออกที่ชัดเจนของผู้คนในพื้นที่ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเขาวง ซึ่งเป็นภาพตัวแทนของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ อภิญา เพื่องฟูสกุล เรียกพลังที่ว่ำนี้นิยามโดยทั่วไปว่าเป็นพลังของท้องถิ่นนิยม (Localization) การบอกตัวตนที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การเรียกชื่อ เพราะชื่อ คือ การสร้างตัวตนและสร้างความหมาย การนิยามตนเองเป็นการแสดงอัตลักษณ์ที่สำคัญ มันคือ การแสดงออกให้คนอื่นรู้ว่าเราเป็นใคร (อภิญา เพื่องฟูสกุล, 2546)

นอกจากนี้ การแสดงอัตลักษณ์ผ่านผ้าไหมแพรวา คือ ความเชื่อเรื่องนาค ซึ่งเป็นสัตว์ในจินตนาการ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับข้าวและการทำนาอย่างใกล้ชิด ในฐานะเป็นผู้พ่นน้ำให้แก่มนุษย์ ในฐานะผู้ทรงแผ่นดิน ในฐานะเป็นผู้ให้น้ำ แต่ละปีนาคจะพ่นน้ำให้ตกในจักรวาล โดยแบ่งสันปันส่วนให้ตกในมหาสมุทร ตกในป่าหิมพานต์ ตกในโลกมนุษย์ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในปีนั้น ๆ ซึ่งรวมถึงจำนวนนาคที่ทำหน้าที่ให้น้ำในแต่ละปีด้วยส่วนมากที่ทำหน้าที่ทรงแผ่นดิน ได้แก่ นาคประจำวัน นาคประจำเดือนนั้น มนุษย์ต้องให้ความเคารพยำเกรงและปฏิบัติให้ถูกต้อง ไม่เช่นนั้น จะเกิดโทษขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศนาค ต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามปกตินาคประจำอยู่ในเมืองบาดาล แต่นาคเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ต้องขึ้นไปให้น้ำและทรงแผ่นดินแต่ละปี อนึ่งทิสนาคนอนถือว่าสำคัญยิ่งด้วย อย่าประกอบพิธีกรรมที่ทำหายนาค เช่น แรกไถนาต้องไม่ไถทวนเกล็ดนาค เป็นต้น ทิสนาคนอนนิยมเคร่งครัด คือ ทิสนาคนาคประจำเดือน ได้แก่ เดือน 4, 5, 6 นาคเอาหัวไปทางปัจจิม ทางไปทางบูรพา ท้องอยู่ทักษิณ หลังอยู่อุดร เมื่อแรกไถนาบ้ายหน้าวัวไปอีสานเดือน 7, 8, 9 นาคเอาหัวไปทางอุดร ทางไปทางทักษิณ ท้องอยู่ปัจจิม หลังอยู่หนบูรพ์ เมื่อแรกไถนาบ้ายหน้าวัวไปอาคเนย์ (เอี่ยม ทองดี, 2537)

ประคอง นิมมานเหมินทร์และคณะ กล่าวว่าคนไทยมีพิธีขอฝนคนไทยทุกกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ มีความเชื่อในเรื่องเพศและความอุดมสมบูรณ์เป็นพื้นฐานด้วยกันความเชื่อดังเดิมเรื่องผีและบทบาทของเพศหญิงในสังคมโบราณยังปรากฏร่องรอยอยู่ในสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในพิธีกรรม (ประคอง นิมมานเหมินทร์ และคณะ, 2560) การมีความเชื่อเกี่ยวกับนาค ซึ่งเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสัมพันธ์กับการทำนา ข้าวเหนียวเขาวงแสดงอัตลักษณ์ผ่านลวดลายผ้าที่เกี่ยวข้องกับนาคเหล่านั้น นอกจากนี้ อัตลักษณ์ด้านการทำนาของข้าวเขาวง ที่จะประณีต มีการเก็บเกี่ยวในระยะพลับพลึง จึงเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญที่ทำให้ข้าวเหนียวเขาวงหอม และมีคุณภาพ

พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนาเป็นปฏิบัติการ (holding) ประการหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เพื่อให้เกิดสภาวะเหมาะสมทางนิเวศวิทยา (Ecological Niches) เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของธรรมชาติดังกล่าวนี้ (รวมทั้งมนุษย์) มีสันติสุข มีแต่ผู้ให้และผู้รับ ไม่มีนาย ไม่มีทาส (เอี่ยม ทองดี, 2537) ดังนั้น ลายนาคในผ้าไหมแพรวา จึงเป็นอัตลักษณ์ด้านความเชื่อที่สำคัญที่สืบเนื่องมาจากการทำนาข้าวเหนียวเขาวง

กรมทรัพยากรสินทางปัญญา ได้กล่าวถึงข้าวเหนียวเขาวงและลักษณะภูมิศาสตร์ ว่าพื้นที่ปลูกข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบทุกทิศทางเป็นวงกลม จึงเป็นที่มาของชื่อตามที่ตั้งว่าเขาวง พื้นที่เป็นแอ่งกระทะ มีเทือกเขาภูพานกั้นระหว่างอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ กับ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร แม่น้ำลำคลองในบริเวณนี้มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาภูพาน ภูมิประเทศแถบนี้เคยเป็นแหล่งอาหารและ

ถิ่นที่อยู่อาศัยของไดโนเสาร์ชนิดกินพืชที่ชื่อ ภูเวียงโกซอรัส สิรินธเน และชนิดกินสัตว์ที่ชื่อ สยามโมไทรันนัส อีสานเอนซิส ตามหลักฐานที่ขุดค้นพบ ดินในบริเวณนี้มีธาตุแคลเซียมและธาตุซิลิกอนสูง ผนวกกับภาวะภูมิอากาศที่เย็น แห้งแล้ง นํ้าน้อย เป็นผลให้ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์เก็บเกี่ยวก่อนข้าวอื่น มีความนุ่มและหอมมาก นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชาวผู้ไท มีขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูดเป็นของตนเอง ชนกลุ่มนี้มีความละเอียดประณีตพิถีพิถันในงานฝีมือประเภทจักสาน และทางด้านกสิกรรม คือ การปลูกข้าว จึงทำให้ข้าวจากแห่งนี้มีชื่อเสียงในด้านคุณภาพ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2556) ในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นความ “แตกต่าง” กับข้าวพันธุ์อื่น ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ก็เป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งที่เกิดจากการบอกว่า “เรา คือ ใคร” ด้วยเช่นเดียวกัน ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์จึงมีบทบาทสำคัญในการแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ ต่าง ๆ เหล่านั้น

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้สรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ว่าข้าวเหนียวเขาวงเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของผู้คนที่มีความอัตลักษณ์ที่เลื่อนไหล ในขณะเดียวกันก็พยายามแสดงถึงอัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน โดยข้าวเหนียวเขาวงเป็นอัตลักษณ์ด้านการนิยามตัวตนผ่านชื่อที่ตั้ง ผ่านการแสดงออกทางความเชื่อ และผ่านการทํานา แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีความภาคภูมิใจในข้าวเหนียวเขาวง ตลอดจนยึดมั่นรักษาวินิธิการทํานาด้วยความประณีต เพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวเขาวงที่มีคุณภาพ เป็นอาหาร และเป็นสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ในมิติของข้าวเขาวง ได้แก่ ข้าวเหนียวเขาวงกับอัตลักษณ์ด้านการนิยามตัวตนผ่านการตั้งชื่อพันธุ์ข้าวเหนียวเขาวง ทำให้เป็นที่รับรู้ของคนทั่วไป ข้าวเหนียวเขาวงกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านผ้าแพรวาผ่านลายนาค ซึ่งเป็นสัตว์ในจินตนาการที่มีความเกี่ยวข้องกับนํ้าและการทํานา และอัตลักษณ์ด้านการทํานาปลูกข้าวเหนียวเขาวง ซึ่งมีความประณีตในการทํานา ตลอดจนภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม จึงทำให้ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์มีคุณภาพมาก ข้อเสนอแนะ คือ ควรนำผลวิจัยไปใช้เพื่อต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเหนียวเขาวง และควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวเหนียวเขาวง ไปเป็นสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2552). ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของข้าวเหนียวเขาวง. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์.
- _____. (2556). สินค้าหนึ่งจังหวัดหนึ่งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์.
- นิระเวช นนทะมาตย์. (20 ธันวาคม 2564). การทํานาข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์. (สุดารัตน์ มาศวรรณา, ผู้สัมภาษณ์)
- ประคอง นิมมานเหมินทร์ และคณะ. (2560). คติชนคนไทยในวัฒนธรรมข้าว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสาธ พิมภา. (20 ธันวาคม 2564). การทํานาข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์. (สุดารัตน์ มาศวรรณา, ผู้สัมภาษณ์)

- มนปพร ภูนาเมือง และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2563). “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าว: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์”. วารสารวิชาการธรรมศาสตร์, 20(3), 37-48.
- วิเศษ คำไชโย. (20 ธันวาคม 2564). การทำนาข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์. (สุดารัตน์ มาศวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- ศิริพร ภักดีผาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภาพิชญ์ พันลำ. (20 ธันวาคม 2564). การทำนาข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์. (สุดารัตน์ มาศวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- สีเมฆ ปาวะรี. (20 ธันวาคม 2564). การทำนาข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์. (สุดารัตน์ มาศวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- สุเทพ ไชยพันธ์. (2558). ผู้ไทลูกแก่น. กรุงเทพมหานคร: ตาตา.
- สุรสิทธิ์ สุตรสุวรรณ และการุณย์ บัวเฟื่อน. (2558). “วิถีชีวิตชาวผู้ไทย ตำบลโพน อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์”. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(2), 79-86.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สภาวิจัยแห่งชาติ.
- เอี่ยม ทองดี. (2537). วัฒนธรรมข้าว: พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
- Dundes, A. (1989). Defining Identity through Folklore. In Folk Matters. Knoxville: The University Tennessee Press.

การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการ
ของเมอร์ด็อก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก
เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร*

A DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION SKILLS TRAINING KITS
USING MURDOCH-INTEGRATED APPROACH FOR SIXTH GRADERS OF PHUPHA-
NASAK SMALL SCHOOL NETWORK IN CHUMPHON PROVINCE

เจนจิรา นาครัตน์*, สิริสวัสดิ์ ทองก้านเหลือง, อัญชลี แสงอาวุธ

Janejira Nakrat*, Sirisawas Thongkanluang, Anchalee Sangarwut

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Master of Education, Suratthani Rajabhat University, Suratthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: nakrat.jane@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ 2) เปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองบัว จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 6 แผน ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ 6 ชุด แบบวัดทักษะการอ่านจับใจความ 20 ข้อ มีค่าความยากง่าย 0.50 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก 0.20 - 0.40 และค่าความเชื่อมั่น 0.71 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าความยากง่าย 0.62 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก 0.20 - 0.40 และค่าความเชื่อมั่น 0.70 และแบบสอบถามความพึงพอใจ 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ด็อก มีค่าประสิทธิภาพ 85.17/88.50 และค่าดัชนีประสิทธิผล 0.62 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 2) นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.00 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 13.10 คะแนน 3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.70 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 14.00 คะแนน และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ด็อก อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ชุดฝึกทักษะ, ทักษะการอ่านจับใจความ, วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ด็อก

Abstract

The purposes of this article were to 1) develop a training kits for reading comprehension skills, 2) to compare students' reading comprehension skills before and after studying with the reading comprehension skills training kits, 3) to compare the academic achievement of students between

before and after studying with, and 4) to study students' satisfaction with learning with reading comprehension training kits. The sample consisted of 10 sixth-grade students at Watnongbua School. The instruments used in the research included 6 lesson plans, 6 reading comprehension skills training kits, a 20-item reading comprehension skills test with difficulty values of 0.50 - 0.80, index of discrimination values of 0.20 - 0.40 and reliability value of 0.71, academic achievement test with difficulty values of 0.62 - 0.80, index of discrimination values of 0.20 - 0.40, a reliability value of 0.70, and a 15-item satisfaction questionnaire with a reliability value of 0.92. Data were analyzed using basic statistics, including percentage, mean, and standard deviation, and t-test. The results revealed that 1) the reading comprehension skills training kits based on Murdoch's integrated approach had an efficiency value of 85.17/88.50 and an effectiveness index value of 0.62, which met the criteria. 2) Students' average post-reading comprehension score was 17.00, higher than the average pre-score (13.10). 3) Students' average post-learning achievement was 17.70, higher than the average pre-learning achievement (14.00), and 4) students' satisfaction with learning with the reading comprehension skills training kits based on Murdoch's integrated approach was found at the highest level.

Keywords: Skills Training Kits, Reading Comprehension Skills, Murdoch Integrated Teaching Methods

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพการสร้างความสำเร็จเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลก และการตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก อันจะนำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ที่ช่วยในการพัฒนานักเรียนให้มีความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น สามารถเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมประเพณี มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และสามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารในการเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวก และกว้างขวางมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ระบุในมาตรา 24 ข้อ 2 ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สถานศึกษาฝึกทักษะการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมุ่งหวังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ สื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลายของประชาคมโลก สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นการพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้กำหนดไว้ว่า “ในด้านคุณภาพนักเรียน เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนจะต้องสามารถปฏิบัติตามคำสั่ง คำขอร้อง และคำแนะนำที่ฟังและอ่านได้ สามารถอ่านออกเสียงประโยค ข้อความ นิทาน และบทกลอนสั้น ๆ ถูกต้องตามหลักการอ่าน สามารถเลือกหรือระบุประโยคและข้อความตรงตามความหมายของสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่อ่าน บอกใจความสำคัญและตอบคำถามจากการฟังและอ่านบทสนทนา นิทานง่าย ๆ และเรื่องเล่าได้” ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการอ่านมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งอีกทักษะหนึ่งในการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

ทักษะการอ่าน เป็นทักษะสำคัญในการเรียนภาษา ซึ่งการอ่านเป็นกระบวนการที่ต้องฝึกฝนอย่างมีระบบ เพราะการอ่านเป็นทักษะที่สามารถฝึกได้ การฝึกมากทำให้มีความสามารถในการอ่านเพิ่มมากขึ้นตามระดับของการอ่าน ถ้าแค่เพียงให้อ่านออกหรืออ่านได้ทั่วไปนั้นถือว่าเป็นการอ่านตามตัวอักษรและตัวสะกดเท่านั้น แต่อาจออกเสียงไม่ถูกต้อง หรือผู้อ่านอาจจะไม่เข้าใจข้อความที่อ่าน และถึงแม้เข้าใจก็อาจจะเข้าใจไม่ดีพอ ทำให้เข้าใจผิด อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวผู้อ่านเองได้ ส่วนการอ่านเป็น คือ การอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการอ่านได้ถูกต้อง อ่านได้คล่อง รวดเร็ว สามารถจับใจความและเข้าใจในเรื่องที่อ่าน ตอบคำถามและตีความจากเรื่องที่อ่านได้ ทั้งยังอาศัยกระบวนการแปลความหมายประกอบกับกระบวนการสร้างเครือข่ายความหมายที่ใช้ความรู้ของผู้อ่านในการเข้าใจสารอ่าน การอ่านสัมพันธ์กับความคิดกับและความพร้อมของผู้อ่าน (แสงระวี ดอนแก้วบัว, 2558)

จากสภาพปัญหาที่พบเกี่ยวกับการอ่านจับใจความ โดยวิเคราะห์จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ในปีการศึกษา 2562 ที่ผ่านมา พบว่า ผลการทดสอบวิชาภาษาอังกฤษของแต่ละโรงเรียนยังต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของระดับประเทศอยู่ทั้งสิ้น โดยมีผลการทดสอบ ดังนี้ 1) โรงเรียนบ้านห้วยทับทอง ผลการทดสอบระดับโรงเรียน ร้อยละ 32.50 ระดับประเทศ ร้อยละ 34.42 ผลต่างของคะแนน (- 1.92) 2) โรงเรียนวัดหนองบัว ผลการทดสอบระดับโรงเรียน ร้อยละ 28.44 ระดับประเทศ ร้อยละ 34.42 ผลต่างของคะแนน (- 5.98) 3) โรงเรียนวัดนาสัก ผลการทดสอบระดับโรงเรียน ร้อยละ 28.44 ระดับประเทศ ร้อยละ 34.42 ผลต่างของคะแนน (- 5.98) 4) โรงเรียนบ้านแก่งกะทิง ผลการทดสอบระดับโรงเรียน ร้อยละ 26.67 ระดับประเทศ ร้อยละ 4.42 ผลต่างของคะแนน (- 7.75) 5) โรงเรียนบ้านยางงาม ผลการทดสอบระดับโรงเรียน ร้อยละ 26.67ระดับประเทศ ร้อยละ 34.42 ผลต่างของคะแนน (- 7.75) และ 6) โรงเรียนบ้านห้วยใหญ่ ผลการทดสอบระดับโรงเรียน ร้อยละ 5.00 ระดับประเทศ ร้อยละ 34.42 ผลต่างของคะแนน (- 29.42) (ฝ่ายกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2, 2562) และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่า วิธีการสอนที่ช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนได้ดี คือ วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (Murdoch, G. S., 1986) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยแก้ไขปัญหาด้านการอ่านจับใจความของนักเรียน ซึ่งมีขั้นตอนในการสอน 7 ขั้นตอนด้วยกัน คือ ขั้นถามคำถามนำก่อนการอ่าน ขั้นหาความหมายของคำศัพท์ ขั้นอ่านเนื้อเรื่อง ขั้นทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง ขั้นถ่ายโอนข้อมูล ขั้นทำแบบฝึกหัดต่อขึ้นส่วนประโยคและเรียงโครงสร้างอนุเฉท และขั้นประเมินผลและแก้ไข ซึ่งประภัสรา โคตะขุน ที่กล่าวว่า วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนได้ดีอีกวิธีหนึ่ง เพราะนอกจากนักเรียนจะสามารถพัฒนา ด้านการอ่านจับใจความซึ่งเป็นทักษะการอ่านแล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะการฟัง พูด และเขียนควบคู่กันไปอีกด้วย เพียงแต่นั่นที่ทักษะการอ่านเป็นหลัก (ประภัสรา โคตะขุน, 2561) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตยา ผลเรือง ได้ศึกษาถึงการใช้แนวคิดบูรณาการของเมอร์ดีอคเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดบูรณาการของเมอร์ดีอค เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนมีค่าเท่ากับ 86.03/85.65 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนโดยใช้แนวคิดบูรณาการของเมอร์ดีอค หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดบูรณาการของเมอร์ดีอค เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (รัตยา ผลเรือง, 2562)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของ เมอร์ดีอค ที่ส่งผลต่อทักษะการอ่านจับใจความและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้อ่านจับใจความของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และมีประสิทธิผล (E.I.) ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร และเปรียบเทียบผลคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร และเปรียบเทียบผลคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) เพื่อพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้กลุ่มทดลองกลุ่มเดียวที่มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (The One-Group, Pretest-Posttest Design) โดยมีรูปแบบ ดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2559)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ของกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ทั้งหมด 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านห้วยทับทอง โรงเรียนวัดหนองบัว โรงเรียนวัดนาสัก โรงเรียนบ้านแก่งกะทัง โรงเรียนบ้านยางงาม และโรงเรียนบ้านห้วยใหญ่ จำนวน 51 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองบัว กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับทักษะการอ่านจับใจความ

1.2 ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค

1.3 ศึกษาและวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาที่ใช้สำหรับพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ ในรายวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.4 กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวกับการอ่านจับใจความ รายวิชาภาษาอังกฤษ และบทอ่านที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน ดังนี้ แผนที่ 1 The Milkmaid and Her Pail แผนที่ 2 Sufficiency Economy แผนที่ 3 Valentine's Day แผนที่ 4 Songkran Festival แผนที่ 5 Loy Krathong แผนที่ 6 Happy Birthday

1.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 12 ชั่วโมง ซึ่งประกอบไปด้วย องค์ประกอบของหัวเรื่องแผนการจัดการเรียนรู้, มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด, สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด, สาระการเรียนรู้, จุดประสงค์การเรียนรู้ (KPA), สมรรถนะสำคัญ, ชิ้นงาน/ภาระงาน, กระบวนการจัดการเรียนรู้: โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค 7 ขั้นตอน, สื่อและแหล่งเรียนรู้, การวัดและประเมินผล, บันทึกหลังการสอน และความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอคที่สร้างเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

2. ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษารูปแบบ ลักษณะสำคัญ และองค์ประกอบของชุดฝึกทักษะที่เน้นทักษะการอ่านจับใจความ

2.2 วิเคราะห์เนื้อหาในรายวิชาภาษาอังกฤษตามปัญหาคุณภาพของผู้เรียน

2.3 สร้างชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 The Milkmaid and Her Pail

ชุดที่ 2 Sufficiency Economy

ชุดที่ 3 Valentine's Day

ชุดที่ 4 Songkran Festival

ชุดที่ 5 Loy Krathong

ชุดที่ 6 Happy Birthday

2.4 ชุดฝึกทักษะที่สร้างขึ้นประกอบไปด้วยปก, คำนำ, สารบัญ, คำชี้แจง, คำแนะนำสำหรับครู, คำแนะนำสำหรับนักเรียน, ขั้นตอนการสอนอ่านจับใจ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ, สาระและมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ, จุดประสงค์การเรียนรู้, แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนพร้อมเฉลย, แบบฝึกทักษะในแต่ละขั้นตอนตามวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอคพร้อมเฉลย, แบบบันทึกคะแนนต่าง ๆ และบรรณานุกรม

2.5 เสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม จำนวน 6 ท่าน เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

2.6 ทดลองใช้ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ต็อค รายวิชาภาษาอังกฤษ นำไปทดลองหาประสิทธิภาพกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้ 1) ทดลองใช้ครั้งที่ 1 การทดลองใช้รายบุคคล (One-to-One Tryout) (1: 1) 2) ทดลองใช้ครั้งที่ 2 การทดลองใช้กลุ่มย่อย (Small Group Tryout) (1: 10) และ 3) ทดลองใช้ครั้งที่ 3 การทดลองภาคสนาม (Field Tryout) (1: 100)

3. แบบวัดทักษะการอ่านจับใจความและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

3.1 ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมจากชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ รายวิชาภาษาอังกฤษ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

3.2 วิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหาสาระที่จะใช้ในการสร้างแบบวัดทักษะ โดยพิจารณาผลที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา ตารางวิเคราะห์วัตถุประสงค์รายวิชาหรือผังการออกข้อสอบซึ่งจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระ และพฤติกรรมที่ต้องการวัด

3.3 สร้างแบบวัดทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้รูปแบบข้อสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ต้องการใช้จริง 20 ข้อ ให้สอดคล้องกับตารางวิเคราะห์หลักสูตร

3.4 เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 6 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

3.5 หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือค่า IOC โดยข้อสอบที่ใช้ได้จะมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป

3.6 จัดพิมพ์ข้อสอบ จัดฉบับ และออกแบบกระดาษคำตอบ

3.7 ทดลองใช้แบบวัดทักษะการอ่านจับใจความ (Tryout) กับนักเรียนที่มีคุณลักษณะเท่าเทียมกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านแก่งกะทิง จำนวน 6 คน และโรงเรียนบ้านห้วยทับทอง จำนวน 9 คน

3.8 นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ข้อสอบแบบอิงเกณฑ์ เพื่อได้สารสนเทศของข้อสอบทั้งรายข้อ โดยหาค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (B) และแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพมากขึ้น

3.9 คัดเลือกข้อสอบ จำนวน 20 ข้อ โดยพิจารณาจากค่าความยาก (p) ตั้งแต่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (B) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป รวมทั้งค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป

3.10 จัดฉบับแบบวัดทักษะการอ่านจับใจความ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

4. แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

4.1 ศึกษาวิเคราะห์ขอบข่ายประเด็นความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียน องค์กรประกอบ ตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ รวมทั้งรูปแบบของแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียน

4.2 ร่างแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ต็อค รายวิชาภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย ชื่อแบบวัด คำชี้แจง ตารางรายการข้อความเกี่ยวกับองค์ประกอบ ตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ โดยให้นักเรียนพิจารณาข้อความตัวชี้วัดแต่ละ

ข้อ แล้วแสดงความรู้สึกเป็นระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ ตามมาตราวัดแบบลิเคิร์ท คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งมี จำนวน 15 ข้อ

4.3 เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 6 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามเชิงปฏิบัติการ องค์ประกอบ และตัวชี้วัดของความพึงพอใจ รวมทั้ง ความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ

4.4 หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบความพึงพอใจของนักเรียนกับตัวชี้วัด (Index of Consistency) หรือค่า IC โดยประเด็นขององค์ประกอบ และตัวชี้วัดที่ใช้ได้จะมีค่า IC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พบว่า ค่าความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.83 - 1.00

4.5 ทดลองใช้แบบวัดความพึงพอใจ (Tryout) กับนักเรียนที่มีคุณลักษณะเท่าเทียมกับกลุ่ม ตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนบ้านแก่งกะทิง จำนวน 6 คน และโรงเรียนบ้านห้วยทับทอง จำนวน 9 คน พบว่า การทดลองมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92

4.6 จัดพิมพ์แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบวัดทักษะการอ่านจับใจความ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (a b c และ d) แบบละ 20 ข้อ ใช้เวลาในการทดสอบแบบละ 30 นาที รวมทั้งหมด 1 ชั่วโมง กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และทำการบันทึกคะแนนเป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน

2. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 12 ชั่วโมง

3. ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบวัดทักษะการอ่านจับใจความ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (a b c และ d) แบบละ 20 ข้อ ใช้เวลาในการทดสอบแบบละ 30 นาที รวมทั้งหมด 1 ชั่วโมง ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และทำการบันทึกคะแนนเป็นคะแนนทดสอบหลังเรียน

4. นำคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อสรุปผล

5. ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้น้อยน้อยเพียงใด แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค รายวิชาภาษาอังกฤษ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และมีประสิทธิผล (E.I.) ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป ใช้สถิติค่าร้อยละ โดยใช้ประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) และการคำนวณหาค่าประสิทธิผล (E.I.)

2. เปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค และเปรียบเทียบผลคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ใช้สถิติ t-test โดยหาความแตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนและหลังเรียน

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค และเปรียบเทียบผลคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ใช้สถิติ t-test โดยหาความแตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนและหลังเรียน

4. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลทดลองใช้ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค

คนที่	คะแนน ก่อนเรียน (20)	ชุดที่ 1 (10)	ชุดที่ 2 (10)	ชุดที่ 3 (10)	ชุดที่ 4 (10)	ชุดที่ 5 (10)	ชุดที่ 6 (10)	คะแนน รวม (60)	คะแนน หลังเรียน (20)
1	13	9	8	8	9	9	8	51	17
2	12	8	8	8	9	8	8	49	16
3	13	9	8	8	8	8	8	49	17
4	14	8	9	8	8	9	8	50	18
5	13	9	8	8	8	8	9	50	18
6	15	8	8	8	9	8	8	49	18
7	15	9	9	9	10	9	9	55	19
8	15	9	8	8	9	9	9	52	18
9	16	9	10	9	10	9	9	56	19
10	14	8	8	8	8	9	9	50	17
รวม	140	86	84	82	88	86	85	511	177
เฉลี่ย	14.00	8.60	8.40	8.20	8.80	8.60	8.50	51.10	17.70
ร้อยละ	70.00	78.33	81.67	83.33	78.33	80.00	81.67	$E_1 = 85.17$	$E_2 = 88.50$
E.I. = 0.62									

จากตารางที่ 1 ผลทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองบัว จำนวน 10 คน ได้ค่าประสิทธิภาพ (E_1 / E_2) เท่ากับ $85.17/88.50$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน $80/80$ และค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.62 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	10	13.10	1.73	12.40**
หลังเรียน	10	17.00	1.15	

หมายเหตุ ** $p < .01$

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.00 คะแนนสูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 13.10 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	10	14.00	1.25	17.34**
หลังเรียน	10	17.70	0.95	

หมายเหตุ ** $p < .01$

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.70 คะแนนสูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 14.00 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค

ความพึงพอใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษทำให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านภาษาอังกฤษ	4.73	0.47	มากที่สุด
2. ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษทำให้นักเรียนอ่านภาษาอังกฤษได้เข้าใจดียิ่งขึ้น	4.64	0.50	มากที่สุด
3. ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษส่งเสริมความกล้าแสดงออกของนักเรียน	4.82	0.40	มากที่สุด
4. วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค มีขั้นตอนการสอนที่น่าสนใจทุกขั้นตอน	4.64	0.50	มากที่สุด
5. ขั้นตอนคำถามก่อนการอ่าน ช่วยให้เข้าใจบทอ่านได้ดีขึ้น	4.82	0.40	มากที่สุด
6. ขั้นทำความเข้าใจคำศัพท์ ช่วยให้เข้าใจบทอ่านได้ดีขึ้น	4.64	0.50	มากที่สุด
7. ขั้นถ่ายโอนข้อมูล ช่วยให้เข้าใจบทอ่านได้ดีขึ้น	4.55	0.52	มากที่สุด
8. ขั้นทำแบบฝึกหัดต่อชิ้นส่วนประโยค ช่วยให้เข้าใจบทอ่าน ดีขึ้น	4.64	0.50	มากที่สุด
9. ขั้นประเมินผลและการแก้ไข ช่วยให้เข้าใจบทอ่านได้ดีขึ้น	4.64	0.50	มากที่สุด
10. กิจกรรมกลุ่มในขั้นตอนการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น	4.64	0.50	มากที่สุด
11. ขั้นตอนในการทำกิจกรรมในชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษเป็นขั้นตอนและกระบวนการที่เห็นได้ชัดและปฏิบัติตามได้	4.55	0.52	มากที่สุด
12. คำชี้แจงในแต่ละใบงานเข้าใจง่ายและปฏิบัติตามได้	4.55	0.52	มากที่สุด

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค (ต่อ)

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
13. ใบงานในชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ อ่านง่าย และน่าสนใจ	4.91	0.30	มากที่สุด
14. บทอ่านในชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ มีประโยชน์ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันได้	4.73	0.47	มากที่สุด
15. ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษมีสีสันสวยงาม และน่าอ่าน	4.73	0.47	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.68	0.11	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$; S.D. = 0.11)

อภิปรายผล

การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก เครือข่ายภูผา - นาสัก จังหวัดชุมพร อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค พบว่า ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค มีค่าประสิทธิภาพ 85.17/88.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ และค่าดัชนีประสิทธิผล 0.62 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจมากขึ้นมีการนำเสนอเนื้อหาที่น่าอ่านน่าติดตาม สนุกสนาน การใช้คำเหมาะสมกับระดับชั้นทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ยังมีภาพที่เป็นสิ่งกระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้มีความสนใจต่อชุดฝึกทักษะการอ่านซึ่งช่วยให้การจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจมากขึ้น มีคำศัพท์และความหมายต่อเนื่องกันไปเป็นชุด ๆ ทำให้นักเรียนมีความสนุกสนานในการฝึก ตลอดจนสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้นักเรียนมีความสนุกสนานและนักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยยังได้จัดทำชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ตามลำดับขั้นตอนการสร้าง คือ สำรวจเรื่องที่จะสร้างชุดฝึก ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เลือกประเภทบทของชุดฝึกที่เหมาะสมกับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขียนเนื้อหาสาระการฝึก เมื่อกำหนดสาระการเรียนรู้ย่อยได้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ต่อไปเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้า เพื่อนำเนื้อหาสาระการเรียนรู้ เพื่อฝึกทักษะจากหนังสือและแหล่งความรู้ต่าง ๆ มาเรียบเรียงให้มีเนื้อหาสาระการฝึกที่มีความชัดเจนอ่านเข้าใจง่าย กำหนดกิจกรรมการฝึก ให้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย สื่อเข้าใจตรงกัน กำหนดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะความรู้ต่อจากเรื่องที่ศึกษาตรงตามสาระการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดทักษะ และสร้างความเชื่อมโยงในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฐิติมา นนทิจันทร์ ที่ได้ศึกษา การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อจับใจความ วิชาภาษาอังกฤษชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.91/83.75 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80 (ฐิติมา นนทิจันทร์, 2558)

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค พบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.00 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 13.10 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่ง

แสดงให้เห็นว่าชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียน โดยสามารถกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียน ได้เรียนรู้และปฏิบัติจริง ทำให้ทักษะการอ่านจับใจความอยู่ในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยได้ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการเลือกประเภทของชุดฝึกทักษะที่เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน กำหนดขอบข่ายเนื้อหาสาระได้ชัดเจนเข้าใจง่าย การวัดทักษะการอ่านจับใจความจะเป็นสิ่งบ่งชี้ให้ครูรู้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนที่ครูจัดให้หรือไม่ ดังนั้น การวัดทักษะการอ่านจับใจความจึงมีความสำคัญมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แสงระวี ดอนแก้วบัว ที่กล่าวว่า ทักษะการอ่านจับใจความเป็นทักษะรับสาร เช่นเดียวกับการฟัง แต่มีข้อแตกต่างกันหลายประการ ทักษะการอ่านเป็นทักษะมาลาทางตัวอักษร ส่วนทักษะการฟังเป็นทักษะมาลาทางเสียงทั้งยังจำกัดด้วยเวลาและความเร็วในการรับสาร ทักษะการอ่านอาศัยกระบวนการแปลความหมายประกอบกับกระบวนการสร้างเครือข่ายความหมายที่ใช้ความรู้ของผู้อ่านในการเข้าใจสารอ่าน การอ่านสัมพันธ์กับความคิดกับและความพร้อมของผู้อ่าน (แสงระวี ดอนแก้วบัว, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติพล เชื้องาม ที่ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้หลักการบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) กับการสอนแบบปกติ และพบว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความกลุ่มที่สอนด้วยวิธีหลักการบูรณาการของเมอร์ดีอค (MIA) สูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พระกิตติพล เชื้องาม, 2562)

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.70 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 14.00 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ อาจเป็นเนื่องมาจากชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ที่สร้างขึ้น ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการจดจำคำศัพท์ อันเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การเรียนรู้ทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ได้แก่ การนำเสนอการอ่านออกเสียงได้ดังกล้าแสดงออกมีทักษะในการสังเกตมีความสามัคคีและรู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสนุกสนานในการทำกิจกรรม เพราะบรรยากาศ ในการเรียนไม่เคร่งเครียด มีกิจกรรมหลากหลาย น่าสนใจแสดงว่า ชุดฝึกทักษะการอ่านที่สร้างขึ้น ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติมา แผงอ่อน ที่ได้ศึกษา การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ที่เรียนโดยใช้ชุดฝึก ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (รัตติมา แผงอ่อน, 2559) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อริยรดา ฝ่ายเป็น ที่ได้ศึกษา การวิจัยและพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลการใช้พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และพบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (อริยรดา ฝ่ายเป็น, 2560)

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.68; S.D. = 0.11) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ที่สร้างขึ้นเป็นสื่อที่น่าสนใจ การจัดกิจกรรมในชุดฝึกทักษะมีเนื้อหาที่เป็นคำศัพท์ที่ไม่ยาก และมีรูปภาพที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่น่าติดตาม ทำให้นักเรียนสนุกในการศึกษาเนื้อหาในชุดฝึกทักษะ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริญรดา ฝ่ายเป็น ที่ได้ศึกษา การวิจัยและพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด (อริญรดา ฝ่ายเป็น, 2560) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิวันท์ เพชรแสนคำ ที่ได้ศึกษา ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (อภิวันท์ เพชรแสนคำ, 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ มีค่าประสิทธิภาพ 85.17/88.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ และค่าดัชนีประสิทธิผล 0.62 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.00 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 13.10 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.70 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 14.00 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$; S.D. = 0.11) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ เป็นนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพใช้ได้กับนักเรียนทุกคน ซึ่งครูผู้สอนต้องกระตุ้นให้นักเรียนทุกคน มีความพร้อมที่จะเรียน มีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นแต่ ครูผู้สอนควร ฝึกฝนเป็นประจำเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย เมื่อครูผู้สอนสามารถสร้างสิ่งเหล่านี้ได้แล้วย่อมสามารถนำพานักเรียน เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายได้เป็นการสอนที่ฝึกให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้จากการอ่าน ครูต้องฝึกฝนนักเรียนในการฝึกอ่านโดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค เพื่อสร้างความทรงจำให้นักเรียนสามารถจดจำคำศัพท์ได้ จับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้ ครูต้องเสนอแนะให้ข้อคิดแก่นักเรียนอย่างใกล้ชิด ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการนำชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ เพราะชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ จะช่วยให้ครูผู้สอน มีสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับการฝึกทักษะการอ่าน คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ที่มีทั้งเนื้อหาและภาพประกอบ สามารถนำไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะทำการสอนจะนำไปใช้สอนรายบุคคล หรือรายกลุ่มก็ย่อมทำได้จะช่วยสร้างความเข้าใจในบทเรียนให้กับผู้เรียนได้ง่ายยิ่งขึ้น และในวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรนำชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค ไปทดลองใช้ใน เนื้อหาอื่น หรือระดับชั้นอื่น 2) ควรมีการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของ เมอร์ดีอค ในเนื้อหาอื่น ๆ ที่มีความยากและซับซ้อนมากขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น 3) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลการใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียน ในทุกระดับชั้น 4) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ และความพึงพอใจระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค กับนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนด้วยวิธี อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และ5) ควรมีการศึกษาเจตคติของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบบูรณาการของเมอร์ดีอค

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกริก ท่วมกลาง และจินตนา ท่วมกลาง. (2555). การพัฒนาสื่อวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอลโล่การพิมพ์.
- ฐิติมา นนทิจันทร์. (2558). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอนภาษาอังกฤษ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ประภัสรา โคตะขุน. (2561). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ MIA. เรียกใช้เมื่อ 14 สิงหาคม 2563 จาก <https://prapasara.blogspot.com/2018/09/mia.html>
- ฝ่ายกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2. (2562). รายงานสรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2. ชุมพร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2.
- พระกิตติพล เชื้องาม. (2562). การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้หลักการบูรณาการของเมอร์ด็อก (MIA) กับการสอนแบบปกติ. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2559). เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตติมา แผงอ่อน. (2559). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อจับใจความสำคัญสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- รัตยา ผลเรือง. (2562). การใช้แนวคิดบูรณาการของเมอร์ด็อกเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 45 ก หน้า 49 - 53 (22 กรกฎาคม 2553).
- แสงระวี ดอนแก้วบัว. (2558). ภาษาศาสตร์สำหรับครูสอนภาษาอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิวันท์ เพชรแสนค่า. (2562). ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค LT สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

อริญรดา ฝ่ายเป็น. (2560). การวิจัยและพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและการประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Murdoch, G. S. (1986). A More Integrated Approach to the Teaching of Reading. English Teaching Forum, 34(34), 73-59.

การศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม
ของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ*
THE STUDY OF BEHAVIORAL INDICATORS OF INNOVATIVE PROBLEM-SOLVING
ABILITIES AMONG RAJABHAT UNIVERSITY'S STUDENT TEACHERS

สุชาวดี สมสำราญ*, มารุต พัฒผล, ดนุลดา จามจุรี

Suchawadee Somsamran*, Marut Patphol, Danulada Jamjuree

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Doctor of Philosophy Program in Curriculum Research and Development, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: suchawadee.vru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม การวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ สัมภาษณ์เชิงลึกโดยกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับการสัมภาษณ์ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน มีคุณสมบัติ มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาและนวัตกรรม หรือมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการแก้ปัญหาและนวัตกรรมหรือมีผลงานวิชาการด้านการแก้ปัญหาและนวัตกรรม เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทำการสัมภาษณ์แบบออนไลน์โดยใช้วิธีใช้ Zoom Meetings เนื่องจากอยู่ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 หลังจากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ แบ่งความสามารถออกเป็น 4 ด้าน 1) ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ระบุปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และจัดลำดับความสำคัญและเลือกปัญหาที่ต้องแก้ไข 2) ความสามารถในการสร้างแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม พฤติกรรมบ่งชี้ คือ สืบค้นและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น รวบรวมวิธีการเพื่อแก้ปัญหา และเลือกวิธีการที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา 3) ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ออกแบบนวัตกรรมที่แปลกใหม่ ทดสอบนวัตกรรม และประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม และ 4) ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรมมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา และถ่ายทอดนวัตกรรม ตรวจสอบร่างพฤติกรรมบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ ความสอดคล้องเท่ากับ 0.93 และตรวจสอบความเหมาะสมของพฤติกรรมบ่งชี้ ทั้ง 4 ด้านมีความเหมาะสมเฉลี่ย 4.92

คำสำคัญ: พฤติกรรมบ่งชี้, การแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม, ของนักศึกษาครุศาสตร์

Abstract

The objective of this research is to examine behavioral indicators of innovative problem-solving abilities among Rajabhat University's student teachers. In this study, a mixed research technique was used, determine a group of experts for interviews using a purposive selection strategy. Seven professionals are qualified based on their properties. Have knowledge, skills, and experience structuring learning in higher education institutions through problem-solving and innovation processes. or has knowledge and abilities. Have prior experience with problem solving and innovation, or have completed academic studies in these areas. Semi-structured interviews, conducted by the researcher himself, are used as research instruments. Due to the COVID-19 epidemic, we conducted online interviews through Zoom meetings. The study's findings revealed that Rajabhat University's student teachers' innovative problem-solving abilities consisted of four components: 1) The ability to recognize challenges encountered by learners during learning. Indication behavior involves identifying the problem and determining its root cause. and select and prioritize problems that must be solved. 2) The ability to generate ideas and come up with innovative problem-solving solutions Searching for and collecting information is an example of indicative behavior. Analyze the data found. Gather solutions to difficulties. and apply innovative problem-solving strategies. 3) Ability to generate new ideas for problem solutions Indicative behavior is innovative design, testing, evaluating, and improving innovation. And 4) The ability to share innovation has behavioral indicators, such as experimentation with innovation to solve challenges. and transfer innovation. Examine the outline of behavioral indicators provided by experts. Consistency was 0.93, and checking the appropriateness of the indicated behavior in all 4 areas had an average appropriateness of 4.92.

Keywords: Behavioral Indicator, Innovative Problem-Solving, Student Teachers

บทนำ

การศึกษา คือ เครื่องมือสำคัญในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21 เป็นความท้าทายที่มนุษย์ต้องเผชิญซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการเติบโตของเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเตรียมพร้อมกับการทำงานในอนาคตที่ซับซ้อนมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานจึงถือเป็นสิ่งสำคัญ การจัดการศึกษาแห่งศตวรรษนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การแก้ปัญหา รวมทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาครูจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา โดยคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือ “ครู” คือ ผู้สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของสังคม สร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรม (Creative and Innovation) ทักษะการคิดสิ่งใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การแก้ปัญหาแบบใหม่ที่นำไปสู่นวัตกรรม (มิ่งขวัญ ภาคสัณไชย, 2560); (วิลาวัณย์ จารุอรุณานนท์, 2566) การแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม (Innovative Problem Solving) เป็นกระบวนการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการที่เป็นระบบและใช้การคิดสร้างสรรค์ มีการขยายแนวคิดไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดนวัตกรรม ปัญหาได้รับการแก้ไขแล้วทำให้เกิดนวัตกรรมที่เป็นผลลัพธ์จากการแก้ปัญหาโดยนวัตกรรมอาจเป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และบริการใหม่ ๆ ที่เห็นผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจน กระบวนการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้เกิดการแก้ปัญหาบนพื้นฐานความรู้ใหม่ ใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดนวัตกรรม นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีการที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการ

คิดขั้นสูง กล่าวคือ เมื่อพบเจอกับปัญหาที่มีทักษะในการตั้งคำถาม ตีความ วิเคราะห์ปัญหาจากปัญหาที่พบ ใช้การคิดเชิงระบบที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ค้นหาสาเหตุของปัญหาจากมุมมองที่หลากหลาย นอกจากนี้ ยังฝึกการคิดสร้างสรรค์จากการคิดริเริ่มหาวิธีที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา (Stefanović, N., et al., 2013); (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2564) ทั้งนี้ คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีความยุ่งยากและซับซ้อน ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การรับมือกับความท้าทายนี้การแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ จึงไม่เพียงพอ จึงต้องมีการแก้ปัญหาอาศัยความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ ความมุ่งมั่นอดทนในการทำงานเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนได้และได้ผลลัพธ์เป็นนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์

กรอบมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) กำหนดให้ครูต้องเป็นผู้ที่มีมาตรฐานด้านความรู้มีความรู้ความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มุ่งเน้นให้เกิดการคิดแก้ปัญหา มีความเป็นนักการทำงานอย่างสร้างสรรค์เป็นทีม ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันผลิตและพัฒนาครู เพื่อให้มีคุณสมบัติสอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศ คุณภาพครูเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อคุณภาพการศึกษา จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ครูมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การแก้ปัญหาและการสร้างนวัตกรรม เพื่อให้ครูมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ครูจึงต้องสามารถออกแบบและสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่ผู้เรียน และแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้นวัตกรรม นอกจากนี้ บทบาทสำคัญของสถาบันผลิตครูจะต้องมุ่งผลิตครูที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การจัดการเรียนรู้ ครูต้องสอนให้รู้จริง เน้นการปฏิบัติ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้ทำงานโดยใช้ทั้งความรู้และความสามารถ จากการศึกษาสภาพปัญหาของนักศึกษาครุศาสตร์ พบว่า นักศึกษามีทักษะด้านการแก้ปัญหาในระดับต่ำ โดยเฉพาะในด้านของการค้นพบและวิเคราะห์ปัญหาในแง่มุมที่หลากหลาย การวิเคราะห์ปัญหายังติดกรอบเดิม ๆ นักศึกษาครุศาสตร์ไม่กล้าคิดในสิ่งที่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้ให้นักศึกษามีความเป็นบัณฑิตครูที่สมบูรณ์จำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ใช้การคิดแก้ปัญหา การค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหา (Ariya, K., et al., 2016) นอกจากนี้ นลินทิพย์ คชพงษ์ ได้ทำการศึกษาเอกลักษณ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ทั้งด้านจิตอาสา บุคลิกภาพ รวมทั้งในด้านเทคนิคการสอน ที่พบว่า นักศึกษามีคะแนนในด้านการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาผู้เรียนอยู่ในระดับต่ำ (นลินทิพย์ คชพงษ์, 2561) เช่นเดียวกับคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่ได้รับผลการสะท้อนจากการประเมินนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาจากครูพี่เลี้ยงพบว่า นักศึกษาครูมีความสามารถด้านการปฏิบัติการสอนในประเด็นของการแก้ปัญหาผู้เรียนอยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องเร่งแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ นักศึกษาครูสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งถือเป็นทักษะสำคัญในการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาครุศาสตร์มีความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และขั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) เพื่อกำหนดกรอบความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมโดยใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ได้แก่ ฐานข้อมูล Google Scholar THAIJO และ SCOPUS โดยกำหนดคำค้นหา เช่น การแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ นวัตกรรมโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ เป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา การใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา การคิดเชิงนวัตกรรม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม ร่วมกับคุณลักษณะของนักศึกษาครุศาสตร์ตามมาตรฐานวิชาชีพครู (มคอ.1) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดระบบของข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ โดยจัดกลุ่มของข้อมูลออกเป็นสองส่วน ส่วนที่ 1 ความสามารถในการแก้ปัญหา ส่วนที่ 2 คุณลักษณะของนักศึกษาครุศาสตร์ตามมาตรฐานวิชาชีพครู จากนั้น ทำการวิเคราะห์จัดรวมเพื่อสร้างเป็นความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อหาความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏโดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมจากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนที่ 1 นำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ตัวบ่งชี้พฤติกรรมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นอย่างไร

2. สร้างแบบประเมินความเที่ยงตรง (Validity) ของการตีความ โดยพิจารณาความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน ด้านการวัดประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 1 คน ด้านหลักสูตร จำนวน 1 คน และ IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 และนำแบบประเมินปรับภาษาให้กระชับและชัดเจนตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ

3. การกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ อาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาและนวัตกรรม หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการแก้ปัญหาและนวัตกรรม เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการแก้ปัญหาและนวัตกรรมอย่างน้อย 5 ปี หรือมีผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการด้านการแก้ปัญหาและนวัตกรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญจากการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยทำการติดต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อนัดหมายวัน เวลา ในการให้สัมภาษณ์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบออนไลน์โดยใช้วิธีใช้ Zoom Meetings เนื่องจากอยู่ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ และขออนุญาตในการบันทึกเสียงการสนทนาขณะการให้สัมภาษณ์เพื่อบันทึกรายละเอียด ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลตามประเด็น โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ ดังนี้ ตัวบ่งชี้พฤติกรรมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นอย่างไร โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 2 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสังเคราะห์ความสามารถความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบ

ร่างพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏโดยผู้เชี่ยวชาญ

1. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้กำหนด มาถอดเทป จัดระเบียบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ตีความและสร้างข้อสรุป
2. นำพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ได้จากข้อสรุปจากการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญมาร่างพฤติกรรมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และตรวจสอบร่างพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการแก้ปัญหาและนวัตกรรม จำนวน 2 คน และด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คนรวมทั้งสิ้น 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของการตีความ โดยพิจารณาความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ความเหมาะสมของพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ผลการวิเคราะห์เอกสาร ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลจากการสังเคราะห์ความสอดคล้องของพฤติกรรมบ่งชี้ และผลจากการตรวจสอบร่างพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏโดยผู้เชี่ยวชาญ พบรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis)

วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมโดยใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ได้แก่ ฐานข้อมูล Google Scholar THAIJO และ SCOPUS แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม ร่วมกับคุณลักษณะของนักศึกษาครุศาสตร์ตามมาตรฐานวิชาชีพครู (มคอ.1) สามารถระบุความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ถึงความเข้าใจในปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนจากหลายแง่มุม

ด้านที่ 2 ความสามารถในการสร้างแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ถึงการคิดริเริ่มสร้างวิธีการหรือกระบวนการที่แปลกใหม่ที่สอดคล้องกับปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน

ด้านที่ 3 ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการวางแผนพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา สามารถนำนวัตกรรมไปใช้แก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน

ด้านที่ 4 ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการถ่ายทอดนวัตกรรมเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทดลองใช้และพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนละด้านมีพฤติกรรมบ่งชี้ (ตารางที่ 1)

2. ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 7 คน สามารถสรุปได้ ดังนี้ ด้านที่ 1 ความสามารถในการรับรู้ปัญหาผู้เรียน มีพฤติกรรมบ่งชี้จากการสัมภาษณ์ คือ ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุปัญหา จัดลำดับปัญหา และเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข ด้านที่ 2 ความสามารถในการสร้างแนวความคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ สืบค้นข้อมูลที่ใช้ในการแก้ปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น รวบรวมวิธีการแก้ปัญหาที่แปลกใหม่ และเลือกนวัตกรรมที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และด้านที่ 3 ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ออกแบบนวัตกรรมแปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา ทดสอบนวัตกรรม ปรับปรุงนวัตกรรม และประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรม (ตารางที่ 1)

3. ผลจากการสังเคราะห์ความสอดคล้องของพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากการสังเคราะห์ความสอดคล้องของพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ จากการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วย 4 ด้าน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ด้านที่ 1 ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียน หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ถึงความเข้าใจในปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียน สามารถวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียนจากหลายแง่มุม มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ระบุปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียน วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญและเลือกปัญหาที่ต้องแก้ไข

ด้านที่ 2 ความสามารถในการสร้างแนวความคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ถึงการคิดริเริ่มสร้างวิธีการหรือกระบวนการที่แปลกใหม่ที่สอดคล้องกับปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียน มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ สืบค้นและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น รวบรวมวิธีการเพื่อแก้ปัญหา และเลือกวิธีการที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา

ด้านที่ 3 ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการวางแผนพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา สามารถนำนวัตกรรมไปใช้แก้ไขปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียน มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ออกแบบนวัตกรรมที่แปลกใหม่ ทดสอบนวัตกรรม และประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม

ด้านที่ 4 ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการถ่ายทอดนวัตกรรมเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทดลองใช้และพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อของผู้เรียนมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา และถ่ายทอดนวัตกรรม

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลจากการสังเคราะห์ความสอดคล้องของพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม	พฤติกรรมบ่งชี้ (จากการวิเคราะห์เอกสาร)	พฤติกรรมบ่งชี้ (จากการสัมภาษณ์เชิงลึก)	ผลจากการสังเคราะห์ความสอดคล้อง ของพฤติกรรมบ่งชี้
ด้านที่ 1 ความสามารถในการ รับรู้ปัญหาการเรียนรู้ ของผู้เรียน	1.1 ระบุปัญหาการเรียนรู้ของ ผู้เรียน 1.2. วิเคราะห์สาเหตุปัญหาการ เรียนรู้ของผู้เรียน 1.3 จัดลำดับปัญหาการเรียนรู้ ของผู้เรียน 1.4 คัดเลือกปัญหาการเรียนรู้ ของผู้เรียนเพื่อแก้ปัญหา	1.1 ระบุปัญหา 1.2 วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ปัญหา 1.3 จัดลำดับปัญหา 1.4 เลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข	1.1 ระบุปัญหาการเรียนรู้ของ ผู้เรียน 1.2 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 1.3 จัดลำดับความสำคัญและ เลือกปัญหาที่ต้องแก้ไข
ด้านที่ 2 ความสามารถในการ สร้างแนวคิดการ แก้ปัญหาเชิง นวัตกรรม	2.1 รวบรวมข้อมูลเพื่อ แก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน 2.2 รวบรวมวิธีการเพื่อ แก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน 2.3 สร้างวิธีการที่แปลกใหม่ เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของ ผู้เรียน	2.1 สืบค้นข้อมูลที่ใช้ในการ แก้ปัญหา 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น 2.3 รวบรวมวิธีการแก้ปัญหาที่ แปลกใหม่ 2.4 เลือกนวัตกรรมที่สอดคล้อง กับสภาพปัญหา	2.1 สืบค้นและรวบรวมข้อมูล 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น 2.3 รวบรวมวิธีการเพื่อ แก้ปัญหา 2.4 เลือกวิธีการที่แปลกใหม่ เพื่อแก้ปัญหา
ด้านที่ 3 ความสามารถในการ พัฒนานวัตกรรมเพื่อ การแก้ปัญหา	3.1 ออกแบบนวัตกรรม แก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน 3.2 ทดสอบนวัตกรรม 3.3 ปรับปรุงนวัตกรรม 3.4 ประเมินผลงาน	3.1 ออกแบบนวัตกรรมแปลก ใหม่เพื่อแก้ปัญหา 3.2 ทดสอบนวัตกรรม 3.3 ปรับปรุงนวัตกรรม 3.4 ประเมินประสิทธิภาพของ นวัตกรรม	3.1 ออกแบบนวัตกรรมที่แปลก ใหม่ 3.2 ทดสอบนวัตกรรม 3.3 ประเมินและปรับปรุง นวัตกรรม
ด้านที่ 4 ความสามารถในการ แบ่งปันนวัตกรรม	4.1 นำเสนอนวัตกรรม 4.2 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากการสร้างนวัตกรรม	4.1 ใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา 4.2 นำเสนอนวัตกรรม	4.1 ทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อ แก้ปัญหา 4.2 ถ่ายทอดนวัตกรรม

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลจากการสังเคราะห์ความสอดคล้องของพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ แบ่งความสามารถออกเป็น 4 ด้าน ด้าน และแต่ละด้านมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้ ด้านที่ 1 ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ระบุปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญและเลือกปัญหาที่ต้องแก้ไข ด้านที่ 2 ความสามารถในการสร้างแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม พฤติกรรมบ่งชี้ คือ สืบค้นและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น รวบรวมวิธีการเพื่อแก้ปัญหา และเลือกวิธีการที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา ด้านที่ 3 ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ออกแบบนวัตกรรมที่แปลกใหม่ ทดสอบนวัตกรรม และประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม และด้านที่ 4 ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรม พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา และถ่ายทอดนวัตกรรม

ตรวจสอบร่างพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล 2 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง ของการตีความและได้แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของ

ผู้เชี่ยวชาญ ความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.93 และตรวจสอบความเหมาะสมของพฤติกรรมบ่งชี้ โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน พบว่า พฤติกรรมบ่งชี้ทั้ง 4 ด้านมีความเหมาะสมเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .58

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน แต่ละด้านมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

ด้านที่ 1 ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ถึงความเข้าใจในปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนจากหลายแง่มุม มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ระบุปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และจัดลำดับความสำคัญและเลือกปัญหาที่ต้องแก้ไข ความสามารถในการรับรู้ปัญหาเป็นกระบวนการที่นักศึกษารับรู้ปัญหาการเรียนรู้จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน หลังจากนั้น วิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาโดยระบุสาเหตุหลัก สาเหตุรองและสาเหตุย่อย ของปัญหาเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาจากมุมมองที่หลากหลาย (Dyer, J. H., et al., 2009); (Goldsmith, R. E., 1986); (Harrington, J. & Voehl, F., 2011) สอดคล้องกับ Harrington, J. & Voehl, F. และวลัยลักษณ์ รัตนวงศ์ เมื่อพบปัญหาจะต้องตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การค้นพบปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา รับฟังปัญหาเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ใช้การแลกเปลี่ยนจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่สำคัญในการแก้ปัญหา (Harrington, J. & Voehl, F., 2011); (วลัยลักษณ์ รัตนวงศ์, 2562)

ด้านที่ 2 ความสามารถในการสร้างแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ถึงการคิดริเริ่มสร้างวิธีการหรือกระบวนการที่แปลกใหม่ที่สอดคล้องกับปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ สืบค้นและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น รวบรวมวิธีการเพื่อแก้ปัญหา และเลือกวิธีการที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา (Goldsmith, R. E., 1986); (Harrington, J. & Voehl, F., 2011); (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2564) สอดคล้องกับ Goldsmith, B., Harrington, J. & Voehl, F. และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ การแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมต้องใช้ความคิดริเริ่ม ถ้าคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ ไม่ยึดติดกับแนวคิดเดิม จึงจำเป็นต้องแสวงหา แนวคิด วิธีการ แนวทาง หรือกระบวนการใหม่ในการแก้ปัญหา โดยสืบค้นบนพื้นฐานของปัญหาและหาวิธีแก้ไขที่เหมาะสมกับปัญหา (Goldsmith, B., 2001); (Harrington, J. & Voehl, F., 2011); (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2564)

ด้านที่ 3 ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการวางแผนพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา สามารถนำนวัตกรรมไปใช้แก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ออกแบบนวัตกรรมที่แปลกใหม่ ทดสอบนวัตกรรม และประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม (Dyer, J. H., et al., 2009); (Goldsmith, R. E., 1986) สอดคล้องกับ Goldsmith, B., Harrington, J. & Voehl, F. และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ในกระบวนการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมนั้นความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นนำไปสู่กระบวนการออกแบบวิธีแก้ปัญหา โดยในกระบวนการนี้ต้องใช้การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีความรอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในกระบวนการออกแบบนวัตกรรม นอกจากนี้ การทดลองใช้นวัตกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงจุดเด่นและจุดอ่อนของนวัตกรรมที่ต้องพัฒนา ประเมินและปรับปรุงเพื่อให้เป็นนวัตกรรมที่สามารถใช้แก้ปัญหา (Goldsmith, B., 2001); (Harrington, J. & Voehl, F., 2011); (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2564)

ด้านที่ 4 ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการถ่ายทอดนวัตกรรมเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทดลอง

ใช้และพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนมีพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา และถ่ายทอดนวัตกรรมผู้เรียน (D'zurilla, T. J. & Goldfried, M. R., 1971); (Goldsmith, R. E., 1986); (วลัยลักษณ์ รัตนวงศ์, 2562) สอดคล้องกับ Harrington, J. & Voehl, F. และวลัยลักษณ์ รัตนวงศ์ การทดลองใช้นวัตกรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทดลองใช้อย่างมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลองใช้ อีกทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในระหว่างการแก้ปัญหาจะทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างจากมุมมองของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่กำลังศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านของความสำเร็จ ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทดลองใช้นวัตกรรม รับฟังมุมมองที่แตกต่างเพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่สมบูรณ์ (Harrington, J. & Voehl, F., 2011); (วลัยลักษณ์ รัตนวงศ์, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบจากวิจัยการศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครูศาสตร์มหาวิทยาลัราชภัฏในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ คือ พฤติกรรมบ่งชี้ที่สามารถนำมาใช้ในการวัดและประเมินนักศึกษาครูศาสตร์ว่าสามารถสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาผู้เรียนได้หรือไม่โดยทำการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถประเมินได้จากพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ระบุปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน, วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา, จัดลำดับความสำคัญ และเลือกปัญหาที่ต้องแก้ไข ด้านที่ 2 ความสามารถในการสร้างแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมสามารถประเมินได้จากพฤติกรรมบ่งชี้ คือ สืบค้นและรวบรวมข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น, รวบรวมวิธีการเพื่อแก้ปัญหา และเลือกวิธีการที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา ด้านที่ 3 ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา สามารถประเมินได้จากพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ออกแบบนวัตกรรมที่แปลกใหม่, ทดสอบนวัตกรรม และประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม และด้านที่ 4 ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรม สามารถประเมินได้จากพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา และถ่ายทอดนวัตกรรม หากพบว่า นักศึกษามีการแสดงออกถึงพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านนี้แสดงว่านักศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม ซึ่งเป็นประโยชน์ในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา ครูศาสตร์มหาวิทยาลัราชภัฏประกอบไปด้วยหลักการกล่าวคือใช้สถานการณ์ปัญหาที่ผู้เรียนสามารถพบเจอได้จริงเพื่อท้าทายความคิดมาใช้จัดกิจกรรม ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สนับสนุนให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้สอนใช้การโค้ชในการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา ประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับ กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 สร้างแรงบันดาลใจ ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหา ขั้นที่ 3 ออกแบบและพัฒนานวัตกรรม ขั้นที่ 4 สะท้อนคิดและถอดบทเรียน และขั้นที่ 5 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและประเมินการนำเสนอนวัตกรรม 4 การวัดและการประเมินผลได้จาก 1) ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ความสามารถในการสร้างแนวคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม 3) ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา และ 4) ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

พฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครูศาสตร์มหาวิทยาลัราชภัฏแบ่งออกเป็น 4 ด้าน และแต่ละด้านมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้ ด้านที่ 1 ความสามารถในการรับรู้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ระบุปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญและเลือก

ปัญหาที่ต้องแก้ไข ด้านที่ 2 ความสามารถในการสร้างแนวความคิดการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม พฤติกรรมบ่งชี้ คือ สืบค้นและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่สืบค้น รวบรวมวิธีการเพื่อแก้ปัญหา และเลือกวิธีการที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหา ด้านที่ 3 ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหา พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ออกแบบนวัตกรรมที่แปลกใหม่ ทดสอบนวัตกรรม และประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม และด้านที่ 4 ความสามารถในการแบ่งปันนวัตกรรม พฤติกรรมบ่งชี้ คือ ทดลองใช้นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา และถ่ายทอดนวัตกรรม จากการศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตครู กล่าวคือ สถาบันผลิตครูสามารถนำพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาที่รับผิดชอบไม่ว่าจะเป็น วิชาวิจัยทางการศึกษา การวัดผล การพัฒนาหลักสูตร วิชาการจัดการเรียนรู้ วิชาความเป็นครู เป็นต้น โดยใช้ปัญหาที่ผู้เรียนสามารถพบเจอได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน ปัญหาการวัดประเมินผล ปัญหาการจัดการชั้นเรียน จากสังเกตการสอนในรายวิชาการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาครู เพื่อให้ผู้เรียนดำเนินการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่พบโดยผู้สอนสามารถประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาได้จากการสรวัดพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมของนักศึกษา ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ หากนักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหายังเป็นระบบจะส่งผลให้การสอนและการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (3 มิถุนายน 2564). การแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม. (สุชาติ สมสำราญ, ผู้สัมภาษณ์)
 นลินทิพย์ คชพงษ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มิ่งขวัญ ภาคสัญไชย. (2560). การประเมินผลการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(2), 2654-2661.
- วลัยลักษณ์ รัตนวงศ์. (2562). นวัตกรรมพลิกโลก . *Hatyai Academic Journal*, 17(1), 103-108.
- วิลาวัณย์ จารุอรุณานนท์. (2566). รูปแบบการเสริมสร้างคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *Journal of Education Studies*, 50(1), 1-10.
- Ariya, K., et al. (2016). A development of an instructional model based-on differentiated instruction approach to enhance the ability of learning management design of 21st century for student teachers, Rajabhat University. *Lampang Rajabhat University Journal*, 5(2), 1-17.
- Dyer, J. H., et al. (2009). The innovator's DNA. *Harvard business review*, 87(12), 60-67.
- D'zurilla, T. J. & Goldfried, M. R. (1971). Problem solving and behavior modification. *Journal of abnormal psychology*, 78(1), 107.
- Goldsmith, B. (2001). Innovative problem solving. *AFP Exchange*, 21(4), 78-79.
- Goldsmith, R. E. (1986). Personality and adaptive-innovative problem solving. *Journal of Social Behavior and Personality*, 1(1), 95-106.

- Harrington, J. & Voehl, F. (2011). Innovative Problem Solving: The Next Big Thing. *International Journal of Innovation Science*, 2(3), 113-121.
- Stefanović, N., et al. (2013). Innovative problem-solving methods in education field. *Education Journal*, 2(2), 27-35.

ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกรำมวยไทยที่มีต่อสุขภาพ ของผู้สูงอายุ*

EFFECTS OF EXERCISE PROGRAM WITH MUAY THAI DANCE TRAINING ON THE ELDERLY HEALTH

สมศักดิ์ ต๊ะสิทธิ์*, วิระ ชัยบุตร, ประกอบ ศักดิ์ภูเขียว, อัมพวัน นาคเขียว, เจริญวุฒิ ศรีวงษา

Somsak Tasit*, Vira Chaiyabutr, Prakob Sakpukiaw, Umpawan Nakkheaw, Jaroenwut Sriwongsa

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตชัยภูมิ ชัยภูมิ ประเทศไทย

Faculty of Education, National Sports University, Chaiyaphum Campus, Chaiyaphum, Thailand

*Corresponding author E-mail: somsaktsit2019@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกรำมวยไทย 2) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง และ 3) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังการฝึก 8 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 - 70 ปี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน โดยทำการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งผู้วิจัยได้ประเมินความพร้อมก่อนการออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกาย และทำการคัดกรอง โดยใช้แบบคัดกรองของสมาคมกีฬาเวชศาสตร์แห่งอเมริกา จากนั้นทำการทดสอบสมรรถภาพทางกายเพื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 15 คน คือ กลุ่มทดลอง 15 คน และกลุ่มควบคุม 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) โปรแกรมการฝึกรำมวยไทย ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 2) แบบทดสอบสมรรถภาพทางกาย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test Independent ผลการวิจัยพบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกรำมวยไทยสัปดาห์ที่ 8 ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ ความอ่อนตัวของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รำมวยไทย, สุขภาวะ, ผู้สูงอายุ, การออกกำลังกาย

Abstract

The aims of this study were 1) to compare the average body mass index, flexibility, strength and muscular endurance as well as cardiovascular endurance before and after participation in an exercise program with Muay Thai dance training, 2) to compare the average body mass index, flexibility, strength and muscular endurance as well as cardiovascular endurance of the control and experimental groups, and 3) to compare the average body mass index, flexibility, strength and muscular endurance as well as cardiovascular endurance of the control

and experimental groups after the 8th week of the training program. The participants, purposely selected, were 30 elderly aged between 60 - 70 years who lived in the Municipality area, Muang District, Chaiyaphum Province. They were assessed for exercise readiness using an exercise readiness assessment test and screened using an American Sports Medicine Association screening form. The participants were assigned to either the experimental group (n = 15) or the control group (n = 15). The research instruments were 1) a Muay Thai dance training program with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) between 0.60 - 1.00 and 2) a physical fitness test. Statistical data analysis consisted of mean, standard deviation, and t-test Independent. The results showed that after the 8th week of participation in the Muay Thai dance training program, statistically significant differences in flexibility as well as strength and muscular endurance were found between the control and experimental groups at a significance level of .05.

Keywords: Muay Thai dance, Health, Elderly, Exercise

บทนำ

ในปี 2565 สัดส่วนผู้สูงอายุของไทยได้เพิ่มเป็นประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ทำให้สังคมไทยเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” และในปี 2583 ผู้สูงอายุไทยจะเพิ่มเป็นร้อยละ 31.4 ของประชากรทั้งหมดการเข้าสู่สังคมสูงอายุ ได้ส่งผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านสุขภาพ ที่เป็นนัยสำคัญต่อระบบการดูแลสุขภาพของประเทศ โดยปัญหาสุขภาพหลักของผู้สูงอายุมักจะเป็น “ภาวะที่เกิดจากโรคเรื้อรัง” “โรคเกี่ยวกับความผิดปกติของอวัยวะรับสัมผัส” และ “โรคความผิดปกติทางระบบประสาท จากปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ เราจึงต้องพัฒนาระบบบริการด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ดังนั้น เป้าหมายในการลดปัญหาด้านสุขภาพของประเทศไทย คือ “การมุ่งเน้นให้ ประชากรสามารถช่วยเหลือดูแลตนเองในยามสูงวัยให้นานที่สุด” รวมไปถึง “การดูแลและลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2566)

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จะเป็นปัญหาที่สำคัญที่จะนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุเนื่องจากความเสื่อมของการทำงานในระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ระบบหายใจไหลเวียนเลือดมีผลทำให้การหายใจลดลงร้อยละ 30 และความสามารถในการใช้ออกซิเจนสูงสุด ลดลงร้อยละ 0.5 - 1.0 ต่อปี ส่วนกล้ามเนื้อมีความแข็งแรงและความอดทนลดลง เนื่องจากความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมีอัตราการลดลงร้อยละ 30 - 50 ในช่วงอายุ 30 - 80 ปี เป็นผลมาจากมวลกล้ามเนื้อและจำนวนเส้นใยกล้ามเนื้อลดลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน (ลดาวัลย์ ชูติมากุล, 2560) ดังตัวอย่างของ Carneiro, N. H., et al. ที่สรุปว่า กล้ามเนื้อขาลำตัว เป็นกล้ามเนื้อโครงสร้างหลักที่ใช้ในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งในขณะที่เคลื่อนที่และอยู่กับที่ เมื่ออายุมากขึ้นความแข็งแรงของกล้ามเนื้อที่ลดลงส่งผลต่อการรักษาความสมดุลของร่างกายในการเคลื่อนไหว ประกอบกับการความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อลดลงส่งผลทำให้การเคลื่อนไหวของข้อต่อไม่สามารถเคลื่อนไหวได้เต็มมุมของช่วงการเคลื่อนไหวที่ต้องการ (Carneiro, N. H., et al., 2015) ดังตัวอย่างของ Costa, T. C., et al. ที่สรุปว่า การออกกำลังกายเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแบบมีแรงต้าน จะส่งผลให้กล้ามเนื้อที่มีความแข็งแรงยังเพิ่มความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อเพิ่มระยะของมุมในขณะเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุได้ (Costa, T. C., et al., 2013) ดังนั้น การเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อประกอบกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ เช่น การลุก การนั่ง การยืน การเดิน หรือกิจกรรมการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน ตลอดจนทำกิจกรรมหลายอย่างในเวลาเดียวกันนั้น จำเป็นต้องอาศัยสมรรถภาพทางกายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันที่มี

ประสิทธิภาพนอกเหนือจากการทรงตัวที่ดีแล้ว ยังจำเป็นต้องมีความคล่องแคล่วว่องไว กล้ามเนื้อที่แข็งแรงและอดทน ความยืดหยุ่นตัวที่ดีมีส่วนร่างกายที่เหมาะสมและความทนทานของระบบไหลเวียนเลือดที่ทำงานประสานร่วมกัน (Williamson, P., 2011)

ในปัจจุบันมีการศึกษารูปแบบการออกกำลังกายที่เป็นประเพณีดั้งเดิม ตามวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนและพบว่า สามารถเพิ่มสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุได้ การรำยรำมวยไทย เป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีกแขนงหนึ่งที่มีท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย แขนและขาที่ประสานสัมพันธ์ กันคล้ายรูปแบบการออกกำลังกาย ดังตัวอย่างของ นกสร นิละไพจิตร และคณะ ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยนาฏศิลป์พื้นบ้านไทย เพื่อพัฒนาการทรงตัวในผู้สูงอายุ พบว่า สมรรถภาพทางกายผู้สูงอายุ ได้แก่ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขนอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าปกติ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อส่วนบนและล่างอยู่ในเกณฑ์ปกติ ความอดทนของระบบไหลเวียนเลือด และความคล่องแคล่วว่องไวและการทรงตัวอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติ (นกสร นิละไพจิตร และคณะ, 2566) รูปแบบการออกกำลังกายในผู้สูงอายุมีหลายรูปแบบ รูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน คือ กายบริหารแบบซิกง ไทเก็ก ลีลาศ เดินเร็ว โยคะ รวมทั้งการออกกำลังกายแบบการรำยรำมวยไทย ซึ่งเป็นรูปแบบการออกกำลังกายใน เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยพื้นบ้านที่กำลังเป็นที่สนใจมาประยุกต์ใช้ในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ การฝึกรำยรำมวยไทยที่มีรูปแบบการออกกำลังกายประเภทหนึ่งที่มีความเหมาะสม แต่ยังคงขาดการศึกษาวิจัยที่ชัดเจน คือ การรำยรำไหว้ครูมวยไทยทำยืน ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีกแขนงหนึ่งที่มีท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายแขนและขาที่ประสานสัมพันธ์กันคล้ายรูปแบบการออกกำลังกาย

การฝึกรำยรำมวยไทยที่มีต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ เป็นอีกรูปแบบการฝึกกิจกรรมทางกายที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ และเป็นการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทยด้วยวิธีการพื้นฟู การอนุรักษ์ การวิจัย และนำไปสู่การเผยแพร่ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับชาติและนานาชาติโดยสร้างจิตสำนึกให้กับนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชน ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ ความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมีการออกกำลังกายในเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยพื้นบ้านที่กำลังเป็นที่สนใจมาประยุกต์ใช้ในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เช่น มวยไทยที่มีรูปแบบการออกกำลังกายประเภทหนึ่งที่มีความเหมาะสมแต่ยังคงขาดการศึกษาวิจัยที่ชัดเจน คือ การรำยรำไหว้ครูมวยไทยทำยืน ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีกแขนงหนึ่งที่มีท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายแขนและขาที่ประสานสัมพันธ์กันคล้ายรูปแบบการออกกำลังกาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการฝึกรำยรำมวยไทยที่มีต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ ในอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำมาเป็นโปรแกรมส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อและความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกรำยรำมวยไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อและความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง
3. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังการฝึก 8 สัปดาห์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 - 70 ปี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 320 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60 - 70 ปี เพศหญิง ดังตัวอย่างของ Yamane, T. ที่สรุปว่า โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ยามาเน่ ที่ความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 178 คน (Yamane, T., 1973) ซึ่งผู้วิจัยได้ประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกาย หลังจากผ่านการประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกายและทำการคัดกรอง โดยใช้แบบคัดกรองของสมาคมกีฬาเวชศาสตร์แห่งอเมริกา (American College of Sports Medicine, 2014) ทำการทดสอบความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด กลุ่มตัวอย่างที่มีผลการทดสอบต่ำมาจัดเรียงลำดับจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกมวยไทย จำนวน 30 คน และทำการแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 15 คน และกลุ่มควบคุม 15 คน เกณฑ์การคัดเข้าต้องผ่านการประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกาย เกณฑ์การคัดออกเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกมวยไทย น้อยกว่า 80 %

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ โปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกมวยไทย

ตัวแปรตาม คือ ดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. โปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกมวยไทย ประกอบด้วย 14 ท่า ประกอบด้วย 1) ท่าเดิน ทักชีณาวรรต 2) ท่านั่งเทพพนม 3) กราบเบญจางคประดิษฐ์ 4) ท่าถวายบังคม 5) ท่ากอบพระแม่ธรณี 6) เทพนิมิต 7) ท่าสวดสร้อย 8) ท่ากุ่มก้นพิงพุงหอก 9) ท่าหงส์เหิน 10) ท่าขุนแผนฟันม่าน 11) ท่านารายแผลงศร 12) ท่าพยัคฆ์ด้อมกวาง 13) ท่าย่างสุขเกษม และ 14) ท่าเสือลากหาง ทำการฝึกโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกมวยไทย 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน คือ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ ระยะเวลาในการฝึก 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 10 นาที 2) ปฏิบัติโปรแกรมการฝึกมวยไทย 40 นาที และ 3) คลายอุ่น 10 นาที

2. แบบทดสอบสภาวะของผู้สูงอายุ คือ แบบทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย ดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด (กรมพลศึกษา, 2556)

การหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) และหาความตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญมวยไทย 2 คน ผู้เชี่ยวชาญวิทยาศาสตร์การกีฬา 2 คน และผู้เชี่ยวชาญผู้สูงอายุ 1 คน เป็นผู้ตรวจสอบ ปรับแก้ไข และให้คำแนะนำ โดยมีผลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.00 และผลการหาความตรงเชิงประจักษ์ พบว่า โปรแกรมการฝึกมวยไทยสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือเชิญชวนและป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครผู้สูงอายุที่สนใจการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกมวยไทย จากนั้นผู้วิจัยประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกาย หลังจากผ่านการประเมินความพร้อมก่อนออกกำลังกาย และทำการคัดกรอง

โดยใช้แบบคัดกรองของสมาคมกีฬาเวชศาสตร์แห่งอเมริกา (American College of Sports Medicine, 2014) ผู้วิจัยทดสอบ ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ ความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด และชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสัปดาห์ที่ 8 ผู้วิจัยทำการฝึก 8 สัปดาห์ ฝึกสัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ ระยะเวลาในการฝึก 1 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ 10 นาที 2) ปฏิบัติโปรแกรมการฝึกกายบริหารไทย 40 นาที และ 3) คลายอุ่น 10 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test Independent

ผลการวิจัย

ผลการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกกายบริหารไทยที่มีต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุ น้ำหนักและส่วนสูงของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง (n = 30)

ลักษณะทางกายภาพ	กลุ่มควบคุม (15 คน)		กลุ่มทดลอง (15 คน)	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
อายุ (ปี)	65.80	2.30	65.06	2.43
น้ำหนัก (กิโลกรัม)	60.80	5.31	61.40	5.39
ส่วนสูง (เซนติเมตร)	158.53	4.98	157.93	23.35

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าอายุกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 65.80 ± 2.30 ปี กลุ่มทดลอง เท่ากับ 65.06 ± 2.43 ปี น้ำหนัก กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 60.80 ± 5.31 กิโลกรัม และกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 61.40 ± 5.39 กิโลกรัม ส่วนสูง กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 158.53 ± 4.98 เซนติเมตร กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 157.93 ± 23.35 เซนติเมตร

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองก่อนการฝึก (n = 30)

การทดสอบ	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t	p-value
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
1. ดัชนีมวลกาย	31.06	3.26	30.53	2.85	.47	.63
2. ความอ่อนตัว	11.80	2.36	12.00	1.88	-.25	.80
3. ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ	11.06	1.98	10.80	2.21	.34	.73
4. ความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด	405.26	50.35	406.60	41.96	-.07	.93

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อและความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังการฝึก 8 สัปดาห์ (n = 30)

การทดสอบ	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t	p-value
	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D		
1. ดัชนีมวลกาย	30.60	2.97	28.93	2.89	1.55	.13
2. ความอ่อนตัว	12.06	2.15	13.80	1.47	-2.57	.01*
3. ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ	11.60	1.54	14.00	1.64	-4.11	.00*
4. ความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด	405.26	50.35	430.40	46.01	-1.42	.16

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ดัชนีมวลกายของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน ความอ่อนตัวของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการฝึกท่ามวยไทยที่มีต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ นั้น สามารถนำผลการเปรียบเทียบการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกท่ามวยไทยที่มีต่อดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนการฝึกและหลังการฝึก 8 สัปดาห์ ได้ดังนี้

ผลการเปรียบเทียบการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกท่ามวยไทยที่มีต่อดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนการฝึก พบว่า ดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อและความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือด ของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการทดสอบ ดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มตัวอย่างก่อนนำมาแบ่งกลุ่มจึงทำให้ได้กลุ่มที่มีสมรรถภาพทางกายใกล้เคียงกัน

ผลการเปรียบเทียบการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกท่ามวยไทยที่มีต่อดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกท่ามวยไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อขา ดังนั้น การออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกท่ามวยไทยเป็นการออกกำลังกายโดยใช้หลักของการฝึกความแข็งแรงด้วยการใช้แรงต้านในการเคลื่อนไหว โดยเน้นกล้ามเนื้อที่เกี่ยวข้องกับการ ท่ามวยไทยเพื่อช่วยในการทรงตัวและการเคลื่อนที่ในแต่ละท่า ดังตัวอย่างของ Bandy, W. D. & Sanders, B. และ Shumway-Cook, A. & Woollacott, M. กล่าวว่า กล้ามเนื้อที่เกี่ยวข้องกับการทรงตัว ได้แก่ กล้ามเนื้อท้อง (Abdominals) กล้ามเนื้อกลุ่มด้านหลัง (Paraspinals) กล้ามเนื้อต้นขาด้านหน้า (Quadriceps) กล้ามเนื้อต้นขาด้านหลัง (Hamstrings) กล้ามเนื้อน่อง (Gastrocnemius) กล้ามเนื้อหน้าแข้ง (Tibialis anterior) (Bandy, W. D. & Sanders, B., 2013); (Shumway-Cook, A. & Woollacott, M., 2012) ดังตัวอย่างของ Hernandez, M. E., et al. และ Carty, C. P., et al. กล่าวว่า กล้ามเนื้อที่สัมพันธ์ในการเคลื่อนไหวของร่างกายแบบการก้าวไปข้างหน้าเพื่อรักษาสสมดุล ได้แก่ กลุ่มกล้ามเนื้อ

สะโพก (Hip extensors) กลุ่มกล้ามเนื้อข้อเข่า (Knee extensor) กลุ่มกล้ามเนื้อ ข้อเท้า (Ankle dorsiflexors) โดยจะมีการเคลื่อนไหวในด้านหน้า ด้านหลัง ด้านข้าง ด้านบน ด้านล่าง (Hernandez, M. E., et al., 2010); (Carty, C. P., et al., 2012) และใช้แรงต้านจากน้ำหนักตัวของตนเอง ในแต่ละท่าของการเคลื่อนไหว เช่น การย่อตัว การเหยียดปลายเท้า การก้าวไปด้านหน้า การถอยหลัง หรือการก้าวพร้อมกับ การย่อตัวไปด้านข้าง เป็นการกระตุ้นกล้ามเนื้อในข้อต่ออื่น ๆ จากการที่มีแรงกดทับจึงทำให้เกิดความแข็งแรง (เจริญ กระบวนรัตน์, 2562)

ผลการเปรียบเทียบการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกกายบริหารไทยที่มีต่อดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า ความอ่อนตัวของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกกายบริหารไทยมีความอ่อนตัวดีขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการอบอุ่นร่างกาย โดยการบริหารข้อต่อต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าสู่การออกกำลังกายและในช่วงสุดท้ายของโปรแกรมมีการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ โดยใช้เทคนิคการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่มีทั้งเคลื่อนไหวแบบช้า ๆ (Dynamic) และแบบหยุดนิ่งค้างไว้ (Static) ข้อต่อที่ใช้ในโปรแกรมครั้งนี้ ได้แก่ ข้อต่อหัวไหล่ ข้อศอก ข้อมือ ข้อสะโพก ข้อเข่า ข้อเท้า ทำให้เพิ่มมุมของข้อต่อมากขึ้น (Range of motion) ส่งผลให้มุมของข้อต่อลดการเสียดทานในกล้ามเนื้อ ดังตัวอย่างของ เจริญ กระบวนรัตน์ กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะสูญเสียความชุ่มชื้นประมาณ 15 % เป็นเหตุให้กล้ามเนื้อแข็งแรง ขาดความยืดหยุ่น การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ จะเป็นการช่วยกระตุ้นน้ำมันหล่อลื่นให้กับเนื้อเยื่อในกล้ามเนื้อ ดังนั้น การยืดเหยียดกล้ามเนื้อแบบหยุดนิ่งค้างไว้ (Static Stretching) ประมาณ 20 - 30 วินาที เพื่อให้สมองเกิดการรับรู้ถึงการยืดเหยียดกล้ามเนื้อว่าจะไม่เกิดอันตรายกับกล้ามเนื้อ สมองก็จะเกิดปฏิกิริยาสะท้อนกลับ (Stretch Reflex) ทำให้กล้ามเนื้อเป็นอิสระและเริ่มที่จะยืดยาวขึ้น ทำให้กล้ามเนื้อเกิดการผ่อนคลายลดอาการตึงของกล้ามเนื้อ เมื่อมีการยืดเหยียดกล้ามเนื้ออย่างต่อเนื่องก็จะสามารถพัฒนาระยะของการเคลื่อนไหวได้มากขึ้น (เจริญ กระบวนรัตน์, 2562)

ผลการเปรียบเทียบการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกกายบริหารไทยที่มีต่อดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า ดัชนีมวลกายของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน แต่ในกลุ่มทดลอง กลุ่มที่มีการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกกายบริหารไทยมีแนวโน้มที่ดีกว่ากลุ่มควบคุม ดังตัวอย่างของ กร.วิวุฒิ ระเบียบเหตุ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการออกกำลังกายด้วยการรำกระบองแบบทุ้มมอกที่มีต่อสุขภาพและสมรรถภาพทางกายของกลุ่มทอผ้าไหมลื้อ พบว่า เปอร์เซ็นต์ไขมันในร่างกาย (29.59 ± 5.60), มวลกล้ามเนื้อรวม (34.35 ± 4.37), ปริมาณน้ำรวมในร่างกาย (23.07 ± 4.04), มวลกระดูก (2.02 ± 0.42), อัตราการเผาผลาญพลังงาน ($4,394.53 \pm 647.73$), ไขมันที่เกาะในช่องท้อง (6.17 ± 2.18), ดัชนีมวลกาย (22.99 ± 5.36), ระดับโรคอ้วน (0.95 ± 16.25), ความอ่อนตัวด้านหลัง (12.53 ± 8.15), ความอ่อนตัวด้านหน้า (15.11 ± 4.68), มือแต่ละหลังซ้าย (-9.50 ± 8.09), มือแต่ละหลังขวา (-5.57 ± 8.39), แรงดึงหลัง (33.02 ± 17.11), แรงดึงขา (44.25 ± 22.13) และแรงบีบมือ (21.80 ± 3.48) มีค่าที่เหมาะสมขึ้นทุกรายการมีความแตกต่างภายในกลุ่มทดลอง (กร.วิวุฒิ ระเบียบเหตุ และคณะ, 2565) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่ากลุ่มทดลองได้มีกิจกรรมออกกำลังกายตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์ ทำให้มีผลการทดสอบที่ดีขึ้น แต่ในทางกลับกันกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้มีการออกกำลังกายเป็นระยะเวลานานทำให้มีผลการทดสอบที่ต่ำลง

ผลการเปรียบเทียบการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกกายบริหารไทยที่มีต่อดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ และความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองหลังการฝึก 8 สัปดาห์ พบว่า ความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างของ American College of Sports Medicine ได้แนะนำความหนักในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ระดับความหนัก (Intensity) ในการออกกำลังกายโดยใช้ค่าระดับความเหนื่อย (RPE 0-10) โดย

ใช้ระดับความเหนื่อย 5 - 8 ในการออกกำลังกายแบบแอโรบิก (American College of Sports Medicine, 2014) แต่ในครั้งนี้อยู่ไม่ได้ควบคุมระดับความหนัก (Intensity) ในการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกอย่างง่าย ไทยจึงไม่สามารถพัฒนาความอดทนระบบหัวใจไหลเวียนเลือดได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้สูงอายุสามารถนำรูปแบบการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกอย่างง่ายไทยเป็นกิจกรรมในการออกกำลังกายเพื่อพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความอดทนของกล้ามเนื้อและความอ่อนตัว เพื่อช่วยในการพัฒนาสมรรถภาพทางกายและคุณภาพชีวิต การออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกอย่างง่ายไทย ถ้าต้องการพัฒนาระบบไหลเวียน ดันมีผลกาย ควรเพิ่มความหนัก เพิ่มจำนวนครั้งและระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกซ้อม ตามหลักการของการออกกำลังกาย ผู้วิจัยควรนำรูปแบบการออกกำลังกายแบบต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับการออกกำลังกาย ผู้สูงอายุ เช่น แอโรบิกมวยไทย คีตะมวยไทย เป็นต้น หรือในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่น การทรงตัว การกลั้วการกลืน คุณภาพชีวิตและควรเพิ่มขนาดตัวอย่างให้มีอำนาจการทดสอบทางสถิติที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ก.รวิวุฒิ ระวังเหตุ และคณะ. (2565). ผลของการออกกำลังกายด้วยการรำกระบองแบบทุ้มก้องที่มีต่อสุขภาพและสมรรถภาพทางกายของกลุ่มท้อฟ้าไหลื้อ. วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันตนาการ, 48(1), 1-12.
- กรมพลศึกษา. (2556). แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายสำหรับผู้สูงอายุอายุ 60 - 89 ปี. เรียกใช้เมื่อ 17 ธันวาคม 2560 จาก http://ft.dpe.go.th/app/public/download/Test_60-89.pdf
- เจริญ กระบวนรัตน์. (2562). เอกสารประกอบการอบรม Intensive Senior Fitness Trainer Certification Course “การเสริมสร้างความแข็งแรงผู้สูงอายุ”. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นภสร นิลไพจิตร และคณะ. (2566). การพัฒนาโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยนาฏศิลป์พื้นบ้านไทยเพื่อพัฒนาการทรงตัวในผู้สูงอายุ. วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันตนาการ, 49(1), 99-109.
- ลดาวลย์ ชุตินาฏกุล. (2560). ผลของรูปแบบการออกกำลังกายด้วยท่าฝึกโยนเบ๊องตันที่มีต่อสมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรม การทรงตัวและคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุ. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2566). มิติด้านสุขภาพของสังคมสูงวัยในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2567 จาก https://www.thaihealthreport.com/th/articles_detail.php?id
- American College of Sports Medicine. (2014). ACSM's guidelines for exercise testing and prescription. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.
- Bandy, W. D. & Sanders, B. (2013). Therapeutic Exercise for Physical Therapist Assistants. (3rd ed.). Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.
- Carneiro, N. H., et al. (2015). Effects of different resistance training frequencies on flexibility in older women. Clinical interventions in aging, 531-538. Doi: org/10.2147/CIA.S77433.
- Carty, C. P., et al. (2012). Lower limb muscle moments and power during recovery from forward loss of balance in male and female single and multiple steppers. Clin Biomech (Bristol, Avon), 27(10), 1031-1037.
- Costa, T. C., et al. (2013). Strength and stretching training and detraining on flexibility of older adults. Top Geriatr Rehabil, 29(2), 142-148.

- Hernandez, M. E., et al. (2010). Decreased muscle strength relates to self-reported stooping, crouching, or kneeling difficulty in older adults. *Phys Ther*, 90(1), 67-74.
- Shumway-Cook, A. & Woollacott, M. (2012). *Motor Control: Translating Research Into Clinical Practice*. (4th ed.). Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.
- Williamson, P. (2011). *Exercise for Special Populations*. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.

ผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

THE RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT IN A SEMERC MODEL IMPACT ON ACADEMIC PERFORMANCE AND TABLE TENNIS SKILLS OF GRADE 7 STUDENTS

ชนกนาถ รัตนเฉลิมวงศ์, สาธิน ประจันบาน*, อนันต์ มลารัตน์

Chanoknat Rattanachaloemwong, Sathin Prachanban*, Anan Malarat

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดนครนายก ประเทศไทย

Faculty of Physical Education Srinakharinwirot University, Nakhon Nayok Province Thailand

*Corresponding author E-mail: drsathin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2) เปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 3) เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีศรีสุราษฎร์ธานี ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จำนวน 70 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model จำนวน 35 คน กับกลุ่มเรียนรู้ด้วยรูปแบบปกติ จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบประเมินความรู้ แบบประเมินทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส แบบประเมินเจตคติ และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสถิติที่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับกีฬาเทเบิลเทนนิส ก่อนเรียน หลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ความรู้เกี่ยวกับกีฬาเทเบิลเทนนิส กลุ่มทดลอง หลังเรียน ดีกว่าก่อนเรียน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส ก่อนเรียน หลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลอง หลังเรียน ดีกว่าก่อนเรียนมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model ทุกด้านมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านความรู้และด้านทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, SEMERC Model, กีฬาเทเบิลเทนนิส, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Abstract

This research aims to: 1) compare the academic performance in knowledge of first-year high school students, 2) compare the table tennis skills of first-year high school students, and 3) compare the satisfaction levels of first-year high school students towards learning management using the SEMERC Model. The sample group consists of 70 randomly selected first-year high school students from Sathree Sathaban Banphean Bamphean School, using cluster

sampling. The sample is divided into two groups: 35 students learning with the SEMERC Model and 35 students learning through conventional methods. The research tools used include knowledge assessment forms, table tennis skills assessment forms, attitude assessment forms, and satisfaction assessment forms. Data analysis involves the use of statistical measures such as mean, standard deviation, and statistical hypothesis testing. The research findings are as follows: There is a statistically significant difference in knowledge about table tennis before and after learning among first-year high school students using the SEMERC Model. The table tennis skills of first-year high school students in the experimental group are significantly better after learning compared to before learning, with a statistical significance level of .01. There is a significant difference in satisfaction levels among first-year high school students in all aspects after learning with the SEMERC Model, with a statistical significance level of .01. The research findings conclude that managing learning through the SEMERC Model format can effectively enhance learning outcomes in both knowledge and skill table tennis.

Keywords: Learning Management, SEMERC Model, Table Tennis

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพุทธศักราช 2551 มีการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่ใช้กิจกรรมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาเป็นสื่อกลางของการเรียนโดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพลศึกษาต่าง ๆ วิชาพลศึกษาเป็นการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในหลักสูตรการเรียนการสอน เนื่องจากพลศึกษาเป็นวิชาที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้มีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา วิชาพลศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพ และสามารถพัฒนาชีวิตและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ทั้งนี้กีฬาเทเบิลเทนนิสเป็นวิชาหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาเป็นกีฬาที่สามารถใช้เป็นสื่อในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณสมบัติทางด้านร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคมได้และเป็นกีฬาที่ไม่หนักจนเกินไปอุปกรณ์ราคาไม่แพงใช้สถานที่ไม่มากนักทักษะไม่ซับซ้อนรวมทั้งเทคนิคการเล่นมีความเหมาะสมทำให้เกิดความสนุกสนานต่อนักเรียนและผู้เล่น หลักสูตรแกนกลางฯ ได้นำกีฬานี้มาใช้ในการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ การที่จะให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นการจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะน่านักเรียนไปสู่เป้าหมายที่หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดไว้ (สุนันท์ หิรัตพรม, 2561) ดังที่ Subban กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อพัฒนาการนักเรียน การจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเรียนการสอนที่ต้องตอบสนองความแตกต่างของนักเรียน (Subban, P., 2006) ซึ่งในปัจจุบันนี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่นักวิชาการด้านการศึกษาให้ความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tomlinson ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล จำเป็นต้องมีการศึกษาและดำเนินการอย่างรอบคอบและโดยเจตนาที่จะตอบสนองความต้องการเฉพาะของนักเรียนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคลช่วยให้ผู้สอนสามารถมองเห็นการเรียนรู้จากความหลากหลายมุมมองของนักเรียน การจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ได้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเฉพาะนักเรียนคนใดคนหนึ่ง หรือให้คำแนะนำสำหรับบางคนเท่านั้น แต่เป็นการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนทุกคนที่แตกต่างกันโดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความเท่าเทียมกัน (Tomlinson, C.,

2001) สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนั้นเน้นการมีส่วนร่วม โดยการเรียนการสอนนั้นจะแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ โดยสมาชิกในกลุ่มจะมีความสามารถแตกต่างกันไปช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมาย นอกจากนั้นการฝึกฝนและทบทวนจะทำให้นักเรียนสามารถจดจำและปฏิบัติได้ชำนาญมากขึ้น (ทิศนา แคมมณี, 2560)

สภาพปัญหาการเรียนการสอนในปัจจุบันพบว่า ถึงแม้ว่ากีฬาเทเบิลเทนนิสจะเป็นกีฬาที่มีความนิยม แต่กระบวนการพัฒนายังมีปัญหาในเรื่องทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส ทำให้นักเรียนมีทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสต่ำกว่าเกณฑ์ 80/80 เนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการอธิบาย สาธิต ซึ่งจะใช้เวลากับการอธิบาย สาธิต ค่อนข้างมากจนทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้ในการปฏิบัติหรือฝึกฝนน้อย (สุนันท์ หิรัตพรม, 2561) นอกจากนั้นการใช้เวลาในการอธิบายมากเกินไปทำให้นักเรียนเกิดอาการเบื่อหน่าย ไม่รู้สึกตื่นเต้นและสนใจในบทเรียน ขาดการแสวงหาความรู้และความร่วมมือกันในชั้นเรียน และเมื่อถึงช่วงของการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นในชั้นเรียนหรือการออกกำลังกาย จะเห็นได้ว่านักเรียนมีทักษะการรับลูก ส่งลูกเทเบิลเทนนิส และตีโต้ได้น้อย จนเกิดความเบื่อหน่ายไม่มีสนุกสนานในการเล่นกีฬาเทเบิลเทนนิส ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้นักเรียนไม่อยากปฏิบัติจึงส่งผลให้นักเรียนมีทักษะที่ต่ำกว่าเกณฑ์

การเรียนการสอนจึงควรเน้นบทบาทของนักเรียนรูปแบบใหม่ โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง นอกจากนั้นการทำงานเป็นทีมยังช่วยให้นักเรียนเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนสอนเพื่อน และการรับผิดชอบร่วมกันอีกด้วย และในบทบาทของครูผู้สอนนั้นจะต้องเปลี่ยนมาเป็นผู้ให้คำแนะนำ ส่งเสริมและสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เกิดความสนุกสนานซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังเป็นการกระตุ้นเร้าให้นักเรียนพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และจดจำได้ดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ SEMERC Model มาพัฒนาทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส โดยตั้งแนวคิดทางทฤษฎีของการเรียนรู้ของ โรเบิร์ต กาเย ได้จัดชั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปยาก (Gagne, R., 1970) ห้องเรียนกลับด้าน ที่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่นักเรียนได้รับเนื้อหาก่อนที่จะมีการเรียนในชั้นเรียน (Bergmann, J. & Sams, A., 2012) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการเรียนรู้ที่แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ โดยสมาชิกในกลุ่มจะมีความสามารถแตกต่างกันไป ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมาย (ทิศนา แคมมณี, 2561) นำมาสังเคราะห์จนเกิดรูปแบบการสอน SEMERC Model ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในปัจจุบัน ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) เรียนรู้ด้วยตนเอง 2) ประเมิน 3) กระตุ้นเร้า 4) ขยายความรู้ 5) ให้ข้อมูลย้อนกลับ และ 6) สร้างสรรค์และนำเสนอความรู้ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากที่บ้าน และมาเติมเต็มในชั้นเรียนผ่านกระบวนการกลุ่ม มีการประเมินตนเองในด้านทักษะต่าง ๆ ครูผู้สอนใช้วิธีการกระตุ้นเร้าในชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีแรงกระตุ้นในการเรียน อีกทั้งมีการขยายความรู้จากที่ได้เรียนมาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งนักเรียนและครูผู้สอนมีการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน จากนั้นมีสร้างสรรค์และนำเสนอความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ก่อนจบคลาสเรียน และสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน นักเรียนจะต้องมีความสุข สนุกสนานกับการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้เรียนจดจำได้ยาวนานและมีทักษะติดตัวต่อไปในอนาคต โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ SEMERC Model

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model

3. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบการทดลอง วัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน (Pretest-Posttest) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2553) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	ทดสอบก่อนเรียน	การทดลอง	ทดสอบหลังเรียน
E	T ₁	X	T ₂
C	T ₁	X-	T ₂

X หมายถึง การจัดการเรียนรู้ด้วย SEMERC Model

X- หมายถึง การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

T₁ หมายถึง การทดสอบก่อนเรียน (Pre - test)

T₂ หมายถึง การทดสอบหลังเรียน (Post - test)

E หมายถึง กลุ่มทดลอง

C หมายถึง กลุ่มควบคุม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์ บำเพ็ญ ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 นักเรียนทั้งหมด 362 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกได้ดังนี้

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสตรีศรีนครินทร์ บำเพ็ญ ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 70 คน จำนวน 2 ห้อง แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 35 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 35 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นกลุ่ม (Cluster)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 11 แผนการจัดการเรียนรู้ มีทั้งหมด 4 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เติม เสริม สร้าง หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มาสร้างทักษะกันเถอะ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ธรรมชาติกับลูกเต๋า หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เกมสนุกพิชิตลูกเต๋า โดยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะเรียนรู้ในรูปแบบ SEMERC Model ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 เรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Study) เป็นการเรียนรู้ก่อนเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริงนอกห้องเรียน ซึ่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนจะก่อให้เกิดความรู้ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ และเตรียมพร้อมก่อนเข้าชั้นเรียน

ขั้นที่ 2 ประเมิน (Self-Evaluation) เป็นการประเมินจากการสอบถาม พูดคุย ในชั้นเรียน หรือการประเมินทักษะปฏิบัติโดยผ่านการทดสอบทักษะเพื่อประเมินความสามารถของตนเอง โดยการทดสอบมีเกณฑ์ที่กำหนดความสามารถของนักเรียน

ขั้นที่ 3 กระตุ้นเร้า (Motivation) เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ โดยการอธิบาย สาธิต หรือ คุณครูใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่อยู่ในความสนใจของเด็กเพื่อให้เกิดความท้าทายในการคิด

และหาคำตอบ พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนและเสริมแรงจูงใจให้กับนักเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 ขยายความรู้ (Expand Knowledge) เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือแนวคิดหรือข้อสรุปที่ได้เพื่ออธิบายสถานการณ์หรือเหตุการณ์อื่น

ขั้นที่ 5 ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Response and Feedback) เป็นการให้นักเรียนแสดงออกด้านพฤติกรรมในการแสดงออกทางด้านทักษะต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน หมายถึงความรู้และทักษะที่ต้องการคำตอบแบบแยกส่วนการบอกนักเรียนว่าคำตอบของพวกเขาถูกต้องหรือไม่ หากไม่ถูกต้อง ข้อมูลย้อนกลับควรช่วยนักเรียนในการตรวจหาและแก้ไขข้อผิดพลาด

ขั้นที่ 6 สร้างสรรค์และนำเสนอความรู้ (Construction) เป็นการที่นักเรียนและครูผู้สอนร่วมกันสรุปและนำเสนอความรู้ ซึ่งนักเรียนทุกคนมีโอกาสแสดงผลงานและความรู้ที่สมาชิกในแต่ละกลุ่มสร้างขึ้น โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลายตามความสามารถและความสนใจของนักเรียน

ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม โดยมีค่ามัธยฐาน (Md) 4-5 และค่าพิสัย ควอไทล์ (IQR) 0-1 มีคุณภาพผ่านเกณฑ์ประเมินทุกด้าน จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน ผลการทดลองใช้พบว่า ความรู้ และทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส หลังเรียนดีกว่าติกว่ก่อนเรียน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากนั้นจึงนำไปใช้ทดลองจริง

2.2 แบบประเมินความรู้กีฬาเทเบิลเทนนิส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องได้ค่า IOC = 0.77 นำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน ทำการแก้ไขข้อบกพร่องแล้วจึงนำไปใช้ทดลองจริง วิเคราะห์รายข้อเพื่อหาค่าความยาก (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบแต่ละข้อ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อสอบของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ซึ่งแบบประเมินความรู้กีฬาเทเบิลเทนนิส มีค่าความยาก (P) ระหว่าง 0.43-0.73 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.2-0.27 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

2.3 แบบประเมินทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย ทักษะการจับไม้แบบจับมือ ทักษะการจับไม้แบบปากกา ทักษะการเดาะลูกหน้ามือ ทักษะการเดาะลูกหลังมือ ทักษะการส่งลูก ทักษะการรับลูก ทักษะการตีโต้หน้ามือ และทักษะการตีโต้หลังมือ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องได้ค่า IOC = 0.87 นำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน ทำการแก้ไขข้อบกพร่องแล้วจึงนำไปใช้ทดลองจริง

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการพัฒนาจัดการเรียนรู้เทเบิลเทนนิสด้วย SEMERC Model เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert, R., 1967) ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 มากกว่า 0.50 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ($\bar{X}$ = 3.50)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้จัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความร่วมมือและช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล โดยอธิบายถึง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างและทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ SEMERC Model ในรายวิชาเทเบิลเทนนิส ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.2 ผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนรู้ SEMERC Model ไปทดลองใช้กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยได้ชี้แจงหลักการเหตุผล และประโยชน์ของการวิจัยให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 35 คน พร้อมทั้งทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอน เพื่อให้ผลเกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอน

3.2.2 นำแบบประเมินความรู้เกี่ยวกับกีฬาเทเบิลเทนนิสที่สร้างขึ้นไปทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใช้เวลา 40 นาที

3.2.3 ดำเนินการทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ SEMERC Model ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-11 ใช้เวลา 60 นาที/คาบ

3.2.4 หลังจากดำเนินการทดลองสิ้นสุดลงผู้วิจัยทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมกับก่อนเรียน แล้วความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนที่ได้

4.2 เปรียบเทียบผลของการประเมินความรู้ ประเมินทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model ระหว่างก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) โดยการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ (t-test dependent)

4.3 เปรียบเทียบความพึงพอใจหลังเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model ที่ระดับนัยสำคัญ .01 ด้วยสถิติทีแบบกลุ่มเดียว (One sample t-test)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปออกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ คือ 1) ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วย SEMERC Model 3) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model กับเกณฑ์ที่กำหนด ($\bar{X}$ 3.50) ซึ่งมีรายละเอียดของผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model (n=35)

กลุ่มทดลอง	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	Sig
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
กลุ่มทดลอง	9.97	2.41	16.31	1.54	15.71	<.01*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model ก่อนเรียน หลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนด้านความรู้ของกลุ่มทดลอง หลังเรียน ดีวก่อนเรียน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วย SEMERC Model (n=35)

ทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส (กลุ่มทดลอง)	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
1. ทักษะการจับไม้แบบจับมือ	2.25	0.70	4.00	0.00	14.71	<.01*
2. ทักษะการจับไม้แบบปากกา	2.57	0.23	3.60	0.49	14.94	<.01*
3. ทักษะการเดาะลูกหน้ามือ	1.60	0.49	3.71	0.45	19.81	<.01*
4. ทักษะการเดาะลูกหลังมือ	1.40	0.49	3.60	0.49	16.32	<.01*
5. ทักษะการส่งลูก	1.31	0.47	3.54	0.50	18.03	<.01*
6. ทักษะการรับลูก	1.85	0.64	3.45	0.50	12.22	<.01*
7. ทักษะการตีโต้หน้ามือ	1.57	0.50	3.25	0.44	17.11	<.01*
8. ทักษะการตีโต้หลังมือ	1.97	0.66	3.45	0.50	11.83	<.01*
รวม	4.02	1.58	25.62	1.45	38.35	<.01*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วย SEMERC Model พบว่า ทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสหลังเรียนทุกทักษะหลังเรียน ดีวก่อนเรียน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model กับเกณฑ์ที่กำหนด ($\bar{X} = 3.50$)

ประเด็น	ความพึงพอใจ			
	$\bar{X}$	S.D	t	Sig.
ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.52	0.62	9.80	<.01*
ด้านผู้สอน	4.49	0.62	9.42	<.01*
ด้านเนื้อหาของรายวิชา	4.44	0.72	7.70	<.01*
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐาน	4.44	0.71	7.85	<.01*
ทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส	4.56	0.59	10.52	<.01*
ด้านการประเมินผลการเรียน	4.55	0.52	11.91	<.01*
ด้านสื่อการสอน อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก	4.58	0.49	12.99	<.01*
รวม	4.52	0.54	11.18	<.01*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model กับเกณฑ์ที่กำหนด ($\bar{X} = 3.50$) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model ทุกด้าน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model พบว่า หลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความรู้เกี่ยวกับกีฬาเทเบิลเทนนิสหลังเรียน ดีกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบ SEMERC Model ส่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน ซึ่ง SEMERC Model มีขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Study) เป็นการเรียนรู้ก่อนเรียนด้วย การเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริงนอกห้องเรียน การเรียนรู้นอกห้องเรียนจะก่อให้เกิดความรู้ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ และเตรียมพร้อมก่อนเข้าชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีความมั่นใจใน การเรียนมากขึ้น ดังที่ Bergmann, J. & Sams, A. กล่าวว่า การเรียนการสอนที่นักเรียนได้รับเนื้อหาก่อนที่จะมีการ เรียนในชั้นเรียนนั้น โดยได้เรียนกับสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การเรียนนอกห้อง การอ่านหนังสือ วิดีโอ และ Power Point ก่อนการเข้าชั้นเรียน เพื่อให้เตรียมพร้อมก่อนเข้าชั้นเรียน (Bergmann, J. & Sams, A., 2012) นอกจากนั้น สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นตัวกลางในการจัดการเรียนรู้นั้น เป็นเครื่องมือที่สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ระหว่างผู้สอนไปยังนักเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะช่วยให้นักเรียนจำบทเรียนได้เร็วและนาน ช่วยกระตุ้นความสนใจ หรือสร้างความสนใจในการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจ ตรงกันในเรื่องที่เรียน ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้มากขึ้นในเวลาที่มี จำกัด ช่วยให้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการ เตรียมเนื้อหา ตลอดจนส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สอนกับนักเรียน

การเปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model พบว่า หลังเรียนด้วยรูปแบบ SMERC Model มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบมีความเหมาะสมในการพัฒนาทักษะของนักเรียน โดยเน้นการทำกิจกรรมกลุ่ม มีส่วนร่วมใน ชั้นเรียน รวมทั้งมีการให้นักเรียนได้ทบทวนและฝึกปฏิบัติ เรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้าน กิจกรรมในชั้นเรียนมีความ สนุกสนาน น่าสนใจ มีความหลากหลาย มีการจัดหมวดหมู่จากง่ายไปยากทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันครูผู้สอนมีการกระตุ้นเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจ และมีการให้คำแนะนำหากนักเรียน ปฏิบัติไม่ถูกต้อง การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน ควรสร้างบรรยากาศต้นแบบผ่อนคลาย รวมทั้งสร้าง บรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนและครูมีเจตคติในทางบวกเกี่ยวกับการเรียนการสอน สนับสนุนให้ นักเรียนรับรู้และตระหนักถึงการจัดการตนเองด้านอารมณ์ให้ดีเพราะว่าอารมณ์มีผลกระทบต่อการเรียนรู้และ พัฒนาการของนักเรียน (วิทยากร เชียงกูล, 2548) การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งหมายถึง การ จัดกิจกรรมที่มีลักษณะหลากหลายเอื้ออำนวยให้นักเรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย จะช่วยให้นักเรียนเกิดความพร้อม ในการเรียนรู้ มีความกระฉับกระเฉง ตื่นตัว ไวต่อการรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร และพฤติกรรมที่เกิดขึ้น (ทิศนา แหมมณี, 2560) นอกจากนั้นการเรียนรู้ผ่านเพื่อนโดยมีเพื่อช่วยเพื่อนนั้นเป็นการส่งเสริมนักเรียนให้ทำงานร่วมกัน สนับสนุน การเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะซึ่งกันและกันอีกด้วย (ภูฟ้า เสวกพันธ์, 2562)

ความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ SEMERC Model เมื่อเทียบกับเกณฑ์ ($\bar{X} = 3.50$) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model ทุกด้านมีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ SEMERC Model ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 2) ด้านผู้สอน 3) ด้านเนื้อหาของรายวิชา 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4.1) กิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐาน 4.2) ทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส 5) ด้านการประเมินผลการเรียน และ 6) ด้านสื่อการสอน อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งวิธีการ จัดการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนา และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลาย ผสมผสานกันไป เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวก ให้กับนักเรียนได้มากที่สุดนั่นเอง (กุลิสรา จิตรชญาวิช, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ก่อนเข้าชั้นเรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งนักเรียนมีการเตรียมความพร้อม อ่านบทเรียนล่วงหน้าเพื่อเข้าใจความหมายและความสำคัญของเนื้อหา โดยใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น วิดีโอ ภาพ หรือแอปพลิเคชันการเรียนรู้เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและการทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมยังส่งผลต่อการพัฒนาของนักเรียนอีกด้วย ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ และช่วยกันทบทวนในทักษะต่าง ๆ สรุปได้ว่าการเตรียมตัวและการเรียนรู้ล่วงหน้า ช่วยเพิ่มความมั่นใจและสามารถดำเนินการในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ของ โรเบิร์ต กาเย่ (Robert Gagne') การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) จนเกิดรูปแบบการสอน SEMERC Model ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในปัจจุบัน โดยนักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากที่บ้าน และมาเติมเต็มในชั้นเรียนผ่านกระบวนการกลุ่ม ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ทำการแนะนำให้กับนักเรียนเท่านั้น มีกระบวนการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการประเมินตนเอง ใช้วิธีการกระตุ้นเร้าในชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีแรงกระตุ้นในการเรียน อีกทั้งมีการขยายความรู้จากที่ได้เรียนมาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งนักเรียนและผู้สอนมีการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน จากนั้นมีการนำเสนอความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ก่อนจบคลาสเรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนลักษณะส่งผลต่อประสิทธิภาพในด้านความรู้และทักษะของนักเรียน ดังภาพที่ 1

Inputs

หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทักษะกีฬา
เทเบิลเทนนิส การจัดการเรียนการสอนกีฬา
เทเบิลเทนนิส การประเมินทางพลศึกษา

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้กีฬาเทเบิลเทนนิส

Process

ร่างและตรวจสอบคุณภาพของ
การจัดการเรียนการสอนด้วย
รูปแบบ SEMERC Model โดย
ผู้เชี่ยวชาญ

ทดลองใช้รูปแบบ
SEMERC Model

Outputs

รูปแบบการสอน และคู่มือการสอนกีฬาเทเบิลเทนนิสสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (แผนการจัดการเรียน 11 แผน) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้
SEMERC Model
1. เรียนรู้ด้วยตนเอง (S)
2. ประเมิน (E)
3. กระตุ้นเร้า (M)
4. ขยายความรู้ (E)
5. ให้ข้อมูลย้อนกลับ (R)
6. สร้างสรรค์และนำเสนอความรู้ (C)

ประสิทธิผลของรูปแบบฯ
- ความรู้
- ทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิส
- ความพึงพอใจ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบ SEMERC Model ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 เรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Study) ขั้นที่ 2 ประเมิน (Self-Evaluation) ขั้นที่ 3 กระตุ้นเร้า (Motivation) ขั้นที่ 4 ขยายความรู้ (Expand Knowledge) ขั้นที่ 5 ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Response and Feedback) และ ขั้นที่ 6 สร้างสรรค์และนำเสนอความรู้ (Construction) สามารถพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายได้ โดยสรุปได้ว่า 1) ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับกีฬาเทเบิลเทนนิส ก่อนเรียน หลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ความรู้เกี่ยวกับกีฬาเทเบิลเทนนิส กลุ่มทดลอง หลังเรียน ดีกว่าก่อนเรียน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การเปรียบเทียบทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model พบว่า ทักษะกีฬาเทเบิลเทนนิสหลังเรียนทุกทักษะมีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model เมื่อเทียบกับเกณฑ์ ($\bar{X} = 3.50$) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบ SEMERC Model ทุกด้าน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ในการนำรูปแบบไปใช้ควรมีการเตรียมพร้อม ทำความเข้าใจในรูปแบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจและเข้าใจอย่างถูกต้อง โดยสามารถศึกษาได้จากคู่มือการใช้รูปแบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนรู้ 2) ก่อนนำรูปแบบ SEMERC Model ไปใช้ควรให้ความสำคัญกับการสร้างบทเรียน นอกจากนั้นควรมีการกระตุ้นเร้า สร้างบรรยากาศ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเป็นไปอย่างสนุกสนาน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป 1) ควรนำรูปแบบ SEMERC Model ไปใช้ในการเรียนการสอนกีฬาชนิดอื่น ๆ 2) ควรมีการพัฒนาและรวบรวมข้อมูลคลังสื่อ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Study) ที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการสอนกีฬาเทเบิลเทนนิสแบบเสริมกิจกรรมการเคลื่อนไหว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำการทำงานวิจัย และขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีศรีนครชัยศรีบุรีรัมย์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาของการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กุลิสรา จิตรขญาวนิช. (2562). การจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิศนา ขัมมณี. (2560). รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิศนา ขัมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูฟ้า เสวกพันธ์. (2562). การศึกษาแบบเรียนร่วม : ปฏิบัติการขั้นสูงในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2553). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- วิทยากร เชียงกุล. (2548). เรียนลึก รู้ไว ใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุนันท์ หิรัตพรหม. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เทเบิลเทนนิสตามแนวการเรียนรู้ร่วมมือ เทคนิค TGT ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 12,(2). 96-109.
- Bergmann, J. & Sams, A. (2012). Flipped Your Classroom Reach Every Student in Every Class Every Day. United States of America: ASCD.
- Gagne, R. (1970). The Condition of Learning. (2nd ed). New York: Rinekert and Winstin, Inc.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbeic, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.
- Subban, P. (2006). Differentiated instruction: A research basis. International. Education Journal, 7(7), 935-947.
- Tomlinson, C. (2001). How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms. (2nd ed). Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development Alexandria.

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน*

DEVELOPMENT OF A PROGRAM FOR ENHANCING OPENNESS TO EXPERIENCE OF UNDERGRADUATE STUDENTS BASED ON MENTAL TOUGHNESS AND THEORY OF PLANNED BEHAVIOR

นิลุบล เกตุแก้ว, วิทยารณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า*, ชุตินา สุระเศรษฐ

Nilubon Katkaew, Wipawan Wongsuwan Kongpao*, Chutima Suraseth

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: wipawan.w@chula.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน และประเมินคุณภาพของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ ดังนี้ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรม และกำหนดองค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ และ 2) พัฒนาและประเมินคุณภาพของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตร จิตวิทยา และการวิจัยและประเมินผลการศึกษา จำนวน 5 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของโปรแกรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในโปรแกรม วิเคราะห์โดยหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์เฉพาะ 3) เนื้อหา 4) ขั้นตอนของโปรแกรมคือ ขั้นตอนประเมินความเชื่อเดิม ปรับเสริมความเชื่อใหม่ ขึ้นมุงตรงเตรียมพร้อมตามเป้าหมาย ขั้นขยายประสบการณ์ที่หลากหลายของชีวิต ขั้นพิชิตผลสำเร็จ 5) โครงสร้างและกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรม 6) แนวทางการจัดการเรียนรู้ของโปรแกรม และ 7) แนวทางการวัดและประเมินผล ผลการประเมินคุณภาพโปรแกรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, $SD. = 0.19$) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและการทดลองนำร่อง พบว่า โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์สามารถทดลองใช้ให้นักศึกษาพัฒนาตนเองให้เปิดรับประสบการณ์ได้ โดยเพิ่มความยืดหยุ่นเรื่องระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรม และการมีผู้ฝึกที่คุ้นสมบัติเฉพาะเหมาะสมในการช่วยจัดกิจกรรมของโปรแกรม

คำสำคัญ: การเปิดรับประสบการณ์, แนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจ, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน, การพัฒนาโปรแกรม

Abstract

The purpose of this research article was to develop a program to promote the employability of graduate students based on the concept of psychological strength and behavioral theory principles, and evaluate the quality of the program as follows: 1) Studying and analyzing basic data for program development and determining the components of the program to promote employability, and 2) Developing and evaluating the quality of the program to promote employability. The qualified individuals involved in the research include 5 qualified professionals in curriculum development, psychology, research, and educational evaluation. The research tools used include an assessment questionnaire to measure the accuracy and appropriateness of the program, data analysis using mean and standard deviation, and assessment of program component congruence (IOC) analysis. The research found that the program to promote employability consisted of 7 components: 1) Principles, 2) Specific objectives, 3) Content, and 4) Program steps, which included assessing existing beliefs, reinforcing new beliefs, preparing for goals, expanding diverse life experiences, and achieving success, 5) Structure and learning activities in the program, 6) Program learning management approach, and 7) Measurement and evaluation methods. The quality assessment results from the qualified individuals found that the program to promote employability was highly suitable ($\bar{X} = 4.86$, $SD. = 0.19$). The data analysis from the qualified individuals and the experimental implementation found that the program was effective in helping students develop themselves for employability by increasing flexibility in the duration of learning activities and providing appropriate trainers to facilitate the program's activities.

Keywords: Openness to Experience, Mental Toughness, Theory of Planned Behavior, Development of A Program

บทนำ

การเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สามารถเผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลง รับมือกับโลกปัจจุบันและอนาคตได้เป็นสิ่งจำเป็นที่องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) ได้เล็งเห็นผลกระทบจากสภาวะที่เกิดขึ้นจึงศึกษา องค์ความรู้ในการพัฒนาทักษะเกี่ยวกับสังคม อารมณ์ของบุคคล และพบว่า ลักษณะของบุคคลที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กัน คือ การเปิดรับประสบการณ์ (Openness to Experience) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญที่ช่วยเตรียมความพร้อมให้บุคคลในสภาวะการณดังกล่าวได้

แต่อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาข้อมูลแสดงถึงคุณภาพบัณฑิตจากผลการรายงานความพึงพอใจ คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พบข้อมูลสำคัญว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะด้านทักษะทางปัญญาโดยเฉลี่ยต่ำ ส่วนด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบโดยเฉลี่ยนั้นอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดจากการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมที่ควรต้องพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น (กองแผนงาน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2561); (วิดาพร ทับทิมศรี และคณะ, 2562) ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์พฤติกรรมที่แสดงถึงการไม่เปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาจากงานวิจัยที่ได้มีการนำเสนอปัญหาพบว่า นักศึกษาแต่ละคนต่างมีความรู้ ความคิด ประสบการณ์ที่แตกต่างกันจึงทำให้มีความคิดเห็น

ไม่ตรงกัน ไม่ยอมฟังใคร จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันในการทำงานร่วมกัน โดยสถานการณ์ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยครั้งจนทำให้บรรยากาศในการเรียนและการทำงานต่าง ๆ ร่วมกันไม่ดีส่งผลด้านสัมพันธ์ระหว่างกัน (กิตติศักดิ์ กอรัย, 2550); (ณฤนาท จันทกล้า, 2558) ซึ่งลักษณะดังกล่าวแสดงถึงสภาพปัญหาของนักศึกษาทั้งในอดีต ปัจจุบันที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขมาโดยตลอดและอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานและการใช้ชีวิตในอนาคตหากไม่รับดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

การเปิดรับประสบการณ์ (Openness to Experience) เป็นทักษะหนึ่งจากกลุ่มทฤษฎีลักษณะนิสัย เป็นมิติทางทักษะที่มีความสำคัญมากกว่ามิติอื่น ๆ ในการช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับการศึกษาต่าง ๆ การทำงานและการพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Chernyshenko, O. S., et al., 2018) เนื่องจากการเปิดรับประสบการณ์ หมายถึง การเปิดรับความรู้ มุมมองและความคิดของบุคคลให้เพิ่มขึ้น จึงเป็นการแสดงออกของบุคคลที่สนใจเรียนรู้ข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจสิ่งเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องและชัดเจน เต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือยอมรับความแตกต่างอย่างมีเหตุผล และคิดหาแนวทาง หาวิธีการอื่นที่แปลกใหม่หรือหลากหลายในการทำงานหรือสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้น มีการหาข้อปรับปรุง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสิ่งที่ดีขึ้น (Kankaraš, M. & Suarez-Alvarez, J., 2019) จากการศึกษาองค์ประกอบของการเปิดรับประสบการณ์ ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของการเปิดรับประสบการณ์ได้ 3 องค์ประกอบสำหรับงานวิจัยฉบับนี้คือ 1) ความอยากรู้ (Curiosity) เป็นการแสดงออกถึงความสนใจเรียนรู้ข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาความรู้ทางการเรียนของตน 2) การยอมรับความคิดเห็น (Tolerance) เป็นการแสดงออกถึงความสนใจในการเรียนรู้มุมมองต่าง ๆ ของผู้อื่น และ 3) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นการแสดงออกถึงการมีความคิดริเริ่มหาแนวทางหาวิธีการที่มีความแปลกใหม่ในการทำงานหรือการสร้างผลงานขึ้นมา (OECD, 2017) โดยองค์ประกอบข้างต้นเกิดจากการศึกษาขององค์การคณะผู้วิจัยต่าง ๆ ที่ได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาให้ผู้เรียนในวัยเรียนเกิดการเปิดรับประสบการณ์ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบทั้งสามครบถ้วนจึงจะทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่เปิดรับประสบการณ์ทางการเรียนรู้และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (Chernyshenko, O. S., et al., 2018); (Kankaraš, M. & Suarez-Alvarez, J., 2019)

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการเปิดรับประสบการณ์พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับประสบการณ์ควรพัฒนาควบคู่กันทั้งมิติภายในและภายนอก โดยมิติภายในนั้นควรพัฒนาเกี่ยวกับทัศนคติ แรงจูงใจภายในของบุคคลเป็นสิ่งที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรม มิติภายนอกเน้นความสำคัญของบริบทแวดล้อมเกี่ยวกับแบบอย่าง การสนับสนุน การเอื้ออำนวย การฝึกฝนรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์ที่จัดขึ้น (Stevenson, H. et al., 2014) รวมถึงใช้การเสริมกลยุทธ์เป็นแนวทางต่าง ๆ ในการพยายามเอาชนะความเชื่อ ความคิด ความรู้สึกเดิมของตน เพิ่มโอกาสที่ดีที่หลากหลายในการพัฒนาให้กับชีวิตของตนเอง (Cherry, K., 2020) ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะสังคม อารมณ์ พบว่า แนวคิด ความเข้มแข็งทางจิตใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเปิดรับประสบการณ์ แสดงให้เห็นว่าถ้าบุคคลมีความเข้มแข็งทางจิตใจที่เพิ่มสูงขึ้นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเปิดรับประสบการณ์ของบุคคลนั้นจะเพิ่มสูงขึ้นด้วย

แนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจ (Mental Toughness) เป็นสภาวะที่สำคัญของบุคคล มีโครงสร้างในการนำไปใช้จัดการกับสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายหรือความยากลำบากที่บุคคลต้องประสบ ช่วยให้บุคคลสามารถนำไปใช้รับมือและจัดการกับสภาวะการณ์ของความรู้สึกนึกคิดหรือสภาวะการณ์ที่สร้างความอึดอัดให้กับบุคคล เป็นสภาวะที่ใช้สร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับชีวิตได้เป็นอย่างดีอันเนื่องมาจากได้เปิดกว้างในการเรียนรู้ มีผลทางวิชาการที่สูงขึ้น มีพฤติกรรมเชิงบวกที่ดีขึ้น เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Clough, P. & Strycharczyk, D., 2018) โดยมียุทธศาสตร์หลักของโครงสร้างคือ ความมั่นใจ (Confidence) ความมุ่งมั่น (Commitment) การควบคุม (Control) และความท้าทาย (Challenge) นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมตามที่ต้องการพัฒนาจะทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้

ผู้วิจัยจึงศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยเพิ่มเติม พบว่า ปัจจัยอีกประการที่ช่วยพัฒนาการเปิดรับประสบการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานของสังคม คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ การคล้อยตามการรับรู้ของผู้อื่น บรรทัดฐานต่าง ๆ ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลต่อการตั้งใจและการแสดงพฤติกรรมของบุคคล (Wu, A. M. & Tang, C. S. K., 2012); (Sutter, N. & Paulson, S., 2017) ดังนั้นการที่บุคคลจะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมดังกล่าวหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลและสังคม ผู้วิจัยจึงศึกษาทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) ที่ระบุว่า อิทธิพลสำคัญที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นอย่างตั้งใจและเข้มข้นต้องเกิดจากทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมนั้น อิทธิพลของค่านิยมและการรับรู้ตนในการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งอิทธิพลหลักทั้งภายในและภายนอกดังกล่าวจะทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมนั้นได้ในทิศทางที่เหมาะสม (Ajzen, I., 2015) ผู้วิจัยจึงนำหลักการของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมาใช้พัฒนาพฤติกรรมในการเปิดรับประสบการณ์ของบุคคลให้มีผลเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลเชิงทฤษฎีข้างต้นจึงมีความเป็นไปได้ว่า การใช้แนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเปิดรับประสบการณ์ได้ โดยใช้กิจกรรมทางสังคมที่มีความแปลกใหม่ในการเปิดโลกทัศน์ของการเรียนรู้ ให้มีแรงจูงใจและมุมมองในด้านอื่นที่กว้างขวางขึ้น รวมถึงมีสภาพแวดล้อมอื่นที่ส่งเสริมประกอบเข้าด้วยกันทำให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ดีจากการใช้โปรแกรมเฉพาะที่สร้างขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน
2. เพื่อประเมินคุณภาพโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 (R1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรม ตามแผน มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากบทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และสภาพการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาในปัจจุบัน โดยกำหนดขอบเขตข้อมูลของนักศึกษาเป็นนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

ขั้นที่ 2 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาเป็น กรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม

ระยะที่ 2 (D1) การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

ขั้นที่ 1 ยกร่างโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในระยะที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการร่างโปรแกรม และจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินคุณภาพโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ในการตรวจสอบความเหมาะสม และความถูกต้องของโปรแกรม

ขั้นที่ 2 ประเมินโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำโปรแกรมฉบับร่างที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้ทดลองนำร่องในการจัดกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและประเมินผลการศึกษา จำนวน 1 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของ 1) โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ 2) คู่มือของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ และ 3) แผนการจัดกิจกรรม และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองนำร่องโปรแกรม ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ในสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินคุณภาพโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ เป็นแบบตรวจสอบรายการ 5 ระดับ คือ 1 คะแนน (หัวข้อดังกล่าวมีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด) จนถึง 5 คะแนน (หัวข้อดังกล่าวมีความถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากที่สุด) ประเมินเป็นรายข้อ แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ยของผลการประเมินรายข้อต้องมีค่า 3.50 ขึ้นไป ถือว่า ใช้ได้ ไม่ต้องปรับปรุง แต่ถ้าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 3.50 ต้องปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 3 ระดับ คือ ถูกต้องเหมาะสม ไม่แน่ใจ ไม่ถูกต้อง/ไม่เหมาะสม รวมทั้งการให้ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะปลายเปิด วิเคราะห์ผลโดยหาค่าความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เมื่อค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ ระหว่าง 0.50 – 1.00 แสดงว่า รายการประเมินนั้นมีความสอดคล้อง

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. นำร่างโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ที่ได้ส่งเคราะห์และบูรณาการแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมาใช้พัฒนาเป็นหลักการของโปรแกรม กำหนดองค์ประกอบและรายละเอียดของโปรแกรม สร้างแผนการจัดกิจกรรมตามโปรแกรม จากนั้นตรวจสอบโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
2. รวบรวมผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และเทียบระดับคะแนน ความถูกต้องและความเหมาะสม โดยนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน
3. เสนอขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนเพื่อปกป้องบุคคลจากความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย โดยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในคน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ตามแนวความคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

ผู้วิจัยศึกษาแนวความคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน พบว่า **แนวความคิดความเข้มแข็งทางจิตใจ** เป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อวิธีการที่บุคคลประเมินเหตุการณ์และวิธีการตอบสนองต่อเหตุการณ์ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนไปตามการเรียนรู้ประสบการณ์ และการเผชิญกับเป้าหมายต่าง ๆ ในชีวิต และ**ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน** เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากความเชื่อของบุคคลว่า ทักษะ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นทำให้บุคคลเกิดความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งความตั้งใจที่เกิดขึ้นทำให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมเป็นรูปธรรมได้อย่างสำเร็จ ซึ่งทั้งแนวความคิดและทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำไปใช้ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตมีการเปิดรับประสบการณ์ได้ โดยการสังเคราะห์หลักการและบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีมาใช้พัฒนาเป็นหลักการของโปรแกรม 3 ประการ คือ

1.1 หลักการของโปรแกรม คือ

1.1.1 การรู้ผลลัพธ์ของพฤติกรรม คล้อยตามกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อตนเอง รู้ความสามารถเดิมของตนเองที่มี และรู้ว่ามีทรัพยากรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนจะทำให้บุคคลนำมาใช้ประเมิน ตัดสินใจที่ส่งผลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมได้

1.1.2 การตั้งเป้าหมาย เรียนรู้วิธีการบรรลุเป้าหมาย รู้วิธีการจัดการกับชีวิต จัดลำดับวางแผน จัดระเบียบสิ่งที่ปฏิบัติต่าง ๆ ประเมินตนเองอยู่เสมอ ร่วมกับมีแรงจูงใจและแผนการปฏิบัติ มีแนวทางที่เป็นระบบชัดเจนส่งผลให้บุคคลสามารถสร้างความแตกต่างตามสถานการณ์ได้สำเร็จตามทัศนคติและเป้าหมาย

1.1.3 การปฏิบัติตามเป้าหมาย แสวงหาโอกาสในการได้เรียนรู้ เรียนรู้ที่จะทำให้อะไรต่าง ๆ ให้สำเร็จได้เอง แสดงมุมมองและจุดยืน ใช้วิธีการจัดการกับอารมณ์ ทำความเข้าใจผู้อื่นจัดการกับคำวิจารณ์และความคิดเห็นของผู้อื่น มีส่วนร่วมในการเรียนรู้กับผู้อื่นด้วยความรู้สึกเชิงบวก และแสดงพฤติกรรมและอารมณ์ต่อสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม จะทำให้บุคคลทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกเชิงบวกและทำงานด้วยความคิด ใหม่ ๆ ส่งผลให้ทำงานได้สำเร็จตามกำหนดมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจึงสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองได้สำเร็จจริงตามที่ตั้งใจได้

1.2 วัตถุประสงค์เฉพาะของโปรแกรม โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเปิดรับประสบการณ์ในบริบทของการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการเรียน

1.3 เนื้อหาของโปรแกรม คัดเลือกเนื้อหาจากแนวความคิดความเข้มแข็งทางจิตใจ คือ ความมุ่งมั่น เป็นการตั้งเป้าหมาย และลงมือกระทำเพื่อพิสูจน์ความสามารถของตน ความท้าทาย เป็นการมีและใช้มุมมองที่หลากหลายของบุคคล ความมั่นใจ เป็นการเชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ และ การควบคุม เป็นการรับรู้ว่าคุณสามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ และเนื้อหาจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน คือ ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่มีความสำคัญต่อตนเอง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนและขัดขวางพฤติกรรมของตนเอง และการตั้งใจแสดงพฤติกรรม

1.4 ขั้นตอนของโปรแกรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประเมินความเชื่อเดิม ปรับเสริมความเชื่อใหม่ เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความเชื่อที่มีต่อพฤติกรรม การเปิดรับประสบการณ์ของตนเองพร้อมทั้งโน้มน้าว แนะนำให้ผู้เรียนเล็งเห็นความสำเร็จของพฤติกรรม การเปิดรับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

ขั้นที่ 2 มุ่งตรงเตรียมพร้อมตามเป้าหมาย เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลต้นแบบที่หลากหลาย จัดให้ประเมินความสามารถของตนเอง ให้ผู้เรียนร่วมกันกำหนดเป้าหมายและวิธีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เปิดรับประสบการณ์

ขั้นที่ 3 ขยายประสบการณ์ที่หลากหลายของชีวิต เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันฝึกปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้บรรลุผลตามกิจกรรมที่กำหนด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำเสนอผลงาน ให้ข้อเสนอแนะจากผลการทำภารกิจ ร่วมกันตรวจสอบ ทบทวนข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 4 พิจารณาผลความสำเร็จ เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนประเมินพฤติกรรมการเปิดรับประสบการณ์ของตนเอง สรุปผลดีจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเปิดรับประสบการณ์ของตนเอง รวมทั้งการนำเสนอแนวทางที่หลากหลายในพัฒนาตนเอง

1.5 โครงสร้างและกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรม ประกอบด้วย 2 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เปิดใจทีละน้อยจะค่อย ๆ สร้างสัมพันธ์ และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เปิดใจทีละนิดจะพิชิตการเรียนรู้ มีกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ 10 ชุดกิจกรรม ดำเนินการจัดกิจกรรมทั้งหมด 4 ครั้งต่อสัปดาห์ จัดกิจกรรมวันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 2-3 ชุด ใช้เวลาจัดกิจกรรม ชุดละประมาณ 60-150 นาที ซึ่งรวมใช้เวลาในการจัดโปรแกรมต่อหนึ่งหน่วยการเรียนรู้เป็น 17 ชั่วโมง เมื่อจัดโปรแกรมเสร็จสิ้นครบทั้ง 2 หน่วยการเรียนรู้ ใช้ระยะเวลารวม 2 สัปดาห์ จำนวน 34 ชั่วโมง

1.6 แนวทางการจัดการเรียนรู้ของโปรแกรม นำเสนอบทบาทของผู้ฝึก ผู้เรียน และเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม โดยบทบาทของผู้ฝึกก่อนการใช้โปรแกรมมีการวัดพฤติกรรมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาด้วยแบบวัดการเปิดรับประสบการณ์ เตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ และซักซ้อมทำความเข้าใจในการจัดโปรแกรมกับผู้ช่วยฝึก ระหว่างดำเนินการใช้โปรแกรม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นตอนของโปรแกรม โดยใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ เช่น การคิดเชิงบวก การนึกภาพ การให้ข้อมูลป้อนกลับ การฝึกปฏิบัติ การสื่อสารเชิงโน้มน้าว ชักชวน การอภิปรายกลุ่ม และให้นักศึกษาทุกคนทำแบบสะท้อนคิด การเปิดรับประสบการณ์หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมของโปรแกรมเสร็จสิ้นทุกขั้นตอน ส่วนบทบาทของผู้เรียนในระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมใช้การเรียนรู้ ประเมินตนเอง ร่วมแลกเปลี่ยน ปฏิบัติกิจกรรม นำเสนอและเขียนบันทึกการร่วมกิจกรรม

1.7 แนวทางการวัดและประเมินผลของโปรแกรม มีการประเมินผลก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม โดยใช้แบบวัดและแบบสัมภาษณ์การเปิดรับประสบการณ์ และประเมินผลระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรม โดยใช้ข้อมูล คำตอบที่ได้จากเครื่องมือประเมินผลต่าง ๆ ทั้งใบงาน กระดาษฟลิปชาร์ต แบบสะท้อนคิดการเปิดรับประสบการณ์

2. ผลการประเมินคุณภาพโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

2.1 ผลการประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ที่ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถูกต้อง เหมาะสมของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
1. หลักการของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	5	0.00	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์เฉพาะของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	4.4	0.89	มากที่สุด
3. เนื้อหาของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	5	0.00	มากที่สุด
4. ขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์			
ขั้นที่ 1 ประเมินความเชื่อเดิม ปรับเสริมความเชื่อใหม่	4.8	0.45	มากที่สุด
ขั้นที่ 2 มุ่งตรงเตรียมพร้อมตามเป้าหมาย	4.8	0.45	มากที่สุด
ขั้นที่ 3 ขยายประสบการณ์ที่หลากหลายของชีวิต	4.8	0.45	มากที่สุด
ขั้นที่ 4 พิจารณาผลความสำเร็จ	4.8	0.45	มากที่สุด
รวม	4.8	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถูกต้อง เหมาะสมของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
5. โครงสร้างและแผนการจัดกิจกรรมของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	5	0.00	มากที่สุด
6. แนวทางการจัดการเรียนรู้ของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	4.8	0.00	มากที่สุด
7. การวัดและประเมินผลโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	5	0.00	มากที่สุด
รวม	4.86	0.19	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ที่ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้องและเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, SD. = 0.19) เมื่อจำแนกรายองค์ประกอบ พบว่าทุกองค์ประกอบมีคะแนนเฉลี่ยความถูกต้องและเหมาะสม ระหว่าง 4.4 – 5 โดยองค์ประกอบที่คะแนนเฉลี่ยมีความถูกต้องเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ หลักการของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ เนื้อหาที่ใช้ในโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ โครงสร้างและแผนการจัดกิจกรรมของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ และการวัดและประเมินผลโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ ($\bar{X} = 5$, SD. = 0.00)

2.2 ดัชนีความสอดคล้องของคุณภาพของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นที่ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

รายการประเมิน	ความตรง	
	IOC	แปลผล
วัตถุประสงค์ของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์		
กำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมได้ครอบคลุม มีความเฉพาะกับพฤติกรรม的开รับประสบการณ์ที่ต้องการพัฒนา	0.8	สอดคล้อง
หลักการของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์		
1. หลักการของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์มีการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีได้ครอบคลุม ครบถ้วน สมบูรณ์	1	สอดคล้อง
2. หลักการของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	1	สอดคล้อง
ขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์		
1. ขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์สอดคล้องกับหลักการของแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน	1	สอดคล้อง
2. ขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์สอดคล้องกับจุดประสงค์ของโปรแกรม	0.8	สอดคล้อง
3. ขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์มีลำดับขั้นที่เหมาะสม	1	สอดคล้อง
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์		
1. เครื่องมือวัดและประเมินผลสอดคล้องกับโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์	1	สอดคล้อง
2. รูปแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลก่อน ระหว่าง และหลังการจัดโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ มีความเหมาะสม	0.8	สอดคล้อง
3. เครื่องมือวัดและประเมินผลให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย	1	สอดคล้อง

จากตารางที่ 2 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นที่ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่ามากกว่า 0.5 โดยมีช่วงเท่ากับ 0.8-1.00 แสดงว่า ทุกองค์ประกอบของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์มีความสอดคล้องกัน สามารถนำไปทดลองใช้ได้

เมื่อนำโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปทดลองนำร่องกับ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ในสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง จำนวน 20 คน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในสภาพ ของการจัดกิจกรรมจริง พบว่า ชุดกิจกรรมทุกชุดสามารถช่วงส่งเสริมให้นักศึกษาเปิดรับประสบการณ์ได้ ซึ่ง กิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ตั้งแต่ชุดกิจกรรมที่ 1-10 เน้นส่งเสริมองค์ประกอบการยอมรับความคิดเห็นและ ความคิดสร้างสรรค์เป็นหลัก โดยเฉพาะกิจกรรมชุดที่ 1-6 ชั้นที่ 1-2 เป็นกิจกรรมให้มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่วนกิจกรรมชุดที่ 7-10 เน้นส่งเสริมองค์ประกอบความอยากรู้ การยอมรับความคิดเห็น และความคิดสร้างสรรค์ เป็นสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมชุดที่ 7-10 ชั้นที่ 3-4 ที่จัดสถานการณ์ไว้ให้ร่วมกันจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทุก ชุดกิจกรรมจำเป็นต้องนำไปใช้โดยคำนึงถึงผู้ใช้ที่เป็นผู้ฝึกหลายคนมาช่วยในการจัดกิจกรรม ดังนั้นจึงควรมีการ นำเสนอคุณสมบัติเฉพาะของผู้ฝึก หรือวิธีการคัดเลือกการพัฒนาผู้ฝึกอื่น ๆ ให้สามารถมาจัดกิจกรรมของโปรแกรม นี้ได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ เป็นโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นโดยใช้การสังเคราะห์ และบูรณาการหลักการของแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมาพัฒนาเป็นหลักการ ของโปรแกรมที่ทำให้บุคคลสามารถนำไปใช้ปรับเปลี่ยนตนเองในเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นผลให้เกิดความสำเร็จในการ เรียนรู้ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ เมื่อนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนที่เกี่ยวข้องกับ ทศนคติ การคล้อยตามการรับรู้ของผู้อื่น บรรทัดฐานต่าง ๆ ของสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตาม ความตั้งใจของบุคคล (Ajzen, I., 2015); (Wu, A. M. & Tang, C. S. K., 2012); (Sutter, N. & Paulson, S., 2017) จึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาได้ โดยการจัดให้มีสถานการณ์ ที่หลากหลายช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันคิดหาสิ่งที่ดีที่สุดในการจัดการกับสถานการณ์นั้น ๆ ร่วมกันได้รับการ ชี้แนะจากผู้ฝึกที่ช่วยขยายความรู้ กำจัดความเชื่อที่ผิดของผู้เรียน และการใช้จิตวิทยาเชิงบวกต่าง ๆ มาสนับสนุน ให้เกิดพฤติกรรมจะทำให้ นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเปิดรับประสบการณ์การยอมรับความคิดเห็น ความคิดสร้างสรรค์ และความอยากรู้ไปในทางที่ดีขึ้นได้ (Stamp, E. et al., 2015); (Sutter, N. & Paulson, S., 2017) เสริมสร้างการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Cowden, R. G., et al., 2017) ของแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

อีกทั้ง ขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถนำมาใช้ส่งเสริม การเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาได้ โดยแต่ละขั้นตอนของโปรแกรมมีการสังเคราะห์มาจากหลักการของ โปรแกรมเพื่อเสนอเป็นขั้นตอนของโปรแกรมที่นำไปสู่การส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับ ปริญญาบัณฑิต ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประเมินความเชื่อเดิม ปรับเสริมความเชื่อใหม่ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความ เชื่อและเล็งเห็นความสำคัญของพฤติกรรมในการเปิดรับประสบการณ์ โดยการทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของ พฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลง (Ajzen, I., 2015) ชุดกิจกรรมในขั้นนี้จึงเป็นการค่อย ๆ ทำให้ผู้เรียนเริ่ม เปลี่ยนแปลงความเชื่อของตนเองต่อความอยากรู้ การยอมรับความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์

ขั้นที่ 2 มุ่งตรงเตรียมพร้อมตามเป้าหมาย จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย และ วางแผนเปลี่ยนแปลงตนเองให้เปิดรับประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนวิธีการเปลี่ยนแปลงตนเอง นำเสนอเป้าหมายและแผนการปฏิบัติของตน สอดคล้องกับการนำเสนอเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยในการ ควบคุมที่ทำให้บุคคลรู้ความสามารถของตนเองในการทำพฤติกรรม (Ajzen, I., 2015) รวมถึงการที่บุคคลที่เชื่อใน ตนเอง มีเป้าหมายชัดเจน และใช้วิธีการต่าง ๆ ในการทำอย่างเป็นระบบจะส่งผลให้ทำตามเป้าหมายได้สำเร็จ

(Clough, P. & Strycharczyk, D., 2015); (Strycharczyk, D. & Clough, P., 2018) ชุดกิจกรรมในขั้นนี้จึงเป็นการให้ผู้เรียนได้ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบของการวางแผนพัฒนาตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความอยากรู้วิธีการทำให้ตนเองเปลี่ยนแปลง

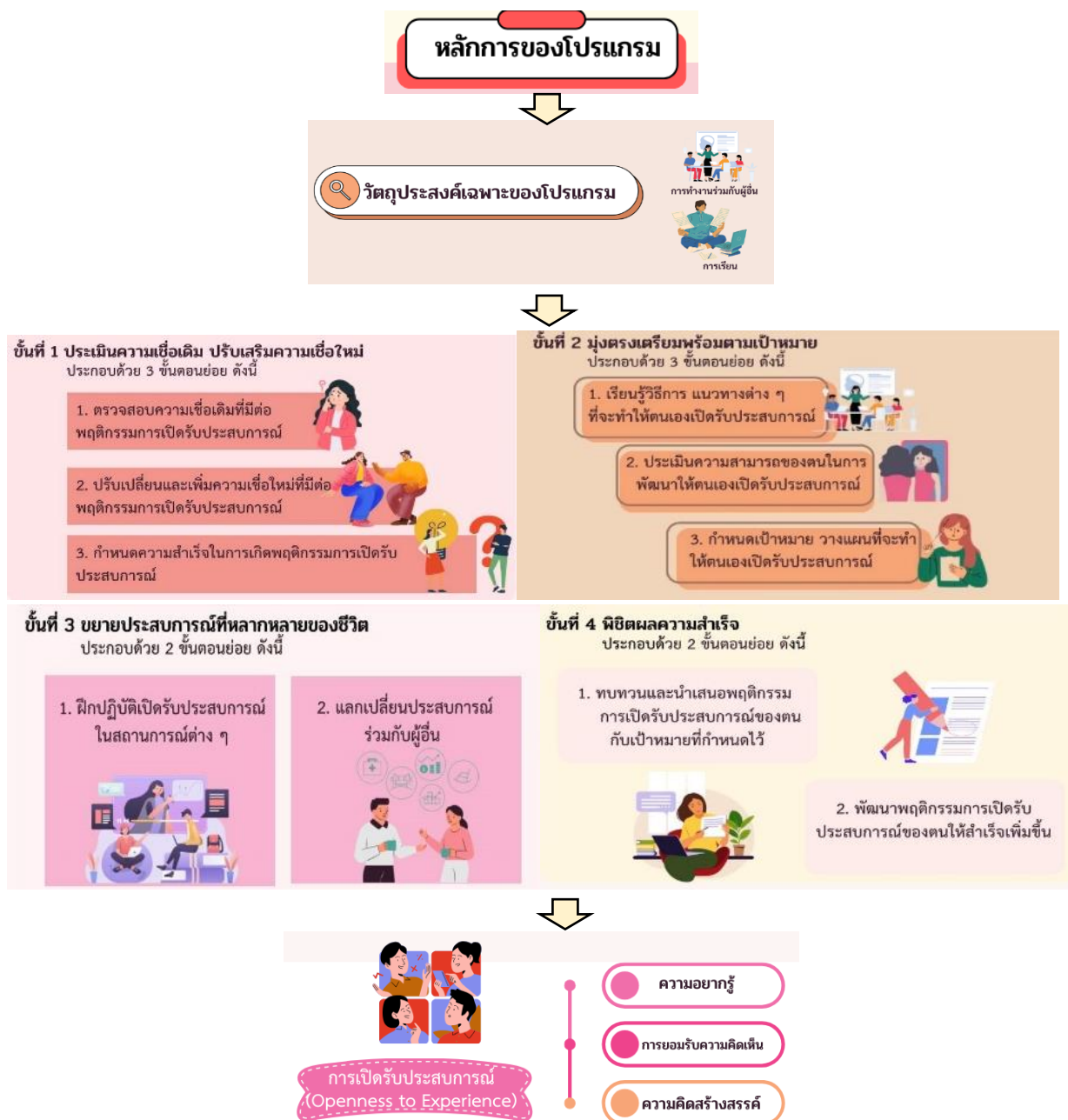
ขั้นที่ 3 ขยายประสบการณ์ที่หลากหลายของชีวิต จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ทำภารกิจที่หลากหลาย สอดคล้องกับข้อมูลว่า การที่บุคคลมีความสามารถและมุมมองในการรับมือกับประสบการณ์ใหม่ ได้เรียนรู้จากการกระทำนั้น จะทำให้บุคคลรู้สึกเกิดความรู้สึกร่วมกับการทำสิ่งต่าง ๆ รวมถึงวิธีที่จะทำให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป (Clough, P. & Strycharczyk, D., 2015); (Strycharczyk, D. & Clough, P., 2018) ชุดกิจกรรมในขั้นนี้จึงเป็นการให้ผู้เรียนได้ฝึกการยอมรับความคิดเห็น ความอยากรู้ และความคิดสร้างสรรค์ผ่านการทำภารกิจร่วมกัน

ขั้นที่ 4 พิสูจน์ผลสำเร็จ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนประเมินพฤติกรรม的开รับประสบการณ์ของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำเสนอการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม的开รับประสบการณ์ของตนเอง สอดคล้องกับความเชื่อว่า บุคคลมีความตั้งใจจะสามารถแสดงพฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จจริง (Ajzen, I., 2015) ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของบุคคลที่มีแสดงออกที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดผลจากการปฏิบัติได้สำเร็จ และได้รับผลตอบแทนที่ดีจากการกระทำ (Clough, P. & Strycharczyk, D., 2015); (Strycharczyk, D. & Clough, P., 2018) ชุดกิจกรรมในขั้นนี้จึงเป็นการให้ผู้เรียนได้ถอดบทเรียนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความอยากรู้ การยอมรับความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

2. การประเมินคุณภาพของโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์มีความถูกต้องและเหมาะสมของโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากโปรแกรมมีการพัฒนาขึ้นอย่างมีระบบ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย และเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาที่มีการศึกษาสภาพปัญหาพื้นฐานจากบริบทจริง รวมถึงเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้พัฒนาให้นักศึกษามีพฤติกรรม的开รับประสบการณ์มากที่สุด อีกทั้งโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นได้รับการตรวจสอบและรับรองผลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน และจิตวิทยาการศึกษาที่แสดงว่าสามารถนำไปทดลองใช้ได้ โดยผลการทดลองนําร่องแสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษเฉพาะของโปรแกรมที่ใช้พัฒนาการเปิดรับประสบการณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะทางสังคมและอารมณ์ที่ต้องพัฒนาเป็นโปรแกรม โดยจำเป็นต้องมีลำดับ โครงสร้าง วิธีการ ดำเนินการในรูปแบบของประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีเป้าหมายและผลลัพธ์ที่เฉพาะ ตรงกับความต้องการของสถาบันการศึกษาและมีการพัฒนาครูผู้สอนที่มีความรู้ความเข้าใจเฉพาะ (Cefai, C., et al., 2018) เพื่อให้สามารถนำโปรแกรมไปพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีทักษะทางสังคมและอารมณ์ที่จำเป็นในสังคมปัจจุบัน นั่นคือ การเปิดรับประสบการณ์

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน มีดังนี้

ภาพที่ 2 โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิด
ความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (ต่อ)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตตามแนวคิด ความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ประกอบด้วยหลักการสำคัญที่ว่า รู้ผลลัพธ์ ตั้งเป้าหมาย และปฏิบัติ จัดการให้ได้ มีวัตถุประสงค์เฉพาะที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเปิดรับประสบการณ์ในบริบทของการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการเรียน กำหนดเนื้อหาจากแนวคิดความเข้มแข็งทางจิตใจและทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน มีขั้นตอนในการจัดโปรแกรม 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ประเมินความเชื่อเดิม ปรับเสริมความเชื่อใหม่ ขั้นที่ 2 มุ่งตรงเตรียมพร้อมตามเป้าหมาย ขั้นที่ 3 ขยายประสบการณ์ที่หลากหลายของชีวิต ขั้นที่ 4 พิชิตผลสำเร็จ โปรแกรมที่

พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาได้โดยการให้ผู้ฝึกใช้ชุดกิจกรรมทุกชุดครบทั้ง 2 หน่วยการเรียนรู้ตามขั้นตอน โดยผู้สนใจควรศึกษาคู่มือการใช้โปรแกรมส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์อย่างละเอียด และนำไปใช้พัฒนาพฤติกรรมในการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาโดยอิงตามระดับการเปิดรับประสบการณ์ ระยะเวลา บริบทของนักศึกษา และความพร้อมในการจัดโปรแกรมเป็นสำคัญ และในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรนำโปรแกรมไปใช้ส่งเสริมการเปิดรับประสบการณ์ของนักศึกษาในระดับชั้นปีอื่น ๆ และศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นที่มีผลต่อตัวแปรขององค์ประกอบย่อยของการเปิดรับประสบการณ์ โดยเฉพาะ เช่น ความอยากรู้ การยอมรับความคิดเห็น ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2561). ความพึงพอใจของนายจ้าง/ผู้ใช้บัณฑิต ปีการศึกษา 2562. เรียกใช้เมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://natres.psu.ac.th/office/plan/doc/2564/TQF_JOB62.pdf.
- กิตติศักดิ์ กอร้อย. (2550). พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนิสิตปริญญาตรีภาคปกติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤนาท จั่นกล้า. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เรื่องคอนกรีตเอนซ์สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(1), 76-88.
- วิดาพร ทับทิมศรี และคณะ. (2562). คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ และอัตลักษณ์ของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ ตามความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร, 35(1), 252-263.
- Ajzen, I. (2015). The theory of planned behaviour is alive and well, and not ready to retire: a commentary on Sniehotta, Pesseau, and Araújo-Soares. Health psychology review, 9(2), 131-137.
- Cefai, C., et al. (2018). Strengthening social and emotional education as a core curricular area across the European Union. European Union: A review of the international evidence.
- Chernyshenko, O. S., et al. (2018). Social and emotional skills for student success and well-being, OECD Publishing, Paris. Retrieved Jan 4, 2022, from dx.doi.org/10.1787/db1d8e59-en.
- Cherry, K. (2020). The Benefits of Being Open-Minded. HOLISTIC HEALTH. Retrieved Jan 4, 2022, from <https://www.verywellmind.com/be-more-open-minded-4690673>
- Clough, P. & Strycharczyk, D. (2015). Developing mental toughness: Coaching strategies to improve performance, resilience and wellbeing. London: Kogan Page Publishers.

- _____. (2018). Mental toughness and its role in the development of young people In Coaching in Education. Oxfordshire: Routledge.
- Cowden, R. G., et al. (2017). Mental toughness in South African youth: Relationships with forgivingness and attitudes towards risk. *Psychological reports*, 120(2), 271-289.
- Kankaraš, M. & Suarez-Alvarez, J. (2019). Assessment framework of the OECD Study on Social and Emotional Skills. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2017). Social and Emotional Skills: Well-being, Connectedness and Success OECD Publishing, Paris. Retrieved Jan 4, 2022, from https://www.cfchildren.org/wp-content/uploads/research/oecd-social-and-emotional-skills-well-being-connectedness-and-success_compressed.pdf
- Stamp, E. et al. (2015). Relationships between mental toughness and psychological wellbeing in undergraduate students. *Personality and Individual Differences*, 75(2015), 170-174.
- Stevenson, H. et al. (2014). IB Middle Years Programme in the UK: Implementation and practices and student outcomes associated with the learner profile attribute 'open minded'. Retrieved Jan 4, 2022, from <https://ibo.org/globalassets/new-structure/research/pdfs/openminded-report-en.pdf>
- Strycharczyk, D. & Clough, P. (2018). Developing mental toughness in young people: Approaches to achievement, well-being, employability, and positive behaviour. Oxfordshire: Routledge.
- Sutter, N. & Paulson, S. (2017). Predicting college students' intention to graduate: a test of the theory of planned behavior. *College Student Journal*, 50(3), 409-421.
- Wu, A. M. & Tang, C. S. K. (2012). Problem gambling of Chinese college students: Application of the theory of planned behavior. *Journal of Gambling Studies*, 28(2), 315-324.

รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*
MODEL FOR SOCIAL NETWORK AND STRENGTH OF GRASSROOTS ECONOMY
OF COMMUNITY ENTERPRISE ON PINEAPPLE PROCESSING GROUP
IN PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

วิภาวณี เผือกบัวขาว^{1*}, ชวงชัย ชูปวา², สาโรช เผือกบัวขาว¹, บัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย³, พนิท ศรีประดิษฐ์⁴
Wipavane Phueakbuakhao^{1*}, Chuangchai Chupwa², Saroj Phueakbuakhao¹, Bundidpong Srimnouy³, Panit Sripradit⁴

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

²คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Engineering and Industrial Technology, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

³สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี ประเทศไทย

³Institute for the Research and Promotion Arts and Culture, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, Thailand

⁴คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สุรินทร์ ประเทศไทย

⁴Faculty of Education, Surindra Rajabhat University, Surindra, Thailand

*Corresponding author E-mail: wipavane.phu@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ 2) สร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี ได้แก่ วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนผู้ปลูกสับปะรดในตำบลวังก้ง อำเภอบางคนที และตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 292 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ พัฒนาการจังหวัด เกษตรอำเภอ ประธานกรรมการ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง อำเภอบางคนที และตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และ 2) รูปแบบเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ “SES Model” ประกอบด้วย เครือข่ายทางสังคม (S = Social networks) เศรษฐศาสตร์ (E = Economic) และความเข้มแข็ง (S = Strength) ซึ่งรูปแบบได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าว มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

คำสำคัญ: เครือข่ายทางสังคม, ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก, กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด, การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the social network and strength of grassroots economy of community enterprise on pineapple processing group in Prachuap Khiri Khan province, and 2) create model for social network and strength of grassroots economy of community enterprise on pineapple processing group in Prachuap Khiri Khan province. The mixed method research was applied in this study. For quantitative research methods, the 292 research samples consisted of planting pineapple in Wang Pong subdistrict, Pran Buri district and Had Kham subdistrict, Kui Buri district in Prachuap Khiri Khan province, selected by using accidental sampling method. The research tool was questionnaire. The data were analyzed by using mean and standard deviation. For qualitative research methods, the key informants 10 persons consisting of provincial development, district agriculture, chairman, and community enterprise members of community enterprise on pineapple processing group in Wang Pong subdistrict, Pran Buri district and Had Kham subdistrict, Kui Buri district, selected by using purposive sampling method. The research tool was structured interviews. The results of the study were as follows: 1) The social network and strength of grassroots economy of community enterprise on pineapple processing group in Prachuap Khiri Khan province were overall at a high level, and 2) The model for social network and strength of grassroots economy of community enterprise on pineapple processing group in Prachuap Khiri Khan province was “SES Model” consisting of S = Social networks, E= Economic, and S= Strength. This format has been evaluated by experts with an average of 5.00, indicating that the format is appropriate, have a possibility, and can be utilized.

Keywords: Social Network, Strength of Grassroots Economy, Community Enterprise on Pineapple Processing Group, Product and Packaging Development

บทนำ

สับปะรดเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่มีความสำคัญและมากด้วยคุณประโยชน์ต่อร่างกาย เพราะมีสารอาหารอยู่ในสับปะรดจำนวนมากเช่น วิตามิน แร่ธาตุ โยอาหาร และมีเอนไซม์โบรมิเลน (Bromelain) มีฤทธิ์ย่อยโปรตีน ช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันต้านทาน ต้านมะเร็งบางชนิด เช่น มะเร็งเต้านมและมะเร็งรังไข่ ยับยั้งการเกาะกลุ่มของเกล็ดเลือด ช่วยย่อยอาหาร และมีฤทธิ์ลดอาการบวมและการอักเสบ การศึกษาฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาพบว่า น้ำคั้นจากสับปะรดมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระอย่างอ่อน มีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย ต้านการอักเสบ และยับยั้งการเกิดมะเร็ง ปัจจุบันนอกจากการนำสับปะรดมาบริโภคในรูปแบบของผลไม้สดและใช้เป็นส่วนประกอบในอาหารและขนมต่าง ๆ แล้ว ยังมีการนำสับปะรดมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้หลายชนิด เช่น สับปะรดกระป๋อง สับปะรดอบแห้ง สับปะรดแช่แข็ง น้ำผลไม้ น้ำส้มสายชู ไวน์สับปะรด อุตสาหกรรมเบียร์ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และการใช้ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าทางการตลาดให้กับสับปะรดได้เป็นอย่างดี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ปลูกสับปะรด เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของพื้นที่ และปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กำลังเดือนร้อนหลังราคาผลผลิตตกต่ำราคาขายไม่คุ้มกับต้นทุน

การผลิต เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากราคาสับปะรดที่เกษตรกรขายได้อ่อนตัวลงอย่างต่อเนื่อง เป็นเพราะดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวยให้ผลผลิตสับปะรดเพิ่ม และประกอบกับในปี 2560 - 2562 ที่ผ่านมาสับปะรดมีราคาสูงทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกกันมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาภาวะล้นตลาด และประกอบกับโรงงานแปรรูปประสบปัญหาส่งออกเนื่องจากผลผลิตร้อยละ 90 พึ่งพาโรงงานแปรรูปเพื่อส่งออกตลาดต่างประเทศ เบื้องต้นรัฐบาลจึงช่วยเกษตรกรระบายผลผลิตจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไปสู่ 5 จังหวัดภาคกลาง แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านในชุมชนอยากให้รัฐบาลมีแนวทางอื่นๆ เข้ามาแก้ไขปัญหาเพิ่มเติม (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2563)

จากการลงพื้นที่บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ในพื้นที่ที่มีการส่งเสริมผลิตผลด้านการเกษตรดังกล่าวเป็นจำนวนมากจึงก่อให้เกิดผลผลิตมากมายจึงทำให้ผลผลิตมีราคาถูกลง และตกต่ำ เช่นเดียวกับตำบลวังก้ง อำเภอบางคนที และตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกสับปะรด และจะขายสับปะรดสดให้กับพ่อค้าหรือโรงงาน และจากการลงพื้นที่ทำวิจัยที่ตำบลวังก้ง อำเภอบางคนที เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรด ตำบลวังก้ง อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีกานันท์ สมยศ เฒ่าพันธ์ ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม เกิดแนวคิดที่นำสับปะรดที่มีจำนวนมากในตำบลวังก้ง อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มาแปรรูปเป็นอาหารหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เป็นสินค้าของตำบลโดยได้รวมกลุ่มกันชื่อ “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดตำบลวังก้ง” และได้รับการจดทะเบียนถูกต้อง โดยในกลุ่มมีการทำสับปะรดกวน และสับปะรดหั่น อย่างไรก็ตามแม้จะมีการรวมกลุ่มและจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายแล้วก็ตาม แต่การดำเนินงานของกลุ่มยังเป็นลักษณะแบ่งแยกกันทำ แต่ละคนต่างทำ แข่งกันผลิต แข่งกันหาตลาด ขาดความสามัคคีในการทำงานพื้นฐานการสร้างเครือข่ายร่วมกัน ทำให้เกิดปัญหาในกลุ่ม (โชติรส สมพงษ์, 2562) ดังนั้นเพื่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมร่วมกันและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถริเริ่มและมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยผ่านการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาคำเนินกิจกรรมไปเป็นแบบอย่างการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง และเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพื้นที่ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีประชาชนปลูกสับปะรดเป็นจำนวนมากแห่งหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ดังนั้นทีมนักวิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นี้ เพื่อช่วยให้เกิดการสร้างความผูกพันการผลิตของผลิตภัณฑ์สับปะรด ตลอดจนสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก โดยมีทีมนักวิจัยเป็นพี่เลี้ยงหนุนเสริม (Mentors) เป็นการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ทั้งนี้ทางทีมนักวิจัยมีศักยภาพความพร้อมมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขา ทั้งด้านยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ที่เป็นประโยชน์ในการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด ตลอดจนความพร้อมด้านการลงพื้นที่ที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในบริการวิชาการแก่สังคมในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนั้นในงานวิจัยนี้สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการสร้างคุณค่า มูลค่าของสับปะรด สร้างระบบกลไกเครือข่ายและความเข้มแข็งตลอดทั้งการผลิต การจัดจำหน่าย พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์สับปะรดในเชิงพาณิชย์เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม ตลอดจนในการกำหนดแนวทางและนโยบายการสร้างงาน สร้างอาชีพการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่สามารถขยายผลไปใช้ได้ทั่วประเทศ และการเกษตรพืชอื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารที่นำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) เป็นวิธีวิจัยที่ผู้วิจัยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้ปลูกสับปะรด ในตำบลวังก้ง อำเภอบางสะพานบุรี จำนวน 521 คน และตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 559 คน รวมทั้งสิ้น 1,080 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2564) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro, Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 292 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีจิตสำนึกในการทำกิจกรรมร่วมกัน ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านการมีเป้าหมายทำงานที่ชัดเจน ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และด้านการติดต่อสื่อสาร ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ความเข้มแข็งของชุมชน เศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

2. สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องนิยามศัพท์ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2559) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.67 - 1.00

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-out) กับประชาชนกลุ่มแปรรูป สับปะรดที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาร์ค (Cronbach, L. J., 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.946

4. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ติดต่อประสานงานกับประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง อำเภอลำดวนบุรี และตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามไปให้กับ ประชาชนผู้ปลูกสับปะรด จำนวน 292 คน

2. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำไปประมวลผลเพื่อหาค่าสถิติ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้สถิติการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percent)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยไว้ดังนี้ (Best, J. W., 1981)

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พัฒนาการจังหวัด จำนวน 1 คน เกษตรอำเภอลำดวนบุรี จำนวน 1 คน เกษตรอำเภอกุยบุรี จำนวน 1 คน ประธานกรรมการ จำนวน 1 คน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดในตำบลวังก้ง อำเภอลำดวนบุรี จำนวน 3 คน และตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับช่องทางการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ความเข้มแข็งของชุมชน เศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

2. สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อขอคำแนะนำตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับขอบข่ายและเนื้อหาที่กำหนด

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อปรับแก้ไขครั้งสุดท้าย แล้วจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งยืนยัน วัน เวลา สถานที่ ก่อนการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

2. ชี้แจงจุดมุ่งหมาย พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกการสัมภาษณ์และเจาะลึกในประเด็นที่จะสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์จะเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการทราบข้อมูลในรายละเอียดคำถามแรกไปจนถึงคำถามสุดท้าย โดยสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายให้เป็นไปตามธรรมชาติของการสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นในประเด็นที่สัมภาษณ์

3. ปิดการสนทนา โดยสรุปความเห็นและสอบถามประเด็นที่อยากจะทราบเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นเป็นคำถามปิดท้ายการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน (ชาย โพธิ์สีตา, 2554) ดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารบทสรุปที่ได้วิเคราะห์จากการบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน มาทำการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระเบียบหมวดหมู่ สามารถนำมาใช้ได้สะดวก ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ นำข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วย่อหรือลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ให้มีขนาดเล็กลง หรือเฉพาะส่วนที่จะนำไปวิเคราะห์ได้จริง

2. การแสดงข้อมูล (Data Display) ผู้วิจัยเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน

3. การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion and Interpretation) ผู้วิจัยหาข้อสรุปและตีความจากปรากฏการณ์หรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนา (Descriptive)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อร่างรูปแบบเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ตรวจสอบ และรับรองรูปแบบการประเมิน โดยรูปแบบที่มีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ต้องมีค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1.00

ผลการวิจัย

1. การสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แสดงรายละเอียด ดังตารางที่ 1 – 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านการมีจิตสำนึกในการทำกิจกรรมร่วมกัน	4.14	0.59	มาก	1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม (ต่อ)

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
2. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก	4.08	0.60	มาก	3
3. ด้านการมีเป้าหมายทำงานที่ชัดเจน	3.99	0.59	มาก	4
4. ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	4.10	0.60	มาก	2
5. ด้านการติดต่อสื่อสาร	3.94	0.54	มาก	5
รวม	4.05	0.55	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีจิตสำนึกในการทำกิจกรรมร่วมกัน ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.59) อยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.60) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.60) ด้านการมีเป้าหมายทำงานที่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.59) และด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม

ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป สับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านผู้นำ	4.16	0.58	มาก	1
2. ด้านการบริหารจัดการ	4.08	0.57	มาก	2
3. ด้านการเงิน	4.04	0.56	มาก	3
4. ด้านเศรษฐกิจ	3.95	0.54	มาก	4
5. ด้านสังคม	3.90	0.54	มาก	5
รวม	4.03	0.52	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยด้านผู้นำ ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.58) อยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.57) ด้านการเงิน ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.56) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.54) และด้านสังคม ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

ผลการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน สรุปผลการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 ให้ข้อมูลว่า “บทบาทของหน่วยงานภาครัฐเป็นแกนกลางในการเชื่อมเครือข่ายโดยจัดทำฐานข้อมูลและสร้างกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของรัฐ เช่น หน่วยงานของรัฐจะเชิญผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ประกอบการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานและร่วมแสดงผลภัณฑ์ เป็นต้น อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐมีการสนับสนุนโดยการสร้างองค์ความรู้ และสนับสนุนให้

ผู้ประกอบการได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และสนับสนุนด้านเงินทุนภายใต้การกำกับของหน่วยงานภาครัฐ และจัดให้สถานศึกษาได้เข้าไปทำการวิจัยและพัฒนาให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

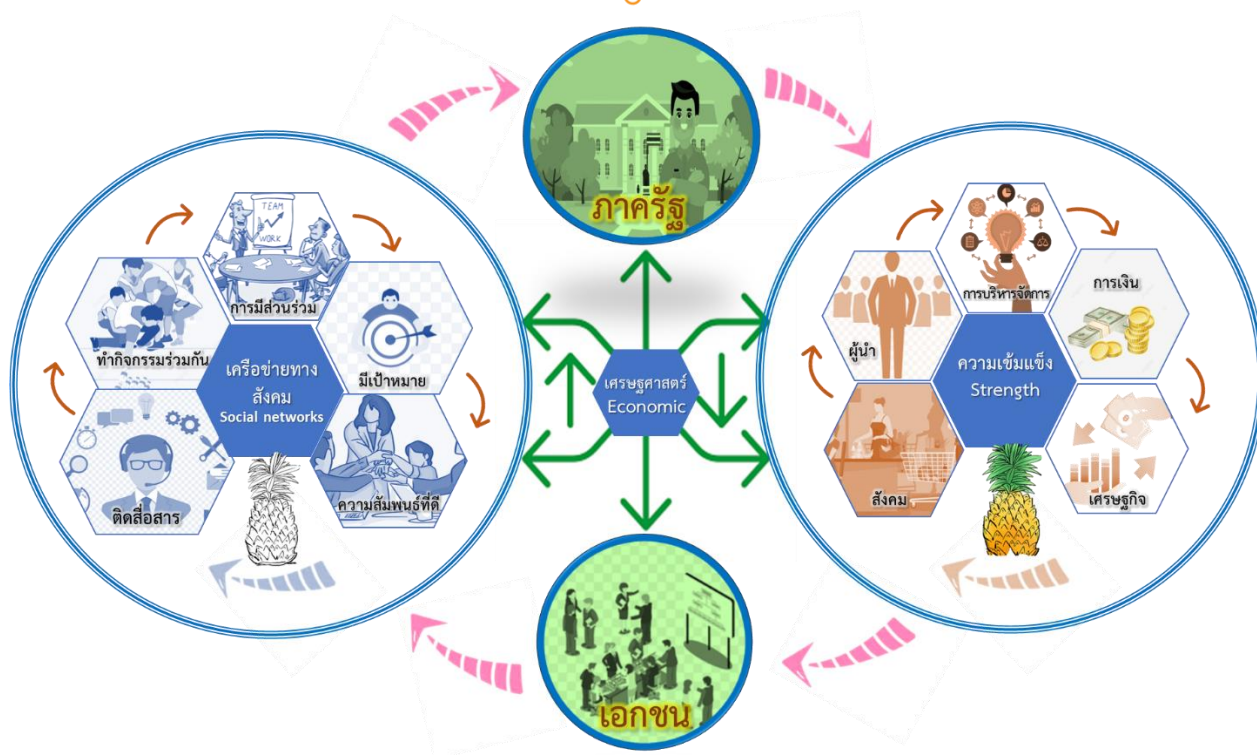
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 ให้ข้อมูลว่า “การสร้างเครือข่ายทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือเรื่องเงินทุนที่ใช้หมุนเวียนในการประกอบกิจการ ต้องการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และต้องการนำสินค้าเข้ารับการตรวจสอบเพื่อรับการจดทะเบียน อย. ดังนั้นหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการได้เข้ามารวมกลุ่มและจัดทำฐานข้อมูลรองรับการพัฒนาและส่งเสริมในรูปแบบกลุ่ม จัดสรรงบประมาณไปยังผู้ประกอบการวิสาหกิจ สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเข้าไปสนับสนุนสร้างองค์ความรู้และพัฒนาผู้ประกอบการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำสินค้าเข้ารับการตรวจสอบมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าและบริการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อรับการจดทะเบียน อย.”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4 ให้ข้อมูลว่า “หน่วยงานมีการให้ความรู้การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเป็นแกนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่าย การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งหน่วยงานของรัฐจะมีการเชื่อมโยงภายในหน่วยงานภาครัฐของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5 ให้ข้อมูลว่า “การสร้างเครือข่ายทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เน้นในเรื่องความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบ ที่หลากหลาย โดยเป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และความสัมพันธ์อันใกล้ชิด ให้เกิดความเกื้อกูล และการไว้วางใจ ซึ่งเป็นผลให้เกิดระเบียบ แบบแผน และการพัฒนาที่ต่อเนื่อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การจัดการ และการขยายขอบเขตของการทำงานให้กว้างขวางออกไป”

ดังนั้นเหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากเพื่อต้องการ 1) มีเพื่อนในการทำงาน 2) ทรัพยากรในการทำงาน 3) รับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน 4) ความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา 5) การประหยัด และ 6) การเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย

2. รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ “SES Model” แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 “SES Model”

จากรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “SES Model” พบว่า

2.1 เครือข่ายทางสังคม (S = Social networks) หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด มีส่งเสริมให้สมาชิกเข้าฝึกอบรมฝีมือแรงงานจากภาครัฐและสถาบันศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในการวางแผนการผลิตสินค้าและการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และมีการส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยน ความรู้กันเพื่อพัฒนามาตรฐานในการผลิตสินค้าเพื่อก่อให้เกิดการเตรียมตัวให้พร้อมทันต่อการเปลี่ยนแปลง

2.2 เศรษฐศาสตร์ (E= Economic) หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด มาผลิตเป็นสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการ ของผู้บริโภค ตลอดจนการจัดสรรและกระจายรายได้ของสมาชิกให้เกิดความเป็นธรรม การอยู่ดีกินดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.3 ความเข้มแข็ง (S= Strength) หมายถึง การกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด มีแนวทางในการดำเนินการพัฒนาความเข้มแข็งโดยการสร้างชุมชนให้เป็นเจ้าของร่วมกันในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง ทำให้เกิดการขยายกิจการและมีเงินหมุนเวียนรายได้ภายในองค์กรของสมาชิกภายในกลุ่ม เกิดการจ้างงานภายในชุมชนในการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มภายในชุมชน

โดยรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่สร้างขึ้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน รับรองรูปแบบได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

อภิปรายผล

1. การสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสับปะรดมีการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการทำงาน เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน โดยการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจในการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กำหนดโครงสร้าง และตารางกิจกรรม ตลอดจนแบ่งปัน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันระหว่างสมาชิก เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรเครือข่าย รวมทั้งการรวมกลุ่มของประชาชน ชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพ และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการสร้างเครือข่ายทางสังคมดังกล่าวเป็นผลให้เกิดระเบียบ แบบแผน และการพัฒนาที่ต่อเนื่องหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การจัดการ และการขยายขอบเขตของการทำงานให้กว้างขวางออกไป สอดคล้องกับแนวคิดของ อภิษฎา ศรีเครือดัง และคณะ ให้เหตุผลว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมเกิดจากการมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แต่ต้องอาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร อันจะส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน (อภิษฎา ศรีเครือดัง และคณะ, 2558) อีกทั้งยังสอดคล้องกับรพีภัทร์ สุขสมเกษม กล่าวว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของแต่ละชุมชนจะอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการชุมชนเพื่อเอาชนะปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญ เมื่อชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านวัฒนธรรม และมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เท่ากัน หรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป (รพีภัทร์ สุขสมเกษม, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยญภาภัก หล้าแหล่ง, เชษฐ ใจเพชร และวิชชุดา เอื้ออารี ได้ศึกษาเรื่องการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจกับความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกการพึ่งพาและร่วมมือกันของผู้นำ ความเชื่อถือว่าวางใจของภาคี กลไกการติดต่อสื่อสารที่สามารถเข้าถึงภาคี การจัดการความรู้ และระบบการบริหารจัดการเครือข่ายส่งผลกระทบเชิงบวกต่อศักยภาพในการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ (ชัยญภาภัก หล้าแหล่ง และคณะ, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัชชา ญัฐโชติภักดิน และคณะ ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของตำบลไร่ขิง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (ณัชชา ญัฐโชติภักดิน และคณะ, 2561)

2. รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ “SES Model” ทำให้สมาชิกมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์และสร้างช่องทางการตลาดของสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพ และได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนในระดับอำเภอและจังหวัดให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของเศรษฐกิจฐานรากในอนาคตต่อไป แสดงให้เห็นว่ารูปแบบเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดสามารถพัฒนาสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้สามารถพัฒนาตนเองไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มและชุมชนจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการส่งเสริมให้สมาชิกเข้าฝึกอบรมฝีมือแรงงานจากภาครัฐและสถาบันศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในการวางแผนการผลิตสินค้าและการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมาผลิตเป็นสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และมีแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งโดยการสร้างชุมชน

ให้เป็นเจ้าของร่วมกันในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของคณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กล่าวว่า การดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีการกระบวนกรขับเคลื่อนในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทั้งด้านทรัพยากรและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน วัตถุดิบที่มีคุณภาพ รวมถึงอุปกรณ์เครื่องจักรที่ช่วยในการผลิต การตลาดมีการพัฒนาแบบบูรณาการตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาดไปจนถึงช่องทางการขายใหม่ ๆ การพัฒนาสินค้าใหม่ การบรรจุหีบห่อ การสร้างแบรนด์ เน้นการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ช่วยสร้างแบรนด์และหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อระดับประเทศให้คนในชุมชนมีความรัก สามัคคี และภูมิใจในสินค้าของท้องถิ่นตนเอง ตลอดจนการบริหารจัดการทั้งด้านต้นทุน บัญชี และการบริหารความเสี่ยง การจัดทำแผนธุรกิจ การบริหารด้านการเงิน และการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยขับเคลื่อนในรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคม (คณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของนวรรตน์ นิธิชัยอนันต์ และนภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชน มีลักษณะการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ประกอบด้วย เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเครือข่ายภายในชุมชนเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีความผูกพันและเกื้อกูลกันเป็นฐานในการผลิตและบริการที่สำคัญ และเครือข่ายภายนอก เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายมีลักษณะการแลกเปลี่ยนผลผลิต การเพิ่มช่องทางการตลาด และการพัฒนาองค์ความรู้ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง แนวทางการพัฒนารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยการพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับสถาบันการศึกษา วิสาหกิจชุมชนต้นแบบเอกชนและภาครัฐ เพื่อให้เกิดพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพ รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายการตลาด เพื่อขยายช่องทางการตลาดทั้งใน ระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ระดับภูมิภาค ประเทศ ควบคู่กับการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจให้ประสบความสำเร็จ (นวรรตน์ นิธิชัยอนันต์ และนภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “SES Model” ซึ่งรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกได้เข้าฝึกอบรมฝีมือแรงงานจากภาครัฐและสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในการวางแผนผลิตสินค้าและออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาผลิตเป็นสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ร่วมกันบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง เกิดการขยายกิจการและมีเงินทุนเวียนรายได้ภายในองค์กร ทำให้สมาชิกมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มมากขึ้น และได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนในระดับอำเภอและจังหวัดให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของเศรษฐกิจฐานรากในอนาคตต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ “SES Model” ทำให้ได้ข้อเสนอนี้คือ 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการประสานข้อมูลสารสนเทศกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรเครือข่าย รวมทั้งการรวมกลุ่มของประชาชน

ชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสับปะรดให้มีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปแข่งขันกับวิสาหกิจชุมชนอื่นได้ 2) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยเน้นการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์บทบาทของเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้าใจ ในการดำเนินงานแก่สมาชิก และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และร่วมแก้ไขปัญหากลุ่ม 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พร้อมทั้ง จัดทำแผนการตลาดทั้งในระดับชุมชนและระดับอำเภอหรือจังหวัด เพื่อเพิ่มยอดขาย และจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เพื่อประชาสัมพันธ์และเพิ่มยอดขายตามฤดูกาล และ 4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างคุ้มค่า จัดระบบดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การบำบัดน้ำเสีย การจัดการขยะ พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของคน ในชุมชน และนำปัญหาามาปรับปรุงแก้ไข

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). หมวดความหมายเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2565 จาก [http://www.sceb.doae.go.th/Ask&Answer \(Update100449\)/T5.pdf](http://www.sceb.doae.go.th/Ask&Answer (Update100449)/T5.pdf)
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. (2558). คู่มือประชารัฐรักสามัคคี. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ.
- จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2563). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ประจวบคีรีขันธ์: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด ศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
- ชัยญายักษ์ หล้าแหล่ง และคณะ. (2561). การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจกับความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดชุมพร. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(2), 3447-3464.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- โชติรส สมพงษ์. (2562). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ณัชชา ณัฐโชติภักดิน และคณะ. (2561). กระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสารศิลปศาสตร์ ราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 1(1), 31-40.
- นวรรตน์ นิธิชัยอนันต์ และนภาพรณ พัฒนฉัตรชัย. (2559). การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวบ้านโจรก. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 13(46), 101-111.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2559). เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รพีภัทร์ สุขสมเกษม. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ใน การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2564). ข้อมูลเกษตรกรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
- อภิษฎา ศรีเครือตอง และคณะ. (2558). การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของเทศบาลนนทบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Best, J. W. (1981). Research in Education. New Jersey: Prentice - Hall.

- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test*. (Five edition). New York: Harper Collins.
- Taro, Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (Third edition). New York: Harper and Row Publication.

แนวทางการบูรณาการในการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทย ในจังหวัดปัตตานี*

INTEGRATED APPROACHES TO MENTAL HEALTH AND PSYCHOSOCIAL SUPPORT OF THAI YOUTH IN PATTANI

อัลญาน์ สมุห์เสนีโต¹, ชัมซุ สาอุ², พะเยาว์ ละกะเต็บ¹, มุฮัมหมัดรอฟี มุซอ^{1*}

Anlaya Smuseneto¹, Samsoo Sa-U², Payao Lakateb¹, Muhammadrorfee-E Musor^{1*}

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University, Pattani, Thailand

²คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ประเทศไทย

²Faculty of Islamic Sciences Prince of Songkla University, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: muhammadrorfee-ee.m@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่จะส่งผลต่อสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี 2) ค้นหาทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี และ 3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ตัวแทนของหน่วยงาน 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงยุติธรรม จำนวนรวมทั้งหมด 60 คน การดำเนินกิจกรรมแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวมเพื่อค้นหาแนวทางในการดำเนินการร่วมกันในการคลี่คลายสถานการณ์สุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาเรื้อรังที่นำไปสู่ผลกระทบต่อสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในจังหวัดปัตตานี 3 ลำดับแรก คือ 1) โรคเครียดและซึมเศร้าในเด็ก 2) ยาเสพติด และ 3) ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งแต่ละปัญหามีทั้งทรัพยากรทุน และหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบมากกว่า 1 หน่วยงาน แต่ขาดการบูรณาการทำงานร่วมกัน และปัญหาเรื้อรังทั้งสามปัญหายังมีการแก้ไขปัญหาแบบแยกส่วนขาดจากกัน ทั้งที่ปัญหาดังกล่าวสามารถประสานและทำงานร่วมกันเพื่อให้สุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดมีแนวโน้มดีขึ้น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้คิดว่า หากหน่วยงานจาก 4 กระทรวงหลักมีแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันด้วยการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานจะทำให้การทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนจะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

คำสำคัญ: การบูรณาการช่วยเหลือ, สุขภาพจิต, จิตสังคม, เยาวชนไทย, ปัตตานี

Abstract

The purpose of this research is to achieve three objectives. Firstly, to gather information on the issues that could potentially impact the mental health of children and youth in Pattani Province. Secondly, to identify available resources that can be utilized to prevent and address

mental health and psychosocial problems among the youth in Pattani Province. Lastly, to provide guidelines for integrated management that can help improve Thai youth's mental and psychosocial wellbeing in Pattani Province. This research method is qualitative and involves conducting in-depth interviews and focus groups. The research aims to gather important information from representatives of four different ministries - the Ministry of Public Health, the Ministry of Education, the Ministry of Social Development and Human Security, and the Ministry of Justice. A total of 60 individuals are involved, with participants categorized into three groups of 20 individuals each. Analyze content data and summarize the overall picture to find guidelines for joint action in resolving the mental health and psychosocial situation of youth in Pattani Province. The results viewed that the three most urgent problems leading to mental health and psychosocial health of Thai youth in Pattani Province are: 1. Stress and depression in children, 2. Drug abuse, and 3. Domestic violence. Each problem has capital resources, and the main agency is responsible for more than one agency, but lacking integration and working together, all three urgent problems have separate solutions. To improve the mental health of Thai children and youth in the province, agencies from the four main ministries need to work together in a coordinated manner. By creating operational standards and adopting an integrated approach towards solving youth mental and psychosocial problems, the work can be carried out more efficiently and in accordance with the same standards. This study suggests that such an approach will improve outcomes for the mental well-being of young people in Thailand.

Keywords: Integration, Mental Health, Psychosocial, Thai Youth, Pattani

บทนำ

สุขภาพจิตเป็นเรื่องสำคัญและไม่สามารถมองข้ามได้ ในช่วงปีที่ผ่านมา (2566) พบว่า มีเด็กและเยาวชนอายุ 15 ปีขึ้นไป ป่วยเป็นโรคซึมเศร้าสูงถึง 1.5 ล้านคน ขณะที่ผู้ป่วยจิตเวชเพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่าในรอบ 6 ปี (กรมอนามัย, 2560) สำหรับในประเทศไทยพบว่า คนไทยป่วยด้วยโรคทางจิตเวช 5 อันดับแรก คือ โรคซึมเศร้า (Depression) โรคจิตเภท (Schizophrenia) โรควิตกกังวล (Anxiety) โรคจิตเวชเนื่องมาจากสารเสพติด (Substance Induced Mental Illness) และโรคอารมณ์แปรปรวนสองขั้ว (Bipolar Disorder) โดยโรคจิตเวชและความผิดปกติของพฤติกรรมใช้สุราสารเสพติด เป็นเหตุของความสูญเสียสุขภาพในประชากรไทยคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของความสูญเสียจากทุกสาเหตุ (สุพัตรา ศรีวณิชชากร, 2564) หากพิจารณาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสถานการณ์ผู้ป่วยจิตเวชเป็นจำนวนมาก โดยปรากฏโรคทางจิตเวชที่สำคัญที่เข้ารับการรักษาสถานพยาบาลสุขภาพจิต ได้แก่ โรคซึมเศร้า โรควิตกกังวล โรค PTSD โรคจิตเภท และโรคทางจิตที่เกิดเนื่องจากการใช้ยาเสพติด เป็นต้น และได้ส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย การทำร้ายร่างกายให้คนใกล้ชิดได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต รวมทั้งปัญหาที่เกิดต่อครอบครัวของผู้ป่วยได้รับผลกระทบในเรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องดำเนินการระหว่างการส่งต่อและรักษาตัว ซึ่งปัจจุบันผู้ป่วยเกือบทั้งหมดจะถูกส่งตัวไปรักษาอาการทางจิตเวช ณ โรงพยาบาลจิตเวชสงขลา จังหวัดสงขลา (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) ยิ่งไปกว่านั้น จากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความยืดเยื้อมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะทางด้านจิตใจจนเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กและวัยรุ่น ก่อให้เกิดความเครียดเรื้อรัง วิตกกังวล ซึมเศร้า พฤติกรรมถดถอย ปัญหาการเรียน และปัญหาพฤติกรรม ซึ่งในพื้นที่พบว่ายางขาดระบบการดูแล เยียวยาจิตใจเด็กในโรงเรียนหรือชุมชน ไม่มี

แนวทางในการดูแล การเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิต ขาดการบูรณาการองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (ศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ซึ่งสุขภาพจิต (Mental Health) เป็นภาวะจิตใจที่เป็นสุข และหากมีจิตใจที่เป็นสุขแล้วจะสามารถปรับตัวแก้ปัญหา สร้างสรรค์ทำงานได้ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงทางจิตใจ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ (กรมสุขภาพจิต, 2566) ในขณะที่จิตสังคม (Psychosocial) เป็นภาวะความเจ็บป่วยที่กระทบกระเทือนต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแต่ละคนมีวิธีปรับตัวต่อการเจ็บป่วยที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของโรค ลักษณะและวิธีการแก้ปัญหาของผู้ป่วยและสภาพแวดล้อมทางครอบครัวสังคม (ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2558)

ดังนั้น หากเกิดปัญหาสุขภาพจิตแล้ว เด็กควรได้รับการช่วยเหลือเยียวยาทางด้านจิตใจเพื่อให้สามารถปรับตัวในสถานการณ์ปัจจุบันได้ ซึ่งมาตรการส่งเสริมสุขภาพจิตและการป้องกันมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของแต่ละบุคคลในการควบคุมอารมณ์ เพิ่มทางเลือกแทนพฤติกรรมเสี่ยง สร้างความยืดหยุ่นในการจัดการสถานการณ์และความยากลำบากต่อการใช้ชีวิต ส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางสังคมและเครือข่ายทางสังคมที่สนับสนุน (World Health Organization, 2020) ยิ่งไปกว่านั้นการศึกษาที่ผ่านมาพบผลการศึกษาของ อรสา กนกวงศ์ และคณะ กล่าวถึงผลจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่ส่งผลต่อสุขภาวะของประชาชน ทำให้ความสมดุลในการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่เสียไป จึงกระทบต่อปัญหาสุขภาพทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (ปัญญา) ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม (อรสา กนกวงศ์ และคณะ, 2553) นอกจากนี้ ความยากจนยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตด้วยเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะพบว่าประชากรจังหวัดชายแดนใต้มีเพียงร้อยละ 2.6 ของประชากรทั้งประเทศ ก็ตาม แต่สัดส่วนกลุ่มคนยากจนมีถึงร้อยละ 7.8 (ประมาณ 570,000 คน) ที่มีแนวโน้มเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าจากปัญหาด้านความยากจนได้ (Mcclain-nhlapo, C & Tansanguanwong, P., 2021)

ในการแก้ปัญหาสุขภาพจิตในประเทศไทยนั้น สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ได้มีข้อเสนอต่อการปฏิบัติของ "ภาครัฐ" ว่า ควรจัดลำดับความสำคัญประเด็นสุขภาพจิต ให้อยู่ในลำดับต้น ส่งเสริมและป้องกันสุขภาพจิตในทุกโครงสร้างพื้นฐาน เช่น เพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อน ส่วน"ชุมชน"เอง ควรส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจของคนในชุมชน สำหรับในส่วนของ "ประชาชน" ควรหมั่นสำรวจและดูแลจิตใจตัวเองและพยายามจัดการความเครียดที่มีอยู่อย่างเหมาะสม (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) ซึ่งแนวทางข้างต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของอรสา กนกวงศ์ และคณะ ที่ได้เสนอแนะเพื่อการพัฒนาสุขภาวะของประชาชนว่า ควรพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านสุขภาพและการใช้ภาษาถิ่นให้บุคลากร และพัฒนาเครือข่ายประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเองให้เข้มแข็งมากขึ้น (อรสา กนกวงศ์ และคณะ, 2553) อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการแก้ปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของหน่วยงานต่างๆ ที่มีภารกิจที่ใกล้เคียงหรือต่อเนื่องกันในการแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ยังไม่มีการจัดทำแนวปฏิบัติหรือแนวทางที่สามารถดำเนินการแบบบูรณาการที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารราชการแบบบูรณาการตามนโยบายของรัฐบาล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ม.ป.ป.) ดังนั้น การวิจัยนี้ จึงมุ่งสำรวจสภาพปัญหาและแนวทางการทำงานแก้ปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการจัดทำแนวปฏิบัติหรือแนวทางแบบบูรณาการในการแก้ปัญหาดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่จะส่งผลต่อสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี
2. ค้นหาทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชน

ในจังหวัดปัตตานี

3. เสนอแนะแนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มในรูปแบบของกิจกรรมสภากาแฟ (world cafe) ซึ่งการเก็บข้อมูลในรูปแบบนี้ Brown & Isaacs (Löhr, K., Weinhardt, M., & Sieber, S., 2020) ได้อธิบายว่าเป็นการเก็บข้อมูลที่พยายามสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเองในกลุ่มผู้เข้าร่วม ซึ่งมีเงื่อนไขที่สำคัญได้แก่ (1) กำหนดบริบทของการพูดคุย (2) สร้างพื้นที่ไว้สำหรับผู้เข้าร่วม (3) สืบถามหรือกำหนดคำถามที่ต้องการ (4) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกคน (5) เชื่อมโยงมุมมองที่หลากหลายในกลุ่มผู้เข้าร่วม (6) รับฟังข้อมูลเชิงลึก และตอบคำถามเชิงลึกร่วมกัน และ (7) เก็บเกี่ยวและแบ่งปันข้อมูลจากการค้นพบร่วมกัน ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ที่ปฏิบัติงานในด้านจิตเวชและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นผู้ปฏิบัติงานในด้านจิตเวชและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานีและทางหน่วยงานต้นสังกัด 4 กระทรวงหลัก และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องทำงานในด้านดังกล่าวส่งมาเข้าร่วมการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทำให้ได้ผู้ให้ข้อมูลคือ ตัวแทนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องสุขภาพจิตและจิตเวช 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงยุติธรรม นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมด้วย มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จำนวนรวมทั้งสิ้น 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ประเด็นปัญหา ทรัพยากรทุน และแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม

ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ผ่านการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากต้นสังกัดแล้ว (psu.pn.2-042/66) โดยผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้เป็น เข้าร่วมการระดมสมองในกิจกรรมงานการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ก่อนการเกิดกระบวนการกิจกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อธิบายและขอความยินยอมให้ข้อมูลโดยไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูล และแจ้งว่าหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมครั้งนี้ จะมีการนำผลการจัดกิจกรรมเผยแพร่ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลรับทราบและแจ้งความประสงค์ยินยอมให้ข้อมูล และหากท่านใดไม่ยินยอมให้ข้อมูลสามารถออกจากกรให้ข้อมูลได้ โดยไม่กระทบต่อหน้าที่การงานของทุกท่าน และจะไม่มีการแจ้งรายงานออกไปถึงต้นสังกัด ในกระบวนการเริ่มต้นด้วยการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 20 คน ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะประกอบไปด้วยตัวแทนจาก 4 กระทรวงหลัก และหน่วยงานองค์กรเอกชน โดยนักวิจัยได้กำหนดโจทย์ที่ใช้ในการระดมความคิดเห็นออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ (1) ปัญหาที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี (2) ทุนและทรัพยากรที่มีสำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และ (3) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีในระดับครัวเรือน ชุมชน และภาครัฐที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ซึ่งนักวิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการระดมความคิดเห็น 3 ประเด็น ดังนี้ 1. ปัญหาที่จะส่งผลต่อสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี 2. ทรัพยากรทุนที่มีอยู่แล้วในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี และ 3. เสนอแนะแนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยแต่ละประเด็นมีเวลา 60 นาที เมื่อครบกำหนดเวลาแล้วก็จะให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มเขียนในประเด็นความคิดเห็นต่อในประเด็นถัดมาจนครบทั้ง 3 ประเด็น หลังจากนั้นนักวิจัยสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด โดยมีการจัดหมวดหมู่ประเด็นปัญหา ทรัพยากรทุนที่มี และหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อจัดกลุ่มหน่วยงานที่สามารถบูรณาการการทำงานเพื่อให้การช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมเยาวชนได้ และตีความ

เนื้อหาเพื่อค้นหาแนวทางในการดำเนินการต่อไปร่วมกันในการคลี่คลายสถานการณ์สุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยชายแดนใต้ โดยผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มมีส่วนร่วมเพื่อตรวจทานข้อมูลที่ได้มาจากการสอบถามข้อมูลตามรูปแบบสภาภาพครั้งนี้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน ได้ระดมความคิดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) เพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี 2) ค้นหาทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี และ 3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยทั้ง 3 กลุ่มจะวนให้ข้อมูลและร่วมระดมความคิดในประเด็นต่าง ๆ จนครบทั้ง 3 ประเด็น พบรายละเอียดข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ข้อมูลว่า ปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ ปัญหาโรคเครียดในเด็ก ปัญหาท้องในวัยรุ่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการล่วงละเมิดเด็ก ภาวะซึมเศร้า/โรคซึมเศร้า สมาธิสั้น (ADHD) ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหาเด็กถูกกลั่นแกล้ง ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว ปัญหาเด็กถูกปล่อยปละละเลย/ใช้ชีวิตตามลำพัง ปัญหาการเลียนแบบสื่อ ปัญหาโรคเอดส์ในเด็ก/ HIV ปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจรในเด็ก ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ปัญหาเด็กจมน้ำในช่วงปิดภาคการศึกษา ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา ปัญหาพฤติกรรมอาชญากรรมในเด็ก ปัญหาติดพนันออนไลน์ ปัญหาการย้ายที่อยู่ของเด็กจากกรณีความมั่นคง ปัญหาอำนาจนอกระบบที่ขัดขวางการแก้ปัญหาในเด็ก เมื่อสรุปประเด็นปัญหาดังกล่าวแล้วจากจำนวนปัญหาทั้งหมด 21 ปัญหา ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายว่า “เมื่อวิเคราะห์ถึงต้นเหตุของปัญหาเห็นถึงความเกี่ยวพันกันอย่างไม้อาจแยกขาดจากกันได้ แต่พอสรุปได้ว่ามี 3 ประเด็นปัญหาที่เป็นปัญหาเรื้อรังและมีความรุนแรงที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานีซึ่งผู้ให้ข้อมูลลงมติว่า ปัญหา 3 ลำดับแรกที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้แก่ 1.โรคเครียดและซึมเศร้าในเด็ก 2. ยาเสพติด และ 3. ความรุนแรงในครอบครัว”

2. ทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี

จากปัญหาเรื้อรังและจำเป็นต้องดำเนินการต่ออย่างทันทีทั้ง 3 ปัญหา พบว่า ปัญหาสำคัญลำดับแรกโรคเครียดและซึมเศร้าในเด็กได้มีหลายหน่วยงานกำลังดำเนินการ แต่ปราศจากการทำงานแบบเชื่อมโยงกัน ซึ่งในจังหวัดปัตตานีมีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลชุมชน และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวมีทรัพยากรทุนในการใช้แก้ไขปัญหาดังกล่าว อาทิ แบบประเมินความเครียด (กรมสุขภาพจิต) ระบบการส่งต่อเพื่อรับการบำบัดหรือแก้ไขปัญา มีบุคลากรที่ดูแล เช่น พยาบาล นักจิตวิทยา ครูประจำชั้น สายด่วน 1387 โทรศัพท์สายเด็ก แบบสำรวจการเยี่ยมบ้านนักเรียน และแผนพับข้อมูลเกี่ยวกับความเครียดและการเฝ้าระวัง

ปัญหาสำคัญลำดับสอง คือ ปัญหายาเสพติด ซึ่งในจังหวัดปัตตานีเป็นปัญหาที่มีหน่วยงานดำเนินการไปแล้ว ได้แก่ สถานีตำรวจภูธร โรงเรียน องค์กรนอกภาครัฐ (Non-Governmental Organizations) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงพยาบาลชุมชน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) โดยมีทรัพยากรทุน คือ 1) โครงการชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญาเสพติดแบบครบ

วงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ 2) ครู DARE การอบรมให้ความรู้ 3) To Be Number One 4) ระบบการเยี่ยมบ้านของโรงเรียน 5) คลินิกฟ้าใส และ 6) คลินิกบ้านบุรี

ปัญหาเรื้อรังและรุนแรงลำดับสาม คือ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สถานีตำรวจภูธรในพื้นที่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีทรัพยากรทุน ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลจากบริการให้การปรึกษาของเด็ก 2) จำนวนข้อมูลเด็กเข้ารับการสงเคราะห์คุ้มครองเด็ก 3) สถิติเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม 4) รายงานสถานการณ์เด็กในจังหวัด 5) ศูนย์พลังสตรีประจำสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส และยะลา 6) CPIS สารสนเทศเพื่อการคุ้มครองเด็ก 7) ระบบแจ้งเหตุ ESS และ 8) สายด่วน 1300

3. แนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

สำหรับแนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานีนั้นพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มให้ความคิดเห็นสำหรับการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีที่ผ่านมาแล้ว แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินการทั้งในส่วนป้องกันและแก้ไขปัญหาเรื้อรังและรุนแรง 3 ลำดับแรก โดยแบ่งเป็นระดับหน่วยงาน ระดับชุมชน และระดับครอบครัว โดยปัญหาแรก คือ ปัญหาโรคซึมเศร้า ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ในการดำเนินการปัญหาโรคซึมเศร้านั้นในระดับหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย โรงพยาบาลชุมชน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) มีแนวทางในการป้องกันโรคซึมเศร้าในเด็กและเยาวชน โดยมีการให้ความรู้รายบุคคล/ครอบครัว คัดกรองสุขภาพจิต มีเพจให้ความรู้ จัดกิจกรรมเชิงรุกในโรงเรียน/ชุมชน ให้ความรู้ครู เช่น การใช้แบบประเมิน สัญญาณเตือนการฆ่าตัวตาย และมีการลงเยี่ยมบ้าน สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ที่ผ่านมามีได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาโรคซึมเศร้ามานี้ จัดตั้งคลินิกต่าง ๆ เช่น คลินิกวัยรุ่น คลินิกยาเสพติด คลินิกให้คำปรึกษา คลินิกจิตเวช มีการประชุมกรณีศึกษา (Conference case) ให้การบำบัดรักษา มีการให้คำปรึกษา มีระบบส่งต่อทุกหน่วยงาน และติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่อง”

ในขณะที่ปัญหาเดียวกันนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ให้ข้อมูลว่า หน่วยงานของตนนั้นได้มีการป้องกันโดยมีการเสริมทักษะให้เจ้าหน้าที่ในการคัดกรองเพื่อการประเมินคัดกรอง มีการให้ความรู้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) สำหรับเด็กในครอบครัวอุปถัมภ์ ให้ความรู้กับคนดูแล เพื่อการดูแลที่เหมาะสม เช่น กรณีเด็กถูกเพื่อนล้อ นอกจากนี้ในประเด็นโรคซึมเศร้ามายังพบว่า กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ โรงเรียน มีแนวทางการป้องกันคือระบบดูแลนักเรียน มีการบูรณาการเนื้อหาในหลักสูตร เช่น ความรู้เรื่องสุขภาพ การป้องกันการใช้ยาเสพติด และแนวทางแก้ไข คือ การมีระบบส่งต่อ การสื่อสารกับผู้ปกครอง และการขอความร่วมมือกับตำรวจ เช่น คดีความ ปัญหาเด็กและเยาวชน ในขณะที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) และ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด มีแนวทางป้องกันดังนี้ มีระบบ School Hero ระบบคัดกรองสุขภาพจิต แบบประเมินสุขภาพจิต จัดทำนโยบายความปลอดภัยกายใจ ให้ความรู้พัฒนาบุคลากร เช่น สุขภาพจิตครู คัดกรองนักเรียน กิจกรรมเด็กนักเรียน การให้คำปรึกษา มีระบบการทำงานเป็นเครือข่าย นำนโยบายสู่การปฏิบัติ เช่น To Be Number One การป้องกันการตั้งครรภ์ เพื่อนช่วยเพื่อน และสนับสนุนการทำงานของครูแนะแนว ครูอนามัย มีการกำกับติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน

ในส่วนของปัญหาโรคซึมเศร้าในระดับครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “ให้การป้องกันด้วยการให้ความรู้รายบุคคล/ครอบครัว สร้างทักษะการสื่อสารในครอบครัว มีการแสดงออกถึงความรัก การเอาใจใส่ มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี สร้างเกราะ สร้างเกณฑ์ในครอบครัว ส่งเสริมจริยธรรม/คุณธรรมจากศาสนา ทำกิจกรรมร่วมกัน

เช่น กินข้าว ไปเที่ยว เป็นแบบอย่างที่ดี เลี้ยงดูที่ครอบคลุมทั้งปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และ ยารักษาโรค”

ในระดับชุมชน ประกอบด้วย เพื่อนบ้าน เครือญาติ คนในหมู่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า “ควรมี การดูแลสมาชิกในชุมชนเหมือนญาติ ชุมชนต้องช่วยกันสอดส่อง สังเกต ให้การสนับสนุน ไม่ซ้ำเติม แต่เสริมแรง ไม่ ตีตรา ไม่เลือกปฏิบัติ สร้างแกนนำเยาวชน/ สตรี มีกิจกรรมในชุมชน เพิ่มสายด่วน Call Center จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ มีกลไกการดูแลสมาชิกที่มีปัญหา และประชาสัมพันธ์ ชื่นชมเมื่อสมาชิกทำประโยชน์/ความดีที่เป็น แบบอย่าง”

สำหรับปัญหาลำดับสอง คือ ปัญหายาเสพติด ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า “ประเด็นดังกล่าวต้องอาศัยความ ร่วมมือไม่ว่าจะเป็นตำรวจมวลชนสัมพันธ์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัวและชุมชน โดยเริ่มจากในระดับครอบครัวที่ผู้ปกครองต้องดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด มีเวลาในการดูแล เข้าอกเข้าใจ มีการ ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำกิจกรรมที่หลีกเลี่ยงยาเสพติด ในระดับชุมชนดูแลสมาชิกในชุมชนเหมือนญาติ ช่วยกัน สอดส่อง สังเกต สนับสนุน ไม่ซ้ำเติม แต่เสริมแรง ไม่ตีตรา ไม่เลือกปฏิบัติ มีการสร้างแกนนำเยาวชน และมี กิจกรรมในชุมชน ”

นอกจากนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเสนอความคิดเห็นร่วมกันว่า “ระดับหน่วยงาน สถานีตำรวจภูธรในจังหวัด ปัตตานี ตำรวจมวลชนสัมพันธ์ ควรมีการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ตระหนักถึงภัยสุขภาพและตัวบทลงโทษทาง กฎหมาย การป้องกันการใช้ยาเสพติดในโรงเรียน มาตรการเอาผิดแก่ผู้กระทำความผิด”

ในขณะที่ปัญหาสุดท้ายที่สำคัญสามลำดับแรกของการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนใน พื้นที่จังหวัดปัตตานี คือ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การดำเนินการป้องกันในระดับหน่วยงาน อาทิ กระทรวง สาธารณสุข ประกอบด้วย คณะทำงานสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมีการจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองเด็กกลุ่ม เสี่ยง ในขณะที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) บ้านพักเด็ก/ สถานสงเคราะห์ ระบุว่า “ที่ผ่านมาหน่วยงานพม.มีการจัดทำตำบลคุ้มครองเด็ก ป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การเลี้ยงดูเด็กโดยปราศจาก ความรุนแรง มีเงินอุดหนุนสงเคราะห์เด็กในครอบครัวอุปถัมภ์ สนับสนุนวิทยากรด้านเด็กและครอบครัว จัดทำ โครงการพัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับ” ในขณะที่ระดับครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความเห็น ว่า “ควรมีหน่วยงานที่เข้ามาทำความเข้าใจ เปิดใจรับฟัง มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างพ่อแม่ลูก มีการเสริม ทักขะสมาชิกในครอบครัว ยอมรับความจริงเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือ มีที่ปรึกษาเวลาเจอปัญหา มีการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างพื้นที่ปลอดภัยให้กับสมาชิกในครอบครัว สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการเสริมสร้างความ เข้าใจด้วยศาสนาให้มีความเข้มแข็ง และร่วมกันแก้ไข้ปัญหา” นอกจากนี้หน่วยงานองค์กรนอกภาครัฐ (NGOs) ระบุเพิ่มเติมว่า “ควรมีหน่วยงานที่กำหนดนโยบายการดูแลเด็กและสตรี การลงประเมินกรณีศึกษา มีกลุ่มผู้ ประสานระหว่างหน่วยงานและครอบครัว ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงาน NGOs หรือ อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง”

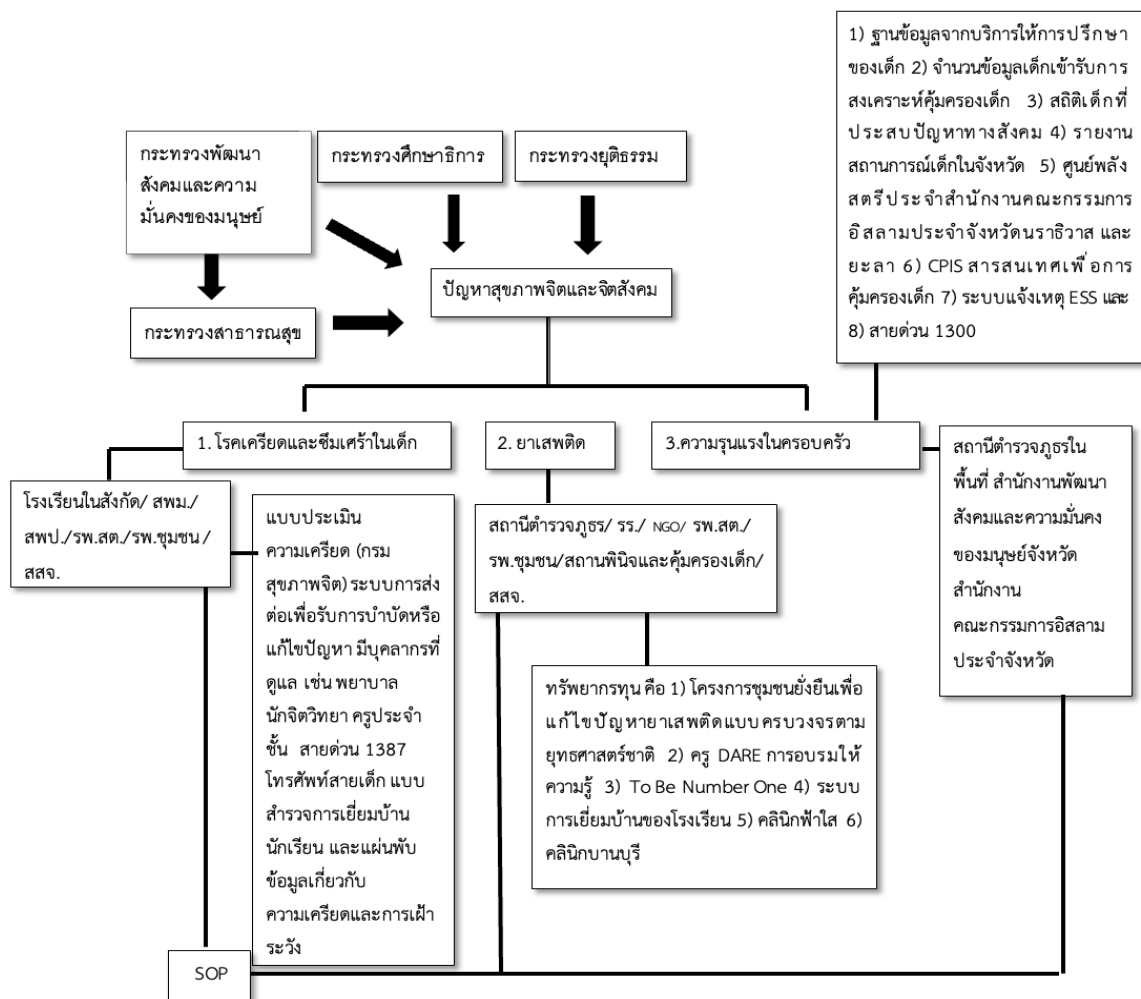
ภายหลังจากการสรุปประเด็นและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ และการป้องกันให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแล้ว จึงร่วมกัน เสนอความคิดเห็นถึงรูปแบบการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน 4 กระทรวงหลัก พบข้อมูลดังนี้ หน่วยงาน 4 กระทรวงหลักมีหน่วยงานหลายมิติที่กำลังดำเนินการแก้ไข้ปัญหาดังกล่าวอยู่แล้ว และตัวแทน กระทรวง/หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เป็นเพียงระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการจึงไม่สามารถหา เจ้าภาพในการรับผิดชอบแต่ละประเด็นปัญหาหลักได้ ทำให้การกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกันได้ให้เห็น เป็น รูปธรรมหรือกิจกรรมไปข้างหน้าชัดเจนได้ในเวลาอันจำกัดเพียงแค่รับทราบงานแต่ละส่วนที่ทำในเรื่องนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมครั้งนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการมีเครือข่าย ประสานการทำงานร่วมกันได้ต่อไป ในอนาคต และได้มีแนวโน้มในการมีการปฏิบัติการที่ดี (Best Practice) ที่จะไปขยายการช่วยเหลือกัน

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1. เพื่อสืบค้นจากปัญหาที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีพบว่า ปัญหาเร่งด่วน 3 ลำดับแรก คือ 1.โรคเครียดและซึมเศร้าในเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของจากสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กรมสุขภาพจิต ซึ่งระบุว่าปัญหานี้แผ่กว้างและรุนแรงในปี 2565 เด็กและวัยรุ่น 10-19 ปีกว่า 10,000 คน ได้โทรเข้าสายด่วนสุขภาพจิต 1323 เพื่อขอรับคำปรึกษา ปัญหาสุขภาพจิตสำหรับวัยรุ่นที่พบมากที่สุดคือความเครียด วิตกกังวล ปัญหาความรัก และภาวะซึมเศร้า (กรมสุขภาพจิต, 2565) 2. ยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถิติการจับกุมคดียาเสพติดของจังหวัดปัตตานีโดยพบว่า ในปี 2565 จังหวัดปัตตานีมีผู้ต้องหาที่ค้ายาเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีน จำนวน 2,867 คน ไอซ์ 349 คน เฮโรอีนจำนวน 118 คน และมีคดีความเกี่ยวกับยาเสพติดดังนี้ เมทแอมเฟตามีน จำนวน 2,772 คดี ไอซ์ 324 คดี เฮโรอีนจำนวน 115 คดี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) และ 3. ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการติดตามความรุนแรงในครอบครัวตามภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีข่าวเกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงในครอบครัวจำนวน 435 ข่าวในรอบปีที่ผ่านมา (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2564)

ในวัตถุประสงค์ที่ 2 ค้นหาทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี พบว่า แต่ละปัญหามีทุนทรัพยากรในพื้นที่ของแต่ละหน่วยงานเครือข่ายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นแบบคัดกรองเพื่อเฝ้าระวัง บุคลากรเพื่อทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหา และในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนะแนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานีพบว่า ในปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมมีหน่วยงานรับผิดชอบหลากหลายหน่วยงาน แต่ยังเป็นการทำงานในลักษณะของการแยกส่วนกันทำหน้าที่ของตนเอง ดังนั้นเพื่อสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการทำงานจึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้การศึกษาครั้งนี้จึงมีแนวทางในการดำเนินการบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีตามโมเดลดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลในการทำงานบูรณาการร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีดังนี้

ในการดำเนินการจำเป็นที่จะต้องบูรณาการการทำงานให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ตามที่กรมอนามัย (กรมอนามัย, 2560) ได้กำหนด คือ

1. การบูรณาการระหว่างส่วนงานภายใน (Functional Participation) เป็นการนำนโยบายมาปฏิบัติในหน่วยงานของตนเองโดยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กร ซึ่งหน่วยงานภายในของ 4 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงยุติธรรม โดยแต่ละกระทรวงมีหน่วยงานภายในของตนเองที่ปฏิบัติภารกิจแตกต่างกันแต่จะต้องมีการบูรณาการในลักษณะของการแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กในพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้แต่ละหน่วยงานภายในได้มีการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นบนฐานของข้อมูลที่ต่อเนื่องกัน

2. การบูรณาการร่วมหลายหน่วยงาน (Agenda Participation) เป็นการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงานเพื่อดำเนินงานตามภารกิจหลักยุทธศาสตร์ แนวทางปฏิบัติการ นโยบายเร่งด่วน หรือ ภารกิจที่ได้รับมอบหมายเป็นพิเศษ การบูรณาการลักษณะนี้จำเป็นต้องมีเจ้าภาพหลักเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดประเด็นที่ต้องทำงานร่วมกัน ซึ่งเมื่อกำหนดภารกิจเร่งด่วนในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมของเด็กในพื้นที่แล้วต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกัน

3. การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่ภายใต้แนวคิด “พื้นที่ – พันธกิจ – การมีส่วนร่วม” (Area-Functional-Participation / A-F-P) ซึ่งใช้แนวทางการสร้างหุ้นส่วนทางการพัฒนา (Partnership) ทำงานใน

ลักษณะเครือข่าย (Networking) ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุภาพจิตและจิตสังคมของเด็กในพื้นที่จำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นหุ้นส่วนของทุกภาคส่วนให้มีความรู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาร่วมกันที่จะต้องช่วยกันป้องกันและแก้ไขเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากปัญหา

ดังนั้นการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุภาพจิตและจิตสังคมของเด็กจึงจำเป็นที่จะต้องบูรณาการตามแนวคิด “เปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน (Open and Connected Government)” ตามที่รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม และทวิสิษฐ์ บุญญาภิบาล ได้นำเสนอไว้ว่า ควรมีการเข้าถึงข้อมูล การแบ่งปันข้อมูล การเชื่อมโยงกระบวนการประสานการทำงานข้ามหน่วยงาน และการบูรณาการไร้รอยต่อ (รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม และทวิสิษฐ์ บุญญาภิบาล, 2561) ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องแนวทางการบูรณาการในการช่วยเหลือสุภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ 1) สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่จะส่งผลต่อสุภาพจิตของเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี 2) ค้นหาทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี และ 3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการบูรณาการช่วยเหลือสุภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ตัวแทนของหน่วยงาน 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงยุติธรรม จำนวนรวมทั้งหมด 60 คน การดำเนินกิจกรรมแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวมเพื่อค้นหาแนวทางในการดำเนินการร่วมกันในการคลี่คลายสถานการณ์สุภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาเร่งด่วนที่นำไปสู่ผลกระทบต่อสุภาพจิตและจิตสังคมของเยาวชนไทยในจังหวัดปัตตานี 3 ลำดับแรก คือ 1. โรคเครียดและซึมเศร้าในเด็ก 2. ยาเสพติด และ 3. ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งแต่ละปัญหามีทั้งทรัพยากรทุน และหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบมากกว่า 1 หน่วยงาน แต่ขาดการบูรณาการทำงานร่วมกัน และปัญหาเร่งด่วนทั้งสามปัญหายังมีการแก้ไขปัญหาแบบแยกขาดจากกัน ทั้งที่ปัญหาดังกล่าวสามารถประสานและทำงานร่วมกันเพื่อให้สุภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทยในจังหวัดมีแนวโน้มดีขึ้น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้สามารถให้ข้อเสนอแนะ คือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ที่ผ่านมาปัญหาสุภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่เป็นผลกระทบต่อเนื่องจากปัญหาเรื่องโรคเครียดและซึมเศร้าในเด็ก ยาเสพติด และความรุนแรงในครอบครัว แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุภาพจิตและจิตสังคมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่หลายหน่วยงานแล้วก็ตาม แต่ขาดการทำงานร่วมกัน ประสานกัน และส่งผลต่อกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวมีประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน จึงควรมีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard Operating Procedure: SOP) เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน เช่นการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กอาจจะบูรณาการการทำงานเพื่อช่วยเหลือได้โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการที่โรงเรียนให้นักเรียนจัดทำแบบประเมินความเครียดหรือแบบสำรวจการเยี่ยมบ้านนักเรียนเมื่อพบนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงให้ส่งต่อไปยังนักจิตวิทยาประจำเขตพื้นที่การศึกษาและหากจำเป็นต้องเข้ารับการรักษารักษาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะรับตัวเข้าสู่กระบวนการรักษาต่อไป เป็นต้น หรือกรณีของปัญหายาเสพติดอาจจะให้สถานตำรวจภูธรในท้องที่ประสานงานกับโรงเรียนดำเนินโครงการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งมีองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านยาเสพติดเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม หากโรงเรียนพบนักเรียนกลุ่มเสี่ยงก็จะส่งตัวไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลชุมชนเพื่อเข้ารับการบำบัด หรือกรณีของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวซึ่งแต่ละหน่วยงานมีการประสานงานส่งผู้ได้รับ

ผลกระทบที่เป็นปัญหาเพื่อเข้ารับการรักษา อย่างไรก็ตามในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานียังไม่มีการจัดตั้งศูนย์พลังสตรี ซึ่งหากมีการจัดตั้งศูนย์ดังกล่าวขึ้นจะทำให้ผู้หญิงเข้ามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง 2) ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ปัญหาสุขภาพจิตและจิตสังคมในพื้นที่ลดลงและป้องกันการเกิดปัญหาดังกล่าวควรมีการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชน จัดอบรม และสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมป้องกันในช่วงเวลาหนึ่ง และสำรวจพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย

กิตติกรรมประกาศ

โครงการบูรณาการการช่วยเหลือสุขภาพจิตและจิตสังคมเยาวชนไทย ระยะที่ 1 จัดโดยโรงพยาบาลจิตเวชสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา และศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 กระทรวงสาธารณสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2564). สถิติความรุนแรงในครอบครัวประจำ 2564. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2566 จาก https://opendata.nesdc.go.th/dataset/https-drive-google-com-file-d-16qsyunvqmqznm4krc_5xee_zoxffxm4-view-usp-sharing
- กรมประชาสัมพันธ์. (2566). ของขวัญประชาชนชายแดนใต้ กรมสุขภาพจิต กรมการแพทย์ และ ศอ.บต. ผนึกกำลังดำเนินการจัดตั้ง “โรงพยาบาลจิตเวชในพื้นที่ จชต. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG230323165722182>
- กรมสุขภาพจิต. (2565). สภาวะอารมณ์ที่ไม่คงที่ของวัยรุ่น. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2566 จาก <https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2503>
- กรมสุขภาพจิต. (2566). สุขภาพจิต คืออะไร. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://dmh.go.th/faq/mentalhealth.asp>
- กรมอนามัย. (2560). บันทึกข้อความที่ สธ 0926.02/8628 เรื่อง การบูรณาการ (Integration) กรมอนามัย วันที่ 15 พฤศจิกายน 2560. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2566 จาก https://dental.anamai.moph.go.th/web-upload/migrated/files/dental2/n1694_222c6a7c750ba6cbcc37f706c6e94ce5_article_20171121144500.pdf
- ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2558). ภาวะจิตสังคมของการเจ็บป่วย (Psychosocial aspect of illness). เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generaldoctor/05302015-1735>
- รัชต์วรรณ กาญจนปัญญาคม และทวีสิริ บัญญาภิบาล. (2561). การพัฒนากระบวนการทำงานแบบบูรณาการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.opdc.go.th/file/reader/Q1o5fHw0MDUxfHxmaWxIX3VwbG9hZA>
- ศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2563). แนวทางการใช้เครื่องมือด้านสุขภาพจิตสำหรับบุคลากรสาธารณสุขในโรงพยาบาลชุมชน (คลินิกโรคเรื้อรัง) ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (ม.ป.ป.). คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี : การบริหารราชการแบบบูรณาการ. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2566 จาก http://web.sut.ac.th/qa/pdf/Knowledge-general/11-Plan_Official_Integrate.pdf

- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2566). อนาคตสุขภาพจิตสังคมไทย พ.ศ. 2576 (Futures of Mental Health in Thailand 2033). เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.etda.or.th/th//Foresight/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). สถิติคดียาเสพติดของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2566 จาก http://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=66
- สุพัตรา ศรีวณิชชากร. (2564). สุขภาพจิตกับระบบบริการปฐมภูมิ/เวชศาสตร์ครอบครัว. วารสารระบบบริการปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว, 4(1), 4-7.
- อรสา กนกวงศ์ และคณะ. (2553). The Synthesis of Health System under the violence Crisis in Southern Border Provinces Area. (การสังเคราะห์ระบบสุขภาพในพื้นที่สถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้). เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://kb.hsr i.or.th/dspace/handle/11228/3014?locale-attribute=th>
- Löhr, K., Weinhardt, M., & Sieber, S. (2020). The “World Café” as a participatory method for collecting qualitative data. *International journal of qualitative methods*, 19(1), 1-15.
- Mcclain-nhlapo, C & Tansanguanwong, P. (2021). Addressing psychosocial disabilities in the conflict-affected deep South of Thailand. Retrieved October 21 , 2023, from <https://blogs.worldbank.org/th/eastasiapacific/idpd-2021-addressing-psychosocial-disabilities-conflict-affected-deep-south-thailand>
- World health organization. (2020). Shortage of personal protective equipment endangering health workers worldwide. Retrieved October 20 , 2023, from <https://www.who.int/news-room/detail/03-03-2020-shortage-of-personal-protective- equipment-endangering-health-workers-worldwide>

การพัฒนาแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
โรงเรียนละงุพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล*
DEVELOPING A STRATEGIC MANAGEMENT MODEL TO DEVELOP STUDENT ACADEMIC
ACHIEVEMENT. LANGU PITTAYAKHOM SCHOOL SONGKHLA SATUN SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, SATUN

อำนาจ ฤทธิ์ภักดี

Amnat Ritpakdee

โรงเรียนละงุพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล สตูล ประเทศไทย

Langu Pittayakhom School, Songkhla Satun Secondary Educational Service Area Office, Satun, Thailand

Corresponding author E-mail: amnat5213@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนละงุพิทยาคม 2) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนละงุพิทยาคม 3) ประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนละงุพิทยาคม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา R & D มีวิธีดำเนินการ คือ 1) สร้างรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ โดยการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน 2) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ กับครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 609 คน 3) ประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ จากครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 67 คน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย 1) รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพวิชาการ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา และผลลัพธ์จากการพัฒนา ได้แก่ ผลลัพธ์ตรง คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่ม ด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียน ผลลัพธ์ตาม ได้แก่ ผลการพัฒนาตามกลยุทธ์ 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ พบว่า ปีการศึกษา 2565 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2564 เท่ากับ 0.46 พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มและด้านความสนใจและรับผิดชอบในการเรียน อยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ พบว่า มีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์, การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน, รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of this research article are to 1) create a strategic management model to develop the academic achievement of students at Langu Pittayakhom School 2) experiment with a

strategic management model to develop the academic achievement of students. Langu Pittayakhom School 3) Evaluate the strategic management model to develop the academic achievement of students at Langu Pittayakhom School. Using the research method of research and development, R & D has the following methods: 1) Create a strategic management model. By studying and analyzing document content and interview 7 experts and experts. 2) Experiment with the strategic management model. with 609 teachers and students in Secondary school 1 - 6. 3) Evaluate the strategic management model. From 67 teachers and educational personnel, statistics used are mean, standard deviation. Research results: 1) Strategic management model has 4 elements: principles, objectives, 5 strategies, including academic quality development. Student quality development Development of teachers and educational personnel Development of media and learning resources Participation with the community in organizing education and results from development, including direct results, namely academic achievement in 5 learning subject groups. Group work behavior In terms of interest and responsibility in learning, the following results include the results of development according to the strategy. 2) The results of the trial using the strategic management model found that in the academic year 2022, academic achievement increased from the academic year 2021 by 0.46. Performance behavior Groups and areas of interest and responsibility in learning 3) The results of the evaluation of the strategic management model found that it was feasible, appropriate, and useful. at a high level

Keywords: Development of Strategic Management Models, Development of Student Academic Achievement, Strategic Management Model, Academic Achievement

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาประเทศไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน การยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม (คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) แนวคิดการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรเป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบและร่วมมือในการพัฒนาองค์กรด้วยความสมัครใจ ตลอดจนร่วมมือในการประเมินผลและควบคุม ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาในมาตรา 9 กล่าวคือ การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ทั้งนี้ มาตรา 39 กำหนดว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร งานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

จากรายงานการวิจัยของ จันทิมา บุญอนันต์วงศ์ กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เป็นขั้นตอนแรกในการเริ่มกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียน เพื่อที่จะนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของโรงเรียน มากำหนดกลยุทธ์ในการบริหารงานของโรงเรียน โดยในแต่ละขั้นตอนต้องกำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยต้องกำหนดวิธีและสร้างเครื่องมือในการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ ระยะเวลาเป็นแผนการปฏิบัติงานชัดเจนต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (จันทิมา บุญอนันต์วงศ์, 2561)

ในการศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านมา พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ กำลังประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกันใน 4 ประการ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ ขาดการบริหารข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ และขาดการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ สนับสนุนที่เข้มแข็งและต่อเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัด 2) ด้านการเรียนการสอน ครูไม่ครบชั้น ครูยังไม่สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ ส่งผลให้ผู้เรียนมีปัญหาการอ่านและการเขียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ และขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งขาดทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 3) ด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน การจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ใช้เกณฑ์จัดสรรหลาย ๆ เกณฑ์ เพราะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณ ทำให้โรงเรียนมัธยมศึกษาขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนที่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ขาดการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ เป็นผลให้ส่วนใหญ่ไม่ได้นำผลการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกมาใช้ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน (จันทิมา บุญอนันต์วงศ์, 2561)

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารการวัดผลการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนละงูพิทยาคม ปีการศึกษา 2563 - 2564 ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ค่าเฉลี่ย 67.56) ภาษาต่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย 69.93) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม (ค่าเฉลี่ย 77.06) ของ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษา ต่างประเทศ) และจากการศึกษารายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 พบว่า นักเรียนมีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ซึ่งให้เห็นว่าโรงเรียนมีจุดที่ต้องพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียน คือ ผู้เรียนต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถในการอ่าน การเขียนการสื่อสารและการคิดคำนวณ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงต้องจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้หลากหลายวิธี ต้องจัดระบบประเมินตนเองรายบุคคลตามแผนพัฒนาตนเอง ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่คณะครู เพื่อพัฒนาระดับคุณภาพผู้เรียน ซึ่งแนวทางการพัฒนา คือ โรงเรียนจำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพให้เป็นรูปธรรม มีความชัดเจน และมีการประสานความร่วมมือกับบุคลากรทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา มีการติดตามและประเมินคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ นำข้อมูลการประเมินตามสภาพจริงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (โรงเรียนละงูพิทยาคม, 2564)

จากปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนละงูพิทยาคม จึงสนใจแก้ปัญหาผู้เรียนและยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียน โดยการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม ที่ใช้ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพวิชาการ อาทิ การพัฒนาด้านหลักสูตรการสอนและหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านระบบการวัดและประเมินผล ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านสื่อการเรียนรู้อะเนตเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ การพัฒนาด้านทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน และทักษะการคำนวณ

ด้านทักษะความรู้เชิงบูรณาการสำหรับศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการคิด ด้านทักษะชีวิตและงานอาชีพ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์และคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 กลุ่มที่ 3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้วิชาชีพครู และเสริมสร้างระบบแรงจูงใจ กลุ่มที่ 4 การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยการจัดหาและสนับสนุนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การนำสื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กลุ่มที่ 5 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน การเชิญวิทยากรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคมให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรและนโยบายการศึกษาของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สร้างรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล
2. ทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล
3. ประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ โดยการศึกษาแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565 - 2569) นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565 มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2561 การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดการบริหารจัดการศึกษาเชิงกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนารูปแบบ

ขั้นที่ 2 ศึกษารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกไว้ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการศึกษา และมีความเต็มใจให้ความคิดเห็นในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารมากำหนดเป็นกรอบการสร้างแบบสัมภาษณ์ และการบันทึกเทปข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อคำถามการสัมภาษณ์โดยมีข้อคำถาม คือ “ท่านเห็นว่ารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ควรเป็นอย่างไร” ในประเด็นต่อไปนี้ หลักการ เป้าหมาย และกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมี ดังนี้ 1) กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพวิชาการ 2) กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 3) กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 5) กลยุทธ์ที่ 5 การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา และ ผลลัพธ์ตรง (Output) และผลลัพธ์ตาม (Outcome) แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและด้านการวัดผลการศึกษา จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหาที่เป็นข้อคำถามและภาษาที่ใช้ในการถาม โดยการพิจารณาคัดขีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ผลการพิจารณา พบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 หมายความว่า มีความเที่ยงตรงสูงสามารถใช้วัดตัวแปรที่ศึกษาได้ จึงนำมาปรับปรุงแก้ไขด้านภาษาในข้อคำถามให้มีความชัดเจนและครบถ้วน และจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับใหม่เพื่อนำไปใช้จริงกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ นัดหมายวัน เวลา และสถานที่ เป็นการล่วงหน้าและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจดบันทึกลงในแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นการสนทนา พร้อมทั้งถอดเทปบันทึกข้อมูลคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ และสรุปเป็นประเด็นตามข้อคำถามการสัมภาษณ์ในประเด็นหลักการ เป้าหมาย กลยุทธ์ ผลลัพธ์ตรง (Output) และผลลัพธ์ตาม (Outcome)

ขั้นที่ 3 ยกร่างรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ ผู้วิจัยนำผลการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ มากำหนดเป็นกรอบในการยกร่างรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดประสงค์ 3) กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพวิชาการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และกลยุทธ์ที่ 5 การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา และ 4) ผลลัพธ์ตรง (Output) และผลลัพธ์ตาม (Outcome)

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกไว้ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการศึกษา และมีความเต็มใจให้ความคิดเห็นในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินวิเคราะห์สิ่งที่ประเมิน เลือกรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินและกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแล้วจึงสร้างแบบประเมิน จำนวน 9 ข้อ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาตามองค์ประกอบของรูปแบบที่ต้องการวัด โดยการพิจารณาคัดขีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ผลการพิจารณา พบว่า ค่า IOC มีค่าเท่ากับ 1.00 หมายความว่า มีความเที่ยงตรงสูงสามารถใช้วัดตัวแปรที่ศึกษาได้ และนำแบบประเมินไปใช้จริงกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมประเด็นสนทนากลุ่ม ในวันที่ 21 เมษายน 2565 เวลา 14.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนละงูพิทยาคม ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหาร

เชิงกลยุทธ์ฯ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดส่งรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ ไปให้ศึกษาล่วงหน้า พร้อมนัดวัน เวลา และสถานที่ในการจัดทำประชุมประเด็นสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ไปทดลองใช้ในปีการศึกษา 2565 โดยมีการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 67 คน เป็นผู้กำกับและรับผิดชอบในการทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ กับกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 542 คน ปีการศึกษา 2565 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และภาษาอังกฤษ แบบประเมินพฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียน และแบบประเมินพฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน ในด้านการสร้างแบบสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การสร้างแบบประเมินพฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่ม ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สิ่งที่จะประเมิน เลือกรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินและกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และสร้างแบบประเมินจำนวน 10 ข้อ แล้วนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ต้องการวัด โดยการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ผลการพิจารณา พบว่า ค่า IOC มีค่าเท่ากับ 1.00 หมายความว่า มีความเที่ยงตรงสูงสามารถใช้วัดตัวแปรที่ศึกษาได้ แล้วนำแบบประเมินไปใช้จริงกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อประเมินพฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียน ในด้านการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สิ่งที่จะประเมิน เลือกรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินและกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และสร้างแบบประเมิน จำนวน 10 ข้อ และนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ต้องการวัด โดยการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ผลการพิจารณา พบว่า ค่า IOC มีค่าเท่ากับ 1.00 หมายความว่า มีความเที่ยงตรงสูงสามารถใช้วัดตัวแปรที่ศึกษาได้ แล้วนำแบบประเมินไปใช้จริงกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อประเมินพฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในรายละเอียดของการดำเนินงานตามรูปแบบ โดยใช้คู่มือการดำเนินงานที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น และทางโรงเรียนดำเนินการจัดโครงการและกิจกรรมตามรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ ปีการศึกษา 2565 ได้เชิญครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อประชุมสรุปข้อมูลการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของนักเรียน ประเมินพฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มและประเมินพฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน ได้สรุปข้อมูลผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการและกิจกรรม ตามรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ วิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนผลประเมินพฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียน และผลประเมินพฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการและกิจกรรมตามรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล มีรายละเอียดการประเมินผล ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา 67 คน ปีการศึกษา 2565 ซึ่งได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สิ่งที่ประเมิน เลือกรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และสร้างแบบประเมิน จำนวน 25 ข้อ นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความครบถ้วนของเนื้อหาที่เป็นข้อคำถาม ความเหมาะสมของข้อคำถาม จุดประสงค์ที่ต้องการวัด และภาษาที่ใช้ในการถาม โดยการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ผลการพิจารณา พบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 หมายความว่า มีความเที่ยงตรงสูงสามารถใช้วัดตัวแปรที่ศึกษาได้ และจัดพิมพ์แบบประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ และนำไปใช้จริงกับครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนละงูพิทยาคม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยแจกแบบประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนละงูพิทยาคม จำนวน 67 คน ได้รับกลับคืนมา จำนวน 67 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล มีผลการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพวิชาการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 5 การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา และ ผลลัพธ์จากการพัฒนา ได้แก่ 1) ผลลัพธ์ตรง คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่ม พฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน และ 2) ผลลัพธ์ตาม ได้แก่ ผลการพัฒนาตามกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล พบว่า

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2565 โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 80.31 สูงกว่าเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ โดยมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ย ปีการศึกษา 2564 เท่ากับ 0.46 2) พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ 3) พฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2.2 ผลการพัฒนาตามกลยุทธ์มี ดังนี้ ผลการพัฒนาคุณภาพวิชาการ พบว่า หลักสูตรสถานศึกษามีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับท้องถิ่น และสามารถจัดรายวิชาเพิ่มเติมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตาม

ความถนัดความสามารถและความสนใจ ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง และโรงเรียนมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีทักษะการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นหาความรู้เพิ่มเติม เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถ ลงมือปฏิบัติเรียนรู้ด้วยตนเองในทุกกิจกรรม และนักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ พัฒนตนเองตามความสนใจและความถนัดอย่างเต็มตามศักยภาพ และมีความสุขกับการเรียน ผลการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ครูมีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ สมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและใช้ข้อมูลวางแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสติปัญญา ใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม และนำบริบทและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ มีกระบวนการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้คำแนะนำคำปรึกษาและแก้ไขปัญหาก็แก่ผู้เรียน ทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค นอกจากนี้ ครูยังได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบมาใช้ในการปรับปรุง การจัดการเรียนการสอน และประเพณีปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นสมาชิกที่ดีของสถานศึกษา ผลการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนจัดหาสื่อและนวัตกรรมการศึกษาให้เพียงพอและสอดคล้องกับหลักสูตรการสอนและครูมีการผลิตสื่อและนวัตกรรมการศึกษาและนำสื่อมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น โรงเรียนมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำความรู้ความสามารถเบื้องต้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถใช้อ้างอิงข้อมูลที่ให้บริการสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ ผลการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า คณะกรรมการ สถานศึกษามีความเข้าใจและปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบที่กำหนด มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และนักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงทุกคน

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล พบว่า รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.48) ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.26) และด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.19) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ คือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น 2) จุดประสงค์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ 3) กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพวิชาการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 5 การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา และ 4) ผลลัพธ์จากการพัฒนา ได้แก่ ผลลัพธ์ตรง คือ 4.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ 4.2) พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียน และ 4.3) พฤติกรรมด้านความสนใจและความ

รับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน และผลลัพธ์ตาม ได้แก่ ผลการพัฒนาตามกลยุทธ์ทั้ง 5 กลยุทธ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดทำกลยุทธ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม ปีการศึกษา 2563 - 2564 ผลการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ผลการประเมินระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนละงูพิทยาคม ซึ่งมีจุดที่ควรพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน เพื่อนำข้อมูลที่ใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดประสบการณ์ที่สร้างความสนใจและแรงจูงใจให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ของตนเอง และผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดเน้นการพัฒนาของโรงเรียน เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สอดคล้องกัน และได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำกลยุทธ์ การดำเนินการดังกล่าว ทำให้ได้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ คือ การพัฒนาหลักสูตรการสอนและหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และการบริหารจัดการชั้นเรียน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีองค์ความรู้วิชาชีพครู พัฒนาสื่อการเรียนรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศพร ปุมสีดา ที่พบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มี 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) เร่งพัฒนาการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา 2) พัฒนาการบริหารงบประมาณด้านการขยายเครือข่ายความร่วมมือในการระดมทรัพยากรเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา 3) พัฒนาการบริหารงานบุคคลด้านการสร้างเสริมประสิทธิภาพของบุคลากร เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และ 4) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารทั่วไปด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และมี 8 กลยุทธ์รอง 34 วิธีดำเนินการ (ทศพร ปุมสีดา, 2559) และสอดคล้องกับการวิจัยของ สิริมา เปียอยู่ และคณะ พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นกลยุทธ์ เป้าหมาย กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น มี 11 กลยุทธ์ ผลการประเมินในด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด (สิริมา เปียอยู่ และคณะ, 2561)

2. จากการทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล มีข้ออภิปราย ดังนี้

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2565 โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 80.31 เพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยปีการศึกษา 2564 เท่ากับ 0.46 2) พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) พฤติกรรมด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารสถานศึกษาโดยใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ ทำให้โรงเรียนได้ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น ครูได้พัฒนาตนเองและวิชาชีพผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โรงเรียนได้ปรับปรุงสภาพห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อาคารเรียน มีความมั่นคง สะอาดและปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก พอเพียง อยู่ในสภาพใช้การได้ดี สภาพแวดล้อมร่มรื่น และมีแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน และครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง สามารถนำความรู้ไป

ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ติดตาม ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนผ่านการประชุมผู้ปกครองระดับโรงเรียน และประชุมผู้ปกครองรายห้องเรียน เพื่อการพัฒนานักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Anderson, A. ที่ค้นพบว่า แนวทางการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การสร้างทีมงานที่เป็นผู้นำ การมีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญของความร่วมมือ กำหนดข้อตกลงร่วมกัน การพัฒนาจุดแข็งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การสะท้อนกลับและการประเมินกระบวนการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ซึ่งผู้บริหารและครูต้องมีบทบาท และความรับผิดชอบร่วมกันในการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (Anderson, A., 2016)

2.2 ผลการพัฒนากลยุทธ์ พบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพวิชาการ เป็นการพัฒนาหลักสูตรการสอน และหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระบบการวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการชั้นเรียน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้บริหารและครูควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร การวางแผน การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร และควรพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้การใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากหลักสูตรแล้ว การพัฒนาคุณภาพวิชาการให้มีประสิทธิภาพนั้น ปัจจัยหลักสำคัญ คือ การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถด้านวิชาชีพครู การจัดครูให้สอนตรงตามความรู้ความสามารถ ความถนัด มีความสำคัญอย่างมากต่อการเรียนการสอน ดังนั้น ครูควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และมุ่งให้ครูมีภาระการสอนเป็นหลัก และปัจจัยสนับสนุนทำให้การพัฒนาคุณภาพวิชาการมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Vlasic, S., et al. พบว่า การจัดการคุณภาพการศึกษาของประเทศโครเอเชีย เกณฑ์ตัวชี้วัดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สำคัญมี 7 ประการ ได้แก่ 1) หลักสูตร ประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน สมรรถนะสำคัญที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3) การเรียนรู้และการสอน ได้แก่ วิธีการสอนของครู ประสิทธิภาพและการเรียนรู้ ความต้องการของนักเรียน การติดตามและประเมินผลการทำงานของนักเรียนและครู 4) ปัจจัยสนับสนุนนักเรียน ได้แก่ แรงจูงใจส่วนบุคคลและสังคมของนักเรียน การติดตามความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และปัจจัยสนับสนุนในด้านการเรียนรู้ กระบวนการ การพัฒนาตนเองของนักเรียนและครู 5) ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ได้แก่ นโยบาย บรรยากาศและความสัมพันธ์ เป้าหมายเฉพาะ และความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง 6) ทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรทางการศึกษา ครู สมาคมวิชาชีพ กฎระเบียบ ระดับการศึกษา การทำงานเป็นทีมความร่วมมือ ทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และ 7) การจัดการ การเป็นผู้นำ และการประกันคุณภาพ (Vlasic, S., et al., 2009)

2.3 ผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะความรู้เชิงบูรณาการสำหรับศตวรรษที่ 21 มีทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน และทักษะการคำนวณ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อการเรียนและการประกอบอาชีพในอนาคต มีทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ทักษะการทำงานเป็นทีมหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้เรียนรู้ถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและเติบโตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการมีคุณธรรมจริยธรรมเหมาะสมตามช่วงวัย มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ฉบับลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2561 มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น โรงเรียนต้องส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ

ส่งเสริมให้ครูมีเทคนิควิธีการสอนที่ดี และการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมการใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ และคณะ ที่ได้พัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นภาคตะวันออก ด้านการใช้เทคโนโลยี คือ สร้างความตระหนัก แนะนำ ส่งเสริมให้เด็กใช้หลากหลายรูปแบบที่มีประโยชน์ ให้ความรู้ จัดอบรมให้เห็น ประโยชน์และโทษของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และกำกับดูแล/กำหนดระยะเวลาการใช้ (ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ และคณะ, 2560)

2.4 ผลการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาองค์ความรู้ วิชาชีพครู การทำการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการเรียนรู้และแก้ปัญหาผู้เรียน และเสริมสร้างระบบแรงจูงใจ ได้แก่ โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ประกอบด้วย 3 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการศึกษาดูงานของบุคลากร 2) โครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และ 3) โครงการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งมีกิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมทำ แผนพัฒนายาบุคคล (ID-Plan) กิจกรรมอบรมสัมมนาพัฒนาตนเอง กิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) กิจกรรมการศึกษาดูงาน กิจกรรมการทำวิจัยในชั้นเรียน และกิจกรรมการจัดทำสื่อและนวัตกรรมการศึกษา ทั้งนี้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การอบรมสัมมนาเชิงวิชาการ การประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการศึกษาหาข้อมูลด้านวิชาการผ่านระบบต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ได้กว้างขวางมากขึ้น และนำมา ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ครูสามารถ จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Matorera, D. ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผล ต่อความสำเร็จในระบบการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา มี 5 ปัจจัย ได้แก่ การคิดอย่างเป็นระบบ (System thinking) การมีรูปแบบวิธีคิดที่เปิดกว้าง (Mental model) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared vision) การเรียนรู้ของ สมาชิกในองค์กร (Personal mastery) และการเรียนรู้เป็นทีม (Team learning) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญต่อ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Matorera, D., 2018)

2.5 ผลการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นการดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ ภายนอกห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน จัดหาสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศให้นักเรียนใช้ศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ จัด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ คือ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งโรงเรียนจำเป็นต้องดำเนินการจัดหาสื่อการเรียนรู้อย่างถูกต้องเหมาะสมและต่อเนื่อง เป็นการ กระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ สื่อและแหล่งเรียนรู้เหล่านี้เป็นปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการเรียน การสอนมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ LaTurner, J. & Lewis, D. ค้นพบว่า การนำโปรแกรมใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถแก้ปัญหาด้านการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูสามารถจัดการเรียน การสอนและการทำงาน เพื่อมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (LaTurner, J. & Lewis, D., 2013) และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hernthaison, P., et al. ที่พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน การจัด สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ส่งผลให้มีห้องเรียนมีคุณภาพและแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนมีคุณภาพ และ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Hernthaison, P., et al., 2017)

2.6 ผลการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่าโรงเรียน และผู้นำชุมชน การ ประชุมผู้ปกครอง จัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองร่วมดูแลนักเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน การมอบหมายให้ครูและนักเรียน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และเชิญชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และระดมทรัพยากรเพื่อ การศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นในชั้น เรียนเท่านั้น ผู้เรียนไม่ได้ต้องการได้รับการพัฒนาด้านเนื้อหาวิชาการแต่เพียงด้านเดียว แต่ต้องการพัฒนาด้านทักษะ และประสบการณ์ พัฒนาด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องจึงต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง และนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิณสุตา สิริธรรังศรี สรุปว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการเรียนรู้ของโรงเรียน คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ 8 ร่วม กล่าวคือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมชื่นชม โดยชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหาและความต้องการทางการศึกษาร่วมกัน การจัดทำหลักสูตรและสื่อการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติร่วมกัน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การร่วมกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในชุมชน ครู และผู้ปกครอง รวมทั้งการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างโรงเรียนและครอบครัว การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการเรียนรู้ และด้านกายภาพ ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร ได้แก่ เงิน อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และร่วมสนับสนุนทรัพยากร ได้แก่ การสนับสนุนครูและบุคลากร เพื่อช่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เงิน อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2560)

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนละงูพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล พบว่า โดยรวม รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ มีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ ที่พัฒนาขึ้นนี้มีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ในการนำไปบริหารงานโรงเรียน เพราะปัจจัยสำคัญของการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีรูปแบบการบริหารเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565 มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2561 และการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่หน่วยงานกำหนด และได้รับการยอมรับจากชุมชน ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิริมา เปียอยู่ และคณะ ที่พบว่า ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ผลการประเมินในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด (สิริมา เปียอยู่ และคณะ, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพวิชาการ 2) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 3) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ 5) การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา และ ผลลัพธ์จากการพัฒนา ได้แก่ 1) ผลลัพธ์ตรง คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่ม ด้านความสนใจและความรับผิดชอบในการเรียน และ 2) ผลลัพธ์ตาม ได้แก่ 2.1) ผลการพัฒนาตามกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ 2.2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ พบว่า ปีการศึกษา 2565 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 80.31 เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2564 เท่ากับ 0.46 พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานกลุ่มและด้านความสนใจและรับผิดชอบในการเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ 2.3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ฯ พบว่า มีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ด้านข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการประเมินไปใช้ คือ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ คุณภาพนักเรียน การพัฒนาครูและบุคลากร การพัฒนาสื่อและ

แหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสถานศึกษา ควรมีการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจและกำหนดกลยุทธ์ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนร่วมกัน อีกทั้งโรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับท้องถิ่น ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน และควรมีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุและความปลอดภัยในโรงเรียน ควรสนับสนุนให้ครูทำวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน และการผลิตสื่อและนวัตกรรมการศึกษา และนำสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น และควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจที่หลากหลายและนำความรู้ความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 8 (13 ตุลาคม 2561).
- จันทิมา บุญอนันต์วงศ์. (2561). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.
- ทศพร ปุ่มสีดา. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินสุดา สิริธรรังศรี. (2560). การบริหารชุมชนและท้องถิ่นของโรงเรียน ใน ความเป็นผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงเรียนละงูพิทยาคม. (2564). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนละงูพิทยาคม ปีการศึกษา 2563 - 2564. สตูล: โรงเรียนละงูพิทยาคม.
- ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ และคณะ. (2560). การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นภาคตะวันออก. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(2), 221-234.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สิริมา เปียอยู่ และคณะ. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลในเขตภาคเหนือตอนล่าง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 12(1), 260-274.
- Anderson, A. (2016). Leadership for school improvement. (Thesis in Doctor of Education), Australian Catholic University. Australia: New South Wales.
- Hernthaison, P., et al. (2017). Development of Participative Management System in Learning Environment for Small Sized Primary Schools. International Education Studies, 10(2), 4-14.
- LaTurner, J. & Lewis, D. (2013). Managing the Implementation of School Improvement Efforts. SEDL INSIGHTS, 1(2), 1-6.
- Matorera, D. (2018). Quality Management Systems in Education. เรียกใช้เมื่อ 22 June 2023 จาก <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.71431>

Vlasic, S., et al. (2009). "Quality Management in Education," Interdisciplinary Management Research. Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics, Croatia, 5(162), 565-573.

ผลของแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษา ในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*

THE EFFECT OF IMPLEMENTING NURSING PRACTICE GUIDELINE OF PATIENTS WITH ALCOHOL DRINKING HISTORY AND ADMITTED IN PATIENTS' DEPARTMENT SISATCHANALAI HOSPITAL SUKHOTHAI PROVINCE

สุพิศ กุลชัย*, สัมพันธ์ มณีรัตน์, สิริณาท มีเจริญ, กุลธิรัตน์ ไสสีสูบ, นพารินทร์ นวลไธสง
Supit kulchai*, Sampan Maneerat, Sirinat Meecharoen, Kuntirat Saiseesooob, Naparin Nualthaisong

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อุดรดิตถ์ ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit, Thailand

*Corresponding author E-mail: sukulchai07@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้เป็นแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังทดลองเพื่อ 1) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยประเมินการถอนพิษสุรา ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังใช้แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 8 สัปดาห์ 2) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของกลุ่มทดลองก่อนและหลังใช้แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองได้รับการพยาบาลตามแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุรา ใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ ประเมินผลสัปดาห์ที่ 8 ดำเนินการวิจัยเดือน เมษายน - พฤษภาคม 2564 กลุ่มตัวอย่าง 33 คน ผลของแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย กิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ 1) การค้นพบสถานการณ์จริง 2) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง 4) การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือประกอบไปด้วยแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินอาการถอนพิษสุรา และแบบสอบถามความรู้เรื่องสุราของผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุรา หาความตรงของเนื้อหาได้เท่ากับ 0.85 หาความเที่ยงของแบบสอบถามความรู้เรื่องสุราใช้สูตร KR-20 ได้เท่ากับ 0.81 สัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.83 วิเคราะห์ข้อมูลค่าความถี่ ร้อยละและ ค่าเฉลี่ย paired t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยอาการถอนพิษสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ 2) คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$

คำสำคัญ: แนวทางปฏิบัติการพยาบาล, ผู้ป่วย, การดื่มสุรา, การเสริมสร้างพลังอำนาจ

Abstract

This quasi-experimental research was the one group, pretest-posttest design to the experimental group received nursing in accordance with the nursing practice guidelines for patients with a history of alcohol use. Using the concept of empowerment and follow-up assessment at the end of the 8th week. The research was conducted during April - May 2021. A

sample of 33 people was obtained by applying the process of developing a nursing practice guideline according to the concept of empowerment of Gibson. It consists of a four-step activity plan: 1) discovering real situations, 2) critical reflection, 3) deciding to choose a course of action that is appropriate for oneself, and 4) maintaining effective practice. The tool consists of a personal data recording form, Alcohol withdrawal symptom assessment form and a questionnaire on knowledge about alcohol for patients with a history of drinking alcohol. Verify the quality of the instrument by determining the content accuracy of 0.85. Reliability of the alcohol knowledge questionnaire. The researcher used the experiment (Try-Out) with the target group of 30 people and analyzed the reliability of the instrument using Conbach's Alpha Coefficient formula equal to 0.83. The knowledge questionnaire used the KR-20 formula and got a score of 0.81. The person of the sample data was analyzed by frequencies, percentages and mean values. The mean scores of alcohol withdrawal symptoms of the group and the mean scores of alcohol-related knowledges of the sample. Analyzed by paired t-test statistics after the 8th week of research. The results reveal that: 1) The average score of alcohol withdrawal symptoms of the experimental group patients before and after the trial, there were statistically significant differences at $p < .05$ 2) The mean scores of alcohol knowledge of the patients in the pre- and post-trial group were significantly different at the $p < .05$ level. Statistics at $p < .05$ level.

Keywords: Nursing Practical, Patients, Alcohol Drinking, Empowerment

บทนำ

การดื่มสุราหรือแอลกอฮอล์ส่งผลให้เกิดอันตรายและเป็นปัจจัยเสี่ยงอันดับต้น ๆ ต่อสุขภาพของประชากรทั่วโลกและมีผลกระทบโดยตรงต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การอนามัยโลก (SDGs) รวมถึงเป้าหมายด้านสุขภาพแม่และเด็ก โรคติดเชื้อ เอชไอวี ไวรัสตับอักเสบ วัณโรค โรคไม่ติดต่อ สุขภาพจิต การบาดเจ็บและภาวะเป็นพิษ (World Health Organization, 2018) จากการสำรวจแห่งชาติเกี่ยวกับการใช้ยาและสุขภาพ (NSDUH) ปี 2019 ประเทศสหรัฐอเมริกาประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ร้อยละ 85.6 ดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 69.5 ดื่มในปีที่ผ่านมา และร้อยละ 54.9 ดื่มในเดือนที่ผ่านมา ชายร้อยละ 59.1 หญิงร้อยละ 51.0 (National Alcohol Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism, 2021) การดื่มสุรามีผลกระทบต่อสถานะสุขภาพของผู้ดื่มทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ในด้านสังคมผู้ดื่มนิสสุรามักบกรร่งในการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งบทบาทในครอบครัว หน้าที่การงานและบทบาทต่อสังคม มีการสูญเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อสุราและการขาดรายได้ เพราะปฏิบัติหน้าที่การงานได้ลดลง นอกจากผลกระทบที่เกิดกับตัวผู้ดื่มโดยตรงแล้ว การดื่มสุรายังเกิดผลกระทบต่อครอบครัว ซึ่งครอบครัวที่ดื่มสุรามีโอกาสเกิดความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าครอบครัวที่ไม่ได้ดื่มสุราถึง 3.84 เท่า

พฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของประชาชนไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 1.7 ต่อปี แสดงให้เห็นว่ามีผู้ดื่มสุราที่เป็นนักดื่มหน้าใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี ผลการสำรวจพฤติกรรมดื่มสุราของประชากรไทยอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปในปี พ.ศ. 2557 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรร้อยละ 47.9 ไม่เคยดื่มสุราเลยในชีวิต ในขณะที่ประชากรร้อยละ 32.3 ดื่มสุราใน 12 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และในกลุ่มนี้จัดเป็นผู้ดื่มสม่ำเสมอ ร้อยละ 42.4 และเคยดื่มหนักหรือดื่มปริมาณมากในครั้งเดียวร้อยละ 43.2 นั้นหมายความว่าแม้ประชากรไทยเกือบครึ่งหนึ่งไม่เคยดื่มสุราเลยในชีวิต แต่ในผู้ที่ดื่มปัจจุบันเกือบครึ่งหนึ่งเป็นผู้ที่ดื่มประจำและ/หรือดื่มหนักเป็นครั้งคราว ซึ่งลักษณะการดื่มดังกล่าวส่งอันตรายต่อสุขภาพทั้งแบบเรื้อรัง เช่น โรคตับ

มะเร็งช่องปากและคอ หรือแบบเฉียบพลัน เช่น อุบัติเหตุ ตับอ่อนอักเสบ เป็นต้น ส่วนผลกระทบต่อสังคมการดื่มสุราก็ทำให้เกิดเหตุจลาจล ปัญหาอาชญากรรม การทารุณกรรมทางเพศ การฝ่าฝืนกฎหมายในรูปแบบต่างๆ และยังก่อให้เกิดความสูญเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งพบว่าค่าเสียหายรวมรายจ่ายของรัฐจากอาชญากรรมและความรุนแรงที่มีสาเหตุจากการดื่มสุราคิดเป็นจำนวนหลายล้านบาทต่อปี ผลการดื่มสุราในปริมาณที่มากและดื่มนานติดต่อกันเป็นปีหรือหลาย ๆ ปี เป็นเหตุกระตุ้นส่วนหนึ่งทำให้เกิดโรคที่สำคัญของอำเภอศรีษะชนาลัย เช่น ศีรษะได้รับบาดเจ็บ หลอดเลือดสมอง การพยายามฆ่าตัวตาย ฆ่าตัวตาย เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โรคทางกาย เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เป็นต้น สถิติของผู้ป่วยที่ดื่มสุราที่มารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศรีษะชนาลัย ระหว่าง ปี 2559 - 2563 เท่ากับ 119, 80, 74, 110 และ 207 ราย ตามลำดับและมารับบริการแผนกผู้ป่วยในจำนวน 165, 102, 98, 94 และ 96 ราย ตามลำดับ ซึ่งโรงพยาบาลมีรูปแบบการบำบัดผู้ป่วยดื่มสุราในคลินิกเลิกสุราหลายแบบ เช่น การให้คำปรึกษารายบุคคล และแบบกลุ่มบำบัด แต่แผนกผู้ป่วยในยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการดูแลผู้ป่วยดื่มสุราซึ่งคาดว่าเมื่อมีแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่ดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วยนี้แล้วจะช่วยปรับปรุงคุณภาพการพยาบาลผู้ป่วยดื่มสุราให้ดียิ่งขึ้น ลดภาวะแทรกซ้อน อันตรายที่ป้องกันได้ และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเดียวกันสำหรับการให้บริการพยาบาลที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ (แอน ไทยอุดม และนที ล่มนอก, 2561)

พยาบาลมีหน้าที่โดยตรงกับผู้ป่วยและผู้มารับบริการที่โรงพยาบาล มีความใกล้ชิดกับผู้ป่วยและญาติทั้งด้านการดูแลรักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาลตั้งแต่แผนกผู้ป่วยนอก แผนกผู้ป่วยใน แผนกอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เป็นผู้ให้ข้อมูลและคำแนะนำก่อนกลับบ้าน ประสานงานในการส่งต่อ การนัดและการติดตามเยี่ยมเพื่อการฟื้นฟูสภาพเพื่อประเมินความต่อเนื่องของการให้การรักษายาบาลแก่ผู้ป่วย นอกจากนี้ยังทำหน้าที่หลักในการประสานทีมสหสาขาวิชาชีพเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วยที่ดื่มสุราและมารับบริการที่โรงพยาบาลศรีษะชนาลัย ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลโรงพยาบาลศรีษะชนาลัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราที่เกิดขึ้นจึงได้จัดทำแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีษะชนาลัย จังหวัดสุโขทัยร่วมกับทีมพยาบาลวิชาชีพของโรงพยาบาลศรีษะชนาลัย แต่ยังไม่ได้วัดผลแนวทางคัดกรองผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราดังกล่าวว่ามีผลสำเร็จอยู่ในระดับใดเพื่อหาแนวทางการดูแลที่เหมาะสมแก่ผู้ป่วยและสอดคล้องกับบริบท โดยเน้นการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาย่างยั่งยืนขององค์การอนามัยโลก (อุไรวรรณ พานทอง และพัชราภรณ์ ขจรวัฒนากุล, 2563) และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโรงพยาบาลศรีษะชนาลัยในการให้การดูแลผู้ป่วยที่มีประวัติดื่มสุราโดยใช้แนวทางปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนางานการให้บริการผู้ป่วยดื่มสุราต่อไปให้มีคุณภาพและความก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเพื่อทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราดีขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังอำนาจร่วมกับการจัดการกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยกลุ่มนี้ ซึ่งในการดูแลตนเองและการจัดการปัญหาของผู้ป่วยภายหลังออกจากโรงพยาบาล สามารถดำเนินการได้หลายวิธีโดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมของผู้ป่วยและการเพิ่มสมรรถนะความเข้มแข็งทางด้านจิตใจของผู้ป่วยเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และพึงพิงผู้อื่นลดลง ซึ่งวิธีการดังกล่าวคือการเสริมสร้างพลังอำนาจนั่นเอง (นุสรา ศรีกิจวิไลศักดิ์ และสิริมา มงคลสัมฤทธิ์, 2559)

ปัจจุบันพบว่ายังไม่มีเมื่อนำแนวทางปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจไปใช้กับผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่นำแนวทางปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดของกิบสัน (Gibson, C. H., 1995) ไปใช้กับผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าแนวทางปฏิบัติการพยาบาลนี้จะทำให้ผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลสามารถค้นพบปัญหาด้วยตนเอง สามารถ

ควบคุมสิ่งต่าง ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ตามบริบท รวมทั้งการมีส่วนร่วมที่จะเลือกการรักษาพยาบาลให้เหมาะสมกับตนเอง เพื่อที่จะกลับไปดูแลตนเองได้อย่างมั่นใจและเกิดความยั่งยืนในการดูแลตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ป่วยสามารถลดความถี่ในการเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล ลดการเป็นภาระให้ครอบครัวและสังคมทำให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นต่อไป (ณัฐวรรตต์ อเนกวิทย์, 2561)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยประเมินการนอนพิษสุรา ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังใช้แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 8 สัปดาห์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของกลุ่มทดลองก่อนและหลังใช้แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 8 สัปดาห์ในผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experiment research) ใช้รูปแบบการทดลองกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลองโดยศึกษาผลของแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย ตั้งแต่เดือน เมษายน 2564 ถึงเดือนพฤษภาคม 2564 ระยะเวลา 8 สัปดาห์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร ค่าเฉลี่ยจำนวนผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุรา และนอนพักรักษาในโรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย ย้อนหลัง 5 ปี คือระหว่างปี พ.ศ. 2559 - 2563 จำนวน 109 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยหากกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณโดยใช้สูตรดังนี้ (Weiers, Ronald M., 2005)

$$n = \frac{P(1 - P)}{\frac{e^2}{Z^2} + \frac{P(1 - P)}{N}}$$

ผู้วิจัยได้กำหนดสัดส่วนที่ผู้วิจัยต้องการสุ่มเท่ากับ 30% ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($Z = 1.96$) และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ($e = 1.96$)

$$\begin{aligned} n &= \frac{0.3(1-.3)}{\frac{.05^2}{1.96^2} + \frac{0.3(1-0.3)}{37}} & n &= \frac{0.21}{\frac{0.0025}{3.8416} + \frac{0.21}{37}} \\ n &= \frac{0.21}{.00065 + .00567} & n &= \frac{0.21}{.00632} \\ n &= 33 \end{aligned}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 33 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ตามเกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้

เกณฑ์การคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) 1) อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป 2) ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสาร 3) ไม่อยู่ในภาวะวิกฤต 4) ยินดีเข้าร่วมวิจัย และมีเกณฑ์การคัดออกดังนี้ ผู้ป่วยไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามช่วงเวลาที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส อาชีพ หลัก รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษาสูงสุด การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา สิทธิการรักษา วันที่เริ่มรักษา และโรคร่วม

2. แบบประเมินอาการถอนพิษสุรา (Alcohol Withdrawal Scale) เป็นเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ในการประเมินอาการถอนพิษสุรา ของคณะกรรมการพิจารณาการบำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพผู้ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่เป็นแบบประเมินอาการของผู้ป่วยที่มารับบริการที่โรงพยาบาล จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1) เหงื่อ 2) สั่น 3) วิดกกังวล 4) กระสับกระส่าย 5) อ่อนหภูมิ 6) ประสาทหลอน 7) การรับรู้บุคคล วัน เวลา สถานที่ ซึ่งเครื่องมือนี้พยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยจะทำหน้าที่ในการประเมินอาการของผู้ป่วยโดยการประเมินและการสังเกตอาการของผู้ป่วย ในแต่ละข้อจะมีคะแนนระหว่าง 0 - 4 คะแนน ซึ่งในแต่ละด้านจะมีคะแนนไม่เท่ากัน การประเมินผลอาการของผู้ป่วยจะสามารถจำแนกผู้ป่วยที่มีอาการถอนพิษสุราในระดับดังนี้

1-4	=	Mild withdrawal
5-9	=	Moderate withdrawal
10-14	=	Severe withdrawal
≥15	=	very severe withdrawal

3. แบบสอบถามความรู้เรื่องสุราของผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุรา และเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบผิดหรือถูก จำนวน 15 ข้อ ประกอบด้วยความหมายทางบวก 7 ข้อ ทางลบ 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชาลัย โดยใช้แนวคิดเสริมสร้างพลังอำนาจ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติงานที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) การค้นพบสถานการณ์จริง 2) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง 4) การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. การหาความตรงของเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยดำเนินการนำแบบประเมินอาการถอนพิษสุรา (Alcohol Withdrawal Scale) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการประเมินอาการถอนพิษสุรา และแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชาลัย ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน พิจารณาความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุม ความเหมาะสมของภาษา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) ได้เท่ากับ 0.85

2. การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบประเมินอาการถอนพิษสุรา (Alcohol Withdrawal Scale) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการประเมินอาการถอนพิษสุรา และแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชาลัย ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มผู้ป่วยที่มีประวัติดื่มสุราและเข้าพักรักษาตัวในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลชุมชนในเขตจังหวัดสุโขทัย จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์หาความเที่ยงของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Conbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.83 แบบสอบถามความรู้ใช้สูตร KR-20 ได้เท่ากับ 0.81

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามกิจกรรมโปรแกรมการวิจัย และรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือน เมษายน - พฤษภาคม 2564

การดำเนินการวิจัย

ขั้นเตรียมการก่อนการทดลอง

1. เตรียมตัวผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย นำแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ตามกรอบแนวคิดของการเสริมสร้างพลังอำนาจของ Gibson (Gibson, C. H., 1995) ไปใช้ปฏิบัติจริงในหอผู้ป่วย โดยผู้วิจัยดำเนินการให้ความรู้เรื่องสุรา ระบาดวิทยา สถานการณ์ของผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุรา ในประเทศไทยและจังหวัดสุโขทัย และอธิบายทำความเข้าใจกับผู้ช่วยวิจัยเรื่องการใช้แนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย ตามกรอบแนวคิดของการเสริมสร้างพลังอำนาจของ Gibson (Gibson, C. H., 1995) เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้เป็นแนวทางเดียวกัน อธิบายแบบประเมินอาการถอนพิษสุรา AWS (Alcohol Withdrawal Scale) ซึ่งเป็นเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ในการประเมินอาการถอนพิษสุรา เพื่อใช้ในการประเมินเปรียบเทียบผลการวิจัยก่อนและหลังการทดลอง
2. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังหัวหน้าหอผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย เพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูล
3. ทบทวนแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ภายในกลุ่มการพยาบาล เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติฯ ข้างต้น

ขั้นตอนการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มทดลอง

สัปดาห์ที่ 1 – 8 ตักผู้ป่วยใน

วันที่ 1 ที่ผู้ป่วยเข้ารับการรักษา เมื่อผู้ป่วยมีประวัติการดื่มสุราต้อง Admitใช้แนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามกำหนด สร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วยและญาติ และใช้แบบประเมินอาการถอนพิษสุรา (Alcohol Withdrawal Scale) ให้คำแนะนำโปรแกรมการบำบัดรักษา

วันที่ 2 ที่ผู้ป่วยเข้ารับการรักษา

ขั้นตอนที่ 1 การค้นพบสภาพการณ์จริง (Discovering Reality) เป็นการรับรู้และทำความเข้าใจและยอมรับเหตุการณ์และสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนตามสภาพที่เป็นจริง ทำความเข้าใจข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ในขั้นนี้จะมีการตอบสนองของบุคคล 3 ด้านคือ ด้านอารมณ์ (Emotional) ด้านการคิดรู้ (Cognitive) และด้านพฤติกรรม (Behavioral) โดยผู้วิจัยแนะนำตนเองให้ผู้ป่วยได้ทราบเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจ เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ระบายความรู้สึกถึงสาเหตุที่ทำให้ดื่มสุรา จากนั้นผู้วิจัยให้ความรู้เรื่องปัญหาของการดื่มสุรา สาเหตุ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ครอบครัวและสังคม เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ทบทวนตนเองเรื่องพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของตนเอง ร่วมแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อการดื่มสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมกับผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ร่วมกันค้นหาปัญหาที่ทำให้ผู้ป่วยดื่มสุราและแนวทางการแก้ไขปัญหาลดและป้องกันการดื่มสุราของผู้ป่วยการค้นพบสภาพการณ์จริงและการสะท้อนคิดในการรับรู้และความตระหนักเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการทบทวนเหตุการณ์ สถานการณ์อย่างรอบคอบ เพื่อการตัดสินใจและจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม เป็นการฝึกทักษะในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกคับข้องใจในการดูแล สามารถค้นหาสภาพการณ์จริง แสวงหาทางเลือก การพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณ เกิดมุมมองใหม่ จะส่งผลให้บุคคลได้พัฒนาตนเองขึ้น ช่วยให้กลับมามองปัญหา ประเมินและคิดวิเคราะห์ถึงสถานการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้เข้าใจมากขึ้น นำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ในขั้นนี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาความรู้สึกมีพลังอำนาจในการควบคุมตนเอง (Sense of Personal Control) ถ้าบุคคลผ่านขั้นตอนนี้ไปได้จะทำให้บุคคลรู้สึกเข้มแข็งมีความสามารถและมีพลังเพิ่มขึ้น โดยผู้วิจัยให้ผู้ป่วยได้สะท้อนคิดถึงผลกระทบของการดื่มสุราและอาการถอนพิษสุราที่ผู้ป่วยกลุ่มทดลองประสบกับตนเองและครอบครัว โดยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ดูคลิปผู้ป่วยดื่มสุราและมีอาการถอนพิษสุรา ภาวะแทรกซ้อน ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุรา หลังจากดูคลิปเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้เสนอทางเลือก/วิธีการเลิกดื่มสุราด้วยตนเอง และให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองเล่าประสบการณ์ที่เคยเลิกดื่มสุราที่ผ่านมาในอดีต

วันที่ 3 ที่ผู้ป่วยเข้ารับการรักษา

ขั้นตอนที่ 3 การตัดสินใจเลือกวิถีปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมและลงมือปฏิบัติ (Taking charge) ในขั้นตอนนี้บุคคลจะตัดสินใจเลือกวิถีการปฏิบัติที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมและดีที่สุด การที่บุคคลจะมีทางเลือกได้หลายวิธีก็ขึ้นกับการแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหของบุคคลนั้น ถ้าบุคคลมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้อื่น เพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยประกอบการตัดสินใจด้วยตนเอง การตัดสินใจเลือกปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อควบคุมและจัดการกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกิดการยอมรับตนเอง (Self-determination) การจะตัดสินใจเลือกวิถีการปฏิบัติที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมและดีที่สุดจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังนี้ 1) เป็นวิธีที่แก้ปัญหให้แก่ตนเอง 2) สอดคล้องกับการดูแลรักษาของทีมสุขภาพ 3) ได้รับการเอาใจใส่และสามารถตอบสนองความต้องการของตนเอง 4) ผ่านการปรึกษาและยอมรับจากทีมสุขภาพแล้ว และ 5) เป็นวิธีที่ยอมรับได้และเปิดกว้างให้บุคคลอื่นนำไปใช้ได้ ดังนั้นในขั้นตอนนี้ทั้งพยาบาลและผู้ป่วยต้องมีการร่วมกันหาข้อมูล มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมอภิปรายกับทีมสุขภาพ และร่วมกันตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น โดยผู้วิจัยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองเลือกวิธีการเลิกดื่มสุราด้วยตัวผู้ป่วยกลุ่มทดลองเอง

ขั้นตอนที่ 4 การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ (Holding on) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจในระยะนี้เมื่อเกิดปัญหาพยาบาลและผู้ป่วยจะร่วมมือแก้ไขปัญห เมื่อนำวิธีการเลือกใช้ไปปฏิบัติแล้วเกิดประสิทธิภาพหรือประสบความสำเร็จ ผู้ป่วยก็รู้สึกมั่นใจ รู้สึกมีพลังอำนาจ มีความสามารถและถือว่าเป็นข้อผูกพันในการปฏิบัติที่จะคงไว้ซึ่งพฤติกรรมในการแก้ปัญหานั้น สำหรับใช้ในครั้งต่อไป โดยการติดตามเยี่ยมบ้านทางโทรศัพท์เพื่อติดตามพฤติกรรมสุขภาพ หลังจำหน่ายสองสัปดาห์ ให้คำแนะนำหากเกิดปัญหาระหว่างการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ กระตุ้นและให้กำลังใจในการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพเพื่อให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพอย่างต่อเนื่องและการคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการติดตามผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเลิกดื่มสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง และพูดคุยเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วยกลุ่มทดลองอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย
2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยแบบประเมินอาการถอนพิษสุรา AWS (Alcohol Withdrawal Scale) ของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลอง 8 สัปดาห์ ด้วยสถิติทดสอบค่าที (Paired t-test)

3. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยแบบสอบถามความรู้เรื่องสุราของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลอง 8 สัปดาห์ ด้วยสถิติทดสอบค่าที (Paired t-test)

ผลการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental research) โดยศึกษาแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (The One group, pretest-posttest design) เพื่อศึกษาผลของแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสขนาลัย จังหวัดสุโขทัยระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยกลุ่มทดลองได้รับการพยาบาลตามแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุรา โดยใช้แนวความคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ และติดตามประเมินผลเมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 8 ดำเนินการวิจัยระหว่าง เดือน เมษายน - พฤษภาคม 2564 ซึ่งเสนอผลการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n =33)

n =33	จำนวน	ร้อยละ
อายุ(ปี)		
<20 ปี	2	6.06
20-50 ปี	21	63.64
>50 ปี	10	30.30
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน(บาท)		
<3,000	5	15.16
3,000-9,000	24	72.72
>9,000	4	12.12
เวลาที่ดื่มสุราจนถึงปัจจุบัน(ปี)		
1-2 ปี	3	9.09
2-5 ปี	5	15.16
>5 ปี	25	75.75
ระยะเวลาที่ดื่มครั้งสุดท้ายก่อนมาโรงพยาบาล(วัน)		
1-2 วัน	18	54.55
3-7 วัน	12	36.36
>7 วัน	3	9.09
เพศ		
ชาย	29	87.90
หญิง	4	12.10
สถานภาพ		
โสด	8	24.20
สมรส	24	72.70
หม้าย	1	3.10
อาชีพหลัก		
ทำนา	16	48.50
รับจ้าง	15	45.50
พนักงานบริษัท	2	6.00

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n =33) (ต่อ)

n =33	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	24	72.70
มัธยมศึกษาตอนต้น	8	24.20
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	3.10
ประเภทของสุราที่ดื่มก่อนมาโรงพยาบาล		
เหล้าขาว	33	100
อายุ(ปี)	44.42	9.35
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน(บาท)	4,418.18	1,190.18
เวลาที่ดื่มสุราจนถึงปัจจุบัน(ปี)	11.76	4.95
ระยะเวลาที่ดื่มครั้งสุดท้ายก่อนมาโรงพยาบาล(วัน)	1.91	0.88

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองมี อายุ <20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.06 อายุ 20-50 ปีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 63.64 อายุ 20-50 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 อายุเฉลี่ย 44.42 (S.D. = 9.35) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน <3,000 บาท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.16, รายได้ 3,000-9,000 บาท จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 72.72 รายได้ >9,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 4,418.18 (S.D. = 1,190.18) ส่วนเวลาที่ดื่มสุราจนถึงปัจจุบัน ระยะเวลา 1-2 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09 ระยะเวลา 2-5 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.16 ระยะเวลา >5 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 75.75 เวลาที่ดื่มสุราจนถึงปัจจุบันเฉลี่ย 11.76 ปี (S.D. = 4.95) ระยะเวลาที่ดื่มครั้งสุดท้ายก่อนมาโรงพยาบาล 1-2 วัน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 54.55 ระยะเวลา 3-7 วันจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 ระยะเวลา >7 วัน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09 ระยะเวลาที่ดื่มครั้งสุดท้ายก่อนมาโรงพยาบาลเฉลี่ย 1.91 วัน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 87.90 และเพศหญิงร้อยละ 12.10 ตามลำดับ ส่วนใหญ่สถานภาพสมรสร้อยละ 72.70 โสดร้อยละ 24.20 และหม้ายร้อยละ 3.10 ตามลำดับ อาชีพหลักส่วนใหญ่รับจ้างร้อยละ 45.50 ทำนาร้อยละ 48.50 และพนักงานบริษัทร้อยละ 6.00 ตามลำดับ ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่ประถมศึกษา ร้อยละ 72.70 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 24.20 และ มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 3.10 ตามลำดับ ในขณะที่ประเภทของสุราที่ดื่มก่อนมาโรงพยาบาลพบว่าเป็น เหล้าขาว ร้อยละ 100 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 อาการถอนพิษสุราของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยประเมินอาการถอนพิษสุราของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการใช้แนวทางปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 8 สัปดาห์

	n	$\bar{x}$	S.D	p-value
ก่อนทดลอง	33	18.61	2.77	.000*
หลังทดลอง	33	7.33	1.29	

จากตารางที่ 2 พบว่าคะแนนเฉลี่ยแบบประเมินอาการถอนพิษสุรา(Alcohol Withdrawal Scale) ของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองเท่ากับ 18.61 (S.D. = 2.77) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับรุนแรงมาก และหลังการทดลองเท่ากับ 7.33 (S.D. = 1.29) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$

ส่วนที่ 3 ความรู้เรื่องสุราของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการใช้แนวทางปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 8 สัปดาห์

ความรู้เรื่องสุรา	n	$\bar{x}$	S.D.	p-value
ก่อนการทดลอง	33	6.61	.827	.000*
หลังการทดลอง	33	13.39	1.088	

จากตารางที่ 3 พบว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$

อภิปรายผล

1. คะแนนเฉลี่ยอาการถอนพิษสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองเท่ากับ 18.61 (S.D. = 2.77) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับรุนแรงมาก และหลังการทดลองเท่ากับ 7.33 (S.D. = 1.29) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ จากการที่ผู้วิจัยได้ให้ความรู้เรื่องปัญหาของการดื่มสุรา สาเหตุ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ครอบครัวและสังคม เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ทบทวนตนเองเรื่องพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของตนเอง ร่วมแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อการดื่มสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมกับผู้ป่วยกลุ่มทดลอง และร่วมกันค้นหาปัญหาที่ทำให้ผู้ป่วยดื่มสุราและแนวทางการแก้ไขปัญหาและป้องกันการดื่มสุราของผู้ป่วย การค้นหาสภาพการณ์จริงและการสะท้อนคิดในการรับรู้และความตระหนักเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ป่วยได้สะท้อนคิดถึงผลกระทบของการดื่มสุราและอาการถอนพิษสุราที่ผู้ป่วยกลุ่มทดลองประสบกับตนเองและครอบครัว โดยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ดูคลิปผู้ป่วยดื่มสุราและมีอาการถอนพิษสุรา ภาวะแทรกซ้อน ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุรา หลังจากดูคลิปเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้เสนอทางเลือก/วิธีการเลิกดื่มสุรด้วยตนเอง และให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองเล่าประสบการณ์ที่เคยเลิกดื่มสุราที่ผ่านมาในอดีต การให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติ กิจกรรมที่เหมาะสมและลงมือปฏิบัติ (Taking charge) โดยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองเลือกวิธีการเลิกดื่มสุรด้วยตัวผู้ป่วยเอง และส่งเสริมให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้มีการคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ (Holding on) โดยผู้วิจัยดำเนินการติดตามผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการเลิกดื่มสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง และพูดคุยเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องร่วมกับการให้การพยาบาลตามแผนการรักษาจึงส่งผลทำให้คะแนนเฉลี่ยอาการถอนพิษสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองเท่ากับ 18.61 (S.D. = 2.77) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับรุนแรงมาก และหลังการทดลองเท่ากับ 7.33 (S.D. = 1.29) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอภิชาติ กาศโอสถ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจสำหรับผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม ผลการวิจัยพบว่า 1. โปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจ พัฒนากลยุทธ์ตามกรอบแนวคิดของกิบสัน ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ 1) โปรแกรมหลัก 4 ขั้นตอนประกอบด้วย การค้นพบสถานการณ์จริง การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณการตัดสินใจวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม และการเรียนรู้เพื่อคงไว้ซึ่งการปฏิบัติ 2) คู่มือเกี่ยวกับโรคและการปฏิบัติสำหรับผู้ที่เป็โรคข้อเข่าเสื่อม 3) สมุดบันทึกติดตามการปฏิบัติ ผลการทดสอบโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจสำหรับผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม พบว่าความรู้ถึงความสามารถในการควบคุมหลังจากได้รับโปรแกรมสูงขึ้น และสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรม สำหรับผลลัพธ์ทางด้านสุขภาพหลัง

ได้รับโปรแกรมพบว่าความรุนแรงของข้อเข่าเสื่อมลดลงและน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) (อภิชาติ กาศโอสถ และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับการวิจัยของ จารวี คณิตาลักษณ์ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง ซึ่งเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมองก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจ และเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมองระหว่างกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจกับกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรม ผลการศึกษาพบว่า 1) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมองหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจสูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p < .05$) 2) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมองกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p < .05$) (จารวี คณิตาลักษณ์ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการวิจัยของ ทศมาภรณ์ สุทธิรักษ์ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการปฏิบัติของครอบครัวในการบริหารข้อสำหรับผู้ที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง ผลการวิจัยพบว่าหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติในการบริหารข้อสำหรับผู้ที่เป็นโรคหลอดเลือดสมองสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($z=2.93, p<0.01$) (ทศมาภรณ์ สุทธิรักษ์ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการวิจัยของ ธราทิพย์ ไชยวูธ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการปฏิบัติการจัดทำผู้สูงอายุติดเตียงในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติการจัดทำผู้สูงอายุติดเตียงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p<.001$ การศึกษาแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจช่วยให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเกิดความมั่นใจ รับรู้ความสามารถในตนเอง และสามารถปฏิบัติการจัดทำผู้สูงอายุติดเตียงได้อย่างถูกต้อง (ธราทิพย์ ไชยวูธ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการวิจัยของ พนิดา ศรีใจ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการปฏิบัติการบริหารกล้ามเนื้อสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติบริหารกล้ามเนื้อสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นหลังเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติการบริหารกล้ามเนื้อก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ($\bar{X} = 23.36, S.D.= 3.22$) และหลังเข้าร่วมโปรแกรม ($\bar{X} = 44.47, S.D.= 4.66$) (พนิดา ศรีใจ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการวิจัยของ วรดา ทองสุก และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อพฤติกรรมสุขภาพ ดัชนีมวลกายและระดับความดันโลหิตในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้ ผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้ หลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุม และสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.001$) ค่าดัชนีมวลกายในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้หลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจมีค่าดัชนีมวลกายต่ำกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.001$) แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุมค่าเฉลี่ยระดับความดันโลหิตผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้ หลังเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีค่าเฉลี่ยระดับความดันโลหิตต่ำกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจและต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.001$) (วรดา ทองสุก และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการวิจัยของ อัครา ภาขา และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่องประสิทธิผลของโปรแกรมกลุ่มการเสริมสร้างพลังอำนาจผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีความผิดปกติทางจิตจากกลุ่มโรคสมองเสื่อม ผลการวิจัยพบว่าทั้งสองกลุ่มมีแนวโน้มคะแนนเฉลี่ยพลังอำนาจแห่งตนลดลง คิดเป็นร้อยละ 1.00 และ 9.30 ตามลำดับ ส่วนแนวโน้มคะแนนค่าเฉลี่ยการปฏิบัติดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 3.50 และ 6.50 ตามลำดับ (อัครา ภาขา และคณะ, 2563)

2. คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p< .05$ จากการที่ผู้วิจัยได้ให้ความรู้เรื่องปัญหาของการดื่มสุรา สาเหตุ ผลกระทบ

ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ครอบครัวและสังคม เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ทบทวนตนเองเรื่องพฤติกรรมการดื่มสุราของตนเอง ร่วมแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อการดื่มสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมกับผู้ป่วยกลุ่มทดลอง และร่วมกันค้นหาปัญหาที่ทำให้ผู้ป่วยดื่มสุราและแนวทางการแก้ไขปัญหาและป้องกันการดื่มสุราของผู้ป่วย การค้นหาสภาพการณ์จริงและการสะท้อนคิดในการรับรู้และความตระหนักเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ป่วยได้สะท้อนคิดถึงผลกระทบของการดื่มสุราและอาการถอนพิษสุราที่ผู้ป่วยกลุ่มทดลองประสบกับตนเองและครอบครัว โดยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ดูคลิปผู้ป่วยดื่มสุราและมีอาการถอนพิษสุรา ภาวะแทรกซ้อน ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุรา หลังจากดูคลิปเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้เสนอทางเลือก/วิธีการเลิกดื่มสุราด้วยตนเอง และให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองเล่าประสบการณ์ที่เคยเลิกดื่มสุราที่ผ่านมาในอดีต การให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้ตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมและลงมือปฏิบัติ (Taking charge) โดยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองเลือกวิธีการเลิกดื่มสุราด้วยตัวผู้ป่วยกลุ่มทดลองเอง และส่งเสริมให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองได้มีการคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ (Holding on) โดยผู้วิจัยดำเนินการติดตามผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกดื่มสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง และพูดคุยเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วยกลุ่มทดลองอย่างต่อเนื่องร่วมกับการให้การพยาบาลตามแผนการรักษาจึงส่งผลทำให้คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของของพรณทิพา บัวคล้าย และคณะศึกษาผลของโปรแกรมเสริมพลังอำนาจต่อความรู้ การรับรู้พลังอำนาจในตนเองและพฤติกรรมสุขภาพขณะตั้งครรภ์และหลังคลอดของผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์และมารดาหลังคลอดที่มีเด็กติดผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิง ผลการวิจัยพบว่าคะแนนการรับรู้พลังอำนาจในตนเองขณะตั้งครรภ์และหลังคลอดหลังได้รับโปรแกรมเสริมพลังอำนาจสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมเสริมพลังอำนาจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) คะแนนความรู้ด้านสุขภาพขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด คะแนนพฤติกรรมสุขภาพขณะตั้งครรภ์และหลังคลอดของกลุ่มตัวอย่างหลังได้รับโปรแกรมเสริมพลังอำนาจสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมเสริมพลังอำนาจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($x_2 = 31.71, p < .01; x_2 = 15.04, p < .05$) ตามลำดับ (พรณทิพา บัวคล้าย และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับการวิจัยของเบญจวรรณ ละหุการ และคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจร่วมกับการสนับสนุนของสามีต่อพฤติกรรมความเสี่ยงลูกด้วยนมแม่และความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมความเสี่ยงลูกด้วยนมแม่ สูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .01$ (เบญจวรรณ ละหุการ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการวิจัยของอุไรวรรณ พานทอง และพัชราภรณ์ ขจรวัฒนากุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อพฤติกรรมดูแลตนเองระดับ HbA1C และผลลัพธ์ทางคลินิกในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยการรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมดูแลตนเอง หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ค่าเฉลี่ย HbA1C และผลลัพธ์ทางคลินิก ได้แก่ ค่าเฉลี่ยความดันโลหิต ดัชนีมวลกาย ระดับน้ำตาลในเลือดหลังการทดลองน้อยกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อุไรวรรณ พานทอง และพัชราภรณ์ ขจรวัฒนากุล, 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองมีอายุเฉลี่ย 44.42 (S.D. = 9.35) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 4,418.18 (S.D. = 1,190.18) เวลาที่ดื่มสุราจนถึงปัจจุบันเฉลี่ย 11.76 ปี (S.D. = 4.95) ระยะเวลาที่ดื่มครั้งสุดท้ายก่อนมาโรงพยาบาลเฉลี่ย 1.91 วัน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 87.90 และเพศหญิงร้อยละ 12.10 ตามลำดับ ส่วนใหญ่สถานภาพสมรสร้อยละ 72.70 โสดร้อยละ 24.20 และหม้ายร้อยละ

ละ 3.10 ตามลำดับ อาชีพหลักส่วนใหญ่รับจ้างร้อยละ 45.50 ทำนาร้อยละ 48.50 และพนักงานบริษัทร้อยละ 6.00 ตามลำดับ ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่ประถมศึกษา ร้อยละ 72.70 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 24.20 และ มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 3.10 ตามลำดับ ในขณะที่ประเภทของสุราที่ดื่มก่อนมาโรงพยาบาลพบว่าเป็น เหล้าขาว ร้อยละ 100 ตามลำดับ คะแนนเฉลี่ยอาการถอนพิษสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองเท่ากับ 18.61 (S.D. = 2.77) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับรุนแรงมาก และหลังการทดลองเท่ากับ 7.33 (S.D. = 1.29) อาการถอนพิษสุราอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องสุราของผู้ป่วยกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ข้อเสนอแนะดังนี้ 1). ผลของแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย ทำให้ผู้ป่วยมีอาการถอนพิษสุราและมีความรู้เรื่องสุราได้ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง จึงควรมีการติดตามผลของผลของแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย ในครั้งนี้ในกลุ่มทดลองในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นเช่น 6 เดือน หรือ 1 ปี เพื่อติดตามและศึกษาเปรียบเทียบความยั่งยืนของแนวปฏิบัติการพยาบาล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ที่มีโอกาสป่วยเช่นเดียวกันกับกลุ่มทดลอง 2). ควรส่งเสริมสนับสนุนให้พยาบาล และบุคลากรสาธารณสุข นำผลของแนวทางปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยที่มีประวัติการดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วย โรงพยาบาลศรีสัชชนาลัย นี้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดูแลผู้ป่วยโรคอื่น ๆ เพื่อให้มีความรู้ที่ดีขึ้นมากกว่าเดิมต่อไป แนวทางการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังนี้ 1) ด้านบริการ นำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการให้บริการผู้ป่วยที่มีประวัติดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่าง ๆ 2) ด้านวิชาการ นำผลการวิจัยในครั้งนี้เผยแพร่ในงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การนำองค์ความรู้ไปใช้พัฒนางานการให้บริการผู้ป่วยที่มีประวัติดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่อไป 3) ด้านนโยบาย นำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เสนอต่อหน่วยงานในระดับสูงต่อไป เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เขตสุขภาพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายการให้บริการผู้ป่วยที่มีประวัติดื่มสุราและเข้าพักรักษาในหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เบญจวรรณ ละหุการ และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจร่วมกับการสนับสนุนของสามี ต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และความสำเร็จ ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก. วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, 7(11), 79-93.
- แอน ไทยอุดม และนที ล่มนอก. (2561). การพัฒนาและประเมินผลการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลที่สร้างจากหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับผู้ป่วยสมองบาดเจ็บระดับปานกลางถึงรุนแรง. วารสารพยาบาลทหารบก, 19(3), 107-116.
- จารวิ คณิตาภิรักษ์ และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง. พยาบาลสาร, 47(1), 222-230.
- ณัฏฐวรรณ์ อเนกวิทย์. (2561). ผลลัพธ์ทางคลินิกของการใช้แนวทางการดูแลผู้ที่มีปัญหาพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราในแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย 2561, 63(4), 371-382.
- ทัศนภรณ์ สุทธิรักษ์ และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการปฏิบัติของครอบครัวในการบริหารข้อสำหรับผู้ที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง. วารสารสภาการพยาบาล, 35(4), 70-83.
- ธราทิพย์ ไชยวุธ และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการปฏิบัติการจัดทำผู้สูงอายุติดเตียงในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. พยาบาลสาร, 47(4), 114- 127.

- นุสรรา ศรีกิจวิไลศักดิ์ และสิริมา มงคลสัมฤทธิ์. (2559). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มที่มีรูปแบบการดื่มแบบเสี่ยงต่ำหรือเสี่ยงสูง. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, 11(1), 39-51.
- พนิดา ศรีใจ และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อการปฏิบัติการบริหารกล้านเนื้อสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. พยาบาลสาร, 47(4), 128-141.
- พรณทิพา บัวคล้าย และคณะ. (2562). ผลของโปรแกรมเสริมพลังอำนาจต่อความรู้ การรับรู้พลังอำนาจในตนเอง และพฤติกรรมสุขภาพขณะตั้งครรภ์และหลังคลอดของผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์และมารดาหลังคลอดที่มีเด็กติดผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิง. วารสารการพยาบาล การสาธารณสุข และการศึกษา, 20(1), 28-39.
- วรดา ทองสุก และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อพฤติกรรมสุขภาพ ดัชนีมวลกาย และระดับความดันโลหิตในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้. พยาบาลสาร, 47(4), 229 -241.
- อภิชาติ กาศโอสถ และคณะ. (2562). การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจสำหรับผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อม. พยาบาลสาร, 47(3), 168-180.
- อัสรา ภูเขา และคณะ. (2563). ประสิทธิภาพของโปรแกรมกลุ่มการเสริมสร้างพลังอำนาจผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีความผิดปกติทางจิตจากกลุ่มโรคสมองเสื่อม. วารสารป้องกันการฆ่าตัวตายแห่งประเทศไทย, 1(1), 41-56.
- อุไรวรรณ พานทอง และพัชราภรณ์ ขจรวัฒนากุล. (2563). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองระดับ HbA1C และผลลัพธ์ทางคลินิกในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมน้ำตาลไม่ได้. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 30(1), 14-24.
- Gibson, C. H. (1995). The process of empowerment in mothers of chronically ill children. *Journal of Advanced Nursing*, 21(6), 1201-1210.
- National Alcohol Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism. (2021). Alcohol Facts and Statistics. Retrieved December 12, 2021, from <https://www.niaaa.nih.gov/alcohols-effects-health/alcohol-topics/alcohol-facts-and-statistics>
- Weiers, Ronald M. (2005). *Essentials of Business Statistics*. Retrieved December 12 , 2021, from <https://www.amazon.com/>
- World Health Organization. (2018). Global status report on alcohol and health 2018. Retrieved December 12, 2021, from <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>

รูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม*

INTEGRATION OF THAI ART ACTIVITIES TO PROMOTE THE CULTURE OF PEACE MODEL

มณีนาน มามะ*, อภิชาติ พลประเสริฐ, ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

Mannan Mamah*, Apichart Pholprasert, Duangkamol Triwittikhun

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: mmanan.mj@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง 2) ศึกษาองค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย และนำมาใช้จัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 35 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญ 7 ด้าน คือ สันติศึกษา ศิลปศึกษา ศิลปินร่วมสมัย ศิลปะไทย การจัดกิจกรรม กิจกรรมประเพณี ผู้นำชุมชน และชุมชนพหุวัฒนธรรมในกรุงเทพฯ ที่มีการบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทย เป็นการวิจัยและพัฒนาใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 2 ระยะ ดังนี้ 1. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและสังเกตชุมชนต้นแบบและชุมชนที่มีแนวโน้มเป็นอุปสรรคต่อการเกิดสันติวัฒนธรรม โดยมีเครื่องมือวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบสังเกตข้อมูลและสภาพทั่วไปของชุมชน วิเคราะห์ด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหา 2. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม พบว่า รูปแบบฯ มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ 4 ด้าน 1) ความเข้าใจไว้วางใจ 2) ความรัก เคารพ 3) ไม่ใช้ความรุนแรง 4) มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ เป็นการนำหลักการภูมิปัญญาศิลปะไทยโดยใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะในศิลปะร่วมสมัยภายใต้องค์ประกอบหรือรากฐานงานศิลปะไทยที่มีจุดร่วมเดียวกัน และองค์ประกอบทฤษฎีกิจกรรม 7 ประการ ซึ่งมี 3 หัวข้อหลัก คือ 1) อาหารท้องถิ่นชุมชน เป็นเมนูอาหารที่มีประวัติความเป็นมาบูรณาการวิถีชีวิตด้วยการลงแขกร่วมกัน 2) ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์วิถีชีวิตเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อประโยชน์ใช้สอยต่อยอดได้ 3) จิตสำนึกร่วมชุมชน เกิดจากความสนใจและใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อพึ่งพาอาศัยเติมเต็มความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสู่การเกิดสันติวัฒนธรรมในชุมชนที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: กิจกรรมบูรณาการ, ศิลปะไทย, สันติวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Study the characteristics of the social and cultural conditions and the elements that cause conflict; 2) Study the elements or foundations of Thai art and apply them to the organization the process of relational art and Development of Thai art integration activities to promote a culture of peace. The population for this research was a purposive sampling of 35 experts in seven fields: peace studies, art education, contemporary artists, Thai art, event organizing, traditional activities, and community leaders. The communities

* Received 9 February 2024; Revised 26 February 2024; Accepted 28 February 2024

in Bangkok were selected based on their multicultural, art, culture, and traditions that integrate Thai art wisdom. This research and development study used qualitative methods in two phases: 1. Data Collection and Contextual Analysis; Expert interviews and community observation. The research tools used were: 1) In-depth interviews; 2) Observation of data and the general condition of the community. The data was analyzed using data clustering and content analysis. 2. Activity Model Development; The results of the research found that: Development of integration of Thai art activities to promote the culture of peace focuses on four objectives: 1) understanding and trust, 2) love and respect, 3) non-violence, and 4) participation and cooperation. This is the application of the principles of Thai art wisdom using relational aesthetics, which is an aesthetic experience in a contemporary art based on shared elements or foundations in Thai art that have the same common point, and the 7 elements of activity theory that are in line with the community's way of life to the event activities. There are three main thematic activities: 1) Local food of the community: Showcasing local food with historical significance and integrating the way of life through collaborative efforts. 2) History of the community: Using local history to link relationships through activities for practical use and development. 3) Sense of community: Engaging in activities based on shared interests and common use, fostering interdependence and close relationships to build sustainable peace culture.

Keywords: Integrated Activity, Thai Art, Culture of Peace

บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายและความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี แม้แต่การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตแบบใหม่ วิถีชีวิตแบบเก่า รวมถึงช่องว่างระหว่างวัย อายุ เพศ ฯลฯ ที่บ่งบอกถึงลักษณะของพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันที่แตกต่างกันไป (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2561) หากไม่มีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม กรณีการเกิดเหตุทะเลาะวิวาทในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง สาเหตุจากการเหยียดเพศ ที่ทวีความรุนแรงถึงขั้นทำร้ายเพื่อนจนเสียชีวิต (มติชนออนไลน์, 2562) และอีกกรณีพิพาท เรื่องเสียงระฆังวัดไทรกับผู้อาศัยคอนโดหรูที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองกับประเพณีทางศาสนาอย่างรวดเร็ว (สำนักข่าวเดลินิวส์, 2561ก) เช่นเดียวกับกรณีที่มีหน่วยงานเขตแห่งหนึ่งยื่นหนังสือให้โต๊ะอิหม่ามมีสยิดลดเสียงอาซาน (เสียงเรียกเชิญชวนการทำละหมาด 5 เวลาของชาวมุสลิม) ซึ่งต้องอาศัยการประนีประนอมจากทั้งสองฝ่าย (สำนักข่าวเดลินิวส์, 2561ข) จากปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดและการดำเนินวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2558) การส่งเสริมการทำงานร่วมกันทางสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจโดยพื้นฐานเกี่ยวกับความหลากหลายวัฒนธรรม ชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะนำมาสู่การเข้าใจถึงสาเหตุของความแตกต่างด้วยวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดสันติวัฒนธรรม (ศุภการ สิริไพศาล และ อติศร ศักดิ์สูง, 2552)

การพัฒนาและเข้าถึงความเข้าใจเรื่องของสันติภาพและศิลปะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยเป็นสะพานเชื่อมสัมพันธ์ ด้วยเหตุที่ศิลปะมักสะท้อนคุณค่าทางอัตลักษณ์หรือแนวความคิดของศิลปินในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของช่วงเวลานั้นๆ (Wasson, R. et al., 1990) เช่นเดียวกับศิลปะไทย เป็นศิลปะที่มีอัตลักษณ์ด้วยคุณค่าทางภูมิปัญญาของไทยและความสัมพันธ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเวลาเดียวกัน อาทิ ฝรั่ง

จีน ขอม เขมร อินเดีย อิสลาม แวก จาม เปอร์เซีย ฯลฯ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงสนิมทางคุณค่าของความงามที่มีการเปิดใจยอมรับวัฒนธรรมอื่น และด้วยลักษณะของศิลปะไทยที่มีภูมิปัญญาสร้างสรรค์ผลงานที่มีลักษณะของความพลิ้วไหว อ่อนช้อย อ่อนโยน ละเอียดย่อน วิจิตรบรรจง ก็แสดงให้เห็นถึง นัยของความมีสันติวัฒนธรรมอยู่ในงานที่สร้างสรรค์ (สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2559) ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยในการจัดระเบียบ สะท้อนวิถีชีวิต ผนวกกับการนำรากเหง้า แก่นสารที่แท้จริงในงานศิลปะไทย โดยผ่านกระบวนการที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการมีวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เรียบง่าย ทางวัฒนธรรม ประเพณี ความมีน้ำใจ เอาใจใส่ ไว้วางใจ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน การพบปะพูดคุยกัน การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน จนเกิดเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) ที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ผ่านความร่วมมือกันของศิลปิน ผู้ชม หรืออาสาสมัครในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะสู่เป้าหมายที่ศิลปินตั้งไว้ ซึ่งผลงานแนวศิลปะเชิงสัมพันธ์ส่วนใหญ่มักจะอยู่ในรูปแบบของการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เรียกร้องให้ผู้ชมมีส่วนร่วมกับการทำงานและมีปฏิสัมพันธ์กับศิลปินมากกว่าแค่การชมงานด้วยตาเพียงอย่างเดียว (Bourriaud, N., 2002)

ดังนั้น ภูมิปัญญาศิลปะไทย หากมองอีกนัยหนึ่งขององค์ประกอบหรือกระบวนการก่อนที่จะเกิดเป็นผลงานสร้างสรรค์ของศิลปิน จุดเชื่อมต่อต่าง ๆ ระหว่างความเป็นไทย ไม่ได้หยุดอยู่แค่ผลงานศิลปะไทยเชิงรูปธรรมแล้วเท่านั้น แต่หากเป็นกระบวนการหรือองค์ประกอบร่วมในเรื่องของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีของคนไทย เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเกิดสันติวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมก็เป็นอีกหนึ่งกระบวนการสำคัญที่ใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรมในชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดความร่วมมือการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ (Cengelci Kose, T. & Gurdogan Bayir, O., 2016) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ที่ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดกิจกรรมของมนุษย์ เพื่อสร้างความเข้าใจของมนุษย์ในการดำเนินผ่านกิจกรรมนั้น ๆ โดยการวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติของคน กิจกรรมหรืออะไรที่คนทำจะสะท้อนผ่านการกระทำในการสื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมและการบรรลุวัตถุประสงค์ ทฤษฎีนี้จะใช้กิจกรรมเป็นพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติของคนเป็นสำคัญ (Vygotsky, L. S., 1978)

จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ในรูปแบบของการนำหลักการของศิลปะร่วมสมัยดังเช่นศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) โดยการนำเอาความสัมพันธ์ของรากฐานทางภูมิปัญญาศิลปะไทย อาทิ กระบวนการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และกระบวนการของวิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ ร่วมกับกระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยผนวกกับองค์ประกอบของทฤษฎีกิจกรรมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ก่อเกิดเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมสันติวัฒนธรรมได้ และมีความแปลกใหม่ด้วยกลวิธีที่ร่วมสมัยบนรากฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิมทางภูมิปัญญาของชุมชน อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทั้งในงานภูมิปัญญาศิลปะไทยยังสะท้อนนัยยะของความเป็นสันติวัฒนธรรม เพื่อการรับรู้คุณค่าและคงความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะนำไปสู่การเกิดสันติวัฒนธรรมด้วยการเปิดใจยอมรับ พร้อมเรียนรู้อย่างเข้าใจ เกิดเป็นความใกล้ชิด การมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือกัน อีกทั้งยังสร้างความความตระหนักเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย และนำมาใช้จัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์

(Relational Art) ในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารงานวิจัยของไทยและต่างประเทศ ตลอดจนสภาพ ปัญหา จากการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนแบบไม่มีส่วนร่วมกับชุมชนต้นแบบและชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการเกิดสันติวัฒนธรรม โดยการคัดเลือกชุมชนทั้งหมดจำนวน 2,067 ชุมชน จากสภาวัฒนธรรมเขตกรุงเทพมหานคร 50 เขต และคัดเลือกเฉพาะเขตชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี และมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะไทยหรือบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก 7 ด้าน คือ ด้านสันภาพ/สันติศึกษา ด้านศิลปะไทย ด้านศิลปศึกษา ด้านการจัดกิจกรรม ด้านศิลปนิรุ่มสมัย ด้านกิจกรรมประเพณี และผู้นำชุมชน จำนวน 35 คน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก 7 ด้าน รวมถึงสังเคราะห์หลักการร่วมของการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหรือหลักการภูมิปัญญาศิลปะไทย ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสันติภาพ และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างรูปแบบกิจกรรมฯ โดยดำเนินการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องกับเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ได้รูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมอย่างสมบูรณ์และสามารถนำรูปแบบกิจกรรมฯ ดังกล่าวไปใช้ได้จริง ทั้งนี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน โครงการวิจัยที่ 650080 COA No. 337/66 เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2566 จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและการพิทักษ์สิทธิ์ ป้องกันความเสี่ยง และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างอย่างเคร่งครัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตข้อมูลและสภาพทั่วไปของชุมชน แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก 7 ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดหมวดหมู่ การจัดกลุ่มข้อมูล และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จากการสังเกตข้อมูลและสภาพทั่วไปของชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ที่มีแนวโน้มที่เป็นอุปสรรคต่อการเกิดสันติวัฒนธรรมไม่ค่อยมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่แบ่งแยกไปตามพรรคพวกหรือตามกิจกรรมของศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง หากขาดการส่งเสริมความเข้าใจ ความไว้วางใจ ความรักและเคารพ ความเอาใจใส่ อาจก่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง การให้ทุกคนมีส่วนร่วมสามารถสร้างสังคมที่ยอมรับความหลากหลายและเข้าใจกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถวิเคราะห์โดยมีปัจจัยหลายประการ ดังนี้

1.1 ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในชุมชน เป็นสภาวะทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เพศ และอายุ รวมถึงทัศนคติที่แตกต่างตามประสบการณ์ชีวิตและวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล ความแตกต่างนี้อาจเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งภายในชุมชน เนื่องจากความไม่เข้าใจและขาดการรับฟังกันและกัน

1.2 ความเป็นสังคมเมืองและการอยู่อาศัย มีความแตกต่างในวิถีชีวิตของคนในชุมชน อาจ

ก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องการใช้พื้นที่และทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่สร้างความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

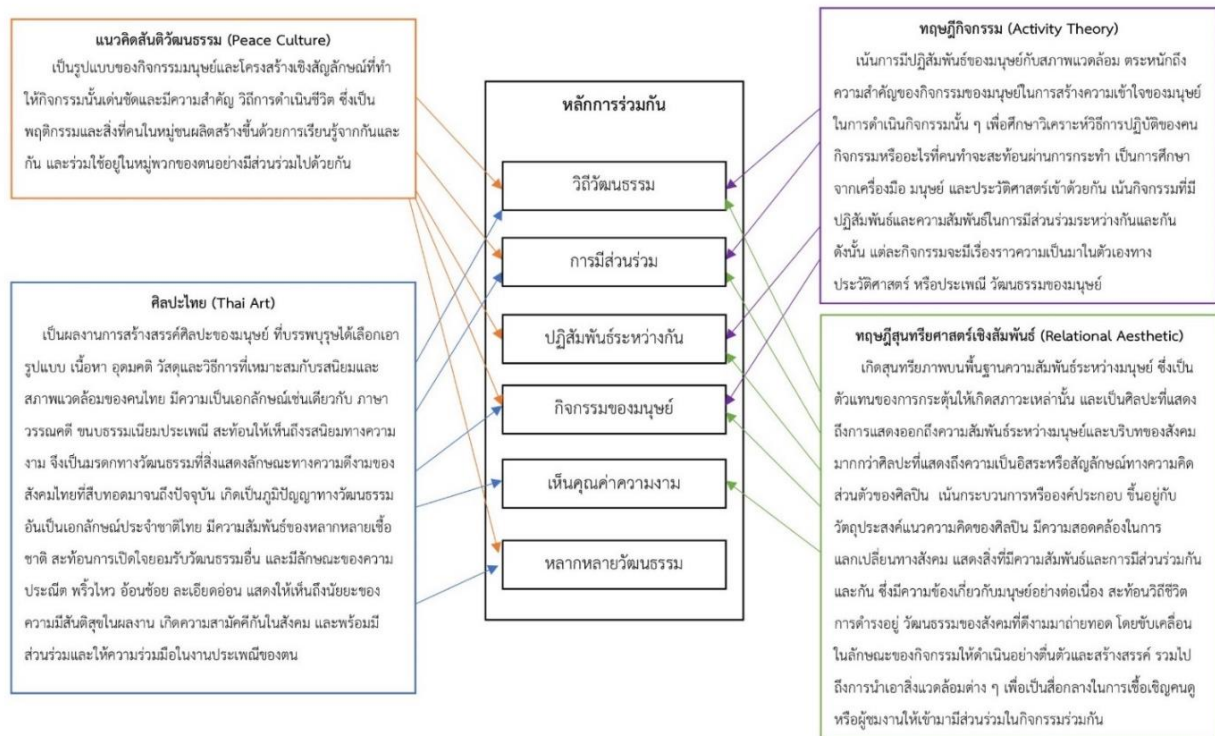
1.3 ความหลากหลายทางสังคม ประชากรแฝงหรือมีกลุ่มคนบางส่วนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนนั้นมาจากหลายจังหวัดและมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างในรากเหง้าทางวัฒนธรรม และอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมและการติดต่อสื่อสาร

1.4 การแบ่งพรรคพวก การแบ่งพรรคพวกในชุมชนที่มีคนมาจากหลากหลายพื้นที่ อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพวกต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากความแตกต่างในความคิดเห็นและการต่อสู้เพื่อสิทธิและประโยชน์ของกลุ่มตน

1.5 การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบบางสถานที่ในชุมชน เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด มากเกินไป บางครั้งอาจส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกของกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนาและวัฒนธรรม

1.6 ความรู้ความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม ความขัดแย้งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจและขาดความรู้เรื่องรากเหง้าทางวัฒนธรรมของกันและกัน ทำให้เกิดการสื่อสารที่ไม่เต็มที่และเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความคิดเห็นของกันและกัน

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์หลักการร่วมกันของการเกิดสันติวัฒนธรรมจากแนวคิดสันติวัฒนธรรม ร่วมกับทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ และศิลปะไทยเพื่อนำเสนอกระบวนการจัดกิจกรรมแบบร่วมสมัย โดยแนวคิดการเกิดสันติวัฒนธรรม มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ เพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมสันติภาพ ในขณะที่ทฤษฎีกิจกรรม เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง โดยกิจกรรมที่ดีควรเป็นกิจกรรมที่มีส่วนร่วม สร้างสรรค์ และตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ เป็นกระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินหรือผู้สร้างงาน กับผู้ชมหรือผู้รับ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมและสร้างความหมายร่วมกัน เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะระหว่างกระบวนการร่วมกัน รวมถึงศิลปะไทย มีรากฐานที่ลึกซึ้งในวัฒนธรรมไทย และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชุมชน และสังคม ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 การสังเคราะห์หลักการร่วมกันของการเกิดสันติวัฒนธรรมจากแนวคิดสันติวัฒนธรรม ร่วมกับทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ และศิลปะไทยเพื่อนำเสนอกระบวนการจัดกิจกรรมแบบร่วมสมัย

จากแผนภาพข้างต้น สามารถสรุปหลักการร่วมกันได้ ดังนี้

การมีวิถีวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชุมชน และสังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ดังเช่น การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การยอมรับความแตกต่าง การแก้ปัญหาร่วมกัน การมีส่วนร่วมในสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

การมีส่วนร่วมร่วมกัน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและลดความขัดแย้ง เช่น กิจกรรมการทำอาหารร่วมกัน กิจกรรมการสืบสานประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมศิลปะร่วมสมัย เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ร่วมกัน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ กิจกรรมเหล่านี้ยังส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับความแตกต่าง และส่งเสริมสันติวิธีในการแก้ปัญหา

กิจกรรมของมนุษย์ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ตัวอย่างเช่น การแสดงออกทางศิลปะ เช่น การวาดภาพ การทำอาหาร การปรับปรุงทัศนียภาพของชุมชน การพัฒนาชุมชน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม ผ่านการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ร่วมกัน

การเห็นคุณค่าความงาม เป็นการยอมรับและชื่นชมคุณค่าของความงามในสิ่งต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและมนุษย์ โดยความงามนั้นอาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ ความสวยงามของศิลปะ ความสวยงามของมนุษย์ หรืออาจเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความสวยงามของจิตใจ ความสวยงามของความคิด ความสวยงามของการกระทำ เป็นต้น

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม โดยวัฒนธรรมอาจรวมถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ ดนตรี อาหาร เป็นต้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างสีสันและควมมีชีวิตชีวาให้กับสังคม

เห็นได้ว่า การมีวิถีวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมร่วมกัน และการจัดกิจกรรมของมนุษย์ ใช้หลักการร่วมกันของแนวคิดสันติวัฒนธรรม ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์และศิลปะไทยอย่างครอบคลุมทั้งหมด ส่วนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การเห็นคุณค่าความงาม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก็มีส่วนเกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและบริบทของแนวคิดทฤษฎีนั้น ๆ ตามลำดับดังปรากฏในภาพที่ 1

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย และสามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมในรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) เพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

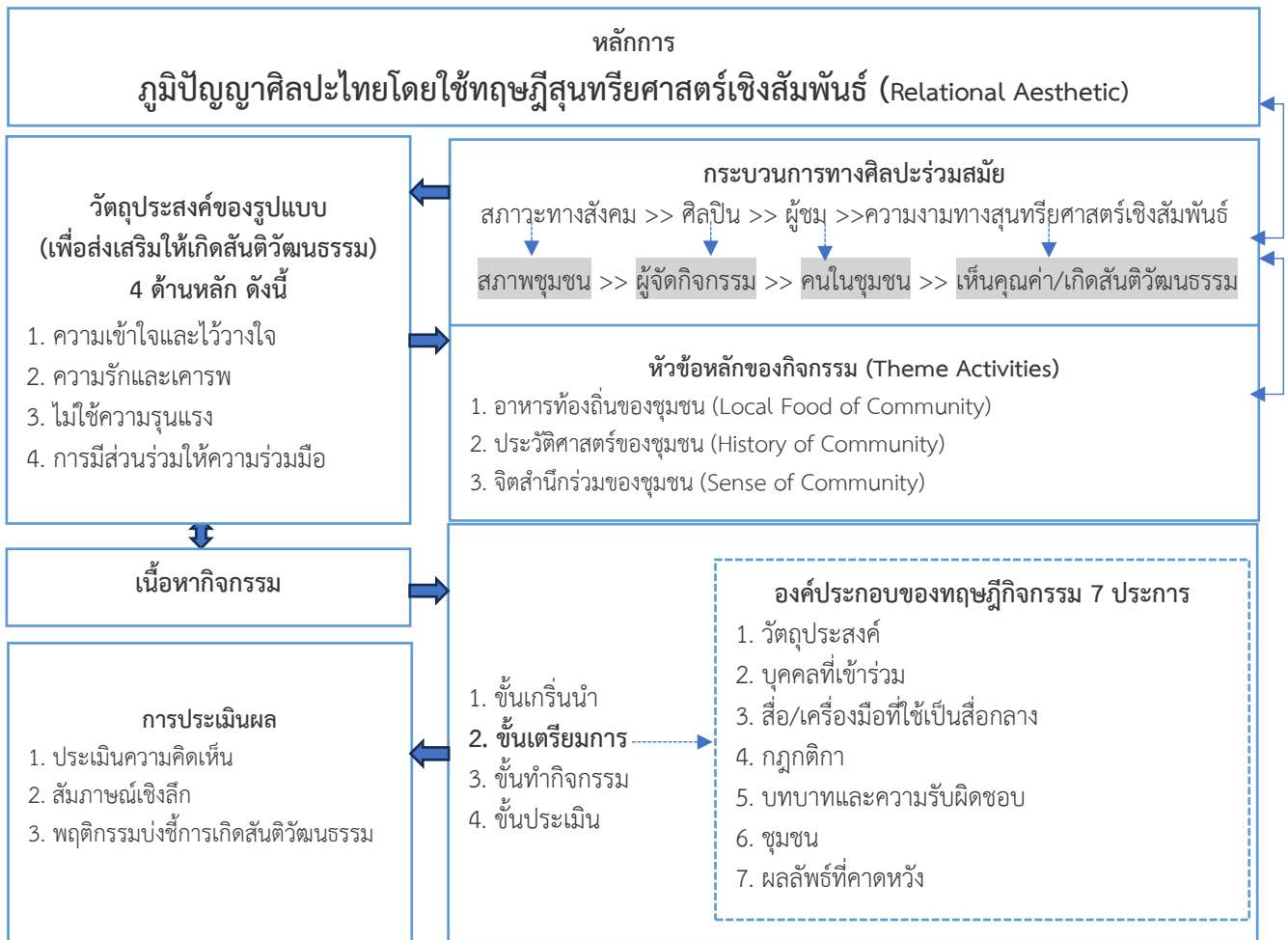
จากลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์หลักการร่วมกันของการเกิดสันติวัฒนธรรม ผู้วิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 7 ด้าน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมฯ ในการวิจัยระยะที่ 1 โดยนำไปสู่วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คือ การส่งเสริมสันติวัฒนธรรมทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจและไว้วางใจ 2) ความรักและเคารพ 3) ไม่ใช่ความรุนแรง 4) การมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ โดยใช้กระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์และองค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทยที่มีจุดร่วมเดียวกัน เพื่อนำไปสู่กิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนที่สามารถส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ซึ่งมี 3 หัวข้อหลักสำคัญ (Thematic Activities) ดังนี้

1. อาหารท้องถิ่นของชุมชน (Local Food of Community) เป็นการทำกิจกรรมจากเมนูอาหารท้องถิ่นของชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาและบูรณาการวิถีชีวิตกันในลักษณะการลงแขกร่วมกัน

2. ประวัติศาสตร์ของชุมชน (History of Community) เป็นการนำเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตในท้องถิ่นเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยและต่อยอดได้

3. จิตสำนึกร่วมของชุมชน (Sense of Community) เป็นการทำกิจกรรมจากสิ่งที่มีความสนใจและใช้ประโยชน์ร่วมกัน พึ่งพาอาศัย ห่วงใยกัน เติมเต็มความผูกพัน สู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแนบแน่นในชุมชน

ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ปรากฏตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

จากองค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้พัฒนาแผนการจัดกิจกรรม จำนวน 3 กิจกรรม ซึ่งแสดงเป็นรายละเอียดในการจัดกิจกรรมฯ ดังกล่าว ตามตารางที่ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

ชื่อ กิจกรรม	หลักการ ภูมิปัญญาศิลปะ ไทยโดยใช้ ทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ เชิงสัมพันธ์	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	พฤติกรรมบ่งชี้ การเกิดสันติ วัฒนธรรม
1. ตาม รอยอดีต เมนูอาหาร ท้องถิ่น ชุมชน	- การนำ เรื่องราวของ เมนูอาหาร ท้องถิ่นใน ชุมชนมาเป็น วัตถุดิบ เพื่อสร้าง ประสบการณ์	1. เพื่อให้ เมนูอาหาร ท้องถิ่นของชุมชน เป็นสื่อรูปแบบ ใหม่ในการเข้าถึง คุณค่าของอาหาร ในอดีต 2. เพื่อใช้กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับอาหาร	- วัตถุดิบและ ส่วนประกอบ ของเมนูอาหาร เพื่อการรับรู้และ เห็นคุณค่าของ สิ่งที่เป็น รากเหง้าทาง ประวัติศาสตร์ ของตนเองอย่าง	1. ร่วมกันเตรียมวัตถุดิบในการทำ เมนูอาหาร คาว หวาน 2. คนในชุมชนที่เชี่ยวชาญการทำอาหาร ดำเนินการปรุงอาหารและ ให้ความรู้เกี่ยวกับเมนูอาหารที่ชุมชน ภาคภูมิใจ 3. เปิดโอกาสให้คนที่สนใจทั่วไป อาสาสมัครเข้ามาร่วมช่วยทำอาหาร	- มีความ กระตือรือร้น อยาก เป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรม - ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาที่กำหนดอย่าง เต็มใจ - ปฏิบัติต่อผู้อื่น เหมือน ๆ กัน

ตารางที่ 1 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม (ต่อ)

ชื่อ กิจกรรม	หลักการ ภูมิปัญญาศิลปะ ไทยโดยใช้ ทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ เชิงสัมพันธ์	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	พฤติกรรมบ่งชี้ การเกิดสันติ วัฒนธรรม
	การนำทาง สุนทรียะให้กับ คนในชุมชน	ในการสื่อสาร ประสบการณ์ทาง สุนทรียะที่ เกี่ยวข้องกับวิถี ชีวิตไทยไปสู่ ชุมชนและสังคม	ลึกซึ้ง ผ่าน เมนูอาหารของ ชุมชน - การ รับประทานอาหาร อาหารร่วมกัน - การส่งต่อ เมนูอาหารให้กัน และกัน	4. บรรจอาหาร คาว หวาน ที่ปรุงเสร็จ แล้ว 5. ส่งต่อเมนูอาหาร - รับประทานอาหารร่วมกัน - แจกจ่าย แบ่งปัน เพื่อนบ้าน ช่วยกันอาจมีการแลกเปลี่ยนอาหาร ร่วมกัน - ร่วมกันล้างและจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องครัว 6. พูดคุย แลกเปลี่ยนหลังเสร็จสิ้น กิจกรรมร่วมกัน	- แบ่งปัน มีการ หยียิมกันได้ โดย ไม่หวง - ไม่ใช่จากหายาบ คายหรือพูดจาเสียด สติถูกต่อผู้อื่น
2. สายใย ที่ผูกพัน	การนำวิถีชีวิต ดีดลาคลองของ ชุมชนที่อยู่ ร่วมกันแบบพหุ วัฒนธรรมมา สร้างสรรค์ ผลงานโดย บูรณาการ ลวดลายไทย และลวดลายที่ มีในชุมชน เพื่อ สร้างการเห็น คุณค่าและ ความภาค ภูมิใจในตนเอง และชุมชน	1. เพื่อให้ประวัติ ของชุมชนเป็น สื่อกลางในการ สร้างความเข้าใจ เกิดเป็นความรัก และเคารพใน วัฒนธรรมที่มี ความแตกต่าง 2. เพื่อให้เกิดการ ยอมรับและเปิด ใจเรียนรู้แบบข้าม วัฒนธรรมได้ อย่างสบายใจ ไร้ ความกังวล	- เรื่องราว ประวัติศาสตร์ ของชุมชน เพื่อ การสร้างความ ซาบซึ้งและรับรู้ ถึงความ รากเหง้างามของ วิถีชีวิตความเป็น อยู่ของคนใน ชุมชน - การมีส่วนร่วม ในกิจกรรม ร่วมกัน - การมี ปฏิสัมพันธ์ พบปะ พูดคุย ร่วมกัน	1. นำลวดลายไทยที่บูรณาการกับ ศิลปะในท้องถิ่นมาเป็นต้นแบบ 2. ชุมชนมีส่วนร่วมจัดเตรียมอุปกรณ์ สำหรับสร้างสรรค์ผลงานเพื่อ ประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน 3. พื้นที่ขุดน้ำ โหลแก้ว ที่ตนเอง ชอบตามลวดลายต้นแบบหรือ สร้างสรรค์ต่อยอดด้วยตนเอง 4. นำขุดน้ำหรือโหลแก้วที่พื้นที่เสร็จ แล้วมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ใกล้เคียง เพื่อแสดงการแบ่งปัน 5. จัดแสดงผลงาน และแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นร่วมกัน	- แสดงความรักและ และพูดจาไพเราะ กับผู้อื่น - รับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่นอย่างเต็มใจ ชื่นชมวัฒนธรรมที่มี ความแตกต่าง - ปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างสุภาพ อ่อนโยน ไม่มีความ กังวล รู้สึกสบายใจ - มีความอยากรู้ อยากเห็น ชักถาม อย่างเป็นมิตร - ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่กำหนดอย่าง เต็มใจ - มีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันกันอย่างไม หวง
3. ชุมชนที่ รัก	การนำ วัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาของ ชุมชนเมืองที่ ได้รับอิทธิพล การเปลี่ยน แปลงของ สังคมไทยใน ปัจจุบัน	1. เพื่อสร้าง ความสัมพันธ์อัน ดีเกิดความรัก ความสามัคคี ระหว่างคนใน ชุมชนที่มีการ เปลี่ยนแปลงตาม บริบทของ สังคมไทย กับ	- พัฒนา ปรับ ภูมิทัศน์ ด้วย การพูดคุย แสดง ความคิดเห็น ความต้องการใน สิ่งเดียวกันของ ชุมชน เพื่อการ แสดงออกถึง ความสัมพันธ์	1) เปิดโอกาสให้สร้างสรรค์ ผลงาน โดยแสดงออกถึงความสันติวัฒนธรรม ผ่านงานศิลปะร่วมกัน โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่มีในชุมชนอย่างอิสระ 2) เตรียมอุปกรณ์ที่สร้างสรรค์ที่แต่ละ บ้านมีหรือนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์ผลงาน 3) ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานและมีส่วน ร่วมกันอย่างเต็มใจเพื่อให้ชุมชนมี	- ปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างมีเมตตาจิตและ มีสัมพันธ์ภาพที่ดี - ให้เกียรติผู้อื่นด้วย การแสดงออกอย่าง สุภาพ อ่อนโยน - พูดจาไพเราะ อ่อน น้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น

ตารางที่ 1 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม (ต่อ)

ชื่อ กิจกรรม	หลักการ ภูมิปัญญาศิลปะ ไทยโดยใช้ ทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ เชิงสัมพันธ์	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	พฤติกรรมบ่งชี้ การเกิดสันติ วัฒนธรรม
เพื่อสร้างความ สัมพันธ์อันดี ระหว่างคนใน ชุมชนกับ ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ใกล้เคียง ให้ เกิดความหวง แหน ความรัก ความเข้าใจและ ไว้วางใจในสิ่ง เดียวกัน	สภาพแวดล้อมใน ชุมชน ให้มีความ น่าอยู่ รู้จักหวง แหนชุมชนของ ตนเอง 2) เพื่อ วางรากฐานหรือ ต้นแบบในการจัด กิจกรรมในชุมชน เพื่อรักษาวิถี วัฒนธรรมและอัต ลักษณ์ของชุมชน อย่างยั่งยืน	ระหว่างชุมชน กับบริบททาง สังคมที่ได้รับ อิทธิพลของ สังคมเมือง สมัยใหม่ใน ปัจจุบัน - การมี ปฏิสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อม ในชุมชนอย่าง สร้างสรรค์และ สงบสุข	ความสะอาด น่าอยู่ ตามความ เหมาะสมของพื้นที่ 4) ร่วมกันถ่ายภาพ เช็กอิน กับผลงาน ที่คนในชุมชนร่วมกันสร้างสรรค์ให้กับ ชุมชน 5) สรุปล และร่วมกันแลกเปลี่ยน อภิปราย และแนวทางการต่อยอดให้ ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบด้านการจัด กิจกรรมเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมใน อนาคต	- เปิดใจรับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น อย่างเต็มใจ และชื่น ชมวัฒนธรรมที่มี ความต่าง - มีความ กระตือรือร้นในการ เข้าร่วมในกิจกรรม พัฒนาให้ชุมชนน่า อยู่ - ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาที่กำหนดอย่าง เต็มใจ	

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยแบ่งประเด็นของการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จากผลการสังเกตชุมชนในกรุงเทพมหานครมีลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งแยกตามพรรคพวก ซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมในชุมชน ความเป็นสังคมเมืองและการอยู่อาศัย ความรู้ความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ สอดคล้องกับศุภการ สิริไพศาล และอดิสร ศักดิ์สูง ที่กล่าวถึงสภาพความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมมาพร้อมกับสถานการณ์ที่จะนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (ศุภการ สิริไพศาล และ อดิสร ศักดิ์สูง, 2552) เช่น ความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน การแบ่งแยก กีดกันและการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม ล้วนแต่เกิดขึ้นท่ามกลางความไม่เข้าใจกัน อันเนื่องมาจากความมีอคติที่คิดว่าตนเองไม่เหมือนกับคนส่วนใหญ่ หากปราศจากการรับรู้ที่ลึกซึ้งและเข้าใจในอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างแล้ว มีแนวโน้มที่จะหวาดระแวงกลัวว่าต่างฝ่ายจะทำลายความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมหนึ่งในวัฒนธรรมที่ซ้อนทับกัน ซึ่งสิ่งที่จะนำไปสู่สันติภาพนั้นเกิดจากการตื่นตัวของผู้คนในแต่ละชุมชนที่จะสร้างสังคมแห่งสันติสุข และเชื่อว่าจะเป็นแนวทางที่จะสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางสังคมอันสันติสุขตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กจนถึงระดับชุมชนโลก (Fabricio F., 2013) ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Issifu, A. K. ที่ว่าด้วยหลักการของการส่งเสริมเพื่อให้เกิดสันติภาพและสร้างสันติภาพเพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ต้องมาจากกระบวนการสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความต้องการทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นสำคัญ (Issifu, A. K., 2016)

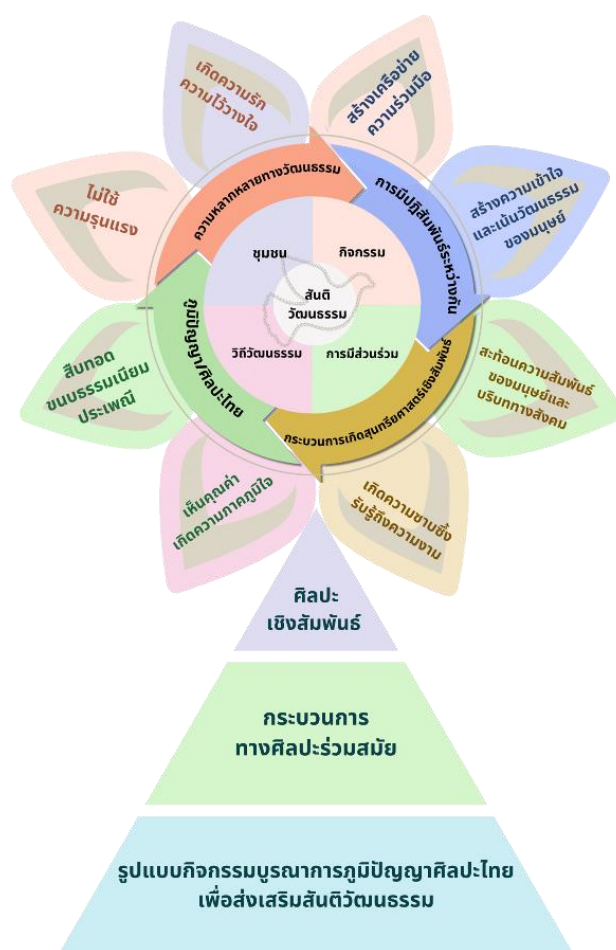
2. องค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย ที่สามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมในรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) เพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นวัตถุประสงค์ของรูปแบบกิจกรรมฯ 4 ด้าน คือ ความเข้าใจและไว้วางใจ ความรักและเคารพ ไม่ใช้ความรุนแรง และการมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ ซึ่งนำหลักการทางภูมิปัญญาศิลปะไทยโดยใช้กระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยด้วยทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ในท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีอยู่เดิมก่อนแล้ว มา

สร้างองค์ความรู้เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการรับรู้ ความเข้าใจ ใ่วางใจ และการเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ด้วยการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ สามารถพูดคุยอย่างเปิดใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง สร้างความรัก ความหวงแหนและเห็นคุณค่าของชุมชนในที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chang, R. ที่ใช้กิจกรรมทางศิลปศึกษาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของศิลปวัฒนธรรมจีนโบราณครอบคลุมไปถึงการศึกษาศิลปะสมัยใหม่ โดยการนำวัฒนธรรมภูมิปัญญาจีนแบบดั้งเดิมมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียนเพื่อสร้างฐานความรู้ให้เชื่อมโยงวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกัน มีทักษะที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นเครื่องมือที่แสดงออกในเบื้องต้นสำหรับหลาย ๆ อาชีพในชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเพลิดเพลินกับมรดกทางศิลปภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น รวมทั้งการสื่อสารและแสดงออกผ่านงานศิลปะในรูปแบบที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางจิตใจที่มั่นคงและสงบสุข อันแสดงถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและแข็งแกร่ง (Chang, R., 2005) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Barkhordari, M., et al. ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางศิลปะเพื่อให้เกิดสันติภาพนั้น คือ การใช้วิธีการทางศิลปศึกษาส่งเสริมให้กิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านความเข้าใจเข้าใจผู้อื่น ความมีเมตตากรุณา การมีความรู้สึกร่วมกัน โดยกำหนดให้ศิลปะแต่ละประเภทเป็นตัวแปรในการเข้าถึงความจริงเกี่ยวกับสันติภาพ เพราะศิลปะเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงในการใกล้ชิดทำความเข้าใจและสร้างสันติสุขได้ (Barkhordari, M et al., 2016) ดังที่งานวิจัยของ Issifu, A. K. ที่ส่งเสริมการเกิดสันติภาพและสร้างสันติภาพไปพร้อมกัน โดยคำนึงถึงความต้องการทางวัฒนธรรม หรือข้อกำหนดบนบรรทัดฐานและแรงบันดาลใจของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อทำกิจกรรมพร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพแบบบูรณาการภูมิปัญญาทางศิลปะในท้องถิ่นตนเอง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Issifu, A. K., 2016) ซึ่งการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมและไม่ใช่ความรุนแรงนั้น เป็นหน้าที่ของพลเมืองโลกและการให้เกียรติเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเน้นที่บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่กว้างขวางอย่างเท่าเทียม และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมของประเทศในแคมเปญเป้าหมายวัฒนธรรม ปี 2030 ของสหประชาชาติ (Xanthaki, A. et al., 2022)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบกิจกรรมฯ นี้ใช้รูปแบบของกลีบดอกประจายามในศิลปะไทยและมีฐานคล้ายกับลำต้นหรือก้านดอก โดยให้ความหมายของหลักการภูมิปัญญาศิลปะไทยโดยใช้กระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยจากทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (Relational Aesthetics) เพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ในส่วนของดอกประจายามให้ความหมายเรื่องของการขับเคลื่อนกิจกรรมจากปัจจัยสนับสนุน คือ 1) ชุมชนและกิจกรรม คือ ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน 2) กิจกรรมและการมีส่วนร่วม คือ การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดียวกัน 3) การมีส่วนร่วมและวิถีวัฒนธรรม คือ การมีส่วนร่วมทางวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาศิลปะไทยทำให้เกิดกระบวนการทางสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ 4) วิถีวัฒนธรรมและชุมชน คือ ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีการบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยในชุมชน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมด้วยตัวชีวิตที่แสดงในกลีบดอกประจายาม (ดังภาพที่ 3) ซึ่งนำไปสู่วัฒนธรรมของการเกิดสันติภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 3 รูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม
(ITA CoP: Integration of Thai Art Activities to Promote the Culture of Peace Model)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอ ภูมิปัญญาทางศิลปะไทยของชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับการทำให้ชุมชน สังคม สามารถกลับมาใกล้ชิดและพบปะกันมากขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบกิจกรรมฯ ต้องคำนึงถึงเป้าประสงค์เดียวกัน คือ ความเข้าใจและไว้วางใจ ความรักและเคารพ การไม่ใช้ความรุนแรง การมีส่วนร่วมให้มีความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมของสันติภาพให้ยั่งยืนในชุมชน สังคม และนำไปสู่กิจกรรมที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้และการเข้าใจเพื่อสร้างชุมชนที่เป็นระบบ รอบรู้ เห็นมุมมองใหม่และเชิดชูความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคมไทยและทั่วโลก ดังนั้น งานวิจัยนี้จำเป็นต้องนำไปทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมฯ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุม เที่ยงตรงและสมบูรณ์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2558). Nonviolence : สันติวิธี เส้นทางสู่สันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- มติชนออนไลน์. (2562). ม.1 ขโมยปืนพอยิ่งเพื่อนดับ แค้นโดนแก๊ง-ล้อเป็นตุ๊ด. เรียกใช้เมื่อ 18 ธันวาคม 2562 จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1823199
- ศุภการ สิริไพศาล และ อติศร ศักดิ์สูง. (2552). การดำเนินนโยบายสังคมพหุวัฒนธรรมในรัฐเคดาห์และปีนัง ของ มาเลเซีย ค.ศ. 1970–2008. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2561). eBook เจาะเทรนด์โลก 2018. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://web.tcdc.or.th/th/Publication /Detail>
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2559). วัฒนธรรมภาคใต้. ใน สารานุกรมวัฒนธรรม พ.ศ. 2529. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.
- สำนักข่าวเดลินิวส์. (2561ก). เขตบางคอแหลมส่งหนังสือสั่งห้ามเสียงดัง. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2561 จาก <https://www.dailynews.co.th/regional/669745>
- สำนักข่าวเดลินิวส์. (2561ข). เมื่อวัดไทรเสียงระฆังก้อง ดังไปไกลในอินเทอร์เน็ต. เรียกใช้เมื่อ 11 ตุลาคม 2561 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/670609>
- Barkhordari, M et al. (2016). The Importance of Art-Based Curriculum in Peace Education. *Review of European Studies*, 8(4), 220-231.
- Bourriaud, N. (2002). *Relational Aesthetics*. Printed in lespressesdureel: France.
- Cengelci Kose, T. & Gurdogan Bayir, O. (2016). Perception of peace in students' drawings. *Eurasian Journal of Educational Research*, 65(2016), 181-198.
- Chang, R. (2005). Culture and art education in China Education through Art. *International Journal of*, 1(3), 225–236.
- Fabricio F. (2013). Peace Profile: Vicent Martínez Guzmán. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 25(3), 439-446.
- Issifu, A. K. (2016). Local Peace Committees in Africa: The Unseen Role in Conflict Resolution and Peacebuilding. *The Journal of Pan African Studies*, 9(1), 141-158.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Wasson, R. et al. (1990). Teaching Art in the Multicultural Classroom: Six Position Statements. *Studies in Art Education*, 31(4), 234-246.
- Xanthaki, A. et al. (2022). Culture 2030 Goal campaign. Retrieved November 13 , 2019, from <https://culture2030goal.net/>.

การยกระดับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมบนรากฐานมรดกวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

ENHANCEMENT OF SERVICE INNOVATION IN HOTEL BUSINESS BASED ON CULTURAL HERITAGE IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ฐาปกรณ์ ทองคำนุช*, จิตราภรณ์ เถรวัตร, เบญจพร เชื้อผึ้ง, เบญจรงค์ พันธ์สะอาด

Thapakorn Thongkamnush*, Jitraporn Therawat, Benjaporn Chuapung, Benjarong Phuensaard

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Phranakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: thapakorn.t@mutsb.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจพฤติกรรมการจัดการนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) วิเคราะห์ศักยภาพนวัตกรรมบริการบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) ออกแบบแนวทางการยกระดับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกขอเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนผู้ประกอบการ จำนวน 30 ท่าน กระบวนการวิจัยนี้เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอันประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์เจาะลึก โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 409 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผลการวิจัยที่สำคัญจากกระบวนการวิจัย คือ พบว่า 1) ศักยภาพนวัตกรรมบริการที่ต้องเน้นการนำเทคโนโลยีเข้ามาออกแบบประสบการณ์โดยมีปัจจัยเสริมในการขับเคลื่อน คือ มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาสู่ในการพัฒนาสินค้าและบริการที่มาจากการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) รูปแบบนวัตกรรมบริการแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมบริการบนฐานมรดกวัฒนธรรม และ นวัตกรรมบริการจากกระบวนการบนฐานมรดกวัฒนธรรม 3) ข้อค้นพบในกระบวนการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจโรงแรมบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปแนวคิดใหม่จากกระบวนการและผลการวิจัย คือ “4RES MODE” องค์ประกอบนวัตกรรมบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพการบริการและกระบวนการบริการให้กับนักท่องเที่ยวของธุรกิจโรงแรม ประกอบด้วย นวัตกรรมบริการเชิงสัมพันธ์ , นวัตกรรมบริการแห่งความทรงจำ , นวัตกรรมบริการวัฒนธรรมท้องถิ่นและนวัตกรรมบริการผ่อนคลาย

คำสำคัญ: นวัตกรรมบริการ, มรดกวัฒนธรรม, ธุรกิจโรงแรม , จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This research addresses the following three principal objectives: 1) to survey the management behaviors of service innovation in the hotel business in Phra Nakhon Si Ayutthaya

2) to analysis the potential of service innovation based on cultural heritage in Phra Nakhon Si Ayutthaya 3) to design guidelines for enhancing the level of service innovation in the hotel business based on cultural heritage in Phra Nakhon Si Ayutthaya. All by considering the case of Ayutthaya province. On this premise, the experiment has been conducted by applying both qualitative and quantitative methods. By using the former method, thirty (30) expert's interviews were designed and conducted from representative groups that included, among others, in-depth interviews with selected academic scholars and entrepreneurs. For the latter part, quantitative analysis was instead conducted by using data analysis based on data collection from the statistical population of four hundreds and nine (409) from Thai and foreigner tourist segments. The analysis was then performed by using averaging values and standard deviations. Three principal outcomes can be synthesized from the experiment. First, values from the service innovation can be realized by applying technology in experience design, particularly in consideration of cultural heritage for both products and services. Second, there are, according to the experiment, two most important categories that influence the experimental results: product design and process innovation, with both factors grounded on the premise of cultural heritage. Third and last, there are four (4) most important types of innovation ("4RES MODE") that stand out from the experiment, which are, Relation Service Innovation ,Remembrance Service Innovation ,Regional culture Service Innovation ,Relaxing Service Innovation— that altogether play critically important roles in advancing innovative service potentials, and improving corresponding service management there of as intended.

Keywords: Service Innovation, Cultural Heritage, Hotel Business Sector, Ayutthaya Province

บทนำ

ธุรกิจโรงแรมซึ่งเป็นธุรกิจที่ตอบโจทย์ทางการพักผ่อนหย่อนคลายทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (Tohmo, T., 2018) ในขณะที่ธุรกิจโรงแรมมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนระบบทางการท่องเที่ยวให้ดีขึ้นอีกทั้งยังเป็นปัจจัยในการสนับสนุนการบริการในอุตสาหกรรม การดำเนินงานผู้ประกอบการสำหรับโรงแรมมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอีกทั้งยังพยายามสร้างศักยภาพการแข่งขันเพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว (Tubtimcharoon, N., 2018) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และการระบาดในโรคต่างๆที่อาจส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และธุรกิจโรงแรมที่ส่งผลกระทบเป็นอย่างสูงจึงต้องมีการปรับรูปแบบในลักษณะการบริการในรูปแบบใหม่ เรียกว่า รูปแบบเป็นการท่องเที่ยวแบบ New Normal จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้จึงส่งผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมที่ต้องมีการปรับรูปแบบการบริการในหลายรูปแบบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบเชิงลบที่ทำให้ธุรกิจโรงแรมเกิดการขาดทุนอย่างต่อเนื่องในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก ไม่มีนักท่องเที่ยวออกเดินทางมายังธุรกิจบริการอื่นซึ่งต้องมีการปรับกระบวนการนวัตกรรมการบริการอย่างเร่งด่วนและยังเกิดการแข่งขันสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักภายในโรงแรม เพื่อป้องกันการขาดทุนอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้เกิดความคลี่คลายมากขึ้นนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางออกท่องเที่ยวได้ปกติ ทำให้สถานการณ์ธุรกิจโรงแรมในปัจจุบันมีการแข่งขันที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปรับเปลี่ยนค่าและบริการให้มีความโดดเด่นด้วยรากฐานวัฒนธรรม

มากขึ้น ธุรกิจโรงแรมจึงมีความจำเป็นปรับปรุงกระบวนการบริการเชิงรุกมากขึ้นและพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการสัมผัสวัฒนธรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ในการเข้าพัก แต่หากธุรกิจโรงแรมหยุดนิ่ง ไม่พัฒนาความสามารถทางการแข่งขันอาจทำให้ธุรกิจโรงแรมสูญเสียตำแหน่งทางการตลาดที่ไม่ว่าจะเป็นบริการห้องพัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว กระบวนการให้บริการอัตลักษณ์ของโรงแรม แม้กระทั่งด้านบุคลากร (วีรวัลย์ ปิ่นชุมพลแสง และกอบกุล จันทร์โคติกา, 2561); (Bunrangsee, P., & Pasunon, P., 2018) ที่เป็นปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องเน้นหนักในการบริหารจัดการด้านการบริการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

โครงการวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเรื่อง นวัตกรรมบริการ ซึ่งเป็นหนึ่งกลยุทธ์สำคัญที่จะใช้เป็นแนวความคิดหลัก เพื่อพัฒนาความสามารถทางการแข่งขันทางการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ธุรกิจโรงแรมต้องเร่งพัฒนานวัตกรรมบริการส่งเสริมการบริการ เพื่อผลักดันกำลังในการขับเคลื่อนและเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น (Wolfe, R.A., 1994); (Damanpour, F., 1996) และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยนำแนวคิดนวัตกรรมบริการมาเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาธุรกิจโรงแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวมีธุรกิจโรงแรมและธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม ที่เหมาะสมที่พร้อมจะรองรับนักท่องเที่ยวและที่เดินทางมาสัมผัสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสถิติการท่องเที่ยวและการกีฬาจำนวนสถานพักแรม ห้องพัก จำนวน 4,746 ห้องพัก (สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2566) ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเพื่อสำรวจการจัดการศักยภาพรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ค้นหารูปแบบการพัฒนานวัตกรรมบริการให้แก่ผู้ประกอบการในกลุ่มธุรกิจโรงแรม ภายใต้แนวคิดนวัตกรรมบริการอีกทั้งสามารถเชื่อมโยงให้เห็นความเป็นไปได้ในการทำให้เกิดนวัตกรรมบริการที่มีมูลค่าสูงอย่างเชื่อมโยงและพร้อมส่งมอบให้แก่ผู้ใช้บริการอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงสามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาบริการในธุรกิจอื่น ๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการได้อีกด้วย ผู้วิจัยจึงจะศึกษาร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้เพื่อเป็นฐานคิดในการออกแบบนวัตกรรมบริการ ในขณะที่โดยมรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะเป็นทรัพยากรพื้นฐาน และเป็นสาระสำคัญหรือมีสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมบริการเพื่อส่งเสริมธุรกิจโรงแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อีกทั้งโครงการวิจัยเรื่องนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ในส่วนการขับเคลื่อนการบริการมูลค่าสูง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เพื่อนำไปสู่การสร้างพัฒนาและยกระดับนวัตกรรมบริการสำหรับโรงแรม โดยนำรากฐานมรดกวัฒนธรรมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยซึ่งจะเป็นหนึ่งในความโดดเด่นอันสร้างความสามารถทางการแข่งขันและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของบริการธุรกิจโรงแรม เพื่อเสนอเป็นแนวทางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนธุรกิจโรงแรมด้วยนวัตกรรมและสามารถนำไปสู่ผลเชิงบวกทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนในการบริหารจัดการในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจพฤติกรรมการจัดการนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพนวัตกรรมบริการบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อออกแบบแนวทางการยกระดับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยนี้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยนี้จึงได้ดำเนินการยื่นขอ

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ โดยเลขหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยคือ IRB-RUS-2565-043

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ จะเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังโรงแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและนักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวและพักแรมโรงแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างสำหรับเครื่องมือเชิงปริมาณ 1 กลุ่ม โดยในปี พ.ศ. 2565 ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2565 เป็นจำนวน 874,750 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) โดยใช้สูตรของ Taro Yamane คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน หมายเหตุในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยตั้งใจที่จะเก็บกลุ่มตัวอย่างให้ได้มากที่สุดเท่าที่ระยะเวลาจะอำนวยในระยะ 4 เดือน ผลพบว่าสามารถเก็บข้อมูลได้จริง จำนวน 409 คน

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม การจัดการประสบการณ์การบริการเพื่อกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการบริหารจัดการการบริการของผู้ประกอบการที่มีต่อรูปแบบการจัดการนวัตกรรมการบริการให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาสู่การเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับเครื่องมือเชิงคุณภาพ 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 30 ท่าน ได้แก่

1.2.1 ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมจำนวน 15 คน ที่มีประสบการณ์ในการบริหารและจัดการโรงแรมไม่น้อยกว่า 3 ปี

1.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ (Experts in the field) ที่มีความเกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากหน่วยงานสภาวัฒนธรรมประจำอำเภอ หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นักวิชาการทางสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 15 ท่าน สำหรับจำนวนของกลุ่มตัวอย่างนั้นในทางทฤษฎีแล้วจำนวนกลุ่มตัวอย่างของการทำสัมภาษณ์เชิงลึกที่ยอมรับได้ คืออย่างน้อย 7-21 คน ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกและพิจารณาถึงงบประมาณ ระยะเวลาและพื้นที่แล้ว ถือว่าเป็นจำนวนที่เหนือกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Delbecq, A. L. et al., 1975)

3. การดำเนินงานเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามซึ่งมีลักษณะคำถามทั้งปลายเปิดและปลายปิด โดยแบบสอบถาม ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รูปแบบนวัตกรรมการบริการและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นนวัตกรรมการบริการในธุรกิจโรงแรม

เครื่องมือสำหรับวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เป็นหลักมีการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ ประสบการณ์ของนวัตกรรมการบริการในธุรกิจโรงแรม การสร้างความประทับใจ การรับรู้และความต้องการของนวัตกรรม และข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมและทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่จับต้องได้และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่นำมาปรับใช้ในการสร้างนวัตกรรมการบริการในธุรกิจโรงแรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เป็นเทคนิคการวิจัยเพื่อใช้อธิบายถึงเป้าหมายและจำนวนของเนื้อหา โดยเนื้อหาการ

สัมภาษณ์ว่ามีกระบวนการจัดการการนวัตกรรมการบริการที่ใช้ในการพัฒนาธุรกิจโรงแรมอย่างไร จากนั้นจึงหาข้อสรุปที่เห็นได้อย่างชัดเจนและการใช้ Thematic analysis

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามหลังจากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมประยุกต์หาค่าทางสถิติ ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

5.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร ในการกำหนดกรอบข้อคำถามตามโครงสร้าง และวิเคราะห์ประเด็นคำถามในส่วนแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

5.2 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและข้อเสนอแนะต่างๆ และนำมาวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์ค่า IOC และข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ซึ่งนำผลที่ได้จากการได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80

5.3 ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำ

5.4 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงและไปทดลอง (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

5.5 จัดพิมพ์แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พฤติกรรมการใช้และการจัดการนวัตกรรมการบริการในธุรกิจโรงแรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน(n=409)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	178	43.50
	หญิง	231	56.50
เชื้อชาติ	อาเซียน	55	13.51
	เอเชีย	46	11.2
	ยุโรป	150	36.67
	อเมริกา	122	29.82
	แอฟริกา	36	8.8
	เพื่อน	124	30.31
การเดินทาง	คู่รัก	25	6.11
	ครอบครัว	32	7.82
	บริษัททัวร์	60	14.66
	คนเดียว	168	41.07

ผลการสำรวจจากตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงโดยเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 43.50 เพศหญิง ร้อยละ 56.50 และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากทวีปยุโรปและอเมริกา คิดเป็นร้อยละ 36.67 และ 29.82 ตามลำดับ และพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางคนเดียวเป็นอันดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 41.07 อันดับที่ 2 คือ นิยมเดินทางท่องเที่ยวกับเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 30.31

ตารางที่ 2 พฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยว

พฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยว	จำนวน
สปา	97
ศูนย์ออกกำลังกาย	55
การประชุม ห้องประชุม	115
การบริการอาหารและเครื่องดื่ม	90
บริษัททัวร์	10
สระว่ายน้ำ	35
ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม	12
การดูแลเด็ก	5
วัตถุประสงค์การใช้โปรแกรมออนไลน์ในระหว่างพักในโรงแรม	จำนวน
การค้นหา ดูแผนที่	124
การค้นหาrestaurant/service/hotel/information	236
การจองที่พักผ่านระบบออนไลน์	124
การแปลภาษา การสื่อสาร	55
การสแกนข้อมูลข่าวสาร ระบบ QR Code	68
การชำระเงินผ่านระบบมือถือ	269
การสื่อสารผ่านระบบออนไลน์	161

ผลการสำรวจตารางที่ 2 พบว่า พฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อการประชุม และใช้ห้องประชุม มากเป็นอันดับต้น นักท่องเที่ยวมีการเลือกใช้งานโปรแกรมโทรศัพท์มือถือเพื่ออำนวยความสะดวกระหว่างเข้าพักในโรงแรม การชำระเงินผ่านระบบมือถือได้รับความนิยมมากขึ้น รองมาค้นหาร้านอาหาร/บริการ/โรงแรม/ข้อมูล 236 คน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มีความใกล้เคียงกับการชำระเงิน การใช้การสแกนข้อมูลข่าวสาร ระบบ QR Code ได้รับความนิยมลดน้อยลง ซึ่งในปัจจุบันอาจจะหาข้อมูลมาตั้งแต่ก่อนเดินทางแล้ว

ตารางที่ 3 ผลการสำรวจชั่วโมงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยว

ชั่วโมง/ Social Media	Facebook	Twitter	Instagram	TikTok	Line/Line@	Google+	Other	TOTAL
น้อยกว่า 8 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์	18.50%	36.10%	37.00%	35.40%	31.60%	1.68%	16.90%	24.60%
9-24 ชั่วโมงต่อ สัปดาห์	11.10%	47.00%	25.90%	25.00%	20.90%	23.12%	47.00%	46.00%
มากกว่า 24 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์	70.40%	16.90%	37.00%	39.60%	47.50%	75.20%	36.10%	29.40%
รวม	73.20%	10.40%	5.80%	68.00%	5.80%	28.90%	17.90%	100.00%

ผลสำรวจตารางที่ 3 พบว่านักท่องเที่ยวมีการใช้งาน Application ประเภท Facebook มากกว่า 24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์คิดเป็นร้อยละ 70.40% และมีสัดส่วนในการใช้งานเป็นอันดับหนึ่ง ส่วน Application ประเภท TikTok คิดเป็นร้อยละ 68.00% เป็นอันดับที่ 2

ตารางที่ 4 ความต้องการนวัตกรรมบริการ

ความคิดเห็น	$\bar{x}$	S.D.
การประยุกต์ปรับใช้นวัตกรรมบริการกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยเพื่อการค้า	4.07	0.78
การนำเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (AI), AR/VR, Hotel Robotics มาใช้ในโรงแรมและห้องพัก	4.04	0.79
นวัตกรรมบริการให้เกิดขึ้นในการบริการ open innovation, gamification, visual ที่นำมาปรับใช้ในห้องพัก	4.06	0.77
นวัตกรรมบริการในการต้อนรับและจัดบริการ	4.25	0.71
การออกแบบ value experience ให้กับนักท่องเที่ยว	3.90	0.82
นวัตกรรมที่สร้างการนันทนาการเกิดความเพลิดเพลิน	4.36	0.60

ผลสำรวจตารางที่ 4 ความต้องการนวัตกรรมบริการ โดยนักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความสำคัญการนำนวัตกรรมมาปรับใช้กับสร้างการนันทนาการเกิดความเพลิดเพลิน เป็นอันดับที่ 1 ในส่วนของการต้อนรับ จัดบริการ เป็นอันดับสอง นวัตกรรมบริการให้เกิดขึ้นในการบริการในห้องพักเป็นอันดับสาม

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีหรือประโยชน์ของนวัตกรรมบริการ

ความคิดเห็น	$\bar{x}$	S.D.
นวัตกรรมช่วยในการพัฒนาประสบการณ์ใหม่ในโรงแรม	4.00	0.79
นวัตกรรมสามารถนำไปสู่การนำเสนอประสบการณ์เก่าด้วยรูปแบบใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ	4.01	0.84
นวัตกรรมสร้างสิ่งดึงดูดใจใหม่	4.06	0.37
นวัตกรรมพัฒนาธุรกิจโรงแรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป	4.05	0.80
นวัตกรรมสร้างการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ใหม่แบบทันทีทันใดในจุดหมายปลายทางเพื่อดึงดูดตลาดนักท่องเที่ยวใหม่เข้าสู่ธุรกิจโรงแรม	4.47	0.86
การพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์	4.26	0.87
ความต้องการพัฒนาการจัดการบริหารความสัมพันธ์	4.37	0.82
การพัฒนาตราสินค้าบริการด้วยแนวคิดใหม่ๆ เช่น การสร้าง	4.21	0.76
ธีมของการบริการใหม่ๆ การสร้างความประทับใจ	4.25	0.86
แนวทางในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้บริการ	4.25	0.86
การบริการที่สร้างความประทับใจเหนือความคาดหมาย	4.55	0.56

ผลสำรวจตารางที่ 5 ผลสำรวจข้อดีหรือประโยชน์ของนวัตกรรมบริการที่นักท่องเที่ยวคาดหวังเป็นอันดับแรกคือ การบริการที่สร้างความประทับใจเหนือความคาดหมาย นวัตกรรมสร้างการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ใหม่และการพัฒนาการจัดการบริหารความสัมพันธ์ ตามลำดับ

ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยวจำนวน 30 ท่าน ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ศักยภาพนวัตกรรมบริการบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการ มรดกทางวัฒนธรรม ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มองว่านวัตกรรม เกี่ยวข้องโดยตรงกับเทคโนโลยี เห็นได้จากเมื่อถามถึงประเด็นการนำนวัตกรรมบริการมาปรับใช้ในองค์กร ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะตอบคำถามเกี่ยวกับการนำนวัตกรรมเป็นการนำเทคโนโลยี มัลติมีเดีย การพัฒนาการใช้

แอปพลิเคชันที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการบริการ การส่งมอบบริการให้มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ตัวผู้รับบริการ เช่น ธุรกิจผู้จัดการประชุม การจัดงานแต่งงาน การนำนวัตกรรมมาใช้ในการเช็คอินล่วงหน้า การสแกนหน้าก่อนเข้าประชุมเพื่อเป็นการยืนยันตัวตนและสร้างความปลอดภัยในการจัดงานประชุม อีกทั้งผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมบางท่านยังกล่าวว่า การเช็คอินเข้าร่วมงานแต่งงานประชุม เพื่อช่วยในการบริการอาหารและเครื่องดื่มให้มีประสิทธิภาพเพียงพอโดยไม่มีคนนอกแอบเข้ามาร่วมงาน

ในส่วนข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ให้ความเห็นว่า นอกจากนวัตกรรมบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการบริการยังมีส่วนช่วยในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้า ในขณะที่ผู้ประกอบการโรงแรมแผนกส่วนหน้า กล่าวเพิ่มเติมและได้มองว่านวัตกรรมบริการ คือ โปรแกรมที่ช่วยจัดการระบบฐานข้อมูลลูกค้า เก็บข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าที่เข้ามาพัก หรือเข้ามาใช้บริการในแผนกอื่น เพื่อให้ทราบถึงความชอบและความไม่ชอบของลูกค้า ทำให้สามารถบริการและสื่อสารต่อลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นที่ 2 การจัดการนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมและการบริการ จากการสัมภาษณ์จากกิจกรรมที่ธุรกิจโรงแรมและการบริการกำลังดำเนินการเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการ พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกส่วนใหญ่ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เทคโนโลยีมีความจำเป็นน้อยกว่าการพัฒนาสินค้าและบริการที่มาจากการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ยังคงมีความเห็นในเรื่องของการจัดระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้า ซึ่งในขณะนี้ธุรกิจโรงแรมกับหน่วยงานการท่องเที่ยวยังใช้อยู่ในแผนกบริการส่วนหน้า และหน่วยงานการท่องเที่ยวที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ซึ่งความเห็นของผู้ประกอบการได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า ถ้ามีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้า ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนได้จะสามารถทำให้พัฒนาการบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ความคิดเห็นของผู้ประกอบการโรงแรม 10 ท่าน ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่านอกจากระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าที่ยังมีความจำเป็นต้องใช้แล้วนั้น การจัดการโลจิสติกส์ ระบบการขนส่งลูกค้า ระบบการขนส่งวัตถุดิบอาหาร และเครื่องดื่มที่ใช้อยู่ เช่น ระบบเรียกบริการขนส่งให้นักท่องเที่ยว ระบบการส่งสินค้าออนไลน์ ที่มีอยู่ยังไม่มีหลากหลายมากนักแต่ถ้าสามารถพัฒนาเพิ่มความหลากหลายในโปรแกรมและเมนูได้มากขึ้นจะสามารถส่งมอบการบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 3 ความต้องการของนวัตกรรมบริการ ในความคิดของสถานประกอบการ พบว่านวัตกรรมผู้ประกอบการโรงแรมต่างให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่านวัตกรรมเทคโนโลยีที่นำมาใช้ต้องไม่ซับซ้อน การออกแบบให้ใช้งานง่าย เข้าถึงได้สะดวกโดยคนทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะกลุ่มวัยสูงอายุที่ต้องออกแบบนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่เข้าใจและเข้าถึงง่าย อีกทั้งประหยัดต้นทุนสถานประกอบการได้และมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งความเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม 3 แห่ง ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่านวัตกรรมสามารถนำไปสู่การนำเสนอประสบการณ์เก่าด้วยรูปแบบใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ เช่น การออกแบบห้องพักที่ทำให้นึกถึงความทรงจำในวัยเด็ก การออกแบบอาหารและเครื่องดื่มที่มีความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นที่ 4 ศักยภาพมรดกวัฒนธรรม ในส่วนข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ใช้เอกลักษณ์วัฒนธรรม

การนำวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการบริการ เช่น การนำวัฒนธรรมความเป็นถิ่นอายอารยธรรมอยุธยา มาจัดใช้ในการต้อนรับขับสู้ ในความคิดของสถานประกอบการธุรกิจโรงแรม กล่าวเพิ่มเติม การเสิร์ฟเครื่องดื่มในการต้อนรับที่ชุมชนไพรของท้องถิ่น เช่น น้ำขิง น้ำตะไคร้ น้ำมะล่อน ต้มสมุนไพรสด อมเปรี้ยวผลไม้สด เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการเสิร์ฟขนมไทยท้องถิ่นในอยุธยา เช่น ขนมต้ม ขนมสอดไส้ ขนมชั้น ขนมโรตีสายไหม ที่มีขายในตลาดท้องถิ่น เช่น ตลาดเจ้าพรหม ตลาดหัวรอ หรือ ตลาดน้ำ ในตัวเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ในความคิดเห็นธุรกิจโรงแรมบางส่วนได้เพิ่มเติมในประเด็นการจัดภูมิทัศน์บริการที่มีความเป็นไทย การจัดห้องพักที่มีลักษณะ

เหมือนเรือนไทย มีความโดดเด่นในศิลปะความเป็นไทย เช่น การใช้หมอนที่เป็นลักษณะภูมิปัญญาชาวบ้าน นำมาประดับตกแต่งในห้องพักหรือภายในโรงแรม ซึ่งมีอยู่หลากหลายชุมชน

การใช้วัตถุดิบหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำความรู้ภูมิปัญญาเรื่องการดูแลสุขภาพดั้งเดิมเพื่อให้เข้ากับสภาพตลาดปัจจุบัน แต่ยังคงรักษาแก่นสาระของภูมิปัญญาในอดีตกาล เช่น สปาที่นำเสนอการนวดแบบไทย อโยธยาที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งความเห็นผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวกล่าวเพิ่มเติมว่า การมอบของที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น มอบปลาตะเพียนสานเป็นของที่ระลึก การมอบเครื่องหอม สมุนไพรโบราณที่สามารถส่งเสริมสุขภาพของนักท่องเที่ยว หมอนสามเหลี่ยมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ไทยโบราณ

ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยในส่วนนี้เป็นความคิดเห็นในการสร้างแนวทางการยกระดับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมในจังหวัด มีประเด็นในการสัมภาษณ์การเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการผสมผสานมรดกทางวัฒนธรรมนำมาใช้เป็นส่วนเสริมกับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรม ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบประเด็นที่กล่าวถึง

ประเด็นแรกการออกแบบนวัตกรรมบริการของความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน กับ ผู้มาเยี่ยมเยือน ซึ่งการบริการบางอย่างที่ผู้ประกอบการออกแบบนวัตกรรม ออกแบบกฎเกณฑ์ ข้อปฏิบัติที่เป็นรูปแบบสากล การออกแบบนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมต้องพยายามมองภาพรวมที่ไม่สร้างความขัดแย้งเพิ่มเติม เช่น ประเด็นละเอียดอ่อนเรื่องการเมือง เป็นต้น การพัฒนาระบบลูกค้าสัมพันธ์ การเชื่อมโยงระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยี่ยมเยือนที่แสดงถึงความเอาใจใส่ ตั้งแต่เดินทางจนถึงจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยว

ประเด็นที่สอง การสร้างประสบการณ์แห่งความทรงจำทางวัฒนธรรม ผู้ประกอบการโรงแรมได้กล่าวถึงความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ที่มีเอกลักษณ์ ภูมิทัศน์การบริการ (Servicescape) โดยเฉพาะการสร้างประสบการณ์ที่สร้างความประหลาดใจเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวไม่เคยได้สัมผัส ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้และมีความเป็นมาตรฐาน

ประเด็นที่สามการบริการที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น (Identity Product) บริเวณโดยรอบธุรกิจโรงแรม เช่น การสนับสนุนอาหารร้านดังของคนในท้องถิ่นนำมาบริการภายในโรงแรม ร้านอาหารกับข้าวภายในชุมชน การสร้างการมีชื่อเสียงโดยการยกระดับธุรกิจท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรม

ประเด็นที่สี่การยกระดับการจัดกิจกรรมผ่านเทศกาลและงานประเพณีสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นข้างเคียง โดยนำไปสู่การจัดงานอีเว้นท์และเทศกาลโดยการออกแบบอย่างสร้างสรรค์และสามารถสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวข้ามวัฒนธรรมได้เกิดการเรียนรู้และผ่อนคลายไม่ตึงเครียด การแลกเปลี่ยนนวัตกรรมบริการอย่างเป็นระบบสู่การสร้างรายได้ร่วมกัน การจัดกิจกรรมทางการเรียนรู้ในรูปแบบที่ทันสมัยบูรณาการโดยมีธุรกิจโรงแรมในการเป็นเจ้าภาพในการจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการวิเคราะห์การเก็บแบบสอบถาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากทวีปยุโรปและอเมริกา พบต่อไปว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางคนเดียวมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นซึ่งใน การพัฒนานวัตกรรมบริการให้กับตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ จะต้องเลือกจัดสรรธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจบริการส่งเสริมที่มีคุณภาพและมาตรฐานสูงและนำเสนอนวัตกรรมบริการที่ช่วยในการสร้างความทรงจำ จึงจะทำให้มีการเดินทางออกมาท่องเที่ยวซ้ำอีกครั้ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของงานวิจัยของ ญาณิพัชญ์ อาภรณ์แสงวิจิตร ในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวคนเดียวเพิ่มสูงมากยิ่งขึ้น โดยมีรูปแบบและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อมาการประชุม ห้องประชุม ท่องเที่ยวในร้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยมี

ความต้องการนวัตกรรมบริการในการสร้างการันทนการ การต้อนรับและการบริการในห้องพัก เพื่อสร้าง นวัตกรรมบริการที่สามารถสร้างความประทับใจเหนือความคาดหมาย (ญานพิชญ์ อารณแสงวิจิตร, 2561) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาในประเด็น นวัตกรรมบริการกับการสร้างคุณค่าในธุรกิจโรงแรม ของ Chathoth, Zhanjing Zeng., et al., ดาวศุภร์ บุญญะสานต์ และชงศ์สุดา โตท่าโรง ในประเด็นการนำเทคโนโลยี มาใช้ในการสร้างนวัตกรรมบริการซึ่งจะส่งผลให้ผู้ประกอบการด้านการบริการสามารถสร้างข้อได้เปรียบ ทางการแข่งขันที่ตอบโจทย์ความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ (Chathoth, P. K., 2007); (Zhanjing Zeng., et al., 2020); (ดาวศุภร์ บุญญะสานต์ และชงศ์สุดา โตท่าโรง, 2563)

จากการเก็บแบบสอบถามผู้วิจัยได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจที่ส่งผลต่อการออกแบบ Service Innovation Platform in Hotel จะเห็นได้ถึงความนิยมในการใช้ Platform ในธุรกิจโรงแรม Facebook และ TikTok ซึ่งมีความสามารถในการเป็นสื่อสังคม ในการสร้างความทรงจำและสามารถเป็นช่องทางออนไลน์ในการเข้าถึง นวัตกรรมบริการในธุรกิจได้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ นัธฐ์นัชชา สินเจริญเอกและวีระ วีระโสภณ การนำ Platform Facebook และ TikTok มาปรับใช้ในระบบการนวัตกรรมการบริการในด้านกระบวนการให้บริการ อีกทั้งออกแบบนวัตกรรมมาตรฐานด้านความปลอดภัย ความสะดวกในการเข้าถึง (นัธฐ์ นัชชาสินเจริญเอกและวีระ วีระโสภณ, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของโสริยา สุภาพล ได้กล่าวว่า นวัตกรรมการบริการที่เน้นกระบวนการ ระบบความปลอดภัยเป็นปัจจัยในการตัดสินใจในการใช้บริการในธุรกิจโรงแรม (โสริยา สุภาพล และลัดดาวัลย์ สำราญ, 2564); (อริยา พงษ์พานิชและฉลอมศรี พิมลสมพงศ์, 2563); (Marques, I. A. et al., 2022) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในส่วนของการบริการที่เลือกกิจกรรมการประชุม ห้องประชุม กิจกรรมสปา และ กิจกรรมการบริการอาหารและเครื่องดื่ม โดยค้นพบว่าเน้นไปในการนำนวัตกรรมมาปรับใช้กับสร้างการันทนการ เกิดความเพลิดเพลิน จากการศึกษาของ ฌนัทร ญาโนภาส พบว่า การนำมาพัฒนาระบบนวัตกรรมบริการให้ ทันสมัยมีส่วนในการสร้างมาตรฐานของธุรกิจโรงแรมและสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจสู่การเป็น Smarter Hotel (ฌนัทร ญาโนภาส, 2561)

จากผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของความต้องการนวัตกรรมและ ศักยภาพของมรดกทางวัฒนธรรมที่นำมาผนวกบูรณาการในการออกแบบนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรม และในส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้และจากกิจกรรมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้กล่าวถึงความสำคัญของความหลากหลายของนวัตกรรมบริการ ผู้วิจัยได้นำไปสู่ข้อค้นพบ ประเด็นหลักสำคัญของความสัมพันธ์นวัตกรรมบริการกับมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่

ประเด็นแรกในหัวข้อความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมบริการ มรดกทางวัฒนธรรม ความเข้าใจของ ผู้ประกอบการทางธุรกิจการท่องเที่ยวและการบริการได้เข้าใจสอดคล้องกันว่าการใช้นวัตกรรมบริการเป็นการ นำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในการออกแบบการบริการ เพื่อให้เกิดที่จะช่วยส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในการทำงานการบริการลูกค้า ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ชฎิล มาตรา ในการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมบริการของโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาพักแรมใน จังหวัดของแก่น (ชฎิล มาตรา, 2562) พบว่านวัตกรรมบริการจะมีส่วนช่วยในการอำนวยความสะดวกให้กับ นักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทั้งในส่วนของโรงแรมและบริเวณพื้นที่ ทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในส่วนของการนำนวัตกรรมบริการมาปรับใช้นั้น (Verma., et al., 2008); (Vargo, S. L. et al., 2015); (ดาวศุภร์ บุญญะสานต์ และชงศ์สุดา โตท่าโรง, 2563) ในการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมบริการกับ การสร้างคุณค่าในธุรกิจโรงแรมทั้งสอดคล้องในประเด็นนวัตกรรมบริการต้องนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ (ดาวศุภร์ บุญญะสานต์ และชงศ์สุดา โตท่าโรง, 2563) ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ในส่วนของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวยังมีความ เข้าใจนวัตกรรมบริการจะต้องมีเทคโนโลยีนำเสมอ ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้จะมีส่วนในการขับเคลื่อน การบริการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็น Robot , Blockchain AR and VR สอดคล้องกับผลงานวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมการขับเคลื่อนของเทคโนโลยีนวัตกรรมการบริการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ (Park H, Lee., et al, 2023); (Lee, P. et al., 2020)

ประเด็นที่สองการจัดการนวัตกรรมการบริการในธุรกิจโรงแรมและการบริการ จากผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม และการบริการที่จะเน้นในการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการพัฒนาสินค้าและบริการ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นแต่ยังไม่ละทิ้งในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในห่วงโซ่การบริการไม่ว่าจะเป็นสอดคล้องกับผลวิจัยของ Hjalager ที่ได้กล่าวไว้ว่า นวัตกรรมของสินค้าและบริการที่อยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์รักษาความเดิมแท้ (authenticity) โดยการพัฒนาวัฒนธรรมกับทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญา อาจไปใช้วิธีออกแบบนวัตกรรมแบบอื่น ๆ ที่ไม่ได้ผลิตสิ่งใหม่มาแทน แต่เน้นที่การปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือสร้างหรือคิดขึ้นมาใหม่ (Hjalager, A. M., 2010)

ประเด็นที่สามความต้องการของนวัตกรรมการบริการ ซึ่งสถานประกอบการธุรกิจโรงแรมที่มีความต้องการเทคโนโลยีที่ไม่มีความซับซ้อนทั้งผู้ใช้งานและผู้ให้บริการอีกทั้งยังต้องเข้าถึงง่าย สอดคล้องกับผลวิจัยในประเด็นการนำเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการด้วยตนเองมีส่วนช่วยและเป็นหนทางในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสบการณ์ให้กับผู้ให้บริการ (Shiwen, L. et al., 2022) อีกทั้งนวัตกรรม แอปพลิเคชันเทคโนโลยีต่าง ๆ ต้องให้ความสะดวก รวดเร็ว เพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อการเดินทางของผู้ให้บริการ เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการต่อผู้ใช้ทุกระดับ ทุกกลุ่มวัยของนักท่องเที่ยว (วิระพน ภาณุรักษ์, 2559)

ประเด็นสุดท้ายศักยภาพมรดกวัฒนธรรม โดยการนำมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาใช้เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของกระบวนการบริการ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการนำความดั้งเดิมแท้และความเป็นท้องถิ่นมาปรับใช้ซึ่งสอดคล้องดังเช่นการศึกษาแนวคิด Retro marketing (Brown, 1999) การนำเสนอภาพลักษณ์ในอดีต หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ออกมานำเสนอรูปแบบกระบวนการใหม่เพื่อเชื่อมโยงถึงคุณภาพที่ดีของสินค้าและการบริการมีส่วนช่วยในการสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบในการแข่งขัน

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบนวัตกรรมการบริการ ซึ่งมีแนวคิดในการนำรากฐานมรดกวัฒนธรรมผ่านนวัตกรรมการบริการในธุรกิจโรงแรม เรียกว่ารูปแบบ 4RES ซึ่งประกอบด้วย

1. นวัตกรรมการบริการเชิงสัมพันธ์ (Relation Service Innovation) โดยเป็นการออกแบบนวัตกรรมบริหารความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้าน กับ ผู้มาเยี่ยมเยือนการออกแบบนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรม สอดคล้องกับผลวิจัยในประเด็นการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการรับฟังความคิดเห็นการบริหารการสื่อสารระหว่างกันจะช่วยสร้างความเข้าใจจะส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบการธุรกิจโรงแรม (ถนอมศิลป์ จันคนากิติกุลและนิศารัตน์ โชติเชย, 2565); (Rajagukguk., et al, 2023)

2. นวัตกรรมการบริการแห่งความทรงจำ (Remembrance Service Innovation) การสร้างประสบการณ์แห่งความทรงจำทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างประสบการณ์ที่สร้างความประหลาดใจเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวไม่เคยได้สัมผัส สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาวรุ่ง พัททอง ได้กล่าวในประเด็นการภูมิทัศน์ประสบการณ์ ภูมิทัศน์การบริการให้มีบรรยากาศเพื่อส่งมอบประสบการณ์ที่ดีและเฉพาะเจาะจงให้กับผู้บริโภคที่มุ่งแสวงหาประสบการณ์ที่ไม่ธรรมดาและน่าจดจำ (ดาวรุ่ง พัททองและคณะ, 2565); (Pine, B. J. et al., 1999) ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีศักยภาพทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก เช่น สำหรับอาหารโบราณสำหรับขนมหวานโบราณ การสร้างภูมิทัศน์การบริการ การจัดสถานที่ที่ย้อนอดีตวันวานความเป็นอดีตเมืองหลวงเก่า ซึ่งนำสิ่งดังกล่าวเข้ามาจำลองภายในธุรกิจโรงแรม ไม่ว่าจะเป็นการบริการอาหารและเครื่องดื่มในตอนเช้าที่เน้นอาหารท้องถิ่นภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังเช่น อาหารท้องถิ่นจากตลาดหัวรอ ตลาดเจ้าพรหม ซึ่งเป็นแหล่งตลาดเก่าภายในจังหวัด

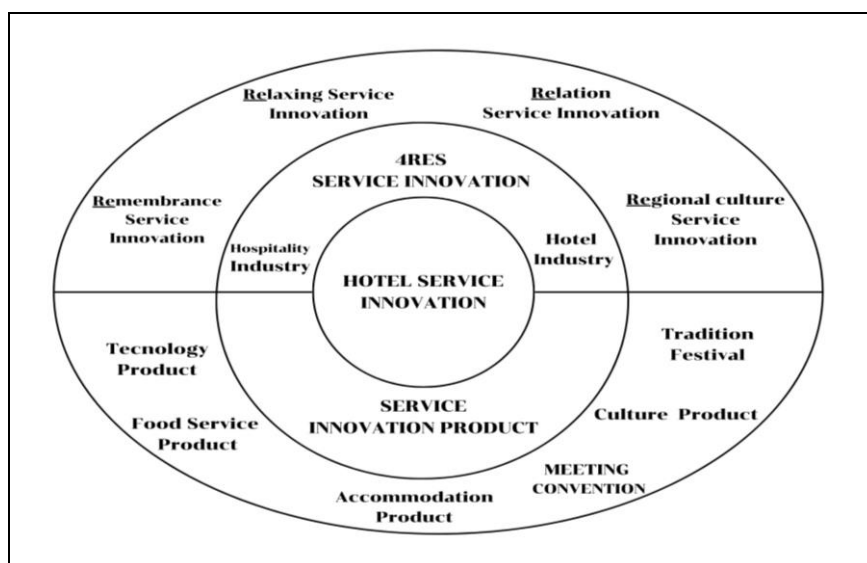

3. นวัตกรรมบริการวัฒนธรรมท้องถิ่น (Regional culture Service Innovation) เป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจภายในชุมชนท้องถิ่นหรือบริเวณโดยรอบธุรกิจโรงแรม เช่น การตกแต่งโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิเช่น เครื่องจักรสานที่กระจายอยู่ในอำเภอบางปะหัน อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งบางส่วนเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมสร้างการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การสร้างการมีชื่อเสียงโดยการยกระดับธุรกิจท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรม

4. นวัตกรรมบริการผ่อนคลาย (Relaxing Service Innovation) เป็นการยกระดับการจัดกิจกรรมผ่านเทศกาลและงานประเพณีสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่น ภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นข้างเคียง โดยนำไปสู่การจัดอีเวนต์อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับผลวิจัยของตรีวัฒน์ มีสมศักดิ์ ที่กล่าวว่า ทูทางวัฒนธรรมโดยสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เป็นโบราณสถานที่มีอยู่ เช่น การจัดกิจกรรมแต่งชุดไทยร่วมกับวัดไชยวัฒนาราม การจัดกิจกรรมตลาดโบราณภายในโรงแรมโดยรูปแบบตลาดน้ำเป็นรูปแบบในการจัดงาน การจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนสำนักดาบและมวยไทยพุทไธสวรรย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกิจกรรมเรียนรู้กีฬามวยไทย ซึ่งเป็นการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนา (ตรีวัฒน์ มีสมศักดิ์, 2566); (Boo, S., & Busser, J. A., 2018) โดยนำมาผ่านกระบวนการสื่อความหมายเพื่อสร้างความทรงจำและความเพลิดเพลินผ่อนคลายในการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

4RES MODEL เป็นแนวทางในการยกระดับนวัตกรรมบริการธุรกิจโรงแรม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่แนวทางในการยกระดับนวัตกรรมบริการธุรกิจโรงแรม

การวิจัยครั้งนี้พบว่าได้ศึกษาแนวทางในการยกระดับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรม ซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่มีความสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) นวัตกรรมบริการเชิงสัมพันธ์ (Relation Service Innovation) 2. นวัตกรรมบริการแห่งความทรงจำ (Remembrance Service Innovation) 3. นวัตกรรมบริการวัฒนธรรมท้องถิ่น (Regional culture Service Innovation) 4. นวัตกรรมบริการผ่อนคลาย (Relaxing Service Innovation) โดยพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมบริการของผลิตภัณฑ์ อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยี การบริการอาหาร ผลิตภัณฑ์สิ่งอำนวยความสะดวกในธุรกิจโรงแรม

การจัดการประชุมสัมมนา ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม และการจัดงานเทศกาลประเพณี เพื่อนำไปสู่ในการสร้างจุดเด่นและความแตกต่างให้กับธุรกิจโรงแรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุปและข้อเสนอแนะ

ธุรกิจโรงแรมต้องมีความจำเป็นในการสร้างความแตกต่างด้านรูปแบบการบริการ รูปแบบการสร้างประสบการณ์ จากผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและออกแบบระบบการจัดการนวัตกรรมบริการบูรณาการเข้ากับรากฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของชุมชนท้องถิ่น โดยผลของการศึกษาทำให้ทราบว่าความเข้าใจในนวัตกรรมบริการผู้ประกอบการยังมีความเข้าใจว่าเป็นการนำเทคโนโลยีที่ต้องลงทุนสูงมาใช้ ซึ่งผลวิจัยในครั้งนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนจนเป็นที่ตกผลึกและเข้าใจตรงกันในมุมมองของนวัตกรรมบริการกับธุรกิจโรงแรมที่ต้องมีการปรับโดยใช้รากฐานทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดขาย อีกทั้งได้เข้าถึงรูปแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกับการใช้นวัตกรรมบริการซึ่งพฤติกรรมมักจะเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบมาประชุมสัมมนา และเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ผ่านการใช้นวัตกรรมบริการต่างๆ การพัฒนาภาพลักษณ์ให้สอดคล้องกับทุนทางวัฒนธรรมของสถานที่ตั้งและได้แนวทางรูปแบบ 4RES เป็นรูปแบบแนวทางการยกระดับนวัตกรรมบริการในธุรกิจโรงแรม ได้แก่ 1) นวัตกรรมบริการเชิงสัมพันธ์ 2) นวัตกรรมบริการแห่งความทรงจำ 3) นวัตกรรมบริการวัฒนธรรมท้องถิ่น 4) นวัตกรรมบริการผ่อนคลาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์โดยการนำรูปแบบนวัตกรรมบริการไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถทางการแข่งขันที่จะนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการที่ดึงดูดใจลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบการออกแบบนวัตกรรมบริการที่แสนพิเศษของนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมของประเทศไทยกับธุรกิจโรงแรมของประเทศอื่น ๆ ในแถบใกล้เคียงกัน 2) ควรมีการศึกษามาตรฐานคุณภาพการบริการและคุณค่าการบริการของผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมตามแนวทางนวัตกรรมบริการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งภายใต้แผนงานทุนวิจัยตามยุทธศาสตร์จากสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ประจำปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

- โสธยา สุภาพผล และลัดดาวัลย์ สำราญ. (2564). ปัจจัยภาพลักษณ์องค์กรและปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 16(1), 103-118.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2565 (Domestic Tourism Statistics Classify by region and province 2023). เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2565 จาก <https://mots.go.th/news/category/657>
- ชฎิล มาตรา. (2562). นวัตกรรมบริการของโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาพักแรมในจังหวัดขอนแก่น. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ญาณิพัชญ์ อารมณ์แสงวิจิตร. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวคนเดียวของสตรี (Solo Female Travel) ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล. ใน การค้นคว้า อิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ณภัทร ญาโนภาส. (2561). นวัตกรรมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏ กาญจนบุรี, 7(2), 148-157.
- ดาวรุ่ง พัททองและคณะ. (2565). การสร้างความทรงจำด้วยการจัดการภูมิทัศน์ประสบการณ์สำหรับธุรกิจโรงแรม. University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences, 42(4), 171-189.
- ดาวศุกร์ บุญญะสานต์ และชงค์สุดา โตท่าโรง. (2563). นวัตกรรมบริการกับการสร้างคุณค่าในธุรกิจโรงแรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ, 8(1), 68 -70.
- ตรีธวัฒน์ มีสมศักดิ์. (2566). การปรับตัวในการจัดงานอีเวนต์เชิงวัฒนธรรมหลังสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 กรณีศึกษา: กิจกรรมงานรำลึกสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 17(1), 245-266.
- ณอมศิลป์ จันคณาภิตกุลและนิศารัตน์ โชติเชย. (2565). รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัย ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อความอยู่อย่างยั่งยืนของธุรกิจโรงแรมในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(7), 2961-2975.
- นัธฐ์ นัชชาสินเจริญเอกและวีระ วีระโสภณ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวยานเยาวราช. ใน รายงานการประชุม Graduate School Conference (หน้า (Vol. 5, No. 1, pp. 483-490)). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วีรวิทย์ ปิ่นชุมพลแสง และกอบกุล จันทรโคติกา. (2561). การศึกษาปัจจัยการตัดสินใจเลือกเข้าพักโรงแรม และรีสอร์ทของประเทศไทยตามแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตะวันตก. RMUTT Global Business and Economics Review, 13(2), 35-50.
- วีระพน ภาณุรักษ์. (2559). การพัฒนาระบบสารสนเทศที่ส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยีตามแบบจำลอง TAM เพื่อการวิจัยและบริการวิชาการ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วารสารโครงการนวิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, 4(2), 17-26.
- สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2566). รายงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2566 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 2 มกราคม 2566 จาก <https://anyflip.com/cikge/rrgb>
- อริยา พงษ์พานิชและฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2563). การพัฒนาการออกแบบอารยบริการสำหรับ นักท่องเที่ยวสูงอายุในแผนงานหลักของที่พักแรม. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(6), 2283-2298.
- Boo, S., & Busser, J. A. (2018). Tourists' hotel event experience and satisfaction: an integrative approach. Journal of Travel & Tourism Marketing, 35(7), 895-908.
- Brown. (1999). Retro-marketing: yesterday's tomorrows. today! Marketing Intelligence & Planning, 17(7), 363-376. doi: doi:10.1108/02634509910301098.
- Bunrangsee, P., & Pasunon, P. (2018). Factors affecting hotel selection of Thai tourists In Bangkok. Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University, 12(29), 193-205.
- Chathoth, P. K. (2007). The impact of information technology on hotel operations, service management and transaction costs: A conceptual framework for full-service hotel firms. International Journal of Hospitality Management, 26(2), 395-408.
- Damanpour, F. (1996). Organizational Complexity and Innovation Developing and Testing Multiple Contingency Models. Management Science, 42(1996), 693-716.
- Delbecq, A. L. et al. (1975). Group techniques for program Planning: A guide to nominal group and Delphi processes. Glenview, IL: Scott, Foresman and Company.

- Hjalager, A. M. (2010). A review of innovation research in tourism. *Tourism management*, 31(1), 1-12.
- Lee, P. et al. (2020). Smart tourism city: Development and transformations. *Sustainability*, 12, 3958; doi:10.3390/su12103958.
- Marques, I. A. et al. (2022). Hotel Technology Innovations as Drivers of Safety and Hygiene in Hotel Customers In *Advances in Tourism, Technology and Systems: Selected Papers from ICOTTS 2021, Volume 2* (pp. 571-583). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Park H, Lee., et al. (2023). National trends in sleep sufficiency and sleep time among adolescents, including the late-COVID-19 pandemic, 2009-2022: A nationally representative serial study in South Korea. *Asian Journal of Psychiatry*, 93(2023), 103911.
- Pine, B. J. et al. (1999). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Boston, MA: Harvard Business Press.
- Rajagukguk., et al. (2023). Oxidativestability assessment of industrial and laboratory-pressed fresh raspberry seed oil. *Food Chemistry Advances*, 2(2023), 100186.
- Shiwen, L. et al. (2022). Self-service technology in the hospitality and tourism settings: a critical review of the literature. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(6), 1220-1236.
- Tohmo, T. (2018). The economic impact of tourism in Central Finland: a regional input-outputstudy. *Tourism Review*, 73(4), 521-547.
- Tubtimcharoon, N. (2018). THE POTENTIAL DEVELOPMENT OF THE BUSINESS OF SMALL HOTELS IN DIGITAL ECONOMY AGE IN THAILAND. *Sripatum Review of Humanities and Social Sciences*, 18(2), 42-54.
- Vargo, S. L. et al. (2015). Innovation through institutionalization: A service ecosystems perspective. *Industrial Marketing Management*, 44(2015), 63-72.
- Verma., et al. (2008). Current and future status of herbal medicine. *Veterinary World*, 2(2), 347.
- Wolfe, R.A. (1994). 'Organizational innovation: review, critique and suggested research directions'. *Journal of Management Studies*, 31(3), 405-431.
- Zhanjing Zeng., et al. (2020). From high-touch to high-tech: COVID-19 drives robotics adoption. *Tourism Geographies*, 22(1), 1-11.

การพัฒนากระบวนการการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูจังหวัดกำแพงเพชร*

THE DEVELOPMENT OF PAES SUPERVISION PROCESS DRIVING TO PROMOTE ACTIVE LEARNING FOR TEACHERS IN KAMPHAENG PHET PROVINCE

สุภาพร ธรรมสอน¹, ชาอวฤทธิ์ จงเกษกรณ์^{2*}

Suphaphom Tammason¹, Chaowarit Jongkatkorn^{2*}

¹สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร กำแพงเพชร ประเทศไทย

¹Kamphaeng Phet Provincial Education Office, Kamphaeng Phet, Thailand

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ นครสวรรค์ ประเทศไทย

²Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Sawan Campus, Nakhon Sawan, Thailand

*Corresponding author E-mail: jchaowarit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) พัฒนากระบวนการนิเทศแบบ PAES 3) ทดลองใช้กระบวนการนิเทศแบบ PAES 4) ประเมินกระบวนการนิเทศแบบ PAES โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 693 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการนิเทศและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 9 คน กลุ่มทดลองการวิจัย ได้แก่ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 114 คน ผู้ให้ข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จาก 5 หน่วยงาน จำนวน 50 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาความต้องการนิเทศ พบว่า มีความต้องการในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน คือ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และประเมินการนิเทศ และมีแนวทางการพัฒนาการนิเทศ คือ มีกำหนดเป้าหมายการนิเทศที่ชัดเจนและนิเทศตรงตามประเด็นที่กำหนด 2. ผลการพัฒนากระบวนการนิเทศแบบ PAES มี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3. ผลการทดลองใช้กระบวนการนิเทศแบบ PAES พบว่า ครูทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีค่าพัฒนาการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น และสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมาก และครูทุกคนมีนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คิดเป็นร้อยละ 100 มีความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศแบบ PAES โดยรวมในระดับมาก 4. ผลการประเมินกระบวนการนิเทศแบบ PAES อยู่ในระดับมาก โดยด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา, กระบวนการการนิเทศแบบ PAES, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The purpose of the research article was to 1) study the needs for supervision of active learning 2) to development of PAES supervision process driving to promote active learning for Kamphaeng Phet province 3) to implement of PAES supervision process driving to promote active

learning for Kamphaeng Phet province 4) to assess of PAES supervision process driving to promote active learning for Kamphaeng Phet province. The study is Mixed methods research. The target group of this research were 693; administrators and teachers in of middle school of Kamphaeng Phet province by Stratified Random Sampling. The target group for focus group were 9 experts; supervisors and active learning. The 114 samplings were to teachers of mathematics department and science and technology department. 50 Informants in 5 educational for public hearing were to supervisors, administrators and teachers by purposive sampling. The statistic in this research used the frequency, percentage, mean, Standard Deviation and content analysis. This research found that's; 1. The needs for supervision of active learning for Kamphaeng Phet province were at high level in 3 aspects as follows: plan, action and evaluate. 2. The PAES supervision process driving to promote active learning for Kamphaeng Phet province were to 4 processes as follows: plan, action, evaluate and share & symposium. 3. The implement of PAES supervision process driving to promote active learning for Kamphaeng Phet province as follows: teachers in both departments had higher instructional learning and can be higher instructional learning at a high level, all teachers had active learning innovation and the overall teacher's satisfaction to the PAES supervision process driving to promote active learning for Kamphaeng Phet province at a high level. 4. The evaluate of usefulness, propriety and feasibility of the PAES supervision process driving to promote active learning for Kamphaeng Phet province was at a high level.

Keywords: Development, PAES Supervision Process, Active Learning

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 16 การปฏิรูปประเทศมาตรา 258จ. (3) ให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู (4) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัดและปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว และมีความสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ (พนารัตน์ มาศมามาตล, 2562) นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงานและวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพมีทักษะ ความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัยด้วยการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562ก)

คุณภาพของผู้เรียนต้องมีกระบวนการสู่ความสำเร็จในการพัฒนา คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นภารกิจจำเป็นต่อการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ครูและบุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การ

ปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะ และพัฒนางานการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ทันท่วงทีต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเหลือ สนับสนุนให้การบริหาร และการเรียนการสอนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ทั้งนี้การนิเทศการศึกษาได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังที่ วีระศักดิ์ ชมภูคำ ได้กล่าวถึงการพัฒนาการนิเทศศึกษามาเป็นลำดับเริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อมาเมื่อการศึกษาขยายกว้างขวางมากขึ้นจึงได้มีการแต่งตั้งเสนาบดีและพนักงานเจ้าหน้าที่ในกระทรวงธรรมการเข้ามาดูแลเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในลักษณะของผู้ตรวจการ (วีระศักดิ์ ชมภูคำ, 2553) และไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาในปัจจุบันไว้ 4 ประการ คือ 1) สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความรู้ความสามารถต่างๆ เพิ่มขึ้นและเทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว บุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 2) การนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในการช่วยเหลือ สนับสนุนให้การบริหาร การเรียนการสอนมีคุณภาพและบรรลุเป้าหมาย 3) การนิเทศการศึกษามีขอบข่ายที่มุ่งเน้นการรักษาควบคุมมาตรฐานการศึกษา และ 4) การประสานงานให้เกิดการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษาการประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานและการรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อให้ความช่วยเหลือตามสภาพที่เหมาะสมซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้การนิเทศเป็นตัวกระตุ้นหรืออำนวยความสะดวก (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2552)

สภาพการจัดการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรในปัจจุบันพบว่าการบูรณาการจัดการศึกษาภายในจังหวัดที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย สำหรับปัญหาที่เป็นจุดอ่อนของการจัดการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรคือ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ส่วนใหญ่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ นักเรียนบางส่วนออกกลางคัน ขาดการคิดวิจารณ์ญาณในการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนการแนะแนวศึกษาต่อไม่ครอบคลุม ส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถศึกษาต่อได้ตามความต้องการและความถนัด สำหรับปัญหาที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการจัดการศึกษาของจังหวัดกำแพงเพชร คือ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ส่วนใหญ่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ เมื่อทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2563 กับ 2562 ทั้ง 3 ระดับพบว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาคณิตศาสตร์ มีค่าพัฒนาลดลง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ มีค่าพัฒนาลดลง (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร, 2562)

จากสภาพปัญหา เรื่อง ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รายวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ลดลง นั้นแสดงว่าคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาดังกล่าวมีแนวโน้มต่ำลง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุหลายประการ อาทิ การจัดการเรียนรู้ของครู การบริหารจัดการ การนิเทศการศึกษาหรือแม้แต่การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาในห้องเรียน ปรับเปลี่ยนมาเป็นการเรียนแบบออนไลน์ ซึ่งส่งผลโดยตรงกับคุณภาพของผู้เรียน (ภูษิมา ภิญโญสินวัฒน์, 2563) แนวทางการแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง คือ การนิเทศการศึกษาซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ให้ความสำคัญของการนิเทศการศึกษาที่ระบุว่า “การจัดระบบการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา เร่งรัดให้หน่วยงานสังกัดพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาและการเรียนการสอนให้มีความเข้มแข็ง ทั้งการนิเทศภายในและการนิเทศภายนอก โดยใช้รูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) สอดคล้องกับ วีระศักดิ์ ชมภูคำ ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการช่วยเหลือและสนับสนุนให้การบริหารและการเรียนการสอนมีคุณภาพและบรรลุเป้าหมาย มีการประสานงานให้เกิดการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพใน

สถานศึกษาการประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานและการรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อให้ความช่วยเหลือตามสภาพที่เหมาะสมซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้กิจกรรมการนิเทศเป็นตัวกระตุ้นหรืออำนวยความสะดวกหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (วีระศักดิ์ ชมภูคำ, 2553)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการส่งเสริมอิสระทางด้านความคิดและการกระทำของผู้เรียน ให้มีโอกาสนในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงและมีการใช้วิจารณ์ญาณในการคิดและตัดสินใจในการปฏิบัติ นั้น โดยครูเป็นผู้ดูแล ให้คำปรึกษาและกระตุ้น ซึ่งอาจใช้การถามหรือเทคนิคการสอนต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในการปฏิบัติงานหรือในการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน จูงใจในการเรียนและทำให้ผู้เรียน แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างกระตือรือร้น ผู้เรียนจะมีความทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จของงาน มีความทุ่มเทมุ่งเรียนรู้และใช้ความรู้อย่างเต็มความสามารถ (Stanford Teaching Commons, 2015) ซึ่งหากนักเรียนมีพฤติกรรมและทักษะดังกล่าวข้างต้นก็สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สามารถทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ดังนั้นควรดำเนินการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยการให้ความรู้และปรับแนวคิดของครูให้เข้าใจวิธีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น นำเทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาครูเพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะที่สำคัญ สร้างแรงบันดาลใจให้ครูเกิดพลังที่จะพัฒนาตนเองหรือปรับปรุงกระบวนการของตนเองให้เกิดการเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ โดยการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) (วรภรณ์ สามโกเศศ, 2554; พินสุดา สิริธรรังศรี, 2557)

ด้วยหลักการและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ในฐานะผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์มีบทบาทหน้าที่ในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนางานวิชาการ ส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้ ด้วยนวัตกรรมทางการศึกษา พัฒนาครูด้วยการอบรม สัมมนา นิเทศ ติดตาม และเผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของครู ตลอดจนเป็นผู้นำทางวิชาการ อำนวยความสะดวก สื่อสารจูงใจ เป็นพี่เลี้ยงให้ครูจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ในรายวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีพัฒนาการลดลง โดยสังเคราะห์กระบวนการนิเทศของแฮริส (Harris, B.M., 1975) แอคคีสันและแกลล์ (Acheson, K.A. & M.D. Gall, 2003) เอลเลน (Allen, K. H., 2008) วัชร เล่าเรียนดี (วัชร เล่าเรียนดี, 2554) เจตนา เมืองมูล (เจตนา เมืองมูล, 2554) รวมทั้งงานวิจัยด้านกระบวนการนิเทศเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ รัตนา นครเทพ (รัตนา นครเทพ, 2558) สิริรัตน์ ใจทาน, (สิริรัตน์ ใจทาน, 2558) พาสนา ชลบุรีพันธ์, (พาสนา ชลบุรีพันธ์, 2560) และงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของ เดชดนัย จุฑามาศ และคณะ (เดชดนัย จุฑามาศ และคณะ, 2559) จุฑามาศ เพิ่มพูนเจริญยศ (จุฑามาศ เพิ่มพูนเจริญยศ, 2561) ชรินทร์ ชะเอมเทศ (ชรินทร์ ชะเอมเทศ, 2561) ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งการนิเทศของจังหวัดกำแพงเพชร ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูจังหวัดกำแพงเพชร

2. พัฒนาระบบการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูจังหวัดกำแพงเพชร
3. ทดลองใช้ระบบการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูจังหวัดกำแพงเพชร
4. ประเมินระบบการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับครูจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาระบบการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ดำเนินการวิจัยใน 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของจังหวัดกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2,933 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของจังหวัดกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 693 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการนิเทศ มีวิธีการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อนำมาร่างแบบสอบถาม

2.2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และให้ข้อเสนอแนะ

2.3 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อแล้วพิจารณาเลือกข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป โดยผลการวิเคราะห์ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งสามารถใช้ได้ทุกข้อ

2.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach Alpha Coefficient) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2553) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความคิดเห็นทั้งฉบับเท่ากับ 0.85 ปรับปรุงและจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งหนังสือขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามความต้องการนิเทศ ให้กลุ่มตัวอย่าง และได้รับแบบสอบถามจากที่ตอบกลับคืนมาครบ 100% คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพผู้ตอบ โดยการหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percent)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความต้องการนิเทศ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 2 พัฒนาระบบการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่ใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 14 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบบันทึกการยกร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES และโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

2.1 จัดเตรียมข้อมูลผลการวิเคราะห์ความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และแนวทางการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.2 กำหนดประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการของการยกร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES เกี่ยวกับชื่อกระบวนการนิเทศ คำอธิบาย รายละเอียดแต่ละกระบวนการ ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการนิเทศของร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES

2.3 จัดพิมพ์เป็นแบบบันทึกการยกร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES และคู่มือร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เสนอร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES พร้อมคู่มือกระบวนการนิเทศแบบ PAES ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโดยประสานงานขอความร่วมมือพร้อมทั้งส่งเอกสาร ให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษาล่วงหน้า

3.2 ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อยกร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES พร้อมคู่มือกระบวนการนิเทศแบบ PAES

3.3 ผู้วิจัยทำการปรับปรุงร่างกระบวนการนิเทศแบบ PAES พร้อมคู่มือการนิเทศแบบ PAES ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปร่วมกัน

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความถูกต้อง เหมาะสม โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 ทดลองใช้กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 114 คน จากสถานศึกษา จำนวน 27 แห่ง ได้มาด้วยความสมัครใจ

2. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

การทดลองครั้งนี้ใช้ คู่มือการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แบบประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบบรายงานนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และนวัตกรรม การเรียนรู้

2.2 ศึกษาผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และนวัตกรรมการเรียนรู้

2.3 ร่างเครื่องมือสำหรับการ

2.4 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือโดยนำสอบถามความคิดเห็นฉบับร่างเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และให้ข้อเสนอแนะ

2.5 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อแล้วพิจารณาเลือกข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป โดยผลการวิเคราะห์ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งสามารถใช้ได้ทุกข้อ

2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามและดูความเหมาะสมในการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้จริง โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach Alpha Coefficient) (ล้วนและอังคณา สายยศ, 2553, หน้า 25) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความคิดเห็นทั้งฉบับเท่ากับ 0.83

2.7 ปรับปรุงและจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 กำหนดสถานศึกษาเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างที่จะนำกระบวนการนิเทศแบบ PAES โดยการประชาสัมพันธ์การรับสมัครเข้าร่วมทดลอง

3.2 ประกาศรับสมัครสถานศึกษาจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดกำแพงเพชร เข้าร่วมการทดลอง

3.3 จัดประชุมเครือข่ายการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของสถานศึกษาที่เข้าร่วมทดลองเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของการวิจัย

3.4 เครือข่ายการนิเทศร่วมกับสถานศึกษาและครูกลุ่มเป้าหมายนำกระบวนการนิเทศแบบ PAES สู่การปฏิบัติ

3.5 ประเมินผลการใช้กระบวนการนิเทศแบบ PAES

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มาวิเคราะห์หาความถี่และร้อยละ

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศแบบ PAES มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 4 ประเมินกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการนิเทศแบบ PAES ประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จากหน่วยงานการศึกษา ทั้ง 5 หน่วยงาน จำนวน 50 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการประชาพิจารณ์และแบบประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ครอบคลุมกระบวนการนิเทศแบบ PAES มีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ร่างข้อคำถามของแบบประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ครอบคลุมกระบวนการนิเทศแบบ PAES เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ

2.2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือโดยนำสอบถามความคิดเห็นฉบับร่างเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และให้ข้อเสนอแนะ

2.3 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นเป็นรายข้อแล้วพิจารณาเลือกข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป โดยผลการวิเคราะห์ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งสามารถใช้ได้ทุกข้อ

2.4 ปรับปรุงแบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามข้อเสนอแนะและเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 กำหนดประเด็นคำถามประชาพิจารณ์กระบวนการนิเทศแบบ PAES

3.2 นัดหมายผู้เกี่ยวข้องกับการประชาพิจารณ์กระบวนการนิเทศแบบ PAES

3.3 เตรียมผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการประชาพิจารณ์ ได้แก่ ผู้ดำเนินการประชาพิจารณ์ ผู้จัดบันทึก และผู้ช่วย

3.4 ดำเนินการประชาพิจารณ์ในวันที่ 18 มีนาคม 2565 ณ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร

3.5 ให้ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ครอบคลุมกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3.6 นำผลการประชาพิจารณ์ ได้แก่ ข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์และผลการตอบแบบประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ครอบคลุมของกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มาดำเนินการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ครอบคลุมกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การพัฒนากระบวนการการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าโดยรวม มีความต้องการในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .20) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความต้องการในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .34) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .35) และด้านการประเมินการนิเทศ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .33) และมีแนวทางการพัฒนาการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ ศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษาที่มีความเป็นกัลยาณมิตร ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือกับ

ครู ใช้คำพูดเชิงบวก เสริมแรงและสร้างบรรยากาศการนิเทศที่ดี มีกำหนดเป้าหมายการนิเทศที่ชัดเจนและนิเทศตรงตามประเด็นที่กำหนด มีเครื่องมือการนิเทศเพื่อการนิเทศที่หลากหลาย

2. ผลการพัฒนาระบบการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร มี 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การวางแผนการนิเทศ (P: Plan)

2.1.1 สร้างเครือข่ายการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.1.2 จัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.1.3 จัดทำแผนการนิเทศและเครื่องมือการนิเทศ

2.1.4 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายการนิเทศ(ผู้นิเทศ) และครู (ผู้รับการนิเทศ)

2.2 การปฏิบัติการนิเทศ (A: Action) ดำเนินการนิเทศ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 มิถุนายน (ภาคเรียนที่ 1) ระยะที่ 2 สิงหาคม (ภาคเรียนที่ 1) ระยะที่ 3 ธันวาคม (ภาคเรียนที่ 2) และในการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติการนิเทศในแต่ละระยะ มีกระบวนการนิเทศ 6 ขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 สร้างบรรยากาศการนิเทศ

2.2.2 ตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.2.3 สังเกตการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.2.4 สะท้อนผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.2.5 ครูนำผลการสะท้อนผลการนิเทศร่วมกัน ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.2.6 กำกับ ติดตาม การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผ่านระบบ Zoom Meeting

2.3 การประเมินผลการนิเทศ (E: Evaluate)

2.3.1 สรุปผลการนิเทศร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ

2.3.2 รายงานผลการนิเทศเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา

2.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (S: Share & Symposium)

2.4.1 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

2.4.2 สร้างขวัญกำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติ

2.4.3 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชรตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = .52) ความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = .61)

3. ผลการทดลองใช้กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร สรุปผล ดังนี้

3.1 ผลประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่า ครูทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้มีค่าพัฒนาการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีค่าพัฒนาสูงขึ้นมากที่สุด เท่ากับ 4.60 รองลงมาคือกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์มีค่าพัฒนา เท่ากับ 4.23 และเมื่อพิจารณาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่าทุกรายการมีค่าพัฒนาสูงขึ้น และครูทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 นั้นแสดงว่า กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เชิงรุก ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภายหลังจากกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จังหวัดกำแพงเพชร มีจำนวน 114 นวัตกรรม คิดเป็นร้อยละ 100 ของผู้เข้าร่วมทดลองทั้งหมด

3.3 ความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .22)

4. ผลการประเมินกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = .27) แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูจังหวัดกำแพงเพชร

รายการ	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความเป็นประโยชน์	4.25	0.42	มาก
2. ด้านความเป็นไปได้	4.22	0.49	มาก
3. ด้านความเหมาะสม	4.12	0.48	มาก
เฉลี่ยรวม	4.20	0.27	มาก

อภิปรายผล

การพัฒนากระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า มีความต้องการในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการปฏิบัติการนิเทศและ ด้านประเมินการนิเทศ และมีแนวทางการพัฒนาการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร คือ ศึกษาวิเคราะห์ควมจำเป็นกลายานมิตร ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือกับครู ใช้คำพูดเชิงบวก เสริมแรงและสร้างบรรยากาศการนิเทศที่ดี มีกำหนดเป้าหมายการนิเทศที่ชัดเจนและนิเทศตรงตามประเด็นที่กำหนด ตลอดจน ควรมีเครื่องมือการนิเทศที่หลากหลาย มีจำนวนน้อยที่สุด 68 ความคิดเห็น ทั้งนี้เป็นเพราะการนิเทศการศึกษากระบวนการที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมโดยมีเป้าหมายสุดท้ายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฮอยและมิสเกล, จันทรพิมพ์ วงศ์ประชารัตน์ และ วลัยพรรณ บุญมี ที่กล่าวว่า การนิเทศจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องช่วยเหลือให้บุคลากรทางการศึกษา เปลี่ยนแปลงตนเองให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม เพราะการนิเทศการศึกษาสามารถช่วยเหลือครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงพัฒนางานที่สนับสนุนการสอน และการจัดการเรียนรู้ให้ก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทำให้เกิดเทคนิควิธีการในการนิเทศในการแก้ปัญหาในการจัดการศึกษาต่อไป (Hoy, W. K. & Miskel, C. G. , 2001; วงศ์ประชารัตน์, 2556; วลัยพรรณ บุญมี, 2556)

2. ผลการพัฒนากระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนการนิเทศ (P : Plan) 2) การปฏิบัติการนิเทศ (A : Action) 3) การประเมินผลการนิเทศ (E : Evaluate) และ 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (S : Share & Symposium) มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชรตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมี

ความเป็นไปได้มากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจนโดยเริ่มจากการยกร่างกระบวนการโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถส่งผลให้กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชรมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสิริรัตน์ ใจทาน และณัฐพงศ์ ทับสุลิ ได้ทำการศึกษารูปแบบการนิเทศการศึกษาพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการนิเทศคือ องค์ประกอบหลักที่ 1 ขอบข่ายการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ด้านวางแผน การนิเทศ 2) ด้านการดำเนินการนิเทศ 3) ด้านให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ 4) ด้านการสร้างเสริมขวัญกำลังใจแก่ ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ 5) ด้านการประเมินผลการนิเทศ องค์ประกอบหลักที่ 2 กระบวนการพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ องค์ประกอบย่อยที่ 1 ด้านการวางแผน (Plan) หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานอาจประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน Plan การจัดอันดับความสำคัญของ เป้าหมาย กำหนดการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบหรือผู้ดำเนินการและกำหนดงบประมาณที่จะใช้การเขียนแผนดังกล่าวอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของลักษณะการดำเนินงาน การวางแผนยังช่วยให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความสูญเสียต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ องค์ประกอบย่อยที่ 2 ด้านการดำเนินงานตามแผน (Do) หมายถึง การดำเนินการตามแผน อาจประกอบด้วยการมีโครงสร้างรองรับการดำเนินการ (เช่น คณะกรรมการหรือหน่วยงานของคณะ) มีวิธีการดำเนินการ (เช่น มีการประชุมของคณะกรรมการ มีการจัดการเรียนการสอนมีการแสดงความจำนงของรับนักศึกษาไปยังทบวงมหาวิทยาลัย) และมีผลของการดำเนินการ (เช่น รายชื่อนักศึกษาที่รับในแต่ละปี) องค์ประกอบย่อยที่ 3 ด้านการตรวจสอบและการประเมินผล (Check) หมายถึง การประเมินแผน อาจประกอบ ด้วยการประเมินโครงสร้างที่ รองรับการดำเนินการ การประเมินขั้นตอนการดำเนินงานและการประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนที่ได้ตั้งไว้ โดยในการประเมินดังกล่าวสามารถทำได้เอง โดยคณะกรรมการที่รับผิดชอบแผนการดำเนินงานนั้นๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการประเมินตนเองโดยไม่จำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการอีกชุดมาประเมินแผน หรือไม่จำเป็นต้องคิด เครื่องมือหรือแบบประเมินที่ยุ่งยาก ซับซ้อน องค์ประกอบย่อยที่ 4 ด้าน การปรับปรุงงาน (Act) หมายถึง การนำผลการประเมินมาพัฒนาแผน อาจประกอบด้วยการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ว่ามีโครงสร้างหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใดที่ควรปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งที่อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น (สิริรัตน์ ใจทาน, 2558; ณัฐพงศ์ ทับสุลิ, 2559)

3. ผลการทดลองใช้กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ครูทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีค่าพัฒนาการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น และสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 นั้นแสดงว่ากระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชรสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้มีผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รายวิชาคณิตศาสตร์ สถานศึกษามีค่าพัฒนาเพิ่มขึ้น จำนวน 18 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 69.23 และรายวิชาวิทยาศาสตร์ สถานศึกษามีค่าพัฒนาเพิ่มขึ้น จำนวน 24 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 92.31 และครูทุกคนยังมีวินัยธรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คิดเป็นร้อยละ 100 ตลอดจนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชรมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชรินทร์ ชะเอมเทศ และกานต์ อัมพานนท์ ทำการวิจัยแล้วพบว่า การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประณตศึกษามหาสารคามเขต 2 ดำเนินการ 2 วงรอบ และทำซ้ำ ๆ โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครู คือ การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ทำให้ครูเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยรวมเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ถ้าพิจารณารายข้อ พบว่า ครูเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากที่สุด 5 รายการ และมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมาก 5 รายการ รายการที่มีค่าเฉลี่ย สรุปร โดยรวมมากที่สุด คือ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ และรายการที่มี ค่าเฉลี่ยสรุปโดยรวม น้อยที่สุด คือ ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิด แก้ปัญหา (ชรินทร์ ชะเอมเทศ, 2561; กานต์ อัมพานนท์, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กระบวนการการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร

การพัฒนากระบวนการการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนการนิเทศ (P: Plan) เพื่อสร้างเครือข่ายการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมทั้งจัดทำแผนการนิเทศและเครื่องมือการนิเทศ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายการนิเทศ(ผู้นิเทศ) และครู (ผู้รับการนิเทศ) 2) การปฏิบัติการนิเทศ (A: Action) โดยดำเนินการนิเทศ 3 ระยะ และในการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติการนิเทศในแต่ละระยะ มีกระบวนการนิเทศ 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศการนิเทศ จากนั้นตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังเกตการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทำการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ครูนำผลการสะท้อนผลการนิเทศร่วมกัน ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และมีการกำกับ ติดตาม การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ผ่านระบบ Zoom Meeting 3) การประเมินผลการนิเทศ (E: Evaluate) โดยการสรุปผลการนิเทศร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศและรายงานผลการนิเทศเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา 4) ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (S: Share & Symposium) ในการขับเคลื่อนคุณภาพของครูสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนากระบวนการการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร สรุปได้ดังนี้ 1) ผลการศึกษาความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า มีความต้องการในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการปฏิบัติการนิเทศและด้านประเมินการนิเทศ 2) ผลการพัฒนาระบบการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จังหวัดกำแพงเพชร มี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ผลการทดลองใช้กระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ครูทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีค่าพัฒนาการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น และสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกคน และครูทุกคนยังมีนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คิดเป็นร้อยละ 100 ตลอดจนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมในระดับมาก 4) ผลการประเมินกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จังหวัดกำแพงเพชร อยู่ในระดับมาก โดยด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก และมีข้อเสนอแนะการวิจัย จากผลการพัฒนาระบบการการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชร มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรนำกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชรไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ตลอดจนความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของผู้ปฏิบัติงาน ในการนำกระบวนการนิเทศแบบ PAES เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จังหวัดกำแพงเพชรไปใช้ควรให้ความสำคัญกับแนวทางการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเป็นวิธีการให้หน่วยงานการศึกษาอื่นๆ นำกระบวนการนิเทศที่ได้ไปปรับใช้ต่อไป 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาจุดอ่อนหรือข้อจำกัดและทำการปรับกระบวนการนิเทศให้สอดคล้องและตอบสนองต่อการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา และมีการเผยแพร่กระบวนการนิเทศที่ได้ผ่านทางสื่อต่างๆ เพื่อให้หน่วยงานการศึกษาอื่นๆ ตลอดจนผู้สนใจนำไปปรับใช้ในการนิเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ อัมพานนท์. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ความเป็นครู สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- จันทร์พิมพ์ วงศ์ประชารัตน์. (2556). รูปแบบการนิเทศการศึกษาโดยกรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้เป็นบุคคลภายนอก. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฑามาศ เพิ่มพูนเจริญยศ. (2561). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนอัจฉริยะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลไทรโยค. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีพระทุม.
- เจตนา เมืองมูล. (2554). รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- ชรินทร์ ชะเอมเทศ. (2561). การใช้รูปแบบการสอน Active Learning เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการบัญชีบริหาร สำหรับผู้เรียนระดับ ปวส. 2 สาขาการบัญชี. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยอาชีวศึกษาสันติราษฎร์ในพระอุปถัมภ์ฯ.

- ณัฐพงศ์ ทับสุลิ. (2559). การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมงานเป็นฐานสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุชนิพนธ์การศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เดชดนัย จุฑม และคณะ. (2559). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทักษะการคิดของนักศึกษาในรายวิชาทักษะการคิด (Thinking Skills) รหัส วิชา 11-024-112 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning). *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 2(3). 47-57.
- พนารัตน์ มาศมอดล. (2562). การสร้างรูปแบบกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระหว่างฝ่ายปกครองกับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. ใน *รายงานการวิจัย. สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน*.
- พาสนา ชลบุรีพันธ์. (2560). รูปแบบการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- พิณสุตา สิริธรรงศรี. (2557). รายงานการวิจัยเรื่องภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2552). การนิเทศการศึกษา: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภูษิมา ภิญโญสินวัฒน์. (2563). จัดการเรียนการสอนอย่างไรในสถานการณ์โควิด-19: จากบทเรียนต่างประเทศสู่การจัดการเรียนรู้ของไทย. เรียกใช้เมื่อ 30 ธันวาคม 2563 จาก <https://tdri.or.th/2020/05/examples-of-teaching-and-learning-in-covid-19-pandemic>
- รัตน นครเทพ. (2558). การนำเสนอรูปแบบการนิเทศภายในโดยการประยุกต์ใช้แบบกลายามิตรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2553). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วรารณ สามโกเศศ. (2554). ข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- วลัยพรรณ บุญมี. (2556). สหสัมพันธ์คานานิคอลของปัจจัยการนิเทศการบริหารโรงเรียน. ใน *ดุชนิพนธ์ปริญญาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2554). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีระศักดิ์ ชมภูคำ. (2553). การนิเทศการศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). การวิจัยและพัฒนานโยบายการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562ก). หลักสูตรฝึกอบรมการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยกระบวนการ Coaching & Mentoring. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562ข). แนวทางการนิเทศบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การนิเทศภายในโรงเรียน โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร. (2562). รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร.
- สิริรัตน์ ใจทาน. (2558). รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(พิเศษ), 825-842.
- Acheson, K.A. & M.D. Gall. (2003). Techniques in The Clinical Supervision of Teachers Pre-service and In-service Applications. (4th ed). New York: Longman.
- Allen, K. H. (2008). Psychotherapy Supervision: Theory, Research and Practice. New Jersey: Published simultaneously in Canada.
- Harris, B.M. (1975). Supervisory Behavior in Education. (3rd ed). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. . (2001). Educational Administration: Theory, Research, And Practice. (8th ed). Singapore: McGraw-Hill Education (Asia).
- Stanford Teaching Commons. (2015). Course Design Overview. Retrieved December 3, 2018, from <https://teachingcommons.stanford.edu>

แนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัด สำหรับงานออกแบบผลิตภัณฑ์*

GUIDELINES TO INCREASE THE VALUE OF WASTE MATERIALS FROM GROS MICHEL BANANA PSEUDOSTEM FIBER TO FIBERBOARD FOR PRODUCT DESIGN

ครรชิต กำลังกล้า¹, โสภา หนูแดง^{1*}, ประภาพร ร้อยพรมมา¹, เสน่ห์ สำเภาเงิน¹, ศักดา ปรีชาวัฒน์สกุล²
Kanchit Kamlangkla¹, Sopa Nudang^{1*}, Papaporn Roipromma¹, Saneh Sompoangeon¹, Sakda Prechawathanasakul²

¹คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, Thailand

²คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Textile Industry, Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: sopa.n@mail.mutk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกล้วยหอมทอง 2) พัฒนาวัสดุเหลือทิ้งจากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัด และ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดจากกล้วยหอมทอง เป็นการวิจัยผสมผสานเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ในการศึกษาคือตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทองและตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัยหวาน 30 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และกลุ่มผู้สนใจผลิตภัณฑ์ 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบบันทึก และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสรุปอุปนัย และข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ได้ฝึกปฏิบัติการแยกเส้นใยจากกล้วยด้วยเครื่องจักรเพื่อนำไปปั่นเป็นเส้นเชือก และเศษชุยจากการแยกเส้นใยจากกล้วยนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ เป็นแนวทางในการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกล้วยหอมทอง 2) ได้นำเศษชุยผสมกับกาวประสานเพื่ออัดขึ้นรูปด้วยความร้อนเป็นแผ่นใยไม้อัด ชนิดหยาบและชนิดละเอียด นำไปทดสอบสมบัติเชิงกายภาพ และเชิงกลของแผ่นขึ้นไม้อัดชนิดอัดราบตามมาตรฐาน มอก.876-2547 พบว่าผ่านตามาตรฐาน 3) ได้ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะเก้าอี้จากแผ่นใยไม้อัด 5 รูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด คือรูปแบบจากแนวคิดองค์ประกอบศิลปะของ พีท มองเดรียน จากนั้นจึงนำไปผลิตเป็นต้นแบบและทดสอบความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่าค่าเฉลี่ยรวมทุกปัจจัยมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.01)

คำสำคัญ: การเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้ง, กากกล้วยหอมทอง, แผ่นใยไม้อัด

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the guidelines to increase the value of waste materials from Gros Michel Banana pseudostem fiber; 2) develop fiberboard from waste materials from Gros Michel Banana pseudostem fiber; and 3) develop products from Gros Michel

Banana pseudostem fiberboard. This research utilized a mixed method of qualitative research and quantitative research. This consists of group discussion and participatory action research. The study area is Raimaipattana subdistrict, Cha-am district, Phetchaburi province. The sample group consisted of 30 representatives of Gros Michel Banana farmers and representatives from Wai Wan community enterprises, 5 experts, and 100 home decor enthusiasts. Data collection tools consist of a data collection form and questionnaires. Qualitative data were analyzed using inductive conclusions and quantitative data using percentages, statistics, the mean, and the standard deviation. The results of the research were: 1) Have a participatory action of separating banana sheath fibers using a machine to shear into ropes. Also, husks from separating banana sheath fibers were developed into products for the guideline of increasing the value of waste materials from golden banana husks. 2) Fine and coarse fiberboard sheets made from mixing scraps of flaky fiber and bonding glue for hot extrusion were tested for the physical and mechanical properties of flat plywood sheets according to the standard TIS 876-2547. It was found that the fiberboard passed the quality criteria. 3) Develop fiberboard into five prototypes of the table and chair product set. After being evaluated by an expert, it was found that the one with Piet Mondrian's art composition idea is the most appropriate. Then, produce a prototype and test it with a sample group. It was found that the average sum of the overall factors is a high level of satisfaction. ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.01)

Keywords: Waste Materials Value Addition, Gros Michel Banana Pseudostem, Fiberboard

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีขยะเหลือใช้ทางการเกษตรหรือที่เรียกว่า ชีวมวล (Biomass) ประมาณปีละ 60 ล้านตัน (The Bangkok Insight, 2564) ขยะเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นขยะที่เกิดขึ้นในสวน ไร่ ทุ่งนา หลังจากเกษตรกรเก็บเกี่ยวพืชผล เช่น ต้นกล้วย พาง ก้านหรือใบไม้ของพืช และของเสียที่เกิดขึ้นหลังจากการนำพืชผลไปสู่กระบวนการใช้แล้ว เช่น แกลบ ชานอ้อย เปลือกสับปะรด รวมทั้งขยะจากต้นกล้วยก็สร้างปัญหาให้กับชุมชนใกล้เคียง ทั้งนี้ประเทศไทยมีผลผลิตจากต้นกล้วยในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก เป็นประเทศหนึ่งที่ส่งออกกล้วยเป็นอันดับ 2 ของอาเซียนและเป็นอันดับที่ 18 ของโลก รวมทั้งไทยได้โคเวต้าส่งออกไปญี่ปุ่น จำนวน 8,000 ตันต่อปี (TNN ONLINE, 2566) จากการศึกษาพบว่าต้นกล้วยหนึ่งต้นถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่คิดเป็น 12% ในขณะที่เหลือเกือบ 88% เป็นส่วนที่ถูกทิ้ง (Termpitipong, R., 2020) ซึ่งประกอบไปด้วย ใบ ก้าน ลำต้น ผล กล้วยเน่า และเหง้า คิดเป็นประมาณ 4 เท่าของผลผลิตกล้วย (Subagyo, A., & Chafidz, A., 2020)

จังหวัดเพชรบุรี มีเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทองเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดปทุมธานี และในปี พ.ศ. 2565-2566 พบว่าจังหวัดเพชรบุรีมีพื้นที่ปลูกกล้วยหอมทองจำนวน 12,369 ไร่ ได้ปริมาณผลผลิต จำนวน 24,803 ตัน เฉลี่ยแล้ว 2,462 กก.ต่อไร่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรี, 2566) และในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัด เพชรบุรี ก็มีพื้นที่ปลูกกล้วยพันธุ์หอมทอง จำนวนกว่า 1580 ไร่ เนื่องจากดินมีคุณภาพที่ดี มีความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช จึงมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของกล้วย ทำให้ปลูกได้ง่ายเพราะกล้วยหอมทองเป็นผลไม้เมืองร้อน มีคุณค่าทางโภชนาการ และเป็นแหล่งพลังงานที่อุดมสมบูรณ์ โดยสามารถบริโภคในรูปแบบสด และแปรรูปได้ และที่สำคัญราคาไม่แพง ส่งผลให้กล้วยหอมทองเป็นพืชที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง แต่อย่างไรก็ดี หลังจากเกษตรกรนำผลผลิตออกจากต้นกล้วยแล้ว เกษตรกรจะตัดต้นกล้วยทำลายทิ้งหลังเก็บเกี่ยว จึงมีเศษซาก ต้นกล้วยจำนวนมาก โดยเฉพาะลำต้นได้สร้างปัญหาขยะเน่าเปื่อยส่งกลิ่นเหม็น ซึ่งนำไปสู่ปัญหาที่มีผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากเกินไป และกว่าจะย่อยสลายก็ใช้เวลาหลายเดือน หากจะกำจัดต้นกล้วยด้วยวิธีอื่นๆ ก็มีความยุ่งยากและสิ้นเปลืองงบประมาณ ทั้งนี้ ทางจังหวัดเพชรบุรีเองมีได้นิ่งนอนใจกับปัญหานี้ ได้ให้หน่วยงานของรัฐจัดอบรมให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร โดยพัฒนาเป็นพืชสำหรับอาหารสัตว์ทำเป็นไซเลจหยาบกล้วย ใช้ผสมรวมกับวัตถุดิบอื่น ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าด้านธาตุอาหารให้เหมาะสม ผลผลิตอาหารสัตว์ ได้จำหน่ายภายในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงและส่งจังหวัดทางภาคใต้ (เพชรบุรีนิวส์, 2565) กิจกรรมดังกล่าวเป็นการนำวัสดุเหลือทิ้งจากกล้วยกลับมาใช้ใหม่เป็นไปตามหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy : CE) โดยเปลี่ยนวงจรการใช้ทรัพยากรให้มีการหมุนเวียนได้มากที่สุดเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ (Renewable Resources) หรือนำทรัพยากรที่มาจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว (Re - Material) มาใช้ในกระบวนการผลิตเป็นการลดปริมาณการเกิดของเสียให้เหลือน้อยที่สุดตลอดทั้งกระบวนการ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือทิ้งจากต้นกล้วยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยส่วนใหญ่จะนำต้นกล้วยมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และเป็นเส้นใยผสมกับเส้นด้ายสังเคราะห์เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ เนื่องจากเส้นใยกล้วยมีคุณสมบัติทดแทนเส้นใยฝ้าย มีความเหนียวและแข็งแรง นอกจากนี้ก็พัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอ เช่น พรมปูพื้น (Sangamithirai, K., & Vasugi, D., 2023) และมีการสร้างมูลค่าเพิ่มเส้นใยกล้วยด้วยวิธีการย้อมสีธรรมชาติ หรือใช้เส้นใยกล้วยเป็นเส้นพุ่ง และให้เส้นฝ้ายเป็นเส้นยืนก็จะเพิ่มความคงทนให้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอได้ดี (เอนกชิต เกษร และพรรณนุช ชัยปิ่นชนะ, 2565) ในการศึกษาของบัณฑิตา ใจปิ่นตา และสิทธิศักดิ์ ปิ่นมงคลกุล ได้ศึกษาประสิทธิภาพของลำต้นเทียมกล้วยร่วมกับกระดาษนำกลับมาใช้ซ้ำ เพื่อใช้เป็นวัสดุรองนอนสำหรับสัตว์ทดลองพบว่า เส้นใยกล้วยแปรรูปมีคุณสมบัติทางกายภาพ มีความเหมาะสมมากในการใช้เป็นวัสดุรองนอนสำหรับสัตว์ทดลองชั่งข้าวโพด และขึ้นได้ดี (บัณฑิตา ใจปิ่นตา และสิทธิศักดิ์ ปิ่นมงคลกุล, 2562) อีกทั้งโสภิตา วิศาลศักดิ์กุล และอรวัลภ์อุป ถัมภานนท์ ได้พบว่าการใช้เปลือกกล้วยน้ำว้าเสริมกากกล้วยร้อยละ 30 เพื่อขึ้นรูปภาชนะบรรจุเป็นอัตราส่วนที่เหมาะสม และมีคุณสมบัติที่ดีในการนำภาชนะไปใช้บรรจุอาหาร ทดแทนการใช้กล่องโฟมที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เองในธรรมชาติ (โสภิตา วิศาลศักดิ์กุล และ อรวัลภ์ อุปถัมภานนท์, 2566) นอกจากนี้ ก็ได้้นำกากกล้วยมาพัฒนาเป็นไม้อัดประสานเพื่อใช้ทดแทนไม้จริง และพบว่าไม้อัดมีศักยภาพไม่แตกต่างจากไม้จริงมากนัก แม้ว่าการทดสอบแรงดัดงอโดยใช้มาตรฐานการทดสอบ ASTM D790 ที่พบว่ากำลัง รับแรงดัดงอเฉลี่ยของไม้ประสานจากกากกล้วยจะมีค่าน้อยกว่าเมื่อเทียบกับค่าความต้านทานแรงดัดงอของไม้เชิงพาณิชย์ แต่ในการรับน้ำหนักก็มีความสามารถได้ดีใกล้เคียงกับไม้เชิงพาณิชย์ นอกจากนี้การใช้คอมโพสิตเสริมใยกล้วยมาผลิตเป็นแผ่นสเก็ตบอร์ด ก็ได้ทดสอบความต้านทานแรงดัดงอ เพื่อให้ได้ลักษณะของวัสดุที่ขึ้นรูปก็พบว่าองค์ประกอบที่ดีที่สุดคือใช้เส้นใยกล้วย 15% ซึ่งมีค่าความต้านทานแรงดัดงอเฉลี่ย 27.20 MPa ดังนั้นการใช้เส้นใยกล้วยในวัสดุคอมโพสิต และคอนกรีตเป็นเทคโนโลยีนวัตกรรมที่ประหยัดต้นทุนต่ำมีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สามารถรีไซเคิลได้ และการใช้เส้นใยกล้วยที่มีเซลลูโลสในปริมาณสูงเหมาะสำหรับงานอุตสาหกรรมก่อสร้าง จึงสามารถสรุปได้ว่า เส้นใยกล้วยเป็นทางเลือกที่เหมาะสมทดแทนเส้นใยสังเคราะห์เป็นวัสดุที่มีต้นทุนต่ำ มีศักยภาพในการใช้งาน มีความแข็งแรง และย่อยสลายได้เองทางชีวภาพ

จากที่คณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่และรับทราบปัญหาขยะจากต้นกล้วย เกษตรกรปลูกกล้วยหอมทองยังไม่มีแนวทางจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากต้นกล้วยหอมทองให้มีมูลค่าเพิ่ม คณะผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของปัญหานี้ ต้องการส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรมีแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือทิ้งจากกล้วยหอมทอง เพื่อแก้ปัญหาขยะทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ที่เน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการเกิดของเสีย รวมถึงลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2563)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งกากกล้วยหอมทอง
2. เพื่อพัฒนาวัสดุเหลือทิ้งกากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัด
3. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกากกล้วยหอมทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสานระหว่างการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งกากกล้วยหอมทอง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทองที่มีอาชีพปลูกกล้วยหอมทอง ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 15 คน และตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัยหวาน ที่มีประสบการณ์เคยผ่านการอบรมการอัดขึ้นรูปจากกากกล้วยจากโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ จำนวน 15 คน ในอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งสิ้น 30 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) คือการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) เป็นกลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ และมีประสบการณ์ โดยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พิจารณาความความเที่ยงตรงตามเนื้อหาหัวข้อประเด็นสนทนา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ นำมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการบันทึกประเด็นการสนทนา วิเคราะห์แนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากต้นกล้วย และหาข้อสรุปในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือทิ้งกล้วยหอมทอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการถอดเทปข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาเขียนสรุปข้อสรุปแยกตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ เมื่อสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำไปให้กลุ่มสนทนาพิจารณายืนยันความถูกต้องอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาวัสดุเหลือทิ้งกากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัด

กลุ่มตัวอย่าง คือกลุ่มตัวแทนเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทอง และตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัยหวาน (กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 1) โดยจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เริ่มจากนำต้นกล้วยมาลอกกากกล้วยออกและตัดแต่งขอบด้านข้าง แล้วนำไปแยกเส้นใยออกจากกากกล้วยโดยใช้เครื่องแยกเส้นใย ระหว่างแยกเส้นใยจะมีขุยเป็นเศษนมละเอียดย่อยและหยาบ จึงนำไปตากแดดเพื่อให้แห้งสนิท ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัยหวาน ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อเศษเส้นใยกับขุยจากกากกล้วยแห้งสนิทแล้ว นำมาผสมกับกาวยูเรียฟอร์มาดีไฮด์ซึ่งเป็นสารยึดเกาะตามอัตราส่วนที่ออกแบบไว้ และคลุกเคล้าให้เข้ากัน จากนั้นนำไปเทลงแม่พิมพ์ขนาด 20x20x0.5 ซม. ใช้ไม้ตะเกียบเกลี่ยให้ขุยและเศษใยกล้วยให้เรียงตัวกันอย่างหนาแน่นเรียบเสมอกันทั้งแม่พิมพ์ แล้วจึงนำไปวางบนแท่นของเครื่องอัดขึ้นรูปด้วยความร้อน กดอัดแผ่นใยให้เรียบโดยใช้เวลาและอุณหภูมิตามที่กำหนดไว้ จากนั้นนำออกมาทิ้งไว้ให้แห้ง แล้วจึงถอดแผ่นใยอัดออกจากแม่พิมพ์ กระบวนการขึ้นรูปชิ้นงานตัวอย่าง ได้ทำการ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยการทดสอบสมบัติเชิงกายภาพและสมบัติเชิงกลของแผ่นขึ้นไม้อัดชนิดอัดราบตามมาตรฐาน มอก. 876-2547 (รายละเอียด ดังตารางที่ 1) พร้อมกับนำไปถ่ายทอดความรู้ให้กับตัวแทนกลุ่มเกษตรกรปลูกกล้วยหอมกับตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัยหวาน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกากกล้วยหอมทอง

ในขั้นตอนนี้ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกากกล้วยหอมทอง จำนวน 5 รูปแบบ และนำไปประเมินความเหมาะสมของรูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านวิทยาศาสตร์ และด้านการตลาดผลิตภัณฑ์ ไม่ต่ำกว่า 5 ปี ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบผลิตภัณฑ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ตอนที่ 2 ปัจจัยความเหมาะสมของรูปแบบผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง มีจำนวน 4 ปัจจัยได้แก่ 1) ความสะดวกสบาย 2) การออกแบบ 3) โครงสร้าง และ 4) กรรมวิธีการผลิต ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะลักษณะแบบปลายเปิด สำหรับเครื่องมือวิจัยได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถามทั้งฉบับ และผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.97 มีค่าความสอดคล้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง

ในการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ตกแต่งงาน จำนวน 2 กลุ่มจากกลุ่มเพชบุรี ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ชื่อ “โอเดียร้านกาแฟร้านอาหาร” จำนวน 50 คน โดยพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่กำลังจะเป็นเจ้าของร้านกาแฟขนาดเล็ก มีพื้นที่ใช้สอยไม่เกิน 36 ตารางเมตร และวางแผนที่จะเปิดร้านภายใน 1 ปี และกลุ่มที่ 2 ชื่อ “เรือนบ้าน บ้านของคนรักการแต่งงาน แต่งห้อง” จำนวน 50 คน โดยพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่กำลังจะตกแต่งห้องนั่งเล่น รวม 100 คน ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ อยู่ในแบบสอบถามตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับตามหลักการของลิเคิร์ท แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไป ตอนที่ 2 สอบถามความพึงพอใจต่อด้านผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) หน้าที่ใช้สอย 2) ความสวยงาม 3) ความปลอดภัย และ 4) วัสดุรีไซเคิล ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป สำหรับเครื่องมือวิจัยได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถามทั้งฉบับ และผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.95 นำไปใช้เก็บข้อมูลได้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อด้านผลิตภัณฑ์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกาบกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัดสำหรับงานออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าเศษวัสดุเหลือทิ้งจากกาบกล้วยหอมทอง

1.1 ในการจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากต้นกล้วยหอม ของกลุ่มเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทอง ตำบลไร่ใหม่พัฒนา จากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่าเกษตรกรจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากต้นกล้วยหอมหลังเก็บเกี่ยวด้วยการนำซากต้นกล้วยไปเผา และฝังกลบให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ จากภาครัฐได้เข้ามาอบรมถ่ายทอดความรู้การทำปุ๋ยหมัก การทำอาหารหยาบให้สัตว์ แต่ทางกลุ่มเกษตรกรไม่มีผู้นำร่องที่เข้มแข็งจึงไม่ได้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และชาวเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกกล้วยหอมทองต้องมีหน้าที่หลักในการดูแลแปลงกล้วยอย่างจริงจัง จึงไม่มีเวลาที่จะจัดการวัสดุเหลือทิ้งที่ถูกวิธี หากจะนำมาผลิตอาหารสัตว์เพื่อเป็นอาชีพเสริม ก็ไม่มีความมั่นใจในตลาดที่ส่งจำหน่าย และการรีไซเคิลแปรรูปขยะจากต้นกล้วยหอมทองนั้น ทางกลุ่มไม่มีความรู้ในการรีไซเคิล รวมทั้งไม่มีหน่วยงานใดสนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องจักร

1.2 การสรุปเบื้องต้นวิเคราะห์แนวทางในการเพิ่มมูลค่าหลายวิธีด้วยกัน แต่ทางตัวแทนกลุ่มเกษตรกรมีความต้องการแยกเส้นใยจากกากกล้วยด้วยเครื่องแยกเส้นใย เพื่อนำไปพั่นเชือกเกลียว และเส้นใยกล้วยที่มีคุณภาพนำไปแปรรูปเป็นเส้นด้าย ทั้งนี้เชือกเกลียวจากกากกล้วยสามารถจัดจำหน่ายได้ง่าย และเป็นที่ต้องการของตลาด ส่วนวัสดุที่เป็นเศษขุยจากกากกล้วยสามารถนำไปผลิตเป็นกระดาษ หรือเป็นเยื่ออัดขึ้นรูปด้วยความร้อนเป็นแผ่นใยไม้อัด แล้วนำไปสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้

สำหรับแนวทางการเพิ่มมูลค่าเศษวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทอง ซึ่งทางกลุ่มมีความคิดเห็นส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้การแยกเส้นใยกล้วยหอมทองอย่างง่ายและรวดเร็ว จึงได้จัดอบรมปฏิบัติการใช้เครื่องแยกเส้นใยเป็นระบบอย่างง่าย มีประสิทธิภาพ สามารถผลิตได้ในปริมาณจำนวนมาก โดยเครื่องแยกเส้นใยมีลักษณะกึ่งอัตโนมัติ โดยใช้แรงงานคนในการป้อนกากกล้วยเข้าเครื่อง จากนั้นเครื่องจะดึงกากกล้วยเข้าเครื่องแยกเส้นใยให้เหลือแค่ส่วนปลายกากกล้วย แล้วจึงดึงออก โดยต้นกล้วย 1 ต้น เมื่อตัดส่วนปลายและโคนออกแล้วมีความยาวประมาณ 1.50 เมตร และตัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ๆ ละ 0.75 เมตร นำมาลอกกาบตัดแต่ง จะเหลือกากกล้วยนำไปชั่งมีน้ำหนัก 12 กิโลกรัม คิดเป็น 100% เมื่อแยกเส้นใยจากกากกล้วยแล้วจะได้เส้นใยเปียกมีน้ำหนัก 3.87 กิโลกรัม คิดเป็น 32.25 % ได้เศษขุยมีน้ำหนัก 6.66 กิโลกรัม คิดเป็น 55.50% ได้เศษบาง ๆ ข้างกากกล้วยและส่วนที่เป็นน้ำในกากกล้วย มีน้ำหนัก 1.47 กิโลกรัม คิดเป็น 12.25 % จากนั้นจึงนำเศษขุยกากกล้วยไปตากแดดให้แห้ง สำหรับเส้นใยจากกากกล้วยซึ่งมีสภาพดี นำไปแปรรูปใช้ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ เพื่อทอร่วมกับเส้นใยฝ้ายได้ แต่สำหรับเศษขุยและเส้นใยที่มีขนาดเล็ก จากการแยกเส้นใยก็นำไปพัฒนาเป็นแผ่นใยไม้อัด สำหรับกระบวนการผลิตแผ่นใยไม้อัด รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการแยกเส้นใยกล้วยและเศษขุยที่เหลือจากการแยกเส้นใย

2. ผลการพัฒนาวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัด

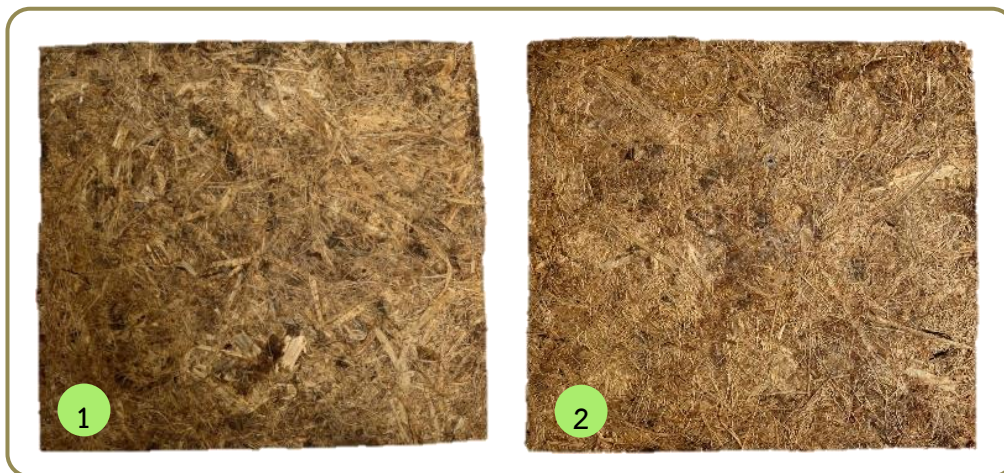
2.1 การพัฒนาวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัด

คณะผู้วิจัยได้นำเศษขุยใยกล้วยชนิดละเอียดขนาด 1-20 มิลลิเมตร และชนิดหยาบขนาด 21-50 มิลลิเมตร ไปตากแดดจนแห้งสนิท ด้วยโดมพลังงานแสงอาทิตย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวัยหวาน ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี เมื่อเศษขุยจากกากกล้วยแห้งจะกลายเป็นสีน้ำตาลอ่อนและสีเข้มไม่สม่ำเสมอ

กัน สำหรับในกระบวนการอัดขึ้นรูป ได้ใช้อัตราส่วนคือเศษขุยแห้งน้ำหนัก 100 กรัม ต่อสารยึดเกาะ 30 กรัม โดย น้ำหนัก (กาวยูเรียฟอรัมาดิไฮด์ 50 กรัมต่อน้ำ 45 กรัม) ในการอัดแผ่นใยไม้อัด 1 แผ่น จะใช้เศษขุยแห้งปริมาณ 170.50 กรัม (ความชื้นไม่เกิน 6%) ต่อน้ำหนักกาวยูเรียฟอรัมาดิไฮด์ 43.89 กรัม (น้ำหนักเศษขุยแห้งผสมกาวยูเรียฟอรัมาดิไฮด์ 214.50 กรัมต่อแผ่น) เทผสมใส่ภาชนะและใช้ไม้พายคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วเทลงในเฟรมไม้ 20 x 20 x 0.5 ซม. ใช้ไม้ตะเกียบเกลี่ยอัดเศษขุยให้แน่นเรียบเสมอกันทั้งเฟรม และนำไปวางบนแท่นอัดของเครื่องขึ้นรูปอัด ความร้อน (Hot Press) ตั้งอุณหภูมิอยู่ที่ 80 องศาเซลเซียส แรงดันในการอัด 25 ตัน ใช้เวลา 1 นาที แล้วนำออกจากเครื่องและวางไว้จนอุณหภูมิปกติ ดังภาพที่ 2 และ 3)

ภาพที่ 2 การชั่งน้ำหนักกาวยูเรียฟอรัมาดิไฮด์และเศษเส้นใยกล้วยหอมทอง

ภาพที่ 3 แผ่นใยไม้อัดจากกากกล้วยหอมทอง 1) ชนิดหยาบ 2) ชนิดละเอียด

2.2 ผลการทดสอบสมบัติทางกายภาพและสมบัติเชิงกลของแผ่นใยไม้อัดจากกากกล้วยหอมทอง

คณะผู้วิจัยได้นำแผ่นใยไม้อัดจากกากกล้วยหอมทองชนิดหยาบ และชนิดละเอียด ไปทดสอบสมบัติทางกายภาพและสมบัติเชิงกล รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบสมบัติทางกายภาพและเชิงกลของแผ่นใยไม้อัดกابกล้วยหอมทองชนิดหยาบและแผ่นใยไม้อัดกابกล้วยหอมทองชนิดละเอียด

ชนิดของแผ่นใย ไม้อัด	การทดสอบ ครั้งที่/ น.น.(g)	สมบัติทางกายภาพ			สมบัติเชิงกล		
		ความชื้น (%)	ความ หนาแน่น (kg/m ³)	การพองตัว ตามความหนา (%)	ความแข็งแรง แรงดัด	มอดูลัส ยืดหยุ่น	ความต้านแรงดึง ตั้งฉากกับผิวหน้า (MPa)
มอก.876-2547		4.00-13.00	400-900	≤ 12.00	≥ 15.00	≥ 1950	≥ 0.45
แผ่นใยไม้อัดกาบ	1/154	5.55	770.00	7.90	19.80	2,025.00	1.75
กล้วยหอมทอง	2/157	5.31	785.00	7.85	20.55	2,119.00	1.80
ชนิดละเอียด	3/161	5.35	805.00	8.20	18.65	2,250.00	1.72
ค่าเฉลี่ย		5.40	786.67	7.98	19.66	2,131.33	1.76
แผ่นใยไม้อัดกาบ	1/156	5.56	815.00	8.15	19.35	2,135.00	1.82
กล้วยหอมทอง	2/158	5.78	790.00	8.34	21.50	2,050.00	1.79
ชนิดหยาบ	3/162	5.69	810.00	8.75	20.45	2,135.00	1.84
ค่าเฉลี่ย		5.68	805.00	8.41	20.43	2,106.67	1.82

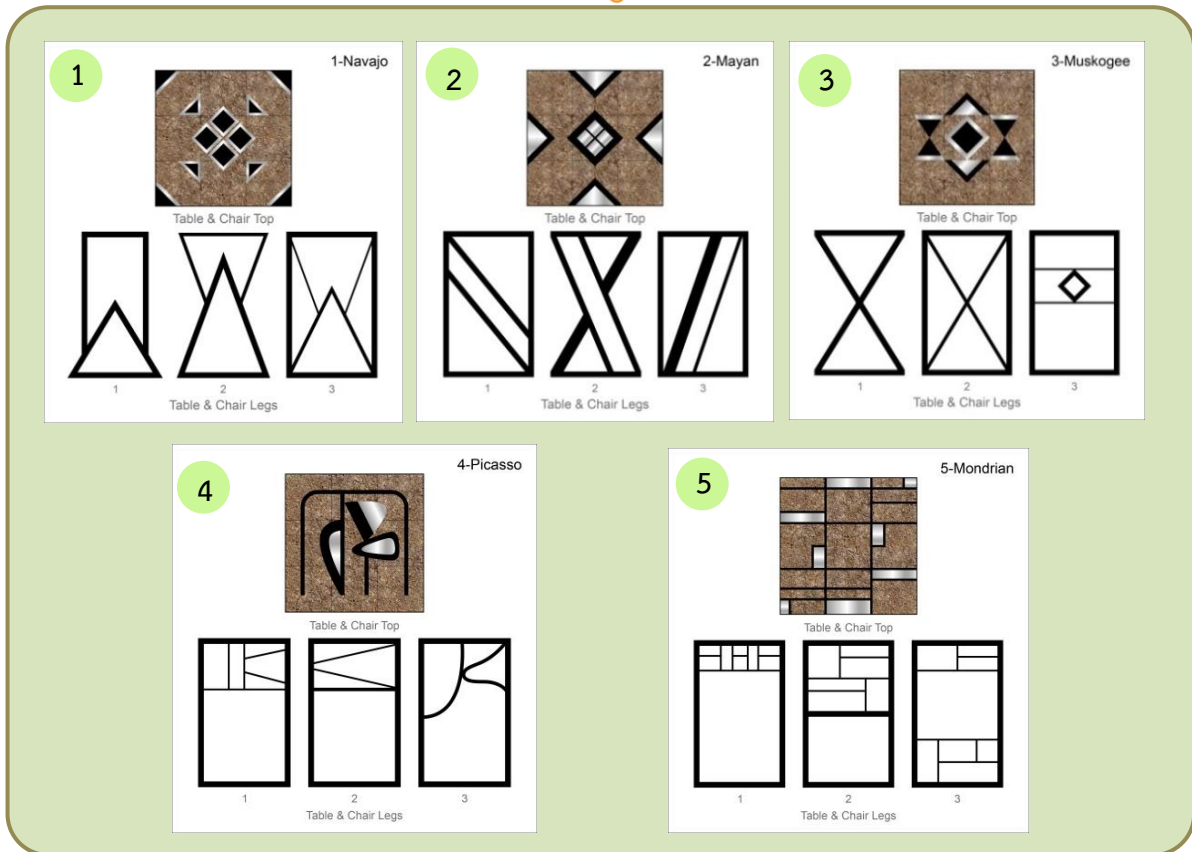
จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบ พบว่า สมบัติทางกายภาพของแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทองชนิดละเอียด ได้แก่ ความชื้นมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 5.40 ความหนาแน่นมีค่าเฉลี่ย 786.67 กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เมตรและสมบัติเชิงกล ได้แก่ การพองตัวตามความหนา มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 7.98 ความต้านแรงดัดมีค่าเฉลี่ย 19.66 MPa, มอดูลัสยืดหยุ่นมีค่าเฉลี่ย 2,131.33 MPa และความต้านแรงดึงตั้งฉากกับผิวหน้ามีค่าเฉลี่ย 1.76 MPa สมบัติทางกายภาพของแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทองชนิดหยาบ ได้แก่ ความชื้นมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 5.68 ความหนาแน่นมีค่าเฉลี่ย 805.00 กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และสมบัติเชิงกล ได้แก่ การพองตัวตามความหนามีค่าเฉลี่ยร้อยละ 8.41 ความต้านแรงดัดมีค่าเฉลี่ย 20.43 MPa, มอดูลัสยืดหยุ่นมีค่าเฉลี่ย 2,106.67 MPa และความต้านแรงดึงตั้งฉากกับผิวหน้ามีค่าเฉลี่ย 1.82 MPa

สรุปได้ว่า แผ่นใยไม้อัดจากกาบกล้วยหอมทองชนิดละเอียด และชนิดหยาบมีคุณสมบัติตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแผ่นขึ้นไม้อัดชนิดอัดราบ มาตรฐานเลขที่ มอก.876-2547 จากนั้นจึงนำแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทองชนิดหยาบไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื่องจากมีลวดลายชัดเจนและสวยงามกว่าชนิดละเอียด

3. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง

3.1 ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง

คณะผู้วิจัยได้นำลวดลายจากแรงบันดาลใจจากศิลปะ เพื่อจัดวางให้เป็นลวดลาย (Pattern) ลงบนหน้าที่อป (Top) ของชุดโต๊ะเก้าอี้ และออกแบบโครงสร้างขาโต๊ะกับขาเก้าอี้ให้มีความสอดคล้องกัน แล้วคัดเลือกรูปแบบที่มีความเหมาะสมมากที่สุด จำนวน 5 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1) ลวดลายจากศิลปะชนเผ่านาวาโฮ (Navajo) รูปแบบที่ 2) ลวดลายจากศิลปะชนเผ่ามายา (Maya) รูปแบบที่ 3) ลวดลายจากศิลปะชนเผ่ามัสโคกี (Muskogee) รูปแบบที่ 4) ลวดลายจากผลงานศิลปะของปาโบล ปิกัสโซ (Pablo Picasso) และ รูปแบบที่ 5) ลวดลายการจัดองค์ประกอบศิลปะของ ปีท มอนเดรียน (Piet Mondrian) แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินเลือกรูปแบบลวดลายหน้าที่อปชุดโต๊ะเก้าอี้ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในผลิต เพียง 1 รูปแบบ รายละเอียด ดังภาพที่ 4 และตารางที่ 2

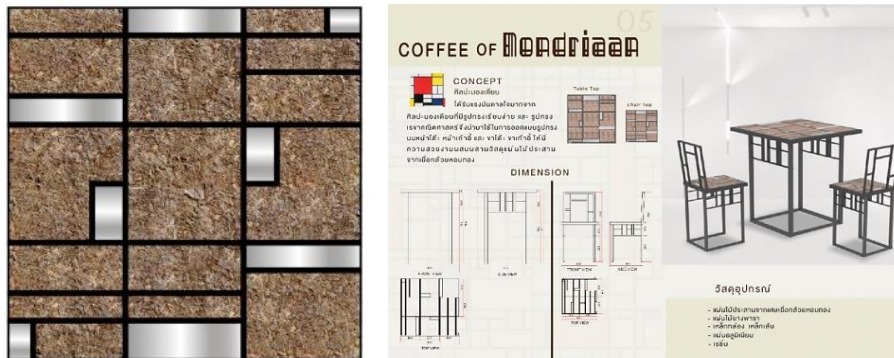
ภาพที่ 4 แสดงการออกแบบลวดลายหน้าที่อปชุดโต๊ะเก้าอี้และโครงสร้าง

3.2 ผลการประเมินรูปแบบลวดลายหน้าที่อปชุดโต๊ะเก้าอี้ จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบลวดลายหน้าที่อปชุดโต๊ะเก้าอี้ จากแผ่นใยไม้อัดกาบกล้วยหอมทอง จำนวน 5 รูปแบบ มีเฉลี่ยรวมแต่ละปัจจัย (n=5)

รายการ	ระดับความเหมาะสม														
	รูปแบบที่ 1			รูปแบบที่ 2			รูปแบบที่ 3			รูปแบบที่ 4			รูปแบบที่ 5		
	$\bar{x}$	S.D.	ความ หมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความ หมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความ หมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความ หมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความ หมาย
1. ปัจจัยความสะดวกสบาย	3.30	0.11	ปาน กลาง	3.90	0.20	มาก	3.90	0.11	มาก	4.10	0.11	มาก	4.30	0.25	มาก
2. ปัจจัยการออกแบบ	3.55	0.25	มาก	3.80	0.16	มาก	3.80	0.16	มาก	4.00	0.16	มาก	4.30	0.11	มาก
3. ปัจจัยโครงสร้าง	3.26	0.11	ปาน กลาง	3.66	0.11	มาก	3.66	0.41	มาก	3.73	0.11	มาก	4.20	0.00	มาก
4. ปัจจัยกระบวนการผลิต	3.53	0.11	มาก	3.73	0.11	มาก	3.73	0.11	มาก	3.46	0.11	ปาน กลาง	4.33	0.11	มาก
เฉลี่ยรวม	3.41	0.15	ปาน กลาง	3.77	0.10	มาก	3.77	0.10	มาก	3.82	0.28	มาก	4.28	0.05	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมที่มีต่อรูปแบบลวดลายหน้าที่อปโต๊ะกับเก้าอี้ จากแผ่นใยไม้อัดกบกล้วยหอมทอง จำนวน 5 รูปแบบ พบว่ารูปแบบที่ 5 มีค่าเฉลี่ยรวมมากที่สุด เหมาะสมระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.05) รองลงคือรูปแบบที่ 4 เหมาะสมระดับมาก ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.28) ถัดมาคือรูปแบบที่ 3 กับรูปแบบที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน เหมาะสมระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.10), ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.10) และอันดับสุดท้ายคือรูปแบบที่ 1 เหมาะสมระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = 0.15)

สรุปได้ว่ารูปแบบที่ 5 ค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีหน้าที่อปลวดลายศิลปะมอเดิร์น (Piet Mondrian) จึงนำไปสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ ประกอบด้วย โต๊ะขนาด 60x60x75 เซนติเมตร จำนวน 1 ตัว และเก้าอี้ขนาด 35x35x85 เซนติเมตร จำนวน 2 ตัว พื้นรองโต๊ะและเก้าอี้เป็นเหล็กเหลี่ยมทำเป็นกล่อง แล้วใช้เหล็กเหลี่ยมสีดำอบแบ่งช่องตามลวดลายศิลปะมอเดิร์น จากนั้นตัดแผ่นใยไม้อัดจากกล้วยหอมทองจัดวางลงตามช่องลวดลาย และตกแต่งพื้นผิวด้วยแผ่นอลูมิเนียมเรียบ และเคลือบเงาพื้นผิวที่อปหน้าโต๊ะและเก้าอี้ด้วยวานิชใสจำนวนสองรอบ เพื่อให้มีความหนา แล้วจึงเก็บรายละเอียดให้เรียบร้อย และประกอบโครงสร้างขาโต๊ะกับขาเก้าอี้ด้วยการใช้เหล็กอบสีดำ ซึ่งมีความแข็งแรงรองรับน้ำหนักผู้ใช้งานได้ จึงได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะเก้าอี้จากแผ่นใยไม้อัดกบกล้วยหอมทอง ที่มีหน้าที่อปลวดลายศิลปะมอเดิร์น ซึ่งชุดโต๊ะเก้าอี้ดังกล่าวสามารถใช้งานได้จริงตามวัตถุประสงค์ ดังแสดงในภาพที่ 5 และ 6

ภาพที่ 5 ต้นแบบลวดลายศิลปะมอเดิร์นหน้าที่อปของชุดโต๊ะเก้าอี้จากแผ่นใยไม้อัดกบกล้วยหอมทอง

ภาพที่ 6 ต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุดโต๊ะเก้าอี้จากแผ่นใยไม้อัดกบกล้วยหอมทอง

3.3 ผลความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกากกล้วยหอมทอง

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกากกล้วยหอมทอง ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม

	กลุ่ม 1 (n=50)		ความหมาย	กลุ่ม 2 (n=50)		ความหมาย
	$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.	
1. ปัจจัยหน้าที่ใช้สอย	4.25	0.56	มาก	4.22	0.49	มาก
2. ปัจจัยความสวยงาม	4.15	0.69	มาก	4.16	0.65	มาก
3. ปัจจัยความปลอดภัย	4.15	0.62	มาก	4.04	0.69	มาก
4. ปัจจัยการใช้วัสดุรีไซเคิล	4.55	0.60	มากที่สุด	4.57	0.61	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	4.27	0.51	มาก	4.25	0.50	มาก
เฉลี่ยทั้งสองกลุ่ม	$\bar{x} = 4.26, S.D. = 0.01$					มาก

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีต่อต้นแบบผลิตภัณฑ์จากแผ่นใยไม้อัดกากกล้วยหอมทองของกลุ่มตัวอย่างจากเฟซบุ๊ก ในกลุ่ม 1 ชื่อกลุ่ม “ไอเดียร้านกาแฟ ร้านอาหาร” และกลุ่ม 2 ชื่อกลุ่ม “เรื่องบ้าน บ้านของคนรักการแต่งบ้าน แต่งห้อง” มีดังนี้ ในปัจจัยหน้าที่ใช้สอย ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์สามารถนั่งได้ แข็งแรงทนทาน ดูแลรักษาความสะอาดได้ง่าย และมีความสะดวกสบายในการใช้สอย พบว่าค่าเฉลี่ย กลุ่ม 1 และ 2 มีความพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.25, S.D. = 0.56$ และ $\bar{x} = 4.22, S.D. = 0.49$) ในปัจจัยความสวยงาม ได้แก่ สวยงามทันสมัย สัดส่วนสมดุล ลวดลายโดดเด่น และมีเอกลักษณ์ พบว่าค่าเฉลี่ย กลุ่ม 1 และ 2 มีความพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.15, S.D. = 0.69$ และ $\bar{x} = 4.16, S.D. = 0.65$) ในปัจจัยความปลอดภัย ได้แก่ รูปแบบมีความปลอดภัย สามารถรับน้ำหนักได้ เคลื่อนย้ายได้ง่าย และสามารถซ่อมแซมได้ พบว่าค่าเฉลี่ย กลุ่มที่ 1 และ 2 มีความพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.15, S.D. = 0.62$ และ $\bar{x} = 4.04, S.D. = 0.69$) ในปัจจัยการใช้วัสดุรีไซเคิล ได้แก่ วัสดุเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการใช้วัสดุใหม่และสามารถจัดจำหน่ายได้ พบว่าค่าเฉลี่ย กลุ่มที่ 1 และ 2 มีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55, S.D. = 0.60$ และ $\bar{x} = 4.57, S.D. = 0.61$) สรุปค่าเฉลี่ยรวมทุกปัจจัยของแต่ละกลุ่มพบว่ามีความพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.27, S.D. = 0.51$ และ $\bar{x} = 4.25, S.D. = 0.50$) ตามลำดับ และเมื่อนำทั้งสองกลุ่มมาเฉลี่ยพบว่ามีความพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.26, S.D. = 0.01$)

อภิปรายผล

ชาวเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทอง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี หลังเก็บเกี่ยวแล้วจะทำการฝังกลบและทิ้งต้นกล้วยให้เน่าตาย ซึ่งการใช้ประโยชน์จากเศษวัสดุเหลือทิ้งจากต้นกล้วยยังอยู่ในระดับน้อยมาก เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้รับความรู้และทักษะกระบวนการแปรรูปวัสดุเหลือทิ้งอย่างจริงจัง และไม่มีเครื่องมือ และอุปกรณ์ (สามารถ ใจเตี้ย, 2564) รวมทั้งไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ และไม่มีผู้นำร่องให้เห็นเป็นตัวอย่าง

สำหรับแนวทางการเพิ่มมูลค่าเศษวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทองได้สรุปตามความต้องการของกลุ่ม คือ ให้ทักษะกระบวนการผลิตที่เหมาะสม จึงได้อบรมปฏิบัติการแยกเส้นใยจากกากกล้วยหอมทอง โดยใช้เครื่องแยกเส้นใยระบบอย่างง่าย สามารถแยกเส้นใยได้อย่างรวดเร็วและจำนวนมาก เส้นใยที่ได้จะมีคุณภาพสามารถนำไปทำเชือกเกลียว เป็นเส้นด้ายที่ใช้ทอร่วมกับเส้นฝ้าย ส่วนขุยและเศษหลังจากการแยกเส้นใยจากกากกล้วยนำไปแปรรูปอัดเป็นแผ่นด้วยเครื่องอัดร้อน แล้วนำแผ่นใยไม้อัดมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ วิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ เสน่ห์ สำเภาเงิน & วรวิธยา คงสม เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงนิเวศ กรณีศึกษา โคมไฟร่วมสมัยจากเศษกระจุต พบว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มของเศษกระจุตเหลือทิ้งเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะลดมลภาวะที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม โดยการนำเศษกระจุตมาบดละเอียด จากนั้นนำมาอัดให้เป็นแผ่นด้วยเครื่อง

อัตราเป็นแนวทางในการต่อยอดจากงานหัตถกรรมสู่ระบบอุตสาหกรรม เพิ่มโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ให้มีเกณฑ์มาตรฐานและความหลากหลาย (เสน่ห์ สำเภาเงิน และวรรัฐา คงสม, 2564)

การพัฒนาวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทองสู่แผ่นใยไม้อัด คณะผู้วิจัยได้ผลิตภัณฑ์แผ่นใยไม้อัดจากกากกล้วยหอมทอง 2 ชนิด คือแผ่นใยไม้อัดเส้นใยชนิดละเอียดกับชนิดหยาบ ได้นำไปทดสอบสมบัติทางกายภาพและเชิงกล พบว่าเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแผ่นขึ้นไม้อัดชนิดอัตราตามมาตรฐานเลขที่ มอก. 876-2547 ทั้งนี้ แผ่นใยไม้อัดจากวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทองมีคุณภาพปานกลาง สามารถนำมาใช้ในงานที่ไม่ต้องการความแข็งแรงได้และควรอยู่ในที่ร่ม เนื่องจากการพองตัวตามความหนาค่อนข้างสูง แต่ยังอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาแผ่นไม้อัดจากเส้นใยทางปาล์มน้ำมันผสมน้ำยาของ เปรมณัช ชุมพร้อม และคณะ ที่อัดขึ้นรูปเป็นแผ่นไม้อัดได้จริงและสามารถนำมาใช้งานได้ มีความแข็งแรงทนทาน มีการพองตัวเมื่อโดนความชื้นได้น้อย เหมาะสมสำหรับงานในร่ม (เปรมณัช ชุมพร้อม และคณะ, 2566)

การศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากแผ่นใยไม้อัดจากกากกล้วยหอมทอง โดยค่าเฉลี่ยรวมทุกปัจจัย พบว่ามีความพึงพอใจมาก โดยปัจจัยหน้าที่ใช้สอย โต๊ะและเก้าอี้สามารถนั่งได้จริง มีความหนาและแข็งแรงทนทาน เพราะความแข็งแรงเป็นคุณสมบัติทางกายภาพที่แตกต่างไปตามความหนาและความหนาแน่น รวมทั้งเปอร์เซ็นต์ของสารยึดเกาะที่ใช้ในแผ่นไม้อัด แต่ความแข็งแรงจะลดลงตามความหนา (Jimmim, A. A et al., 2018) ในปัจจัยความสวยงามทันสมัยของพื้นหน้าโต๊ะและเก้าอี้ ทำให้กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจมาก อาจเป็นเพราะมีความคุ้นเคย เนื่องจากเป็นลวดลายศิลปะนามธรรมที่มีชื่อเสียงของ พิต มงเดรียน (Piet Mondriaan) ที่ได้ใช้เส้นแนวตั้ง และเส้นแนวนอนมาจัดวางเป็นรูปร่างเรขาคณิตที่มีขนาดแตกต่างกัน และใช้เส้นสีดำทับรูปร่าง จึงเกิดลวดลายกราฟิกที่มีสัดส่วนสมดุล มีความเรียบง่าย ภายในความซับซ้อน และเส้นมีความกลมกลืน กับมีความแตกต่าง ผ่านแนวนอนและแนวตั้งบนเส้นพื้นฐาน รูปร่างมีจังหวะการทำซ้ำ และจังหวะหลากหลาย (Sarikahya, E., 2023) ในปัจจัยความปลอดภัยได้กำหนดขนาดสัดส่วนโต๊ะและเก้าอี้ตามเกณฑ์มาตรฐาน และหลักการยศาสตร์ของผู้ใช้ เมื่อนั่งรู้สึกสะดวกสบายและปลอดภัย ทั้งนี้ความสูง ความลึก และความกว้างของเก้าอี้กับโต๊ะและมุมขอบโต๊ะกับเก้าอี้เป็นสิ่งที่ต้องศึกษาและควรนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ออกแบบจะช่วยให้ปลอดภัย มีความสะดวกสบายมากขึ้น (Taifa, I. W., & Desai, D. A., 2017) ปัจจัยการใช้วัสดุรีไซเคิล ได้ใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้เพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือทิ้ง ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการใช้วัสดุใหม่และสามารถจัดจำหน่ายได้ ซึ่งประเด็นนี้ได้มีสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องคอมพิวเตอร์เส้นใยธรรมชาติ (NFC) เส้นใยปอกระเจาเส้นใยปอแก้ว และเส้นใยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางใหม่ในอุตสาหกรรมยานยนต์ โดย Ferdous & Hossain ได้กล่าวว่า แผ่นใยไม้อัดธรรมชาติ และพลาสติกจากเส้นใยพืช จะเป็นวัสดุใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 ลดการพึ่งพาพลังงาน มีมลพิษน้อย ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และย่อยสลายได้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีศักยภาพในการทดแทนวัสดุสังเคราะห์โพลีเมอร์ ใยแก้ว และไม้ เป็นวัสดุหมุนเวียนจากชีวภาพ ใช้กันอย่างแพร่หลายในภาคการก่อสร้างเนื่องจากมีความยั่งยืนและมีต้นทุนต่ำ Ferdous, S., & Hossain, M. S. (2017)

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกากกล้วยหอมทอง ที่สามารถทำได้ง่ายมีขั้นตอนไม่ซับซ้อนเหมาะกับเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทองและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจจ้วยหวาน คือวิธีการแยกเส้นใยออกจากกากกล้วย เพื่อนำเส้นใยมาปั่นเป็นเชือกเกลียว และเส้นใยที่มีคุณภาพดีสามารถส่งไปใช้ในอุตสาหกรรมสิ่งทอได้ ส่วนเศษขุยที่เหลือจากการแยกเส้นใยนำมาเพิ่มมูลค่าด้วยการอัดเป็นแผ่นใยไม้อัด ในการใช้เศษขุยจากกากกล้วยกับน้ำยาประสานควรคัดกรองเอาเศษที่หยาบเป็นก้อน ๆ สีนํ้าตาลเข้มออกก่อน และในการเทลงเฟรมต้องเกลี่ยให้แน่นเรียบเสมอกัน จะได้แผ่นอัดที่มีความหนาเรียบเท่ากันทั้งแผ่น ในการทดสอบสมบัติเชิงกายภาพ และเชิงกลของแผ่นขึ้นไม้อัดชนิดอัตราตามมาตรฐาน มอก.876-2547 ปรากฏว่ามีความแข็งแรงปานกลาง อยู่ในมาตรฐานที่กำหนด แม้แผ่น

โยธิตจากกากบกล้วยหอมทองอาจมีคุณภาพด้อยกว่าวัสดุสังเคราะห์ แต่มีความแข็งแรง สามารถนำไปใช้สร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ใช้ร่วม และผลิตภัณฑ์ที่ไม่ต้องรับแรงมาก ทั้งนี้ ในการทำแผ่นโยธิตจากกากบกล้วยของกลุ่มเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทองจำเป็นต้องเรียนรู้ และทดลองตัวประสานชนิดอื่น ๆ เพื่อเป็นตัวเลือกในการลดต้นทุนผลิต สำหรับการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากแผ่นโยธิตจากกากบกล้วยหอมทอง พบว่ามีความพึงพอใจมากที่สุด ในหัวข้อการใช้วัสดุรีไซเคิล เป็นเพราะกลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นที่สอดคล้องกันกับปัญหาขยะทางการเกษตร ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้จากการรีไซเคิลขยะเหลือทิ้งเป็นการเพิ่มมูลค่าของขยะ ช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่นำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular economy)

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งจากโครงการชุด “การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตของกล้วยเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ และเพิ่มมูลค่าทางการตลาดกล้วยหอมทอง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกร อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว) ปีงบประมาณ 2564

เอกสารอ้างอิง

- บัณฑิตา ใจปิ่นตา และสิทธิศักดิ์ ปิ่นมงคลกุล. (2562). สมบัติทางกายภาพของวัสดุรองนอนสำหรับสัตว์ทดลองจากกระต่ายนำกลับมาใช้ใหม่ร่วมกับลำต้นเทียมกล้วย. วารสารวิทยาศาสตร์ คชสาส์น, 41(1), 36-43.
- เปรมณัช ชุมพร้อม และคณะ. (2566). การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติ ครั้งที่ 28 น. MAT43-1-MAT43-10, 24-26 พฤษภาคม 2566 ภูเก็ต ประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.eng.psu.ac.th/NCCE28-fullpapers/MAT43.pdf>.
- เพชรบุรีนิวส์. (2565). ต้นกล้วยที่ตัดทิ้งแปรรูปอาหารสัตว์ทำเป็นไซเลจหอยกล้วยใช้เลี้ยงวัวเพิ่มมูลค่าต้นกล้วยลดต้นทุนในการเลี้ยงโค. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.facebook.com/PhetchaburiNews>
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2563). แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2566 จาก <https://www.sdgmove.com/2022/12/09/industrial-development-implement-circular-economy>
- สามารถ ใจเตี้ย. (2564). การใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของเกษตรกรในเทศบาลตำบลชี้เหล็ก อำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 38(2), 79-88.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบุรี. (2566). ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเพชรบุรี. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.opsmoac.go.th/phetchaburi-dwl-files-451991791926>
- เสน่ห์ สำเภาเงิน และวรรัฐฐา คงสม. (2564). การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงนิเวศ กรณีศึกษาโคมไฟร่วมสมัยจากเศษกระจุต. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 13(2), 148-174.
- โสภิตา วิศาลศักดิ์ กุล และ อรวรรณ อุปถัมภานนท์. (2566). การศึกษาสมบัติทางเคมีและกายภาพของภาชนะ ย่อยสลายได้ทางชีวภาพจากเปลือกกล้วยน้ำว้าเสริมกากกล้วย. วารสารวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร ในพระบรมราชูปถัมภ์สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 18(1), 43-58.
- เอนกชิต เกษร และพรรณนุช ชัยปิ่นชนะ. (2565). การสร้างมูลค่าเพิ่มจากเส้นใยกล้วยและกลยุทธ์การจัดการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านเฮี้ยอำเภอปัวจังหวัดน่าน. วารสาร มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 41(4), 142-154.

- Ferdous, S., & Hossain, M. S. (2017). Natural fibre composite (NFC): new gateway for jute, kenaf and allied fibres in automobiles and infrastructure sector. *World J Res Rev*, 5(3), 35-42.
- Jimmim, A. A et al. (2018). Fabrication and characterization of low density particle boards from pseudo-stem of banana plant. In *AIP Conference Proceedings*, 1980(1),030031.
- Sangamithirai, K., & Vasugi, D. (2023). Feasibility of developing Banana- cotton fabric as a Sustainable Textiles. *The Journal of Research ANGRAU*, 51(2), 89-96.
- Sarikahya, E. (2023). The structural formation and expression of morphological and biomorphic composition in geometric abstraction. *Premium e-Journal of Social Science (PEJOSS)*, 7(28), 210-221.
- Subagyo, A., & Chafidz, A. (2020). Banana Pseudo-Stem Fiber: Preparation, Characteristics, and Applications. Retrieved April 2, 2023, from <https://www.intechopen.com/chapters/64570>
- Taifa, I. W., & Desai, D. A. (2017). Anthropometric measurements for ergonomic design of students' furniture in India. *Engineering science and technology, an international journal*, 20(1), 232-239.
- Termpitipong, R. (2020). Banana by-products in Thailand-Exploring its feasibility as bioplastics feedstock for food packaging. Retrieved November 2, 2023, from <https://www.lunduniversity.lu.se/lup/publication/9055505>
- The Bangkok Insight. (2564). ชีวมวล (Biomass) พลังงานสีเขียวเป็นมิตรต่อโลก. Retrieved ตุลาคม 1 , 2566, from <https://today.line.me/th/v2/article/1ze83B>
- TNN ONLINE. (2566). กล้วยหอมไทย ผลไม้ยืนหนึ่ง ราคาสูงผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญที่มียอดการส่งออกมากเป็นอันดับต้น ๆ. Retrieved ตุลาคม 2 , 2566, from <https://www.tnnthailand.com/news/>

อักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดราชบุรี*

THE INHERITANCE WISDOM OF TAI THAMLANNA BY PALM-LEAF MANUSCRIPTS TO TAI YUAN RATCHABURI PROVINCE KNOWLEDGE RECORD

จิรศุภา ปล่องทอง

Jirasupa Plongthong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, Thailand

Corresponding author E-mail: jiraandjira@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนบ้านคูบัว ผ่านใบลานจากจิปาะถะถันสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และ 2) สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว ใช้การเปรียบเทียบภาษาไทยวนกับภาษาไทยกลาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและใบลานที่เก็บรักษาไว้ในจิปาะถะถันสถานบ้านคูบัว คัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะใบลานที่มีความสมบูรณ์เท่านั้น นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาภูมิปัญญา 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน มี 3 ด้าน ได้แก่ ค่านิยม ธรรมชาติ และการดำเนินชีวิต ประเด็นที่ 2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มี 4 ด้าน ได้แก่ วัฏสงสาร การให้ทาน กฎแห่งกรรม และหลักปฏิบัติตนของชาวพุทธ พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน สำหรับ 2) การสร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวน เป็นคู่มือในการถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนา ตัวอย่างคำมาจากใบลาน ด้วยความอนุเคราะห์ของ ดร.อุดม สมพร แบ่งเนื้อหาได้เป็น 5 บท ดังนี้ บทที่ 1 ความเป็นมาชาติพันธุ์ไทยวน และพัฒนาการอักษรธรรมล้านนา บทที่ 2 รูปแบบอักษรธรรมล้านนา (ตัวอย่างคำที่ปรากฏในใบลาน) บทที่ 3 อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา บทที่ 4 แบบฝึกหัดคัดอักษรธรรมล้านนา และบทที่ 5 การฝึกปฎิบัติอักษรธรรมล้านนา (จากตัวอย่างใบลาน) เพื่ออนุรักษ์อักษรธรรมล้านนาและเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจเรียนรู้อักษรธรรมล้านนาได้ศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: อักษรธรรมล้านนา, ภูมิปัญญา, ใบลาน, ไทยวน, จังหวัดราชบุรี

Abstract

This research article is part of the research on the Lanna script, inheriting the wisdom from palm leaves to record the knowledge of the Thai Yuan ethnic group. The objectives of the study were to 1) study the wisdom of the Thai ethnic group of Ban Khu Bua through palm leaves from miscellaneous items at Ban Khu Bua, Ratchaburi Province and 2) to create a knowledge recording form for Ban Khu Bua Thai Yuan language using the method of comparing Thai Yuan language with Central Thai language. This qualitative research was conducted by collecting data

from documents and palm leaves stored in the miscellaneous items at Ban Khu Bua, Ratchaburi Province by purposively selecting only palm leaves that were complete. Data was presented by descriptive reporting. There are two aspects of the study of Thai Yuan ethnic wisdom as follows: 1) There are three aspects of wisdom about daily life, namely values, nature, and lifestyle. 2) There are 4 aspects of wisdom about the Dharma in Buddhism: the cycle of alms, the law of karma, and the Buddhist practice. From the results, it can be concluded that Buddhism has an influence on the lifestyle of the Thai Yuan ethnic group. As for creating the Thai Yuan language knowledge record, it is intended to be used as a manual for reading and transcribing the Lanna Dhamma script. Examples of Lanna Dhamma script words come from the palm leaves of Ban Khu Bua Museum, Ratchaburi Province with the generosity of Dr. Udom Somporn. The content is divided into 5 chapters which are: chapter 1 - The origin of the Tham Lanna script, the wisdom appeared in the palm leaves, chapter 2 - Lanna Dhamma alphabet fonts (Examples of words appearing in the palm leaves), chapter 3 - Lanna Dhamma alphabet orthography, chapter 4 - The recorded template of Lanna Dhamma alphabet writing and chapter 5 - Transliteration or transcription of Lanna Dhamma alphabet (from the palm leaves) to preserve the Lanna Dhamma script and be useful for publicizing it to those interested in learning the Lanna Dhamma script to study and continue.

Keywords: Lanna Dhamma Alphabet, Wisdom, Ancient Palm Leaves, Thai Yuan, Ratchaburi

บทนำ

คนไทยภาคเหนือในอาณาจักรล้านนาไทยจะใช้อักษรล้านนาหรือตัวเมืองและอักษรฝักขาม ซึ่งการสืบทอดภาษาในสมัยเริ่มแรกที่มีตัวอักษรนั้นจะใช้การจารลงในใบลาน สมุดข่อย หรือกระดาษสา โดยส่วนมากเรื่องราวที่จารึกลงในใบลานนั้นจะใช้ในทางพุทธจักรหรือในทางศาสนา จึงส่งผลให้มีชื่อเรียกอักษรต่าง ๆ เป็นอักษรธรรม เช่น อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมล้านนา เป็นต้น ประเทศไทยนั้นได้แบ่งภาษาเป็นภาษาไทยกลาง และภาษาไทยถิ่น (เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2530) ได้แบ่งกลุ่มตามรูปแบบของอักษรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) กลุ่มอักษรไทยล้านนา 2) กลุ่มอักษรไทย-ลาว และ 3) กลุ่มอักษรไทยพิเศษ อักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) หรืออักษรจารพุทธธรรม สันนิษฐานว่ามีต้นกำเนิดมาจากอักษรมอญโบราณ มักใช้จารบนคัมภีร์ใบลาน พับสา เอกสารโบราณ โดยเฉพาะเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับศาสนา (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) เนื้อหาที่ปรากฏในใบลานจากการจารอักษรธรรมล้านนา เช่น ตำนาน หลักธรรมคำสอน ธรรมชาดก ประวัติศาสตร์ ตำรายาสมุนไพร วรรณกรรมล้านนา คติ คำสอน เป็นต้น ของภาษาไทยถิ่นล้านนาหรือภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) การสืบทอดอักษรธรรมล้านนานั้นได้กระจายมาสู่ทางภาคกลางของประเทศไทยเนื่องจากการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ซึ่งแต่เดิมอาศัยอยู่ทางภาคเหนือแต่ถูกกวาดต้อนไปพม่าเมื่อครั้งสมัยพระเจ้าบุเรงนองมาตีเมืองเหนือของประเทศไทย จวบจนสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนจึงได้รวบรวมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนกลับคืนมา ซึ่งในการอพยพมาครั้งนั้นได้มีชาวไทยวนมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดราชบุรี (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512) โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานบนริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง เช่น ตำบลบ้านไร่ ตำบลคูบัว เป็นต้น ต่อมาชาวไทยวนได้ย้ายจากจังหวัดราชบุรีมาตั้งถิ่นฐานทางอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (รุ่งนภา เกียรติถาวร, 2541) ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน หรือ ไทยวน นั้น มีชื่อเรียกหลากหลาย คือ ยวน ลาวยวน ไทยวน ไทยล้านนา โยนก หรือชาวเมืองเชียงแสน ชาวไทยวนพูดภาษาไทยวน ซึ่งจัดอยู่ในภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ของภาษาตระกูลไท-กะได ภาษาไทยวนมีชื่อเรียกอื่น ๆ คือ ภาษาไทยวน ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาล้านนา หรือ

ภาษาคำเมือง ในปัจจุบันพบว่าภาษาไทยวนเป็นภาษาที่ใช้พูดใน 8 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และใช้ในภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดราชบุรี และนครปฐม (สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2560) แม้ว่าจะมีการอพยพโยกย้ายของชาติพันธุ์ไทยวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานทาง ภาคกลางของประเทศไทยแต่ก็ยังคงมีวัฒนธรรม ศาสนา ภูมิปัญญา และวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมรดกของตนเอง สืบทอดต่อมาปรากฏเป็นหลักฐานให้ศึกษาจากโบราณวัตถุที่มีการเก็บรักษาไว้หลากหลายที่ เช่น วัด บ้านเรือน พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น สำหรับงานวิจัยนี้ได้ศึกษาโบราณวัตถุที่มีการเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี

โบราณ (หนังสือโบราณ) เป็นเอกสารโบราณชนิดหนึ่งที่เป็นที่กลายลักษณะอักษรด้วยวิธีการตัวหนังสือลงบน ใบของต้นลาน แล้วเจาะรูร้อยด้วยสายสนอมมัดรวมกันเป็นผูก นิยมเรียกว่า คัมภีร์ใบลาน ที่เรียกชื่อว่า คัมภีร์ ใบลาน เพราะเนื้อเรื่องที่จารลงบนใบลาน ส่วนใหญ่เป็นพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาทิ พระไตรปิฎก เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้บันทึกเรื่องราวอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเรื่อง อันเป็นบทนิพนธ์ของอดีตชนกมี ด้วยเหตุที่พระธรรมเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดของพระพุทธศาสนา เมื่อจดจารลงบน ใบลานก็ทำให้คัมภีร์ใบลานเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเก็บรักษาไว้อย่างดีในที่อันควร และต้องทะนุถนอมเป็นพิเศษดุจเดียวกับพระพุทธรูป (ก่องแก้ว วีระประจักษ์, 2565) การศึกษาใบลานในงานวิจัยนี้เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ภาษาไทยวนเป็นภาษาที่มีความเกี่ยวข้องกับอักษรธรรมล้านนาเพราะเป็นภาษาดั้งเดิมที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งที่เป็น ภาษาพูด และภาษาเขียน โดยภาษาพูดนั้นได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลางส่งผลให้มีผู้ใช้ภาษาไทยวนน้อยลง ใน ส่วนของภาษาเขียนนั้นยังปรากฏหลักฐานการถ่ายทอดภูมิปัญญาและเรื่องราวเกี่ยวกับไทยวนจากการจารใบลาน ซึ่งพบหลักฐานใบลานที่พิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี ใบลานที่รวบรวมไว้นั้นได้มาจากชาวบ้าน (กลุ่ม ชาติพันธุ์ไทยวน) นำมามอบให้ที่พิพิธภัณฑ์เก็บรักษาไว้ เนื้อหาในใบลานจึงเป็นเรื่องราวที่มีการถ่ายทอดมาจาก บรรพบุรุษสู่ชนรุ่นหลัง เป็นที่น่าสนใจว่าเนื้อหาในใบลานนั้นกล่าวถึงเรื่องภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนด้าน ไตบั้งที่มีการสืบทอดต่อมาจนปัจจุบัน

งานวิจัย เรื่อง อักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยวน มุ่งเน้นในการศึกษาอักษรธรรมล้านนาจากใบลานที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัด ราชบุรี โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถสืบทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมาตั้งแต่อดีตให้คงอยู่ และสามารถ พัฒนาเป็นแบบบันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาเรียนรู้ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ภาษาให้อารังอยู่แล้วแบบบันทึก ความรู้ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้จากรุ่นต่อรุ่นได้อีกด้วย งานวิจัยนี้ได้รับ ความอนุเคราะห์จาก ดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว และเป็นเจ้าของภาษาไทยวนผู้ให้ คำแนะนำทางด้านคำศัพท์ การแปลความหมาย และภาษาอักษรธรรมล้านนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนบ้านคูบัวผ่านใบลานจากพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัด ราชบุรี
2. สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบภาษาไทยวนกับภาษาไทยกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากใบลาน สู่บันทึกความรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดราชบุรี นี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของอักษรธรรมล้านนา การแผ่ขยายของอักษรธรรมล้านนา มายังภาคกลางของประเทศไทย ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์

วัฒนธรรมล้านนาในตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี โดยการศึกษาจากใบลาน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ และหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบอักษรธรรมล้านนา อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา และกระบวนการปริวรรตหรือการถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดท่าพระ และหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ สำหรับพจนานุกรมหลักที่ผู้วิจัยนำมาใช้ประกอบการปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยกลางนั้น ได้แก่ พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) และพจนานุกรมภาษาไทยล้านนา-ไทย ปริวรรต (อักษร ก ถึง ฮ) (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, 2561)

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบบันทึกความรู้ โดยแบ่งเป็น 5 บท ได้แก่ บทที่ 1 ชาติพันธุ์ไทยวน และพัฒนาการอักษรธรรมล้านนา บทที่ 2 รูปแบบอักษรธรรมล้านนา (คำที่ยกตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นคำที่ปรากฏในใบลาน) บทที่ 3 อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา บทที่ 4 แบบฝึกหัดคัดอักษรธรรมล้านนา และบทที่ 5 การฝึกปริวรรตอักษรธรรมล้านนา รวมถึงตัวอย่างในการปริวรรตอักษรธรรมล้านนาจากคัมภีร์ใบลานของจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยอ้างอิงการสร้างแบบบันทึกความรู้จาก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม (สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

ขั้นตอนที่ 4 รวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูล อักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานของจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี สืบบันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน โดยได้รับความอนุเคราะห์ใบลานที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาซึ่งเก็บรักษาไว้ที่จิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว ความรู้ความเป็นมาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทยวน และข้อมูลความเป็นมาเกี่ยวกับจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จากดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากใบลาน ปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยกลาง และวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยการนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลอักษรธรรมล้านนาจากใบลานจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยจากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจใบลานนั้น พบว่ามีใบลานหลายพับที่เสียหายจนไม่สามารถนำออกมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้ เกิดจากร่องรอยความเสียหายจากปลวก และการฉีกขาด ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะศึกษาจากใบลานที่มีสภาพที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาเก็บรวบรวมในงานวิจัยนี้ด้วย ซึ่งใบลานที่มี 10 พุท แต่ที่สามารถนำมาปริวรรตได้อย่างสมบูรณ์และสามารถศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลได้มีจำนวน 3 พุท ส่วนอีก 7 พุทนั้นเมื่อเปิดอ่านไปถึงแผ่นที่ 10 เป็นต้นไปมีร่องรอยความเสียหายจากปลวกเป็นวงกว้างจนไม่สามารถอ่านเรื่องราวต่อได้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจำนวน 3 พุท และปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นภาษาไทย ด้วยความอนุเคราะห์ของ ดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และเป็นเจ้าของภาษาไทยวน ได้ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดการปริวรรตอักษรธรรมล้านนา

ภาพที่ 1 ใบลานในจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน นั้น มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนบ้านคูบัวผ่านใบลานจากจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และ 2) สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบภาษาไทยวนกับภาษาไทยกลาง จากการศึกษาใบลาน จำนวน 3 ผูก ได้แก่ 1) ใบลานผูกที่ 1 เรื่อง ปุสสอนหลาน มีจำนวน 26 หน้า 2) ใบลานผูกที่สอง เรื่อง คำสอนมหาเวสสันดร มีจำนวน 25 หน้า และใบลานที่ 3) เรื่อง มหาเวสสันดร กัณฑ์มัทรี มีจำนวน 50 หน้า จากใบลานที่เก็บรักษาไว้ที่จิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรีนั้น สรุปลงแล้วพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จากใบลานเกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ เพราะการเรียนรู้อักษรธรรมล้านนา และหลักคำสอนนั้นมักเกิดขึ้นที่วัด ส่งผลให้ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้นได้รับอิทธิพลมาจากความศรัทธาพระพุทธศาสนาและดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนเป็นที่ตั้ง

ภาพที่ 2 ตัวอย่างใบลานที่งานวิจัยนำมาใช้วิเคราะห์

การศึกษาคัมภีร์ใบลานอักษรธรรมล้านนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น เพื่อศึกษาภูมิปัญญาที่มีการจารหรือบันทึกไว้ในใบลานอักษรธรรมล้านนาจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว ซึ่งจากการศึกษาใบลานนั้น สามารถแบ่งเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านค่านิยม ด้านธรรมชาติ และด้านการดำเนินชีวิต และ 2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มี 4 ด้าน ได้แก่ วัฏสงสาร การให้ทาน กฎแห่งกรรม และหลักปฏิบัติตนของชาวพุทธ

ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน เป็นสิ่งที่สืบทอดและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีทั้งในด้านวิถีชีวิต แนวคิด ค่านิยม และในด้านความเชื่อ ความศรัทธา พระพุทธศาสนา ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจากการพัฒนาประสบการณ์ การคิดค้น ศรัทธา ความเชื่อที่เป็นกรอบในการดำรงชีวิตแล้ว บันทึกความรู้ด้วยอักษรของตนเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวให้ดำรงอยู่สืบต่อไป ใบลานจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าทำหน้าที่รักษารวบรวมความรู้ไว้ สะท้อนให้เห็นถึงศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนให้เกิดการเรียนรู้อดีตเพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองได้ ซึ่งจากใบลานอักษรธรรมล้านนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนที่จิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว ปรากฏภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนได้มีการสืบทอดภูมิปัญญาไว้เช่นกันด้วยการจาร หรือบันทึกเรื่องราวลงในใบลาน มีการเก็บรักษาเพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้ความเป็นมาและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้คงอยู่สืบไป ใบลานที่รักษาไว้นั้นมีการจารเรื่องราวไว้มากมาย ดังนี้

1.1. ด้านค่านิยม เป็นสิ่งที่สังคมนิยมปฏิบัติในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม น่าชื่นชมในขณะนั้น และแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคมนั้น โดยชาวไทยวนมีค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ปรากฏไว้ในใบลาน ว่า “น้ำหมึกกับสับ” การสับน้ำหมึกนี้เป็นการสักลงบนผิวหนังด้วยหมึกสีดำเป็นลวดลายตามตัว ซึ่งผู้ชายชาวไทยวนนั้นนิยมสักตามร่างกายตั้งแต่บริเวณท้องลงมายังขานั่นเอง ค่านิยมการสักตามร่างกายเนื่องจากมีความเชื่อในเรื่องของการอยู่ยงคงกระพัน และความเชื่อเกี่ยวกับเมตตามหานิยม ใบลานเขียนไว้เป็นอักษรล้านนาว่า

“ညီဦးကပ်သွား”

ภาพที่ 3 อักษรธรรมล้านนาด้านค่านิยม

ค่านิยมด้านการแต่งกายสะท้อนให้เห็นถึงการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนว่านุ่งกางเกงเตี้ย คือกางเกงขายาวแบบ 3 ส่วน สวมเสื้อผ้าแขนสั้น และใส่เครื่องประดับคอตามแบบชาวล้านนาของชาวไทยวน ปรากฏในใบลานว่า “บ่บ่ผ้าต้อย นุ่งคาเตี้ยแพรวเตี้ยวรัต นุ่งเสื้อะใหม่แลเสื้อแขนรัต นุ่งโสร่งโก่งคอควย ” ใบลานเขียนไว้เป็นอักษรธรรมล้านนาว่า

“လုံခြုံစာတို့၊ လုံခြုံစာတို့ဝင်ကြတုံဝ၍ လုံခြုံစာတို့”

ภาพที่ 4 อักษรธรรมล้านนาด้านค่านิยม

1.2. ด้านธรรมชาติ การดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้นได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและใกล้ชิดกับแม่น้ำลำคลอง รวมทั้งผลผลิตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และดินฟ้าอากาศในช่วงนั้น วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งพิงธรรมชาติ โดยในโบราณมีการกล่าวถึงธรรมชาติไว้ด้วยว่า “ทั้งฟ้าแลฝน มันเป็นอย่างอื่น ป้ายปีติแลน้อย” ซึ่งสะท้อนในด้านของธรรมชาติที่เกิดขึ้นมีความผันผวน แปรปรวนในทุกปี แต่ให้เข้าใจในความแปรปรวนของฟ้า ฝน ในแต่ละปีว่ามีมาก มีน้อยตามธรรมชาติที่เกิดขึ้น โดยในโบราณปรากฏอักษรธรรมล้านนาไว้ว่า

“ရွှေကလေး၊ မြေပြည့်အိ ပီပျဉ်းမိလိမ့်”

ภาพที่ 5 อักษรธรรมล้านนาด้านธรรมชาติ

1.3. ด้านการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตเป็นแนวทางหรือวิถีที่อิงตามทีถือปฏิบัติสืบต่อมาเพื่อความสุขของทุกคร้วเรือน เมื่อคร้วเรือนมีความสุขแล้ว ในระดับสังคมก็มีความสุขไปพร้อมกันด้วย จากโบราณมีการกล่าวถึงการดำเนินชีวิตในเรื่องการครองคู่ในด้านต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติระหว่างสามีภรรยา การใช้จ่าย การพูดจา เป็นต้น โดยจะใช้คำว่า ผัว เมีย ตามแบบคำไทยดั้งเดิม เพื่อสื่อความหมายตรงตัว ดังที่ปรากฏข้อความว่า “หื้อนับ ยำแยง อย่าคัด ผัวเมียกัน ครั้นบ่ซอน ซด เพิ่นคำวดอ้างจาตี ครั้นเมียบ่ นับ เต็มเป็นเศรษฐี มีเยี่ยงบ่ตีวอดวายหายเสี่ยง ผัวบ่ นับเมียข้าวเต็มเยียะก็เกลี้ยง โบราณมีว่าไว้อย่ามักสะทวนอะ จากเนื้อความนี้สะท้อนการดำเนินชีวิตในเรื่องการครองคู่ โดยให้มีความเคารพยำเกรง ซื่อสัตย์ ไม่คิดคดต่อกัน ช่วยกันเก็บออมและระวังในการพูดจาที่ดี ไม่ควรอวดอ้างตน ถือดี ไม่ควรใช้วาจาสามหาวระหว่างกัน” คำว่า หื้อนับยำแยงหมายความว่า ให้เคารพ ยกย่องต่อกัน และคำว่า ครั้นบ่ซอน หมายถึงว่า ไม่ควรพูดจาสอดแทรกอวดดี ตามการจารโบราณอักษรธรรมล้านนาไว้ว่า

2.1. วิวสงสาร ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดได้ปรากฏอยู่ในโบลาน เรื่อง ปุสสอนหลาน สะท้อนให้เห็นว่าคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอนให้เห็นความเป็นจริงของชีวิตและสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ ดังที่ปรากฏว่า “คนในโลกนี้ เกิด ๆ ตาย ๆ บ่ว่าเจ้านาย เหมือนกันไฟรฟ้า” แสดงให้เห็นถึงสัจ

ธรรมของชีวิต ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดก็ตามทุกคนล้วนเท่าเทียมกันทั้งหมด ทั้งเจ้านายและไพร่ฟ้าประชาชนล้วนต้องเวียนว่ายตายเกิดทั้งสิ้น ความอัศจรรย์ธรรมล้นนาजारว่า

“ဌာနကိုင်ခန့် နှစ် တစ် နှစ် ပုံရိပ်ရိပ်ရိပ် ရှိနေကြပြန်ပါ”

ภาพที่ 10 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับวิญสงสาร

การหลุดพ้นจากวัฏสงสารนั้น ผู้ปฏิบัติต้องมุ่งทำแต่สิ่งที่เป็นกุศลจนสามารถที่จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้ ดังปรากฏในเนื้อความว่า “ถึงได้เป็นพระ หลายชาติหลายปาง นิพพานจึงพ้น” แสดงให้เห็นว่าการเข้าสู่นิพพานจะช่วยให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้ จารไว้ในอักษรธรรมล้านนาว่า

“စို့ဇိုင်ပြာ ဟူ၍ဟူ၍ပင် ငိုဩခိုဩ”

ภาพที่ 11 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับวัฏสงสาร

2.2. การให้ทาน การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต้องมีจิตใจที่ใสสว่างและเสียสละ การทำบุญให้ทานเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ ดังที่พระเวสสันดรให้ทานบารมีด้วยบุตรทั้งสอง แม้แต่ปุถุชนธรรมดาก็สามารถสร้างกุศลจิตด้วยการบริจาคทานได้ แม้มีเพียงเล็กน้อยแต่หากมีจิตใจที่เป็นผู้ให้ก็ถือว่าได้บุญอันยิ่งใหญ่เช่นเดียวกัน ดังปรากฏเกี่ยวกับการให้ทานในใบลานอยู่หลายแห่งว่า “บุญทานเพลินนักมีเยื้อง โผดผาย จักได้สบายขึ้นขึ้นฟ้าแก้วบุญทานพินหลาย จูงนำผายแผ้วคือเมืองนิพพานขึ้นฟ้า ครั้นรับรู้ทานจักกลวงจุ่มงำ จักจมอยู่ใต้ไฟฝัน หือทานไปทอหะแม้วพองสิจจนเช่นชีวิดยัง ทานไปใจว้ ๆ” การให้ทานนำความสุขมาให้และบุญของทานนั้นสามารถทำให้จิตใจผ่องแผ้วและเข้าสู่นิพพานได้ ความในอักษรธรรมล้านนาจารย์ว่า

“ပုဒေမကြီး ဖိစီးနှိပ်စက်မှု ခံရသေးပေမယ့် ခြိတ်ကားလေး ပုဒေမကိုတလလှ ခုခံနေရလေ့ ရှိမို့ ငါ့ဗွာန်က ဂျပန်ပုဒေမထုတ်ဖော်ချက်အရ ခုခံလာကြလို့ စိတ်ပိုလင်းလင်း မေ့လျော့မိခဲ့တဲ့အခါမှ ဖွင့်ပေးလို့”

ภาพที่ 12 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับการให้ทาน

2.3. กฎแห่งกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนมีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ได้แก่ การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว กระทำสิ่งใดย่อมได้รับผลของการกระทำนั้นเสมอ ดังนั้นจึงควรกระทำแต่สิ่งที่ดี เพราะจะได้รับกรรมดีตอบแทน ดังกล่าวไว้ว่า “แอ่วกินสุร่าน้ำเหล้า ผิดเถียงกับเมีย ครั้นเหล้าตกคอ เหมือนได้ขึ้นชั้นฟ้า ธิปากกล้าแข็งแรง บ่ (ไม่) พอใจแถม (อีก) ผอ (มอง) ตาพ้อแดง ปากแข็งเก่งกล้า หมู่มุมขี้เหล้าจุกรรมหลงใสน้ำ บ่มีศีลสักเส้น ทั้งกรรมและเวรบ่คิด คนเผ่าชาตินั้น ตายเกิดเป็นหนู เซราะผ้นหารู หนูบ่มีดีเพราะทุกข์ นรกล้านเปลี่ยน” จากเนื้อความดังกล่าวสะท้อนว่ามีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ เมื่อกระทำความไม่ดี เมื่อตายลงไปและกลับมาเกิดใหม่ในอีกชาติภพจะกลายเป็นสัตว์เดรัจฉานที่ยากลำบาก มีแต่ความทุกข์เปรียบเสมือนการตกนรก ซึ่งกฎแห่งกรรมนี้มีความสอดคล้องกับคำสอนเกี่ยวกับเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอีกด้วย จารด้วยอักษรธรรมว่า

“ເຮົາຊື່ນຮຸ່ງເຮົາ ຂີ້ຈຸດພູເຢີ ງູ່ເຮົາຊື່ນ ເຮົາຊື່ນຊື່ນ ຂີ້ບາງເຮົາ ບໍ່ເຮົາ ຂີ້
ຕາວ່າເຮົາ ບາງເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ
ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ ຂີ້ເຮົາ

ภาพที่ 13 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม

2.4. หลักปฏิบัติของชาวพุทธ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต แนวคิดในการถือปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันได้ โดยมีการดำเนินชีวิตตามหลักปฏิบัติของชาวพุทธดังนี้

“เมื่อจักหลับนอนหื้อยกมือไหว้ทุกคำเช้าวัน ชวัน” ในแต่ละวันนั้นไม่ว่าจะก่อนนอนหรือทุกเช้า ควรระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อเป็นมงคลแก่ชีวิตของตน อักษรธรรมล้านนาจารไว้ว่า

“ເຮົາຊື່ນຮຸ່ງເຮົາ ຂີ້ຈຸດພູເຢີ ງູ່ເຮົາຊື່ນ ເຮົາຊື່ນຊື່ນ ຂີ້ບາງເຮົາ ບໍ່ເຮົາ ຂີ້

ภาพที่ 14 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับหลักปฏิบัติชาวพุทธ

“คุณพระคุณงาม์ กราบบพนมไหว้ ท่านตัวมีศีล อยากนับกรายใกล้” ควรเคารพนบอนุสรณ์ในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อักษรธรรมล้านนาจารไว้ว่า

“ເຮົາຊື່ນຮຸ່ງເຮົາ ຂີ້ຈຸດພູເຢີ ງູ່ເຮົາຊື່ນ ເຮົາຊື່ນຊື່ນ ຂີ້ບາງເຮົາ ບໍ່ເຮົາ ຂີ້

ภาพที่ 15 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับหลักปฏิบัติชาวพุทธ

“คนศีลคนบุญหากรู้ อย่าอยู่บ่ตาย” เมื่อถือศีลควรปฏิบัติตนอยู่ในธรรม ไม่ควรละเลยในหลักธรรมคำสอนอักษรธรรมล้านนาจารไว้ว่า

“ເຮົາຊື່ນຮຸ່ງເຮົາ ຂີ້ຈຸດພູເຢີ ງູ່ເຮົາຊື່ນ ເຮົາຊື່ນຊື່ນ ຂີ້ບາງເຮົາ ບໍ່ເຮົາ ຂີ້

ภาพที่ 16 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับหลักปฏิบัติชาวพุทธ

“หันสัตว์ใหญ่น้อย ครมมีเมตตา กับอหินนา อย่าลักปองปี สรรพสิ่งของอันท่านบ่หื้อ อย่าลักจก
เอาสิ่ง สัพพะเมนัง แถม ผัวเมียเพิ่นรัก อย่าม็กผ่าช่วงชิงเอา อันสาวหนุ่มหล่อ อย่าฟังคำเขา จักพาตัวเราเสียศีล 1
เส้น มุสาวาทา อย่าจุลสาย เล่น จาคำพราง ล่าย คิดจักพาเอาตัวไปตกรก เจ็บแสบไหม้กายา สุราเมานั้นอย่าคิดใจ
หา ยาตำผื่นเหล้า หื้อจำใส่ใจ อันธมม์กล่าวนั้น” จากเนื้อความสะท้อนให้เห็นหลักปฏิบัติที่สำคัญของชาวพุทธนั้น
ทุกคนควรมีศีล 5 ได้แก่ ศีลข้อ 1 ควรถือศีลมีเมตตา ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ศีลข้อที่ 2 ไม่ควร

ลักทรัพย์ หรือหยิบฉวยเอาสิ่งของของผู้อื่นไม่ได้ให้ ศิลข้อที่ 3 ไม่ควรประพตติผิตในกาม ศิลข้อที่ 4 ไม่ควรพุดโกหก กล่าวเท็จ และศิลปข้อที่ 5 ไม่ดื่มเหล้าสุรายาเมา ซึ่งศิลป 5 ตามหลักธรรมคำสอนนั้นควรถือปฏิบัติและจำใส่ใจให้เคร่งครัดเพื่อความร่มเย็นในชีวิต อักษรธรรมล้านนาจารไว้ว่า

[illegible]

ภาพที่ 17 อักษรธรรมล้านนาเกี่ยวกับหลักปฏิบัติชาวพุทธ

จากการศึกษาภูมิปัญญาในโบราณนั้นผู้วิจัยได้ปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยกลางเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาต่าง ๆ ให้เป็นที่เข้าใจแก่ผู้สนใจศึกษาด้านภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ซึ่งเนื้อหาที่เขียนในอักษรไทยกลางในผลการวิจัยนั้นมีการเขียนคำให้ตรงกับรูปของอักษรไทยกลางเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาของผู้ศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ สำหรับคำที่เป็นภาษาถิ่นบางคำยังคงไว้เพื่อสื่อความหมายที่ชัดเจนของเนื้อหาความนั้น

การศึกษาคัมภีร์ไบเบิลอักษรธรรมล้านนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น เพื่อสร้างแบบบันทึกความรู้ ภาษาไทยวนบ้านคูบัว แบบบันทึกความรู้เป็นคู่มือในการอ่านถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนาจากคัมภีร์ไบเบิลของ จิปาเถธณีสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในด้านภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น ตำนาน หลักธรรม คำสอน ธรรมชาตค ประวัติศาสตร์ ตำรายาสมุนไพร วรรณกรรมล้านนา คติคำสอน เป็นต้น ซึ่ง สามารถสรุปแนวทางในการสร้างแบบบันทึกความรู้เป็นบทต่าง ๆ ได้แก่ 1) แบบบันทึกความรู้บทที่ 1 ชาติพันธุ์ ไทยวน และพัฒนาการอักษรธรรมล้านนา 2) แบบบันทึกความรู้บทที่ 2 รูปแบบอักษรธรรมล้านนา 3) แบบบันทึก ความรู้บทที่ 3 อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา 4) แบบบันทึกความรู้บทที่ 4 แบบฝึกหัดคัดอักษรธรรมล้านนา 5) แบบ บันทึกความรู้บทที่ 5 การฝึกปฎิวัติอักษรธรรมล้านนา

ภาพที่ 18 แบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวน

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลาน สู่บันทึกความรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาอักษรธรรมล้านนาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนในด้านค่านิยม ธรรมชาติ และการดำเนินชีวิตในงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานของอนุชิต อินตาวงค์ และศราวุธ หล่อดี ในเรื่องโลกทัศน์ของชาวล้านนาจากค่านามล้านนาที่ปรากฏในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ว่า ค่านามจำนวน 571 คำนั้นสะท้อนโลกทัศน์ของชาวล้านนา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแรก โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และประเพณี ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรม ฤกษ์ยาม ปรากฏการณ์ อีกทั้ง ชาวล้านนายังเชื่อมโยงพุทธศาสนาและประเพณีเข้าไว้ด้วยกัน อย่างกลมกลืน ด้านที่สอง โลกทัศน์ด้านชนชั้นและโลกทัศน์ด้านการปกครอง ชาวล้านนามีการปกครองแบบชนชั้น แบ่งออกเป็น ชนชั้นปกครอง และชนชั้นถูกปกครอง และด้านที่สาม โลกทัศน์ด้านวิถีชีวิต แบ่งออกเป็น วิถีชีวิตเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ เครื่องอาศัยเลี้ยงชีพ การประกอบอาชีพ และศิลปะ (อนุชิต อินตาวงค์ และศราวุธ หล่อดี, 2560)

การศึกษาด้านภูมิปัญญาจากคัมภีร์ใบลานนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน: เมืองน่าน โดยพระชยานันท์มณี และคณะ (พระชยานันท์มณี และคณะ, 2559) ในด้านใบลานว่า คัมภีร์ใบลาน เป็นเอกสารโบราณประเภทหนึ่ง ทำมาจากต้นลาน การบันทึกตัวอักษรลงในใบลาน เรียกว่า จาร การทำใบลานเป็นเล่มนั้นต้องเจาะรูและเอาเชือกร้อย เชือกที่ใช้ร้อยเรียกว่า สายสนอง เมื่อร้อยผูก รวมกันเรียกว่าคัมภีร์ใบลานหนึ่งผูก เนื่องจากอินทรียวตฤๅที่ได้อามาจากพืช จึงไม่ค่อยคงทนต่อสิ่งแวดล้อม ชำรุดเสียหายได้ง่าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องในเรื่องของภูมิปัญญาในเรื่องภูมิปัญญา คือ องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีของคนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับยุคสมัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาใบลานที่เก็บรักษาไว้ที่จิปาळेภณท์สถานบ้านคูบัว โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบภาษาไทย วนกับภาษาไทยกลาง ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และศึกษาใบลานเป็นเวลา 1 ปี จากการศึกษาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาที่พบในใบลานมี 2 ด้าน ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และ 2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพระธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นว่าภูมิปัญญาและการดำเนินชีวิตนั้นศาสนาและความเชื่อมีบทบาทที่สำคัญในการยึดถือปฏิบัติ สั่งสมและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่น ใบลานจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าทำหน้าที่รักษา อนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนให้เกิดการเรียนรู้อดีตเพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองได้ การอนุรักษ์อักษรธรรมล้านนาให้สืบทอดแก่ผู้ที่สนใจ ผู้วิจัยได้สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว จัดเป็น 5 บท เพื่อให้ผู้ที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับอักษรธรรมล้านนาได้ศึกษาและฝึกอ่าน-เขียนอักษรธรรมล้านนา และนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์รักษาใบลาน ปรีวรตเนื้อความในใบลาน และถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป ข้อเสนอแนะ การวิจัยเรื่อง อักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น ได้ศึกษาเพียงภูมิปัญญาที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานและสร้างแบบบันทึกความรู้จากจิปาळेภณท์สถานบ้านคูบัว เท่านั้น ควรมีการเก็บข้อมูลจากสถานที่อื่นที่เก็บรักษาใบลานที่จารอักษรธรรมล้านนาไว้ และศึกษาข้อมูลที่ปรากฏในใบลานเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมไทยวนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากงบประมาณรายได้ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม งบประมาณ 2562 ภายใต้โครงการวิจัยสู่ความเป็นเลิศเพื่อพัฒนาศักยภาพอาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ เรื่อง อักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากโบราณสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

เอกสารอ้างอิง

- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (2565). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 32. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทย. พระชยานันท์ และคณะ. (2559). การศึกษาภูมิปัญญาและอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ: เมืองน่าน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย. (2561). พจนานุกรมภาษาไทยล้านนา-ไทย ปรีวรรต (อักษร ก ถึง ฮ) ฉบับรวมเล่ม. เชียงราย: วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย.
- รุ่งภา เถียรถาวร. (2541). การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทยวน 4 จังหวัดในภาคกลาง. ใน วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรืองเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์. (2530). อักษรไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2512). ไทยวน-คนเมือง. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). คู่มือการอ่านถ่ายถอดลายสือไทย (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช). กรุงเทพมหานคร: สำนักหอสมุดแห่งชาติ.
- สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2560). ระบบเสียงภาษาไทยวนในประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: 34(1), 90-117.
- อนุชิต อินตาวงค์ และศราวุธ หล่อดี. (2560). โลกทัศน์ของชาวล้านนาจากค่านามล้านนาที่ปรากฏในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. วารสารศิลปศาสตร์, 5(2), 22-41.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.

อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นกับการดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง*

CARE COMMUNITY VOLUNTEERS FOR ELDERLY WITH DEPENDENCY

วาสนา บุญยมนี*, กุลจิรัตน์ ไสสีสูบ, สุพิศ กุลชัย

Wasana Boonyamane*, Kulthirat Saiseesob, Supit Kulchai

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ อุดรดิตถ์ ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit Province, Thailand

*Corresponding author E-mail: wasana49@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความเป็นมา ของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นที่ดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง ในชุมชน จากสถานการณ์ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคล สังคมและประเทศ โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดอบรมอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ตามแผนงานที่มี วัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม และพระราชกฤษฎีกาให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยาฟื้นฟูเศรษฐกิจสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามระเบียบ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2562 ประเมินความพร้อมการจัดบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, อาสาสมัครบริบาล , ผู้สูงอายุ โดย บริการอนามัยพื้นฐาน ฟื้นฟูสมรรถภาพ กายภาพบำบัด และผ่านการอบรมหลักสูตร 70 ชั่วโมงของกรมอนามัย ประกอบด้วย 1) การดูแลกิจวัตรประจำวัน 2) การดูแลสุขภาพพื้นฐาน 3) การดูแลสิ่งแวดล้อม และการ ประสานงาน ให้บริการผู้สูงอายุ 2 - 4 คนต่ออาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ตามแผนการดูแลผู้สูงอายุ (care plan) ปฏิบัติงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน 20 วันต่อเดือน ค่าตอบแทน 5000 บาทต่อเดือน อบรม 50 ชั่วโมงของคณะกรรมการ สูงอายุแห่งชาติเพิ่ม เป็น 6,000 บาท ควบคุมการปฏิบัติงานโดย ผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ (CARE MANAGER) ผล การดำเนินงาน พบว่า สำนักงานท้องถิ่น 76 จังหวัด จัดอบรมอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเอง, ประชาชนมีรายได้ และการบริโภคครัวเรือน เพิ่มขึ้น, เกิดอาชีพใหม่ในท้องถิ่นเพิ่ม 15,548 คน, ผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง 62,192 คน ได้รับการดูแล และพึ่งพิงใจระดับดีมาก ข้อเสนอแนะจาก ผู้สูงอายุและชุมชน คาดหวังให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น จัดบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนของผู้สูงอายุ เตรียม ความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society)

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง, อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น, การดูแล

Abstract

This article aims to present background. of local care volunteers who take care of dependent elderly people in the community from the outbreak situation of coronavirus disease 2019, it has an impact on individuals. Society and country especially economic problems local government organization Organized training for local care volunteers According to the plan that aims to revive the economy and society. and the Royal Decree authorizing the Ministry of Finance to borrow money to solve economic and social rehabilitation problems affected by the outbreak

of the coronavirus disease 2019 in accordance with the regulations of the Ministry of Interior regarding local care volunteers of local government organizations and reimbursement of expenses. B.E. 2019 Assessing the readiness of services of local government organizations, care volunteers, the elderly by basic health services. Rehabilitation, physical therapy, and completed a 70-hour training course from the Department of Health, consisting of 1) daily living care, 2) basic health care, 3) environmental care. and coordination Serves 2-4 seniors per local care volunteer. According to the care plan for the elderly, work 8 hours per day, 20 days per month, compensation 5000 baht per month, additional training 50 hours, National Committee Elderly increased 6,000-baht, work is controlled by Elderly care manager (CARE MANAGER) performance results It was found that local offices in 76 provinces organized their own training for local care volunteers, giving people income. and household consumption increased, 15,548 new local occupations were created, 62,192 dependent elderly people received care. and very satisfied Suggestions from Elderly people and communities It is expected that local administrative organizations Providing continuous care services for the elderly who are dependent in the area for a good and sustainable quality of life for the elderly Prepare to enter the aging society (Aging Society)

Keywords: Care Community Volunteers, Elderly with Dependency, Care

บทนำ

จากสถิติขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) กล่าวว่า จำนวนประชากรผู้สูงอายุของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 900 ล้าน คน เป็น 2 พันล้าน คน ภายในปี 2050 การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ อันเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ ประกอบกับความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรจึงทำให้สังคมกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ (พชรวรรณฐ์ เอมรัตน์, 2562) และประเทศไทยมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดผู้ป่วยสูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากความเสื่อมของสังขารหรือเป็นโรคเรื้อรัง การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของประเทศไทย คือ มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (สถิตย์ กลมวงศ์, 2566) เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างเสริมให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี (อมารัส อัมพันสิริรัตน์, 2563) มุ่งเน้นการเสริมสร้างการจัดการสุขภาวะในทุกรูปแบบที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีด้วยตนเอง และมีทักษะด้านสุขภาวะที่เหมาะสมและกลุ่มของผู้สูงอายุมีความต้องการการดูแลที่บ้านอย่างต่อเนื่องเพราะสุขภาพของผู้สูงอายุนั้นมีภาวะเสื่อมถอยและภาวะแทรกซ้อนจากโรคประจำตัวผู้สูงอายุส่วนมากมีฐานะยากจน รายได้ไม่พอใช้ต้องการเบี้ยยังชีพจากทางรัฐบาลและบัตรประกันสุขภาพที่สามารถใช้ได้ทุกสถานบริการโดยไม่ต้องรอรอการส่งต่อและผู้สูงอายุยังมีความต้องการให้อาสาสมัครกลุ่มต่าง ๆ และเพื่อนบ้านในชุมชนมาช่วยกันดูแล (วิราพรณ วิโรจน์รัตน์, 2562) ซึ่งการดูแลผู้ป่วยสูงอายุระยะยาวถือเป็นนโยบายแห่งชาติ โดยเน้นว่าผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระของประเทศแต่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ทั้งจากตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและรัฐ โดยรัฐได้จัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับนโยบายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ที่ได้มีการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุ อาทิจ อาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) อาสาสมัครครอบครัว (อสค.) ผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ (care giver) ผู้ดูแลผู้สูงอายุในสถานบริบาลผู้สูงอายุ (Day care) และนักบริบาลชุมชน (สแกนต์ บุณนาค, 2564) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดและมีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรอยู่ในพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะสามารถเข้าถึงได้ มีระบบการดูแลสนับสนุนช่วยเหลือผู้สูงอายุให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ส่งเสริม

ผู้สูงอายุให้อยู่กับลูกหลาน รวมถึงการจัดสวัสดิการช่วยเหลือและจัดการระบบการดูแลผู้สูงอายุให้ต่อเนื่องและยั่งยืน (อมารสี อัมพันสิริรัตน์, 2563) ซึ่งในปัจจุบัน กระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นการให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ให้ได้รับสิทธิการบริการด้านอนามัยพื้นฐาน การฟื้นฟูสมรรถภาพ และกายภาพบำบัด ตามประเภทและกิจกรรมบริการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาบุคคลในพื้นที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโดยใช้ชื่อว่า อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ซึ่งการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงต้องได้รับการคัดกรองความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันตาม (Barthel Activities of Daily Living) โดยแบ่งเป็นผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงเป็น 4 ระดับ คือ กลุ่มที่ 1 เคลื่อนไหวได้บ้างและอาจมีปัญหาการกินหรือการขับถ่ายแต่ไม่มีภาวะสับสนทางสมอง กลุ่มที่ 2 เหมือนกลุ่มที่ 1 แต่มีภาวะสับสนทางสมอง กลุ่มที่ 3 เคลื่อนไหวเองไม่ได้และอาจมีปัญหาการกินหรือการขับถ่ายหรือมีอาการเจ็บป่วยรุนแรง กลุ่มที่ 4 เหมือนกลุ่มที่ 3 และมีอาการเจ็บป่วยรุนแรงหรืออยู่ในระยะท้ายของชีวิต (ไกรสร จุลโยธา, 2565)

โครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการบริโภคมัคครวเรือนโดยการจ้างงานประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ให้ปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเป็นระยะเวลา 12 เดือนเพื่อกระจายรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ ก่อให้เกิดอาชีพในท้องถิ่นและส่งผลให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงได้รับการดูแลทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ลดปัญหาด้านสาธารณสุข สังคม เศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของประชาชนผู้สูงอายุทั่วประเทศ (ไกรสร จุลโยธา, 2565) โดยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นมีเจตนารมณ์เพื่อช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้เต็มที่มีหรือมีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ให้มีศักยภาพและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเป็นการบริการดูแลที่บ้านให้แก่ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงตามประเภทและกิจกรรมบริการที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด ตลอดจนแนะนำการดูแลและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากครอบครัวญาติหรืออาสาสมัครในการดูแลและให้บริการรวมถึงการปรับสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยให้เอื้อต่อการดูแลและต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการดูแลด้านสังคมซึ่งการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงประกอบด้วย 1) ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน 2) ด้านการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน 3) ด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมและการประสานงาน โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการบริการ คือ ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงผู้ดูแลและครอบครัว

ด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นและมีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง และมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือมีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ ทั้งนี้การปฏิบัติงานการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น จะเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ซึ่งคุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงให้ประสบผลสำเร็จได้ (สฤติย์ กลมวงศ์, 2566) โดยควรมีการพัฒนา 3 สมรรถนะหลัก ได้แก่ สมรรถนะที่ 1 สมรรถนะหลักของนักบริบาลผู้สูงอายุ คือ การมีจริยธรรมในการดูแลผู้สูงอายุด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วย 1.1) บทบาทหน้าที่และจริยธรรมของนักบริบาลผู้สูงอายุ 1.2) กิจกรรมปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักบริบาลผู้สูงอายุและการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ สมรรถนะที่ 2 สมรรถนะการจัดการ คือ ความสามารถในการจัดการและแก้ปัญหาประกอบด้วย 2.1) การวางแผนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและการจัดการงานบ้าน 2.2) เทคโนโลยีที่ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ 2.3) การบันทึกและการรายงาน 2.4) การจัดทำกรณีศึกษา สมรรถนะที่ 3 สมรรถนะหน้าที่ คือ การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในชีวิตประจำวันและในสถานการณ์ฉุกเฉิน ประกอบด้วย 3.1) การให้ความช่วยเหลือด้านการขับถ่ายแก่ 3.2) การช่วยเหลือด้านอาหาร 3.3) การช่วยเหลือด้านการเคลื่อนย้าย 3.4) การปฐมพยาบาลในภาวะฉุกเฉินและการส่งต่อ 3.5) การช่วยเหลือ

พิเศษสำหรับผู้สูงอายุ 3.6) การฟื้นฟูสมรรถภาพและกิจกรรมคลายกังวล 3.7) การนวดไทยและการประคบ และ 3.8) การฟื้นฟูทางทันตสุขภาพ (ไกรสร จุลโยธา, 2565) และจากการศึกษาคุณลักษณะของผู้ดูแลตามความต้องการของผู้สูงอายุ ที่ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้ผู้ดูแลเป็นผู้ที่มี จิตใจดี-นิสัยดี-อ่อนโยน มีความรู้ความสามารถในการดูแลผู้ป่วยสูงอายุและมีความชำนาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ (มณฑิชา เจนพานิชทรัพย์, 2565) สอดคล้องกับการศึกษาของ กอบกุล มาดีคาน และคณะ ที่พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ ในการดูแลผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานและมีอาสาสมัครเป็นผู้ประสานความร่วมมือในการดูแลผู้สูงอายุระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และศูนย์บริการสาธารณสุข ส่วนปัญหาในเรื่องการพัฒนาศักยภาพให้กับผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ (CARE MANAGER), CARE GIVER (CG) และ CARE COMMUNITY (CC) ที่มีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในความดูแลยังมีข้อจำกัดและพบปัญหา ในการเปลี่ยนงานของผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุหรือการย้ายสถานที่ทำงานแล้วไม่ได้ปฏิบัติงานทำให้ต้องจัดหาผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุใหม่เกิดช่องว่างของการให้บริการผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนได้ (กอบกุล มาดีคาน และคณะ, 2564); (ณรงค์วิชัย คำรังสี, 2565)

อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น

“อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น” หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ช่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่ผ่านการอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาว ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและไม่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ และกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม (ไกรสร จุลโยธา, 2565)

“การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง” หมายถึง การบริการดูแลที่บ้านและชุมชนเพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ด้านอนามัยพื้นฐาน การฟื้นฟูสมรรถภาพ และกายภาพบำบัด ตามประเภทและกิจกรรมบริการที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดตลอดจนแนะนำการดูแลและช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยไม่ได้เป็นการรักษาพยาบาล (บุษบา แพงบุปผา, 2563)

“ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง” หมายถึง ผู้สูงอายุตามกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เต็มที่ มีภาวะพึ่งพิง (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2562 ข้อ 3 (ศลทร คงหวาน, 2565)

อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นคือผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยมีการบริการครอบคลุมด้านอนามัยพื้นฐาน การฟื้นฟูสมรรถภาพ และกายภาพบำบัดตามประเภทและกิจกรรมบริการที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด ทั้งนี้ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาว โดยบทบาทสำคัญของกระทรวงสาธารณสุขในโครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง คือ วางแผนการสื่อสารกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น และวางแผนการจัดอบรม เตรียมสนับสนุน ทีมวิทยากร จากศูนย์อนามัย/สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด(สสจ.)/โรงพยาบาลชุมชน(รพช) สาธารณสุขอำเภอ(สสอ.)/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(รพสต.) ในการอบรม และทำการขึ้นทะเบียนผู้ผ่านการอบรมในระบบโปรแกรม (Long Term Care (LTC) , Care Plan Care manager Care giver (3C) จัดทำแผนการดูแลผู้สูงอายุ (Care Plan) โดยให้ออกแบบฟอร์มเป็นเอกสารก่อนในช่วงปี 2563 - 2564 โดยไม่มีการบันทึกข้อมูลในระบบ โปรแกรมของกระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ผู้ควบคุมการทำงานของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นมาจากการแต่งตั้งและการดำเนินงานของท้องถิ่นในพื้นที่นั้น ๆ และมีทีมสุขภาพในพื้นที่วางแผนการควบคุม/กำกับ/ติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมและผลการดำเนินงานตามแผนและแนวทางการบูรณาการงบประมาณกองทุนดูแลผู้สูงอายุพึ่งพิงระยะยาวกับระเบียบอาสาสมัครท้องถิ่นนั้น (สถิตย์ กลมวงศ์, 2566)

บทบาทหน้าที่อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น

อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น มีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงภายใต้การกำกับดูแลของบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพ (Care manager) และดำเนินการตามแผนการดูแลสุขภาพ Care Plan โดยมีรายละเอียดบทบาทดังนี้

1. ช่วยดูแลสุขภาพด้านสุขภาพพื้นฐาน ด้านการฟื้นฟู และกายภาพบำบัด ช่วยเหลือดูแลกิจวัตรประจำวันให้กับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
2. ให้บริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานภายใต้การกำกับของบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพ
3. ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพเบื้องต้นกับครอบครัว ประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานต่าง ๆ
4. มีการประเมินปัญหา/การส่งต่อ ให้บริการตามแผนการดูแลผู้สูงอายุ (Care Plan) และดูแลตามเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดอบรมอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นได้แห่งละ 2 คนต่อผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง 4 คนขึ้นไปหากจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงน้อยกว่า 4 คน อาจจัดให้มีอาสาสมัครน้อยกว่า 2 คนก็ได้ หรือกรณีผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเกินกว่า 8 คน สามารถจัดให้มีอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นมากกว่า 2 คนได้โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่นนั้น โดยมีอัตราค่าตอบแทนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงตามคุณสมบัติและประเภทของอาสาสมัครบริบาลที่ผ่านการอบรมดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการปฏิบัติงานและอัตราค่าตอบแทนของอาสาสมัครบริบาล (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2563)

ประเภทอาสาสมัครบริบาล	การปฏิบัติงาน (ชม./วัน)	การปฏิบัติงาน (วัน)	อัตราค่าตอบแทน (เดือน)
ผ่านการฝึกอบรม 70	8	20	5000 บาท
ผ่านการฝึกอบรม 70 + 50 ชม (เพิ่มเติม)	8	20	6000 บาท

หมายเหตุ : กรณีทำงาน < 20 วัน ให้ได้รับค่าตอบแทนตามสัดส่วนวันที่ปฏิบัติงาน

กรณีทำงานไม่ครบ 8 ชม./วัน แต่ไม่น้อยกว่า 4 ชม. ให้นับเป็นครึ่งวัน

กรณีทำงานตาม Care Plan แล้ว ค่าตอบแทนคิดตามสัดส่วนวันที่ปฏิบัติงาน/เดือน

อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นคือผู้ที่ให้บริการดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เต็มที่หรือผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโดยมีการให้บริการครอบคลุมด้านอนามัยพื้นฐานของบุคคล ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพที่บกพร่อง และการกระตุ้นและฟื้นฟูกายภาพบำบัดและอื่น ๆ ตามประเภทและกิจกรรมบริการที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด ทั้งนี้ต้องมีการคัดเลือกและผ่านเงื่อนไขตามคุณสมบัติ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2563)

คุณสมบัติของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น

1. อายุมากกว่า 18 ปี
2. ผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุชั้นกลางจำนวน 70 ชั่วโมง ของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ จากหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนหรือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดให้มีการอบรมโดยได้รับอนุมัติใช้หลักสูตรจากกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข
3. มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพื้นที่ใกล้เคียงที่ได้รับคำสั่งให้ช่วยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงจากผู้บริหารแห่งนั้น
4. ไม่เป็นข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือมีเงินเดือนประจำ

และแนวทางการดำเนินงานดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงถูกกำหนดและวางแผนการดูแลโดยทีมสุขภาพในพื้นที่ ตามประเภทและกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงซึ่งมีกิจกรรมในการดูแลแตกต่างกันไปตามผลการประเมินตามแบบประเมินกิจวัตรประจำวันดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel Activities of Daily Living : ADL) โดยมีขอบเขตและเงื่อนไขการทำงานตามรายละเอียด ดังนี้

ขอบเขต เงื่อนไขการทำงานที่ของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น

1. ช่วยดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
2. ช่วยเหลือดูแลการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
3. ให้บริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐาน ภายใต้การกำกับดูแลของบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพในพื้นที่
4. ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพเบื้องต้นและประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานต่าง ๆ
5. ประเมินปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเบื้องต้นและประสานงานในการส่งต่อได้
6. บริการให้การดูแลตามแผนการดูแลรายบุคคล (Care Plan)
7. ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงด้านสุขภาพพื้นฐาน การฟื้นฟูสมรรถภาพ และกายภาพบำบัด อื่น ๆ และได้รับคำตอบแทนจากการปฏิบัติงาน ดังนี้

7.1 ปฏิบัติหน้าที่ตามแผนการดูแลรายบุคคล (Care Plan) ไม่น้อยกว่าวันละ 8 ชั่วโมง เดือนละ 20 วัน โดยอาสาสมัครฯ ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุชั้นกลางจำนวน 70 ชั่วโมง จะได้รับคำตอบแทน เดือนละ 5,000 บาท

7.2 อาสาสมัครบริบาลที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุชั้นกลาง จำนวน 70 ชั่วโมง และผ่านการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมเพิ่มเติมนักบริบาลท้องถิ่น จำนวน 50 ชั่วโมง ของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีการอบรมโดยอนุมัติใช้หลักสูตรจากกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุขจะได้รับเงินคำตอบแทนเดือนละ 6,000 บาท

แนวทางการจัดอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่จะดำเนินการจัดอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นโดยต้องจัดการอบรมตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2562 ข้อ 6 ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดให้มีการอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงในระยะยาวแบบจัดอบรมเองหรือแบบจัดการอบรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นหรือหน่วยงานอื่นโดยอบรมให้ความรู้แก่บุคคลในท้องถิ่นของตนที่ประสงค์จะเป็นอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นหรืออบรมให้ความรู้เพิ่มเติมให้แก่อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นของตนตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการฝึกอบรมดังแสดงตามตารางที่ 2 (ไกรสร จุลโยธา, 2565)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงวัตถุประสงค์ ในการฝึกอบรม หลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมการศึกษากี, 2564)

วัตถุประสงค์	หลักสูตร	ระเบียบ
1. เพื่อให้ความรู้แก่บุคคลในท้องถิ่นที่ประสงค์จะฝึกอบรมอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นรายใหม่	การดูแลผู้สูงอายุชั้นกลาง จำนวน 70 ชั่วโมงของกรมอนามัย	ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมและการเข้ารับฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. 2557

ตารางที่ 2 ตารางแสดงวัตถุประสงค์ ในการฝึกอบรม หลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมการศึกษากี, 2564) (ต่อ)

วัตถุประสงค์	หลักสูตร	ระเบียบ
2. เพื่อจัดฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นที่ผ่านการอบรม(รายเก่า)	หลักสูตรฝึกอบรมเพิ่มเติม นักบริบาลท้องถิ่น 50 ชม ของคณะกรรมการสูงอายุแห่งชาติ	ระเบียบ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วย ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมและการเข้ารับ การฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. 2557 กรณีการจัดการฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ ท้องถิ่นของตน

แนวทางการจัดการอบรมและการเบิกค่าใช้จ่ายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม และการเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. 2557 กรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดการ ฝึกอบรมแห่งเดียว โดยให้ยึดแนวทางปฏิบัติ ตามคู่มือการดำเนินการนักบริบาลท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น, 2563) และมีแนวทางการดำเนินงานในด้านกิจกรรมบริการของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นจากการขอ อนุญาตใช้หลักสูตรของกรมอนามัย กระทรวง สาธารณสุข หลักสูตรผู้ดูแลผู้สูงอายุ 70 ชั่วโมง (สำนักอนามัย ผู้สูงอายุ, 2563) ก่อนการจัดการอบรมซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ประสิทธิภาพของการดำเนินงานที่มีมาตรฐานในด้าน การจัดการฝึกอบรมและด้านการใช้จ่ายงบประมาณที่ถูกต้อง

กรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันเป็นผู้จัดการฝึกอบรม ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้จัดทำ บันทึกร่วมกันโดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่งรับผิดชอบเป็นผู้จัดการฝึกอบรม และกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน โดยเฉพาะ ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมที่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งรับผิดชอบและให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานผู้จัดการฝึกอบรมยื่นขออนุญาตใช้ หลักสูตรต่อกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุขก่อนที่จะดำเนินการจัดการฝึกอบรม ทำบันทึกร่วมกันที่จะส่ง บุคคลเข้ารับการฝึกอบรม ให้เบิกค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม หรือค่าลงทะเบียนการอบรม ตามระเบียบ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมและการเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. 2557 โดยต้องมีการอ้างอิงระเบียบ/หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง คือ (ระเบียบกระทรวงมหาดไทย, 2563)

1. ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2562

2. หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 0819.2/ว3811 ลงวันที่ 25 มิถุนายน 2562

3. หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 0819.2/ว6290 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2562

4. หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 0819.2/ว0803 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2563

ส่วนการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะ พึ่งพิงนั้นต้องมีการประเมินความพร้อมในแต่ละองค์ประกอบของการดำเนินงานทั้ง 3 ส่วน คือ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น, อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ผู้รับบริการ (ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง/ญาติหรือผู้ดูแล) ดังนี้

แนวทางการประเมินความพร้อมในการบริหารจัดการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มี ภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ที่ตั้ง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการดำเนินการสำรวจคัดกรองจำนวน ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันตามดัชนีบาร์เธล แอล (Barthel ADL Index) หรือไม่โดยมีข้อคำถามมี 2 ตัวเลือก คือ มีดำเนินการหรือไม่มีการดำเนินการและ

ข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบจำนวนทั้งสิ้น แยกเพศ พร้อมทั้งการจัดทำฐานข้อมูลของผู้สูงอายุทั้งหมดในพื้นที่ ข้อมูลหน่วยงานสาธารณสุขทุกสังกัดในพื้นที่ที่ต้องร่วมบูรณาการดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการดำเนินการตามโครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 และเตรียมความพร้อมในปี 2564 ซึ่งข้อมูลประกอบด้วย จำนวนอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบของท่าน และภาระงานการดูแล ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงความครอบคลุมบริการ และประเมินความคุ้มค่าของค่าใช้จ่ายที่ใช้จ่าย ด้านสาธารณสุขภายใต้โครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น และ

ส่วนที่ 3 ประเมินระดับความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ในปีงบประมาณ ที่ผ่านมานี้ ฐานหน่วยงานต้นสังกัดของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น โดยประเมินจาก

3.1 ความสามารถในการดำเนินงานของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น โดยประเมินจากรายงานผลการดำเนินงานของอาสาสมัครบริบาลประจำเดือน

3.2 การประเมินปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุโดยมีการประเมินทุก 3 เดือนจากรายงานประจำเดือนก่อนและหลังการให้บริการและจากการติดตามประเมินโดยทีมสุขภาพในพื้นที่

3.3 การให้บริการการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุตามแผนการดูแล รายบุคคล (Care Plan) โดยประเมินจากรายการที่วางแผนไว้ในแผนการดูแลแต่ละกิจกรรมการดูแล

3.4 การประเมินความสามารถในการดำเนินกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ ดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel Activities of Daily Living: ADL) ประเมินตั้งแต่เริ่มแรกดูแลและพัฒนาการของ ADL ในแต่ละเดือน

3.5 การจัดทำบันทึกรายงานการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ตามแผนการดูแลที่รายบุคคล (Care Plan) เป็นแบบฟอร์มรายงานพร้อมเดียวกับที่ใช้ของกระทรวงสาธารณสุขที่อาสาสมัครบริบาลต้องจัดทำรายงานส่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกเดือน

3.6 การให้ความรู้และการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องต่อผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงหรือญาติหรือผู้ดูแลโดยสามารถให้ความรู้กับผู้สูงอายุผู้ดูแลในทุกช่วงเวลาที่ให้บริการ

3.7 ความสามารถในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากด้านสุขภาพ เช่น สวัสดิการทางสังคมการส่งเสริมอาชีพและรายได้การดูแลช่วยเหลือภายใต้สถานการณ์โควิด-19 การฉีดวัคซีน การลงทะเบียนตามนโยบายของรัฐ

และประเมินปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละด้าน ดังนี้

3.7.1 ด้านความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินการเนื่องจากในปีแรกของการจัดทำโครงการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกพื้นที่จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงมหาดไทยกรณีที่ จะมีการดำเนินการต่อเนื่องท้องถิ่นนั้นต้องมีการจัดทำแผนหรือจัดเตรียมงบประมาณในส่วนของตัวเอง

3.7.2 ด้านจำนวนอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นที่เพียงพอต่อการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ก่อนดำเนินการควรมีการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุเพื่อให้อัสมพันธ์และเหมาะสมกับการวางแผนจัดจ้างอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น

3.7.3 ด้านค่าตอบแทนอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นที่สอดคล้องกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยปกติเบิกจ่ายตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่ายพ.ศ. 2562 หากมีการเพิ่มค่าตอบแทนให้อาสาสมัครบริบาลควรให้เป็นไปตามแนวทางหลักสูตรฝึกอบรมเพิ่มเติม นักบริบาลท้องถิ่น 50 ชม. ของคณะกรรมการสูงอายุแห่งชาติ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมและการเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. 2557 กรณีการจัดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของตน

3.7.4 ด้านความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติงานของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น โดยการฟื้นฟู ทบทวนความรู้ให้กับอาสาสมัครบริบาลทุก 3 เดือน โดยทีมสุขภาพในพื้นที่

3.7.5 ด้านบุคลากรสายสุขภาพในการจัดทำแผนการดูแลรายบุคคล (Care Plan) ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ Care manager ของกระทรวงสาธารณสุขกรณีในพื้นที่ไม่มีบุคลากรให้ ประสานขอสนับสนุนจากพื้นที่ใกล้เคียงในการช่วยจัดทำแผนการดูแลรายบุคคล (Care Plan)

3.7.6 ด้านอื่น ๆ

ส่วนที่ 4 การประเมินความพร้อมในการดำเนินการของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นในปัจุบันประมาณ ต่อไป ในแต่ละด้าน

4.1 ความพร้อมด้านบุคลากรในการกำกับติดตามการดำเนินงาน โดยบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยคณะกรรมการดำเนินงานตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น และทีมสุขภาพในพื้นที่

4.2 ความพร้อมด้านงบประมาณในการส่งเสริมการดำเนินงาน ซึ่งต้องมีการจัดทำแผนและ จัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานต่อเนื่องโดยผ่านความเห็นชอบของสภา

4.3 ความพร้อมด้านทรัพยากร อุปกรณ์ และวัสดุ เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานต้องมีการจัดทำ แผนและจัดสรรงบประมาณการดำเนินงานโดยผ่านความเห็นชอบของสภาพร้อมทั้งงบประมาณในการดำเนินงาน

4.4 ความพร้อมด้านความรู้ความเข้าใจในการแนะนำ หรือให้คำปรึกษา ด้านการจัดการอบรม และการเบิกจ่ายงบประมาณ ด้านการฟื้นฟูความรู้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

4.5 ความพร้อมของประชาชนผู้รับบริการมีการสำรวจและจัดเตรียมข้อมูลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงใน พื้นที่ พร้อมประเมินความพร้อมของผู้ดูแลที่บ้านและชุมชนในการเข้าร่วมโครงการ

4.6 ความพร้อมของหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการสนับสนุนการดำเนินงาน ประกอบด้วยทีมสุขภาพ ผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ Care manager ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และ Care giver (CG)

ในส่วนความคาดหวังมากที่สุดต่อการได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานในอนาคต คือ การได้รับ สนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและได้รับการพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ วัสดุ และทรัพยากรอื่นที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครบริบาล ท้องถิ่นและที่สำคัญคือการได้รับอนุญาตให้ใช้หลักสูตรการอบรมการดูแลผู้สูงอายุชั้นกลาง จำนวน 70 ชั่วโมง และ หลักสูตรฝึกอบรมเพิ่มเติมนักบริบาลท้องถิ่นจำนวน 50 ชั่วโมง ของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ การอบรมให้ ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนการดูแลรายบุคคล (Care Plan) การสร้างความรับรู้ถึงภาพลักษณ์การปฏิบัติหน้าที่ ของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นในชุมชน

ส่วนที่ 5 การประเมินความเห็นต่อการดำเนินโครงการ เกี่ยวกับประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากโครงการ ความคุ้มค่าต่อการดำเนินโครงการของรัฐ และความคิดเห็นในการดำเนินการต่อไป

แนวทางการประเมินโครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงสำหรับ อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น

โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการอบรมอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นโดยใช้หลักสูตรมาตรฐานของกรม อนามัย หลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ 70 ชั่วโมง และวางแผนการดำเนินงานดูแลผู้สูงอายุ (Care Plan) โดยทีมงาน สุขภาพในพื้นที่ผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ (Care Manager) มีการควบคุมกำกับนิเทศติดตามการดำเนินงาน ของ อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นทุกเดือน พร้อมตรวจสอบเอกสารรายงานความถูกต้องในการบันทึกการดูแลสุขภาพ

ผู้สูงอายุพึงพิงทำให้เกิดสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยข้อมูลและรายละเอียด 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ได้แก่ เพศ อายุ สังกัด ผู้สูงอายุที่รับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายและระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่

ส่วนที่ 2 การประเมินระดับความสามารถของตนเองและให้คะแนนตนเองของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นในด้านต่างดังนี้

2.1 ด้านการประเมินปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงโดยใช้แบบประเมินความสามารถในการดำเนินกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุดัชนีบาร์เธลแอคทีวิตี (Barthel Activities of Daily Living: ADL) และการสัมภาษณ์ ชักประวัติข้อมูลด้านสุขภาพประกอบการประเมิน

2.2 ด้านการดูแลตามแผนการดูแลสุขภาพ (Care Plan) โดยการติดตามประเมินการดำเนินงานจากผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ Care manager เพื่อประเมินการทำงานเป็นไปตามแผน

2.3 ด้านการประเมินสุขภาพ เช่น การประเมินความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันการประเมินภาวะซึมเศร้า

2.4 ด้านการบันทึกรายงานการดูแลสุขภาพจะได้รับการตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกจากคณะกรรมการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ Care manager

2.5 ด้านการให้ความรู้และการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องต่อผู้สูงอายุและญาติ เบื้องต้นตามปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุและขอบเขตการดูแลของอาสาสมัครบริบาลและสามารถขอคำปรึกษาจากผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ Care manager กรณีผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพ เพิ่มขึ้นหรือเร่งด่วน

2.6 ด้านความสามารถในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากด้านสุขภาพ

ส่วนที่ 3 การประเมินความเห็นต่อการดำเนินโครงการในเรื่องประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากโครงการ ความคุ้มค่าต่อการดำเนินโครงการของรัฐและควรดำเนินการในปีต่อไป

ส่วนที่ 4 ความคาดหวังต่อการได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานในอนาคตการได้รับสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลการพัฒนาความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานการให้บริการดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ การได้รับการส่งเสริม สนับสนุน สื่อ อุปกรณ์ วัสดุ และทรัพยากรอื่นในการดำเนินงานของอาสาสมัคร บริบาลท้องถิ่น รวมถึง สิทธิสวัสดิการอื่น ๆ จากการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น

แนวทางการประเมินโครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง สำหรับผู้รับบริการ (ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง/ญาติหรือผู้ดูแล) ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เพศ อายุ สถานะผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงหรือญาติ/ผู้ดูแล ระยะเวลาที่ได้รับการดูแลโดยอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นและสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใด

ส่วนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินงานอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นในการให้บริการส่วนการช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพที่ได้รับ เช่น การพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพการทำแผล การดูแลเรื่องยา ฯลฯ การให้คำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพการช่วยเหลือดูแลการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเช่น การอาบน้ำ การแต่งตัว การทำความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหาร การเคลื่อนย้ายร่างกายและการช่วยเหลือดูแลด้านอื่น ๆ นอกจากด้านสุขภาพ เช่น การให้คำแนะนำหรือประสานขอรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นด้านสวัสดิการสังคม การบริการ/ให้ คำปรึกษาในช่วงโควิด - 19 การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด การลงทะเบียนสวัสดิการต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐ

ส่วนที่ 3 การประเมินความเห็นต่อการดำเนินการโครงการ ในเรื่องประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากโครงการ ความคุ้มค่าต่อการดำเนินโครงการของรัฐและการดำเนินการในปีต่อไป

สรุป

จากผลการดำเนินงานโครงการอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นซึ่งจัดขึ้นตามสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทยที่จัดอบรมอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นขึ้นภายใต้แผนงาน/โครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมตามบัญชีแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหาเยียวยาและฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเบิกค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2562 โดยมีการประเมินความพร้อมของในการจัดบริการอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ทั้ง 3 ด้าน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครบริหารและผู้รับบริการและจัดการอบรมอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นให้ดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงบริการครอบคลุมด้านอนามัยพื้นฐาน ด้านฟื้นฟูสมรรถภาพ และกายภาพบำบัด ตามประเภทและกิจกรรมบริการที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด เป็นหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาว 70 ชั่วโมงของกรมอนามัยที่ประกอบด้วย 1) ด้านการดูแลกิจวัตรประจำวัน 2) ด้านการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน และ 3) ด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมและการประสานงาน และปฏิบัติงานในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงจำนวน 2 - 4 คน ต่ออาสาสมัครบริหารท้องถิ่น ภายใต้แผนการดูแลผู้สูงอายุ (care plan) ควบคุมกำกับกับการปฏิบัติงานโดยบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ (CARE MANAGER) จากหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ ปฏิบัติงานวันละ 8 ชั่วโมงจำนวน 20 วันต่อเดือนโดยได้รับค่าตอบแทนจำนวน 5000 บาทต่อเดือนถ้าอบรมเพิ่มเติมอีก 50 ชั่วโมง โดยให้หลักสูตรกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข ตามคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ จะได้รับเงินเดือนเพิ่ม 6,000 บาทต่อเดือน จากผลการดำเนินงาน พบว่าสำนักงานท้องถิ่นจังหวัด 76 จังหวัด มีการจัดกิจกรรมอบรมอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นในกลุ่มตามวัตถุประสงค์ที่ 1 และประชาชนมีรายได้และการบริโภคครัวเรือนมูลค่าเพิ่มขึ้น เกิดนักบริหารชุมชนซึ่งเป็นอาชีพใหม่ในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นมากกว่า 15,548 คน และมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมากกว่า 62,192 คน ที่ได้รับการดูแลทางด้านอนามัยพื้นฐาน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ความพึงพอใจของผู้รับบริการการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระดับดีมาก ซึ่งผู้สูงอายุและชุมชนมีความคาดหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะในการจัดทำโครงการอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงในชุมชนให้ได้รับบริการด้านสุขภาพพื้นฐานการฟื้นฟูสมรรถภาพและกายภาพอย่างครบถ้วนและสม่ำเสมอเนื่องร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ (care giver) ซึ่งมีแผนการออกให้ผู้สูงอายุในชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดมาเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนของผู้สูงอายุเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society) มีรายละเอียดข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้อาสาสมัครบริหารท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเป็นไปตามบริบทและสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ 2) ส่งเสริมพัฒนาอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นให้สามารถประสานงานทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานเพื่อร่วมสร้างความเข้าใจและพัฒนาแนวปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงให้ประสบผลสำเร็จ 4) วางแผนกำลังคนที่จะมาเป็นอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นเพื่อให้เพียงพอเหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่ได้รับบริการอย่างทั่วถึง 5) ให้ความสำคัญในการสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงให้เกิดประสิทธิภาพ และ 6) เบิกจ่ายค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับภาระงานที่อาสาสมัครบริหารท้องถิ่นปฏิบัติงานเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่อาสาสมัครบริหารท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2563). คู่มือนักบริหารท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <http://www.songklong.go.th/news/doc>
- กรมการศึกษากี. (2564). อาสาสมัครบริบาล. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก <https://www.facebook.com>
- กอบกุล มาดีคาน และคณะ. (2564). ผลของการพัฒนาความรู้และทักษะของอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิติ. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2565 จาก <http://203.157.71.172/academic/web/files/2564/r2>
- ไกรสร จุลโยธา. (2565). ผลของการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 8(3), 175-176.
- ณรงค์วิชัย คำรังสี. (2565). ผลของโปรแกรมการรับรู้สมรรถนะแห่งตนต่อทักษะการดูแลของผู้ดูแลผู้สูงอายุภาวะข้อเข่าเสื่อม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปอ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 8(2), 97-110.
- บุษบา แพงบุพผา. (2563). การประเมินสถานการณ์สุขภาพผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโดย Software Care Plan. เรียกใช้เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2567 จาก https://hpc.go.th/rcenter/_fulltext/201908281_43821_656/2_0190828144009_4062.pdf
- พชรวรรณฐ์ เอมรัตน์. (2562). ข้อเสนอเชิงนโยบายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวผ่านระบบบ้านาญ. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) สาขาวิชาการเมืองการปกครองสำหรับนักบริหารคณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มณฑิชา เจนพานิชทรัพย์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดบริการสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 17(1), 263-264.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย. (2563). บทบาทหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2566 จาก <https://www.ratchakitcha.soc.go.th>
- วิราพรรณ วิโรจน์รัตน์. (2562). การพัฒนาระบบบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น. วารสารสภากรพยาบาล, 29(3), 104 -115.
- ศลทร คงหวาน. (2565). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุ. Rangsit Journal of Law and Society, 4(1), 12-13 .
- สกันต์ บุณนาค. (2564). รูปแบบการจัดการดูแลระยะยาวทางสุขภาพในบริบทปัจจุบันและอนาคต. เรียกใช้เมื่อ 19 มีนาคม 2566 จาก <https://kb.hsri.or.th>
- สถิตย์ กลมวงศ์. (2566). คุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อการดูแลผู้สูงอายุ. วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา), 23(1), 27-29.
- สำนักอนามัยผู้สูงอายุ. (2563). ภาพข่าวกิจกรรม. เรียกใช้เมื่อ 21 ธันวาคม 2566 จาก www.anamai.go.th
- อมาวาสี อัมพันธ์รัตน์. (2563). การจัดระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน: บทบาทที่ท้าทายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารการพยาบาลและสุขภาพ, 14(3), 10-21.

การวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*

PLANNING PUBLIC RELATIONS MEDIA FOR PARTICIPATORY LOCAL DEVELOPMENT PROJECTS OF PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

เมธาวิณ สาระยาน

Matawin Sarayan

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi Province, Thailand

Corresponding author E-mail: ansor.ppru@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาแนวทางในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ 2) สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ 3) จัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี การวิจัยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มโดยเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคลากรจากกลุ่มงานสื่อสารองค์กรของมหาวิทยาลัย จำนวน 4 คน ตัวแทนบุคลากรที่ดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 8 คน และเครือข่ายชุมชนที่ร่วมโครงการครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เลือกศึกษาจำนวน 16 พื้นที่ เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญพื้นที่ละ 5 คน รวมจำนวน 80 คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม พบว่า 1) แนวทางการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์เน้นสื่อที่อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ หอกระจายข่าว สื่อสังคมออนไลน์ รายการวิทยุกระจายเสียง ตามลำดับ สื่อดังกล่าวมีลักษณะใกล้ชิดกับคนในชุมชน เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว มีข้อเสนอแนะให้มีการใช้สื่อที่หลากหลาย มีความถี่ที่เหมาะสม มีการออกแบบเนื้อหาให้น่าสนใจ 2) เครือข่ายการวางแผนประชาสัมพันธ์ มีการตั้งกลุ่มสมาชิกแบบไม่เป็นทางการ และสื่อสารผ่านผู้นำชุมชน มีกลไกของชุมชน และระบบราชการเข้ามาประกอบ มีส่วนร่วมด้วยการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตามข้อสรุป มีการส่งเสริมความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น การออกแบบเนื้อหา เทคนิคการถ่ายภาพ/วิดีโอ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ 3) การจัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์เน้นแผนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ไม่ตายตัว สื่อที่มีความเหมาะสมที่นำมาใช้ในพื้นที่ได้แก่ รายการเสียงตามสายผ่านหอกระจายข่าว สื่อสังคมออนไลน์ รายการวิทยุกระจายเสียง และต้องมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอในการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: สื่อประชาสัมพันธ์ การวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม

Abstract

This research has the objectives of 1) studying guidelines for planning public relations media 2) creating a network to participate in planning public relations media 3) creating a public relations media plan for the local development project of Phetchaburi Rajabhat University. Qualitative research methods Use the tools of in-depth interviews and focus group discussions.

Key informants include personnel from the university's corporate communications group Total of 4 people, representatives of personnel who carry out local development projects, totaling 8 people, and community networks participating in the project covering areas of 2 provinces: Phetchaburi Province and Prachuap Khiri Khan Province Select 16 areas to study, selecting 5 key informants from each area, totaling 80 people, to analyze the content data and summarize the overall picture. Found that 1) guidelines for planning public relations media Emphasis on media in the area, including news towers, social media. Radio programs are broadcast respectively. Such media is close to people in the community. It is a medium that can be accessed quickly. There are suggestions to use a variety of media. Have the right frequency The content is designed to be interesting. 2) Public relations planning network An informal membership group has been established. and communicate through community leaders There is a community mechanism. and bureaucracy involved Participate by attending the meeting. Leave a comment and follow the conclusions Public relations knowledge is promoted, such as content design. Photography/video techniques Social media use 3) Preparation of public relations media plan Emphasis on plans that can be adjusted according to the situation, not fixed. Appropriate media used in the area include: Audio programs via the news tower social media radio broadcasting program And there must be sufficient budget allocated to support public relations.

Keywords: Public Relations Media, Public Relations Media Planning, Participatory Local Development Project

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีวิสัยทัศน์ว่า “ภายในปี พ.ศ. 2570 จะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำด้านอาหาร การท่องเที่ยว และวิทยาการสุขภาพ ภายใต้ความเป็นมหาวิทยาลัยดิจิทัลด้วยการบูรณาการศาสตร์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” โดยมีพันธกิจ คือ 1) ผลิตบัณฑิต ตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพตามสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 มีทัศนคติที่ดี มีคุณธรรมนำความรู้ เป็นพลเมืองดีในสังคม เน้นองค์ความรู้สู่ท้องถิ่น และ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสม 3) วิจัยสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และงานสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการบูรณาการ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น และประเทศอย่างแท้จริงเป็นรูปธรรมแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ให้เกิดการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ 4) น้อมนำแนวพระราชดำริ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและให้บริการวิชาการ โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม ประเทศชาติและเผยแพร่สู่สากล และ 5) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตามหลักธรรมาภิบาล (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2561) จากพันธกิจดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้ดำเนินงานต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะการดำเนินการบริการวิชาการในลักษณะโครงการพัฒนาท้องถิ่น การบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีใช้โมเดลหรือรูปแบบการบริการวิชาการที่เรียกว่า 1 คณะ 1 อำเภอ เนื่องจากแบ่งตามจำนวนคณะในมหาวิทยาลัยและจำนวนอำเภอในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ในปี พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศ ได้น้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษา มาจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่สอดคล้องกับภารกิจในการจัดตั้งมหาวิทยาลัย และได้ทบทวนแผนฉบับดังกล่าว เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2561 ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นทั้งเป้าหมายกลยุทธ์และตัวชี้วัดที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพและพร้อมด้วยคุณลักษณะทั้ง 4 ประการ เพื่อยกระดับคุณภาพ

การศึกษาตามพระบรมราโชบาย มุ่งผลิตครูคุณภาพและพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการศึกษา ตามสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยน้อมนำพระราชดำริสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (ดาร์พงษ์ รัตนสุวรรณ, 2561) จากการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พบว่า ผลการดำเนินงานมีความคืบหน้าและประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เกิดปัญหาและอุปสรรคบ้างแต่สามารถแก้ไขปัญหไปได้ อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี แต่หลายครั้งที่เกิดปัญหาเรื่องการเข้าใจผิดของหน่วยงาน หรือชาวบ้านในชุมชนเกี่ยวกับการกิจของมหาวิทยาลัยในการดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่นเนื่องจากยังมีการรับรู้ของบุคคลเฉพาะกลุ่ม ขาดการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีจึงให้ความสำคัญในเรื่องการประชาสัมพันธ์และการใช้สื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้และสร้างความร่วมมือในการทำงานกับทุกภาคส่วน เกิดการยอมรับในผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้

การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) เป็นการติดต่อสื่อสารจากองค์กรไปสู่สาธารณชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงรับฟังความคิดเห็นและประชมติจากสาธารณชนที่มีต่อองค์การโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเชื่อถือ ภาพลักษณ์ ความรู้ และแก้ไขข้อผิดพลาดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (ประภาศรี สวัสดิ์อำไพรักษ์, 2562)

การวางแผนการประชาสัมพันธ์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับหลักการระบอบประชาธิปไตยเป็นกระแสของความคิดที่ทำให้ผู้คนในสังคมตระหนักดีว่า การดำเนินกิจการใดๆ ก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม การพิจารณาและตัดสินใจในการร่วมปฏิบัติงานหรือกิจกรรม ตลอดจนร่วมรับผิดชอบในสิ่งต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อตัวเองหรือชุมชน

สื่อ (Media) เป็นช่องทางการสื่อสารที่น่าเสนอเนื้อหาของสาร ไม่ว่าจะเป็นข่าว ข้อมูลบันเทิงหรือโฆษณา ไปสู่ผู้รับสาร การเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสื่อที่พัฒนาให้ดีขึ้น นับจากการมีสื่อบุคคลได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสื่อสิ่งพิมพ์และจากสื่อสิ่งพิมพ์พัฒนาเป็นรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ สื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาขึ้นมาก เกิดการพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการสื่อสารและรูปแบบการพัฒนาสื่อที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น (พรจิต สมบัติพานิช, 2547) ดังนั้น สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ หมายถึง เครื่องมือหรือตัวกลางที่ใช้ในการนำข่าวสารเรื่องราว จากองค์กรหรือหน่วยงานไปสู่ประชาชน (มณูเชษฐ์ มะโนธรรม, 2555)

สื่ออาจจำแนกได้หลายประเภทหลายหลักเกณฑ์ แต่การกำหนดประเภทของสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์จะต้องคำนึงถึงลักษณะที่เป็นรูปธรรม ลักษณะการพัฒนาการได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบันและสุขภาพเพื่ออนาคต ประเภทของสื่อตามลักษณะของการเข้าถึงผู้รับสารเป็นเกณฑ์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภทรวมตัวกันในลักษณะที่สามารถแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง (ปรเม สตะเวทิน, 2546) ดังนี้

1. สื่อบุคคล (interpersonal communication) คือ การสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มาทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว (person-to-person) กล่าวคือ ทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง (direct) ในขณะที่คนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่น ๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร การสื่อสารระหว่างบุคคลอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (small group) ซึ่งมีคนมากกว่าสองคนขึ้นไปมารวมตัวกันในลักษณะที่สามารถแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง

2. สื่อมวลชน (mass media) หมายถึง สื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาที่ใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกันโดยทั่วไปแล้วสื่อที่เรียกว่าสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ นิตยสาร และภาพยนตร์ โดยตรง

3. สื่อเฉพาะกิจ (specialized media) คือ สื่อที่สร้างขึ้น หรือซื้อ หรือเช่า โดยองค์การใด องค์การหนึ่งเพื่อใช้ในการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ขององค์การนั้น โดยเฉพาะสื่อเฉพาะกิจจัดว่าเป็นแขนงหนึ่งของสื่อมวลชน โดยได้พัฒนาเนื้อหามาใช้ประโยชน์เป็นเรื่อง ๆ ไป ฉะนั้นสื่อเฉพาะกิจโดยทั่วไปมีกลุ่มประชาชนที่เป็นเป้าหมายที่แน่นอน มีการส่งเนื้อหาต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่มประชาชนกลุ่มนั้นๆ การผลิตไม่ยุ่งยาก การนำเสนอเนื้อหาเป็นไปอย่างง่าย ๆ (อรรพรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2552)

จากที่กล่าวมานั้น การดำเนินการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะทำให้เกิดการเลือกใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ที่ถูกต้องและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างการรับรู้ เข้าใจ และก่อให้เกิดการยอมรับ ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่ทำการประชาสัมพันธ์อีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยให้ความสนใจถึงแนวทางในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการจัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่น
3. เพื่อจัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเลือกใช้ขั้นตอนวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยใช้กลุ่มประชากรที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เลือกศึกษาจำนวน 16 พื้นที่ โดยเลือกแบบเจาะจงและเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญพื้นที่ละ 5 คน รวมจำนวน 80 คน และบุคลากรจากกลุ่มงานสื่อสารองค์กรของมหาวิทยาลัย จำนวน 4 คน ตัวแทนบุคลากรที่ดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 8 คน 2) การสร้างเครื่องมือวิจัย ซึ่งเครื่องมือในการวิจัยประกอบไปด้วยกิจกรรมที่ออกแบบให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ ดังนี้ กิจกรรมวิเคราะห์สื่อและประเภทของสื่อ กิจกรรมการวางแผนสำคัญไฉน กิจกรรมเล่าเรื่องจากเรื่องเล่าชุมชน และกิจกรรมการเขียนโครงการเพื่อสร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน หลังจากสร้างเครื่องมือในการวิจัยเสร็จแล้วผู้วิจัยได้นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะและปรับแก้ตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้ในกระบวนการวิจัย 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับกิจกรรมในการดำเนินการวิจัยใช้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เป็นสำคัญ (PAR) มีการใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนาเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ 4) เมื่อได้ข้อมูลแล้วผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม

ผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยเรื่องการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พบว่า 1) แนวทางในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีจากบุคลากรกลุ่มงานสื่อสารองค์กรมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตัวแทนบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่ลงพื้นที่ดำเนินการโครงการพัฒนาท้องถิ่น และตัวแทนเครือข่ายชุมชน จำนวน 16 พื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องการเน้นการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ หอกระจายข่าว สื่อสังคมออนไลน์ เช่น LINE Facebook รายการวิทยุกระจายเสียง ตามลำดับ ซึ่งสื่อดังกล่าวมีลักษณะที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชน และเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว และมีข้อเสนอแนะให้มีการใช้สื่อที่หลากหลาย มีความถี่ที่เหมาะสม มีการออกแบบเนื้อหาที่น่าสนใจและสอดคล้องกับประเภทของสื่อ

2) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ภาพที่ 1 เข้าร่วมการประชุมกับหัวหน้าส่วนราชการระดับต่าง ๆ เพื่อชี้แจงโครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

เพชรบุรี ต้องการให้มีการสร้างเครือข่ายโดยมีการจัดตั้งกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ ไม่ตายตัว ยืดหยุ่นได้ ไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างหรือหน้าที่ที่ระบุชัดเจน แต่ให้เน้นการสื่อสารผ่านทางผู้นำชุมชน หรือผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว มีกลไกของชุมชน ระบบราชการเข้ามาประกอบการจัดกลุ่มเครือข่าย มีลักษณะการมีส่วนร่วมด้วยการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตามข้อสรุปของกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น นอกจากนั้นในการสร้างเครือข่ายการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมหรือให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ เช่น การออกแบบเนื้อหาการประชาสัมพันธ์ เทคนิคการถ่ายภาพ/วิดีโอ การติดต่อด้วยโทรศัพท์มือถือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนสามารถผลิตสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นได้ด้วยตนเองซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนต่อไป

ภาพที่ 2 รับฟังข้อเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายการวางแผนประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่น
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

3) การจัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยใช้ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเริ่มต้นจาก 1) ระยะเตรียมวิจัย (Pre-research) คือ ได้คัดเลือกชุมชนในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 16 ชุมชนและมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรายละเอียดของชุมชนด้านต่างๆ รวมถึงกิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 2) ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ทั้งในส่วนของตัวแทนบุคลากรที่ลงพื้นที่ดำเนินโครงการพัฒนาท้องถิ่น และบุคลากรกลุ่มงานสื่อสารองค์กร ร่วมกับตัวแทนเครือข่ายชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมและนำเสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และ 3) ระยะการติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation Phase) หลังจากที่ได้จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ร่วมกันและนำเสนอแผนประชาสัมพันธ์ต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตลอดจนการดำเนินการตามแผนประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีแล้ว ได้แต่งตั้งกรรมการเพื่อติดตามและประเมินผลเป็นระยะๆ และนำเสนอผลการดำเนินการต่อชุมชนในที่ประชุมเวทีประชาคม หรือผ่านช่องทางสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะจากชุมชนว่า แผนสื่อประชาสัมพันธ์นั้นขอให้เป็นแผนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และตามความเหมาะสม ไม่ตายตัว และต้องมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอในการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ด้วย

ภาพที่ 3 จัดรายการวิทยุประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพที่ 4 ผลิตคลิปวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เป็นการดำเนินการเพื่อสร้างแนวทางในการประชาสัมพันธ์ และสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตลอดประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นตามแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) โดยจากการศึกษาพบว่า แนวทางการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ควรเน้นที่สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เสียงตามสาย/หอกระจายข่าว สื่อบุคคล หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมากกว่า สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ให้เน้นที่กลุ่มเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อาริรัตน์ พิมพ์นวนและวิทยา

พานิชล้อยเจริญ เรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน กรณีศึกษา: โครงการยกระดับคุณภาพชีวิตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พบว่า การดำเนินงานโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตฯ ใช้การสื่อสารที่เป็นทางการ คือ การประชุมกลุ่มเพื่อวางแผนการดำเนินงาน ปรึกษาระดมความคิด การลงพื้นที่เพื่อสร้างความคุ้นเคยและรับรู้ถึงบริบท ความต้องการของคนในชุมชนเพื่อนำมาจัดทำแผนการดำเนินงาน การสื่อสารออนไลน์โดยติดต่อผ่านทางไลน์ เพชบุ๊กซึ่งเป็นสื่อสังคมที่เข้าถึงได้ง่าย สามารถตอบโต้ระหว่างกันได้อย่างทันทีทันใด และการใช้เสียงตามสายที่ใช้กับชุมชนที่มีขนาดใหญ่ และยังพบว่า การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม คือ มีการใช้สื่อบุคคลเข้ามาช่วยในการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยนำวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงคนในชุมชนมากที่สุด สื่อวิดีโอช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนทำให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้เพชบุ๊กสำหรับการแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์โครงการฯ (อารีรัตน์ พิมพ์นวน และ วิทยาพานิชล้อยเจริญ, 2560) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ภากรณ์ โพธิ์ ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดสื่อประชาสัมพันธ์สำหรับการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร พบว่า การท่องเที่ยวระหว่างชุมชนในจังหวัดชุมพร สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ 1) กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ 2) กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม 3) กิจกรรมท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ และการพัฒนาชุดสื่อประชาสัมพันธ์สำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ออกแบบสื่อเป็น 2 ระบบคือ ระบบออฟไลน์ พัฒนาเป็นปฏิทินท่องเที่ยว โดยใช้ควบคู่กับระบบออนไลน์ที่เป็นสื่อ Even Calendar Facebook ประกอบด้วย 1) ภาพและข้อมูลกิจกรรมและเทศกาล 2) ข้อมูลแสดงช่วงเวลาที่มีเทศกาลและกิจกรรมในจังหวัดชุมพร 3) ข้อมูลแสดงถึงช่วงวัน - เวลาที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชุมชน 4) ภาพและข้อมูลสินค้าประจำท้องถิ่น โดยจุดเด่นของสื่อออฟไลน์คือสามารถเห็นข้อมูลภายในปฏิทินได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องใช้อินเทอร์เน็ต มีความสมบูรณ์ในเนื้อหาและจุดเด่นของสื่อออนไลน์ คือ มีความยืดหยุ่นของข้อมูลสามารถปรับแก้ไขเนื้อหาให้ได้อย่างเป็นปัจจุบันตลอดเวลาสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนขยายได้ตามต้องการ (ภากรณ์ โพธิ์, 2564) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ทรัพย์ อมรภิญโญ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โครงการหนองคายโมเดล พบว่า โครงการหนองคายโมเดลมีการประชาสัมพันธ์ 2 ช่องทาง ได้แก่ 1) ช่องทางออนไลน์ผ่านทางเพจเพชบุ๊ก เว็บไซต์ โปรแกรมโลกเสมือนจริง spatial 2) ช่องทางออฟไลน์ ใช้วิธีปากต่อปาก ไม่มีเอกสารประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยจึงพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ แผ่นพับ ซึ่งมีความโดดเด่นในด้าน 1) เป็นสารทโบรชัวร์ในด้านการรักโลก 2) มีความสวยงาม สามารถดึงดูดความสนใจ 3) แปลกใหม่ มีความแตกต่าง และ 4) มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งบนแผ่นพับมีข้อมูลครบถ้วน ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มผู้ผลิต เป็นตัวกลางในการให้รายละเอียด ช่วยขยายตลาดให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในโครงการ (ทรัพย์ อมรภิญโญ, 2565)

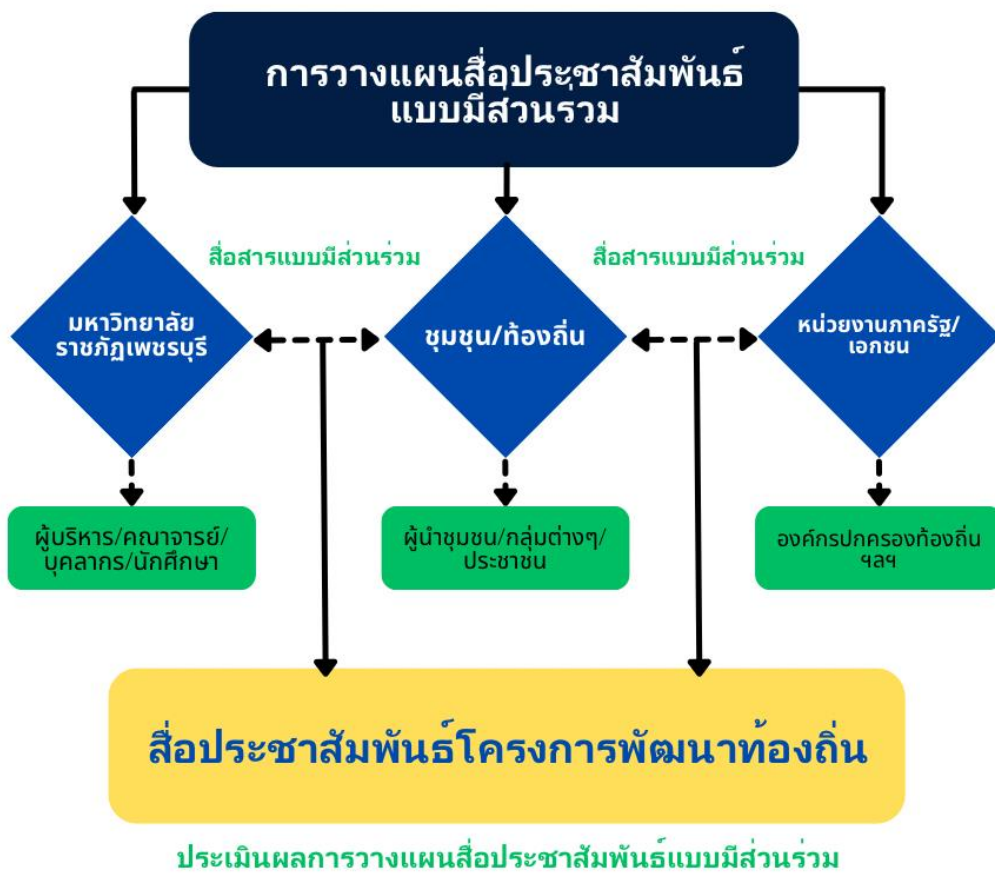
สำหรับการสร้างเครือข่ายการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์และการจัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เน้นความคล่องตัวในการทำงาน มีการสื่อสารผ่านผู้นำชุมชน มีระบบกลไกในการขับเคลื่อน และมีการต่อยอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ นอกจากนั้นในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องมีแหล่งที่มาของการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพออีกด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ สายฝน แสนใจ ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน พบว่า (1) ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายชุมชน ฝ่ายสถานศึกษา และฝ่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ การมีส่วนร่วมของฝ่ายชุมชน ได้แก่ การร่วมระดมความคิดเห็น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การร่วมสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ และการวิพากษ์สื่อการจัดการเรียนรู้ ฝ่ายสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดสร้างและนำเสนอสื่อการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ ส่วนฝ่ายมหาวิทยาลัยมีส่วนในการจัดสร้าง กำกับติดตามการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย (2) โรงเรียนและชุมชนได้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน จำนวน 2 ชุด

คือ การทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก และวิถีไทลื้อ (3) ชนรุ่นหลังในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง และภูมิปัญญาของชุมชนได้รับการอนุรักษ์และสืบสานต่อจากการนำเสนอไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ (สายฝน แสนใจพรม, 2559) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ต่วนเปาซี กูจิ ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย: กรณีศึกษาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสำนักงานปฏิบัติการภาคใต้ พบว่า กระบวนการการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้ แบ่งออกเป็น 5 กระบวนการ คือ (1) เครือข่ายองค์กรชุมชน ส่วนใหญ่มักเกิดจากการที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้งโดยเกิดจากการริเริ่มสร้างสรรค์ของกลุ่มประชาชนเอง และเครือข่ายที่เกิดจากนโยบายของทางราชการเข้าไปกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักในปัญหา สร้างความตื่นตัวให้เกิดความสนใจในการรวมตัว (2) การจัดระบบบริหารเครือข่าย เป็นระบบที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมในการจัดการมากที่สุด มีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนหรือท้องถิ่น (3) ประโยชน์ของเครือข่าย ได้แก่ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นเวทีกลางประสานงาน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร เป็นเวทีสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ และเป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นทางสังคมใหม่ ๆ (4) การธำรงรักษาเครือข่าย ต้องจัดให้มีการกำกับดูแลและตรวจสอบกิจการ เพื่อรักษาความสำเร็จของเครือข่าย และการธำรงรักษาเครือข่ายให้มีการดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง (5) ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานของเครือข่าย มีดังนี้ ปัญหาด้านการบริหารจัดการด้านแผนงาน ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอต่อจำนวนงานที่ต้องปฏิบัติ ปัญหาด้านทัศนคติของสังคมที่มีต่อเครือข่าย ภาครัฐและภาคเอกชนควรให้การสนับสนุนเครือข่ายทั้งในด้านการเอื้ออำนาจ การสนับสนุนด้านเงินทุน การสนับสนุนทรัพยากร ความรู้ด้านวิชาการ การประชาสัมพันธ์ การประสานงานเชื่อมโยงให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ภายในเครือข่ายและระหว่างเครือข่าย และการเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาเครือข่าย (ต่วนเปาซี กูจิ, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

การวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีการทำงานร่วมกันจาก 3 ภาคส่วนสำคัญ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ชุมชน/ท้องถิ่น และองค์กรทางภาครัฐและเอกชน โดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กำหนดประเด็น แลกเปลี่ยน/พูดคุย รับฟัง สรุปประเด็นวางแผนดำเนินการ ดำเนินการตามแผนและติดตามประเมินผล

ภาพที่ 5 โมเดล การวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมโครงการพัฒนาท้องถิ่น
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้ข้อสรุปว่า แนวทางในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นต้องการเน้นการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่อยู่ในพื้นที่ การใช้สื่อบุคคลที่ได้รับความนิยมหรือนับถือและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ควบคู่ในกลุ่มเยาวชน สำหรับการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์มีการสร้างเครือข่ายและการสื่อสารผ่านผู้นำชุมชนโดยมีการจัดตั้งกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ ไม่ตายตัว ยืดหยุ่นได้ มีกลไกในการขับเคลื่อนสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและสุดท้ายการจัดทำแผนสื่อประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นดำเนินการโดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และต้องเป็นแผนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และตามความเหมาะสม มีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ คือ มหาวิทยาลัยควรขับเคลื่อนแผนประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาท้องถิ่นอย่างจริงจัง และต้องศึกษาบริบทชุมชนนั้น ๆ ก่อนเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยต้องสร้างคู่มือความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ และร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน และนำเสนอผลที่เกิดขึ้นจริง หากเกิดปัญหาให้นำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยเพื่อป้องกันการสื่อสารที่ผิดพลาด สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ควรมีการศึกษาการเปิดรับและประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ของโครงการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

เอกสารอ้างอิง

- ดาร์พงษ์ รัตนสุวรรณ. (2561). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579). (ฉบับปรับปรุง 11 ตุลาคม 2561). (คู่มือ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- ถ้วนเปาชี กุจิ. (2554). การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย : กรณีศึกษาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทรัพย์ อมรวิญญู. (2565). การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โครงการหนองคายโมเดล. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 14 (3), 323-337.
- ประมวญ สดะเวทิน. (2546). หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ภาพการพิมพ์.
- ประภาศรี สวัสดิ์อำไพรักษ์. (2562). ความหมายและความสำคัญของการประชาสัมพันธ์. เรียกใช้เมื่อ 11 เมษายน 2566 จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sms/market/Unit8/SUBM1/U811-1.htm>
- พรจิต สมบัติพานิช. (2547). โฆษณาในทศวรรษที่ 2000-2010 : การศึกษาถึงปัจจัยด้านสื่อที่มีต่อรูปแบบโฆษณา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภากรณ์ โพธิ์. (2564). การพัฒนาชุดสื่อประชาสัมพันธ์สำหรับการท่องเที่ยวในชุมชนจังหวัดชุมพร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการออกแบบเพื่อธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มณเฑียร มโนธรรม. (2555). การใช้สื่อมวลชนในงานสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2566 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/513886>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (2561). พันธกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. เรียกใช้เมื่อ 11 เมษายน 2566 จาก <https://www.pbru.ac.th/pbru/resolution>
- สายฝน แสนใจพรหม. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 17 (2), 101-109.
- อรรณพ ปิณฑน์โอวาท. (2552). การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีรัตน์ พิมพ์นวน และ วิทยา พานิชล่อเจริญ. (2560). การมีส่วนร่วมเพื่อการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน กรณีศึกษา: โครงการยกระดับคุณภาพชีวิตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. ใน รวบรวมบทความวิจัยการสื่อสารศึกษา ปี พ.ศ. 2560. คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนา ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน*

STRATEGIES FOR SUSTAINABLE CREATIVE TOURISM DEVELOPMENT IN LANNA CIVILIZATION AREA OF SRITIA SUBDISTRICT COMMUNITY BANHONG DISTRICT LAMPHUN PROVINCE

รุ่งรติศ เมืองลือ*, อิศรีย์ ตียะพิพัฒน์

Rungradith Muanglue*, Itsaree Tiyaipiphat

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, The Far Eastern University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: Rungradith@feu.edu

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยวของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน 2) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน 3) สร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือ คือ รายการตรวจสอบชุมชนศึกษา แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน นักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลศรีเตี้ยมีทรัพยากรท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านมหรหรรรมและปรากฏการณ์ที่สำคัญ ด้านกิจกรรม ด้านบริการที่โดดเด่นและสำคัญ ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis พบว่า จุดแข็ง คือ มีที่ตั้งเหมาะสมเชื่อมโยงจากสนามบินนานาชาติจังหวัดเชียงใหม่ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น คือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ล้านนาและตำนานชุมชนมีเอกลักษณ์ดึงดูดใจ จุดอ่อน คือ ขาดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โอกาส คือ สร้างภาพลักษณ์และแบรนด์ชุมชนตำบลศรีเตี้ยเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางอารยธรรมล้านนา อุปสรรค คือ ภาวะเศรษฐกิจโลกมีความผันผวน และสถานการณ์การท่องเที่ยวหลังจากปัญหาโรคระบาดโควิด 19 กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนา ประกอบด้วย กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงพลิกฟื้น กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพชุมชน กลยุทธ์การเตรียมความพร้อม

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, อารยธรรมล้านนา

Abstract

This research aimed to 1) study context of Community and tourism resources of sustainable creative tourism development in Lanna civilization area of Sritia Subdistrict

community, Banhong District, Lamphun Province 2) analyse the internal and external environments (SWOT analysis) of sustainable creative tourism development in Lanna civilization area of Sritia Subdistrict community, Banhong District, Lamphun Province 3) Create Strategies for sustainable creative tourism development in Lanna civilization area of Sritia Subdistrict community, Banhong District, Lamphun Province. The community study checklist, the tourism resources audit and the in-depth interviews were applied as the research instruments of qualitative research. The data were collected by a survey, in-depth interviews and a focus group discussion through purposive sampling. The key informants consist of the public sector, the private sector, citizens and tourists. The findings were found that Sritia Subdistrict community has nature tourism resources, culture tourism resources, event tourism resources, activity tourism resources, service tourism resources. According to the result of the SWOT Analysis, the strengths are an appropriate location with a link from Chiang Mai International Airport, including outstanding natural and cultural tourism resources - Lanna historical tourist attractions, as well as community legends are unique and attractive. The weaknesses are lack of sustainable creative tourism development plan. The opportunity is creating an image and brand of Sritia Subdistrict community as a Lanna civilization tourist destination. The threats are the volatility in the global economy and the tourism situation after the COVID-19 pandemic. Strategies for sustainable creative tourism development consist of proactive strategy, turnaround strategy, maintenance strategy for community stability and preparation strategy.

Keywords: Strategies for Tourism development, Creative tourism, Lanna Civilization

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกและเป็นอุตสาหกรรมหลักของโลก จากรายงาน UNWTO Tourism Highlights ขององค์การการท่องเที่ยวโลก พบว่าการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) มีมูลค่าสูงมากเป็นอันดับที่สามของโลก ในส่วนของประเทศไทยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากก่อประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยเป็นแหล่งรายได้สำคัญ เกิดการสร้างงาน และความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ จาก Tourism Satellite Account ใน พ.ศ.2562 มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Gross Domestic Product: TGDP) มากถึง 3,005,552 ล้านบาท เท่ากับร้อยละ 17.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product:GDP) อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวในห้วงเวลาที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบเชิงลบ เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การไม่คำนึงถึงความยั่งยืนและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565)

ในปัจจุบันความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย พบว่าประเทศไทยมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (Creative Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมในการสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่จากแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับวัตถุ ภูมิปัญญา จิตวิญญาณ และประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Culture) และที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Culture) มีนักท่องเที่ยวเลือกท่องเที่ยวเพื่อสักการะศาสนสถานและศึกษาพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวิถี

วัฒนธรรมตามชุมชนในระดับสูง (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565) การเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดมูลค่าผ่านการเล่าเรื่องพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน สามารถดึงดูดใจให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ตัวอย่างของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เช่น การเรียนการทำอาหารพื้นถิ่นของชุมชน การทำลูกประคบสมุนไพร การทำตุ่งล้านนา เป็นต้น เกิดการสร้างงานในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้กระจายลงสู่ท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ร่วม ได้ใช้เวลาในชุมชนมากขึ้นเกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตชุมชน มีความประทับใจและต้องการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง เป็นการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนถึงคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

จังหวัดลำพูนซึ่งตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยเป็นจังหวัดในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงหรือพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของภาคเหนือ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.882 ตร.กม. มีวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัด คือ เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความพอเพียง เมืองเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ชุมชนวิถีพอเพียงและยั่งยืน ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลให้ความสำคัญต่อเรื่องการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวโดยใช้มรดกทางวัฒนธรรม เป็นทุนส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อการสร้างเอกลักษณ์และการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยแผนพัฒนาจังหวัดลำพูนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม โดยมุ่งสร้างรายได้ให้ประชากรในจังหวัด ส่งเสริมอนุรักษ์ ประเพณีศิลปวัฒนธรรม นำไปสู่การพัฒนาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม และมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว โดยการนำเอาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรม สร้างสรรค์ ให้เป็นผลงานเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับฐานทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาให้มีความเหมาะสมในเชิงพื้นที่และสอดคล้องกับ ทิศทางการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลการพัฒนาจังหวัด, 2565) ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ที่จะพัฒนาประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืนโดยสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างฐานให้ชุมชนมีความรักในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดและประเทศชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ซึ่งตำบลศรีเตี้ยเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ 29.5 ตารางกิโลเมตร มีจำนวน 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านหล่ายแก้ว หมู่ที่ 2 บ้านสันปูเลย หมู่ที่ 3 บ้านศรีเตี้ย หมู่ที่ 4 บ้านหนองสะลิง หมู่ที่ 5 บ้านดงขี้เหล็ก หมู่ที่ 6 บ้านศรีเจริญ หมู่ที่ 7 บ้านศรีลาภรณ์ หมู่ที่ 8 บ้านดงมะปิงหวาน หมู่ที่ 9 บ้านศรีปทุม (สำนักปลัดเทศบาลตำบลศรีเตี้ย, 2565) มีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในยุคอังกฤษล่าอาณานิคมและในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ตลอดจนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ วัฒนธรรมของไทยอง ด้านภาษา อาหารและการแต่งกาย ตำนานชุมชนเจ้าแม่นางแก้ว ดนตรีพื้นเมือง ตลอดจนศาสนสถานเก่าแก่เชื่อมโยงกับ อารยธรรมล้านนาในอดีต แต่ยังคงขาดการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าแก่ทรัพยากรชุมชน ตลอดจนสามารถนำไปพัฒนาตามพันธกิจมุ่งสืบสานต่อยอดการพัฒนาอัตลักษณ์วิถี บนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาสร้างสรรค์ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่อัตลักษณ์การท่องเที่ยว (LAMPHUN SMART HERITAGE CITY) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง

จังหวัดลำพูน เพื่อให้ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ได้ทราบถึงทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชนตำบลศรีเตี้ยซึ่งสามารถนำไปเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากฐานทรัพยากรชุมชน ตลอดจนนำกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ในการสร้างแผนและกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตำบล ศรีเตี้ย เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบริบทชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยวของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก (SWOT Analysis) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
3. สร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่มรวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน คือ 1) ภาครัฐ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 10 คน คือ นายกเทศมนตรีตำบลเลขานุการ หัวหน้าส่วนราชการสังกัดกองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำนักปลัด กองช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองสวัสดิการสังคม เจ้าหน้าที่สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลศรีเตี้ย 2) ภาคเอกชน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 10 คน คือ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก และผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่ชุมชนตำบลศรีเตี้ย จำนวน 10 คน 3) ภาคประชาชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนตำบลศรีเตี้ย 4) นักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนตำบลศรีเตี้ย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC : Index of item objective congruence) จำนวน 3 คน มีเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. รายการที่ต้องตรวจสอบเพื่อศึกษาชุมชน (Community Study) ของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แก่ ข้อมูลกายภาพ ข้อมูลภูมิศาสตร์ ข้อมูลสังคม
2. แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource Audit) ของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อตรวจสอบทรัพยากรทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทรัพยากรการท่องเที่ยวมหกรรม ปรากฏการณ์ที่สำคัญ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านบริการ และการประเมินความโดดเด่นและอำนาจดึงดูด
3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ พื้นที่ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลคือชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ประเทศไทย โดยมีพื้นที่ 29.5 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 22,350 ไร่

1. ดำเนินการเก็บข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารเป็นการศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาท้องถิ่น โดยค้นคว้าทฤษฎี งานวิจัย แนวคิด นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยและจังหวัดลำพูน จากตำราต่างๆ เอกสารแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูนและชุมชนตำบลศรีเตี้ย โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) คือ

การสำรวจ (Survey) ผู้วิจัยทำการสำรวจข้อมูลทั่วไป และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในชุมชนตำบลศรีเตี้ย โดยใช้รายการที่ต้องตรวจสอบเพื่อศึกษาชุมชน (Community Study) และรายการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resource Audit) โดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลวิจัยในช่วงเดือนมกราคม 2566 - ธันวาคม 2566

การสัมภาษณ์ (Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 40 คนโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน โดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 4 ภาคส่วน ซึ่งได้แก่ ผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยวในชุมชนตำบลศรีเตี้ยเพื่อให้พื้นที่แสดงความคิดเห็นร่วมกัน (Consensus)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยได้นำข้อมูลจากข้อมูลเอกสาร การสำรวจ (Survey) การสัมภาษณ์ (Interview) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา วิเคราะห์จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญ โดยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จากภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว มาทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา

2. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบ ข้อมูลที่ได้มาว่ามีความถูกต้องและน่าเชื่อถือหรือไม่ โดยพิจารณาตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งต้องได้ข้อค้นพบที่ตรงกัน (สุรางค์ จันทวานิช, 2558)

ผลการวิจัย

บริบทชุมชนตำบลศรีเตี้ย

1. ข้อมูลทางกายภาพ

ตำบลศรีเตี้ยห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านโฮ่ง ประมาณ 12 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับตำบลหนองล่อง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดลำพูน ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลหนองปลาสะวาย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ทิศตะวันออกติดกับตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลหนองปลาสะวาย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน สามารถเข้าถึงจากถนนลาดยางสายท่าลี่-ม่วงโตน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1010) และเส้นทางหมายเลข 108 เชียงใหม่-จอมทอง จากสนามบินนานาชาติจังหวัดเชียงใหม่

2. ข้อมูลทางภูมิศาสตร์

ตำบลศรีเตี้ยมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มภาคเหนือ มีพื้นที่ทั้งหมดคือ 29.5 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 22,350 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีภูเขาล้อมรอบสภาพ ดินเป็นดินร่วนปนทรายและดิน

กรวดลูกรังปะปนเล็กน้อย มีแม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำลี้มีระยะทาง 7.5 กิโลเมตรไหลผ่าน ตลอดจนลำเหมืองไหลผ่านหลายสาย มีพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน 3,200 ไร่ มีสภาพอากาศ 3 ฤดู คือ ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน โดยตั้งอยู่ในเขตร้อนค่อนข้างไปทางอากาศอบอุ่น และมีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อน ฤดูหนาวอากาศเย็นค่อนข้างหนาว โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ลำไยและมะม่วง

3. ข้อมูลด้านสังคม

ตำบลศรีเตี้ยมีชื่อตำบลมาจากชื่อต้นสะหลี่ (ต้นโพธิ์) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2560 ได้เปลี่ยนฐานะเป็นตำบลศรีเตี้ย ซึ่งเดิมเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอป่าซาง (ในอดีตคืออำเภอปากบ่อง) และต่อมาโอนมาอยู่กับกิ่งอำเภอบ้านโฮ่ง จากงานทะเบียนราษฎร เทศบาลตำบลศรีเตี้ย ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2564 จำนวนประชากรรวม 5,590 คน ชาย 2,715 คน และหญิง 2,875 คน ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีศาสนสถานที่สำคัญคือ วัด มีวัฒนธรรมชุมชนไทยองและภาษาไทยอง มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง

ผลการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชนตำบลศรีเตี้ย

1.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมชาติ คือ ภูมิทัศน์จากบริเวณพระธาตุเจดีย์สะหลี่ ลานนาสำนักสงฆ์ผาแท่น ภูมิทัศน์จากบริเวณจุดชมวิวดอยหลังถ้ำ ภูมิทัศน์บริเวณสองฝั่งแม่น้ำลี้ ภูมิทัศน์ภูเขาดอยกานท์บ้านโฮ่งและทิวเขาโอบล้อมชุมชน พันธุ์สัตว์นกยูงบริเวณวัดดอยหลังถ้ำ สวนเกษตรไม้ผลมะม่วงและลำไย

ภาพที่ 1 ภูมิทัศน์บริเวณสองฝั่งแม่น้ำลี้ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยแก้ว

ภาพที่ 2 ภูมิทัศน์จากบริเวณจุดชมวิ้วัดดอยหลังถ้ำ

1.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรม คือ วัดดอยหลังถ้ำ เส้นทางรถไฟสายประวัติศาสตร์ก๊วคควาย วัดพระเจ้าตนหลวงและพระพุทธรูปพระเจ้าตนหลวง (พระเจ้าหลีกเคราะห์) วัดหลวงศรีเตี้ยและสถานปฏิบัติธรรม เครื่องรางของขลัง พระเจ้าทันใจ รูปปั้นของครุบาถวระและครุบาเจ้าสุรินทร์ สุรินโท ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นอาหารไทยอง เช่น ลาบ แกงแค แกงอ่อม แกงหยวก ตำมะเขือ ยำมะม่วง เป็นต้น และภาษาไทยอง อนุสาวรีย์เจ้าแม่นางแก้ว (รัตนเทวี) ตำนานชุมชนเจ้าแม่นางแก้ว (เรื่องราวความรักของเจ้าแม่นางแก้วมเหสีต่อพญาจันท์ ผู้ครองนครเวียงหาวาย) การแสดงฟ้อนยองประกอบเพลง ตำนานเจ้าแม่นางแก้ว กูเจ้าแม่นางแก้ว วัดหล่ายแก้ว อนุสาวรีย์พระครูอินทรัตนคุณ สำนักสงฆ์ดอยผาแท่น อดีตเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของ 3 ครุบา (ครุบาเจ้าศรีวิชัย ครุบาเจ้าอภิชัยชาวปี ครุบาชัยยะวงศาพัฒนา) รูปปั้นช้างโบราณ ศูนย์การเรียนรู้ดนตรีพื้นเมือง และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการตีมีด ผ้าทอมือลายดี

ภาพที่ 3 พระพุทธรูปพระเจ้าตนหลวง (พระเจ้าหลีกเคราะห์) ภาพที่ 4 อนุสาวรีย์เจ้าแม่นางแก้ว (รัตนเทวี)

1.3 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านมหรธรม และปรากฏการณ์ที่สำคัญ คือ งานประเพณีสงรน้ำพระเจ้าหลีกเคราะห์ วัดพระเจ้าตนหลวง งานประเพณีสงรน้ำอนุสาวรีย์พระครูอินทรัตนคุณ (ครุบาสองเมือง)

ประเพณีแขวนโคมแม่น้ำแก้ว วัดหลายแก้ว งานประเพณีแห่ไม้ค้ำสะหลี (ต้นโพธิ์) งานประเพณีสงกรานต์ปีใหม่เมือง และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ งานประเพณีแห่แค่หลวง และประเพณียี่เป็งงานประเพณีวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษา งานประเพณีการเลี้ยงเสื่อบ้าน

1.4 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านกิจกรรมที่สำคัญ คือ กิจกรรมการชมภูมิทัศน์และท่องเที่ยวบริเวณจุดชมวิวดอยหลังถ้ำ กิจกรรมการชมทิวทัศน์ และศึกษาประวัติบริเวณเส้นทางรถไฟสายประวัติศาสตร์กัวคอกวาย กิจกรรมการชมภูมิทัศน์และท่องเที่ยวบริเวณพระธาตุเจดีย์สะหลีล้านนาสำนักสงฆ์ผาแท่น กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาชุมชน วัดพระเจ้าตนหลวง วัดหลายแก้ว วัดหลวงศรีเตี้ย และสำนักสงฆ์ดอยผาแท่น กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตชาวไทยองรับประทานอาหารพื้นถิ่น เช่น ลาบ แกงแค แกงอ่อม แกงหยวก น้ำพริกน้ำปู ตำมะเขือ ยำมะม่วง เป็นต้น กิจกรรมปั่นจักรยานและกิจกรรมเดิน-วิ่งบริเวณถนนสองฝั่งแม่น้ำลี้ กิจกรรมการปฏิบัติธรรมวัดดอยหลังถ้ำ วัดหลวงศรีเตี้ย กิจกรรมการรับประทานอาหารเครื่องดื่มในร้าน Cafe ต่างๆ และร้านอาหาร กิจกรรมทำแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรกับชุมชน เช่น มะม่วงแช่อิ่ม มะม่วงแผ่น ลำไยอบแห้ง ท็อปปิ้งลำไย

ภาพที่ 5 กิจกรรมการท่องเที่ยวศึกษาประวัติศาสตร์บริเวณเส้นทางรถไฟสายประวัติศาสตร์กัวคอกวาย

1.5 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านบริการที่สำคัญ คือ มีการคมนาคมที่สะดวก เช่น ถนนป้ายบอกทางเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีที่พัก ร้านอาหาร ร้าน Cafe ราคาเหมาะสม และมีคุณภาพ มีป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว ที่จอดรถในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ มีร้านสะดวกซื้อ 7-11 ร้านค้าชุมชน ตลาดสดชุมชน มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล คลินิก มีห้องสุขาในแหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาด มีจำนวนเพียงพอ มีประโยชน์ร้านรับส่งของเอกชน ปั๊มน้ำมัน ตู้ ATM

วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก (SWOT Analysis) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก (SWOT Analysis) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

SWOT Analysis	
สภาพแวดล้อมภายใน	
จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1. ตำบลศรีเตี้ยมีที่ตั้งเหมาะสมเชื่อมโยงจากสนามบินนานาชาติจังหวัดเชียงใหม่ มีถนนเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงมายังชุมชนตำบลศรีเตี้ยได้สะดวก 2. มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่โดดเด่นมีความหลากหลาย คือ ภูมิทัศน์จากบริเวณจุดชมวิววัดดอยหลังถ้า ภูมิทัศน์จากบริเวณพระธาตุเจดีย์سهลื้อล้านนาสำนักสงฆ์ผาแท่น ภูมิทัศน์บริเวณสองฝั่งแม่น้ำลี้ ภูมิทัศน์ดอยกานท์ที่สวยงาม 3. มีความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์สัตว์คือ นกยูง 4. มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ล้านนา คือ วัดพระเจ้าตนหลวง สำนักสงฆ์ดอยผาแท่น วัดหลวงศรีเตี้ย วัดหลายแก้ว ประวัติศาสตร์ชุมชนและตำนานชุมชนแม่มางแก้ว (รัตนาวะที) มีเอกลักษณ์ดึงดูดใจ 5. มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยองที่สามารถพัฒนาต่อยอดทางการท่องเที่ยวได้ 6. มีทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมีปราชญ์ด้านดนตรีพื้นเมือง 7. มีกลุ่มภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย เช่น สภาวัฒนธรรมตำบล และสภาเด็กและเยาวชนตำบลศรีเตี้ย 8. มีพื้นที่เกษตรผลิตผลไม้ ลำไย มะม่วง ที่มีคุณภาพ	1. ขาดภาพลักษณ์และแบรนด์ที่โดดเด่นด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนชุมชนตำบลศรีเตี้ย 2. ขาดกลุ่มและคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนชุมชนตำบลศรีเตี้ย 3. ขาดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในด้านการตลาดดิจิทัลของชุมชนตำบลศรีเตี้ย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน 4. ขาดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยอง (อาหาร การแต่งกาย ภาษา สถาปัตยกรรมบ้านเรือน) 5. ชุมชนเป็นที่เที่ยวทางผ่าน ขาดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลศรีเตี้ยและหน่วยงานเกี่ยวข้องยังมีอยู่น้อย 6. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ 7. ขาดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในด้านอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 8. ขาดความพร้อมและองค์ความรู้ในมาตรฐานในการให้บริการ
สภาพแวดล้อมภายนอก	
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1. ควรสร้างภาพลักษณ์ (Image) และแบรนด์ (Branding) ชุมชนตำบลศรีเตี้ยเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางอารยธรรมล้านนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากตลาดจีน 2. การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 3. ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา เมืองแห่งวัฒนธรรมอัตลักษณ์วิถีและท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4. สร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5. พื้นที่ตำบลศรีเตี้ยเป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปแหล่งท่องเที่ยวโดยอินทนนท์ อำเภอจอมทอง ทำให้มีนักท่องเที่ยวใช้เส้นทางนี้ในการสัญจรสูง	1. ภาวะเศรษฐกิจโลกมีความผันผวน เป็นสาเหตุที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่เดินทางท่องเที่ยวหรือมีการใช้จ่ายน้อยลง 2. สถานการณ์การท่องเที่ยวหลังจากปัญหาโรคระบาดโควิด 19 3. ขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ชุมชนตำบลศรีเตี้ย 4. ขาดแหล่งทุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในการพัฒนาภายในพื้นที่ชุมชนตำบลศรีเตี้ย

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ยพบว่าชุมชนตำบลศรีเตี้ยมีศักยภาพของการ

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาในด้านจุดแข็งและโอกาส ทั้งนี้ยังสามารถพัฒนาจุดอ่อนและอุปสรรคทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาได้

กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบล ศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จากสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย พบว่าความคิดเห็นของผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกันในการเสนอกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย โดยได้จัดทำ TOWS Matrix ทำให้เกิดกลยุทธ์ของทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ดังนี้

3.1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO: Strengths + Opportunities) ได้แก่ 1) การสร้างแบรนด์สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาชุมชนตำบลศรีเตี้ยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ล้านนา ประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยของที่โดดเด่นมาบูรณาการกับโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยวางแผนการตลาดโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ Social Media 2) การต่อยอดทุนทางด้านวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ล้านนา ประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยของและฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนตำบลศรีเตี้ยเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีการคัดสรรผลผลิตทางการเกษตรและวัตถุดิบในแต่ละฤดูกาลในการประกอบเมนูอาหารพื้นถิ่น เช่น มะม่วง ลำไย มารังสรรค์เป็นเมนูพื้นถิ่นล้านนาเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ภูมิปัญญาชุมชนนำเสนอเป็นสินค้าและบริการของการท่องเที่ยวเชิงอาหารพื้นถิ่นล้านนาเชิงสร้างสรรค์ 3) การสร้างแบรนด์จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ความเชื่อและความศรัทธาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ล้านนา และประวัติศาสตร์ชุมชนพัฒนาศูนย์วิปัสสนาณานาชาติจากการมีโครงข่ายการคมนาคมที่เชื่อมโยง 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านกีฬาและนันทนาการ เช่น เส้นทางกรู๊ว เส้นทางปั่นจักรยาน เรือพาย ในภูมิประเทศที่มีธรรมชาติที่สวยงาม 5) การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีมาตรฐานและมีความหลากหลาย 6) การส่งเสริมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนตำบลศรีเตี้ยเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

3.2 กลยุทธ์เชิงพลิกฟื้น (WO: Weaknesses – Opportunities) ได้แก่ 1) จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนชุมชนตำบลศรีเตี้ย (Destination Management Organization) 2) จัดทำแผนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนตำบลศรีเตี้ยอย่างยั่งยืน 3) จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย 4) ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดดิจิทัลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย 5) ส่งเสริมมาตรฐานและคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย

3.3 กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพชุมชน (ST: Strengths – Threats) ได้แก่ 1) ส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีเตี้ยกับเครือข่ายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ 2) พัฒนาและส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยว การรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน 3) การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน จัดทำระบบขนส่งมวลชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย โดยของบประมาณจากภาครัฐ 4) พัฒนาการท่องเที่ยวไร้พรมแดน 5) เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตและวัฒนธรรมกับจังหวัดโดยรอบ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ 6) ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน

3.4 กลยุทธ์การเตรียมความพร้อม (WT:Weaknesses – Threats) ได้แก่ 1) มีการอบรมให้ความรู้และจัดทำแผนงานในการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติต่างๆ และความปลอดภัยในชุมชนศรีเตี้ย 2) สร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลศรีเตี้ยกับระดับจังหวัดโดยมีการบูรณาการการทำงานในทุกภาคส่วนร่วมกัน 3) การอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนศรีเตี้ย 4) การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผล

จากการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชนตำบลศรีเตี้ยมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมชาติ อาทิ ภูมิทัศน์จากบริเวณจุดชมวิวดอยหลังถ้ำ ภูมิทัศน์จากบริเวณพระธาตุเจดีย์สะเหล้านนา พันธุ์สัตว์นกยูง สวนเกษตรไม้ผลมะม่วงและลำไย ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรม อาทิ วัดดอยหลังถ้ำ เส้นทางรถไฟสายประวัติศาสตร์ก๊วกคอยาว วัดพระเจ้าตนหลวง วัดหลวงศรีเตี้ย ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านมหกรรม อาทิ งานประเพณีสงกรานต์พระเจ้าหลีกเคราะห์วัดพระเจ้าตนหลวง งานประเพณีสงกรานต์สาวรีย์พระครูอินทรัตนคุณ ประเพณีแหวนโคมเจ้าแม่นางแก้ว วัดหลายแก้ว งานประเพณีแห่แห่หลวง ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านกิจกรรม อาทิ การท่องเที่ยวบริเวณจุดชมวิวดอยหลังถ้ำ กิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์เส้นทางรถไฟก๊วกคอยาว กิจกรรมสัมผัสวิถีชีวิตชาวไทยองรับประทานอาหารพื้นถิ่น กิจกรรมการปฏิบัติธรรมวัดดอยหลังถ้ำ วัดหลวงศรีเตี้ย และทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านบริการ อาทิ การคมนาคมที่สะดวก มีที่พัก ร้านอาหาร ร้าน Café ซึ่งทำให้ทราบว่าชุมชนตำบลศรีเตี้ยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในหลากหลายด้าน ซึ่งสัมพันธ์กับพยอม ธรรมบุตร ได้การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทยแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่าการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวจากการต่อยอดศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายของระบบนิเวศจะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม นำไปสู่จุดหมายปลายทางระดับโลก (พยอม ธรรมบุตร, 2562) และสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดลำพูน กล่าวว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนมีศักยภาพและมีความโดดเด่นดึงดูดใจ มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน มีชุมชนประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลการพัฒนาจังหวัด, 2565)

จากการวิเคราะห์วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) พบว่า จุดแข็ง คือ ตำบลศรีเตี้ยมีที่ตั้งเหมาะสมเชื่อมโยงจากสนามบินนานาชาติจังหวัดเชียงใหม่เชื่อมโยงมายังชุมชนได้สะดวก มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่โดดเด่นมีความหลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ล้านนา วิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยอง มีทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่น สัมพันธ์กับนพดล ชมภูวิลาส และกฤษณ์ท สนั่นหวี ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน พบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำพูนมีจุดแข็งและอัตลักษณ์โดดเด่นทางด้านพุทธศาสนา อีกทั้งมีต้นทุนทางมีต้นทุนทางวัฒนธรรมล้านนาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง (นพดล ชมภูวิลาส และกฤษณ์ท สนั่นหวี, 2565) อนึ่งจุดอ่อน (Weakness) คือ การขาดคณะกรรมการและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนด้านต่างๆ ขาดภาพลักษณ์และแบรนด์ที่โดดเด่น สอดคล้องกับปิยะชาติ อิศรภักดี กล่าวว่า อัตลักษณ์ของแบรนด์จะบ่งบอกจุดเด่นที่บ่งชี้ความเป็นแบรนด์ นักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคจะจดจำจะนึกถึงแบรนด์ทุกครั้งที่ได้สัมผัส การส่งเสริมแบรนด์การท่องเที่ยวจึงเพิ่มโอกาสในการรับรู้และเกิดการสร้างสายสัมพันธ์ (ปิยะชาติ อิศรภักดี, 2560) ในด้านของโอกาส (Opportunity) คือ การสร้างภาพลักษณ์และแบรนด์ชุมชนตำบลศรีเตี้ยเป็นแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา ภาครัฐส่งเสริมให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา เมืองแห่งวัฒนธรรมอัตลักษณ์วิถีและท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดลำพูน กล่าวว่า การกำหนดทิศทางในการพัฒนา

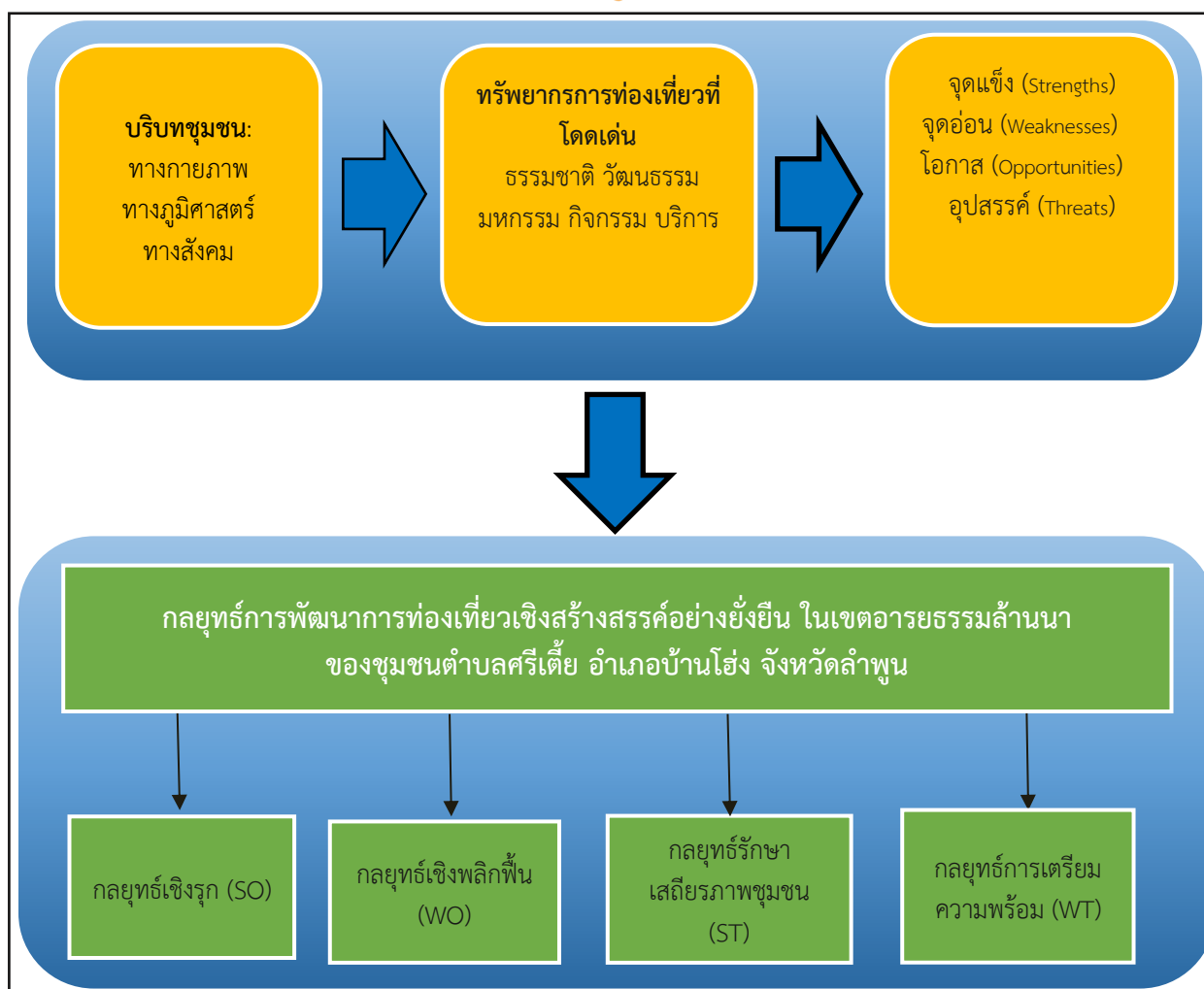
จังหวัดลำพูนคือ เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนความพอเพียง มุ่งสืบสานต่อยอดการพัฒนาอัตลักษณ์วิถี บนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เสริมสร้างศักยภาพเชื่อมโยงระบบและกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่อัตลักษณ์การท่องเที่ยว (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลการพัฒนาจังหวัด, 2565) และอุปสรรค (Threat) คือ ภาวะเศรษฐกิจโลกมีความผันผวน และสถานการณ์การท่องเที่ยวหลังจากปัญหาโรคระบาดโควิด 19 สอดคล้องกับคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติกล่าวว่า จากบัญชีประชาชาติด้านการท่องเที่ยว (Tourism Satellite Accounts-TSA) มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและชาวไทยในลดลงเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด -19 นักท่องเที่ยวหลีกเลี่ยงการเดินทางออกไปท่องเที่ยว ส่งผลกระทบโดยตรงต่อรายได้จากการท่องเที่ยว (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565) แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวหลังจากเกิดปัญหาโรคระบาดโควิด 19 ต้องอาศัยระยะเวลาในการฟื้นตัวของการท่องเที่ยวเพื่อให้ปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย คือ กลยุทธ์เชิงรุก เช่น การต่อยอดทุนทางด้านวัฒนธรรม การสร้างแบรนด์จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา การสร้างแบรนด์สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาสัมพันธ์กับสมจินต์ ชาญกระบี่ และนรินทร์ สังข์รักษา ได้วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การขับเคลื่อนกลยุทธ์ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาจากฐานอัตลักษณ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเป็นหลัก (สมจินต์ ชาญกระบี่ และนรินทร์ สังข์รักษา, 2560) แสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลศรีเตี้ยควรมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมล้านนาและอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เพิ่มคุณค่าและมูลค่าแก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหลายแก้วมีวัดพระเจ้าตนหลวง (พระเจ้าหลีกเคราเชรท์) อนุสาวรีย์เจ้าแม่นางแก้ว (รัตนเทวี) ดำเนินชุมชนเจ้าแม่นางแก้ว วัดหลายแก้ว หมู่ที่ 3 บ้านศรีเตี้ย มีวัดศรีเตี้ย วัดดอยหลังถ้ำ เส้นทางรถไฟสายประวัติศาสตร์ก๊วยควาย หมู่ที่ 6 บ้านศรีเจริญ มีสำนักสงฆ์ผาแท่น ซึ่งสามารถต่อยอดพัฒนาแบรนด์จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สร้างแบรนด์สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาจากฐานทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมทำตุงหรือหัตถกรรมล้านนา กิจกรรมสอนทำอาหารหรือขนมพื้นถิ่น กิจกรรมการเขียนตัวเมือง กิจกรรมเรียนรู้การแสดงฟ้อนยองประกอบเพลงตำนานเจ้าแม่นางแก้ว กิจกรรมทำลายปรุบนผ้าภาพวัดดอยหลังถ้ำ เจ้าแม่นางแก้ว พระเจ้าตนหลวง เป็นต้น กลยุทธ์เชิงพลิกฟื้น เช่น การตั้งคณะกรรมการและจัดทำแผน กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนชุมชนตำบลศรีเตี้ย สอดคล้องกับ อุดมลักษณ์ เฟื่องรพัฒน์ได้ทำวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การสร้างแผนชุมชนในการสร้างอาชีพและรายได้เป็นสิ่งที่แต่ละชุมชนต้องให้ความสนใจและมีความตระหนักร่วมกัน การจัดทำแผนชุมชนจึงควรเป็นไปในลักษณะของการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของและบริหารจัดการจัดการการท่องเที่ยว (อุดมลักษณ์ เฟื่องรพัฒน์, 2560) แสดงให้เห็นว่า การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ และการจัดทำแผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาเพื่อเป็นการกำหนดกลยุทธ์และทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกันในอนาคต กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพชุมชน เช่น การส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีเตี้ยกับเครือข่าย สอดคล้องกับธนรัตน์ รัตนพงษ์ระและคณะ ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ช่วยกันรักษามาตรฐานและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ประชาชนในชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น (ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ, 2560) แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของคนชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ ตลอดจนเครือข่ายต่างๆ เป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ และกลยุทธ์การเตรียมความพร้อม เช่น การอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนศรีเตี้ย สอดคล้องกับจิรัช ยมเกิด ได้ทำการวิจัยเรื่อง ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่อ่างเก็บน้ำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชน และการดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคนในชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวและบริการ (จิรัช ยมเกิด, 2564) แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้เกิดการเห็นคุณค่าของทรัพยากรของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นผู้มาเยี่ยมชมและคนในชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากร และมีกลยุทธ์ในการดูแลรักษา ตลอดจนมาตรการที่ป้องกันความเสียหายในอนาคตเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้พบองค์ความรู้ใหม่คือ กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย กลยุทธ์เชิงรุก (SO) เช่น การสร้างแบรนด์สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาชุมชนตำบลศรีเตี้ยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน การต่อยอดทุนทางด้านวัฒนธรรมและฐานทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนตำบลศรีเตี้ยเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน กลยุทธ์เชิงพลิกฟื้น (WO) เช่น จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนชุมชนตำบลศรีเตี้ย ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดดิจิทัลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลศรีเตี้ย กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพชุมชน (ST) เช่น ส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลศรีเตี้ยกับเครือข่ายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตและวัฒนธรรมกับจังหวัดโดยรอบ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ กลยุทธ์การเตรียมความพร้อม (WT) เช่น มีการอบรมให้ความรู้และจัดทำแผนงานในการเตรียมความพร้อมในการรับภัยพิบัติต่างๆ และความปลอดภัยในชุมชนศรีเตี้ย สร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลศรีเตี้ยกับระดับจังหวัดโดยมีการบูรณาการการทำงานในทุกภาคส่วนร่วมกัน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้

ภาพที่ 6 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ได้ศึกษาบริบทชุมชนและตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนตำบลศรีเตี้ยเพื่อทราบถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว พบว่ามี ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม มหกรรมและปรากฏการณ์ที่สำคัญ กิจกรรม บริการ สามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ในส่วนของวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก (SWOT Analysis) พบว่าชุมชนตำบลศรีเตี้ยมีศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาในด้านจุดแข็งและโอกาส ทั้งนี้ยังสามารถพัฒนาจุดอ่อนและอุปสรรคได้ นำไปสู่การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ยโดยได้จัดทำ TOWS Matrix เพื่อสร้างกลยุทธ์ของทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตอารยธรรมล้านนาของชุมชนตำบลศรีเตี้ย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้นำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการพัฒนาและเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในชุมชนต่อไป ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ คือ 1) ภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำกลยุทธ์นี้

ไปกำหนดนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ และควรให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบนฐานทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรมสังคม และทุนเศรษฐกิจของชุมชน 2) ภาคเอกชน ควรให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการผลักดันในการนำกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนไปสู่การปฏิบัติที่ดี มีการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว 3) ภาคประชาชน ควรให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ในส่วนของข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน 2) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และนำผลการประเมินมาปรับประยุกต์ใช้ 3) ศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและกลยุทธ์การอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป 4) ศึกษาวิจัยด้านวิถีชีวิตและอาหารพื้นถิ่นวัฒนธรรมไทยของเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาต่อยอดรองรับการเดินทางกลุ่มไมซ์ (MICE) สร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลการพัฒนาจังหวัด. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน พ.ศ.2566-2570 ฉบับทบทวน พ.ศ. 2567. ลำพูน: กระทรวงมหาดไทย.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จิรัช ยมเกิด. (2564). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่อ่างเก็บน้ำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารศิลปการการจัดการ, 6(2), 916-931.
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 5(2), 8-16.
- นพดล ชมภูวิลาส และกฤษณ์ท แสนหวิ. (2565). การสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน. วารสาร มจร.ทริภุญชัยปริทรรศน์, 6(2), 127-141.
- ปิยะชาติ อิศรภักดี. (2560). Branding 4.0 (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พยอม ธรรมบุตร. (2562). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทยแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 13(3), 65- 75.
- สมจินต์ ชาญกระบี่ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2560). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสาร Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(2), 2410-2425.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักปลัดเทศบาลตำบลศรีเตี้ย. (2565). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570). ลำพูน: เทศบาลตำบลศรีเตี้ย.
- สุภากร จันทวานิช. (2558). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมลักษณ์ เพ็ญรพัฒน์. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 12(2), 28-43.

ปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลาง เพื่อขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่งความสุข”^{*}

THE PRACTICE OF PUBLIC SECTOR AND THE CREATION OF A PUBLIC SPACE TO DRIVE “PHATTHALUNG, THE CITY OF HAPPINESS”

พรไทย ศิริสาธิตกิจ¹, บรรเจิด สิงคะเนติ², วันพระ สืบสกุลจินดา³*

Pornthai Sirisatidkit¹, Banjerd Singkaneti², Vanpra Seubsakulajinda³*

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, Thailand

²คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Graduate School of Law, National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

³Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajbhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: vanpra_seu@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลางเพื่อขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ “นวัตกรรมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พื้นฐานของประชาธิปไตยอัตลักษณ์ไทย” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตและปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลางเพื่อขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” มีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำภาคประชาสังคม จำนวน 5 คน และจัดเวทีสนทนากลุ่ม แกนนำขับเคลื่อนพัทลุงมหานครแห่งความสุข จำนวน 4 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่า พลวัตของความเคลื่อนไหวภาคประชาชนสังคมในจังหวัดพัทลุง ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง 4 ยุค ได้แก่ ยุคที่ 1 การก่อตัวของขบวนการองค์กรชุมชนเกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2523 ซึ่งมีการสนับสนุนให้ชุมชนก่อตั้งกลุ่มต่างๆ ยุคที่ 2 การเข้ามาของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ในช่วงปี พ.ศ. 2540 จนเกิดการกระจายตัวของพื้นที่ที่ใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือของการพัฒนา ยุคที่ 3 การเชื่อมโยงขบวนเครือข่ายองค์กรชุมชน มีการตั้งคณะประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัด ในปี พ.ศ. 2544 และ ยุคที่ 4 การสร้างขบวนจังหวัดให้เป็นเอกภาพในปี พ.ศ. 2562 โดยมี “สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง” เป็นพื้นที่กลางในการขับเคลื่อน ทั้งนี้ ผลของการขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” ทำให้เกิด 1) การร่วมสร้างพื้นที่กลางเพื่อมุ่งสู่ “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” 2) การเชื่อมโยงเครือข่ายของภาคประชาสังคมข้ามพื้นที่จังหวัด และ 3) เกิดการขับเคลื่อนและสร้างพื้นที่กลางบนบริบทที่แตกต่าง ได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ภาคประชาสังคม, การสร้างพื้นที่กลาง, พัทลุง, มหานครแห่งความสุข

Abstract

This research article It is part of an action research project. “Social innovation to build strong communities, the basis of democracy, Thai identity” which is participatory action research.

(Participatory Action Research: PAR) aims to study the dynamics and operations of civil society and the creation of a central space to drive “Phatthalung, the city of happiness” The study found that the dynamics of public sector movements in Phatthalung Province It has continued in four eras, namely the first era: the formation of community organization movements. Happened since the end of the Communist Party of Thailand movement in the southern region after 1980. The second period was the arrival of the Social Investment Fund in 1997 until the Dispersion of areas that use community plans as tools of development. The third era: connecting a network of community organizations. The “Provincial Community Organization Coordinating Committee” was established to perform the duties of coordinating the network of community organizations in the province in 2001 and the fourth era, creating a unified provincial procession in 2019, with the “Council driving the community plan towards integrated local development in Phatthalung Province” as the central area for the drive. The results of the drive “Phatthalung, the metropolis of happiness” has led to 1) co-creation of a central area towards “Phatthalung, the city of happiness” 2) connecting networks of civil society across provinces and 3) driving and creating a common space in different contexts clearly.

Keywords: Public Sector, Public Space, Phatthalung, The City of Happiness

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยประสบกับปัญหาความไม่สมดุลของอำนาจในระดับโครงสร้าง ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจไว้กับราชการส่วนกลางเป็นต้นตอที่มีพลังสูงสุดในการทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เกิดสถานะที่ถือเอารัฐเป็นตัวตั้งหรือตัวนำและสังคมเป็นตัวตาม ทำให้สังคมอ่อนแอ ท้องถิ่นอ่อนแอ ตลอดไปจนถึงพึ่งตัวเองไม่ได้ ทั้งในมิติงบประมาณ เศรษฐกิจ และ การสร้างพลังการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น แนวทางการปฏิรูปซึ่งมีความจำเป็นและเร่งด่วน ได้แก่ การกระจายอำนาจการปกครองตนเองไปให้ท้องถิ่น ซึ่งไม่ใช่เฉพาะการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ต้องไปถึงระดับที่ประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจหรือความสามารถที่จะจัดการชีวิตและชุมชนของตนเองได้ดีขึ้น ประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจที่จะควบคุม และตรวจสอบการใช้อำนาจที่กระจายไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะตามแนวทางประชาธิปไตยทางตรงให้มากขึ้น (คณะกรรมการปฏิรูป, 2544) ทั้งนี้ สังคมที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้การตัดสินใจขาดประสิทธิภาพ และขาดความเข้าใจประเด็นปัญหาของท้องถิ่น เมื่อเกิดอะไรขึ้นครั้งเดียวก็ล่มสลายได้โดยง่าย แต่สังคมใดที่อยู่ร่วมกันอย่างแตกต่างหลากหลาย แม้ว่าจะเป็นท้องถิ่นเล็ก ๆ หากเรียนรู้ที่จะเผชิญปัญหาและคิดพัฒนาร่วมกันเข้มแข็งทั้งรุกทั้งรับ เมื่อถูกกระทบจากเงื่อนไขภายนอกก็ไม่ล่มสลายไปทั้งหมด สำหรับประเทศไทย มีหลายชุมชนร่วมกันแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนเอง โดยได้สร้างนวัตกรรมในการจัดการเชิงองค์กรที่สามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ข้อมูลจากกรณีศึกษา 5 กรณี ดังนี้ 1) การก่อรูปและปฏิบัติการของสภามหาใจเชียงใหม่ พื้นที่ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ 2) ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร พื้นที่ดงใหญ่ อำเภอบ้านดง จังหวัดมหาสารคาม 3) การจัดการข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนผ่าน “นักจัดการข้อมูลชุมชน” พื้นที่ตำบลโพงาม และตำบลบางซุด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท 4) การปกป้องพื้นที่อาหารและการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ พื้นที่ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี และ 5) การสร้างพื้นที่กลางของสมาชิกคนสตูลและสภาองค์กรชุมชนตำบลขนคลาน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2565) จากตัวอย่างการขับเคลื่อนของชุมชนทั้ง 5 พื้นที่ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีความจำเป็นต้องริบสร้างความสำเร็จของแต่ละท้องถิ่นให้กระจายทั่วถึง เพื่อให้พลังทาง

สังคมเล็ก ๆ เหล่านี้ประคับประคองนำพาประเทศชาติและผู้คนให้รอดพ้นจากวิกฤติร่วมกันได้ (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2550)

ในปี พ.ศ. 2562 ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ภาคประชาชนในพื้นที่ได้สรุปบทเรียนตรงกันว่าการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดพลังจากการมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการปรับเปลี่ยนการทำงานที่เอาประเด็นความเคลื่อนไหวภายใต้ภารกิจของแหล่งทุนหรือความสนใจเชิงประเด็น มาเป็นการยึดเอาประเด็นของปัญหาพื้นที่ของจังหวัดเป็นตัวตั้ง หรือ เรียกว่า “การสร้างพื้นที่กลาง” เพื่อเป็นกลไกสร้างความร่วมมือของภาคประชาชน จึงได้จัดตั้ง “สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง” หรือที่มีชื่อที่เข้าใจกันทั่วไปว่า “สภาเมือง” โดยเริ่มต้นรวมกัน 5 ภาคีสำคัญ ได้แก่ 1) ภาคท้องถิ่น 2) ภาคราชการ 3) ภาควิชาการ 4) ภาคธุรกิจ และ 5) ภาคประชาสังคม เพื่อเป็นที่ยืนยันว่าการจัดการตนเองและความพร้อมในการจัดการตนเองต้องมีปฏิบัติการในทางรูปธรรม สร้างปฏิบัติการส่งผ่านอำนาจไปถึงมือประชาชนโดยไม่ตกค้างอยู่ที่มือของนักการเมือง โดยมี “ความสุข” เป็นเป้าหมาย ส่วนคำว่า “มหานคร” คือ การยืนยันว่า “มหานครไม่ได้มีที่เดียวกรุงเทพมหานคร ไม่ใช่ประเทศไทย ประเทศไทยไม่ใช่กรุงเทพมหานคร แต่ทุกจังหวัด ต้องมีอำนาจในการจัดการตนเอง” พัทลุงมหานคร คือ เมืองคนคุณภาพชีวิตดี เมืองเศรษฐกิจเกื้อกูล เมืองทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน เมืองของพลเมือง เหล่านี้มีการปฏิบัติการของคนพัทลุงซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่เครือข่ายภาคประชาสังคมเริ่มมีการร่วมมือกันอย่างชัดเจน (พา ผอมขำ, 2566)

อย่างไรก็ดี การสร้างพื้นที่กลางเพื่อเป็นปฏิบัติการของการขับเคลื่อนพลังทางสังคมให้ประชาสังคมทุกกลุ่มได้เข้ามาสะท้อนถึงความต้องการ ความคาดหวัง และจินตนาการเพื่อส่วนรวม ด้วยสำนึกของความเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ ผ่านกระบวนการสนทนาอย่างรื่นรมย์ สร้างสรรค์ และร่วมกันเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติการที่ต่อเนื่องในทุกระดับ ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงประเด็น และเชิงเครือข่าย ขยับสู่วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วม การสร้างพื้นที่กลาง จึงนับเป็นความพยายามที่ท้าทาย เพราะพื้นที่กลางเกิดจากความพยายามในการเชื่อมร้อย เชื้อเชิญ ขยายฐานเครือข่ายที่แตกต่าง และหลากหลาย มาร่วมกันสนทนา เสริมพลัง สร้างศักยภาพ สร้างจินตนาการและความใฝ่ฝันร่วมกัน ด้วย “นวัตกรรมสังคม” ที่จะสามารถสร้างพื้นที่ระดมความคิดและทรัพยากรเพื่อสร้างกลไกการขับเคลื่อนของภาคประชาชนพัทลุงร่วมกัน (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2566) ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระดับตำบลจะเป็นพื้นฐานสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งในระดับจังหวัด ซึ่งนัยที่สำคัญของความเข้มแข็งดังกล่าวคือ “ชุมชน” มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาหรือมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาของพื้นที่นั้น ๆ การที่ประชาชนหรือชุมชนจึงมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ทั้งระดับตำบลและระดับจังหวัด โดยสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของประชาธิปไตยชุมชนหรือประชาธิปไตยฐานราก และรากฐานเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งจากฐานชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพลวัตและปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลางเพื่อขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่งความสุข”

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลางเพื่อขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ “นวัตกรรมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งพื้นฐานของประชาธิปไตยอัตลักษณ์ไทย” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการวิจัยปฏิบัติการของภาคประชาสังคม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่จังหวัดพัทลุงเพื่อสร้างปฏิบัติการของภาคประชาสังคม โดยมีเหตุผลในการคัดเลือก 3 ประการ ดังนี้ 1) จังหวัดพัทลุงมีต้นทุนที่เป็นกลไกภาคชุมชน และภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถสนับสนุนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนร่วมกันในระดับจังหวัด และระดับตำบลที่เชื่อมโยงกันจนเป็นหรือสามารถประกอบเป็นขบวนเดียวกันได้ อาทิ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชน องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง และการท่องเที่ยวชุมชนพัทลุง 2) จังหวัดพัทลุงมีหน่ออ่อนของการขับเคลื่อน “พื้นที่กลาง” ซึ่งภาคประชาสังคมจังหวัดพัทลุงเริ่มต้นคิดร่วมกันในปี พ.ศ. 2562 และร่วมกันตั้ง สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง โดยตกลงให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุงเป็นแม่ข่ายหลัก และ 3) จังหวัดพัทลุงมีกลไกเชิงงบประมาณ และแหล่งทุนในการสนับสนุนงานพัฒนาชุมชนระดับพื้นที่ มีประสบการณ์การร่วมจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดหรือแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยภาคประชาชน โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง มีการบรรจุโครงการขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง

2. การขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ดำเนินงานขอคำรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ โดยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ตามเอกสารรับรองโครงการวิจัย เลขที่ COA No. 2023/0137 Protocol ID No. ECNIDA 2023/0128 วันที่รับรอง 12 กันยายน 2566 วันหมดอายุการรับรอง 1 กันยายน 2567

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 จัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ “นวัตกรรมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งพื้นฐานของประชาธิปไตยอัตลักษณ์ไทย” เพื่อให้องค์กรชุมชนระดับจังหวัดพัทลุง ได้เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย และทำความเข้าใจอันจะนำไปสู่การหารือร่วมกัน เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2566 ณ โรงเรียนอุบลรัตนราชกัญญาราชวิทยาลัย จังหวัดพัทลุง มีผู้เข้าร่วม จำนวน 70 คน

3.2 ศึกษาฐานงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรู้เรื่องประชาธิปไตย ให้กลุ่มแกนนำภาคประชาชนจังหวัดพัทลุง จำนวน 10 คน ลงพื้นที่ศึกษาการขับเคลื่อนแนวคิด “ฟังาแห่งความสุข” ในระหว่างวันที่ 17 - 18 กรกฎาคม 2566

3.3 จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจัดเวที จำนวน 4 ครั้ง ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ทีมนักวิจัย องค์กรชุมชนระดับจังหวัดพัทลุง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.4 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญขับเคลื่อนพัทลุงมหานครแห่งความสุข จำนวน 5 คน และนำผลการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสรุปผลและร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน

4. การสร้างเครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล

การสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างขึ้นด้วยตัวเอง ส่วนหัวข้อหรือประเด็นสำหรับการสร้างแนวการสัมภาษณ์ก็ได้จากวัตถุประสงค์ในการวิจัย (Research Questions) และจากกรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย ตรงกับประเด็นที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยหรือไม่เพียงใด อย่างไรก็ตามเนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพต้องอาศัยคำถามที่พัฒนาขึ้นมาเป็นอย่างดีจากการศึกษาค้นคว้า การตั้งคำถามในการวิจัยโดยไม่คำนึงถึงข้อมูลเพิ่มเติมจากงานของนักสังคมศาสตร์คนอื่น ๆ ในอดีต ก็คือ การปฏิเสธสังคมศาสตร์ และยังเป็นปฏิเสธว่าเคยมีการสังสมองค์ความรู้ที่มีคุณค่าเกี่ยวกับมนุษย์มาก่อนแล้ว จากเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยที่มีการพัฒนามาเป็นอย่างดีจึงต้องคำนึงถึงทฤษฎีเฉพาะหรือทฤษฎีอื่นใดก็ตามที่เกี่ยวข้อง (อุษา ดวงสา, 2537) ลักษณะของแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเป็นแบบปลายเปิด

5. การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้ของข้อมูล เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล ที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาของการวิจัยได้ ในการตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลสามารถทำได้ ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยได้ให้บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาได้ช่วยตรวจสอบและรับรองความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูล

5.2 ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน (สุภาวศ์ จันทวานิชไ, 2546) หรือเป็นการตรวจสอบความถูกต้องโดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง/หลายวิธีการ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2546) ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายวิธีที่แตกต่างกัน (Methodological Triangulation) ในการรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน คือ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายแหล่ง การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตการณ์ รวมทั้งการเก็บข้อมูลจากเอกสารมาประกอบกัน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเรื่องของการตีความ และการใช้อัตวิสัยของแต่ละคน (Interpretative and Subjective Exercises) ทั้งนี้ เพราะผู้วิจัยได้เข้าไปพัวพันกับปัญหาโดยตรง ไม่สามารถออกมายืนดูอยู่ห่าง ๆ ได้ โดยปกติผู้ที่ทำการวิจัยเชิงคุณภาพจะอาศัยเทคนิควิธีที่ตนเองคิดว่าเหมาะสม (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม, 2547) ดังนั้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ยึดกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังนี้ 1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) 2) การแสดงข้อมูล (Data Display) และ 3) การหาข้อสรุปการตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำตรงของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification)

ผลการวิจัย

1. พลวัตของความเคลื่อนไหวภาคประชาชนในจังหวัดพัทลุง

ความเคลื่อนไหวของการเมืองภาคประชาชนในจังหวัดพัทลุง มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน โดยในยุคที่มีการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 2500 พื้นที่จังหวัดพัทลุงก็เป็นแห่งหนึ่งที่มีเขตงานของพรรคที่เข้มแข็งบริเวณเทือกเขาบรรทัด มีการสู้รบกันอย่างรุนแรงต่อเนื่องและสงบลงหลังรัฐประกาศใช้นโยบาย 66/23 พัฒนาการของการเมืองภาคพลเมืองจึงเปลี่ยนทิศทางไปสู่การต่อสู้ในเรื่องของการพัฒนาแทนการต่อสู้ กระนั้นก็ตามคนพัทลุงจะมีคำขวัญว่า “ไม่รบนาย ไม่หายจน” ต่อมาในระยะหลังได้เปลี่ยนแนวคิดว่าจะต้องให้ลูกเป็นเจ้าคนนายคนจะได้ไม่ถูกรังแก ส่วนพัฒนาการของภาคประชาชนพอจะแบ่งเป็นยุคต่าง ๆ โดยประมวลจากการสัมภาษณ์ (สุวัฒน์ คงแป้น, 2566); (พา ผอมขำ, 2566); (สมภา ใจกล้า, 2566) ได้ดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 การก่อตัวของขบวนการองค์กรชุมชน จากการประกาศใช้นโยบาย 66/23 เป็นแนวทางในการทำงานมวลชนของรัฐ ได้ปรับเปลี่ยนจากการใช้กำลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นพื้นที่สีแดงไปสู่การสร้างสัมพันธ์กับชาวบ้านในชุมชน มีการสนับสนุนให้ชุมชนก่อตั้งกลุ่มต่าง ๆ โดยมีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นกลไกสำคัญ เช่น การส่งเสริมให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพแม่บ้าน และกลุ่มเกษตรต่าง ๆ ตามด้วยการจัดตั้ง กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ดังนั้น กลุ่มองค์กรชุมชนในยุคแรกจึงเป็นกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดจากการสนับสนุนของภาครัฐ ส่วนกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคประชาสังคมอื่น ๆ ก็ไม่ปรากฏมากนักเนื่องจากถูกเพ่งเล็งจากภาครัฐ ดังนั้น นับก่อนปี พ.ศ. 2535 มีภาคประชาสังคมที่รวมตัวกันทำกิจกรรมและเคลื่อนไหวโดยใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ ช่วงการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2535 ภาคประชาชนพัทลุงได้มีโครงการอาสาสมัครเลือกตั้งขึ้น โดยมีการตั้งเวทีเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งกลุ่มนี้ได้มีการเชื่อมโยงกันเป็นระยะตามสถานการณ์การเมือง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นปีที่มีการเคลื่อนไหวร่างรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 และมีการเติบโตขึ้นของภาคประชาชนในระดับพื้นที่ ซึ่งได้รับบทเรียนจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ และแรงกระแทกจากวิกฤตเศรษฐกิจย่ำแย่

ยุคที่ 2 การเข้ามาของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ปี พ.ศ. 2540 มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) มีการประสานกับกองทุนที่กรุงเทพมหานคร พัฒนาไปสู่การจัดตั้ง “คณะทำงานจังหวัด” 14 คน ประกอบด้วย ชาวบ้าน 8 คน และ NGOs 5 คน ซึ่งการดำเนินงานของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ทำให้ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง เกิดกิจกรรม 125 โครงการ เช่น กิจกรรมการทำแผนชุมชน กิจกรรมการพัฒนาทักษะผู้นำกระบวนการ รวมทั้งการจัดทำบัญชีครัวเรือนช่วงปลายปี พ.ศ. 2543 กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมและขบวนการองค์กรชุมชนได้พัฒนาไปสู่การสร้างทิศทางใหม่ ๆ โดยมีการประสานงานและเรียนรู้เกี่ยวกับการแผนชุมชนที่ต้นไม้งาม เรืองของลุงประยงค์ วรรณรงค์ โดยมี คุณหมอประเวศ วะสี เป็นกำลังทางความคิดที่สำคัญในขณะนั้น จนเกิดการกระจายตัวของพื้นที่ที่ใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือของการพัฒนา เช่น ตำบลลำสินธุ์ และตำบลเกาะหมาก เป็นต้น

ยุคที่ 3 การเชื่อมร้อยขบวนการเครือข่ายองค์กรชุมชน ระหว่างการขยายตัวในการทำแผนชุมชน เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2543 มีการก่อเกิดสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2544 ได้สนับสนุนให้มีการตั้ง “คณะประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัด” เพื่อทำหน้าที่ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนในจังหวัด ซึ่งแกนนำสำคัญส่วนใหญ่จะมาจากหลายภาคส่วน เช่น คณะทำงานจังหวัดเดิมของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม จากเครือข่ายระดับตำบล ระดับภาค และภาคีต่าง ๆ ช่วงปี พ.ศ. 2546 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จึงได้สนับสนุนงบประมาณโครงการบ้านมั่นคงเพื่อแก้ไขปัญหาคนจนแออัดในเมือง จนเกิดเครือข่ายโครงการบ้านมั่นคงที่ดำเนินการ 3 โครงการ ใน 9 ปี ช่วงปี พ.ศ. 2547 ก็ได้เกิดเครือข่ายเกษตรทางเลือกโดยการสนับสนุนของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีพื้นที่นาร่องสำคัญที่ตำบลตำนาน และอีกหลายพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2548 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้สนับสนุนเรื่องการ “ฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น” ซึ่งเป็นการมองภาพการพัฒนาแบบองค์รวม โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งเป็นการพัฒนาของแนวคิดเชิงขบวนการเน้นความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยมีทีมคณะประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัดเป็นกำลังสำคัญ

อย่างไรก็ดีในปี พ.ศ. 2549 ได้ปรับไปสู่การพัฒนาเชิงประเด็น โดยสนับสนุนให้เกิดประเด็นต่าง ๆ ตามความสนใจของประชาชน ซึ่งในจังหวัดพัทลุงเกิดประเด็นของการขับเคลื่อน จำนวน 12 ประเด็น ซึ่งมีนายแก้ว สังข์ชู เข้ามาเป็นแกนนำสำคัญ และช่วงเวลานี้ นายประจักษ์ สุวรรณภักดี ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ให้ความสนใจงานชุมชนจึงสนับสนุนการทำงานร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิด ประกอบกับส่วนกลางมีการจัดทำโครงการจังหวัดนาร่อง 12 จังหวัด ซึ่งพัทลุงเป็นหนึ่งใน 12 จังหวัด จึงได้ใช้เนื้อหาของประเด็นเข้าสู่จังหวัดนำโดยการใช้แผนชุมชนเป็นตัวโยงประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แล้วจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานภาคีเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดพัทลุง” ขึ้น มีนายแก้ว สังข์ชู เป็นผู้ประสานโดยการสนับสนุนและได้รับการยอมรับจากทั้งส่วนกลางและราชการในจังหวัดเป็นอย่างดี จากนั้นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้มีการขยายงานเพิ่มขึ้นอีกหลายอย่าง เช่น สวัสดิการชุมชนตำบล ซึ่งมีการตั้งกองทุนครบ ทั้ง 73 กองทุนเศรษฐกิจและทุนชุมชน ที่สนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก การเกิด พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลครบทั้งจังหวัด เพื่อใช้เป็นเวทีกลางในการพัฒนา ตลอดจนในส่วนของการพัฒนา ที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินก็มีการขยายขอบเขตงานเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในส่วนของที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยกลายเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากประชาชนบริเวณเทือกเขาบรรทัดอาศัยอยู่ในเขตอนุรักษ์ และที่ดินของรัฐประเภทอื่น ๆ จึงได้ก่อตัวเป็นเครือข่ายการแก้ไขปัญหาที่ดินจังหวัดพัทลุงขึ้น อีกทั้งกรณีของที่อยู่อาศัยก็มีนโยบายการซ่อมแซมบ้านตาม “โครงการบ้านพอเพียงชนบท” เข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ส่วนองค์กรชุมชนที่ทำงานพัฒนากับภาคีอื่น ๆ ก็มีการพัฒนาที่น่าสนใจ เช่น เครือข่ายที่ทำงานกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) รวมทั้งบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ที่สนับสนุนการสร้างนโยบายสาธารณะที่เป็นปัญหาของคนพัทลุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ในระยะหลังได้รับผลกระทบจากการออกแบบโครงการพัฒนาของรัฐ เช่น การสร้างฝาย อ่างเก็บน้ำ ก่อให้เกิดเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถีเมืองลุงที่มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยทางอาหารและอาหารปลอดภัย มีการจัดสมัชชาสุขภาพจังหวัดพัทลุง เป็นต้น

ยุคที่ 4 การสร้างกระบวนการจังหวัดให้เป็นเอกภาพ หลังจากที่มีงานประเด็นต่าง ๆ มากขึ้น ประกอบกับแนวคิดในการพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งโดยใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเครื่องมือจึงก่อให้เกิดความแตกต่างของความคิดจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเชิงประเด็น ทำให้ชาวบ้านจังหวัดที่สนับสนุนโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนไม่มีเอกภาพตามไปด้วย เนื่องจากยังมีความเป็นเจ้าของประเด็น ในปี พ.ศ. 2562 โดยมี “สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง” ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง เป็นกลไกขับเคลื่อน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่เครือข่ายภาคประชาสังคมเริ่มมีการร่วมมือกันอย่างชัดเจน ด้วยการเอาประเด็นของปัญหาพื้นที่ของจังหวัดเป็นตัวตั้ง โดยเครือข่ายภาคประชาชนได้ตกลงตรงกันว่า “การเมือง” คือเครื่องมือที่ดีที่สุดในการปลดปล่อยผู้คนให้ได้รับความเสมอภาค “การเมืองเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุด การอยู่นอกการเมืองทำอะไรไม่ได้” จังหวัดพัทลุงจำเป็นต้องมีพื้นที่กลางที่ไม่ใช่พื้นที่อยู่ตรงกลาง แต่เป็นพื้นที่ที่มีจินตนาการร่วมกันอะไรบางอย่าง “คิดด้วยกัน ทำด้วยกัน ทำอย่างไรก็ได้ให้คนพัทลุงมีพื้นที่ในการร่วมมือกันพัฒนาเมือง” จึงเป็นแนวดำเนินการหลักหลังจากนั้น นำมาสู่การจัดตั้ง “สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนเชิงบูรณาการจังหวัดพัทลุง” มีชื่อที่เข้าใจกันทั่วไปว่า “สภาเมือง” เมืองต้องประกอบด้วยผู้คนผู้คน ผู้คน คือ ลมหายใจของเมือง เพราะฉะนั้น พลังในการเปลี่ยนเมืองก็คือ พลังของผู้คน โดยเริ่มต้นรวมกัน 5 ภาคส่วน สำคัญ ได้แก่ 1) ภาคท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง) 2) ภาคราชการ (จังหวัดพัทลุงและส่วนราชการ) 3) ภาควิชาการ (มหาวิทยาลัยทักษิณและอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้รวมถึงปราชญ์ท้องถิ่น) 4) ภาคธุรกิจ (YEC ภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ) และ 5) ภาคประชาสังคม

การเดินทางที่ผ่านมาเพื่อสร้างพื้นที่กลาง พื้นที่แห่งอำนาจในการจัดการตนเองค่อย ๆ ชัดเจนขึ้น พื้นที่กลางเป็นสิ่งยืนยันในสิ่งที่คนพัทลุงคิดว่าการจัดการตนเองและความพร้อมในการจัดการตนเองต้องมีปฏิบัติการในทางรูปธรรมโดยมี “ความสุข” เป็นเป้าหมายปลายทางของทุกภาคี ส่วน “มหานคร” คือ การยืนยันว่า “มหานครไม่ได้มีที่เดียว กรุงเทพมหานครไม่ใช่ประเทศไทย แต่ทุกจังหวัด ต้องมีอำนาจในการจัดการตนเอง” (พา ผอมขำ, 2566) ในเรื่องเดียวกัน แก้ว สังขุ นายกสมาคมสวัสดิการชุมชนจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า โดยส่วนตัวให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาถิ่น เพราะเป็นภาษาที่มีจิตวิญญาณ เช่น คำว่า “ดับ” ที่ใช้กันในวงเสวนาที่มาจาก “ดับบ้านดับเมือง” ที่เห็นถึงการจัดแจงบ้านเมืองให้เข้าที่เข้าทาง ซึ่งคือ การออกแบบและวางแผนนั่นเอง (แก้ว สังขุ, 2566) การทำงานที่ผ่านมาถือเป็นการเดินทางไกลและงานที่กำลังเดินอยู่ต้องเชื่อมร้อยกัน ซึ่งพัทลุงผ่านยุคอุดมสมบูรณ์เปลี่ยนผ่านมาเป็นยุคน้ำไหลไฟสว่างทางสะดวกแต่ยังคงอุดมสมบูรณ์ ต่อมาเป็นยุคแย่งชิงทรัพยากรและอำนาจ การทำงานบูรณาการต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งเป็นพื้นที่ดำเนินการ ต้องใช้เวลาในการค้นหาผู้คนให้มีส่วนร่วมมากขึ้น ต้องเปลี่ยนวิธีคิดและจินตนาการใหม่ ต้องเข้าใจจิตของพื้นที่และจิตของคนโดยที่โครงสร้างต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ ทั้งองค์กรชุมชน สมาคมสวัสดิการชุมชน บ้านมั่นคงและอื่น ๆ จะเป็นเครื่องมือในการทำมาเข้าใจกับประชาชนจนเกิดพลังขึ้นเอง เกิดจากความรู้ เข้าใจ และยกระดับความคิด เป้าหมายสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพัทลุงให้ได้โดยการวางแผนร่วมกัน

2. ปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้าง “พัทลุงมหานครแห่งความสุข”

จังหวัดพัทลุงมีกลไกของการขับเคลื่อน “พื้นที่กลาง” ซึ่งภาคประชาชนจังหวัดพัทลุงเริ่มต้นคิดร่วมกันในปี พ.ศ. 2562 โดยร่วมกันตั้ง สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นการตกลงให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุงเป็นหน่วยงานประสาน ในขณะที่ภาคประชาสังคมจังหวัดพัทลุงที่ได้ทำงานขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงประเด็นอยู่มาระยะหนึ่ง ได้ร่วมกันตั้งคำถามที่ตรงกันว่า “จังหวัดเรา เราจัดการกันเองได้ไหม?” และจากคำถามดังกล่าวจึงมีข้อตกลงว่าจะร่วมกันจัดกระบวนการ 3 ร่วม คือ “ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันบริหารทรัพยากร” โดยตั้งเป้าหมายเชิงวิสัยทัศน์ว่าจะร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิด “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” โดยที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุงจะเป็นกลไกในการสนับสนุนการสร้างพื้นที่กลางสำหรับการ

ขับเคลื่อนแผนการพัฒนาจังหวัดจากชุมชน/พื้นที่ นอกจากกลไกที่กล่าวมาแล้ว ภาคประชาชนจังหวัดพัทลุงยังมีหุ้นส่วนการพัฒนาจากฐานเดิมที่ทำงานเชิงประเด็นอย่างเข้มแข็งอยู่ก่อนแล้ว ได้แก่ การทำงานของขบวนสุขภาพที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) และการทำงานเชิงพื้นที่ระดับตำบลจากการขับเคลื่อนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นต้น

การร่วมกันขับเคลื่อนเพื่อสร้างพัทลุงมหานครแห่งความสุขนั้น แก่นนำขับเคลื่อนได้หารือกันว่า ต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ คำว่า **“มหานคร”** ในความหมายว่า คือ เมืองที่พลเมืองมีความสุข โดยมีอาหารให้กินสมบูรณ์ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจที่แข็งแรง มีความมั่นคงด้านรายได้ มีอาชีพ มีที่อยู่อาศัยมั่นคง อยู่ในสังคมเอื้อเพื่อ สามัคคี มีการแบ่งปัน ปลอดภัยในชีวิตร ทรัพย์สิน มีความภูมิใจสำนึกรักบ้านเกิด ทรัพยากรมีความสมบูรณ์ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีน้ำอุปโภคและบริโภคเพียงพอ การคมนาคมสะดวกสบาย มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแบบอนุรักษ์ฟื้นฟูอย่างยั่งยืน มีพื้นที่กลางให้พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการความเป็นอยู่ในทุกภาคส่วน โดยการจะเดินทางไปสู่มหานครแห่งความสุขได้นั้นจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1. สร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองทำให้กลุ่มองค์กรเข้มแข็ง โดยการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ความเป็นพลเมือง ปรับเปลี่ยนหลักสูตรในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้คนออกไปใช้ชีวิตตามบทบาทหน้าที่
 2. แก้ไขกฎหมายเพื่อกระจายอำนาจให้พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการจัดการและเข้าถึงข้อมูล
- ภาครัฐ
3. สร้างสภาพเมืองที่มีอำนาจในการตัดสินใจและประกอบไปด้วยคนทุกกลุ่ม วัย และอาชีพ
 4. สร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เศรษฐกิจเกื้อกูล โดยมีการวางแผนการส่งต่อการทำงาน
 5. สร้างระบบสวัสดิการดูแลคนในชุมชนตั้งแต่ในครรภ์จนถึงสิ้นลมหายใจ
 6. สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา
 7. สร้างมาตรการ การใช้ รักษา พื้นฟูทรัพยากร เขา ป่า นา เล ให้เกิดความยั่งยืน
 8. สร้างระบบการขนส่งมวลชนเพื่อรองรับการพัฒนาควบคู่กับการจัดการผังเมืองอย่างเป็นระบบ
 9. สร้างกลไกการขับเคลื่อนและติดตามผล อาศัยพื้นที่กลางในการออกแบบโครงสร้างและ
- กติกา
10. สร้างภาคีเครือข่ายผลักดันให้ทุกภาคส่วนเข้ามาขับเคลื่อนให้เกิด **“พัทลุงมหานครแห่งความสุข”**
 11. สร้างกระบวนการประชาสัมพันธ์ให้พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการรับรู้
 12. สร้างกระบวนการจัดการข้อมูลให้ทุกภาคีได้ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีการบูรณาการร่วมกัน

สำหรับการขับเคลื่อนจะใช้กลไก **“สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง”** เป็นพื้นที่กลาง ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และสร้างพื้นที่แห่งอำนาจในการจัดการตนเองดังแผนผังที่แสดงต่อไปนี้

ภาพที่ 1 สรุปแผนการขับเคลื่อนพลังชุมชนแห่งความสุข

ปรับปรุงจาก รายงานผลการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง

โครงการขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

ผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดพัทลุงของภาคประชาสังคม พบประเด็นที่เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. มีการร่วมสร้างพื้นที่กลาง เพื่อมุ่งสู่ “พลังชุมชนแห่งความสุข”

สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง ได้เติบโตขึ้นจากคำถามว่า “จังหวัดเรา เราจัดการกันเองได้ไหม” ในที่สุดหลังจากแกนนำขับเคลื่อนเชิงประเด็นได้ตกลงร่วมกันว่าต้องสอดประสานร่วมมือกันโดยเอาพื้นที่จังหวัดเป็นตัวตั้ง จนกลายเป็นข้อตกลงของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ได้ “ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันบริหารทรัพยากร” โดยคาดหวังผลลัพธ์ปลายทาง คือ การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เพื่อร่วมกันเดินทางไปสู่ “พลังชุมชนแห่งความสุข” จึงต้องเกิดมาจากฐานความเข้มแข็งของคนในชุมชน และได้กำหนดประเด็นขับเคลื่อนแบบบูรณาการจากข้อสรุปจากเวที สมัชชาพลังชุมชนแห่งความสุข ครั้งที่ 2 “คนเมืองลุงหิ้วขันมาขันซี เพื่อกำหนดอนาคตตนเอง” วันที่ 15 สิงหาคม 2566 ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง โดยประกอบด้วย 8 ประเด็น ได้แก่

1.1 ด้านการศึกษา ร่วมกันจัดตั้งสภาการศึกษาภาคประชาชน จัดตั้งสถาบันการเรียนรู้เพื่อพัทลุง จัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิเพื่อการพัฒนาการศึกษาพัทลุง และการจัดการศึกษาโดยท้องถิ่น

1.2 การสร้างเศรษฐกิจเกื้อกูล ร่วมกันผลักดันให้เกิดการจัดทำผังเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาระบบการตลาดที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค และฐานทรัพยากรชุมชน

1.3 การสร้างระบบนิเวศที่ยั่งยืน ผลักดันให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ทำให้เกิดการทำการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำแผนพัฒนาทะเลสาบสงขลาแบบมีส่วนร่วม

1.4 อาหารปลอดภัย สมุนไพร และสุขภาพชุมชน ร่วมกันผลักดันให้เกิดมาตรฐานอาหารอาหารปลอดภัย ผลักดันให้เกิดคลังตำรายาพัทลุง อนุรักษ์พันธุกรรมพืชท้องถิ่น และโรงเรียนอาหารปลอดภัย

1.5 การสร้างความมั่นคงด้านสวัสดิการชุมชนและที่อยู่อาศัย ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและระบบสวัสดิการชุมชนที่ยั่งยืน รวมถึงการส่งเสริมการยกระดับกองทุนชุมชนสู่สถาบันการเงินชุมชน ฯลฯ

1.6 ภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรม ร่วมกันผลักดันให้เกิดหลักสูตร “พัทลุงศึกษา” และผลักดันให้มีศูนย์ส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น พัฒนาให้เป็น “ลานบ้าน ลานเมือง ลานวัฒนธรรมของประชาชน”

1.7 การออกแบบพื้นที่พิเศษของจังหวัดพัทลุง ร่วมกันจัดตั้งสภาพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อออกแบบผังการพัฒนาพื้นที่พิเศษอย่างยั่งยืน สร้างลานความร่วมมือในการออกแบบระบบเกษตร อาชีพ

1.8 การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ร่วมกันจัดตั้งสภาการท่องเที่ยวร่วมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการโดยการจัดทำฐานข้อมูลท่องเที่ยวเพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

2. เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายของภาคประชาสังคมข้ามพื้นที่จังหวัด

ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาบริบทการเมืองในประเทศได้ส่งผลต่อการปรับตัว และมีการถอดบทเรียนของภาคประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะในประเด็นการรวมศูนย์การปกครองที่ส่งผลต่อการศูนย์ของการพัฒนาเชิงพื้นที่ สิทธิของภาคประชาชนถูกทำให้หายไปภายใต้การสร้างรัฐราชการที่รวมศูนย์มากขึ้นแรงกดดันดังกล่าวนี้ทำให้ภาคประชาชนในภาคใต้ ซึ่งมีการเชื่อมต่อกับภาคประชาชนในภาคอื่น ๆ โดยเริ่มหันมาขบคิดกันอย่างจริงจังในประเด็นการกระจายอำนาจซึ่งปรากฏอยู่ในรูปภาษา เช่น “จังหวัดจัดการตนเอง” “เลือกตั้งผู้ว่า” และ “จังหวัดบูรณาการ” และในที่สุดก็เกิดรูปธรรมในประเด็นของการมีอำนาจต่อรองของภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ที่เรียกว่า “พลังแห่งความสุข” ได้กลายเป็นนวัตกรรมสังคม ที่ชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าเราจะใช้ภาษาการกระจายอำนาจในภาษาใด หรือการเขียนกฎหมายรัฐธรรมนูญในแบบไหน หากประชาชนได้มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง การกระจายอำนาจในความหมาย ที่ประชาชนเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยนั้น ประชาชนต้องมีความเข้มแข็งจากฐานของชุมชน หรือที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยฐานชุมชน”

ด้วยปรากฏการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น เราจึงเห็นการเรียนรู้ของพื้นที่อื่น ๆ จากความสำเร็จของพลังา และประกายความคิดก็ถูกส่งต่อ ทำให้การพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในรูปแบบของการเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาเริ่มกระจายไปยังจังหวัดอื่น ๆ กลายเป็นประเด็นการพัฒนาในระดับภูมิภาค การร่วมกันทำจังหวัดจัดการตัวเอง จาก “รักจังสตูล” ถึง “พลังแห่งความสุข” นั้นทำได้สำเร็จเพราะมีการก้าวข้ามความเป็นคนของหน่วยงานหรือสังกัดหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ประเด็นนี้เป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนจากประชาสังคมพัทลุงที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันนอกจากที่แต่ละจังหวัดจะมีสมาชิกจังหวัดของตนแล้ว ยังมีการประชุมสมัชชาภาคใต้ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงกัน มีหลายกลุ่มต้องการเชื่อมโยงกันเพื่อประสานความร่วมมืออย่างเป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างนวัตกรรมจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งต้องมีการร่วมมืออย่างน้อย 4 ภาคส่วน ภาคส่วนแรก คือ ประชาสังคมในพื้นที่ ภาคที่สอง บุคคลที่ส่งเสริมการทำงานในพื้นที่ ภาคที่สาม นักวิชาการ และภาคส่วนที่ 4 คือ ภาครัฐ

3. เกิดการขับเคลื่อนและสร้างพื้นที่กลางบนบริบทที่แตกต่าง

จากการศึกษาข้อมูลของ 3 จังหวัด ในพื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดพังงา คือ “พลังแห่งความสุข” จังหวัดสตูล คือ “รักจังสตูล” และ “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” ซึ่งเป็นพื้นที่นำร่องของโครงการวิจัย พบว่า แม้ธงใหญ่ของการพัฒนามีการกำหนดเป้าหมายไว้ที่จังหวัดจัดการตนเอง หรือ การกระจายอำนาจ ในความหมายของการเลือกตั้งผู้ว่าในอนาคต หากแต่ละจังหวัดจะมีรายละเอียดที่ไม่เหมือนกัน แม้ในเชิงหลักการ คือ ความประสงค์ที่จะเห็นขบวนประชาชนในพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ ออกมาจัดการตัวเอง ออกมาพูดเรื่องตัวเอง ออกมานำเสนอเรื่องตัวเอง เป็นความพยายามที่จะบอกความต้องการในรูปแบบการพัฒนาแบบไหนในจังหวัดของตัวเอง ซึ่งแต่ละจังหวัดจะมีเงื่อนไขของการขับเคลื่อนแตกต่างกัน ดังนี้

3.1 การขับเคลื่อนบนฐานทุนของกลุ่มองค์กรที่แตกต่างกัน พบว่า จังหวัดพังงา เริ่มต้นขับเคลื่อนพลังแห่งความสุข จาก “มูลนิธิชุมชนไทย” แล้วค่อยๆ ขยายไปร่วมมือกับ หน่วยงานราชการในจังหวัดพังงา ที่สามารถลงไปขับเคลื่อนระดับแผนงาน งบประมาณและตัวชี้วัดของจังหวัด ในขณะที่ “รักจังสตูล” ได้ขับเคลื่อนด้วยองค์กรนอกภาครัฐ ที่นำโดย สมบูรณ์ คำแหง ประธานคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน

ระดับชาติ (กป. อพช.) และขยายไปสู่ความร่วมมือที่เน้นกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับ “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” เริ่มต้นจากการตั้งกรรมการและให้งบประมาณสนับสนุนการทำงานจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด และมีสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นทีมทำงานที่สำคัญ

3.2 การขับเคลื่อนบนฐานปัญหาแตกต่างกัน จังหวัดพังงาเริ่มจากการประสบภัยสึนามิ ทำให้ประชาชนเห็นปัญหาร่วมกัน ขณะที่พังงามีฐานทรัพยากรที่สมบูรณ์ซึ่งประชาชนพึ่งพาเป็นอาชีพได้ เช่น ประมง การท่องเที่ยว เกษตร ปัจจัยที่โดดเด่นของจังหวัดพังงา คือ ผู้ว่าราชการลงมาทำงานร่วมกับภาคประชาชน เข้าใจปัญหา แลกเปลี่ยนข้อมูลกันและดำรงตำแหน่งในจังหวัดระยะยาว ส่วนที่จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่มีฐานทรัพยากรที่สมบูรณ์เป็นเมืองที่มีความหลากหลายของระบบนิเวศ หากต้องเผชิญกับการเข้ามาของโครงการพัฒนาของภาครัฐขนาดใหญ่ กล่าวคือ โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา ภาคประชาสังคมจึงตื่นตัวขึ้นมาตั้งคำถามศึกษาข้อมูลเพื่อโต้แย้งการพัฒนาของรัฐที่ไม่มองตอบสนองความยั่งยืนของการพัฒนาที่ตั้งบนฐานทุนของคนสตูล “รักจังสตูล” จึงเริ่มต้นที่การปกป้องทรัพยากรและระบบนิเวศซึ่งเป็นฐานทุนอาชีพที่พึ่งพาทรัพยากรส่วนรวม สำหรับ “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” ก็มีปัญหว่าภาคประชาสังคมจะเข้าไปเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาจังหวัดมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ได้อย่างไร รัฐราชการ ภาคประชาสังคม และ ภาคเอกชน จะร่วมกันขบคิดการพัฒนาจังหวัดแบบพึ่งเสียง สร้างการรับรู้ไปด้วยกันได้อย่างไร

อภิปรายผล

จากผลวิจัยปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลางเพื่อขับเคลื่อน “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” นั้นพบว่า ที่เรียกว่าพื้นที่กลาง ตั้งอยู่บนระบอบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) โดยในปี พ.ศ. 2562 มีการจัดตั้ง “สภาขับเคลื่อนแผนชุมชนสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการจังหวัดพัทลุง” เพื่อเชื่อมร้อยการทำงานของภาคประชาชนร่วมกันโดยการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง สอดคล้องกับการศึกษาของ ประภาส ปิ่นตบแต่ง และคณะ ได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินงานอย่างบูรณาการ” ซึ่งเป็นการศึกษาชุมชนต้นแบบใน 5 จังหวัดพบว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นพลังของการทำให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง คือ การจัดการร่วมในเชิงสถาบัน มีกระบวนการมีส่วนร่วมในความรู้และยกระดับองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ รวมทั้งการมีกติกาสัญญาหรือมีข้อตกลงร่วมในการจัดการ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง และคณะ, 2562)

ขณะที่การเกิด “สภามือเมือง” ที่ภาคประชาชนพัทลุงได้ขับเคลื่อนเชิงประเด็นร่วมกัน 8 ประเด็น และมีการร่วมสร้างพื้นที่กลาง เพื่อมุ่งสู่ “พัทลุงมหานครแห่งความสุข” ที่กำหนดเป้าหมาย 1) เพื่อสร้างเวทีกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด 2) เกิดการร้อยเครือข่ายของภาคประชาสังคมข้ามพื้นที่จังหวัดเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงกัน 4 ภาคส่วน คือ ประชาสังคมในพื้นที่ บุคคลที่ส่งเสริมการทำงานในพื้นที่, นักวิชาการ, ภาครัฐ และ 3) เกิดการขับเคลื่อนและสร้างพื้นที่กลางบนบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน อาทิ การขับเคลื่อนบนฐานทุนของกลุ่มองค์กรที่แตกต่างกันและการขับเคลื่อนบนฐานปัญหาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกันกับการศึกษาของ ศักดิ์ณรงค์ มงคล และคณะ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานสนับสนุนการก่อตั้งสภาพลเมืองจากสภาองค์กรชุมชน ที่ชี้ให้เห็นว่า “สภาพลเมือง” มีลักษณะเป็น “พื้นที่กลาง” ซึ่งหมายถึง “พื้นที่สาธารณะ” สำหรับการร่วมคิดร่วมทำของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น (ศักดิ์ณรงค์ มงคล และคณะ, 2564) รวมทั้งการศึกษาของ ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างสำนักพลเมือง พบว่า การสร้างสำนักพลเมืองจะต้องผลักดันหรือขับเคลื่อนหรือขยายความเป็นพลเมืองให้กว้างมากขึ้น เพราะปัญหาที่ยาก ๆ ไม่สามารถทำได้โดยพลเมืองคนเดียว จึงจำเป็นต้องสร้างพลเมืองให้มากขึ้น โดยสร้างความร่วมมือและมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดพลังและสลับเปลี่ยนการดำเนินการ (ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, 2559) และเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อเสนอของ ญฐพงศ์ จิตกรนิ

รัตน์ ที่เสนอว่า การสร้างพื้นที่กลางมีพื้นที่ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงใน 5 สนาม คือ 1) สนามภายในสำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) สนามของการเคลื่อนไหว 3) สนามทางสังคม 4) สนามการสื่อสาร และ 5) สนามประชาธิปไตยชุมชน ด้วยกระบวนการและการสร้างสนามของพื้นที่กลางในช่วงต้น นี่คือการสร้างประตูและหน้าต่างแห่งโอกาสของการสร้างประชาธิปไตยบนฐานอัตลักษณ์ที่จับต้องและสัมผัสได้ ที่จะทอดยาวไปสู่สร้างประชาธิปไตยที่ค่อมั่นคงขึ้นจากดอกเหี่ยวและสำนึกใหม่ของพลเมืองที่กระตือรือร้น (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาปฏิบัติการของภาคประชาสังคมกับการสร้างพื้นที่กลางเพื่อขับเคลื่อน “พลังมมหานครแห่งความสุข” นั้นพบว่า ก่อตัวขึ้นจากเรียนรู้ว่า จุดอ่อนสำคัญของการทำงานของภาคประชาชนในการสร้างอำนาจที่จะเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาจังหวัดนั้นเกิดจากการทำงานเชิงประเด็นแยกส่วน การไม่รวมตัวเพื่อสร้างพื้นที่กลางเพื่อสร้างความรู้ สร้างอำนาจการต่อรองในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ทั้งนี้ จากการเรียนรู้จุดอ่อนดังกล่าว ภาคประชาชนจังหวัดพัทลุงจึงเริ่มรวมตัวกันจัดตั้ง “สภาเมืองลุง” ขึ้นในปี พ.ศ. 2562 โดยการเริ่มต้นคิดร่วมกันจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง และได้รับการสนับสนุนงบประมาณและกลไกการทำงานอย่างเป็นทางการจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง เป้าหมายสำคัญของ “สภาเมืองลุง” คือ การร่วมกันขับเคลื่อนบนเป้าหมายของการผลักดันให้เกิด “พลังมมหานครแห่งความสุข” ขึ้นมาให้ได้ โดยการวิจัยในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขว่า บริบทของพื้นที่นั้นมีต้นทุนของเครือข่ายที่แตกต่างกัน สิ่งที่โดดเด่นในการสร้างพลังเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัดพัทลุงนั้น เกิดขึ้นได้ เพราะมีฐานของคนที่มีความกระปรี้กระเปร่าในการทำงานภาคประชาสังคมมายาวนาน และที่สำคัญมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ สนับสนุนอย่างชัดเจน และมีการบรรจุแผนการขับเคลื่อนไว้เป็นแผนการทำงานขององค์กรด้วย ซึ่งเป็นรูปแบบการก่อตัวของภาคประชาชนที่มีความเฉพาะตัวของจังหวัดพัทลุงที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศ ดังนั้น การนำผลการวิจัยไปใช้จึงไม่สามารถเป็นต้นแบบที่หยิบใช้ได้อย่างตรงไปตรงมาหากต้องนำบทเรียนและวิธีการไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวิจัยโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง “นวัตกรรมทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ฐานของประชาธิปไตยอัตลักษณ์ไทย” ผลงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ทุนส่งเสริมกลุ่มวิจัยศักยภาพสูง (สัญญาเลขที่ N42A660622)

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช. (2546). การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แก้ว สังข์. (15 กรกฎาคม 2566). การสร้างขบวนจังหวัดให้เป็นเอกภาพ. (พรชัย นาคสีทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- คณะกรรมการปฏิรูป. (2544). ข้อเสนอการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที.คิว.พี.จำกัด.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (15 กรกฎาคม 2566). การสร้างพื้นที่กลางของภาคประชาสังคม. (พรไทย ศิริสาธิตกิจ, ผู้สัมภาษณ์)
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2565). นวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งฐานรากฐานประชาธิปไตยอัตลักษณ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

- ประกาศ ปันตบแต่ง และคณะ. (2562). การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยไทย ในบทเรียนและประสบการณ์ของภาคประชาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- พา ผอมข้า. (15 กรกฎาคม 2566). การนำเสนอในวงเสวนา “ทิศทางคนพัลลวงสู่การกำหนดอนาคตตัวเอง”. (พรไทย ศิริสาธิตกิจ, ผู้สัมภาษณ์)
- _____. (28 ธันวาคม 2566). พลวัตของความเคลื่อนไหวภาคประชาชนในจังหวัดพัลลวง. (พรไทย ศิริสาธิตกิจ, ผู้สัมภาษณ์)
- ศักดิ์ณรงค์ มงคล และคณะ. (2564). รายงานผลการดำเนินงานสนับสนุนการก่อตั้งสภาพลเมืองจากสภาองค์กรชุมชนเสนอต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์.
- ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์. (2559). การสร้างสำนักพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (2550). ทำการเมืองภาคพลเมืองในท้องถิ่นไทย: ความท้าทายแห่งยุคสมัย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.
- สมภา ใจกล้า. (28 ธันวาคม 2566). พลวัตของความเคลื่อนไหวภาคประชาชนในจังหวัดพัลลวง. (พรไทย ศิริสาธิตกิจ, ผู้สัมภาษณ์)
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2547). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัยปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตกาล. กรุงเทพมหานคร: เพื่องฟ้าพรินต์.
- สุภางค์ จันทวานิชไล. (2546). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ คงแป้น. (28 ธันวาคม 2566). พลวัตของความเคลื่อนไหวภาคประชาชนในจังหวัดพัลลวง. (พรไทย ศิริสาธิตกิจ, ผู้สัมภาษณ์)
- อุษา ดวงสา. (2537). ผู้แปล. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. เชียงใหม่: สอนกาดการพิมพ์.

การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วม ด้วยสข.โมเดล 2022*

THE DEVELOPMENT OF A PARTICIPATION VILLAGE MODEL FOR BEHAVIOR MODIFICATION TO REDUCE CHRONIC NON-COMMUNICABLE DISEASE WITH PIHW MODEL 2022

พิมพใจ อุ่นบ้าน*, ศรีจันทร์ พูใจ, ศิวพงษ์ คล่องพานิช

Pimjai Aunban*, Srijan Fujai, Sivapong Klongpanich

คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีย์ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: pimjai@bcnc.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมด้วยสข.โมเดล 2022 ดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพชุมชน 2) พัฒนารูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคแบบมีส่วนร่วม 3) การศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นตัวแทนครัวเรือนอายุ 15 ปีขึ้นไป คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 106 คน เครื่องมือเป็นแบบประเมินความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ ตาม 3อ.2ส. ของกองสุศึกษา ความเที่ยงของเครื่องมือ (reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.82 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาสุขภาพชุมชน พบป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากเป็นอันดับหนึ่ง ประชาชนมีพฤติกรรมเสี่ยงจากการกินอาหารที่ไม่เอื้อต่อสุขภาพ 2) รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ 2.1) กำหนดเป้าหมายและความต้องการของชุมชน 2.2) พัฒนาแกนนำให้มีความรู้ทักษะในการคัดกรองโดยใช้ปิงปองจราจรชีวิต 7 สี 2.3) มีเครือข่ายการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านรอบรู้ด้านสุขภาพ 2.4) กระบวนการสื่อสารเชื่อมต่อกับชุมชนและเครือข่าย 2.5) การออกแบบสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความรู้ด้านสุขภาพ 2.6) ครัวเรือนมีการสร้างความตระหนักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 2.7) ผลลัพธ์คือ ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ.2ส. และมีผลลัพธ์ทางสุขภาพที่ดีขึ้น และ 3) การศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ มากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ประชาชนมีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ มากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม, โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง, การมีส่วนร่วม, สข.โมเดล

Abstract

The objective of this research was to development a village to modify the behavior to reduce chronic non-communicable disease with a participative with PIHW Model 2022. The research procedure was 1). Finding and analyzing the community health problems 2). Developing Model for reduce chronic non-communicable disease with a participation 3) Implementation. The

information was received from the representative older than 15 years, selected 106 samples. The research tools were the evaluating form in health and health knowledge part on 3E 2S. That performed by Health Education Division (2022). The reliability was 0.82, Data were analyzed by content analysis. The results revealed that 1) The community health problems: The hypertensive patient was first. The population take risks by non-healthy foods. 2) A model for reduce chronic non-communicable disease with a participation was composed of: 2.1) set needs and goals 2.2) Developing leaders for screening skills on Ping-Pong 7 colors Model. 2.3) the community network operations on promotion health knowledge 2.4) communication network 2.5) environment designs for health literacy facilitated; 2.6) setting the behavior modify awareness in family; 2.7) results: the population had health literacy on 3E 2S and improved health status. 3) The implementation results that; the population improved health literacy, significant $p < 0.001$, improved the health behavior modifying, significant ($P < 0.001$).

Keywords: The Development Model , Behavior Modification, Chronic Non-Communicable Disease, Participation, PIHW Model 2022

บทนำ

พฤติกรรมเสี่ยงจากการดำรงชีวิตยุคปัจจุบัน ทั้งการบริโภคอาหารที่มีรสหวานจัด เค็มจัด และไขมันสูง ขาดการรับประทานผักผลไม้ ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เคลื่อนไหวร่างกายน้อย และการใช้ชีวิตท่ามกลางมลภาวะ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนนำไปสู่กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ NCDs (Non-communicable diseases) โรคในกลุ่มนี้ ที่พบมากในคนไทย ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจตีบตัน โรคหลอดเลือดสมอง โรคถุงลมโป่งพอง โรคมะเร็ง และโรคอ้วนลงพุง (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (วปส.), 2565) สำหรับประเทศไทยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิตร้อยละ 75 ของการเสียชีวิตทั้งหมด ทำให้สูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยรวมสูงถึงร้อยละ 40 ของมูลค่างบประมาณภาครัฐไทยทั้งหมด (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

จากการบรรยายพิเศษ เรื่อง “สข. โมเดล สู่การพัฒนาสุขภาพที่ยั่งยืน” ของศาสตราจารย์พิเศษ ดร.นพ. วิชัย เทียนถาวร อธิการบดีสถาบันพระบรมราชชนก ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของการสาธารณสุขไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญยังคงเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยในปี พ.ศ. 2557 นพ.วิชัย เทียนถาวร ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ได้ริเริ่มการคัดกรองและเฝ้าระวังโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยเฉพาะโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงด้วยปิงปองจราจรชีวิต 7 สี และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพด้วย 3 อ. 3ล. (อาหาร อารมณ์ ออกกำลังกาย ลดเหล้า ลดบุหรี่ ลดอ้วน) ซึ่งทำให้สามารถลดความรุนแรงของโรค ลดค่าใช้จ่ายทางสุขภาพและทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น (คณะพยาบาลศาสตร์, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางลักขณ์ ตุ่นแก้ว และคณะ ศึกษาผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพตามแนวทาง 3อ.2ส.1ย และการใช้ปิงปองจราจรชีวิต 7 สี ต่อความรู้ พฤติกรรมสุขภาพ และระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวาน พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ป่วยเบาหวานมีความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานเพิ่มมากขึ้น มีพฤติกรรมสุขภาพดีขึ้น และมีระดับน้ำตาลในเลือดลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (นงลักขณ์ ตุ่นแก้ว และคณะ, 2561)

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ผาแพน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงเพิ่มขึ้นทุกปี โดยจากผลการคัดกรองเบาหวานและความดันโลหิต

สูงในประชากรอายุ 35 ปีขึ้นไป พบว่าปี พ.ศ.2563 มีจำนวนกลุ่มเสี่ยงต่อโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ร้อยละ 36.70 และปี 2564 เพิ่มขึ้นร้อยละ 42.30 และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้สถาบันพระบรมราชชนก ได้จัดทำโครงการสร้างชุมชนสุขภาวะด้วยสข.โมเดล 2022: 1 วิทยาลัย 1 ชุมชน เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (2565-2567) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบุคลากรทางสุขภาพที่มีสมรรถนะในการสร้างสุขภาวะชุมชน สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมรวมถึงการให้บริการวิชาการในการสร้างเสริมสุขภาพประชาชน การประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างเสริมสุขภาพด้วยสข.โมเดล ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการดังกล่าว ทางคณะผู้วิจัยร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ผาแพน จึงได้จัดทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมด้วยสข.โมเดล 2022 เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น โดยความสนใจพื้นที่นำร่องเป็นหมู่บ้านต้นแบบ ได้แก่ บ้านป่าห้า หมู่ที่ 9 ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีอัตราป่วยโรคความดันโลหิตสูงเป็นอันดับหนึ่งของตำบลออนใต้ และจากการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในหมู่บ้านมีพฤติกรรม 3อ. 2ส.ของ รพ.สต.บ้านแม่ผาแพนที่ผ่านมาพบว่าประชาชนนิยมบริโภคอาหารที่มีโซเดียมสูง ขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ผาแพน, 2564) การจัดทำวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ให้หมู่บ้านป่าห้าได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และเป็นต้นแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของตำบลออนใต้ โดยความร่วมมือของภาคีเครือข่าย เช่น เทศบาลตำบลออนใต้ โรงเรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีลดการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมด้วยสข.โมเดล 2022 เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมด้วยสข.โมเดล 2022 เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2565- 30 กันยายน 2566 มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีรายชื่อในชุมชนบ้านป่าห้า หมู่ที่ 9 ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 161 หลังคาเรือน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตัวแทนครัวเรือนจำนวน 106 คน โดยมีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าในการวิจัย ดังนี้ 1) อายุมากกว่า 15 ปี ขึ้นไป 2) เป็นผู้นำในครอบครัว และสามารถดูแลบุคคลในครอบครัวได้ 3) อาศัยอยู่ในพื้นที่จริงตลอดการวิจัย และ 4) สนใจเข้าร่วมกิจกรรมตลอดการวิจัย เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างออกจากการวิจัย ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม โดยไม่สามารถเข้าร่วมได้ 2 ครั้ง ขึ้นไป และ 2) กลุ่มตัวอย่างไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ ตาม 3อ.2ส. ของกองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข (กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2565) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (reliability) ทำการทดสอบเครื่องมือ โดยการนำแบบประเมินไป ทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด ในเขตพื้นที่หมู่บ้านริมออน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำข้อมูลที่ได้ออกมาหาค่าความเชื่อมั่นแบบ alpha coefficient ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.82

ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพชุมชน

เก็บข้อมูลปัญหาสุขภาพของชุมชน ข้อมูลจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จาการพ.สต.บ้านแม่ผาแห่น เก็บข้อมูลความรู้และพฤติกรรมสุขภาพด้านสุขภาพตาม 3อ. 2ส. การประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจ และหลอดเลือดของประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนครัวเรือนจำนวน 106 คน หลังจากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และคืนข้อมูลให้กับชุมชนในเวทีประชาคมหมู่บ้าน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคแบบมีส่วนร่วม

พัฒนารูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคแบบมีส่วนร่วม โดยแกนนำที่เป็นตัวแทนครัวเรือน จำนวน 22 คน การดำเนินงานตามกระบวนการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ การเตรียมความพร้อมและการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง มีการประสานด้านทรัพยากร การกำกับ และติดตาม ร่วมกับการสนับสนุนทางวิชาการและแรงจูงใจ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ การแก้ปัญหาประเด็นที่สำคัญโดยการวางแผน ปฏิบัติ

ดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการส่งเสริมความรู้ทางสุขภาพแก่ประชาชนในการ ปรับพฤติกรรมด้วยหลัก 3อ. 2ส. จัดตั้งชมรมออกกำลังกาย รมรณรงค์ให้ประชาชนทุกครัวเรือนมีการปลูกผักกินเอง โดยใช้ปุ๋ยชีวภาพปราศจากการใช้สารเคมี จัดโครงการเสี่ยงตามสายให้ความรู้ด้านสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างในการทำ กิจกรรมที่เป็นตัวแทนครัวเรือนจำนวน 106 คน มีการประเมินผล และกำหนดแนวทางในการสรุปบทเรียนจากการ ดำเนินงานเพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และหาวิธีเสริมพลังการทำงานร่วมกันเป็นทีม ประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่างในการทำกิจกรรมที่เป็นตัวแทนครัวเรือนจำนวน 106 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการตีความ (interpretation) แล้วกำหนดรหัส ของข้อมูล จัดกลุ่มของข้อมูลจากรหัสข้อมูล และนำไปสู่การสร้างบทสรุปย่อยแต่ละประเด็น (thematic analysis) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความดันโลหิต Systolic/Diastolic และค่าน้ำตาลในเลือดระหว่างก่อนและหลังเข้า ร่วมโครงการ โดยใช้สถิติทีอิสระ (independent t-test)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนิ เชียงใหม่ เลขที่ BCNCT 30/2565 ในการศึกษาครั้งนี้ได้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิประโยชน์ ความ ยุติธรรม และความถูกต้อง โดยมีการดำเนินการ 1) การขออนุญาตเข้าทำการศึกษาในพื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การขอความร่วมมือในการเป็นผู้ให้ข้อมูล 3) การอ้างอิงชื่อบุคคลโดยใช้นามสมมติ 4) การใช้คำถาม อย่างระมัดระวัง เน้นผู้ให้ข้อมูลเล่าให้ฟัง 4) การสะท้อนข้อมูลในระหว่างการเก็บข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย 5) การสะท้อนข้อมูลระหว่างคณะทำงาน และ 6) การสะท้อนความคิดเพื่อยืนยันผลการศึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษา สิทธิในการเข้าร่วมโครงการวิจัย ข้อมูลที่ได้รับถือเป็นความลับ นำเสนอใน ภาพรวม และนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยเท่านั้น ผู้เข้าร่วมสามารถไม่ตอบข้อคำถามหรือออกจากงานวิจัยได้ ตลอดเวลา ผู้วิจัยจะเก็บรักษาและทำลายข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัยหลังการเสร็จสิ้นและเผยแพร่งานวิจัย

ผลการวิจัย

นำเสนอตามระยะของการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพชุมชน

จากการคัดกรองโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงโดยใช้ปิงปองจรรยาชีวิต 7 สี ในประชากรบ้านป่าห้า จำนวน 324 คน พบว่าส่วนมากอยู่ในกลุ่มสีเขียวอ่อน ร้อยละ 55.56 รองลงมาอยู่ในกลุ่มสีเขียวเข้ม ร้อยละ 19.75 กลุ่มสีขาวและสีเหลืองเท่ากันร้อยละ 9.88 และน้อยที่สุดอยู่ในกลุ่มสีแดงร้อยละ 0.62 ด้านภาวะสุขภาพพบป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ประชาชนมีพฤติกรรมเสี่ยงจากการกินอาหารที่ไม่เอื้อต่อสุขภาพ ออกกำลังกายไม่เพียงพอ มีความเครียดจากการประกอบอาชีพและสภาพครอบครัว มีพฤติกรรมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ในอัตราที่ค่อนข้างสูง ส่วนศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่มในการขับเคลื่อนและจัดการกับปัญหาด้านสุขภาพ เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วม

รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ 1) กำหนดเป้าหมายและความต้องการของชุมชนสร้างพลังในการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยการสร้างการรับรู้ของประชาชนและการเตรียมสำรวจความพร้อมของชุมชน โดยการชี้แจงสร้างความเข้าใจกับผู้นำชาวบ้าน และประชาชนทั้งหมู่บ้าน ผ่านเวทีประชาคม เพื่อรับรู้ข้อมูลปัญหาสุขภาพของประชาชนในชุมชน ร่วมกันหาสาเหตุของปัญหาและวางแผนแก้ไขปัญหา 2) แกนนำ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการของหมู่บ้าน โดยสร้างการรับรู้และความเข้าใจในปัญหาสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้าน ตลอดจนการพัฒนาแกนนำให้มีความรู้เรื่องโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง พัฒนาศักยภาพในการคัดกรองโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงโดยใช้ปิงปองจรรยาชีวิต 7 สี และทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3) เครือข่ายการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย เทศบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงพยาบาลชุมชน คณะกรรมการสุขภาพระดับอำเภอ โรงเรียน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบเชียงใหม่และ ภาควิชาเครือข่ายอื่นๆ 4) กระบวนการสื่อสารเชื่อมต่อกับชุมชนและเครือข่าย ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามแผน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและเครือข่าย และมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหลังการประเมินกระบวนการเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทหรือสถานการณ์ 5) การออกแบบสิ่งแวดล้อมให้เอื้อให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมเพื่อให้ชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม การจัดตั้งกลุ่มที่ทำกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน ได้แก่ กลุ่มสุขใจวัยชราโดยจัดกิจกรรมในวันอาทิตย์มีกิจกรรมสันทนาการ, ร้องเพลง, รำวง, เล่าเรื่อง (เล่าเรื่องตลก) ภายบริหารในท่านั่ง เป็นต้น การส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษรับประทานเอง การให้สุขศึกษาผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน 6) ครีวเรือนมีการสร้างความตระหนักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เผยแพร่ความรู้ในการปฏิบัติตัวตามหลัก 3อ2ส ทั้งในระดับครัวเรือนและในชุมชน ผ่านหอกระจายข่าวในหมู่บ้านและกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของหมู่บ้าน รวมทั้งการเข้ารับการคัดกรองโรคเบาหวานความดันโลหิตสูงประจำปีซึ่งการ คัดกรองเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดย อสม.ร่วมกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต.บ้านแม่ผาแพน 7) ผลลัพธ์คือ ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส และผลลัพธ์ทางสุขภาพของประชาชนดีขึ้น นำเสนอต่อภาพที่ 1 รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมด้วย สบข.โมเดล 2022

ภาพที่ 1 รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อแบบมีส่วนร่วมด้วย สบข.โมเดล 2022

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อแบบมีส่วนร่วมด้วย สบข.โมเดล 2022

3.1 การแก้ปัญหาประเด็นที่สำคัญโดยการวางแผน ปฏิบัติ

จัดทำโครงการเสริมสร้างความรอบรู้ในการปฏิบัติตัวตามหลัก 3อ.2ส. ในกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1.1 โครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษรับประทานในครัวเรือน โดยให้แต่ละครัวเรือนมีการปลูกผักไว้รับประทานเอง โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในชุมชน ให้ความรู้และสนับสนุนการจัดทำปุ๋ยอินทรีย์ มีการส่งเสริมให้ครัวเรือนกินผักที่ปลอดสารพิษ ผลไม้สด

3.1.2 โครงการส่งเสริมและฟื้นฟูการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่

- คณะร่วมนักศึกษาพบว่า โดยมีแม่สำรวยและแม่สุวิภาเป็นแกนนำ มีการรวมกลุ่มร่วมนอกกำลังกาย ณ ศาลากลางหมู่บ้านในทุกวันเวลา 18.00-19.00น โดยมีคณบดีศึกษาพยาบาลไปร่วมกิจกรรมทุกเย็น

- กลุ่มสุขใจในวัยชรา โดยมีฟ่อนสนธิ์ เป็นแกนนำ จัดกิจกรรมทุกวันอาทิตย์ที่ 1 และ อาทิตย์ที่ 3 ของเดือน

3.1.3 โครงการ “ป้าห้าวร่วมใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ห่างไกลโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ปี 2565” เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างความรอบรู้ในการปฏิบัติตัวตามหลัก 3อ2ส ในแกนนำครัวเรือน ตัวแทน ครัวเรือน ประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 16 คน และตัวแทนครอบครัว 90 คน รวม ทั้งหมด 106 คน เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการควบคุมระดับความดันโลหิตตามหลัก 3อ.2ส. เพิ่มความรู้ เกี่ยวกับการคัดกรองติดตามเยี่ยมผู้ป่วยสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังให้แก่ชุมชนได้ สร้าง ความรอบรู้ในการปฏิบัติตัวตามหลัก 3อ2ส

3.1.4 โครงการสอนสุขศึกษาตามหลัก 3อ2ส ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน นำโดย อสม.แกน นำ และนักศึกษาพยาบาล โดยใช้เวลาในช่วง 07.00-07.15น ในทุกวัน นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ความรู้ในกลุ่ม ไลน์ของหมู่บ้าน

3.1.5) นวัตกรรมที่ใช้คือ BCNC fights with NCD เป็นแอปพลิเคชันในการคัดกรองโรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูง ประชาชนสามารถคัดกรองตนเองได้ โดยออกแบบให้เหมาะสมในการคัดกรองประชาชนให้ ทราบถึงภาวะสุขภาพของตนเอง และช่วยอำนวยความสะดวกในการคัดกรองให้กับสถานบริการ ซึ่งแนวคิดในการ จัดทำนวัตกรรมครั้งนี้ได้พัฒนามาจากแนวทางการดำเนินงานป้องกันปัจจัยเสี่ยง 7 สี โดยนำมาปรับใช้ในการทำ เป็น Application ในการช่วยคัดกรองภาวะสุขภาพของประชาชน รวมถึงคำแนะนำวิธีการปฏิบัติตัวตามสี่ในระดับ ที่ตนเองเป็นอยู่ เพื่อป้องกันเกิดภาวะแทรกซ้อนและการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

3.2 ประเมินผลรูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วม ด้วยสບข. โมเดล 2022

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 66.04 อายุตั้งแต่ 61 ขึ้นไป ร้อยละ 76.42 (อายุเฉลี่ย 62.56 ปี) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 84.91 รองลงมามัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 7.55

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละ ผลการประเมินความสามารถของกลุ่มตัวอย่างในการให้คำแนะนำ ผู้ป่วย โรคไม่ติดต่อเรื้อรังและประชาชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลัก 3อ2ส. (n=106)

ระดับคะแนน	ก่อนเข้าร่วมโครงการ		ก่อนเข้าร่วมโครงการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีความสามารถในระดับควรปรับปรุง	15	14.14	1	0.94
มีความสามารถในระดับพอใช้	17	16.04	6	5.66
มีความสามารถในระดับดี	31	29.25	14	13.21
มีความสามารถในระดับดีมาก	43	40.57	85	80.19
รวม	106	100	106	100

จากตาราง พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างสามารถให้คำแนะนำในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใน ระดับดีมาก จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 40.57 และหลังเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างสามารถให้คำแนะนำใน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับดีมากเพิ่มขึ้น จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 80.19

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละ ผลการประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ (n=106)

ระดับคะแนน	ก่อนเข้าร่วมโครงการ		ก่อนเข้าร่วมโครงการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีความรอบรู้ในระดับไม่ดี	21	19.81	3	2.83
มีความรอบรู้ในระดับพอใช้	34	32.08	3	2.83

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละ ผลการประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ (n=106) (ต่อ)

ระดับคะแนน	ก่อนเข้าร่วมโครงการ		ก่อนเข้าร่วมโครงการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีความรอบรู้ในระดับดี	24	22.64	21	19.81
มีความรอบรู้ในระดับดีมาก	27	25.47	79	74.53
รวม	106	100	106	100.00

จากตาราง พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส มากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส ในระดับดีมากขึ้นไป จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 74.53

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลัก 3อ2ส ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ (n=106)

ระดับคะแนน	ก่อนเข้าร่วมโครงการ		หลังเข้าร่วมโครงการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีพฤติกรรมในระดับไม่ดี	7	6.60	3	2.83
มีพฤติกรรมในระดับพอใช้	3	2.83	3	2.83
มีพฤติกรรมในระดับดี	7	6.60	3	2.83
มีพฤติกรรมในระดับดีมาก	89	83.97	97	91.51
รวม	106	100	106	100

จากตาราง พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลัก 3อ2ส ในระดับดีมาก จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 91.51 ในส่วนพฤติกรรมที่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ คือ การสูบบุหรี่ และการดื่มสุรา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.83

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความดันโลหิต Systolic/Diastolic และค่าน้ำตาลในเลือด ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ (n=106)

ค่าเฉลี่ย	ก่อนเข้าร่วมโครงการ		หลังเข้าร่วมโครงการ		t	p-value
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
Systolic (mmHg)	136.09	9.06	135.02	9.06	8.032	<0.001
Diastolic (mmHg)	78.04	13.97	75.56	11.76	13.465	<0.001
FBS (mg/dl)	111.34	1.49	103.65	1.57	8.832	<0.001

*** p-value<0.001

จากตาราง พบว่าความดันโลหิตซิสโตลิก ความดันโลหิตไดแอสโตลิก และค่าน้ำตาลในเลือด FBS หลังเข้าร่วมโครงการ ($\bar{X}$ = 135.02 SD = 9.06 $\bar{X}$ = 75.56 SD = 11.76 $\bar{X}$ = 103.65 SD = 1.57 ตามลำดับ) ต่ำกว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ ($\bar{X}$ = 136.09 SD = 9.06 $\bar{X}$ = 78.04 SD = 13.97 $\bar{X}$ = 111.34 SD = 1.49 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 (t = 8.032, t = 13.465 และ 8.832 ตามลำดับ)

อภิปรายผล

1. การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพบ้านป่าห่า จากการคัดกรองโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงในประชากรบ้านป่าห่า จำนวน 324 คน ประชากรส่วนมากอยู่ในกลุ่มสีเขียวอ่อน ร้อยละ 55.56 ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ประชาชนมีพฤติกรรมเสี่ยงจากการกินอาหารที่ไม่เอื้อต่อสุขภาพ ออกกำลังกายไม่เพียงพอ มีความเครียดจากการประกอบอาชีพและสภาพครอบครัว มีพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ในอัตราที่ค่อนข้างสูง ส่วนศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มต่างๆ หลายกลุ่มในการขับเคลื่อนและจัดการกับปัญหาด้านสุขภาพ เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น การทำกิจกรรมต่างๆ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของแกนนำและประชาชน สืบเนื่องจากการคืนข้อมูลให้กับชุมชนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาทางสุขภาพของชุมชนและการจัดทำประชาคมโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาทำให้ทราบปัญหาที่แท้จริงและสาเหตุที่จะต้องช่วยกันแก้ไข ปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้การดำเนินการสำเร็จและเกิดการพัฒนายั่งยืน โดนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมคิดร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและร่วมวางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาและร่วมประเมินผลสอดคล้องกับการศึกษาของศิริเนตร สุขดี ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเรื้อรังด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยจัดทำโครงการสร้างผู้นำสุขภาพและร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุหลักของการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน (ศิริเนตร สุขดี, 2560) กระบวนการค้นหาปัญหาด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของ ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์ ซึ่งเริ่มต้นจากการศึกษาชุมชนการวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนและโครงการพัฒนาชุมชนดำเนินการพัฒนาชุมชน การประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการ (ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์, 2563)

2. รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ 1) กำหนดเป้าหมายและความต้องการของชุมชนสร้างพลังในการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 2) พัฒนาแกนนำให้มีทักษะในการคัดกรองโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงโดยใช้ปิงปองจาราจรชีวิต 7 สี และทักษะการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3) เครือข่ายการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย อปท. รพสต. โรงพยาบาลชุมชน คณะกรรมการสุขภาพระดับอำเภอ โรงเรียน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่และ ภาควิชาอื่นๆ 4) กระบวนการสื่อสารเชื่อมต่อกับชุมชนและเครือข่าย 5) การออกแบบสิ่งแวดล้อมให้เอื้อให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ 6) ครีวเรือนมีการสร้างความตระหนักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 7) ผลลัพธ์คือ ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส และผลลัพธ์ทางสุขภาพของประชาชนดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ นาดยา เกรียงชัยพฤกษ์ ศึกษากระบวนการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคมะเร็งโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด กรณีศึกษาจังหวัดตรังพบมีขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือดได้แก่ 1) สร้างทีมดำเนินงาน 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน 3) จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของประชาชน 5) เฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ 6) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของทีมดำเนินงาน และ 7) ประเมินการพัฒนาหมู่บ้าน การดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านส่งผลให้หมู่บ้านเป้าหมายมีสถานที่ออกกำลังกายครัวเรือนมีการปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคเองมีแปลงผักรวมของหมู่บ้านหมู่บ้านมีสถานที่ในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการบริโภคผักและผลไม้ปลอดสารพิษ ลดการบริโภคอาหารที่มีไขมันและการออกกำลังกาย กระบวนการพัฒนาหมู่บ้านส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร การออกกำลังกายและมีการเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคอาหาร ลดอาหารไขมันและการออกกำลังกายเพิ่มขึ้น (นาดยา เกรียงชัยพฤกษ์, 2560) สอดคล้องกับกองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ การดำเนินงานหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 7 ขั้นตอนหมายถึงการที่หมู่บ้านที่มีการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนา

หมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 7 ขั้นตอนของกองสุศึกษา ได้แก่ 1) สร้างและพัฒนาทีมแกนนำพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 2) มีและใช้ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านและพฤติกรรมสุขภาพ 3) เข้าใจปัญหาและวางแผนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 4) จัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 5) เฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ 6) ประเมินผลการพัฒนา และ 7) ถอดบทเรียนขยายผลต่ออยู่ยงยั่งยืน (กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2565)

3. การศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ พบว่า ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส มากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ประชาชนมีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส มากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมฯ อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพ ช่วยให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ดังนั้นควรนำรูปแบบฯ ไปใช้ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคความดันโลหิตสูงและโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอื่นๆต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริเนตร สุขดี ศึกษาประสิทธิภาพการใช้โปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง พบว่าสิ่งสำคัญในการประสบความสำเร็จในการใช้รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพอาจจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ของประชาชน (ศิริเนตร สุขดี, 2560) และสอดคล้องกับการศึกษาของพิมพ์ใจ อุ่นบ้านและคณะ ศึกษาผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและการควบคุมความดันโลหิตของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้ โดยการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส และการส่งเสริมการจัดการตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้ การผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงโปรแกรมการจัดการตนเองที่ใช้แนวความคิดการสร้างรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลตนเอง และลดความดันโลหิตของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง (พิมพ์ใจ อุ่นบ้านและคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

นวัตกรรมที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ 1) กำหนดเป้าหมายและความต้องการของชุมชนสร้างพลังในการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 2) แกนนำมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการของหมู่บ้าน โดยสร้างการรับรู้และความเข้าใจในปัญหาสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้าน ตลอดจนการพัฒนาแกนนำให้มีความรู้เรื่องโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง พัฒนาทักษะในการคัดกรองโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูงโดยใช้ปิงปองจรรยาจรชีวิต 7 สี และทักษะการสื่อสารเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3) เครือข่ายการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รพ.สต. โรงพยาบาลชุมชน คณะกรรมการสุขภาพระดับอำเภอ โรงเรียน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่และ ภาควิชาเครือข่ายอื่นๆ 4) กระบวนการสื่อสารเชื่อมต่อกับชุมชนและเครือข่าย ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตามแผน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและเครือข่าย และมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหลังการประเมินกระบวนการเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทหรือสถานการณ์ 5) การออกแบบสิ่งแวดล้อมให้เอื้อให้เกิดความรู้ด้านสุขภาพรวมทั้งการพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม 6) ครีวเรือนมีการสร้างความตระหนักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 7) ผลลัพธ์คือ ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส และผลลัพธ์ทางสุขภาพของประชาชนดีขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยดังนี้ 1) ปัญหาสุขภาพชุมชน พบป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากเป็นอันดับหนึ่ง ประชาชนมีพฤติกรรมเสี่ยงจากการกินอาหารที่ไม่เอื้อต่อสุขภาพ 2) รูปแบบหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ 2.1) กำหนดเป้าหมายและความต้องการของชุมชน 2.2) พัฒนาแกนนำให้มีทักษะในการคัดกรองโดยใช้ปิงปองจราจรชีวิต 7 สี 2.3) มีเครือข่ายการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านรอบรู้ด้านสุขภาพ 2.4) กระบวนการสื่อสารเชื่อมต่อชุมชนและเครือข่าย 2.5) การออกแบบสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ 2.6) ครั้วเรือนมีการสร้างความตระหนักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 2.7) ผลลัพธ์คือ ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส และมีผลลัพธ์ทางสุขภาพที่ดีขึ้น และ 3) การศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ มากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ประชาชนมีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ มากขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ควรนำแนวทางรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพต้นแบบเสนอให้เป็นนโยบายหลักในการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพระดับชุมชนโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย 2) ควรมีการจัดทำแผนระยะยาวในการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนเพื่อลดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการพัฒนากำหนดกลุ่มเป้าหมายและผลลัพธ์ดำเนินการให้สอดคล้องตามบริบทสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และ 3) ขั้นตอนตามรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถปรับเปลี่ยนขั้นตอนให้สอดคล้องกับกรอบแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านของแต่ละพื้นที่ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการขยายพื้นที่การวิจัยไปในหมู่บ้านอื่นๆ ในเขตรับผิดชอบของ รพ.สต. ให้เป็นหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้สอดคล้องตามบริบทของชุมชนนั้นๆ โดยการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนต่อไป และ 2) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรส่งเสริมและศึกษาวิจัยการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการส่งเสริมให้แกนนำชาวบ้านร่วมเป็นทีมจะทำให้แกนนำและประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเชิงรุกและเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัยทำให้เป็นการแก้ไขปัญหาที่เป็นระบบสามารถที่จะแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2561). แผนพัฒนาด้านการป้องกันควบคุมโรค และภัยสุขภาพของประเทศไทย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนดี้ไซน์.
- กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2565). คู่มือการดำเนินงานสุศึกษาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2565 จาก <http://hed.go.th/linkHed/396>
- คณะพยาบาลศาสตร์. (2565). แนวทางการบูรณาการ สบข.โมเดลในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร. นนทบุรี: สถาบันพระบรมราชชนก.
- นงลักษณ์ ตุ่นแก้ว และคณะ. (2561). ผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพตามแนวทาง3อ.2ส.1ย. และ การใช้ปิงปองจราจรชีวิต 7 สี ต่อความรู้ พฤติกรรมสุขภาพ และระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวาน. วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาคเหนือ, 24(2), 83-95.
- นาคยา เกรียงชัยพลกษ. (2560). การศึกษากระบวนการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดโรคมะเร็งโรคความดันโลหิตสูงโรคหัวใจและหลอดเลือด:กรณีศึกษาจังหวัดตรัง. วารสารคณะพลศึกษา, 14(1), 28-38.

- พิมพ์ใจ อุ๋นบ้านและคณะ. (2564). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและการควบคุมความดันโลหิตของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ควบคุมไม่ได้. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครดิตถ์, 13(2), 59-72.
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ผาแพน. (2564). รายงานทะเบียนกลุ่มเสี่ยงโรคหลอดเลือดสมอง. เชียงใหม่: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ผาแพน.
- ลัดดาวัลย์ ไวยสุระสิงห์. (2563). กระบวนการพยาบาลชุมชน : แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ดูแลสุขภาพประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริเนตร สุขดี. (2560). การพัฒนารูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเรื้อรังด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (วปส.). (2565). สุขภาพคนไทย 2566. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ปัญหาน้ำและแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่บ้านห้วยชลอบ ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*

WATER PROBLEMS IN THE AREA OF BAN HUAI SALOP, HUAI PHA SUBDISTRICT,
MUEANG DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE

ณัฐนันท์ จิรกีจนิมิตร

Nadthanon Chirakitnimit

สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Multidisciplinary Research Institute, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

Corresponding author E-mail: nadthanon199@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาการขาดแคลนน้ำจะทวีความรุนแรงขึ้นทุกปี เพราะป่าต้นน้ำถูกทำลาย และประชากรเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อความต้องการใช้น้ำมีมากขึ้นไปด้วย จากปัญหาที่กล่าวมาทำให้ผู้เขียนแสดงทัศนะเพื่อนำเสนอปัญหาทรัพยากรน้ำ และองค์ประกอบเชิงพื้นที่และสังคม ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบน้ำ บ้านห้วยชลอบตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนมณฑลราชินีเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำ และในพื้นที่ยังเกิดปัญหาซ้ำซ้อนด้วยสภาพของพื้นที่เป็นภูเขา ในฤดูแล้งประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอ ถึงแม้ในภาพรวมของชุมชนจะมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรป่าไม้ก็ตาม และน้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝน ตลอดจนอ่างเก็บน้ำบางจุดอยู่ไกล และต่ำกว่าชุมชนจึงทำให้การดึงน้ำมาใช้มีปัญหา เพราะไม่สามารถนำน้ำขึ้นบนที่สูงได้ และปัญหาอีกประการหนึ่งคือความสะอาดของน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภค ถึงแม้แต่ละครัวเรือนมีที่กรองน้ำ แต่ไม่สามารถกรองตะกอนดินที่ปะปนมากับน้ำได้มากนัก ทำให้คนในชุมชนเกิดปัญหาสุขภาพ เช่น เกิดโรคนี้้ว โรคผิวหนัง และโรคฟันผุเป็นต้น และแนวทางแก้ไขปัญหานี้โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลักและให้มีการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางอย่างเป็นองค์รวมโดยคำนึงถึงการบูรณาการร่วมกันใน 3 ลักษณะคือ 1) การบูรณาการทรัพยากร 2) การบูรณาการองค์กร หน่วยงาน และ 3) บทบาทหน้าที่และการบูรณาการด้านปัญหาแผนงานโครงการและวิชาการ

คำสำคัญ: ปัญหาน้ำ, ภูมิสังคม, ทรัพยากรธรรมชาติ, การบูรณาการ

Abstract

The water shortage problem is getting worse every year. Because the watershed forest was destroyed and the population increased As a result, the demand for water will also increase. From the problems mentioned above, the author expresses his views to present water resources problems. and spatial and social elements as well as guidelines for solving water resource problems Ban Huai Salob, located in the Nawamintharachini Pa Sak area, is a project under the initiative of Her Majesty Queen Sirikit. Her Majesty the Queen It is a village affected by water problems. And in the area there are still repeated problems due to the mountainous conditions.

* Received 12 February 2024; Revised 26 February 2024; Accepted 28 February 2024

In the dry season, there is a problem of not having enough water. Even though the community as a whole is not rich in forest resources. and flash floods in the rainy season As well as some reservoirs that are far away. And is lower than the community, thus causing problems in drawing water for use because water cannot be brought up to high ground. And another problem is the cleanliness of water used for consumption. Even though each household has a water fountain But it cannot filter much sediment mixed with water. Causing people in the community to have health problems such as finger disease, skin disease, and dental tartar disease, etc., and solutions to solve the problem by having relevant agencies support the participation of people in the community as the main basis and to have participation in setting guidelines in a systematic way Holistic, taking into account integration in 3 ways: 1) integration of resources, 2) integration of organization and agency, and 3) roles and responsibilities and integration of problems, plans, projects, and academics.

Keywords: Water Problems, Social Landscape, Natural Resources, Integration

บทนำ

“น้ำ”เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และมีความสำคัญต่อทรัพยากรป่าไม้ ดิน ระบบนิเวศทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำธาร และลำน้ำสาขาต่างๆ จนกลายเป็นสายน้ำที่สำคัญของประเทศ ในขณะที่การเก็บกักน้ำหรือการชลประทานตามธรรมชาติลดลง ประกอบกับการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติด้านน้ำบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น พร้อมทั้งการเพิ่มขึ้นของชุมชนเมืองการขยายตัวของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำ ภาวบน้ำท่วมมลพิษทางน้ำ หลายพื้นที่เริ่มกำลังประสบปัญหาความไม่สมดุลของอุปสงค์และอุปทานของน้ำอันมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร อีกทั้งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดประสิทธิภาพและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ความตระหนักจึงทำให้เกิดปัญหาจากการใช้ทรัพยากรน้ำขึ้นหลายประการ เช่น ปัญหาขาดแคลนน้ำเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดปริมาณน้ำฝนน้อยลง เกิดความแห้งแล้งเสียหายต่อการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ การตัดไม้ทำลายป่านอกจากทำให้เกิดความแห้งแล้งแล้วยังส่งผลทำให้น้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลากในช่วงฤดูฝนสร้างความเสียหายก็ชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาประเทศไทยล้วนแล้วกำลังประสบปัญหาและกำลังทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เกิดวิกฤตในหลายพื้นที่ของทุกภาคในประเทศไทย และในพื้นที่ภาคเหนือประสบปัญหามากที่สุด (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2561)

กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) “ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้าง การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” ในประเด็นหลักที่ 5.1 “สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคม เศรษฐกิจสีเขียว ในเรื่อง “การอนุรักษ์ฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ” และประเด็นหลักที่ 5.4 พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตร ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง “พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ” และเรื่อง “เพิ่มผลผลิตของน้ำทั้งระบบในการใช้น้ำอย่าง ประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล”โดยยึดหลักการสร้างความสมดุล ระหว่างการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาแหล่งน้ำรวมถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ เพื่อตอบสนองปัญหาความ ต้องการในทุกด้านอย่างยั่งยืน โดยการจัดหาแหล่งเก็บกักน้ำต้องพิจารณาการจัดลำดับความสำคัญที่ตอบสนองต่อ เป้าหมาย ทิศทางการพัฒนาของประเทศในแต่ละด้าน ในภาพรวม และแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต รวมทั้งการ ให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วนในการใช้น้ำ ทั้งด้าน อุปโภคบริโภค การผลิต (เกษตรและอุตสาหกรรม) และเพื่อ

รักษาระบบนิเวศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คือ สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียวมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเศรษฐกิจฐานชีวภาพนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตเพิ่มความเป็นธรรมทางสังคมสามารถลดความเสี่ยงของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและลดปัญหาความขาดแคลนของทรัพยากรลงได้โดยมีเป้าหมายสู่สังคมที่มีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นแต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำลงผ่านแนวทางและมาตรการต่างๆ เช่นการบริโภคและการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มพื้นที่สีเขียวและป่าไม้รักษาฐานทรัพยากรสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นคนมีความรับผิดชอบต่อสังคมมีความเอื้ออาทรและเสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) อีกทั้งน้ำยังมีความจำเป็นในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม แม้แต่ในการดำรงชีวิตการอุปโภคบริโภคการประกอบอาหารชำระร่างกายการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ โดยความหมาย การจัดการทรัพยากรน้ำ คือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันอย่างบูรณาการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในเขตลุ่มน้ำ ไม่ใช่เฉพาะการส่งน้ำหรือเอาออกไปแจก แต่เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบและสัมพันธ์กันเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาน้ำเสีย ความสำคัญคือการจัดการทรัพยากรน้ำมีเป้าหมายหลักคือการจัดการเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดจากทรัพยากรน้ำและต้องจัดการควบคู่ไปกับป่าต้นน้ำด้วย

หมู่บ้านห้วยชลอบเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าสักนวมินทร์ราชินีเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงที่ได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ส่งผลให้ภาคเหนือโดยพื้นที่ป่าสักนวมินทร์ราชินีมีทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ กว่า 30,000 ไร่ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำปาย ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอบางมะผ่า อำเภอบาย และอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน และมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่หลากหลาย โดยเฉพาะ ไทยใหญ่ อาศัยอยู่ในพื้นที่ 319 ครัวเรือน และหน่วยงานภาครัฐได้ส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎร ทำการเกษตร ได้แก่ กระเทียม ข้าวโพดอาหารสัตว์ ไม้ผล (อาโวคาโด) และทอผ้าพื้นเมืองกะเหรี่ยง ปะกาเกอญอ (สยามรัฐ, 2565) ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น พบว่า น้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคยังมีสารปนเปื้อนจากใต้ดินซึ่งเป็นน้ำดิบมีความขุ่นและเป็นสนิม จึงทำให้ชาวบ้านเกิดโรคนี้ในร่างกาย ดังนั้น จึงทำให้เกิดโครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริพื้นที่ป่าสักนวมินทร์ราชินี ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้ชุมชนบ้านห้วยชลอบเป็นพื้นที่ต้นแบบซึ่งใช้นวัตกรรมส่งน้ำขึ้นที่สูงที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และสร้างเครือข่ายตลอดจนถอดบทเรียนและขยายผลไปยังพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่สูง และบ้านห้วยชลอบนั้นยังเป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำสูงกว่าหมู่บ้านอื่น เนื่องจาก เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่น และในพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในฤดูฝนทำให้คนในชุมชนพึ่งพาอาศัยป่าเป็นแหล่งหาอาหารและรายได้ เก็บหาของป่าเพื่อเป็นรายได้เสริม พืชและอาหารที่เก็บจากป่า ประกอบไปด้วย พืชผัก ผัก พืชหัว ผลไม้ป่า และเห็ด และมีพืชบางชนิดที่เป็นพืชเศรษฐกิจ อีกทั้งชุมชนบ้านห้วยชลอบยังเป็นหมู่บ้านเป้าหมายตามโครงการอนุรักษ์แหล่งพันธุ์ไม้สัก และพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรบริเวณป่าลุ่มน้ำของ-ลุ่มน้ำปาย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์แหล่งพันธุ์กรรมไม้สักที่มีความพิเศษ และพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรที่อยู่อาศัยอยู่โดยรอบ (อำนาจ ใจมอย และคณะ, 2558)

จากสภาพแวดล้อมและภูมิสังคมของประเทศไทยในระดับพื้นที่ที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่าปัญหาน้ำเป็นสิ่งที่รัฐบาลควรแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ เมื่อมองถึงพื้นที่ที่บ้านห้วยชลอบปัญหาน้ำเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากที่สุด เนื่องจากในพื้นที่เป็นตลาดเนินเขา น้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในพื้นที่ที่นำมาอุปโภคบริโภค เมื่อถึงฤดูฝนดินไม่อุ้มน้ำ และไม่มีบ่อกักเก็บเก็บ

น้ำที่ใหญ่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการ ถึงแม้ในภาพรวมจะมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรป่าไม้ก็ตาม แต่พอฤดูแล้งจะขาดแคลนน้ำในวงกว้าง จนเกิดการแย่งชิงน้ำเพื่อใช้อุปโภคบริโภค ดังนั้น แนวทางในการบรรเทาความเดือดร้อนภัยพิภพน้ำของคนในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคีเครือข่ายควรเข้ามาขับเคลื่อนโดยมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนร่วมคิดร่วมกันแก้ปัญหาบนฐานทรัพยากรชุมชน นำเอาภูมิปัญญาพื้นบ้านเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบรรเทา เช่น ทำป่าเปียกเพื่อให้ผืนป่าชุ่มชื้น อุดมสมบูรณ์ กักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง และลดปัญหากันพังทลายของดินที่จะเข้ามาในบ่อกักเก็บน้ำ

บ้านห้วยชลอบองค์ประกอบเชิงพื้นที่และสังคม

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงและผาชัน ลักษณะภูเขาหินปูน สูงระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 300-2,000 เมตร ยอดเขาสูงที่ยอดดอยแม่ย่าน สูงประมาณ 1,982 เมตร เป็นพื้นที่ต้นน้ำของกลุ่มน้ำสาขาย่อยของแม่น้ำปาย แม่น้ำของ ได้แก่ ห้วยไร่ ห้วยแม่ย่าน ห้วยมะโนรา ห้วยแม่ฮ่อม ห้วยแม่หมู ห้วยชมพู ห้วยผา และห้วยชลอบ มีน้ำไหลผ่านลงสู่ลำน้ำของ ลำน้ำปาย ด้านทิศตะวันออกมีลักษณะพื้นที่เป็นลาดเนินเขา ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว หนาดินลึกระบายน้ำได้ดีถึงปานกลาง (องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยผา, 2561)

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น (Tropical rainforest climate: AF) โดยในฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนจัดอากาศหนาวจัดในฤดูหนาวและฝนตกชุกในฤดูฝน นอกจากนี้จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี ทั้งนี้สาเหตุจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงมีพื้นที่อยู่บนที่สูงเหนือระดับน้ำทะเล ทำให้มีอุณหภูมิสูงในตอนกลางวัน เนื่องจากถูกแสงแดด ส่วนในตอนกลางคืนจะได้รับอิทธิพลจากลมภูเขา ทำให้อากาศเย็นลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเมื่อความร้อนในตอนกลางวันลอยตัวขึ้นปะทะกับความชื้นของอากาศจึงทำให้หมอกปกคลุม โดยทั่วไปในตอนกลางคืนสภาพภูมิอากาศจะมีความแตกต่างกันอยู่อย่างชัดเจน ทั้ง 3 ฤดู (ศูนย์ภูมิอากาศ กองพัฒนาอุตุนิยมวิทยา, 2566)

ลักษณะทางธรณีวิทยา

เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน หากไม่มีผืนป่าอุดมสมบูรณ์ปกคลุมพื้นที่ไว้ เมื่อเกิดภาวะฝนตกหนักติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน จะมีโอกาสที่หน้าดินจะชะล้างพังทลายได้ง่าย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันรักษาพื้นที่ป่าที่รัดกุม ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มีป่าปกคลุมดิน อันเป็นการอนุรักษ์ดินและสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ลักษณะทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้โดยทั่วไปเป็นป่าเบญจพรรณที่มีไม้สักธรรมชาติขึ้นเป็นบริเวณกว้างในบริเวณพื้นที่ป่าลุ่มน้ำของ-ลุ่มน้ำปาย ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทั้งลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศประจำถิ่นและระบบนิเวศในพื้นที่ดังกล่าว อันเอื้ออำนวยให้เป็นลักษณะเฉพาะที่ทำให้ไม้สักขึ้นกระจายทั่วบริเวณลุ่มน้ำ ดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัดก่อให้เกิดพื้นที่ป่าสักขึ้นอย่างหนาแน่นและสมบูรณ์มากอยู่บริเวณใจกลางของพื้นที่ การสำรวจพบไม้สักธรรมชาติที่มีลักษณะดีขนาดใหญ่ ลำต้นตรง สภาพป่ามีความสมบูรณ์และมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในพื้นที่ เช่น สัก เต็ง รกฟ้า เสลา เปรียงยาง จั้วป่า แดง ไม้ไผ่ และอื่น ๆ (สำนักงานเทศบาลตำบลแม่ยวม, 2561)

ลักษณะทางทรัพยากรน้ำ

ลุ่มน้ำของซึ่งเป็นลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำปาย ซึ่งมีความสำคัญ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการดูแลป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายสภาพป่าในบริเวณดังกล่าว มีแหล่งน้ำจากลำห้วยสาขาห้วยแม่ย่าน ห้วยชลอบ ห้วยผา ห้วยม่วง และทั้งนี้ควรมีการจัดทำฝายผสมผสานเพื่อเป็นประโยชน์ตามหลักวิชาการจัดการลุ่มน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก

เพื่อสำรองน้ำไว้ใช้ในชุมชน โดยใช้พลังงานทดแทนดึงน้ำขึ้นไปที่สูงก่อนปล่อยลงมาสู่หมู่บ้าน (ฐานเศรษฐกิจ, 2565)

ลักษณะทางการเกษตร

บ้านห้วยชลอบตั้งอยู่ในตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีครัวเรือนประมาณ 93 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งหมดประมาณ 345 คน ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนอีกทั้งมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ในฤดูฝน และมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กระหล่ำปลี ถั่วเหลือง งา เป็นต้น ในส่วนของลักษณะภูมิอากาศหมู่บ้านมีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ในฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนจัด และอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว และฝนตกชุกในฤดูฝน นอกจากนี้พื้นที่ที่อยู่สูงเหนือระดับน้ำทะเลทำให้มีอุณหภูมิสูงในตอนกลางวันเนื่องจากถูกแสงแดด ส่วนกลางคืนได้รับอิทธิพลจากลมภูเขาทำให้อากาศเย็นลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งลักษณะของดินในหมู่บ้านมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงต่ำ และมีโครงสร้างธรณีของหินแกรนิตเป็นพื้นฐานซึ่งถูกปิดทับด้านบนด้วยหินตะกอน และหินแปรต่างๆ เช่น หินทราย หินปูนเนื้อต่าง ๆ หินกรวด หินดินดาน แทรกสลับอยู่เป็นตอน ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงมีความลาดชันมากและมีการตัดไม้ทำลายป่า จึงก่อให้เกิดการชะล้างและพังทลายของดินได้ง่าย และดินที่พบตามลุ่มแม่น้ำ คือ ดินที่เหมาะสมในการทำนา และดินลานตะพักลำน้ำเหมาะแก่การปลูกพืชไร่ และในหมู่บ้านทุกครัวเรือนใช้ระบบประปาภูเขาซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวเขาที่ใช้หลักการลำเลียงน้ำจากที่สูงสู่ที่ต่ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ลักษณะทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม

สำหรับศาสนานับในหมู่บ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ และนับถือผีบรรพบุรุษจากเดิมคนในหมู่บ้านนับถือผีมีการบวงสรวงและเซ่นสังเวยอย่างเคร่งครัด ภายหลังหันมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์มากขึ้น แต่ก็ยังคงความเชื่อเรื่องผี เช่น ก่อนจะทำกิจกรรมต่างๆ ต้องมีการเซ่นเจ้าที่เจ้าทาง และบอกกล่าวบรรพบุรุษให้คำจูนในกิจกรรมที่ทำ จะช่วยให้กิจกรรมการงานนั้นๆ เจริญก้าวหน้าทำการเกษตรได้ผลผลิตที่ดี ปกป้องดูแลให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่ในปัจจุบันมีการนับถือศาสนาพุทธและเลื่อมใสศาสนาอย่างเคร่งครัด และมีความเชื่อเรื่องพิธีกรรมที่สืบเนื่องเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การเกิด เจ็บ และตาย บุคคลที่มีอิทธิพลความเชื่อของหมู่บ้าน ได้แก่ พ่อครู (ปู่จ้อง) ซึ่งตัดสินใจเรื่องสำคัญของหมู่บ้าน และหัวหน้าหมู่บ้านตลอดจนทุกคนในหมู่บ้านต้องฟังความเห็นของพ่อครูเป็นหลักซึ่งหัวหน้าหมู่บ้านกับพ่อครูอาจจะเป็นคนเดียวกันก็ได้ ประเพณีในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีเกี่ยวกับ 12 เดือน เหมือนกับชุมชนทั่วไปในจังหวัดแม่ฮ่องสอน (พระมหาพรชัย สิริวิโร, 2563)

จากข้อความข้างต้นที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านห้วยชลอบและบริเวณพื้นที่รอบๆ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากดินมีแร่ธาตุต่างๆ เหมาะแก่การทำการเกษตร และคนในชุมชนก็ใช้กระบวนการทางสังคมช่วยกันสอดส่องดูแลพื้นที่ป่าชุมชนตามศักยภาพผ่านพ่อครูหรือปู่จ้องโดยใช้ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและกฎหมายควบคู่กันไป คนในหมู่บ้านช่วยกันรักษาป่าชุมชนเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมที่ควบคุมได้ยากก็สร้างปัญหาเกิดผลกระทบให้กับคนในหมู่บ้านในวงกว้าง เช่น ปัญหาน้ำแคลคลนในช่วงฤดูแล้งเนื่องจากป่าชุมชนมีความหลากหลายของป่าที่ได้กล่าวมาข้างต้นประกอบกับสภาพดินไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ได้นานจึงทำให้ฤดูฝนมีน้ำมากและน้ำก็ชะล้างดินทำให้ดินพังทลาย ส่งผลถึงฤดูแล้งคนในหมู่บ้านขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคจนกระทบไปในวงกว้าง จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับเล็งเห็นถึงปัญหาและเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข จากกรณีปัญหานี้เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เดินทางไปพบปะประชาชนและตรวจราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน และประชุมยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน หาแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของพี่น้องประชาชนยกระดับรายได้ และปัญหาทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีมติมอบหมายให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและส่วนพื้นที่ พิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดอย่างเป็นรูปธรรมโดยให้ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ปัญหาทรัพยากรน้ำหมู่บ้านห้วยชลอบ

บ้านห้วยชลอบ ตำบลห้วยผา ในหมู่บ้านเริ่มประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่นำมาอุปโภคบริโภค เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรณียาตินไม่อุ้มน้ำ และไม่มีบ่อกักเก็บเก็บน้ำที่ใหญ่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ถึงแม้ในภาพรวมจะมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรป่าไม้ก็ตาม แต่พอฤดูแล้งจะขาดแคลนน้ำในวงกว้าง จนเกิดการแย่งชิงน้ำเพื่อใช้อุปโภคบริโภค จากการลงพื้นที่บ้านห้วยชลอบพบว่า ปัญหาเรื่องน้ำสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ด้านการบริหารจัดการน้ำ

บ้านห้วยชลอบถึงแม้จะมีต้นทุนทางทรัพยากรอยู่มาก แต่ไม่สามารถกักเก็บหรือนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ต้องประสบกับปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝน แต่หากมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี มีการวางแผน รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ก็สามารถบริหารจัดการน้ำได้ ถึงแม้ว่าในพื้นที่จะประสบปัญหาทั้งน้ำแล้งและน้ำหลากและน้ำได้นำตะกอนเศษกิ่งไม้ ต้นไม้ไหลลงมาทับถมอ่างเก็บน้ำ ตลอดจนอ่างเก็บน้ำบางจุดอยู่ใกล้ชุมชนและต่ำกว่าชุมชนจึงทำให้การดึงน้ำมาใช้มีปัญหาเพราะไม่สามารถนำน้ำขึ้นบนที่สูงได้

ภาพที่ 1 น้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝนนำตะกอนเศษกิ่งไม้ ต้นไม้ไหลลงมาทับถมอ่างเก็บน้ำ

2. ด้านความสะอาดของน้ำ

ความสะอาดของน้ำเป็นสิ่งสำคัญของประชาชนในพื้นที่ที่นำน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภค ถึงแม้ในชุมชนแต่ละครัวเรือนจะมีที่กรองน้ำแต่ก็ไม่สามารถกรองกับน้ำที่มีการปะปนของตะกอนดินต่างๆ ได้มากนักอีกทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำนำมาอุปโภคบริโภคส่งผลต่อสุขภาพทางด้านร่างกาย เช่น เกิดโรคนี้่ว โรคผิวหนัง และโรคฟันผุ เป็นต้น

ภาพที่ 2 นํ้านำมาอุปโภคบริโภคส่งผลต่อสุขภาพทางด้านร่างกาย

การแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำหมู่บ้านห้วยชลอบ

การจัดการทรัพยากรน้ำเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ ปัญหาขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน การแก้ไขปัญหาที่ติดต้องไม่เพียงแค่บริหารจัดการน้ำเท่านั้นยังรวมไปถึงการบริหารจัดการคนในชุมชนให้มีความรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำและดิน ถ้าละเลยคนในหมู่บ้านห้วยชลอบเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน/กิจกรรม ปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ได้รับการแก้ไขที่ตรงจุดของการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชุมชนท้องถิ่น จากการลงพื้นที่หมู่บ้านห้วยชลอบพบว่า การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องประกอบไปด้วยกฎหมายและสิทธิเกี่ยวกับน้ำ ระบบราชการที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การวางแผนการจัดการลำน้ำและระบบข้อมูลเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำ ผ่านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และหนุนเสริมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการจากสถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

ในส่วนของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561-2565 ซึ่งเป็นการจัดทำแผนระยะสั้นที่ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปแบบมีขั้นตอน มีเป้าหมายชัดเจนและสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติการพัฒนา โดยนำเอาข้อมูลจากการสำรวจปัญหา/ความต้องการของประชาชนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนำมาประมวลผลสรุปเป็นประเด็นเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาท้องถิ่นสามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มีทิศทางที่ชัดเจน บนพื้นฐานของการประหยัดแต่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผ่านกิจกรรมปรับปรุงสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ และกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำ ต้องดำเนินการแบบบูรณาการโดยคำนึงถึง

คุณภาพชีวิตส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักและให้มีการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง
อย่างเป็นองค์รวมโดยคำนึงถึงการบูรณาการร่วมกันใน 3 ลักษณะคือ การบูรณาการทรัพยากรการบูรณาการ
องค์กรหน่วยงานและบทบาทหน้าที่และการบูรณาการด้านปัญหาแผนงานโครงการ (สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาระบบราชการ, 2567) และวิชาการโดยยึดหลักการดำเนินการที่สอดคล้องกันใน 5 ประการ คือ

1. การบูรณาการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ทรัพยากรน้ำทรัพยากร
ดินและทรัพยากรมนุษย์

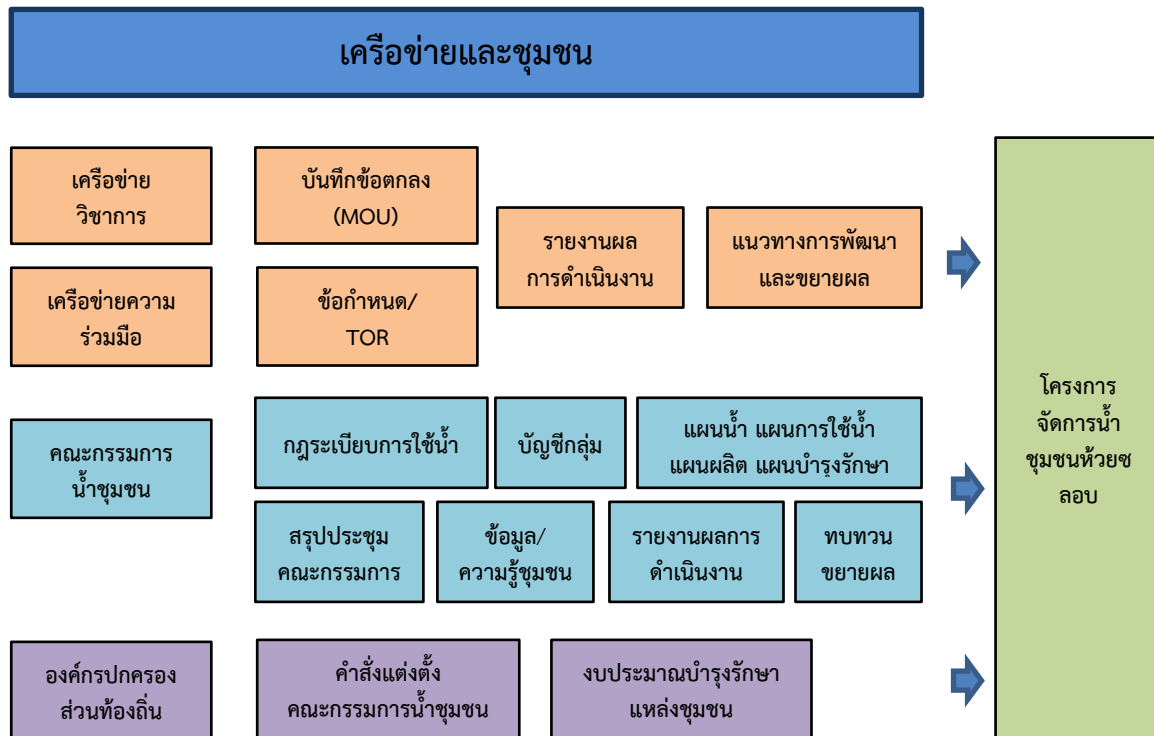
2. การบูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการเป็นการบูรณาการทรัพยากรทางด้านบุคลากร
นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ทักษะประสบการณ์ ภูมิปัญญาวิชาการ
เทคโนโลยี และงบประมาณดำเนินการ และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอยู่และจำเป็นต้องใช้

3. การบูรณาการองค์กรและหน่วยงานคือการนำองค์กรและหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการ
พัฒนาและบริหารจัดการน้ำมาทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ซึ่งเห็นได้ว่าการบูรณาการในส่วนนี้
ต้องอาศัยแนวทางการมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่หน่วยงานราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรหรือ
กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อพิจารณาแนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน

4. การบูรณาการด้านปัญหาแผนงานโครงการและปัจจัยทางวิชาการการบูรณาการด้านวิชาการ
คือ การนำเอาวิชาการในด้านต่าง ๆ เทคโนโลยีที่เหมาะสมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลวิเคราะห์ปัญหาและความจำเป็นค้นหาสาเหตุและเพื่อหาแนวทางรูปแบบและวิธีการเพื่อนำไปใช้ในการ
พัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมและมีความยั่งยืนในการใช้มากที่สุดโดย
พิจารณาใน 6 ส่วนคือ 1) เทคโนโลยีที่เหมาะสม 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ระบบฐานข้อมูล 4) การวิจัยและพัฒนา
5) การติดตามประเมินผล 6) การถ่ายทอดและเพิ่มขีดความสามารถ

5. การบูรณาการขั้นตอนในกระบวนการบริหารจัดการลำน้ำโดยการบริหารจัดการลำน้ำที่มี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีหลักการสำคัญคือ 1) การจัดการแบบผสมผสานการดำเนินงานทุกกิจกรรมและทุก
หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง 2) การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับของการบริหารจัดการ 3) การ
กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ระดับลำน้ำและระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น
อบจ. เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล 4) การจัดองค์กรแบบใหม่ประกอบด้วยคณะกรรมการทรัพยากรน้ำ
ระดับชาติระดับลำน้ำหลักระดับลำน้ำย่อยอำเภอ คณะทำงานระดับตำบล และผู้แทนหมู่บ้าน 5) ลำน้ำขนาดเล็ก/
ย่อยมีการบริหารจัดการโดยองค์กรพื้นฐานในท้องถิ่นกลุ่มผู้ใช้น้ำบ้าน/โรงเรียน/วัดเครือข่ายประชาคมระบบลำน้ำ
ชุมชนและท้องถิ่น

และสามารถอธิบายเป็นแผนภาพการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำผ่านความร่วมมือระหว่าง
เครือข่ายและชุมชน (สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี, 2560) ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 แผนภาพการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำผ่านความร่วมมือระหว่างเครือข่ายและชุมชน

ดังนั้น กลไกความร่วมมือของเครือข่าย และชุมชน ทั้งเครือข่ายวิชาการ เครือข่ายความร่วมมือ ชุมชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งจัดทำบันทึกข้อตกลงการทำงานชัดเจน ระบุหน้าที่รับผิดชอบเพื่อร่วมกัน ดำเนินโครงการจัดการน้ำชุมชนฯ โดยมีวิธีการดำเนินงานบริหารจัดการน้ำชุมชน ดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการน้ำชุมชน 2) สำรวจและจัดเก็บข้อมูลของแหล่งน้ำในชุมชนเบื้องต้น 3) ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อจัดการความรู้ 4) บริหารจัดการน้ำ สามารถอธิบายได้ดังนี้ **หาน้ำได้** คือ การจัดเก็บข้อมูลแหล่งน้ำ ปริมาณน้ำ ปริมาณฝนในชุมชน จัดการข้อมูลเป็นระบบ ระบุปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไข ไปสู่การหาแหล่งน้ำสำรองในชุมชน **เก็บน้ำไว้** คือ เก็บสำรองน้ำหลากและน้ำท่วม ไว้ในแหล่งกักเก็บน้ำ เช่น สระน้ำประจำไร่นา หรือบ่อน้ำ เพื่อไว้ใช้อุปโภค และการเกษตร **ใช้น้ำเป็น** คือ การวางแผนการใช้น้ำทั้งอุปโภค-บริโภค และการเกษตร ที่สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มี จัดการข้อมูล วิเคราะห์สมดุลน้ำ ดำเนินงานทฤษฎีใหม่ **จัดการอย่างมีประสิทธิภาพ** คือ การบริหารจัดการน้ำ และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์เพื่อให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียง สำหรับอุปโภค-บริโภค และการเกษตร อย่างต่อเนื่องตลอดปี

ป่าเปียกแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำชุมชนห้วยชลอบ

การจัดการปัญหาทรัพยากรน้ำชุมชนห้วยชลอบได้นำแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่อง “น้ำ” โดยเริ่มต้นจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่า เนื่องจากป่าไม้ คือ “ต้นน้ำ” และใช้วิธีการสร้างป่าเปียกเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในเบื้องต้น ซึ่งนับเป็นทฤษฎีการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้โดยใช้ความชุ่มชื้นเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยให้ป่าเขียวสดอยู่ตลอดเวลา ไฟป่าจึงเกิดได้ยาก และช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ที่ได้ผลดียิ่ง วิธีการสร้างป่าเปียก (สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560)

วิธีการแรก: ทำระบบป้องกันไฟไหม้ป่า โดยใช้แนวคลองส่งน้ำและแนวพืชชนิดต่างๆ ปลูกลำต้นแนวคลอง

วิธีการที่สอง: ทำระบบการควบคุมไฟป่าด้วยแนวป้องกันไฟป่าเปียก โดยอาศัยน้ำชลประทานและน้ำฝน

วิธีการที่สาม: โดยการปลูกต้นไม้โตเร็วคลุมแนวร่องน้ำเพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้นและแผ่ขยายออกไปทั้งสองร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้งอกงามและมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่า เพราะไฟป่าจะเกิดขึ้นหากป่าขาดความชุ่มชื้น

วิธีการที่สี่: โดยการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น หรือเรียกว่า “Check Dam” เพื่อปิดกั้นร่องน้ำหรือลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักและตะกอนดินไว้บางส่วน โดยน้ำที่เก็บไว้จะซึมเข้าไปสะสมในดินทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายเข้าไปทั้งสองด้านกลายเป็นป่าเปียก

วิธีการที่ห้า: โดยการสูบน้ำเข้าไปในระดับที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วปล่อยน้ำลงมาที่ละน้อยให้ค่อยๆ ไหลซึมลงดิน เพื่อช่วยเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่สูงในรูป “ภูเขาป่า” ให้กลายเป็นป่าเปียก ซึ่งสามารถป้องกันไฟป่าได้อีกด้วย

วิธีการที่หก: ปลูกต้นไม้ในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นช่องว่างของป่า ประมาณ 4-6 เมตร หากเกิดไฟไหม้ป่าก็จะปะทะต้นกล้วยซึ่งอุ้มน้ำไว้ได้มากกว่าพืชอื่นทำให้ลดการสูญเสียน้ำลงไปได้มาก

อีกทั้งชุมชนห้วยชลอบยังมีวิธีการอีกหลากหลายวิธีที่มานุสนธิ์เสริมในวิธีการของป่าเปียก เช่น สร้างภูเขาป่า สร้างฝายขนาดเล็ก และสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น และฝายดักตะกอน สามารถอธิบายได้ดังนี้

สร้างภูเขาป่า คือ ภูเขาที่มีต้นไม้ขนาดเล็กซึ่งปกคลุมดินในอัตราหนาแน่นที่เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศแต่ละแห่ง ต้นไม้เหล่านั้นจะมีผลช่วยรักษาระดับความชุ่มชื้นในธรรมชาติให้อยู่ในเกณฑ์ที่พอเหมาะไม่แห้งแล้งเกินไป และยังช่วยยึดพื้นผิวดินอันมีค่าไม่ให้ถูกน้ำเซาะทำลายลงมายังพื้นที่ราบอีกด้วย

สร้างฝายขนาดเล็ก ซึ่งในชุมชนจะสร้างบริเวณลำธารบนภูเขา ด้วยการสร้างฝายขนาดเล็กปิดกั้นร่องน้ำในเขตต้นน้ำลำธารเพื่อแผ่กระจายความชุ่มชื้นออกไปให้กว้างขวาง อันจะช่วยฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณที่สูงให้สมบูรณ์ขึ้นซึ่งเป็นวิธีที่จะทำให้กลายเป็นภูเขาป่าในอนาคต

สร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น และฝายดักตะกอนเป็นสิ่งก่อสร้างขวางกั้นทางเดินของลำน้ำ ซึ่งปกติมักจะกั้นห้วยลำธารขนาดเล็กในบริเวณที่เป็นต้นน้ำหรือพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงทำให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้และหากช่วงที่น้ำไหลแรงก็สามารถชะลอการไหลของน้ำให้ช้าลง และกักเก็บตะกอนไม่ให้ไหลลงไปในบริเวณลุ่มน้ำตอนล่างนับเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำได้ดีมากวิธีหนึ่ง

สรุป

ปัญหาน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากรจะมาพร้อมกับความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในพื้นที่สูง เนื่องจากฝนไม่ตรงตามฤดูกาล บางครั้งฝนตกแต่สภาพทางธรณีวิทยาดินไม่อุ้มน้ำ เมื่อถึงช่วงฤดูแล้งสภาพการขาดแคลนน้ำจะทวีความรุนแรงขึ้นทุกๆ ปี ปัญหาการขาดแคลนน้ำ อาจสืบเนื่องมาจากป่าต้นน้ำถูกทำลาย ไม่มีต้นไม้หรือพืชธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นคอยดูดซับเก็บกักน้ำไว้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวัฏจักรหมุนเวียนซ้ำ ทุกปี ประกอบกับความเจริญของบ้านเมือง ชุมชนขยายตัวมากขึ้นจำนวนประชากรในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการใช้น้ำมีมากขึ้น แหล่งกักเก็บน้ำมีไม่เพียงพอ บ้านห้วยชลอบ ตำบลห้วยผา ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนภินทรราชินีเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในฤดูแล้งด้วยสภาพทางกายภาพเชิงพื้นที่หมู่บ้านประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน ถึงแม้ในภาพรวมของชุมชนจะมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรป่าไม้ก็ตาม จากการลงพื้นที่บ้านห้วยชลอบพบว่า ปัญหาเรื่องน้ำสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการน้ำ 2) ด้านความสะอาดของน้ำ เมื่อจำแนกปัญหาารายประเด็นแล้วพบว่า บ้านห้วยชลอบถึงแม้จะมีต้นทุนทางทรัพยากรอยู่มาก แต่ไม่สามารถกักเก็บหรือนำมาใช้ได้

อย่างมีประสิทธิภาพได้เป็นสาเหตุให้พื้นที่ต้องประสบกับปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝน และน้ำได้นำตะกอนเศษกิ่งไม้ ต้นไม้ไหลลงมาทับถมอ่างเก็บน้ำ ตลอดจนอ่างเก็บน้ำบาจูดอยู่ใกล้ชุมชนและต่ำกว่าชุมชนจึงทำให้การดึงน้ำมาใช้มีปัญหาเพราะไม่สามารถนำน้ำขึ้นบนที่สูงได้ อีกทั้งความสะอาดของน้ำที่นำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคมีการปะปนของตะกอนดินต่างๆ ส่งผลต่อสุขภาพทางด้านร่างกาย เช่น เกิดโรคนี้ว์ โรคผิวหนัง และโรคฟันผุเป็นต้น แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในพื้นที่คณะผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลักและให้มีการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางอย่างเป็นองค์รวมโดยคำนึงถึงการบูรณาการร่วมกันใน 3 ลักษณะคือ 1) การบูรณาการทรัพยากร 2) การบูรณาการองค์กรหน่วยงาน และ 3) บทบาทหน้าที่และการบูรณาการด้านปัญหาแผนงานโครงการและวิชาการ โดยยึดหลักการดำเนินการที่สอดคล้องกันใน 5 ประการ คือ 1) การบูรณาการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดินและทรัพยากรมนุษย์ 2) การบูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการเป็นการบูรณาการทรัพยากรทางด้านบุคลากรนักวิชาการ เครื่องมือ ข้อมูลข่าวสาร ทักษะประสบการณ์ และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอยู่และจำเป็นต้องใช้ 3) การบูรณาการองค์กรและหน่วยงานคือการนำองค์กรและหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและบริหารจัดการน้ำมาทำงานร่วมกันเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ซึ่งเห็นได้ว่าการบูรณาการในส่วนนี้ต้องอาศัยแนวทางการมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่หน่วยงานราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรหรือกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อพิจารณาแนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน 4) การบูรณาการด้านปัญหาแผนงานโครงการและปัจจัยทางวิชาการการบูรณาการด้านวิชาการ 5) การบูรณาการขั้นตอนในกระบวนการบริหารจัดการน้ำโดยการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยเฉพาะนำแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่อง “น้ำ” โดยเริ่มต้นจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าด้วยการสร้างภูเขาป่า สร้างฝายขนาดเล็ก สร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น และสร้างป่าเปียก

เอกสารอ้างอิง

- ฐานเศรษฐกิจ. (2565). “ป่าสักทมิฬนทรราชินี” ลุ่มน้ำปายแหล่งปลูกดาวเรืองสู่ชาวพร้อมดื่ม. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก <https://www.thansettakij.com/general-news/150817>
- พระมหาพรชัย สิริวิโร. (2563). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารพุทธมณฑล ศูนยวิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, 5(1), 9-10.
- ศูนยภูมิอากาศ กองพัฒนาอุตุนิยมวิทยา. (2566). ภูมิอากาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก <http://climate.tmd.go.th/data/province/%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B7%E0%B8%AD/%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%AE%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%9>
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). คู่มือการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สยามรัฐ. (2565). “ป่าสักทมิฬนทรราชินี” จากแนวพระราชดำริสู่ต้นป่าสมบูรณ์ที่สุดชายแดนไทย. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก <https://siamrath.co.th/n/314406>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). การพัฒนาและแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เรียกใช้เมื่อ 21 ธันวาคม 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7784

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2567). คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก http://web.sut.ac.th/qa/pdf/Knowledge-general/11-Plan_Official_Integrate.pdf
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2561). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. เรียกใช้เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <http://www.onwr.go.th/wp-content/uploads/2019/11/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9E%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A>
- สำนักงานเทศบาลตำบลแม่ยม. (2561). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2565). เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2567 จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER56/DRAWER036/GENERAL/DATA0000/00000008.PDF>
- องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยผา. (2561). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2565). เรียกใช้เมื่อ 21 ธันวาคม 2566 จาก https://www.huaypha.go.th/?page=main&id=11&level=2&link_id=10
- อำนาจ ใจมอย และคณะ. (2558). โครงสร้างป่าและการใช้ประโยชน์พืชอาหารจากป่าผลัดใบของชุมชนบ้านก้วยชลอบ ตำบลห้วยผา อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการเครือข่ายงานวิจัยนิเวศวิทยาป่าไม้ประเทศไทย ครั้งที่ 5 คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างวันที่ 16-17 ธันวาคม พ.ศ. 2558.

การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ
โดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสกลนคร*

A DEVELOPMENT OF SIMULATION LEARNING KIT TO ENHANCE
UNDERGRADUATES' ENGLISH READING COMPREHENSION THROUGH AUGMENTED
REALITY AT RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY ISAN
SAKON NAKHON CAMPUS

สุชาติ วรรณขาว*, สุนันท์ แก้วอาษา

Suchart Wannakhao*, Sunan Keawasa

คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: Wannakhao_@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังการทดลอง 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ AR ที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา การอ่านภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียน ดำเนินการทดลองจำนวน 15 คาบๆ ละ 60 นาที ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ที่พัฒนาขึ้นมีค่าเท่ากับ 75.56/75.06 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษาที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.75)

คำสำคัญ: ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์, เทคโนโลยี AR, การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

Abstract

The purposes of this research were 1) to find the efficiency of Simulation Learning Kit to enhance English reading comprehension through AR (Augmented Reality) 2) to compare students' pre and post English reading achievements, and 3) to study the students' satisfaction toward the developed the simulation learning kit through AR. The samples consisted of 30 first-year undergraduates whom enrolled in English reading for academic purposes course for the first semester of academic year 2020 at Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon Campus, obtained by simple random sampling. The research instruments included a simulation learning kit to enhance English reading comprehension, English reading comprehension test, and a satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis comprised mean, percentage, standard deviation, and t-test dependent. The research findings showed that: 1) the developed simulation learning kit achieved the efficiency of 75.56/75.06. 2) The students' post-reading comprehension achievement was found significantly higher than the pre-achievement at level of .01. and 3) The students' overall satisfaction was found at a high level ($\bar{X}$ = 3.96, S.D. = 0.75).

Keywords: Simulation Learning Kit, AR Technology, English Reading Comprehensions

บทนำ

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถเชื่อมต่อผู้คนทั่วโลกเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว ภาษาอังกฤษจึงกลายเป็นภาษากลางที่ใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารทั้งในด้านวิชาการ และวิชาชีพในประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญโดยเฉพาะทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม การเมืองระหว่างประเทศ การค้าและการลงทุน ศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาคมโลก และการเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพภาษาอังกฤษบัณฑิต โดยสาระสำคัญให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้และก้าวหน้าทันโลก เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้เป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมทั้งวิชาการ วิชาชีพ และทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้งานได้ จึงได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาพิจารณาจัดให้นิสิตนักศึกษาทุกคนทดสอบความรู้ภาษาอังกฤษตามแบบทดสอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษาที่สถาบันสร้างขึ้น หรือที่เห็นสมควรจะนำมาใช้วัดสมรรถภาพทางภาษาอังกฤษ (English Proficiency) โดยสามารถเทียบเคียงผลกับ Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) หรือมาตรฐานอื่น เพื่อให้ทราบระดับความสามารถของนิสิตนักศึกษาแต่ละคน โดยนักศึกษาที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ควรมีระดับ CEFR – B2TOEIC405 – 600 จากผลการประเมินจัดอันดับต่าง ๆ (สุริขพงศ์ สิกขาบัณฑิต, 2560) ซึ่งก็สอดคล้องกับรายงานประจำปี 2561 ของสำนักงานจัดอันดับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ หรือ Education First (EF) ที่ได้ระบุว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับ 64 จาก 88 ประเทศทั่วโลกที่ไม่ได้ใช้อังกฤษเป็นภาษาหลัก และได้คะแนนเพียง 48.54 จาก 100 คะแนน เมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียนแล้ว ไทยได้คะแนนในอันดับที่ 6 จาก 8 ประเทศในอาเซียนที่ทำการสำรวจ

จากผลการวิจัยที่ศึกษาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของคนไทยต่างระบุว่านักเรียนไทยมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับต่ำ ดังเช่นงานวิจัยของ ธนนิกันต์ สุญสินัย ที่ใช้

รูปแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลจากผู้เรียนระดับปริญญาตรีด้วยแบบสอบถามและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง จากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะภาษาอังกฤษของนิสิตนักศึกษาไทยอยู่ในระดับปานกลาง โดยทักษะการอ่าน การฟัง และการพูดภาษาอังกฤษภาพรวมถือว่ามีการพัฒนาที่ดี แต่ทักษะการเขียนอยู่ในระดับต่ำหรือน้อยที่สุด (ธันนิกันต์ สุญสินัย, 2563) ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นทันทพ ผจญทรพรรณ และคณะ ศึกษาปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของคนไทย ผลการศึกษาพบว่า คนไทย มีปัญหาด้านการเรียนภาษาอังกฤษในทุกทักษะโดยปัญหาด้านทักษะการฟังและทักษะการพูดเป็นปัญหาที่พบมากที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟังและการพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน (ปิ่นทันทพ ผจญทรพรรณ และคณะ, 2564)

สื่อจำลองสถานการณ์ AR เป็นเทคโนโลยีที่ทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้กับโลกเสมือนจริงในช่วงเวลาจริง เป็นเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษซึ่งช่วยให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์ กระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้และพึงพอใจในการเรียน (Ruli, H. et al., 2023) สื่อจำลองสถานการณ์ AR ช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Mohammad, W. et. al., 2022) โดยการผสมผสานการเรียนรู้คำศัพท์และเนื้อเรื่องผ่านเทคโนโลยีที่เสมือนจริงบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนด้านทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและสิ่งต่าง ๆ ที่ครูต้องการสร้างเพื่อที่จะให้นักเรียนได้รับความรู้ได้อย่างเต็มที่ (ณัฐกานต์ ภาคพรต, 2562) โดยขณะอ่านนั้นผู้อ่านจะใช้ความรู้ ความคิด จินตนาการเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน ซึ่งเทคโนโลยีเสมือนจริงจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพหรือเรื่องราวที่อ่านอย่างชัดเจนทำให้มีความเข้าใจ ดังเช่นงานวิจัยของ ปิ่นสุตา มังคะรัตน์ ที่พบว่า ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ฯ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด และนักเรียนมีคะแนนทักษะภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้นจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะสร้างชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร (ปิ่นสุตา มังคะรัตน์, 2561)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษาปีที่ 1
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามแบบ One Group Pretest - Posttest Design ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR และความสามารถในการอ่านข้อความภาษาอังกฤษในระดับถ้อยคำสื่อสารซึ่งแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการบอกความหมายของคำ การระบุสิ่งที่กล่าวอ้างถึง การหารายละเอียดในเรื่อง การคาดคะเนเหตุการณ์หรือแนวโน้มจะเกิดขึ้น การระบุหัวข้อเรื่องหรือชื่อเรื่องและการระบุใจความสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษา ปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนวิชาการอ่านภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ 1) ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน ซึ่งเครื่องมือแต่ละฉบับมีขั้นตอนดังนี้

1. ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ใช้กระบวนการออกแบบการสอนประกอบไปด้วยหลักการพื้นฐาน 4 ประการ คือ 1) ผู้เรียน 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการและกิจกรรม และ 4) การประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย 5 บทเรียน ดังนี้ ชุดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง Tropical Rain Forest ชุดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Homing pigeons ชุดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง African Elephants and Indian Elephants ชุดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง The Green Anole lizard and the Chameleon และ ชุดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง The Hubble space Telescope โดยผู้วิจัยได้นำชุดการเรียนรู้ แบบจำลองสถานการณ์ AR ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีทางการศึกษา จำนวน 3 ท่าน และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบความสอดคล้องของกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้บนหลักคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมและตรวจสอบความถูกต้องของภาษา จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงก่อนใช้จริง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ศึกษาหลักการสร้างข้อสอบแบบเลือกตอบ การสร้างแบบทดสอบแบบอิงกลุ่มชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การอ่าน โดยวัดความเข้าใจในการอ่าน 6 ด้าน ดังนี้ การหาความหมายคำ (identify word meaning) การระบุสิ่งที่กล่าวอ้างถึง (identify referring) การหารายละเอียดในเรื่อง (finding details) การคาดคะเนเหตุการณ์หรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น (anticipating) การระบุหัวข้อเรื่องหรือชื่อเรื่อง (identify topic or title) และการระบุใจความสำคัญ (identify main idea) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์เชิงการอ่าน มีค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ 0.88 และตรวจสอบความถูกต้องของภาษา จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง ได้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ จำนวนทั้งสิ้น 60 ข้อ นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องและข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปใช้จริง

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของ Likert โดยประเมินความพึงพอใจต่อการเรียน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา สารการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอน มีจำนวน 15 ข้อ โดยมีค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ 0.95 โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และตรวจสอบความถูกต้องของภาษา จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงก่อนใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยให้ผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2. จัดทำคู่มือการเข้าเรียนในชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR และแนะนำกลุ่มตัวอย่าง ให้ใช้สมาร์ตโฟนและสามารถเข้าเรียนผ่านชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR

3. ผู้เรียนใช้ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR จำนวน 5 บทเรียน ใช้เวลาเรียน บทเรียนละ 3 คาบ ๆ ละ 60 นาที

4. ทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยให้กลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจ ในการอ่านภาษาอังกฤษ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียน เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบทดสอบ ชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน

5. ตรวจให้คะแนนและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษทั้งก่อนทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง

2. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษระหว่างก่อนทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง โดยการทดสอบค่าที (t-test for dependent samples)

3. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนจากแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลของประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น (E_1/E_2)

N	ประสิทธิภาพของกระบวนการ			ประสิทธิผลของผลลัพธ์			E_1/E_2
	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	E_1	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	E_2	
30	60	45.33	75.56	60	45.03	75.06	75.56/75.06

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของการพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 มีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 75.56 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 75.06 ดังนั้น ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.56/75.06 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังของนักศึกษาที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังเรียน

จำนวนนักเรียน	คะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน			คะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียน			T
	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	
30	30.10	6.22	50.17	45.03	4.54	75.06	12.78**

**มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 30.10 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 45.03 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน โดยที่การกระจายของคะแนนทั้งสองชุดมีค่าใกล้เคียงกัน และยังพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหา/สาระการเรียนรู้	4.15	0.70	มาก
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	3.91	0.76	มาก
3. สื่อการเรียนการสอน	3.83	0.80	มาก
รวมทั้งหมด	3.96	0.75	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.75) มีความพึงพอใจในระดับมาก

อภิปรายผล

1. ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 75.56/75.06 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 75/75 หมายความว่า ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ AR ทำให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเกิดการเรียนรู้ระหว่างเรียนเฉลี่ยร้อยละ 75.56 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ และส่งผลให้การเรียนรู้หลังเรียนเฉลี่ย 75.06 ถือเป็นประสิทธิภาพผลลัพธ์ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 75/75 ผลการวิจัยข้างต้น 75 ตัวแรก (E1) คือ นักศึกษาทั้งหมดทำแบบทดสอบย่อยท้ายหน่วยการเรียนรู้และคะแนนจากการประเมินพฤติกรรมได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75.56 ถือว่าเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ ส่วน 75 ตัวหลัง (E2) คือ นักศึกษาทั้งหมดทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75.06 ถือเป็นประสิทธิภาพของผลลัพธ์แสดงว่าบทเรียนมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ แสดงว่าชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR มีประสิทธิภาพ ทำให้นักศึกษามีทักษะภาษาอังกฤษ สอดคล้อง

กับการวิจัยของ หทัยภัทร อัมพรไพโรจน์ และ กรวิภา สรรพกิจจำนง เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง สถานที่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ หนังสือนิทาน AR ชุด The fun of travel ผลการวิจัยพบว่า หนังสือนิทาน AR ชุด The fun of travel มีค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 81.19/80.23 (หทัยภัทร อัมพรไพโรจน์ และ กรวิภา สรรพกิจจำนง, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลลักษณ์ คงสนอง ได้ศึกษาผลของการใช้สื่อความจริงเสริมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สื่อความจริงเสริมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.33/84.44 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (วิมลลักษณ์ คงสนอง, 2565)

2. ผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังของนักศึกษาที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ช่วยให้การเรียนภาษาอังกฤษเป็นเรื่องที่น่าสนใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิชัย ทองชู ที่ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้สื่อการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และพบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สิทธิชัย ทองชู, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐญา เจริญพันธ์ เกี่ยวกับผลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริงเสริม (Augmented Reality) โดยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริงเสริมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (ญัฐญา เจริญพันธ์, 2564)

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR สำหรับนักศึกษา ปีที่ 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมาก ทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา/สาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.70) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.76) และด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.80) ตามลำดับ เพราะเป็นชุดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี AR มีภาพและเสียงเหมาะกับวัยของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองนภา ขอไชยทิศ เกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีความจริงเสริม เรื่องแนะนำการใช้บริการของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ โดยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อสื่อการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (เรืองนภา ขอไชยทิศ, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Songsingchai et. al. เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สื่อเสมือนจริง AR เพื่อปรับปรุงทักษะการฟังภาษาอังกฤษ ของนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งพบว่า มีความพึงพอใจต่อการเรียนอยู่ในระดับมาก (Songsingchai, S. at al., 2023)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) ประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ที่พัฒนาขึ้น มีค่าเท่ากับ 75.56/75.06 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75 2) ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษาที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ที่พัฒนาขึ้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การ

อ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.75) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ครูผู้สอนสามารถนำชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาภาษาอังกฤษในระดับชั้นอื่น ๆ ได้โดยการปรับเนื้อหาและการออกแบบชุดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรทำการวิจัยและพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคโนโลยี AR ในระดับชั้นอื่น ๆ 2) ควรทำการวิจัยและพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์โดยใช้เทคโนโลยี AR ในรายวิชา อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายวิชา 3) ควรออกแบบชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์โดยใช้เทคโนโลยี AR กับทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกานต์ ภาคพรต. (2562). การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริงเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 9(3), 15-23.
- ณัฐญา เจริญพันธ์. (2564). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริงเสริม (Augmented Reality). ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธันนิกานต์ สุธาสันภัย. (2563). เรื่องการทบทวนนโยบายการศึกษาภาษาอังกฤษของไทย. วารสารวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง, 9(1), 86-97.
- ปิ่นต้นพ ผจญทรพรค และคณะ. (2564). การศึกษาปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของคนไทย. วารสาร มจร. อุบล ปรีทรรศน์, 6(3), 911-920.
- ปิ่นสุตา มังคะรัตน์. (2561). การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบจำลองสถานการณ์ เพื่อเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษโดยใช้เทคโนโลยี AR (Augmented Reality) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เรือนภา ขอไชยทิศ. (2564). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีความจริงเสริมเรื่องแนะนำการใช้บริการของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 14(2), 60-75.
- วิมลลักษณ์ คงสนอง. (2565). ผลของการใช้สื่อความจริงเสริมคำศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารนาคุบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 14(2), 161-172.
- สิทธิชัย ทองชู. (2565). การพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้สื่อการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยีความจริงเสริม สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. Journal of Modern Learning Development, 7(4), 1-9.
- สุรัชพงศ์ สิกขาบัณฑิต. (2560). นโยบายประเทศไทย 4.0 : โอกาส อุปสรรค และผลประโยชน์ของไทยในภูมิภาคอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2565 จาก www.parliament.go.th
- หทัยภัทร อัมพรไพโรจน์ และ กรวิภา สรรพกิจจานง. (2564). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเรื่องสถานที่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้หนังสือนิทาน AR ชุด The fun of travel. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 5(2), 331-342.
- Mohammad, W. et. al. (2022). Augmented Reality-Based English Language Learning: Importance and State of the Art. MDPI, Electronics, 11(17), 1-17.

- Ruli, H. et al. (2023). Using Augmented Reality Flashcard to Improve English Vocabulary Mastery for Children Age 4-5 Years. *ThufuLA. Jurnal Inovasi Pendidikan Guru Raudhatul Athfal*, 10(2), 271-288.
- Songsiengchai, S. at al. (2023). Implementing Augmented Reality (AR) for Improving EFL Students' English Listening Skills. *American Research Journal of Humanities & Social Science (ARJHSS)*, 6(5), 34-42.

การจัดการต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช*

SUPPLY CHAIN COST MANAGEMENT OF THE COMMUNITY ENTERPRISE PRODUCT GROUP PHIPUN DISTRICT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พิชญภา PRIMPRAY*, พงศ์พัชร บัวเพชร, ศุภฤกษ์ การธรรมณี, ชัญญุภัก ไชยพรรณ, วิลาวณีย์ ภูมิ

Phitchayapha Primpray*, Pongpat Buapet, Suppharerk Kathammanee, Chanyaphak Chaiyaphan, Wilawan Phumee

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: anchalee_pri@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานด้านซัพพลายเชนในโซ่อุปทานของของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในรูปแบบ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและการบรรยาย เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบวิธีการจัดการกับปัญหาและอุปสรรคตลอดจนต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้วยวิธีการในการคำนวณหาต้นทุนซัพพลายเชน ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการต้นทุนซัพพลายเชนของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 วิสาหกิจ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์หมวกยางพารา มีต้นทุนด้านโลจิสติกส์ กิจกรรมหลัก ร้อยละ 39.10 กิจกรรมสนับสนุน ร้อยละ 3.13 ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ วัตถุดิบทางตรง ร้อยละ 44.71 ต้นทุนวัตถุดิบทางอ้อม ร้อยละ 1.00 ของใช้สิ้นเปลือง ร้อยละ 0.25 2) ผ้ามัดย้อม มีต้นทุนด้านโลจิสติกส์ จากกิจกรรมสนับสนุน ร้อยละ 9.20 กิจกรรมหลัก ร้อยละ 39.50 ของใช้สิ้นเปลือง ร้อยละ 13.50 ต้นทุนวัตถุดิบทางอ้อม ร้อยละ 10.25 ต้นทุนแรงงานทางตรง ร้อยละ 24.38 วัตถุดิบทางตรง ร้อยละ 100 และ 3) กล้วยฉาบ มีต้นทุนด้านโลจิสติกส์ กิจกรรมสนับสนุน ร้อยละ 13.9 กิจกรรมหลัก ร้อยละ 64.1 ของใช้สิ้นเปลือง ไม่มี ต้นทุนวัตถุดิบทางอ้อม ร้อยละ 19.06 ต้นทุนแรงงานทางตรง ร้อยละ 61.14 วัตถุดิบทางตรง ร้อยละ 16.3 จากการเปรียบเทียบต้นทุนของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 ธุรกิจ จะเห็นได้ว่า การแปรรูปจากวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป ต้นทุนส่วนใหญ่ของการแปรรูปจะเป็น ต้นทุนแรงงานทางตรงรวมกับต้นทุนวัสดุทางตรง และมีต้นทุนด้านโลจิสติกส์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้การใช้แรงงานและการตลาดของวิสาหกิจต้องเร่งปรับปรุงอย่างเร่งด่วน

คำสำคัญ: การบริหารต้นทุนซัพพลายเชน, การพัฒนาเศรษฐกิจแบบร่วมมือ, ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม, ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research aims to 1) analyze the supply chain costs of the community enterprise's products 2) to study the problems and obstacles of the community enterprise's products 3) to

suggest the guidelines for supply chain operations of the community enterprise. The research collected quantitative and qualitative from the data sources. The data were further analyzed and presented in percentages, averages and descriptions in order to understand the model for managing problems, obstacles, supply chain costs through the analysis of supply chain costs. The results showed that the supply chain cost management of three community enterprises including: 1) rubber hats, logistics costs from main activities was 39.21 percent and supporting activities was 13.3 percent. Direct raw materials accounted for 44.71 percent, indirect raw material costs were one percent, and consumable items constituted 0.25 percent of the total cost; 2) Tie-dye fabric had logistics costs of 9.20 percent from support activities, 39.50 percent from core activities, 13.50 percent from consumable items, 10.25 percent from indirect raw material costs, 24.38 percent from direct labor costs and 100 percent of direct raw materials and 3) Banana chip production has logistics costs of 13.9 percent from support activities, 64.1 percent from core activities, no consumable item costs, 19.06 percent from indirect raw material costs, 61.14 percent from direct labor costs, and 16.3 percent from direct material costs. Comparing the costs of all three community enterprises, it has been demonstrated that in the processing of raw materials into finished products, the majority of the processing costs are in direct labor costs combined with direct material costs, and there are logistics costs both directly and indirectly. This underscores the need for urgent improvements in labor utilization and market strategies for the community enterprise.

Keywords: Supply Chain Cost Management, Cooperative Economic Development, Activity Base Cost System, Community Enterprise Products

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 เกิดการปฏิรูป ประเทศและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้นำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิด ภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน เน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง การพัฒนาส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ มีกระบวนการจัดการองค์ ความรู้และระบบการเรียนรู้อย่าง เป็นขั้นตอนเน้นการผลิตและการบริโภคที่พอเพียง ภายในชุมชน สนับสนุนให้มี การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญามาใช้สร้างสรรค์คุณค่า สินค้าและบริการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2565) กระบวนการดำเนินงานที่นำระบบการจัดการซัพพลายเชนเป็นการจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ต้องกรในปัจจุบันส่วนใหญ่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันให้แก่องค์กรการจัดการซัพพลายเชนสามารถช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความสามารถในการตอบสนองความต้องการให้แก่ลูกค้าได้ดียิ่งขึ้นสิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนช่วยให้องค์กรสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพความสามารถในการตอบสนองความต้องการให้แก่ลูกค้าถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินธุรกิจเนื่องจากส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของลูกค้าที่มีต่อองค์กรดังนั้นการที่องค์กรจะอยู่รอดได้ในสภาวะการแข่งขันที่รุนแรงเช่นนี้จึงจำเป็นต้องสร้างความสามารถทางการแข่งขันทั้งซัพพลายเชนเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาความสามารถทางการแข่งขันของซัพพลายเชนและเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับในระดับโลกคือแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานซัพพลายเชน (Supply Chain Operations Reference Model หรือ SCOR Model) เป็นแบบจำลอง

กระบวนการมาตรฐานซัพพลายเชนที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกอุตสาหกรรมแบบจำลองนี้จะช่วยให้แต่ละธุรกิจภายในซัพพลายเชนสามารถดำเนินงานได้เป็นมาตรฐานและสื่อสารด้วยภาษาเดียวกันเนื่องจากนิยามของกระบวนการหลักกระบวนการย่อยรวมถึงการวัดประสิทธิภาพการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน นำไปสู่ความพึงพอใจสูงสุดของลูกค้า ในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน ความสำเร็จและความได้เปรียบในการแข่งขัน ไม่สามารถ ดำเนินได้แต่เพียงผู้เดียวได้ จำเป็นต้องเข้าใจบริบทการจัดการในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ของบริษัทได้ (พัชรินทร์ สุภาพันธุ์, 2560)

วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) คือ กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิต สินค้าการให้บริการหรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ ในรูปแบบนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็น แนวทางที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างระบบการพึ่งพาตนเองให้เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) แนวคิด เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนพร้อมกับการเรียนรู้สิ่ง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการผลิตที่ซับซ้อน มุ่งหวังเพียงตลาด ในชุมชนก่อนในเบื้องต้น ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกับธุรกิจชุมชนในประเด็นการ ซื้อขายสินค้าหรือบริการ และมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน ในประเด็นอุปสงค์และ อุปทานระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิต ทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนฐานคิดของเศรษฐกิจ พอเพียง ในขณะที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ยังช่วยหนุนเสริมการ ขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ หากไม่มีการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในบริบทของการจัดการชุมชน (อุทัย ปริญาสุทธีรัตน์, 2560) ดังนั้นเกษตรกรในพื้นที่ อ.พิบูล จ.นครศรีธรรมราช จึงรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนสวนเกษตรอินทรีย์ภูสุมแสน (ต้นแบบ) เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์จากยางพารา วิสาหกิจชุมชนกล้วยฉาบพาเพลินและวิสาหกิจชุมชนต้นน้ำตาปีแฮนด์เมดเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า แต่การดำเนินงานยังไม่เป็นระบบ พบว่ามีปัญหาด้านการบริหารจัดการต้นทุนซัพพลายเชน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ซึ่งการควบคุมต้นทุนในกระบวนการผลิต ถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจและมีรายได้ที่สูงขึ้น

การวิเคราะห์ต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ตัดสินใจวางเป้าหมายกำไรได้เหมาะสมทำให้ผู้บริโภคพึงพอใจ และสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ ระบบการคิดต้นทุนฐานกิจกรรมทำให้ สามารถจัดเตรียมข้อมูลสำหรับนํ้าออกแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่นำไปสู่การคิดราคา ผลิตภัณฑ์ตามเป้าหมายได้ นอกจากนั้น ระบบต้นทุนฐานกิจกรรมยัง เชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมที่ดำเนินงาน และความต้องการใช้ทรัพยากรของกิจกรรม จึงอธิบายได้ว่าผลิตภัณฑ์สามารถทำรายได้และใช้ทรัพยากรไปเท่าใด (Kumar, N. & Mahto, D. G., 2013) ประโยชน์จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ต้นทุนในการดำเนินงานตามรูปแบบหลักการจัดการซัพพลายเชน โดยการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงการหาแนวทางในการดำเนินงานของผลิตภัณฑ์ให้มีผลกำไร เพื่อสามารถสร้างยอดขายได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมาคณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษา การจัดการต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน โดยใช้แนวคิดต้นทุนโลจิสติกส์ด้วยระบบต้นทุนฐานกิจกรรม ซึ่งทำให้ทราบถึงต้นทุนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอย่างถูกต้องและครอบคลุมทุกกระบวนการ เพื่อใช้ประกอบในกิจกรรมลดต้นทุนเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน
3. เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานด้านซัพพลายเชนในโซ่อุปทานของของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วม 3 วิสาหกิจ ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร (พ.ศ. 2559) โดยในแต่ละวิสาหกิจมีสมาชิกวิสาหกิจละ 11 คน รวมเป็น 33 คน

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจมีภารกิจในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยเลยได้ทำการกำหนดผู้ให้ข้อมูลดังนี้ คือ ประธาน รองประธาน กรรมการ 2 คน และฝ่ายบัญชี 1 คน รวมเป็นวิสาหกิจละ 5 คน ในการเก็บรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการในการดำเนินงาน การวิเคราะห์ต้นทุน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของธุรกิจมาเป็นแนวทางในการหาวิธีในการบริหารจัดการด้านซัพพลายเชนของธุรกิจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยสอดคล้องตามกรอบแนวความคิดการวิจัย และตรวจสอบแบบสอบถามรายข้อ โดยผลการประเมินคุณภาพแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของข้อคำถามที่มาทำการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ค่า IOC = 0.80 และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม $\alpha = 0.70$ ถ้าดัชนีความสอดคล้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ถือว่าข้อคำถามนั้นใช้ได้ แต่ถ้าดัชนีของข้อคำถามน้อยกว่า 0.50 ต้องนำมาปรับปรุง เพื่อให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ สำหรับค่า IOC ของข้อ คำถามที่ใช้ในการเก็บในงานวิจัยนี้ มีค่าตั้งแต่ 0.80-1.00 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน

*หมายเหตุ: เครื่องมือการวิจัยไม่ได้ขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในคน เนื่องจากโครงการวิจัยมีความเสี่ยงเล็กน้อย หรือมีความเสี่ยงไม่เกินความเสี่ยงต่ออาสาสมัครหรือผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยในกระบวนการวิจัยไม่มีการเชื่อมโยงถึงอาสาสมัครหรือผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคล

2. การวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและใช้โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR.) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำผลมาทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธี Content Analysis ในการพัฒนาคำถามจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ เป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ โดยใช้แบบจำลองการบริหารระบบโซ่อุปทาน โดยใช้กรอบแนวคิด แบบจำลอง SCOR (วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ และคณะ, 2563) ประกอบไปด้วย 6 กระบวนการหลัก คือ Plan เกี่ยวข้องกับการวางแผนต่าง ๆ Source เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อ จัดหา และการขนส่งวัตถุดิบ Make เกี่ยวข้องกับการผลิตและการจัดการคลังสินค้าสำเร็จรูป Delivery เกี่ยวข้องกับการจัดการในการขนส่งสินค้าไปยังลูกค้า Return เกี่ยวข้องกับส่งวัตถุดิบคืนกลับผู้ขายหรือผู้ส่งมอบ และรับสินค้าคืนจากลูกค้า Enable เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ทำให้เกิดขึ้น หรือโครงสร้างพื้นฐาน กฎข้อบังคับ และการจัดการข้อมูลสารสนเทศ (Lambert et al., 2016) เพื่อค้นหาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและหาแนวทางในการดำเนินงานให้การบริหารจัดการซัพพลายเชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการวิจัย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ กระบวนการดำเนินธุรกิจ (The Business Process) ส่วนของการบริหาร (The Management Components)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนค่าใช้จ่ายในแต่ละขั้นตอนของกิจการ ปริมาณการใช้ทรัพยากรในการดำเนินธุรกิจ แต่ละส่วนว่าต้นทุนอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 วิสาหกิจที่เข้าร่วม แล้วผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ ทั้งนี้จะใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) นำเสนอประสิทธิภาพของการบริหารจัดการซัพพลายเชน
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนค่าใช้จ่ายในแต่ละกิจกรรมรวมถึงปริมาณการใช้ทรัพยากรที่ใช้ระบบการวิเคราะห์ต้นทุนตามระบบต้นทุนฐานกิจกรรม (Activity-based Costing) เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของต้นทุนที่เกิดขึ้น ในการวิเคราะห์มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ ต้นทุนการขนส่ง (Transportation Cost) ต้นทุนคลังสินค้า (Warehousing Costs) ต้นทุนในการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง (Inventory Carrying Cost) ต้นทุนการบริหาร (Administration Cost) ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูล การทบทวนวรรณกรรม

ผลการวิจัย

การวิจัยการจัดการต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ทำการประเมินระบบการจัดการธุรกิจโดยรวม (System) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้ง 3 วิสาหกิจ

- 1.1 วิสาหกิจชุมชนสวนเกษตรอินทรีย์ ภูสีบแสน(ต้นแบบ)

- 1.1.1 การวิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชนหมวกยางพาราผู้วิจัยทำการวิเคราะห์

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชนหมวกยางพารา

ประเภทต้นทุน	บาท
วัตถุดิบทางตรง	44.71
ต้นทุนแรงงานทางตรง ค่าแรง 300	81.28
ต้นทุนวัตถุดิบทางอ้อม	1.10
ของใช้สิ้นเปลือง (ดินสอ มีด กรรไกร)	0.25
ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ กิจกรรมหลัก	39.10
ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ กิจกรรมสนับสนุน	3.13
รวมต้นทุนซัพพลายเชนหมวกยางพารา	169.47

- 1.1.2 การคำนวณต้นทุนแบบเดิมของผู้ประกอบการ

ตารางที่ 2 รายการที่นำมาคิดต้นทุน

รายการคิดต้นทุนแบบเดิม	บาท
ค่าแผ่นยางพารา	30
ค่าแรง	60
ค่าจ้างอีกหมวก	20
ค่าน้ำมันไปรับแผ่นยางพารา	100/ครั้งที่สั่ง
ค่าลวด	5
ค่าเชือกและตัวล็อก	3
รวมต้นทุนหมวกยางพารา	120

1.1.3 การคำนวณเปรียบเทียบราคาหมูยกยางพารา

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบราคาก่อนกับหลัง

เปรียบเทียบราคาและส่วนต่าง	บาท
ต้นทุนที่ผู้ประกอบการคำนวณ	120
ต้นทุนที่ผู้วิจัยคำนวณ	168.44
ส่วนต่างของราคาต้นทุน	48.44

1.2 วิสาหกิจชุมชนต้นน้ำตาปี แอนด์แมด

1.2.1 การวิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชน การคำนวณราคาผ้ามัดย้อมยึดการสั่งซื้อขั้นต่ำที่

100 ตัว

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชนเสื้อมัดย้อม

ประเภทต้นทุน	บาท
วัตถุดิบทางตรง	100.00
ต้นทุนแรงงานทางตรง	24.38
ต้นทุนวัตถุดิบทางอ้อม	10.25
ของใช้สิ้นเปลือง	13.50
ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ กิจกรรมหลัก	39.50
ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ ที่กิจกรรมสนับสนุน	9.20
รวมต้นทุนซัพพลายเชนผ้ามัดย้อม	196.83

1.2.2 การคำนวณต้นทุนแบบเดิมของผู้ประกอบการ

ตารางที่ 5 รายการที่นำมาคิดต้นทุน

รายการคิดต้นทุนแบบเดิม	บาท
ค่าเสื้อสีขาว	100
ค่าสี	10
ค่าผงซักฟอก	5
รวมต้นทุนเสื้อมัดย้อม	115

1.2.3 เปรียบเทียบราคาผ้ามัดย้อม

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบราคาผ้ามัดย้อม

เปรียบเทียบราคาต้นทุน	บาท
ต้นทุนที่ผู้ประกอบการคำนวณ	115.0
ต้นทุนที่ผู้วิจัยคำนวณ	196.8
ส่วนต่างของราคาต้นทุน	81.80

1.3 วิสาหกิจชุมชนกล้วยฉาบพาเพลิน

1.3.1 การวิเคราะห์ต้นทุนซัพพลายเชนกล้วยฉาบ

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์ต้นทุนชีพพลายเซนกล้วยฉาบ

ประเภทต้นทุน	บาท
วัตถุดิบทางตรง	16.3
ต้นทุนแรงงานทางตรง	61.14
ต้นทุนวัตถุดิบทางอ้อม	19.06
ของใช้สิ้นเปลือง	-
ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ กิจกรรมหลัก	64.1
ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ ที่กิจกรรมสนับสนุน	13.9
รวมต้นทุนชีพพลายเซนกล้วยฉาบแบบเค็ม	174.5

1.3.2 การคำนวณต้นทุนผู้ประกอบการคิด

ตารางที่ 8 ต้นทุนแรงงานทางตรง

รายการแรงงานทางตรง	บาท
ค่ากล้วย	70
ค่าน้ำมัน	45
ค่าเกลือ	0.5
รวม	115.0

1.3.3 เปรียบเทียบราคากล้วยฉาบ

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบราคากล้วยฉาบ

เปรียบเทียบราคากล้วยฉาบ	บาท
ต้นทุนที่ผู้ประกอบการคำนวณ	115.0
ต้นทุนที่ผู้วิจัยคำนวณ	174.5
ส่วนต่างของราคากล้วยฉาบ	59.5

1.4 การคำนวณต้นทุนแบบเดิมของผู้ประกอบการ

จากการเปรียบเทียบต้นทุนของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 ธุรกิจ จะเห็นได้ว่า การแปรรูปจากวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป ต้นทุนส่วนใหญ่ของการแปรรูปจะเป็น ต้นทุนแรงงานทางตรงรวมกับต้นทุนวัสดุทางตรง และมีต้นทุนด้านโลจิสติกส์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การเปรียบเทียบราคาของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 ธุรกิจ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการผลิตหมวกยางพารา เกิดต้นทุนแรงงานทางตรง โดยคิดเป็นร้อยละ 80.25 ของต้นทุนฐานกิจกรรม กลุ่มผ้ามัดย้อม ต้นทุนแรงงานทางตรง ร้อยละ 24.38 กลุ่มผู้ผลิตกล้วยฉาบ มีต้นทุนแรงงานทางตรงร้อยละ 61.14สรุปผลประเมินด้าน Performance พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีข้อจำกัดในการทำงานที่ต่างกัน แต่มีข้อจำกัดที่คล้ายกันคือ การใช้แรงงานและการตลาดของวิสาหกิจต้องเร่งปรับปรุง อย่างเร่งด่วน

2. ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้ง 3 วิสาหกิจชุมชนดังนี้

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ทางผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และข้อจำกัด/ อุปสรรค (Threats) ที่คุกคามหรือเรียกกันทั่วไปว่า SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานะแวดล้อมปัจจุบันทั้งภายในและภายนอก

องค์กรหรือโครงการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่อาจเป็นปัญหาสำคัญใน การดำเนินงานไปสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต จากการศึกษาวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ได้ดังนี้

2.1 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน หมวกยางพารา

2.1.1 จุดแข็ง (Strengths)

2.1.1.1 แรงงานมีทักษะในการผลิตสูง

2.1.1.2 ชื่อเสียงด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์

2.1.1.3 ต้นทุนในการจัดจำหน่ายต่ำ

2.1.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

2.1.2.1 อุปกรณ์ขาดความทันสมัย

2.1.2.2 ขาดความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชีและการเงิน

2.1.2.3 การขาดการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์

2.1.3 โอกาส (Opportunities)

2.1.3.1 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

2.1.3.2 กระแสความนิยมที่เกิดจากสินค้าที่ผลิตด้วยฝีมือแรงงาน (Handicraft)

2.1.3.3 ความสนใจของบุคคลทั่วไปที่มีต่อสินค้าจากโครงการวิสาหกิจชุมชน

2.1.4 อุปสรรค (Treats)

2.1.4.1 รายได้ของประชากรที่เป็นกลุ่มลูกค้าไม่สูง

2.1.4.2 การขาดการสนับสนุนด้านเงินทุนจากหน่วยงานของรัฐ

2.1.4.3 การขาดการรับรองมาตรฐานสินค้าจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนต้นน้ำตาปี แอนด์แมต (ผ้ามัดย้อม)

2.2.1 จุดแข็ง (Strengths)

2.2.1.1 ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่น

2.2.1.2 ต้นทุนในการจัดจำหน่ายต่ำ

2.2.1.3 ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

2.2.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

2.2.2.1 สภาพภูมิอากาศ (ฝนตกบ่อย)

2.2.2.2 ขาดความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชีและการเงิน

2.2.2.3 การขาดช่วยเหลือจากภาครัฐ การวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้าน

2.2.3 โอกาส (Opportunities)

2.2.3.1 หน่วยงานในท้องถิ่น ลงพื้นที่ในการสนับสนุนทั้งวิชาการ และอุปกรณ์การผลิต

2.2.3.2 ปัจจุบันกระแสความนิยมสินค้าธรรมชาติ กำลังได้รับความนิยม

2.2.3.3 การพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ การสื่อสารมีความหลากหลาย

2.2.4 อุปสรรค (Treats)

2.2.4.1 ขาดการเชื่อมโยงกับหน่วยงานด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาวัตถุดิบ และ

วิสาหกิจชุมชน

ผลิตภัณฑ์

รวดเร็ว เข้าถึง ผู้บริโภคได้ง่าย

การออกแบบ

2.2.4.2 ลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์บางกลุ่มไม่สามารถ จดลิขสิทธิ์ได้ ทำให้เกิด การลอกเลียนแบบ ลวดลาย ทำให้อัตลักษณ์ไม่ชัดเจน

2.2.4.3 ทักษะคติของคนรุ่นใหม่ต้องงานหัตถกรรมผ้า ทอที่ต้องใช้ความชำนาญ เริ่มเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกล้วยฉาบพาเพลิน

2.3.1 จุดแข็ง (Strengths)

2.3.1.1 อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ

2.3.1.2 แรงงานมีฝีมือ

2.3.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

แรงงานไม่สามารถสลับงานกันทำได้อย่างสมบูรณ์

2.3.3 โอกาส (Opportunities)

มีโครงการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.3.4 อุปสรรค (Treats)

2.3.4.1 ระยะทางเข้าไปในตัวจังหวัดค่อนข้างไกล

2.3.4.2 กล้วยฉาบเค็ม(กล้วยหिन)และกล้วยฉาบหวาน (กล้วยไข่) ในน้ำหนักที่ เท่ากันกล้วยฉาบเค็มจะมีปริมาณมากกว่า ทำให้วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถขึ้นราคากล้วยฉาบหวานได้

3 แนวทางการดำเนินงานด้านซัพพลายเชนในโซ่อุปทานของของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังนี้

3.1 การวางแผนการดำเนินการ จากการวิเคราะห์ด้านซัพพลายเชนในโซ่อุปทานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ ชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชนขาดการวางแผนการดำเนินงานในด้านการบริหารจัดการต้นทุน ด้านการจัด การ วัตถุดิบและ การวางแผนการผลิตที่เป็นระบบแบบแผนเนื่องจากไม่สามารถพยากรณ์ปริมาณความต้องการของผู้บริโภคในตลาดได้

3.2 การบริหารจัดการต้นทุนซัพพลายเชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ จากการวิเคราะห์การจัดการโซ่ อุปทาน การวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภค และการวิเคราะห์ ความสามารถทางการบริหารจัดการต้นทุน พบว่า มีประเด็นที่วิสาหกิจชุมชนควรตระหนัก คือ การคิดต้นทุนที่แท้จริงในการดำเนินการของวิสาหกิจ ไม่ได้ทำการ วิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริงจึงทำให้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่ขายจึงไม่ได้กำไรเท่าที่ควรเพียงแค่ประคองไว้ขายได้ เท่าไร การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดโดยเฉพาะ ผลิตภัณฑ์ (Product) มากที่สุดอีกด้วย อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันด้วย 5' Force Model และ Diamond Model พบว่า ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนยังไม่พร้อมและยังขาดความสามารถในการ วิเคราะห์ต้นทุน การแข่งขันอย่างมากทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการจัดการต้นทุนซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน จากการวิเคราะห์ต้นทุน ซัพพลายเชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 กลุ่มพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการผลิตหมวกยางพารา เกิดต้นทุนแรงงานทางตรง โดยคิดเป็นร้อยละ 47.49 ของต้นทุนฐานกิจกรรม กลุ่มผ้ามัดย้อม ต้นทุนแรงงานทางตรง ร้อยละ 24.38 กลุ่มผู้ผลิต กล้วยฉาบ มีต้นทุนแรงงานทางตรงร้อยละ 61.14 จะเห็นได้ว่าการที่นักวิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลทำให้ทราบ ต้นทุนแรงงานที่เกิดขึ้น ค่อนข้างเป็นข้อมูลของกลุ่มในพื้นที่ที่มีสำคัญมาก เนื่องจากเดิมก่อนหน้านี้ ผู้ประกอบการ ไม่ได้คิดค่าแรงในการดำเนินงานจึงส่งผลให้ขายสินค้าในราคาที่ถูกลง จึงส่งผลให้ในการดำเนินงานของธุรกิจนั้นเป็น เพียงแค่การอยู่รอดของธุรกิจเท่านั้นไม่ส่งผลให้ธุรกิจมีกำไร สอดคล้องกับผลการศึกษา ภาวินีย์ ธนาอนวัช ที่สรุปว่า

ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน คือ ไม่ได้ทำการคิดต้นทุนส่วนใหญ่ของการแปรรูปจะเป็นต้นทุนแรงงานทางตรง และมีต้นทุนด้านโลจิสติกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจึงทำให้การบริหารจัดการต้นทุนของวิสาหกิจเกิดจากการไม่ได้กำไรเพียงแค่อู่อุดเท่านั้น ผลผลิตของวิสาหกิจชุมชนยังไม่มีความพร้อมและยังขาดความสามารถในการวิเคราะห์ต้นทุนการแข่งขันอย่างมาก (ภาวินีย์ ธนาอนวัช, 2563) สอดคล้องกับผลการวิจัย จิตติพร จิตติจำเริญพร ที่สรุปว่า กลุ่มวิสาหกิจทอผ้าเกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน มีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณต้นทุนการผลิต และได้คำนวณต้นทุนการผลิตของการทอผ้าโดยประมาณค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ในการคำนวณต้นทุนในการวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้ง กิจกรรมหลักและกิจกรรมย่อยของกระบวนการผลิตต้นทุนฐานกิจกรรมจะสะท้อนต้นทุนการผลิตที่แท้จริงของกิจกรรมการผลิต (จิตติพร จิตติจำเริญพร, 2565) และสอดคล้องกับผลการวิจัย กนกวรรณ กิ่งผดุง ที่สรุปว่า ในการผลิตผลิตภัณฑ์จะประกอบด้วยต้นทุน 3 ประเภท คือ ค่าวัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรง จะคำนวณเข้าสู่ผลิตภัณฑ์โดยตรงตามที่เกิดขึ้นจริง และค่าใช้จ่ายในการผลิตหรือโซ่หักการผลิตจะหักการปันส่วนด้วยการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ด้วยระบบฐานกิจกรรม จะส่งผลให้ผู้บริหารสามารถประมาณต้นทุน ของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้ใกล้เคียงความจริง แม่นยำ และถูกต้องมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อสามารถในการกำหนดราคาขายและการคำนวณกำไรได้อย่างถูกต้อง (กนกวรรณ กิ่งผดุง และสุจินต์ วุฒิชัยวัฒน์, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เพื่อคำนวณต้นทุนชีพพลายเซนและวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด ต้นทุนชีพพลายเซน 5 ด้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ในด้านข้อมูลพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์หมวกยางพารา มีการก่อตั้งจากการรวมตัวกันของเกษตรกรในพื้นที่มีการบริหารจัดการโดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน ได้มีการจัดตั้งกลุ่มที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นที่เรียบร้อย แต่มีข้อจำกัดคือ วัตถุดิบไม่สามารถผลิตได้ในชุมชน และตลาดของหมวกยางพาราส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่ ทำให้เสียค่าขนส่งค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกล้วยฉาบที่มีวัตถุดิบและตลาดในพื้นที่ 2) วิสาหกิจชุมชนไม่ได้คิดค่าแรงของสมาชิกที่ทำงานไปคำนวณเป็นต้นทุนทำให้ การคำนวณต้นทุนที่ได้จะน้อยกว่าความเป็นจริง การได้กำไรที่เข้าใจกันก็เป็นเพียงค่าแรงที่ทุกคนช่วยกันผลิตสินค้า ทางวิสาหกิจชุมชนจะไม่ได้กำไรหรือได้กำไรน้อยมาก ส่งผลให้การขยายกิจการทำได้ยาก 3) วิสาหกิจชุมชนไม่ได้ประเมินต้นทุนที่ถูกต้องตั้งแต่แรกขายเช่นวิสาหกิจชุมชนกล้วยฉาบพาเพลินตั้งราคาขายกล้วยฉาบชนิดหวาน กับกล้วยฉาบชนิดเค็มที่ราคา 120 บาท แต่ความเป็นจริง การขายกล้วยฉาบหวานแทบจะไม่ได้กำไร แต่ก็ไม่สามารถขึ้นราคาขายได้เนื่องจากลูกค้าติดภาพจำที่ราคาเดิม และในน้ำหนักรวม 1 กิโลกรัมเท่ากัน กล้วยฉาบหวาน (วัตถุดิบคือกล้วยไข่) จะคมีปริมาณที่น้อยกว่ากล้วยฉาบเค็ม (วัตถุดิบคือกล้วยหิน) 4) การศึกษากิจกรรมและต้นทุนการดำเนินงาน พบว่าต้นทุนที่มีผลต่อราคาขายมีอยู่ด้วยกัน 2 ตัว คือ 1) ต้นทุนจากกิจกรรมด้านชีพพลายเซนที่เป็นกิจกรรมหลัก ทางวิสาหกิจชุมชนเข้าใจว่า ถ้าสามารถฝากผู้อื่นไปส่งสินค้าได้ นั้นหมายความว่าไม่มีค่าขนส่ง ไม่ต้องนำมาคำนวณต้นทุนหรือการเข้าไปทำธุระในตัวเมืองแล้วซื้อวัตถุดิบมาด้วยนั้นไม่ต้องนำมาคิดเป็นต้นทุนและ 2) แนวคิดเป็นแนวคิด ต้นทุนค่าแรงทางตรง ซึ่งไม่บวกเข้าไปในต้นทุนได้เข้าใจว่าทำงานในเวลาว่าง ไม่จำเป็นต้องบวกค่าแรงเข้าไปในต้นทุน เนื่องจากทางวิสาหกิจชุมชนมองว่าเงินที่เหลือจากการทำงานแล้วหักต้นทุนค่าวัสดุออกนั้นคือกำไร และปัจจุบันก็มีส่วนต่างจึงไม่จำเป็นต้องคำนวณหรือสนใจต้นทุนมากนัก แต่ที่จริงแล้วการไม่คำนึงถึงต้นทุนตรงนี้ทำให้การตั้งราคาขายสินค้าไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่นวิสาหกิจกล้วยฉาบพาเพลิน มีต้นทุนกล้วยฉาบเค็มที่กิโลกรัมละ 71 บาท กล้วยฉาบหวานซึ่งมีกระบวนการที่ซับซ้อนกว่าต้องใช้ชั่วโมงแรงเป็น 2 เท่าของแรงงานที่ทำกล้วยฉาบเค็ม ต้นทุนกิโลกรัมละ 115 บาท แต่ตั้งราคาขายทั้งสองชนิดเท่ากันที่ กิโลกรัมละ 120

บาท ในส่วนของต้นทุนจากกิจกรรมด้านซัพพลายเชนที่เป็นกิจกรรมหลัก ที่เกิดจากต้องเดินทางไปซื้อวัตถุดิบ หรือ ไปส่งสินค้าในตัวจังหวัด ทางกลุ่มผู้วิจัยเสนอให้ใช้วิธีการขนส่งแบบ milk run โดยต้องสลับกันไปส่งสินค้าในตัวเมือง นอกจากเอาสินค้าไปต้องรับสินค้าของวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ไปส่งไปด้วย โดยทำสลับกันไปสัปดาห์ละ 1 วิสาหกิจชุมชน จะทำให้ต้นทุนลดลงได้และมีสินค้าส่งลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดินประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ กิ่งผดุง และสุจินต์ วุฒิชัยวัฒน์. (2560). การประยุกต์ต้นทุนฐานกิจกรรมใช้กับกระบวนการผลิตนมพาสเจอร์ไรซ์ กรณีศึกษาในโรงงานอุตสาหกรรมนมขนาดเล็ก. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(1), 1661-1679.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2567). สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2564 จาก <https://infocenter.doae.go.th/wp-content/uploads/2018/06/>
- ฐิติพร ฐิติจำเจริญพร. (2565). การบริหารต้นทุนการผลิตเพื่อพัฒนาศักยภาพ กลุ่มวิสาหกิจทอผ้าชุมชนแม่คือ อำเภอดอยสะเก็ด และชุมชนต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่, 8(2), 260-272.
- พัชรินทร์ สุภาพันธุ์. (2560). การจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วยตัวแบบ SCOR ของผักสดที่ผ่านมาตรฐานการรับรองตามการผลิตทางการเกษตรดีที่เหมาะสมในจังหวัดเชียงใหม่. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2566 จาก <https://opacdb02.dpu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=176569>
- ภาวินี ธนาอนวัช. (2563). การบริหารต้นทุนการผลิตและการวางแผนกำไรผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางนางร้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 9(1), 47-56.
- วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ และคณะ. (2563). การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลเพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขันองค์กร กรณีศึกษาธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม. วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์, 14(20), 25-44.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়กรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 30 พฤษภาคม 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651
- อุทัย ปริญาสุทธินันท์. (2560). วิสาหกิจเพื่อสังคม: การต่อยอดวิสาหกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนเพื่อการจัดการชุมชนทุ่งตำเสา. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 5(2), 353-364.
- Kumar, N. & Mahto, D. G. (2013). Assembly Line Balancing: A Review of Developments and Trends in Approach to Industrial Application. Global Journal of Researches in Engineering Industrial Engineering, 13(2), 28-50.
- Lambert et al. (2016). Social support's relationship to correctional staff job stress, job involvement, job satisfaction, and organizational commitment. The Social Science Journal, 53(1), 22-32.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศณะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)**

2) **บทนำ (Introduction)**

3) **เนื้อเรื่อง (Content)** แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) **สรุป (Conclusion)**

5) **เอกสารอ้างอิง (Reference)**

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)
- 5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

(2) หนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสลาพร ปุณณนโท (เจ้าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนธิทอจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควง. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ. (2560). รายงานการก้นน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิงค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt).....

2. (16 pt).....

3. (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบอบองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....